اسم کتاب نفحات الانس – فارسی

مصنف / مؤلف نورالدین عبدالرحمن جامی

خطی نستعلیق ۱۳ سطری

چاپی

سال چاپ یا تحریر — عدد اوراق ۲۷۳

جزء کتب تاریخ شماره ۳۱۱

شماره عمومی ۴۲۸۸ شماره قبض

واقف میرزا رضاخان نائینی تاریخ وقف مرداد ۱۳۱۱

طول ۲۳ عرض ۱۳ سانتیمتر گنجه

۱۳/۷/۱۴ رجائی عزیز

نفحات الانس فارسی مکرر قبل مؤلفاً اولاً و آخراً و نسخه اگرچه خود فهرستی از رجال طریقت بترتیب کتاب داشت مع ذلک در آخر کتاب فهرستی بترتیب حروف تهجی محض تسهیل اخذ مطالب ملحق گردید

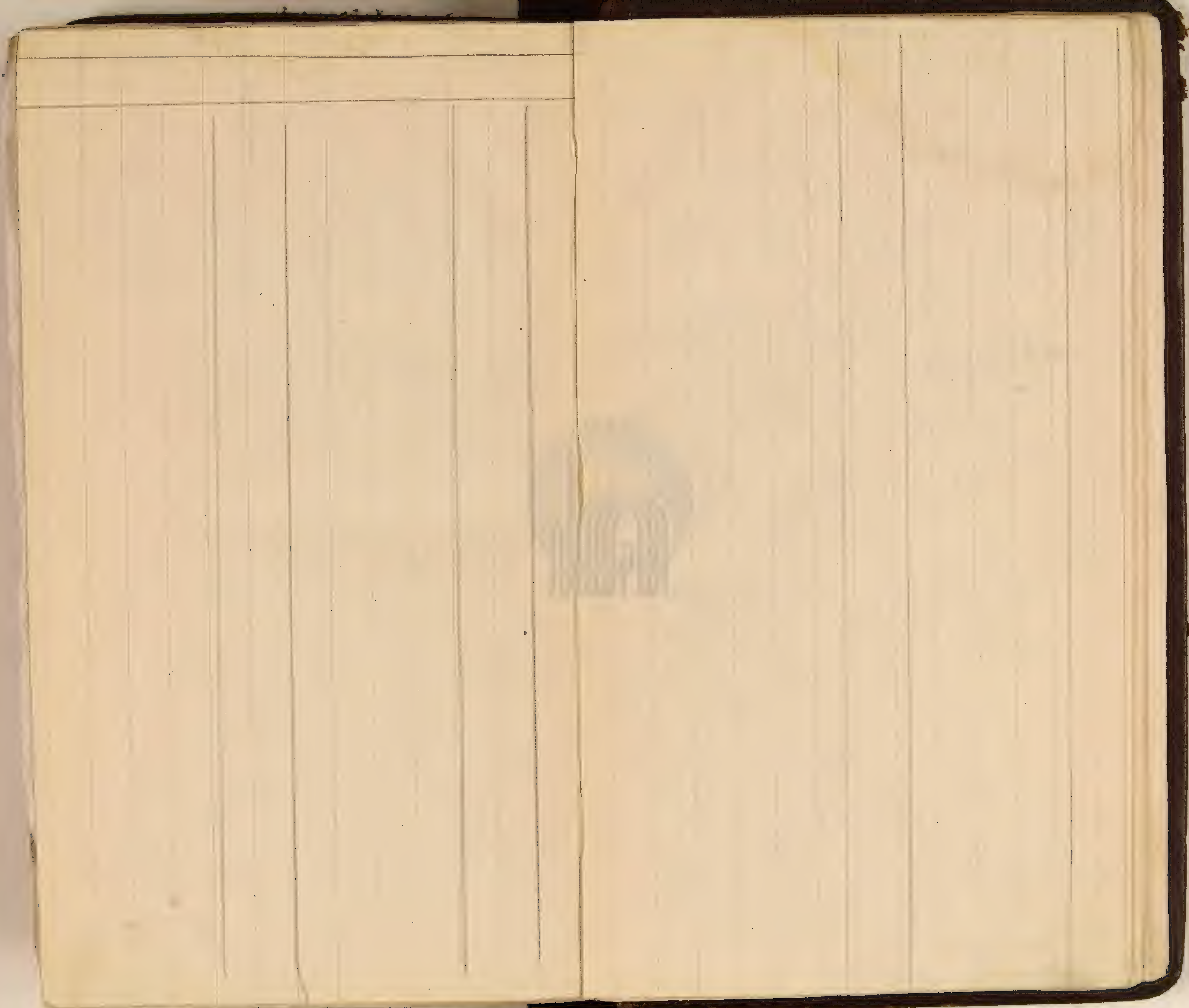
نمره صفحه	اسم
۴۳	ابو اسمعیل صوفی معروف بشیخ الاسلام
۵۰	ابن اثیر
۵۱	ابو الاسود دئلی
۵۱	ابو الاسود دراعی
۵۲	ابو یعقوب ہاشمی
۵۲	ابو اسحاق دلیه سقاء
۵۶	ابو سلیمان دارانی عبد الرحمن
۵۷	ابو سلیمان طائی داؤد بن نصر
۵۸	ابو ابراہیم ادہم
۶۱	ابو ابراہیم بن سعد علوی
۶۱	ابو الحارث
۶۲	ابو اسحاق ابراہیم شیبہ
۶۴	ابو ابراہیم رباطی
۶۵	ابو ابراہیم اطروش
۶۵	ابو ابراہیم صیاد بغدادی
۶۶	ابو ابراہیم آجری صغیر ابو اسحاق
۶۶	ابو ابراہیم آجری کبیر
۶۷	ابو ابراہیم شماس
۷۲	ابو تراب نخشبی
۷۳	ابو تراب رملی
۷۴	ابو حاتم عطار
۷۷	ابو جعفر سماک
۷۸	احمد بلخی خضرویہ

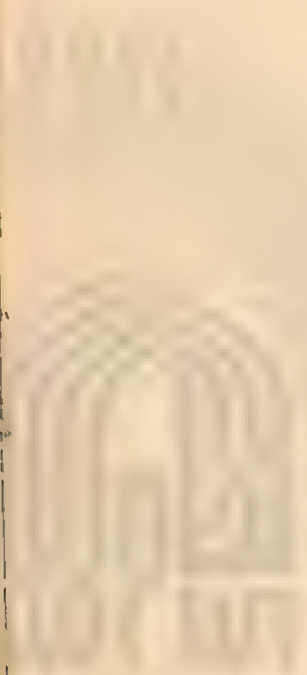
نمره صفحه	اسم
۸۰	ابو یزید بسطامی
۸۲	ابو علی سندی
۸۲	ابو حفص حداد عمرو
۸۳	ابو محمد حداد
۸۴	ابو نصر ابراہیم شیرازی
۸۷	ابو الحسین باردستی مسلم
۸۸	ابو علی انطاکی احمد
۹۲	ابو الحسن انطاکی
۱۰۰	ابو حمزہ خراسانی
۱۰۲	ابو حمزہ بغدادی محمد
۱۰۴	ابو سعید خراز احمد
۱۰۹	احنف ہمدانی
۱۱۰	ابو شعیب مقفع صالح
۱۱۰	ابو عقال مغربی
۱۱۲	ابو الحسن نوری احمد
۱۱۹	ابو جعفر کرنبی
۱۲۳	ابو عثمان سعید حیری
۱۲۵	ابو عثمان مغربی سعید
۱۲۶	ابو طالب اخمیمی
۱۲۸	ابو العباس بن مسروق احمد
۱۲۸	ابو العباس مودہ زن
〃	ابو عبد اللہ مغربی محمد
۱۳۰	ابو عبد اللہ بناجی سعید
۱۳۱	ابو عبد اللہ انطاکی احمد
۱۳۵	ابو علی احمد مسوحی

نمره صفحه	اسم
۱۴۲	ابو ثابت رازی
۱۵۵	ابو احمد قلانسی مصعب
۱۵۶	ابو غریب اصفہانی
۱۵۷	ابو عبد اللہ قلانسی
۱۵۸	ابو عبد اللہ جلاء احمد
۱۵۹	ابو عبد اللہ خاقانی
۱۶۰	〃 بصری محمد
۱۶۳	〃 سنجری
۱۶۴	〃 حصری
۱۷۲	〃 عبادانی
۱۷۳	〃 حضرمی
〃	〃 سالمی محمد
۱۷۴	ابو طالب محمد بن علی مکی
〃	ابو عبد اللہ چاریاری ہمدانی
۱۷۶	ابو بکر وراق محمد بن عمر
۱۷۷	ابو القاسم رازی جعفر
۱۷۸	〃 〃 اسحاق حکیم سمرقندی
۱۷۹	ابو ذر ترمذی
۱۸۲	ابو بکر [illegible] دینوری
۱۸۳	ابو علی جرجانی حسن بن علی
〃	احمد بن ابی الورد
۱۸۵	ابو یعقوب سوسی یوسف
۱۸۶	ابو یعقوب نہرجوری اسحاق
۱۸۷	〃 زیات

نمره صفحه	اسم
۱۸۷	احمد بن وہب ابو جعفر
〃	ابو یعقوب مزابلی
۱۸۸	〃 اقطع بصری
۱۸۹	〃 بن [illegible]
۱۹۱	〃 مذکوری
〃	〃 میدانی
۱۹۲	〃 خراط
〃	〃 کورتی
۱۹۶	ابو ابراہیم بن خواص ابو اسحاق
۱۹۹	〃 〃 عیسی
۲۰۰	〃 بن ثابت ابو اسحاق
〃	ابو محمد جریری احمد
۲۰۲	ابو العباس عطاء احمد
۲۰۴	ابو صالح مزین
〃	ابو العباس ارزیزمی
۲۰۶	〃 دینوری احمد
۲۰۷	〃 احمد شیرازی
۲۰۸	〃 ناروری
۲۰۸	〃 بروعی احمد
〃	〃 سیاری قاسم
۲۰۹	〃 سہروردی احمد
۲۱۰	〃 نہاوندی احمد
۲۱۲	اخی فرخ زنجانی
۲۱۳	ابو العباس [illegible] احمد
۲۱۴	〃 صریح

سلطان ابراهیم درویش عبدالله

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست اسامی حضراتی که در نفحات الانس احوال شریف ایشان مسطوره است

قدس الله تعالی اسرارهم اللهم احشرنا فی زمرة محبیهم و جملة مخلصیهم و تحت لوائهم برحمتک یا ارحم الراحمین

ابو هاشم الصوفی ۲۲	ذو النون مصری ۲۳	اسرافیل ۲۴	ابو الاسود مکی ۲۵
ابو الاسود زراعی ۲۶	ابو یعقوب هاشمی ۲۶	ولید عبد الله السقا ۲۵	فضیل بن عیاض ۲۷
یوسف اسباط ۲۷	معروف کرخی ۲۷	ابو سلیمان دارانی ۲۹	ابو سلیمان داود ۲۹
ابن نصر الطایی	ابراهیم بن ادهم ۲۹	ابراهیم بن سعد العلوی الحسنی ۳۰	ابو الحارث ۳۰
الاذلاسی	ابراهیم شیبه هروی ۳۱	ابراهیم رباحی ۳۲	ابراهیم طروش ۳۲
ابراهیم الصیاد البغدادی ۳۳	ابراهیم آجری صغیر ۳۳	ابراهیم آجری کبیر ۳۳	محمد ابن خالد الاحمر ۳۳
ابراهیم بن سماسا السمرقندی ۳۴	فتح بن علی الموصلی ۳۴	فتح بن شخرف المروزی ۳۴	بشر بن الحارث ۳۴

۲۸ داود بن احمد

بن عبد الرحمان الکافی	٣٣ بشیر الطبرانی	٣٣ قاسم حربی	٣٣ شقیق بن
ابراهیم بلخی	٣٤ داود البلخی	٣٦ حارث بن اسد المحاسبی	٣٦ ابو تراب نخشبی
٣٧ ابو تراب الرملی	٣٧ ابو حاتم عطار	٣٧ سری ابن المغلس السقطی	٣٨ علی بن احمد الغضایری
٣٨ ابو جعفر السماک	٣٨ احمد بن خضرویه البلخی	٣٩ یحیی بن معاذ الرازی	٣٩ خلف بن علی
ابو یزید بسطامی	٤٠ ابو علی سندی	٤١ ابو حفص حداد	٤١ ابو محمد حداد
٤١ عالم بن محمد	٤٢ ابو فراحم شیرازی	٤٢ عبدالله بن مهدی باوردی	٤٢ حمدون قصار
٤٣ ابو الحسین الباروسی	٤٣ منصور بن عمار	٤٣ احمد بن عاصم الانطاکی	٤٤ محمد بن منصور الطوسی
٤٤ علی عکی	٤٥ حاتم بن عنوان الاصم	٤٥ احمد الحواری الانطاکی	٤٦ عبدالله بن حسین
سابق الانطاکی	٤٧ سهل بن عبدالله التستری	٤٧ عباس بن حمزه نیشابوری	٤٨ عباس بن یعقوب السکلی
[illegible] ابو سعید خراز	[illegible] اخنف الهمدانی	[illegible] ابو شعیب المقنع	[illegible] ابو عقال بن علوان المغربی
[illegible] حماد قریشی	[illegible] ابو الحسن نوری	[illegible] سید الطایفه جنید البغدادی	[illegible] ابو جعفر بن الکرنبی
[illegible] کهمس بن حسین الهمدانی	[illegible] عمرو بن عثمان المکی الصوفی	٤٩ شاه شجاع کرمانی	٦٠ ابو عثمان حیری
٦٠ زکریا بن یحیی الهروی	٦٠ بندار الکبیر الهمدانی	٦٠ ابو عثمان مغربی	٦١ ابو طالب الاخمیمی
٦١ طلحه بن محمد بن الصباح البلخی	٦٢ ابو العباس مسروق	٦٢ الحسن بن علی المسوحی	٦٢ احمد بن ابراهیم المسوحی

٣٨ عباس بن احمد الازدی

٣٩ ابو حمزه خراسانی

٤٠ ابو حمزه بغدادی

حمزه بن عبدالله العلوی

٦٠ زکریا بن دلویه

٦٢ رویم بن احمد بن ...	٦٣ یوسف بن حسین الرازی	٦٤ عبدالله بن خاضر	٦٥ ثابت ... ابوتراب الرازی
٦٦ سعدون بن مجنون	٦٨ عطاء بن سلیمان	٦٨ علی بن سهل بن الازهر الاصفهانی	٦٩ شیخ ابوالعباس
مورهن البغدادی	٦٩ ابوعبدالله مغربی	٧٠ ابوعبدالله تباخی	٧٠ ابوعبدالله انطاکی
٦٦ سمنون بن حمزه	٦٧ زهرون المغربی	٦٧ عرون بن لوتابه	٦٧ میمون المغربی
٧٠ ممشاد النوری	٧١ محمد بن یوسف بن معدان البنا	٧٢ محمد بن فازه	٧٣ سهل بن علی بن ... المروزی
٧٣ علی بن حمزه الاصفهانی	٧٤ ابوعبدالله القلانسی	٧٦ ابوعبدالله بن الجلاء	٧٦ ابی عبدالله خاقانی
٧٧ ابوعبدالله البشری	٧٨ ابوعبیدالله شجری	٧٩ ابوعبدالله الحصری	٧٩ جعفر بن مبرقع
٧٩ علی بن الحسین الصوفی الصیرفی	٨٠ محمد بن فضل البلخی	٨١ محمد بن علی الحکیم الترمذی	٨٢ علی بن بکار
٨٤ ابوعبدالله غیاثی	٨٣ ابوعبدالله الحصری	٨٣ ابوعبدالله ساملی	٨٣ ابوطالب محمد بن علی بن عطیه
الحارثی المکی	٨٣ ابوعبدالله ... صوفی همدانی	٨٤ ابوبکر الوراق الترمذی	٨٤ ابوقاسم رازی
٨٤ ابوالقاسم الحکیم السمرقندی	٨٦ بکر سغدی	٨٦ صالح بن مکتوم	٨٦ ابوذر الترمذی
٨٦ هاسی سغدی	٨٧ محمد بن الحسن الجوهری	٨٧ ابوبکر کستونوری	٨٨ ابوعلی الجوزجانی
٨٨ محمد و احمد ابنا ابی الورد	٨٨ طاهر مقدسی	٨٩ ابویعقوب السوسی	٨٩ ابویعقوب نهرجوری
٩٠ ابویعقوب الزیات	٩٠ احمد بن وهب	٩٠ ابویعقوب مزابلی	٩٠ ابویعقوب اقطع

٦٠ ...بن حمزه المحب الکذاب — ٦٠ زهرون المغربی

٦١ ...ن بن الوتابه — میمون المغربی

...بیب المقا... — ٧٢ علی بن محمد البغدادی

...د القلانسی — ٧٧ ابوالعرب الاصفهانی

٩١ ابویعقوب بن زیری	٩٢ ابویعقوب بدوری	٩٢ ابویعقوب میدانی	٩٣ ابویعقوب خراط غفلانی
٩٣ ابویعقوب نوری	٩٢ خیر نساج	٩٣ محفوظ بن محمود	٩٤ محفوظ بن محمد
٩٤ ابراهیم الخواص	٩٤ ابراهیم عیسی	٩٤ ابراهیم بن ثابت	٩٦ ابومحمد جریری
٩٦ غانم بن سعد	٩٦ غیلان الموسوس	٩٧ ابوالعباس بن عطا	٩٨ ابوعباس بن ارزیزی
٩٩ ابوالعباس نوری	٩٩ ابوالعباس احمد بن یحیی الشیرازی	٩٩ العباس باوردی	٩٩ ابوالعباس بن ...
١٠٠ ابوعباس السیاری	١٠٠ عبدالواحد بن علی السیاری	١٠٠ ابوعباس ... وردی	١٠٠ ابوعباس نهاوندی
١٠١ ابوعباس نسائی	١٠١ اخی فرح زنجانی	١٠١ ابوعباس سریج	٢١٠ ابوعباس حمزه بن محمد
١٠٣ حسین بن منصور الحلاج	الحلاج البطاوی	١٠٤ عبدالملک اسکاف	٢١٠ ابراهیم بن ...
وتیل احمد فاتک	١٠٦ فارس بن عیسی البغدادی	١٠٧ احمد بن الحسن بن منصور الحلاج	١٠٧ ابومنصور کلاه
١٠٧ ابوعمرو دمشقی	١٠٨ محمد بن حامد ترمذی	١٠٨ عبدالله بن محمد الخراز	١٠٨ بنان بن محمد الحمال
١١٠ اسحق بن ابراهیم الجمال	١١٠ بنان بن عبدالله	١١٠ شیبان بن علی	١١٠ ابوالحسن بن محمد ...
١١١ ابوالحسن الصایغ الدینوری	١١١ ابوالحسن الصیقلی	١١٢ ابوالحسن سیوطی	١١٢ ابوالحسن بن ...
١١٢ ابوحامد الزنجی الاسود المعروف بالزنجی	١١٣ ابراهیم بن داود القصار الرقی	١١٣ ابوجعفر حداد	١١٣ ابوجعفر ...
١١٣ ابوجعفر صیدلانی	١١٤ ابوجعفر احمد بن حمدان بن علی بن سنان	١١٤ ابوجعفر الفرغانی	١١٤ ابوجعفر ...

٩٧ غیلان سمرقندی

٩٧ ابوصالح المزین

الاکار

١٧١ ابو الفضل جعفر الجعدی
١٧٢ عبد العزیز بحرانی
١٧٣ ابو الحسن حکیمی
١٧٤ شیخ ابو علی حسین بن مهر
١٧٥ شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار
١٧٦ شیخ بندار بنان نقلی
١٧٧ شیخ ابو الحسن کردویه
١٧٨ شیخ عبد الله مبا
١٧٩ شیخ جمال الدین محمد کلنجی
١٧٩ موسی بن عمران الجیرفتی
١٧٩ خواجه علی ابن حسن کرمانی
١٨٠ امیر نیشابوری
١٨٠ ابو عبد الله التروغبدی
١٨٠ ابو عبد الله رودباری
١٨١ ابو عبد الله مانک
١٨١ ابو عبد الله دونی
١٨٢ ابو عبد الله دونی
١٨٢ ابو عبد الله مولی
١٨٢ ابو عبد الله مقری
١٨٣ ابو القاسم مقری
١٨٣ ابو محمد الراسبی
١٨٣ ابو عبد الله نبوی
١٨٤ ابو الحسین شیرانی الصغر
١٨٤ ابو الحسین بن جهضم همدانی
١٨٦ ابو حسین طرزی
١٨٦ ابو حسین سیرکی
١٨٧ شیخ احمد ساخزی
١٨٧ شیخ احمد جوال کر
١٨٧ ابو الحسین حداد هروی
١٨٨ ابو المظفر ترمذی
١٨٨ امیر سفال فروش
١٨٩ شریف حمزه عقیلی
١٨٩ عارف عیار
١٨٩ ابو الحسین السالبه ابن ابراهیم
١٩٠ شیخ عمران مالحی
١٩١ ابو الحسین بری بردوی
٩١٩ ابو حامد دوستان
٩١٩ باب فرغانی
١٩٢ ابو منصور معمر بن احمد الاصفهانی
١٩٢ ابو نصر سراج
١٩٣ شیخ ابو الفضل بن الحسن السرخسی
١٩٤ خالوی نیشابوری
١٩٤ شیخ ابو العباس القصاب آملی
١٩٦ شیخ احمد ابو نصر
١٩٧ شیخ ابو علی سیاه
١٩٧ شیخ ابو علی دقاق
١٩٩ ابو علی سرخی مروزی
٢٠٠ شیخ ابو القاسم نصرآبادی
٢٠١ شیخ لقمان سرخسی
٢٠٢ شیخ محمد قصاب آملی
٢٠٨ شیخ ابو القاسم کرکانی
٢٠٩ خواجه مظفر بن احمد بن حمدان
٢٠٢ شیخ ابو الحسن خرقانی
٢٠٣ شیخ ابو عبد الله داستانی
٢٠٤ شیخ ابو سعید ابو الخیر
٢١٠ امیر علی ابو
٢٠٩ معشوق طوسی
٢١١ شیخ عبد الرحمن السلمی
٢١٢ حسین بن محمد بن موسی السلمی
٢١٢ ابو سهل الصعلوکی

شیخ ابو القاسم قشیر

٢١٢ ابو القاسم قشیری
٢١٣ شیخ ابو العباس شقانی
٢١٤ ابو الفضل محمد بن الحسن الختلی
٢١٤ علی بن عثمان بن ابی علی الجلابی الغزنوی
٢١٤ خواجه احمد حمادی سرخسی
٢١٦ ادیب کمندی
٢١٦ ابو الحسن بستی
٢١٢ شیخ احمد نجار استرابادی
٢١٩ شیخ ابو زرعه رازی
٢١٦ ابو عبد الله المغربی بابونی
٢١٧ شیخ ابو زرعه اردبیلی
٢١٧ شیخ ابو عبد الله باکو
٢١٩ شیخ مومن شیرازی
٢١٩ شیخ ابو اسحق شامی
٢١٩ خواجه محمد بن خواجه ابی احمد
٢٢٠ خواجه ابو احمد ابدال چشتی
٢٢٠ خواجه یوسف بن محمد بن سمعان
٢٢١ خواجه مودود چشتی
٢٢٢ خواجه احمد بن مودود
٢٢٤ ابو الولید احمد ابی الرجاء
٢٢٤ ابو اسمعیل عبد الله
٢٢٧ خواجه یحیی بن عمار
٢٢٩ شیخ ابو عبد الله الطاقی
٢٣٠ شیخ ابو الحسن بسری سجزی
٢٣٠ کاکا ابو القصر بستی
٢٣٠ کاکا احمد اسمعیل و برادرش
٢٣٠ ابو منصور محمد الانصاری الهروی
٢٣١ ابو منصور سوخته
٢٣١ شیخ احمد چشتی خواجه اسمعیل حصنی
٢٣٢ شیخ احمد حاجی
٢٣٣ شیخ ابو سلمه باوردی
٢٣٣ شیخ ابو علی کیال
٢٣٣ ابو علی زرگر
٢٣٣ شیخ ابو نصر قبانی
٢٣٣ شیخ ابو اسمعیل نصرآبادی
٢٣٣ شیخ ابو منصور کازر
٢٣٣ شیخ اسمعیل دباس صیرفی
٢٣٣ ابو سعید معلم
٢٣٣ شیخ ابو محمد بوحفص لورانی
٢٣٤ شیخ عمور
٢٣٤ شیخ احمد دلو کافی
٢٣٤ ابو الحسن نجار
٢٣٥ شیخ ابو اللیث فوشنجی
٢٣٩ محمد بن عبد الله الگازر
٢٣٩ فرنج
٢٤١ خواجه خیرجه
٢٤٠ ابو عبد الله بن احمد
بن عبد الرحمن بن نصر الملالی
٢٤٠ ابو نصر بن ابی جعفر
٢٤١ سلطان محمد ولد بن طالب
٢٤٢ عبد الله مختار بن
٢٤٣ شیخ ابو ذر بوزجانی
٢٤٣ شیخ الاسلام احمد البوفقی
٢٤٠ شیخ ابو طاهر کرد
٢٤١ شیخ ابو علی فارمدی

تمام شد

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی جعل مرایی قلوب اولیایه مجالی جمال وجهه الکریم و الاح منها علی صفایح وجوههم لوایح نوره القدیم فصاروا بحیث اذا راوا ذکر الله والصلواة علی افضل من ارتفع حجب الکون عن بصر بصایرهم وانکشف سر شیون وجوده لبصایر فی الکل علی سرایرهم فما راوا فی الوجود الا ایاه وعلی آله الطیبین واصحابه الطاهرین وعلی من تبعهم وتبع تابعیهم اجمعین الی یوم الدین اما بعد میگوید پای شکسته اودیه خمول وکم نامی عبد الرحمن بن احمد الجامی ثبته الله علی منهج الصدق وسداد فی العمل والقول ولاعتقاد که شیخ امام عالم عارف ابو عبد الرحمن محمد بن حسین السلمی النیشاپوری قدس الله تعالی روحه در بیان سیر احوال مشایخ طریقت قدس الله تعالی

اروالحکم

ارواحکم که کبرای وعظمای اهل یقین اند وجامع اند میان علوم ظاهر وعلوم باطن کتابی جمع کرده است وآنرا طبقات صومعه نام نهاده وآنرا پنج طبقه گردانیده وطبقه را عبارت از جماعتی داشته که در زمان احد یا در ازمنه متقاربه انوار ولایت آثار هدایت از ایشان نمود وسفر ورحلت مریدان ومستفیدان آن ایشان بوده ودر هر طبقه بیست تن از مشایخ وایمه وعلما این طایفه ذکر کرده وبحسب اقتضای وقت ومقام از کلمات قدسیه وشمایل مرضیه ایشان انچه دلالت میکند بر طریقت وعلم وحال وسیرت ایشان در بیان آورده وحضرت شیخ الاسلام کهف الانام ناصر السنة قامع البدعة ابو اسمعیل عبد الله بن انصاری الهروی قدس الله تعالی روحه آنرا در مجالس صحبت ومجامع تذکیر وموعظت املا میفرموده اند وسخنان دیگر از بعضی مشایخ که دران کتاب مذکور نشده وبعضی از اذواق ومواجید خود بران می افزوده ویکی از محبان ومریدان آنرا جمع میکرده ودر قید کتابت می آورده والحق آن کتابیست لطیف ومجموعیست شریف مشتمل بر حقایق معارف صوفیه ودقایق لطایف این طایفه علیه اما چون بزبان هروی قدیم که دران عهد معهود بوده

یافته وقوع تصحیف و تحریف نویسندگان بجایی رسیده که در بسیاری از
مواضع فهم مقصود بسهولت دست نمیدهد ایضا مقتصر است بر ذکر بعضی متقدمان و از
دیگر و از ذکر حضرت شیخ الاسلام و معاصران وی و متاخران از وی خالیست
بارها در خاطر این فقیر میگذشت که بقدر وسع و طاقت در تحریر و تقریر آن کوشش نماید
آنچه معلوم نشود و بعبارتی که متعارف روزگار است در بیان آرد و آنرا که مفهوم
نشود در حجاب ستر و کتمان بگذارد و از کتب معتبره دیگر سخنان چند و
معارف سنجیده اضافه کرده بر لوح تبیان نگارد و شرح احوال و مقامات و معارف
و کرامات و تاریخ ولادت و وفات جماعتی که در آن کتاب مذکور نشده با آن
منضم گرداند اما بواسطه وفور علایق و هجوم عوایق میسر نمی شد تا آنکه در تاریخ
سنه احدی و ثمانین و ثمانمایه محب درویشان و معتقد معتقد ایشان
اعنی شغل سیر و بر فقیر ولیز میر نظام الدین علی شیر اعزه الله تعالی بعزة القبول
و وفقه لسلوک طریق وصوله که بطوع و اختیار از اعلی مراتب جاه و
اعتبار اعراض نموده و بقدم تسلیم و رضا بر سلوک جاده فقر و فنا
اقبال فرموده ازین فقیر مثل آن صورتی که در دل گذشته بود و در خاطر

متمکن گشته

متمکن گشته استدعا کرد و داعیه قدیم صورت تجدید یافت و وعده سابق بقوت
و تاکید پذیرفت لاجرم بصدق همت و خلوص طویت در امضای آن نیت و
استقصای آن امنیت شروع افتاد و مامول از مکارم اخلاق و مراسم اشفاق
مطالعه کنندگان آنکه چون ایشان را ازین انفاس طیبه اولیا الله و
فیض ارواح مقدسه ایشان وقت خوش گردد و مقصدی باعث این جمع
و تالیف را که بجهة اشتمال بر نفحات انفاس طیبه مشایخ که از حظایر قدس
رسیده و بر مشام جان مشتاقان محاضر انس وزیده مسمی میگردد بنفحات
الانس من حضرات القدس از گوشه خاطر فرو نگذارند و بدعای خیر یاد آرند و التکلان
فی جمیع الاحوال علی المهیمن المتعال تمهید فی القول فی الولایة و الولی ولایت
مشتق است از ولی که قرب است و آن بر دو قسم است ولایت عامه و ولایت
خاصه و ولایت عامه مشترکست میان همه مومنان قال الله تعالی الله ولی الذین
آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور و ولایت خاصه مخصوص است بواصلان از ارباب
و هی عبارة عن فناء العبد فی الحق و بقائه به فالولی هو الفانی فیه و الباقی
به و فنا عبارتست از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت از بدایت سیر فی الله چه

سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیهٔ وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و

سیر فی الله آنگاه محقق شود که بنده را بعد از فنای مطلق وجودی و ذاتی مطهر از لوث

حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم اتصاف باوصاف الهی و تخلق باخلاق

ربانی ترقی کند ابو علی جورجانی گوید رحمه الله الولی هو الفانی من حاله الباقی

من مشاهدة الحق لم یکن له عن نفسه اخبار ولا مع غیر الله قرار ولی آن بود که فانی

بود از حال خود و باقی بمشاهده حق سبحانه ممکن نباشد مر او را که از خود خبر دهد و

جز با خداوند بیارامد ابراهیم ادهم رحمة الله علیه مردی را گفت خواهی که ولی

باشی از اولیاء الله تعالی گفت بلی خواهم گفت لا ترغب فی شیء من الدنیا والآخرة

وفرغ نفسک لله تعالی واقبل بوجهک علیه بدنیا و عقبی رغبت مکن که رغبت بانها

اعراض نمود از حق سبحانه و فارغ کن مر خود را از برای دوستی خداوند و دنیی

و عقبی را در دل راه مده و روی آر و چون این اوصاف در تو موجود شد

ولی باشی و فی الرسالة القشیریة ان الولی که معنیان احدهما فعیل بمعنی مفعول

وهو من یتولی الله امره قال الله تعالی وهو یتولی الصالحین فلا یکله الی نفسه

لحظة بل یتولی الحق سبحانه رعایته والثانی فعیل مبالغة من الفاعل وهو الذی

یتولی عبادة الله وطاعاته فعبادته تجری علیه علی التوالی من غیر ان یتخللها عصیان و

کلا الوصفین واجب حتی یکون الولی ولیا یجب القیام بحقوق الله علی الاستقصاء

والاستیفاء و دوام حفظ الله ایاه فی السراء والضراء من شرط الولی ان یکون

محفوظا کما ان من شرط النبی ان یکون معصوما فکل من کان للشرع علیه اعتراض

فهو مغرور مخادع قصد ابو یزید البسطامی قدس الله تعالی روحه بعض من

وصف بالولایة فلما وافی مسجده قعد ینتظر خروجه فخرج الرجل ورمی بنخامته تجاه

القبلة فانصرف ابو یزید ولم یسلم علیه وقال هذا رجل غیر مأمون علی ادب

من آداب الشریعة فکیف یکون امینا علی اسرار الحق شخصی نزدیک شیخ ابو

سعید ابو الخیر قدس سره درآمد و نخست پای چپ اندر مسجد نهاد او را

گفت بازگرد که هرکه در خانهٔ دوست بی ادب آید ما را نشاید که با وی

صحبت داریم القول فی المعرفة والعارف والمتعرف والجاهل وفی الفصل

الاول من الباب الثالث من ترجمه العوارف معرفت عبارتست از باز

شناختن معلوم مجمل در صور تفاصیل چنانچه در علم نحو مثلا بداند و از

هریک عوامل لفظی و معنوی چه عمل کند اجمالی دانستن بر سبیل اجمال علم

نحو باشد و بازشناختن هر عالمی از آن علی التفصیل در وقت خواندن سواد
عربیت بی توقفی و رویتی و استعمال آن در محل خود معرفت نحو و بازشناختن
بفکر و رویت تعرف نحو و غافل بودن از آن با وجود علم سهو و خطا پس
معرفت ربوبیت عبارت بود و از بازشناختن ذات و صفات الهی در
صور تفاصیل احوال و حوادث و نوازل بعد از آن که بر سبیل اجمال معلوم
شده باشد که موجود حقیقی و فاعل مطلق اوست سبحانه و تا صورت
توحید مجمل علمی مفصل علمی نگردد چنانچه صاحب علم توحید در صور تفاصیل
وقایع و احوال متجدده متضاده از ضر و نفع و عطا و منع و قبض و بسط
ضار و نافع و معطی و مانع و قابض و باسط حق را سبحانه نه بیند و
نشناسد بی توقفی و رویتی او را عارف نخوانند و اگر باول وهله از آن
غافل بود و عنقریب حاضر گردد و فاعل مطلق را جل ذکره در صور
وسایط و روابط بازشناسد او را متعرف خوانند نه عارف و اگر
بکلی غافل بود و تاثیرات افعال را حواله بواسطه بود او را ساهی و لاهی
و مشرک خفی خوانند مثلا اگر معنی توحید را تقریر میکند و خود را مستغرق

بحر توحید مینماید و دیگری آنرا بر سبیل انکار باو باز گرداند و گوید
این سخن نه از سر حالست بل نتیجه فکر و رویتست رحال بر نجد و بر وی خشم
گیرد و وندانند که این رنجش عین مصداق قول منکرست و الا فاعل مطلق را
در صورت این انکار بازشناختی و بر وی خشم نگرفتی و معرفت الهی را
مراتب است اول آنکه هر اثری که یابد از فاعل مطلق جل ذکره به یقین داند
که نتیجه کدام صفت است از صفات و سیم آنکه مراد حق را جل و علا در
تجلی هر صفتی بشناسد چهارم آنکه صفت علم الهی را در صورت معرفت خود
بازشناسد و خود را از دایره علم و معرفت بل وجود اخراج کند چنانکه
از جنید قدس سره پرسیدند که معرفت چیست گفت المعرفة وجود جهلک
عند قیام علمه گفتند زیادت کن فرمود هو العارف و المعروف
و چندانکه مراتب قرب زیاده شود و آثار عظمت الهی ظاهرتر گردد علم
به جهل بیشتر حاصل شود و معرفت نکرت زیاده گردد و حیرت بر حیرت بیفزاید
و فریاد رب زدنی تحیرا فیک میرت از نهاد عارف برخیزد و همعنی که بر
تقریر می افتد هم علم معرفت است نه معرفت چه معرفت امری وجدانیست و

تقریر ازان قاصر اما علم مقدمه است پس معرفت این بی علم محال باشد و
علم بی معرفت باطل القول فی معرفة الصوفی و المتصوف و الملامتی و الفقیر الفرق
بینهم و الفصل العاشر من الباب الثالث من ترجمه العوارف بدانکه مراتب طبقات
مردم علی اختلاف درجاتهم بر سه قسم است قسم اول مرتبه واصلان و کاملان
و آن طبقه علیاست و قسم دویم سالکان طریق کمال و آن طبقه وسطی است
و قسم سیم مقیمان و هده نقصان و آن طبقه سفلی است واصلان مقربان و
سابقانند و سالکان ابرار و اصحاب یمین و مقیمان اشرار و اصحاب شمال
و اهل وصول بعد از انبیا صلوات الله علیهم دو طایفه اند اول مشایخ صوفیه
که بواسطه کمال متابعت رسول صلی الله علیه و سلم مرتبه وصول یافته اند و
بعد ازان در رجوع برای دعوت خلق و بطریق متابعت ماذون و مامور
شده اند و این طایفه کاملان مکمل اند که فضل و عنایت ازلی ایشان را بعد از
استغراق در عین جمع و لجه توحید از شکم ماهی فنا بساحل تفرقه و میدان
بقا خلاصی و مناصی ارزانی فرموده که تا خلق را به نجات و درجات دلالت
کنند و اما طایفه دوم آن جماعت اند که بعد از وصول بدرجه کمال حواله تکمیل و

رجوع بخلق با ایشان نرفت و غرقه بحر جمع گشتند و در شکم ماهی فنا چنان ناچیز و
مستهلک شدند که از ایشان هرگز خبری و اثری بساحل تفرقه و ناحیت بقا نرسید
و در سلک زمره سکان قباب غیرت و قطان دیار حیرت انخراط یافتند و
بعد از کمال وصول لایت تکمیل دیگران با ایشان مفوض نگشت و اهل سلوک نیز
بر دو قسم است طالبان مقصد اعلی و مریدان وجه الله یریدون وجهه و طالبان
بهشت و مریدان آخرت و من یریدون الاخره و اما طالبان حق دو
طایفه اند متصوف و ملامتیه متصوفه آن جماعت اند که از بعضی صفات
نفوس خلایق یافته اند و به بعضی از احوال و اوصاف صوفیان متصف گشته
و متطلع نهایت ایشان شده و لیکن هنوز با ذیال بقایای صفات نفوس متشبث
مانده باشند و بدان سبب از وصول غایات و نهایات اهل قرب صوفیه
متخلف گشته و اما ملامتیه جماعتی باشند که در رعایت معنی اخلاص و محافظت
قاعده صدق غایت جهد مبذول دارند در اخفای طاعات و کتم خیرات
از نظر خلق مبالغت واجب دانند با آنکه هیچ دقیقه از صالح اعمال
مهمل نگذارند و متمسک بجمیع فضایل و نوافل از لوازم شمرند و مشرب

ایشان در کل اوقات تحقیق معنی اخلاص بود و لذت شان در تفرد نظر حق
با عمال و احوال ایشان و همچنانکه عاصی از ظهور معصیت پرحذر بود ایشان از
ظهور طاعت که مظنه ریا باشد حذر کنند تا قاعده اخلاص خلل نه پذیرد و بعضی گفته اند
الملامتی هو الذی لا یظهر خیرا و لا یضمر شرا و اینطایفه هرچند عزیز الوجود
و شریف الحال باشند هنوز حجاب وجود خلقیت از نظر ایشان به کلی منکشف
نشده باشد و بدان سبب از مشاهده جمال توحید و معاینه عین تفرید محجوب
مانده باشند چه اخفای اعمال و ستر احوال خود از نظر خلق مشعر و
موذن است بر رویت وجود خلق و نفس خود که مانع معنی توحید اند و نفس
نیز از جمله اغیار است تا هنوز بر حال خود نظر دارند اخراج اغیار
از مطالعه اعمال و احوال خود بکلی نکرده اند و فرق میان ایشان و
صوفیه آنست که جذبه عنایت قدیمه صوفیه را بکلی از ایشان انتزاع کرده
بود و حجاب خلق و انانیت از نظر شهود ایشان برداشته لاجرم
در اتیان طاعات و صدور خیرات خود را در میان نه بینند و از
اطلاع نظر خلق مامون باشند و باخفای اعمال و ستر احوال مقید نه اگر مصلحت

وقت در اظهار طاعت بینند اظهار کنند و اگر در اخفای آن بینند اخفا
پس ملامتیه مخلصانند بکسر لام و صوفیه مخلصانند به فتح لام انا اخلصناهم
بخالصة وصف حال ایشانست و اما طالبان آخرت چهار طایفه اند زهاد و
فقرا و خدام و عباد اما زهاد طایفه باشند که بنور ایمان و ایقان
جمال آخرت مشاهده کنند و دنیا را در صورت قبح معاینه بینند و از
التفات بزینت مزخرف فانی او کراهت دارند و در جمال حقیقی باقی رغبت نمایند
و تخلف اینطایفه از صوفیه آنست که زاهد بحظ نفس خود از حق محجوب بود
چه بهشت مقام حظ نفس است فیها ما تشتهی الانفس و صوفیه بمشاهده جمال
ازلی و محبت ذات لم یزلی از هر دو کون محجوب بود و همچنانکه از دنیا صرف
رغبت کرده باشد از آخرت نیز رغبتش مصروف بود و پس صوفیه را ورای
زهد ورای مرتبه زاهد که حظ نفس از دور بود و اما فقرا آن طایفه اند
که مالک هیچ چیز از اسباب دنیا و اموال دنیوی نباشند و در طلب
فضل و رضوان الهی ترک همه کرده باشند و باعث اینطایفه بر ترک
یکی از سه چیز باشد اول رجاء تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال را

مخلصانند بکسر لام که اعمال
خود را خالص سازند
برای خدا تعالی که نظر غیر بر آن
نیفتد و صوفیه مخلصانند بفتح
لام حق سبحانه ایشان را برای
خود گردانیده که نظر ایشان
نیفتد انا اخلصناهم بخالصة
یعنی ما ایشان را خالص گردانیدیم
بخصلتی که ما را باشند
و غیر را نباشند

فقر است که مشایخ در فضیلت آن سخن گفته اند و انچه پس ازین در معنی فقر یاد کر
کرده شد رسم فقر است و صورت آن شیخ ابو عبد الله خفیف قدس سره
گفته اند الفقر و عدم الاملاک والخروج عن احکام الصفات و این حدی
جامع است مشتمل بر رسم فقر و حقیقت آن و بعضی گفته اند الفقیر الذی لا یملک و
لا یملک و فوقیت مقام صوفی از مقام فقیر بانست که فقیر بارادت فقر و اراده
حظ نفس محجوب بود و صوفی را هیچ ارادت مخصوص نبود و در صورت
فقر و غنا ارادت و ارادات محو بود بلکه ارادت او عین ارادت حق سبحانه
باشد و بنابرین اگر صورت فقر و رسم آن اختیار کند و بارادت و
باختیار کند و محجوب شود و چه ارادت و ارادات حق باشد ابو عبد الله
خفیف رحمة الله تعالی گفته است الصوفی من استصفاه الحق لنفسه تودداً
والفقیر من استصفی نفسه فی فقره تقرباً و بعضی گفته اند الصوفی هو الخارج عن
النعوت والرسوم والفقیر هو الفاقد الاسماء و ابو العباس نهاوندی
رحمه الله گوید الفقیر بدایة التصوف و فرق میان فقر و زهد آنست
که فقر بی وجود زهد ممکن بود و چنانکه کسی ترک دنیا کند بعزمی ثابت از یقین

حساب لازم است و حرام را عقاب و دوم توقع فضل ثواب و مسابقت در
دخول جنت چه فقرا بپانصد سال پیش از اغنیا به بهشت درایند سیم طلب
جمعیت خاطر و فراغت اندرون از برای اکثار طاعات و حضور دل در آن
و تخلف فقیر از ملامتیه و متصوفه بآنست که او طالب بهشت و خواهان حظ
نفس خود است و ایشان طالب حق و خواهان قرب او و ورای این مرتبه در
فقر و مقامیست فوق مقام ملامتیه و متصوفه و آن وصف خلاص صوفیست
چه صوفی اگرچه مرتبه او ورای مرتبه فقیر است ولیکن خلاصه مقام
فقیر در مقام او درج است و سبب آنست که صوفی را عبور بر مقام فقر
از جمله شرایط و لوازمست و هر مقام فقر کند صفاوه و نقاوه آن را
انتزاع نماید و رنگ مقام خود بخشد پس فقر را در مقام صوفی وصفی
دیگر زاید خواهد بود و آن سبب نسبت جمیع اعمال و احوال و مقامات
از خود و عدم تملک آنست انکه هیچ عمل و هیچ حال و هیچ مقام از خود نه بیند
و بخود مخصوص نداند بلکه خود را نبیند پس او را نه وجود بود و نه ذات و
نه صفات محو در محو صفات در صفات و فنا در فنا بود و این حقیقت

وهنوز رغبت اندرون باقی بود و زهد فی فقر ممکنست چنانکه کسی با وجود
اسباب رغبتش از آن متصرف بود و فقر را رسمیست حقیقی رسم او عدم
املاکست و حقیقت او خروج از احکام صفات و صلب اختصاص چیزی بخود و
رسم فقر صورت زهدست و امارت آن و معنی زهد صرف رغبت از دنیا و
حق سبحانه چون خواهد کرد که بعضی از اولیا خود را در تحت قباب غرت
از نظر اغیار محجوب کرداند ظاهر ایشان را بصورت غنا که صورت رغبت
بپوشاند تا اهل ظاهر ایشان را از جمله راغبان دنیا پندارند
و جمال حال ایشان از نظر نامحرمان پوشیده ماند و این حقیقت فقر و زهد
وصف خاص و لازم حال صوفیست و اما رسم فقر اختیار بعضی از مشایخ
صوفیانست و مراد ایشان دران اقتدا بانبیا و تقلل دنیا و ترغیب
و دعوت طالبان بصورت فقر و بزبان حال و اختیار ایشان
درین معنی هستند باختیار حق نه بطلب حظ اخروی و اما خدام جماعتی
باشند که خدمت فقرا و طالبان حق اختیار کنند چنانکه بداود
علیه السلام خطاب کردند که اذا رأیت لی طالبًا فکن له خادمًا و اوقات

پس چون دعی کنی که ورای
طلبه خادم وی باشی ۱۲

خود را بعد از ادای فرایض در تفریغ و ترفیه خاطر ایشان از اهتمام بامور
معاش و اعانت بر استعداد امر معاد و مصروف دارند و آن را بر نوافل
عبادات تقدیم کنند و در طلب احتیاج ایشان بطریق که در شرع مذموم نباشد
مداخلت نمایند بعضی بکسب و بعضی بدریوزه و بعضی بفتوح و نظر ایشان در اخذ
و اعطا بر حق بود و خلق را در اخذ رابطه اعطا و واسطه قبول و از غرت
این مقام بر طایفه حال و خادم و شیخ مشتبه شده و خادم را شیخ فرقی
نهاده اند و فرق آنست که خادم در مقام ابرارست و شیخ در مقام
مقربان زیرا که مراد خادم در اختیار خدمت نیل ثواب و آخرت بود
و اما بدان مقید نکردد و شیخ بمراد حق قایم بود نه بمراد بود اما عبادان
طایفه اند که پیوسته بر وظایف نوافل مواظبت و ملازمت نمایند از
برای نیل و این وصف در صوفی موجود بود و لیکن معرا و مبرا از علل و
اعراض چه ایشان حق را برای حق پرستند نه برای فرق میان عباد
و زهاد آنست و با وجود رغبت بدنیا عبادت ممکن بود و فرق میان
عباد و زهاد با وجود یکه شخصی عابد بود پس معلوم شد که واصلان دو طایفه اند

شش طایفه اند و هر یک ازین طوایف هشتگانه دو متشبه دارد
یکی مبطل اما متشبه محق بطوفیان متصوفه اند که به نهایات
صوفیان متطلع و مشتاق باشند و بقای تعلقات صفات از مقصد
و مقصود معوق و ممنوع و متشبه مبطل بایشان جماعتی که خود را در میان
صوفیان اظهار کنند و از حلیه مقاعد و اعمال و احوال ایشان
و خالی باشند و ربقه طاعت از گردن خود برداشته خلیع العذار
مرتع اباحت میچرند و گویند تا بقید احکام شریعت وظیفه عوام است
نظر ایشان بجمیع ظواهر اشیا مقصور باشد و اما حال خاص عوام
و خواص و اهل حقیقت ازان عالی تر است که برسوم ظاهر مقید شوند و اهتمام
ایشان باطن خویش بود و این طایفه را باطنیه و مباحیه خوانند و اما
متشبه محقق بمجذوبان واصل طایفه باشند که سیر ایشان هنوز
در قطع منازل صفات نفوس بود حرارت طلب وجود
شان در قلق و اضطراب بیش و کم صبح کشف ذات و استقرار
و تمکن در مقام فنا گاه گاه کشف بر نظر شهود ایشان لایح

گردد و نفحه از نفحات فنا بمشام دل ایشان پیوندد و چنانکه ظلمات نفوس
ایشان نور آن برق منطوی و مستواری گردد و چون آن نفحه باطن از
هیچ آتش طلب و قلق شوق روحی و آرامی بخشد و دیگر برق منطفی گردد و آن
نفحه ساکن شود و ظهور صفات نفوس طلب و قلق شوق معاودت
نماید و سالک خواهد که به کلی وجود منسلخ و منخلع گردد و غرق بحر فنا شود تا از
تعب بیاساید و چون آن حال هنوز مقام او نگشته باشد و گاه
گردد و باطن او به کلی متطلع و مشتاق این مقام باشد و متشبه محق بمجذوب
واصل گردد شد و اما متشبه مبطل بمجذ طایفه باشند که دعوی
استغراق در بحر فنا و استهلاک کنند و حرکات و سکنات خود را
هیچ بخود اضافت نکنند حرکات ما همچو حرکات ابواب است و بی محرک ممکن نبود
و این هرچند صحیح است ولکن نه حال آنجماعت بود زیرا که مراد ایشان ازین
سخن تمهید عذر معاصی و مناهی بود و حوالت آن بارادت حق و دفع
ملامت از خود و این طایفه را زنادقه خوانند سهل عبدالله رحمة الله تعالی
گفته شخصی میگوید نسبت فعل من بارادت حق همچنانست که نسبت حرکت بواب

با محرک آن گفت این قابل اگر کسی بود که مراعات اصول شریعت و محافظت
حدود و احکام و عبودیت کند از جملهٔ صدیقان باشد و اگر کسی بود که تورط
و انهماک در محافظت احکام شرع باک ندارد و این سخن را برای آن گوید
تا وجه حوالت افعال با حق سبحانه و اسقاط ملامت از نفس خود و با نخلاع
از دین و ملت ظاهر گرداند از جملهٔ زندیقان بود و اما متشبه محق ملامتیه
طایفه باشند که بتغییر و تخریب نظر خلق مبالاتی زیادت نماید و اکثر
سعی ایشان در تخریب رسوم و عادات و اطلاق از قیود و آداب مخالطات
بود و سرمایه حال ایشان جز فراغ خاطر و طیبة القلب نباشد و ترسم
به مراسم زهاد و عباد از ایشان صورت نبندد و اکثر نوافل و طاعات
از ایشان نیاید و متمسک به عزایم اعمال نمایند و جز بر ادای فرایض
مواظبت نکنند و جمع و استکبار دنیوی بایشان منسوب باشد و بطیبة القلب قانع
باشند و طلب مزید احوال نکنند ایشان را قلندریه خوانند و این طایفه را
جهت عدم ریا با ملامتیه مشابهت دارند و فرق میان ایشان آنست که
بجمع نوافل و فضایل متمسک جویند ولیکن آنرا از نظر خلق نهان دارند

و اما قلندری از فرایض درنگذرد و باظهار اخفاء اعمال از نظر خلق مقید
نبود و اما طایفه که درین زمان بنام قلندری موسوم اند و ربقهٔ اسلام
از گردن بر داشته اند و ازین اوصاف شمرده شد خالی اند این اسم ایشان
عاریت اند و اگر ایشان را حشویه خوانند لایقتر و اما متشبه مبطل بملامتیه
طایفه باشند هم از زنادقه که دعوی اخلاص کنند و بر اظهار فسق و فجور
مبالغت نمایند و گویند مراد ما ازین ملامت خلق و استغنا و نظر مردم است
و حق سبحانه از طاعت خلق بی نیاز است و از معصیت ایشان غیر متضرر و
معصیت را در آزار خلق منحصر دانند و طاعت را از احسان و اما متشبه محق
بزاهدان طایفه باشند که هنوز رغبت ایشان به کلی از دنیا مصروف نشده باشد
و خواهند که یکبارگی از دنیا رغبت بگردانند و ایشان را متزهد خوانند
و اما متشبه مبطل جماعتی باشند که برای قبول خلق ترک زینت دنیا کنند و
خاطر جمع اسباب دنیوی باز گیرند و بدان طلب تحصیل جاه کنند در میان
مردم و ممکن بود که بر بعضی حال ایشان مشتبه شود و پندارند که ایشان
از دنیا اعراض کلی کرده اند و ایشان خود ترک مال و جاه خریده اند

ترک والدنیا للدنیا و تمکین که بر ایشان نیز حال خود شان مشتبه شود و گمان
برند که چون خاطرشان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست علت آنست که اعراض
کرده اند و اینطایفه را مرائیه خوانند و اما متشبه محق به فقرا آنست که ظاهرش
برسم فقر مترسم بود و باطنش خواهان حقیقت فقر مترسم بود و باطنش خواهان
حقیقت فقر ولیکن هنوز میل بغنا دارد و بتکلف بر فقر صبر میکنند و فقیر حقیقی فقر را
نعمتی خاص داند و حق سبحانه تعالی بران طایفه شکر همواره به تقدیم میرساند
و اما متشبه مبطل آنست که ظاهرش برسم فقر مترسم بود و باطن بحقیقت آن
غیر متطلع و مرادش مجرد اظهار دعوی بود و صیت قبول خاطر خلق و
اینطایفه را مرائیه خوانند و اما متشبه خلق بخادم آنست که همواره بخدمت
بندگان حق سبحانه و تعالی قیام مینماید و به باطن میخواهد که خدمت
ایشان بشائبه غرض دنیوی مالی یا جاهی مشوب نکرداند و نیت را از
شوایب میل و هوا ورا تخلیص کند ولیکن هنوز بحقیقت زهد نرسیده باشد
پس وقتی به حکم غلبه نور ایمان و اختفاء نفس بعضی از خدمات او در محل
استحقاق افتد وقتی به حکم غلبه نفس خدمت او بهوا ورا یا آمیخته بود

یعنی ترک کردن دنیا از برای دنیا
و اما متشبه محق مراد به فقرا در مقام آن طایفه اند که بحقیقت فقر متحقق نه برسم فقر و الا این اسم را در فقرا داخل شوند نه در متشبه بایشان
عه

جمعی را که نه در محل استحقاق باشند به توقع محمدت و ثنا خدمت بلیغ به تقدیم رساند
و بعضی را که مستحق خدمت باشند محروم گذارد و اینچنین کس را متخادم خوانند و
اما متشبه مبطل کسی بود که او را در خدمت نیتی باشد بلکه خدمت خلق را دام منافع
دنیوی کرده بود تا بآن سبب استجلاب اقوات و اوقاف و اسباب میکند
و اگران را در تحصیل غرض و تیسیر مراد موثر نه بیند ترک کند پس خدمت او
مقصور بود بر طلب جاه و مال و کثرت اتباع و اشیاع تا در محافل و مجامع
بدان تقدم و مفاخرت جوید و نظر او در خدمت بکلی بر حظ نفس خود بود و اینچنین
کس را متخدم خوانند و اما متشبه محق بعابد کسی بود که اوقات خود را مستغرق
خواهد بسبب بقایای دواعی طبیعت و عدم کمال تزکیه نفس هر وقت در اعمال
و اوراد و طاعات او فتراک و طعویقات افتد و یا کسی که لذت عبادت نیافته
باشد و به تکلف بدان قیام مینماید و او را متعبد خوانند و اما متشبه و مبطل
بعابد شخصی بود از جمله مرائیه که نظر او بر عبادت در قبول خلق بود و در
دل او ایمان به ثواب آخرت نباشد و تا اطلاع غیری بر طاعت خود
نه بیند بدان قیام نماید اعاذنا الله سبحانه من السمعة و الریا و بالله العصمة

والتوفیق القول دفی التوحید ومراتبه وارباها وفی الفصل الثانی من الباب
اول من ترجمه العوارف توحید را مراتبست اول توحید ایمانی دوم توحید
علمی سیم توحید حالی چهارم توحید الهی اما توحید ایمانی آنست که بنده بتفرد
وصف الهیت وتوحد استحقاق معبودیت حق سبحانه تعالی بر مقتضای
اشارات آیات واخبار تصدیق کند بدل واقرار دهد بزبان واین توحید
نتیجه تصدیق مخبر واعتقاد صدق خبر باشد ومستفاد بود از ظاهر علم و
تمسک بآن خلاص از شرک جلی وانخراط در سلک اسلام فایده دهد ومتصوفه
بحکم ضرورت ایمان با عموم مؤمنان درین توحید مشارکاند وبدیگر مراتب
متفرد ومخصوص اما توحید علمی مستفادست از باطن علم که آنرا علم الیقین خوانند
وانچنان بود که بنده در بدایت طریق تصوف از سر یقین بداند که موجود
حقیقی ومؤثر مطلق نیست الا خداوند عالم جل جلاله وجمله ذوات وصفات
وافعال را در ذوات وصفات وافعال وی ناچیز داند هر ذاتی را فروغی
از نور ذات مطلق شناسد وهر صفتی اثر نوری از نور صفت مطلق داند چنانکه
هرکجا علمی وقدرتی وارادتی وسمعی وبصری یابد آنرا اثری از آثار علم و

یعنی اول مرتبه علم که پیش از
مشغولی بطریق این طایفه حاصل
کرده‌اند ومتصوفه بحکم ضرورت
مراد به متصوفه اینجا معنیست
که صوفی را نیز شامل است
۱۲۲۵

و توحید علمی
مستفادست از باطن
علم یعنی در مرتبه تمام وجود
که در بدو بعد از آن مشغولی بطریق
این طایفه حاصل آید
ﻪ

قدرت اهل توحید وارادت وسمع وبصر الهی داند وعلی هذا القیاس جمیع
الصفات والافعال واین مرتبه را اوایل مراتب توحید اهل خصوص ومتصوفه
ومقدمه آن باسابقه توحید عام پیوسته ومتشابه انمرتبه مرتبه ایست که کوته
نظران آنرا توحید خوانند نه توحید علمی بود بلکه توحیدی باشد رسمی از درجه
اعتبار ساقط وآنچنان که شخصی از سر ذکاوت وفطنت بطریق مطالعه یا سماع الصوری
کند از معنی توحید ورسمی از توحید ورسمی از صورت توحید از ضمیر او مترسم گردد
واز انجا ورائشار بحث ومناظره گاه گاه سخنی بی مغز گوید چنانکه از حال
توحید هیچ اثر در وی نباشد وتوحید علمی اگرچه فرود مرتبه توحید حالیست
ولیکن از توحید حالی فرحی با آن همراه بود ومزاجه من تسنیم عینا یشرب
بها المقربون وصف شراب این توحیدست وازینجهت صاحب آن مثیر
در ذوق وسرور بود وچه بنا بر مزج حال بعضی از ظلمت رسوم او مرتفع شود و
چنانکه در بعض تصاریف بر مقتضای علم خود عمل کند وجود اسباب را از
شرایط روابط افعال الهی اند درمیان نه بیند اما در اکثر احوال بسبب بقایای
ظلمت وجود از مقتضای علم خود محجوب شود وبدین توحید بعضی از شرک خفی

تسنیم نام سرچشمه‌ایست
در بهشت یعنی ممزوج است
از تسنیم
ایشان از آن اشامند
ﻪ

برخیزد و اما توحید حالی آنست که حال توحید وصف لازم ذات موحد گردد
و جمله ظلمات رسوم وجود الا اندک بقیه در اشراق نور توحید متلاشی و مضمحل
شود و نور توحید در نور حال او مستتر و مندرج گردد بر مثال اندراج
نور کواکب در نور آفتاب فلما استبان الصبح ادرج ضوءه باسفاره اضواء
نور الکواکب و درین مقام وجود موحد در مشاهده جمال وجود واحد چنان
مستغرق عین جمع گردد که جز ذات و صفات احد در نظر شهودش نیاید
تا غایتی که این توحید را صفت واحد بیند نه صفت خود که این دیدن را
هم صفت او بیند و هستی او بدین طریق قطره وار در تصرف تلاطم امواج
بحر توحید افتد و غرق جمع گردد و اینجاست قول جنید قدس الله تعالی
سره التوحید معنی یضمحل فیه الرسوم ویندرج فیه العلوم ویکون الله کما لم یزل
و منشأ این توحید نور مشاهدت و منشأ توحید علمی نور مراقبه و
بدین توحید اکثری از رسوم بشریت منتفی شود و بتوحید علمی اندکی
از آن رسوم مرتفع گردد و به سبب بعضی از بقایای رسوم در توحید
حالی آنست که تا صدور ترتیب افعال و تهذیب اقوال از موحد ممکن بود بجهت

در حال حیات حق توحید چنانکه باید گذارده نشود و ازینجاست قول ابو علی دقاق
قدس سره که التوحید غریم لا یقضی دینه و غریب لا یؤدی حقه و خواص موحدان را
در حال حیوة از حقیقت توحید صرف که یکبارگی آثار رسوم وجود در و
متلاشی گردد گاه گاه لمحه بر مثال برقی خاطف لامع گردد و فی الحال
منطفی شود و بقایای رسوم دیگر باره معاودت کند و درین حال بکلی بقایا
شرک خفی مرتفع گردد و در آخر مرتبه در توحید الهی آنست که حق سبحانه در
ازل آزال بنفس خود نه بتوحید دیگری همیشه بوصف وحدانیت و نعت
فردانیت موصوف بود و منعوت کان الله و لم یکن معه شیء و اکنون همچنان
بر نعت ازلی واحد و فرد است و الآن کما کان ابد الآباد هم برین صفت
خواهد بود و کل شیء هالک الا وجهه و نگفت یهلک تا معلوم شود که همه اشیا در
وجود او امروز هالکست و حواله مشاهده این حال به فردا در حق محجوبانست
و الا ارباب بصایر و اصحاب مشاهدات که از مضیق زمان و مکان خلاص
یافته اند این وعده در حق ایشان عین نقدست و این توحید الهی است که
از وصمت نقصان بری است و توحید الهیت بسبب نقصان وجود ناقص و حضرت

شیخ الاسلام قدس الله تعالی سره کتاب منازل السایرین را بدین سه بیت ختم
کرده است ما وحد الواحد من واحد اذ کل من وحده جاحد توحید من ینطق
عن نعته عاریة ابطلها الواحد توحیده ایاه توحیده ونعت من ینعته لاحد
القول فی اصناف ارباب الولایة قدس الله تعالی اسرارهم و فی کتاب
کشف المحجوب خداوند سبحانه تعالی برهان نبوی را باقی کردانیده است و
اولیا را سبب اظهار آن کرده تا پیوسته آیات حق و حجت صدق محمد صلی الله علیه
واله وسلم ظاهر می‌باشد و مر ایشان را والیان عالم کردانید تا مجرد بر حدیث
وی را کشته‌اند و راه متابعت نفس را در نوشته از آسمان باران به برکات
اقدام ایشان آید و از زمین نبات به صفای احوال ایشان روید و بر کافران و
مسلمانان نصرت به همت ایشان یابند و ایشان چهار هزارند که مکتومان‌اند و مر
مر یکدیگر را نشناسند و جمال حال خود ندانند و اندر کل احوال از خود و
خلق مستور باشند و اخبار بدین وارد است و سخن اولیا بدین ناطق و مرا
خود اندرین معنی بحمد الله خبر عیان گشته است اما آنان که حل و عقده اند
و سرهنگان درگاه حق‌اند سیصدند که مر ایشان را اخیار خوانند و چهل دیگر

مر ایشان را ابدال خوانند و هفت دیگر از ایشان ابرار خوانند که چهار
دیگراند از ایشان را اوتاد خوانند و سه دیگراند و از ایشان نقبا خوانند
و یکی که او را قطب و غوث خوانند و این جمله مر یکدیگر را بشناسند و مور
باذن یکدیگر بشناسند و بدین نیز اخبار مروی ناطق است و اهل حقیقت بر صحت
این مجتمع اند صاحب کتاب فتوحات مکیه رضی الله عنه در فصل سی و یکم از باب
صد و نود و هشتم از آن کتاب حال هفتگانه را ابدال گفته است و در آنجا
ذکر کرده که حق سبحانه تعالی زمین را هفت اقلیم کردانیده و هفت تن از
بندگان خود برگزیده و ایشان را ابدال نام نهاده و وجود هر اقلیمی را به
یکی از آن هفت تن نگاه میدارد و گفته است که من در حرم مکه با ایشان
جمع شدم و بر ایشان سلام کردم و ایشان مرا سلام کردند و گفتند و با
ایشان سخن گفتم فما رأیت فیما رأیت احسن سمتاً منهم ولا اکثر شغلاً منهم بالله و
فرموده است که مثل ایشان نیز ندیدم مگر یک کس در معاینه شیخ طریقت
شیخ فرید الدین قدس الله تعالی عنه گفتنت قومی از اولیاء الله عز
وجل باشند و ایشان مشایخ طریقت کبریا حقیقت و ایشان نامند و ایشان را

یعنی آنکه ایشان از نظر مردم
مستوری بدان و از خلق مستورند
باشند یعنی تفصیل احوال خود ندانند
و دیگری نیز تفصیل ندانند اما آنان
که اهل حل و عقد اند یعنی اهل تصرف اند
و چهار دیگر که ایشان را اوتاد و مقام ایشان
مشرق و مغرب و جنوب و شمال است
و تقسیم با جهات از آن گفته است شرف ها از
حق سبحانه و تعالی ایشان را احیای عالم نگاه
دارد و از این جهت ایشان را اوتاد نام کرده اند
چنانکه بنا و خیمه میباشد

در ظاهر به پیری احتیاج نبود زیرا که ایشان آنحضرت رسالت صلی الله علیه
واله وسلم در حجره عنایت خود پرورش میدهد بی واسطه غیری چنانکه اویس
واو رضی الله عنه واین عظیم مقامی بود وبس عالی تا کرا انجا رساند واین دولت
بکه روی نماید ذالک فضل الله یوتیه من یشاء وهمچنین بعضی از اولیاء الله که مبتلان
آنحضرت اند صلی الله علیه واله وسلم بعضی از طالبان آنجناب و جانب تربیت
کرده اند یعنی انکه او را در ظاهر پیری باشد وانجماعت نیز داخل ایشان اند
وبسیاری مشایخ طریقت او را اول سلوک توجه باین مقام بوده است
چنانکه شیخ بزرگوار شیخ ابو القاسم گرکانی طوسی را که سلسله مشایخ حضرت
ابو الجناب شیخ نجم الدین کبری با ایشان می پیوندد و از طبقه شیخ ابو
سعید و ابو الخیر و شیخ ابو الحسن خرقانی اند قدس الله تعالی ارواحهم
در ابتدا ذکر این بوده که علی الدوام گفتی اویس اویس القول فی الفرق
بین المعجزه والکرامة والاستدراج وفی التفسیر الکبیر للامام الحبر فخر الدین
رازی رحمة الله تعالی اذا ظهر فعل خارق للعادة علی انسان فذلک لا ان
یکون مقرونا بالدعوی الولایة او دعوی السحر وطاعة الشیاطین فهذه اربعة

اقسام القسم الاول دعاء الالهیة وجوز اصحابنا ظهور الخوارق العادات علی ید
من غیر معارضة کما نقل ان فرعون کان یدعی الالهیة وکان یظهر علی یده
خوارق العادات وکما نقل ایضا فی حق الدجال قال اصحابنا وانما جاز ذالک
لان شکله وخلقته یدل علی کذبه فظهور الخوارق علی یده لا یفضی الی
التلبیس القسم الثانی ادعاء النبوة وهذا القسم علی قسمین لانه اما ان یکون
ذالک المدعی صادقا او کاذبا فان کان صادقا وجب ظهور الخوارق
علی یده وهذا متفق علیه بین کل من اقرب بصحة النبوة واما من کان کاذبا
لم یجز ظهور الخوارق علی یده وبتقدیر ان یظهر وجب حصول المعارضة و
اما القسم الثالث وهو ادعاء الولایة فالقائلون بکرامات الاولیاء
اختلفوا فی انه هل یجوز ادعاء الکرامة ثم انها تحصیل علی وفق دعواه
ام لا القسم الرابع وهو ادعاء السحر وطاعة الشیاطین فعند اصحابنا
یجوز ظهور خوارق العادات علی یده عند المعتزلة لا یجوز واما الثانی
وهو ان یظهر خوارق العادات علی ید انسان غیر شیء من الدعاوی فذلک
الانسان اما ان یکون صالحا مرضیا عند الله واما ان یکون خبیثا مذنبا

واز اخبار صحیحه معلوم میشود و اهل سنت و جماعت متفقند برین معنی اما انکه کتاب دلالت میکند اینست صحیح و محقق شده ۱۱۹

والاول من القول بکرامات الاولیا وقد تفق اصحابنا علی جوازه وانکرها المعتزله الا ابا الحسین البصری وصاحبه محمود الخوارزمی واما القسم الثانی وهو ان یظهر خوارق العادات علی بعض من کان مردودا عن طاعه الله فهذا هو المسمی بالاستدراج القول اثبات الکرامه للاولیا وفی کتاب دلایل النبوه للامام المستغفری رحمه الله کرامات الاولیا حق بکتاب الله تعالی وللاثار الحسنه المرویه واجماع اهل السنه والجماعه علی ذالک فاما الکتاب فقوله تعالی کلما دخل علیها زکریا المحراب وجد عندها رزقا قال اهل التفسیر فی ذالک کان یری عندها فاکهه الصیف فی الشتاء وفاکهه الشتاء فی الصیف ومریم رضی الله عنها لم تکن نبیه بالاجماع فهذه الایه حجه علی منکر الکرامات للاولیا وفی الکتاب کشف المحجوب خداوند سبحانه در نص کتاب مارا خبر داد از کرامت صف که سلیمان را بایست که تخت بلقیس پیش از آمدن وی انجا حاضر کند و خدای تعالی خواست تا شرف آصف به خلق نماید و کرامت وی ظاهر کند تا اهل زمانه باز نماید که کرامت اولیا جایز بود وسلیمان علیه السلام کفت از شما کیست که تخت بلقیس پیش از آمدن وی اینجا حاضر کند و با اهل زمانه

نزد همه اهل سنت هست که جایز هست از
انبیا از معجزات جایز هست اولیا را
مثل آن کرامات بشرط دعوی و
قول انکس که میکوید که میان
معجزه و کرامت فرق نماند ورست
نیست معجزه و حجت بر ولی که آنرا
پوشیده و الا بوقت ضرورت
که او را دران اختیار نباشد
یا از تقویت مریدان ۵ه

باز نماید که کرامت اولیا جایز بود وسلیمان علیه السلام کفت از شما کیست که تخت بلقیس پیش از آمدن وی اینجا حاضر کند قال عفریت من الجن انا اتیک به قبل ان تقوم من مقامک عفریتی از جن کفت من بیارم تخت وی را پیش ازان که تو بر خیزی از جایگاه خود وسلیمان علیه السلام کفت زود تر خواهم آصف کفت انا اتیک به قبل ان یرتد الیک طرفک من پیش ازان که تو چشم بر هم زنی آن تخت اینجا حاضر کنم بدین کفتار سلیمان بر وی متغیر نشده و انکار نکرد و وی را آن مستحیل نباید و این هیچ حال معجز نبود زیرا که آصف پیغمبر نبود پس لا محاله باید که کرامات باید و نیز احوال اصحاب کهف و سخن کفتن سک با ایشان و خواب ایشان و تقلب ایشان اندر کهف بر یمین و یسار ونقلبهم ذات الیمین وذات الشمال وکلبهم باسط ذراعیه بالوصید الجمله ناقض عادتست و معلوم هست که معجز نیست پس باکه کرامات باشد واما اثبات کرامت اولیا بسبب آنست که در صحیح حدیث وارد هست که روزی صحابه رضی الله تعالی عنهم کفتند یا رسول الله صلی الله علیه واله وسلم مارا از عجایب امم ماضیه چیزی بکوی کفت پیش از ما سه کس بجایی میرفتند چون شبانکاه شد قصد

غاری کردند و وانجا شدند چون پاره از شب بگذشت سنگی از کوه افتاد و در
غار شد ایشان متحیر شدند گفتند که نرهاند ما را ازینجا چیزی خبر انکه کردارهای
خود را انچه پی باست بخداوند سبحانه شفیع آوریم یکی گفت مرا پدری مادری
بود و از مال دنیا چیزی نداشتم که با ایشان بهم بخوربرکی که شیر او بدیشان
دادمی و من هر روز پشته هیزم بیاوردمی و بهای آن اندر طعام خود کردمی
شبی بیگاه تر آمدم تا من آن هیزم را بفروشیدم و طعام ایشان و شیر غنم آوردم
ایشان خفته بودند آن قدح در دست من بماند من بر پای ایستاده و چیزی
نخوردم و انتظار بیداری ایشان می بردم تا صبح برآمد ایشان بیدار شدند
و طعام خوردند و نگاه بنشستم بار خدایا اگر من هست بگویم مرا فریادرس
به پیغمبر صلی الله علیه واله وسلم سنگ جنبیدنی کرد و شکافی پدید آمد دیگری
گفت مرا دختر عمی بود با جمال و دلم پیوسته مشغول وی بودی هرچند
او را بخواندمی اجازت نکردی تا وقتی صره صد دینار بدو فرستادم
تا یکشب با من خلوتی کرد و چون نزدیک من اندر آمد ترسی در دلم پدید
آمد از خداوند تعالی دست از وی برداشتم بار خدایا اگر من درین راست

بگویم ما را نجات بخش به پیغمبر صلی الله علیه واله وسلم و آن سنگ جنبیدنی کرد و آن
شکاف زیادت شد اما نه چندان که از آن بیرون توانند سیمین گفت مرا کروهی
مزدوران بودند چون کاری که میکردم تمام شد همه مزد خود بستدند یکی از
ایشان ناپدید شد من آن مزد وی یک گوسفندی بدادم یکسال و دو سال و ده
سال و چهل سال گذشت مزد وی پدید نیامد و من نتایج آن گوسفند نگاه
میداشتم روزی آمد گفت که من وقتی کار تو میکردم یاد داری و مرا
اکنون مزد حاجتست او را گفتم برو و آن گوسفند حق تست آن مرد گفت
بر من افسوس میداری گفتم افسوس نمیدارم راست میگویم انهمه فراوی
دادم و ببرد بار خدایا اگر من راست میگویم ما را فرج فرست به پیغمبر صلی الله
علیه واله وسلم گفت آن سنگ یکبار از آن در غار شد تا هر سه بیرون
آمدند و این فعل ناقض عادت و دیگر حدیث جریح راهب است و راوی
آن حدیث ابو هریره است رضی الله علیه که پیغمبر صلی الله علیه واله وسلم
گفت در بنی اسرائیل راهبی بود جریح نام و مردی مجتهد بود و مادری داشت مستوره
روزی بآرزوی دیدار پسر بیامد و او در نماز بود در صومعه بگشاد باز گشت و

دوم وسیم همچنان با وی رش کفت از تنکدلی که یارب بسیر مرا رسوا کردان
و بحق نمش بکیر وران زمانه زنی بود بدسیرت کفت من جریج را از راه ببرم
بصومعه وی شد جریج با وی التفات نکرد با شبانی وران راه صحبت کرد و حامله
شد چون به شهر آمد کفت این از جریج است چون بار نهاد و قصد صومعه جریج
کردند و وی را پیش سلطان آوردند جریج کفت ای غلام پدر تو کیست کفت
مادرم بر تو دروغ می کوید پدر من شبانی است ثم قال الامام المستغفری
رحمة الله والحجة علیهم من طریق الآثار کثیرة منها قال ابی بکر صدیق لابنه عبد الله
یا بنی ان وقع بین العرب یوماً فات الغار الذی کنت فیه انا و رسول الله
صلی الله علیه واله وسلم وکن فیه بانه یاتیک رزقک بکرة و عشیا
وفی القول رضی الله عنه فانه یاتیک رزقک بکرة وعشیاً اثبات الکرامات
الاولیاء روی الامام المستغفری رحمه الله تعالی باسناده عن جابر بن
رضی الله عنه قال امر ابی بکر وقال انا اذا امت محوا الی علی الباب یعنی
باب البیت الذی فیه قبر رسول الله صلی الله علیه واله وسلم فادقعو
فان فتح لکم فادفنونی قال جابر رضی الله عنه فان طلقنا فدققنا الباب

وقلنا ان هذا ابی بکر قد اشتهی ان یدفن عند النبی صلی الله علیه واله وسلم
ففتح الباب ولاندری من فتح الینا وقال لنا ادخلوا وفنوه کرامته ولا
نری شخصاً ولانری شیاً وروی الامام المستغفری رحمه الله باسنادو
عن مالک بن انس عن نافع عن ابی عمران عمر بن الخطاب خطب الناس بالمدینة
فقال یا ساریة بن زنیم الجبل الجبل من استرعی الذیب فقد ظلم قال فانکرا
الناس ذکر ساریة وساریة بالعراق قال الناس لعلی رضی الله تعالی
عنه عنا سمعنا عمر یذکر ساریة وساریة بالعراق علی المنبر فقال ویحکم دعو
عمر فلما دخل من شیٔ الاخرج منه فلم یلبث ان جاء رسول ان ساریة لفی عدو
فهزمهم ثم جاء بالغنیمة الی صفح الجبل فاراو العدو ان یحولو بینهم و بین
الغنیمة وصفح الجبل فاتاهم نداء من السماء یا ساریة بن زنیم الجبل الجبل
من استرعی الذیب فقد ظلم کان وکانو یرون ان صوت عمر هو الذی
سموه وروی الامام المستغفری رحمه ایضاً باسناده انه لما فتحت مصر اتی
اهلها الی عمرو بن العاص فقالوا ایها الامیر ان لنیلنا هذا سنة لایجری الی
بها قال لهم وما ذالک قالوا اذا کانت ثنتا عشرة لیلة خلون من هذا الشهر عمدنا الی

جاریة بکر بین ابویها فارضینا فجعلنا علیها من الحلی و الثیاب افضل ما یکون
ثم القینا ها فی هذا النیل فقال عمران هذا امر لا یکون ابدا فی الاسلام و ان
الاسلام یهدم ما کان قبله و امو ثلاثة اشهر لا یجری قلیلا حتی هموا بالجلا ل
ذالک عمر کتب الی عمر بن الخطاب بذالک فکتب عمر انک قد اصبت الذی
فعلت و ان الاسلام یهدم ما کان قبله فا ماموا ثلثه اشهر لا یجری قلیلا
و بعث به بطاقة فی داخل کتابی فالقها فی النیل فلما قدم الکتاب الی
عمرو بن العاص خذ البطاقة فتحها فاذا فیها من عبد الله عمر امیر المومنین الی
نیل مصر اما بعد بانک ان کنت تجری من قبلک فلا تجر و ان کان الله الواحد القهار
سبحانه هو الذی یجریک فنسال الله الواحد القهار ان یجریک فالقی البطاقة
فی النیل و قد تهیا اهل مصر للجلاء و الخروج منها لانها لا تقوم مصلحتهم
فیها الا بالنیل فاصبحو و قد اجرا الله تعالی ستة عشر ذراعا فی لیلة و
واحدة و قطع الله تعالی تلک السنة السوء عن اهل مصر الی الیوم و روی
الامام المستغفری رحمه الله ایضا باسناده عن نافع عن ابی عمر قال رای
عثمان لیلة قتل صبیحتها رسول الله صلی الله علیه و اله و سلم و هو یقول ما

عثمان انک تفطر عندنا فقبل روی الامام المستغفر رحمه الله علیه باسناده
ان امیر المومنین علیا رضی الله عنه سال حلا عن حدیث فی الرحبة فکذبه
قال انما کذبتنی قال ما کذبتک قال فادع الله علیک ان کنت کاذبا ان
یعمی بصرک قال فادع الله فادعا علیه امیر المومنین علی رضی الله تعالی
عنه فعمی بصره فلم تخرج من الرحبة لا و هو اعمی و همچنین از سایر صحابه و تابعین
و تبع تابعین و مشایخ طریقت طبقه بعد طبقة نه چندان کرامات و خوارق
عادات ظاهر شده است که در حیز تحریر و تقریر گنجد قال الامام القشیری
رحمة الله تعالی فی الرسالة و الکثیره ما تواترنا خبارها یعنی ما جنس
الکرامات الاخبار و حکایات صار العلم بکونها و ظهورها علی الاولیا
علما و قویا انتفی عنه الشکوک و من توسط بذا الطایفة و تواتر علیه حکایاتهم
و اخبارهم لم یبق له شبهة فی ذالک المقصود ازین همه مبالغت و تطویل
در اثبات کرامت اولیا آنست که هر سلیم القلبی که مشاهده احوال
این طایفه و مطالعه احوال ایشان نکرده است و سخنان است و حکایات
نادرست اصحاب و ارباب جهالت که درین زمان ظاهر شده اند و نفی

کرامات اولیا بلکه و انکار معجزات انبیا میکنند فریفته نشوند و دین خود بر باد
ندهند و همانا که باعث این طایفه نفی کرامات آنست که خود را در اعلی مراتب ولایت
مینمایند و ازین امور و احوال ایشان را خبری و اثری نی نفی آن میکنند تا پیش
عوام فضیحت نشوند و فضیحت خواص می اندیشند با انکه اگر صد هزار خارق
عادت بر ایشان ظاهر شود چون نه ظاهر آنرا موافق احکام شریعت است
و نه باطن ایشان مطابق داب طریقت آن از قبیل مکر و استدراج خواهد بود
نه از مقوله ولایت و کرامت فی الکتاب علام الهدی و عقده ارباب
التقی تصنیف الشیخ الامام قطب الانام شهاب الدین ابی عبد الله عمر بن محمد
السهروردی قدس الله تعالی روحه و نعتقد ان للاولیاء من امته
یعنی امته محمد صلی الله علیه و اله وسلم و کرامات و اجابات و هکذا کان
فی زمن کل رسول کان لهم اتباع ظهرت لهم کرامات و مخرقات للعادات
و کرامات الاولیاء من تتمة معجزات الانبیاء و من ظهر له و علی یده من المخرقات
و هو علی غیر الالتزام باحکام الشریعة نعتقد انه زندیق و ان الذی ظهر له مکر
و استدراج القول فی انواع الکرامات و خوارق العادات انواع خوارق

عادات

عادات بسیار است چون ایجاد معدوم و اعدام و اظهار امری مستور و استتار امر
ظاهر و استجابت دعا و قطع مسافت بعیده در مدت اندک و اطلاع بر امور
غایبه از حس و اخبار از ان و حاضر شدن در زمان احد در امکنه مختلفه و
احیاء موتی و اماته احیاء و سماع کلام حیوانات و نباتات و جمادات
از تسبیح و غیر آن و احضار طعام و شراب در وقت حاجت بی سببی ظاهر
و غیر ذالک من فنون الاعمال الناقضة للعاده کالمشی علی الماء و السیاحة
فی الهواء کالاکل من الکون و کتسخیر الحیوانات الوحشیة و کالقوة
الظاهرة علی ابدانهم کالذی قلع شجرة و ترجله من اصلها و هو ید و
ور فی السماء و ضرب الید علی الحایط و بعضهم یشیر باصبعه الی شخص لیقع و
فیقع او یضرب عنق احد بالاشارة فیطیر راس المشار الیه و بالجمله
چون حضرت حق سبحانه تعالی یکی از دوستان خود را مظهر قدرت کامله
حق کرداند و رسولای عالم هر نوع تصرفی که خواهد تواند کرد و بالتحقیق
آن تاثیر و تصرف حضرت حقست سبحانه و تعالی که در وی ظاهر میشود و
وی در میان فی قال بعض کبراء العارفین و الاصل الذی تجمع

لک هذا کله انه من خرق عادة فی نفسه مما استمرت علیها نفوس الخلق ونفسه
فان الله یخرق له عادة مثلها فی مقابلها یسمی کرامة عند العامة واما الخاصة
فالکرامة عندهم العنایة الالهیة التی وهبهم التوفیق والقوة حتی خرقوا عواید
انفسهم فتلک الکرامة عندنا واما هذه التی تسمی فی العموم کرامة فالرجال
الفوا من ملاحظتها لمشارکة المستدرج الممکور به فیها ولکونها معاوضة فیخاف
ان یکون حظ علمهم لان الحظوظ محلها الدار الآخرة فاذا اعجل منها بشیء فیخشی
ان یکون حظ عملنا وقد ورد فی ذلک اخبار واقل ما یصح الخوف
مع الکرامة فاذن لیست بکرامة عندنا وانما هی خرق عادة فاقترن معها
البشری بانها زیادة لا تنقص حظا ولا تسقط الحجاب فحینئذ یسمی کرامة
فالبشری علی الحقیقة هی الکرامة وقال ایضا اجل الکرامات واعظمها التلذذ
بالطاعات والخلوات والجلوات ومنها مراعاة الانفاس مع الله
ومنها حفظ الادب معه فی تلقی الواردات فی الاوقات ومنها الرضا
عن الله فی جمیع الحالات ومنها البشری لهم من الله بالسعادة الابدیة
فی الدار الآخرة القول فی انه متی سمیت الصوفیة صوفیة قال الامام القشیری

رحمه الله اعلموا رحمکم الله ان المسلمین بعد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
لم یتسم افاضلهم فی عصرهم بتسمیة علم سوی صحبة الرسول صلی الله علیه وآله وسلم
اذ لا فضیلة فوقها فقیل لهم الصحابة ولما ادرکهم اهل العصر الثانی سمی من صحب
الصحابة التابعین ورأوا ذلک اشرف سمة ثم قیل لمن بعدهم اتباع التابعین
ثم اختلف الناس وتباینت المراتب فقیل لخواص الناس ممن لهم شدة
عنایة بامر الدین الزهاد والعباد ثم ظهرت البدعة وحصل التداعی
بین الفرق فکل فریق ادعوا ان فیهم زهادا فانفرد اهل السنة المراعون
انفاسهم مع الله الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم التصوف و
اشتهر هذا الاسم لهولاء الاکابر قبل المائتین من الهجرة پس آنچه مذکور
خواهد شد درین کتاب اسامی بسیاری از صوفیه خواهد بود و تاریخ
ولادت و وفات ایشان و ذکر سیر و احوال و معارف و کرامات و
مقامات ایشان باشد که مطالعه کننده کان از مطالعه و ملاحظه آن
یقینی نسبت با این طایفه حاصل شود و بهذیانات جماعتی که نفی کرامات و مقامات
این طایفه میکنند در ایشان سرایت نکند و از غایله غوایت آن جماعت محفوظ مانند

عفا الله وجمیع المسلمین من شرور انفسنا وسیئات اعمالنا و ورای این
فواید دیگر هست که بعضی از آن به تفصیل مذکور میگردد قال سید الطایفه ما
ابو القاسم جنید بن محمد الصوفی قدس الله تعالی سره حکایات المشایخ
جند من جنود الله عز وجل یعنی للقلوب از وی پرسید که الحکایات چه منفعت
کند مریدان را جواب داد که حضرت حق سبحانه تعالی میفرماید وکلا نقص
علیک من انباء الرسل ما نثبت به فوادک یعنی قصه پیغمبران و اخبار ایشان
بر تو میخوانیم و از احوال ایشان ترا آگاه میکنیم تا دل ترا بدان ثبات باشد
و قوت افزاید چون بارها رنج بتو رسد بر تو زور آورد و اخبار و
احوال ایشان شنودی و براندیشیدی که چون مثل این بارها و رنجها بایشان
رسیده و دران صبر کردند و احتمال و توکل پیش آوردند
دل ترا بدان ثبات و عزم او و صبر افزاید همچنین شنیدن سخن نیکان و
حکایت پیران و احوال ایشان دل مریدان تربیت شد تا قوت و عزم فزاید
و دران از حق سبحانه تعالی ثبات یابد و در بلا و امتحان و بر درد و سختی
و ناکامی قدم فشارد تا عزم مردان یابد و سیرت ایشان گیرد و اقتفای ایشان

مشایخ

مشایخ دوستان حق تعالی و دوستی ایشان آرد و دوستی ایشان ترا با
با ایشان نسبت افکند چنانکه گفته اند المودة احدی القرابتین و گفته اند
لا قرابة اقرب من المودة ولا بعد ابعد من العداوة ولله در القایل
القوم اخوان صدق بینهم نسب من المودة لم یعدل به نسب و مصطفی را
صلی الله علیه واله وسلم پرسیدند از مردی که قومی را دوست میدارد
اما بکردار ایشان نمیرسد گفت المرء مع من احب مرد با آنکس است که وی را دوست
میدارد و خبر است از سرور کاینات و مفخر موجودات صلی الله علیه واله
وسلم که روز قیامت بنده نومید مانده باشد از مفلسی کردار خود حق
سبحانه تعالی گوید بنده من در فلان شهر دانشمندی را در فلان محله بسیاختی
فلان عارف را شناختی گوید می شناختم گوید برو ترا بوی بخشیدم پس وی
بشناخت نسبت می پیوند و سبب نجات میگردد و به مهر دوستان وی
و گرفتن مهر ایشان و پی بردن باحسان ایشان و شیخ ابو العباس عطا
گوید اگر توانی که دوست داری و دوستی ورزی دوست دار دوستی دوستان او
کن که دوستی دوستان او دوستی اوست و مصطفی صلی الله علیه واله وسلم

گفت یا ابن مسعود اتدری ای عری الاسلام اوثق قال قلت الله و رسوله اعلم
قال صلی الله علیه و آله و سلم الولایة فی الله الحب فیه و البغض فیه و فضیل عیاض
رحمه الله گوید که الله تعالی فردا با بنده گوید یا ابن آدم اما زهدک فی الدنیا فانما
طلبت الراحة لنفسک و اما انقطاعک الی فانما طلبت العز لنفسک و لکن هل عادیت
لی عدوا او والیت لی ولیا و کمترین فایده در شنیدن حکایات و روایات
این طایفه آنست که بداند که احوال و افعال و اقوال وی نه چون ایشانست
منی از کردار خود برگیرد و تقصیر خود در جنب کردار ایشان ببیند از
عجب و ریا و استحسان برهد و شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله الانصاری الهروی
شیخ الاسلام هروی
قدس الله تعالی سره و هرجا که درین کتاب شیخ الاسلام مذکور شود مراد ایشان
خواهد بود وصیت کرده است که از هر پیری سخنی یاد گیرید و اگر نتوانید نام ایشان
یاد گیرید که از آن بهره یابید و نیز فرموده است که مهین درین کار هست که سخنان
مشایخ خوش آید و بدل بایشان گرانی و انکار نیاری و اگر یکی از دوستان
خود نماید ترا قبول نیفتد و حقیر باید زیرا که آن دلیل محرومی و حجاب باشد و
نعوذ بالله من الخذلان و اگر در نظر غلط افتد دیه آن باشد که ترا بوی قبول افتاد

ترا زیان ندارد که قصد تو بآن راست بوده باشد والله المستعان و الیه التکلان
ابو هاشم صوفی قدس الله تعالی بکنیت مشهورست شیخ بوده در شام و اصل
کوفیست و با سفیان الثوری رحمه الله بالبصرة سنه احدی و ستین و مایه و سفیان
ثوری گوید لو لا ابو الهاشم الصوفی ما عرفت دقیق الریاء و هم وی گوید من
ندانستم که صوفی چه بود تا بو هاشم صوفی را ندیدم و پیش از وی بزرگان
بوده‌اند در زهد و ورع و معاملت نیکو در طریق توکل و طریق محبت لیکن اول
کسی که ویرا صوفی خواندند وی بود که پیش از وی کسی بدین نام نخوانده بودند
و همچنین اول خانقاهی که برای صوفیان بنا کردند آنست که برمله شام کرده‌اند
و سبب آن بود که روزی امیری ترسا بشکار رفته بود در راه دو تن را
دید ازین طایفه که فراهم رسیده‌اند دست در آغوش یکدیگر کردند و هم آنجا
بنشستند و آنچه داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند و بگاه برفتند
امیر ترسا را معاملت ایشان با یکدیگر خوش آمد یکی از ایشان را بخواند و
پرسید آن که بود گفت ندانم گفت ترا چه بود گفت هیچ چیز گفت از کجا بود
گفت ندانم آن امیر گفت پس این الفت چه بود که شما را با یکدیگر بود درویش گفت

که این ما را طریقتیست گفت پس این لقب چه بود و گفت شما را جایی هست که آنجا
فراهم آیند گفت نه گفت من برای شما جایی بسازم تا با یکدیگر آنجا فراهم آیند
پس آن خانقاه برمله بساخت شیخ الاسلام قدس سره خیر دار حل فیها خیر ارباب
الدیار و قدیما وقی الله خیار الخیار و ایضاً قدس سره هی المعالم
و الاطلال و الدار دار علیها من الاحباب الآثار و ابو الهاشم هروی گفته
تقلع الجبال بالابر ایسر من اخراج الکبر من القلوب بسوزن کوه کندن
آسان‌تر از بیرون کردن کبر و منی از دلها ابو الهاشم شریک قاضی را
دید که از خانهٔ یحیی خالد بیرون می‌آمد بگریست و گفت اعوذ بالله من علم لا
ینفع و هم وی گفته اخذ المرء نفسه بحسن الادب تادیب له منصور عمار دمشقی گوید که
ابو هاشم صوفی بیمار بود بیماری مرگ وی را گفتم خود را چون می‌یابی گفت بلایی
عظیم می‌بینم اما هوا یعنی مهر و دوستیش از بلاست یعنی بلا بزرگست اما در جنب مهر
حقیر است شیخ الاسلام قدس سره گفت اگر بقدر هوا بلا بودی هوا نبودی

ذو النون مصری

ذو النون مصری قدس الله تعالی از طبقهٔ اولیست نام وی ثوبان بن ابراهیم بود
کنیت وی ابو الفیض و ذو النون مصری لقبیست و غیر از این نیز گفته‌اند اما اصح

اینست و وی بار حمیم مصر بوده آنجا که قبر شافعیست رضی الله تعالی عنه و پدر
وی نوبی بوده از موالی قریش و نوبه بلادیست میان صعید مصر و حبشه و وی را
برادران بوده یکی از ایشان ذو الکفل است و روی عنه حکایات فی المعاملات و غیرها
و قیل اسمه میمون و ذو الکفل لقب له ذو النون شاگرد مالک انس بوده وی
دانسته و مسوط از وی سماع داشت و فقه خوانده بود و پیر وی اسرافیل بوده
بمغرب شیخ الاسلام گفت ذو النون از آنست که وی را بیارایند بکرامات
و بستانند بکرامات و بنشانند بمقامات مقام و حال و وقت در وست
وی سخره بوده و در مانده مردم و یگانهٔ روزگار و سر رشتهٔ سنت و همه را
نسبت و اضافت با وست و پیش از وی مشایخ بودند لیکن وی پیشین کسی بود
که اشارت با عبارت آورد و از طریق سخن گفت و چون جنید پدید آمد
و در طبقهٔ دیگر این علم را ترتیب نهاد و بسط کرد و کتب نهاد و چون شبلی
پدید آمد این علم را بسر منبر برد و آشکارا کرد و جنید گفت ما این علم را در سردابها
و خانها می‌گفتیم پنهان شبلی آمد و آن را بر سر منبر برد و بر خلق آشکارا کرد
ذو النون گفت سه سفر کردم و سه علم آوردم در سفر اول علمی آوردم که

نه پذیرفت و عام و خواص نه پذیرفت و در سفر دویم علمی آورده که خاص نه پذیرفت

و عام نه پذیرفت و در سفر سیم علمی آورده که نه خاص پذیرفت و نه عام فقیت شرید

اطرادا و حیدا شیخ الاسلام قدس سره گفت که اول توبه بود که خاص قبول کند نه

عام و سیم علم حقیقت بود که نه بطاقت علم و عقل خلق بود در نیافتند او را

مهجور کردند و بر وی انکار بر خواستند تا انگاه از دنیا برفت در سنه خمس و

اربعین و مائتین چون جنازه وی می بردند کروهی مرغان بر سر جنازه وی

بر درهم بافتند چنانکه همه خلق را از سایه خود بپوشیدند و هیچ کس ازان

مرغان یکی ندیده بود پس از وی بر سر جنازه مرقی شاکرد شافعی رضی الله

عنها پس ازان ذو النون را قبول پدید آمد دیگر روز بر سر قبر نوشته یافتند

چنانکه بخط آدمیان نمی مانست که ذو النون حبیب الله من الشوق قتیل الله کاه

که آن نوشته را تراشیدندی باز آنرا نبشته یافتندی شیخ الاسلام گفت که سفر

مشیمن پای بوده که با ونه بقدم روند که به همّت روند ذو النون گفته

ما اعز الله عبدا بعز اعز اله من ان یدله علی ذل نفسه هم وی گفته

اخفی الحجاب اشده رویة النفس و تدبیرها هم وی گفته التفکر فی ذات الله جهل و

مراد وی بخاص درین مقام جماعتی اند که از عوام ممتاز باشند اما ذوق توحید ایشان را نبود تا قسم ثالث وجود گیرد پس گویا جماعتی ایشان اند ذوق توحید و خاص الخاص خواهند بود نزدیک وی

۵

یعنی ذو النون

یعنی ذو النون و ارتعاش مصحوب جلاست و سنة وی شده

یعنی درین سفر حرکت آیتی را دخلی نیست بلکه حرکت کسبی می باید که آن قطع کردن از تمامی است از ممکن و متعلق ساختن بواجب تعالی شانه و علو الهمة من الایمان اشارتست باین نوع همت و طریق قطع علاقه از ممکن و پیوستن بواجب تعالی ملاحظه نقصان ممکنست و کمال واجب و تا زه ساختن این ملاحظه معتبر و ملاحظه است

الیه شرک و حقیقة المعرفة حیرة شیخ الاسلام گفت حیرت دوست حیرت عالم و

آن حیرت الحاد و ضلالتست و حیرت دیگر در عیان دوست و آن حیرت یافتست و هم

وی گفته اول گسستن و پیوستن آخر نه گسستن و نه پیوستن شیخ الاسلام قدس سره

کیف یحکی وصل اثنین بجانی لا صل واحد من قسیم واحد جهلا فهو بالواحد جاحد ذو النون

گفتند که مرید کیست و مراد چیست گفت المرید یطلب و المراد یهرب شیخ الاسلام گفت که

مرید می طلبد و با او صد هزار نیاز و مراد می گریزد و با او صد هزار نیاز و

گفت پیش کسی که موی سفید در پای من مالید احمد چشتی بود که وقتی بسر باز از پیکران

فرا من رسید با ابو سعید معلم که نزدیک تربیت شیخ ابو اسحاق شهریار در گورست

بپارش ایشان با یکدیگر در مناظره بودند که مرید به یا مراد چون فرا من رسیدند

گفتند اینک حاکم آمد من گفتم لا مرید و لا مراد و لا خبر و لا استخباره و لا حد

و لا رسم و هو الکل بالکل بو سعید مرقعی داشت از سر برکشید و بینداخت و بانک

چند بکرد و برفت و چشتی در پای من افتاد و موی سفید در پای من مالید ذو النون

مصری گفته که وقتی با جماعتی در کشتی نشستم تا از مصر بجده رویم و رم جوانی مرقعه

با ما در کشتی بود و مرا آرزوی التماس صحبت وی بود اما هیبت وی مرا نمی گذاشت

به سخن گفتن با وی که سخت عزیز بارگاه بود و هیچ از عبادت خالی نه تا روزی

صره زر و جواهر از آن مردی غایب شد و خداوند صره مر آن جوان را متهم

کردند خواستند که با وی جفا کنند من گفتم که با وی ا نیکو نه سخن بگویید تا من از وی

بخو[بحری؟] به پرسم نزدیک وی آمدم و با وی به تلطف بگفتم که این مردمان اصورتی چنین

وست اده است و تو بدگمان شده اند که من ایشان از درشتی و جفا باز داشتم

اکنون چه باید کرد او روی باسمان کرد و چیزی بگفت ماهیان دریا بر روی

آب آمدند هر یک جوهری در دهان گرفته یک جوهر بستد و بدین مرد داد

و قدم بر روی آب نهاد و برفت پس آنکه صره برده بود صره را بیفکند و بیافتند

و اهل کشتی ندامت بسیار کشیدند ذوالنون قدس سره سیاح بوده میگوید

وقتی میرفتم جوانی دیدم شوری بود در وی گفتم از کجایی ای غریب گفت غریب

بود کسیکه با او موانست پذیرد و بانک از من پذیرد و بیفتادم بیهوش چون بهوش

آمدم گفت چه شد گفتم دارو باد رو موافق افتاد شیخ الاسلام گفت قدس

سره گفت که خسته او پیدا بود کسی که او را دیده بود جان در تن او شیدا بود

هر جا که آرام یابد دشمن آرام شود که او وطن غریبانست و مایه مفلسانست

و همراه یگانگانست وقتی که کسی را یابی که بضاعت تو بدست او بود و

درد تو با دارو وی او موافق بود دامن او را استوار دار ذوالنون مصری

قدس سره بمغرب شد پیش عزیزی قدس سره که از متقدمان مشایخ

بجهه مسئله عزیزی گفت هر چه آمده اگر آمده که علم اولین و آخرین را

بیاموزی این را روی نیست این همه خالق داند و اگر آمده که او را

جویی آنجا که اگر گام بر گرفتی او خود آنجا بود و شیخ الاسلام گفت

که با جوینده خود در راه است و دست جوینده خود بر گرفته در

در طلب خود می تازاند اسرافیل قدس سره از قدمان است شیخ

الاسلام گفت که او از پیران ذوالنون مصریست از مغرب بوده

و بمصر رسیده بود و پیرا سخنان است بسیار در زهد و توکل و معاملات

نیکو شیخ الاسلام گفت که تنح ستحرف به مصر شد شش ماه فرنج به

یک سال باسرافیل چون فرصت یافت پرسید از وی هل تعذب

الاسرافیل الرسل گفت مرا صبر ده تا سه روز روز چهارم گفت مرا

جواب داوند از روا بود عذاب پیش از زلل این بگفت و زعقه برد

و در شوریدپس آن سه روز درنک پس جواب آن سه روز درنک خواستن
بود اگر در وقت جواب ادی در وقت برفتی شیخ الاسلام گفت ربوبیت
هم عین عبودیت است و قسمتها کرده پیش از کرد خلق و خلق زیر حکم خواست
وی اسیر تا هر یکی را زحم حیثیت عاقبت آن کند که خود خواهد و وی راست حکم
و وران عادلست کس را چون و چرا نباید و نسزد که وی کار در علم و حکمت
میکند و کرد تا سزای هر کس حیثیت و عنایت وی یکیست ابو اسود رکی
قدس الله تعالی بزیارت عزیزی رفت سلام کرد و گفت یا ایها الشیخ
من دوست توام ابو الاسود عزیزی برجست و گفت علیک السلام حوی نی
و در حال از خود غایب گشت همان حال بود تا سه بار بدان است که عزیزی
از دست آب و خاک و رسوم آشنائیت بیرون شده است دیدار وی غنیمت
گرفت و بازگشت ابو اسود و دراعی رحمه الله تعالی نیز از مشایخ بوده
وقتی از بادیه اهل خود را گفت بدرود باش که من رفتم و خواهر حجره را
از مطهره او از شیر پر کرد و بوی داد وی گرفت چون به طهارت
احتیاج شد خواست که طهارت کند از مطهره شیر بیرون آمد از راه بازگشت

و گفت که آب ندارم که طهارت کنم مرا آب از شیر واجب‌تر از آب پر کرده برفت
هر که آب طهارت کردی آب فرو آمدی و چون تشنه و گرسنه شدی شیر بیرون آمدی
ابو یعقوب هاشمی از بطانیه بود رحمه الله تعالی وی گفته که هرگز مرا فراموش نشود
که روز عید با ذو النون می بدم مردمان از عیدگاه بازگشته بودند شادی
کنان ذو النون قدس سره گفت این مردمان شادی میکنند که امانت
خود بگذارده اند خود ندانند که از ایشان پذیرفته اند یا نه طاعت رمضان
بیا تا بیکسو باز شویم و بر ایشان بگرییم شیخ الاسلام گفت این حکایت همان
حکایت جوهر و جوهری است آنکه قیمت ندانستی به نفتی و آنکه دانستی از بفتن آن
ترسان بودی و عید باز نکرد و بجای خود بازبرد و اهل آن غافل بودند آنانکه
نه اهل آن بودند بیدار بودند آن وعید را ایشان آویخت شیخ الاسلام
گفت که سیاح موصلی گفت که داود گفت که خداوندا مرا گفتی که دشمن وی
بشوی خدمت را به صحبت باز میخوانی دل مرا چه چیز نشود صحبت را گفت الیوم
و الاخران تجاره و اندرون شیخ الاسلام گفت درین ادب از ینجا رهنیست
ولید بن عبدالله السقا رحمه الله تعالی کنیت وی ابو اسحاق است از اصحاب ذو النون

بوده قدس سره وی میگوید که ذو النون قدس سره گوید که در بادیه زنگی
قدس سره وی گوید که در بادیه زنگی دیدم سیاه هر که الله گفتی سپید شدی
ذو النون قدس سره گوید هر که الله یاد کند در حقیقت صفت وی جدا کرد
و ابو عبد الله رازی گفت پیش ولید سقا در رفتم و میخواستم که در فقر از وی سوالی
کنم سر بر آورد و گفت اسم فقرا آنرا مسلم است که هرگز در خاطر او خبر حق نیامده است
و تا قیامت از عهده این سخن تو انم آمد توفی ولید السقا وی عشرین ثمانیه و
قیل سنه عشرین و ثلثمائه فضیل بن عباس قدس الله تعالی روحه از طبقه اولیست
کنیت او ابو علی است باصل از کوفه است و گفته اند باصل از خراسان بود از
ناحیت مرو و گفته اند وی بسمرقند زاده و با ورد و بزرگ شده و گویی اصل
و نیز گفته اند که بخاری الاصل است و الله تعالی اعلم وفات وی در محرم
سنه سبع و ثمانین و مائه بوده و فضیل عباس گوید قدس الله تعالی
سره که من حق را بدوستی پرستم که نشکیبم که نپرستم لمحارق الوارق تعصی
الاله و انت تظهر حبه هذا و ربی فی القیاس بدیع لو کان حبک صادقا لاطعته
ان المحب لمن یحب مطیع شیخ الاسلام گفت قدس سره هر که او را بیم میپرستد

خود را می پرستد و بطمع نجات خود می جنبد نه جهت محبت و اطاعت فرمان
و هر که او را بامید می پرستد و نیز خود را می پرستد و نیز به توقع نعم و راحت
خود می جنبد نه برای محبت و اطاعت من او را نه بر بیم و امید پرستم چون
مزدوران و نه بر دعوی محبت او که از پرستشی که سزای او باشد و استحقاق
آن دارد عاجز باشم بلکه او را بر فرمان او پرستم که گفت پرست می پرستم
و بر دوستی سنت رسول او صلی الله علیه و آله و سلم و به تقصیر خود معترفم
محمد بن سعید الزنجی را رحمة الله پرسیدند که سفله کیست گفت هر که حق را آنجا نه
به بیم و امید پرستد گفتند پس چون پرستی گفت بمهر دوستی وی مرا به خدمت
و اطاعت دارد و یوسف اسباط از متقدمان است قدس سره از ائمه سر عیست و
سید در زهد و ورع و خوف و فزع بر وی غلبه کرد که علم بر وی بشوریدمات
سنه ست و تسعین و مائه شیخ الاسلام گفت که او گفت که دوستان او را
سه چیز بداوند حلاوت و مهابت و محبت شیخ الاسلام گفت فضیل عباس را
پسری بود علی نام از پدر به بود در زهد و عبادت در پس روزی
در مسجد حرام نزدیک زمزم خوانده بر خواندند الفقه تری المجرمین الایه وی

وی نشنید زعقه بزد و جان بداد شیخ الاسلام گفت از دوست لسان
و از عارف جان من مات عشقاً فلیمت هکذا الاخیر فی عشق بلا موت معروف کرخی
قدس الله تعالی سره از طبقهٔ اولیست و از قدماء مشایخ و استاد سری
سقطی و غیر او و کنیت وی ابو محفوظ است و نام پدر وی فیروز و بعضی گفته اند
فیروزان و بعضی گفته اند معروف بن علی الکرخی پدر وی مولی بوده دربان
امام علی بن موسی رضا علیه السلام گویند که بر دست وی مسلمان شده
بود روزی بار داده بود از دحام کردند در پای امد و در ان هلاک
گشت و معروف با داود طائی قدس الله تعالی روحه صحبت داشته
و مات داود طائی سنه خمسین و ستین و مایه و معروف در سنه مایتین از
دنیا رفته و وی گفته است که صوفی اینجا مهمانست تقاضای مهمان بر میزبان
جفاست مهمان که با ادب بود منتظر بود نه متقاضی شخصی معروف گفت
مرا وصیتی کن گفت احذر ان لا یراک الله الا فی زی مسکین شیخ الاسلام
گفت معروف روزی بخواهرزاده خود را گفت که چون ترا با و حاجت افتد
بمن سوگند ده و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم در دعا گفت

اللهم انی اسالک بحق سائلین علیک و بحق الراغبین الیک و بحق ممشای الیک
بحق این گامهای من بر تو و سئل معروف عن المحبه فقال المحبه لیست من تعلیم الخلق
انهای مواهب الحق و فضله و قبر معروف در بغداد است بدعا کردن و زیارت
و تبرک انجا روند و مجربست که هر که دعا کند مستجاب گردد ابو سلیمان دارانی
قدس الله تعالی روحه از طبقهٔ اولیست نام وی عبد الرحمن بن احمد بن عطیه العنسیست
و بعضی گفته اند عبد الرحمن بن عطیه از قدماء مشایخ شام بوده از دارا که
دهی از دیهای دمشق و قبر وی همانجاست و وی استاد احمد بن ابی الحواری
ریحانة الشام و در سنه خمسه عشر و مایتین برفته از دنیا ابو سلیمان را
پرسیدند که حقیقت معرفت چیست گفت آنست که مراد خسته گی نبود
در دو جهان هم وی گفته که در کتابی خوانده ام که حق سبحانه تعالی گفته است
که کذب من ادعی محبتی اذا جنه اللیل نام عنی و هم وی گفته که وقتی که بعراق بودم
عابد بودم و بشام عارفم بعضی از ظرایف گفته اند که بشام از ان عارف بود
که بعراق عابد بود و اگر انجا عابدتر بودی اینجا عارفتر بودی و هم
ابو سلیمان گفته ربما تنکت الحقیقه فی قلبی اربعین یوما فلا اذن لها ان تدخل

قلبی لا یشاهد من الکتاب والسنة و هم وی گفته که هر چیزی که ترا از حق سبحانه مشغول کند
بر تو شوم است و هر چیزی که خوی تو از حق باز کند و خوی تو با اسباب کند ترا
دشمن است و هر نفسی که از تو بر آید در غفلت نه در یاد حق سبحانه بر تو داغ است و
هم وی گفته اذا بکی القلب من الفقد ضحک الروح من الوجد احمد بن ابی الحواری گوید
که ابو سلیمان را گفتم که در خلوت نماز میگذاردم از آن لذت یافتم پرسید که
سبب لذت تو چه بود گفتم آنکه مرا هیچ کس نمیدید گفت انک لضعیف حیث خطر
بقلبک ذکر الخلق و هم وی گفته لکل شی صداء و صداء نور القلب
الشبع و هم وی گفته من اظهر الانقطاع الی الله فقد وجب علیه خلع ما دونه
من قیمة و هم وی گفته ابلغ الاشیاء فیما بین الله و بین العبد المحاسبة
داود بن احمد دارانی رحمه الله تعالی وی برادر ابو سلیمان دارانیست
و صاحب ریاضت عظیم بوده و با ابو سلیمان صحبت داشته بوده و سخنان
وی در معاملت مثل سخنان برادر وی بوده احمد بن ابو الحواری گوید از
داود پرسیدم چه گویی در دلی که آواز خوش در وی اثر میکند گفت
آن دل ضعیف و بیمار بود او را معالجه باید کرد ابو سلیمان داود بن نصر الطائی

قدس الله تعالی سره از طبقه اولیست از کبراء مشایخ و سادات اهل
تصوف بوده و در زمان خود بی نظیر شاگرد ابو حنیفه رضی الله تعالی
عنه بوده و از اقران فضیل و ابراهیم ادهم و غیر ایشان بوده از طبقه اولیست
و در طریقت حبیب راعی بوده و در جمله علوم حظی وافر داشته و بدرجه
اعلی بوده در فقیه الفقها بوده عزلت اختیار کرده و از ریاست اعراض
کرده و طریق زهد و ورع و تقوی بر دست گرفته و ورا فضایل بسیارست و
مراتب مذکور وی گفته مریدی ان اردت السلامة سلم علی الدنیا
و ان اردت السلامة کبر علی الآخرة ای پسر اگر سلامتی خواهی دنیا را
وداع کن و اگر کرامت خواهی بر آخرت تکبیر گوی و از معروف
کرخی قدس سره روایت کنند که گفت هیچ کس را ندیدم که دنیا را در
در چشم وی قدر و خطر کمتر بود از داود طایی که همه دنیا را و اهل آن را
نزدیک وی هیچ مقدار نبوده و در فقرا بچشم کمال نگریستی اگرچه برافت بودندی
ابراهیم ادهم قدس الله تعالی سره از طبقه اولیست و کنیت او
ابو اسحق است و نسب وی ابراهیم بن ادهم بن سلیمان بن منصور البلخی از

انبار ملوک است در جوانی توبه کرد وقتی بصید بیرون رفته بود
هاتفی از برای اینکار ترا نیافریده اند ترا وی را آگاهی پدید آمد
دست در طریقت نیکو زد بمکه رفت و انجا با سفیان ثوری و فضیل عباس و
ابو یوسف غسولی صحبت داشته و بشام رفت انجا کسب میکرد و در طلب حلال
ناظور بانی میکرد و وی را حدیث است و از اهل کرامت و ولایت و بشام
از دنیا رفته در سنه احدی و اثنین وستین و مایة و یقال فی سنه
ست وستین وهذا اکثر شخصی با ابراهیم ادهم همراه وی دیر کشید چون
میخواست که جدا شود گفت شاید که درین صحبت با من رنجه شده
باشی که بی حرمتی فراوان کردم گفت من ترا دوست بودم دوستی
عیب من بپوشید من از دوستی خود ندیدم که نیک میکنی یا بد و
یقبح من سواد الفعل عندی ، و تفعله فیحسن منک ذاکا عثمان عماره گفت
که بر من حجره بودم با ابراهیم بن ادهم و محمد بن ثعبان و عباد منقری
سخن می گفتیم جوانی دورتر نشسته بود و با رادت و نیاز تمام گفت ای
جوانمردان من مرادی کرد اینکار میکردم بشب نخسپم و بروز هیچ نخورم و

و عمر خویش بخشش کرده ام یکسال حج کردم و یکسال غزا چون است که مرا
بوی میرسد و در دل خود هیچ نمی یابم و نمیدانم که شما چه میگوئید گفت
هیچکس از جواب وی باز ندادند و در سخن خویش بر فتند آخر یکی از یاران
گفت مر اول بر نیاز وی بسوخت گفت ای جوانمرد ایشان گفت که اینکار
میکردند و آن خواهان و طالب اند نه در فراوانی طاعت و نه خدمت
میکوشند و در نگریستن و تیز بینی میکوشند شیخ الاسلام گفت این نه
آنست که خدمت و طاعت نباید کرد یعنی با آن چیز دگر بباید صوفی
بی خدمت نبود اما تصوف نه خدمت است صوفیان خدمت نه بگذارند
بلکه از همه خلق زیادت آرند اما انچه کنند بر و نشمارند یعنی عوض و مزد و
مکافات آن طلب نکنند و مایه ایشان چیز دگر است در باطن نه
در ظاهر ظاهر به تلبیس گذرانند و به باطن در جهان دیگر زیند ابوالقاسم
نصرآبادی قدس سره گفته جذبة من جذبات الحق توبی علی عمل الثقلین یک
کشیدن که دل تو بار نگرد یعنی به محبت و معرفت و صحبت ترا به از کردار
آدمی و پری ابراهیم ادهم و علی بکار و حذیفه مرعشی و سلم خواص یاران یکدیگر بودند

با یکدیگر صحبت کردند و هیچ چیز نخوریم مگر که دانیم از حلال است چون در
ماندند در یافتن حلال و حرام بی شبهه اندک خوردن آمدند گفتند چندان
خوریم که از آن چاره نبود باری شبهه اندک تر بود ابراهیم بن سعد العلوی
الحسنی قدس الله تعالی سره کنیت ابو اسحاق است از قدیمان مشایخ است از
اهل بغداد او انجا بشام رفت انجا متوطن شد از اهل کرامت ظاهر بود نظیر ابراهیم
ادهم شیخ الاسلام گفت که هزار و دویست شیخ شناسم از نیطالفه دو علوی
بودند یکی ابراهیم بن سعد دیگر حمزه علوی صاحب کرامات ابراهیم بن سعد
اوستاد ابو الحارث اولاسی است ابو الحارث اولاسی در ابتدای ارادت
خانه خود خاکینه خورده بود پی یاران پیش ابراهیم سعد رفت وی در راه
بود پای بر آب نهاد ابو الحارث گفت دست بیار دست بوی داد
پای او در آب فرو شد ابراهیم گفت پای تو در خاکینه آویخته است باین سخن
وی را مطالبه و عتاب کرد ابو الحارث رحمة الله علیه نام وی فیض بن الخضر است
ابراهیم گفت که ابتدای دیدن من ابراهیم سعد را آن بود که در موسم بهار بعزم مکه بیرون آمدم
شخصی در راه همراهم شد او ابراهیم سعد بود گفت کجا میروی گفتم بشام میروم گفت من بکوه لکام میروم بعد از آن جدا شدیم

تا اجل تو در رسد و غایب شد دیگر او را ندیدم و هم ابو الحارث گفت که او را
ذو النون گفتند شنیدم بجهت مسئله چند عزیمت زیارت او کردم چون بمصر رسیدم
وی در گذشته بود دیر زار دینار از پس بر قبر وی رفتم و بر وی زیارت کردم و بنشستم مرا
خواب ربود وی را در خواب دیدم آنچه مشکل داشتم از وی سوال کردم همه را
جواب گفت ابراهیم شیبه هروی قدس سره کنیت وی ابو اسحق است صحبت ابراهیم
بن ادهم و کان من اقران ابی یزید و وی در اصل از کرمان بود و در هراه اقامت
کرده بود از آن وی را هروی گویند و قبر وی در قزوین بزار و تبرک است وی گفته
که بصحبت ابراهیم ادهم رسیدم اول مرا دلالت بتجرید کرد از دنیا بعد از آن
مرا دلالت بکسب کرد که کسب میکردم و بر فقرا انفقه میکردم بعد از آن مرا گفت
که بگذار و توکل خود را بر خدای درست کن تا ترا صدق و یقین حاصل
آید آنچه گفت فرمان بردم بعد از آن گفت ببادیه در آی برقدم تجرید
ببادیه در آمدم مرا صدق و یقین برضا ایزد تعالی میسر شد گفته اند وی را اجماعی
بود عظیم در هراه چند حج بکرد بر توکل و در همه دعا میکرد و میگفت اللهم
اقطع رزقی عن اموال اهل هراة و زهدهم فی و هم وی گوید بعد از آن

روزها کرسنه می بودم چون ببازار میکذشتم مردم باهم میکفتند که این کسی است که
هر شب چندین و چندین درم نفقه میکند وقتی بحج رفتم بر قدم تجرید و چند روز
در بادیه هیچ نخوردم و نیاسودم نفس من با من حدیث کرد که ترا نزدیک
خداوند تعالی منزلتی هست ناکاه از جانب دست راست من شخصی با من
در سخن آمد و گفت یا ابراهیم ترائی الله فی سرك بوی نگرستم و گفتم قد کان
ذلك بود آنچه میکوئی پس گفت میدانی که چند گاه است که من اینجا ام هیچ
نخورده نخواسته با آنکه بر جای مانده ام و بر زمین افتاده گفتم خدای تعالی
داناتر است گفت هشتاد روز است و من شرم میدارم از خدا تعالی
که خاطری که ترا واقع شده است مرا واقع شود اگر بر خدا تعالی سوکند دهم
که این درخت را از کوبنه هر آینه زر کرداند و ببرکت دیدار وی مرا آکاهی حاصل
شد روزی بایزید قدس سره با اصحاب خود نشسته بود گفت برخیزید تا استقبال
دوستی از دوستان خدای تعالی مرویم چون بدروازه رسیدند ابراهیم ستنبه
دیدند که می آید بایزید او را گفت بخاطر من آمد که باستقبال تو آیم ترا شفیع
آرم بخدای تعالی در حق خویش ابراهیم گفت اگر در همه خلق مرا شفاعت دهند بارکل

بخشیده باشد شیخ در جواب او متحیر شد که سخت زیبا گفت و وی گفته که روزی
بمجلس بایزید حاضر گشتم مردمان گفتند فلان کس علم از فلان گرفته است
بایزید گفت مسکینان علم از مرده گرفتند و ما علم از زنده گرفته ایم که
هرگز نمیرد و هم وی گفته من اراد ان یبلغ الشرف فلیختر سبعا علی سبع
الفقر علی الغنی والجوع علی الشبع والدون علی المرتفع والذل علی العز
والتواضع علی الکبر والحزن علی الفرح والموت علی الحیوة ابراهیم رباطی
قدس الله روحه وی مرید ابراهیم ستنبه است و طریق توکل از وی گرفته و قبر وی در
رباط زنگی راده است در هراة وقتی ابراهیم ستنبه در سفر بود چون در راه میرفتند
ابراهیم ستنبه با رباطی گفت که با تو هیچ معلومی هست یا خود هیچ زادی
گرفته رباطی گفت نه پس پاره دیگر رفت پس باز گفت یا رباطی با تو هیچ معلومی
هست گفت نه پاره دیگر رفت پس بنشست گفت راست بگوی که پای من
گران شد نمی توانم رفت رباطی گفت با من جفتی نعلین است که چون
بکسل دران گشتم گفت اکنون بکسته است گفت نه گفت پس بینداز که
معلوم است از آن نمی توانم رفت رباطی آنرا بینداخت در خشم شد بمیخواست

زود برد دوال بکسلد تا وی را سرزنش کنند قضا را یکی بکسست دست فرا کرد
که بیرون کشد دیگری دید افتاده همه راه همچنین بود آخر وی را گفت
کذا من عامل الله علی الصدق ابراهیم ورقی قدس الله تعالی سره شیخ الاسلام
وی از متاخران است و وی گفته که رکوه صوفی کف اوست و بالش او
دست اوست و خزینه او اوست شیخ الاسلام گفت
هر که برین بیفزاید کاری فرا دست خود دهد که بآن درماند و گفت صوفی با دنیا
افتاد گفتند سبب چه بود گفت سفر میرفتیم گفتم سوزنی باید چون فراد
آمد گفتم چیزی باید که در آنجا نهم کیفی بدست آوردم گفتم حمالی نتوانم کرد رفیقی
بدست آوردم اسباب فراهم بود تا باینجا رسید اینهمه ازان سوزن شد
لابراهیم الخواص قدس سره شعر لقد وضح الطریق الیک حقا فما احد یعیرک
یستدل فان ورد الشتاء فانت کهف وان ورد الصیف فانت ظل
ابو الضیاء البغدادی قدس الله تعالی روحه کنیت او ابو اسحق است با معروف کرخی
صحبت داشته بود معروف وی را گفته که لازم کیر فقر را و مترس ازان ندهت
تجرید و انقطاع بود جنید گوید که روزی پیش سری سقطی آمده پاره حصیر آزار خود

ساخته چون سری آنرا بدید یکی از اصحاب را فرمود تا برای وی جبه از بازار
بخرید گفت ای ابو اسحق این را بپوش که با من ده درم بود بآن برای تو
این جبه را خریدم ابراهیم گفت با فقرا می نشینی و ده درم ذخیره میکنی
آنرا نپوشید ابراهیم آجری صغیر قدس الله تعالی روحه کنیت او نیز ابو اسحق است
ابو محمد جریری و ابو محمد مغازلی گویند که یهودی پیش ابراهیم اجری آمد
بتقاضای چیزی که پیش وی داشت بعد ازان که با هم سخن گفتند یهودی گفت
که مرا چیزی بنمای که بآن شرف اسلام و فضل آنرا بر دین خود بدانم
تا ایمان آرم گفت راست میگوئی گفت آری ابراهیم گفت ردای خود
بمن ده ردای وی را بستد در میان ردای خود بپیچید و در آتش انداخت
و در عقب آن درآمد و آنرا برگرفت و ردای خود را از آن بگشاد ردای
در میان سوخته بود و ردای وی سلامت مانده یهودی ایمان آورد ابراهیم
آجری کبیر قدس الله تعالی جنید قدس سره گوید که از عبدون مرجاج شنیدم
که ابراهیم اجری را گفت لان ترد الی الله همک ساعة خیر لک مما طلعت
علیه الشمس محمد بن خالد الآجری قدس الله سره از مشایخ بزرگست جعفر خلدی

از وی بسیار حکایت کنند از وی آرند که گفته است وقتی بعمل آجر مشغول بودم
در میان خشتها که زده بودند میرفتم ناگاه شنیدم که خشتی مر خشتی را گفت
که سلام بر تو باد که امشب بآتش در می آیم مزدور را منع کردم از آنکه
خشتها باتش در آرند و همه را بآن حال بگذاشتم بعد از آن دیگر خشت نپختم
ابراهیم سماس سمرقندی رحمه الله علیه مدتها ببغداد مقام داشت و بسمرقند
باز آمد وقتی لشکری از کفار بدر سمرقند آمدند شبی بر جانب ایشان بیرون آمد
و بانگ بر آن لشکر زد جمله در هم افتادند و یکدیگر بسیار بکشتند و باقی
هزیمت کردند وی گفته هر کس میگوید که ادب چیست من میگویم ادب آنست که خود را
بشناسی وفات وی بسمرقند بوده فتح بن علی الموصلی قدس الله روحه از بزرگان و متقدمان
مشایخ موصل است بشر حافی از نظران اوست در سنه عشرین و مائتین رفته
از دنیا پس از بشر حافی بهفت سال روز عید اضحی بکوچها میگذشت آن قربانها
دید که میکردند گفت الهی دانی که چیزی ندارم که برای تو قربان کنم من این دارم پس
انگشت بر گلو نهاد و بیفتاد دیگر بستند رفته بود و خطی سبز بر گلوی وی روزی
بخانه بشر حافی آمد گفت اگر چیزی خوردنی داری بیار طعام آوردند لختی بخورد و باقی در گلیم

نهاد

نهاد و ببرد دخترکی آزاد بدید گفت میگویند که فتح امام متوکلان است چون طعام
برداشت ببرد دل گفت او شما را می آموزد که چون توکل درست شود هیچ چیز
زیان ندارد شیخ الاسلام گفت که چون تجرید درست شود ملک سلیمان
معلوم نبود چون تجرید درست نشده باشد آستینی افزونی از سر دست
معلوم بود فتح بن شخرف المروزی قدس سره کنیت او ابو نصر است از قدمای مشایخ
خراسان است با فتار فتی برسم لشکریان عبد الله بن احمد حنبل گوید از خاک
خراسان چون فتح بیامد سیزده سال در بغداد بود و از بغداد قوت نخورد
از انطاکیه ورا سویق می آوردند میخورد در حالت نزع چیزی با خود میگفت
گوش با وی داشتند میگفت الهی اشتد شوقی الیک فعجّل قدومی الیک
چون وی را بشستند بر ساق وی نبشته دیدند برنگ سبز برخاسته از پوست
الفتح لله شیخ الاسلام گفت که ابراهیم اجری گفت من حاضر بودم دیدم
آن نوشته را گویند سی و سه بار بر وی نماز کردند قریب سی هزار مرد مات النصف
من شعبان سنة ثلث و سبعین و مائتین بشر بن الحارث بن عبد الرحمن الحافی قدس الله تعالی روحه
از طبقه اولی است کنیت او ابو نصر است گویند که اصل وی از بعضی دیههای مرو

مقیم بغداد گشته وآنجا برفته از دنیا روز چهارشنبه ده روز از محرم گذشته سنه سبع
وعشرین ومائتین پیش از احمد حنبل بسالها وویرا بزرگ میداشتند از احمد حنبل
تا آنگاه که فتنه مخلوق گفتن قرآن افتاد وی در خانه نشست واحمد حنبل پای پیش نهاد
ویرا گفتند یا ابا نصر چرا بیرون نیایی وسخن نگویی نصرت دین را وتقویت اهل سنت
را گفت هیهات احمد حنبل در مقام پیغمبران ایستاده است که چون وی تواند کرد
مرا طاقت آن نیست ووی گفته ما اعظم مصیبة من فاته الله عز وجل **بشر الطبرانی**
قدس الله تعالی روحه از متقدمان مشایخ طبریه بوده وسخن بزرگ بوده وصاحب کرامات
ویرا خبر آوردند که مشایخ گفتند که تا بشر در طبریه بود مارا از روم ایمنی است چون
این شنید غلامان داشت که قیمت هر یک هزار دینار بود همه را آزاد کرد پسرش گفت
مارا درویش کردی گفت ای پسر شکر آن کردم که حق تعالی از من چنین چیزی در دل
دوستان خود افگند **قاسم بن جعفر قدس سره** کان فی حاله مسددا ومن اسباب
الدنیا مجردا بشر حافی بزیارت وی میرفت روزی بیمار شد بشر حافی بزیارت وی آمد
دید که خشتی زیر سر نهاده ویک پاره بوریای کهنه زیر پهلو انداخته وچون بیرون آمد همسایگان
وی گفتند سی سال است که همسایه ماست هرگز از ما چیزی نخواسته است **شقیق بن ابراهیم**

البلخی قدس الله تعالی روحه از طبقه اولی است کنیت او ابوعلی است
او در اول صاحب رای بود وصاحب حدیث گشت وشیخ باکیزه شاگرد
امام زفر است از قدماء مشایخ بلخ است استاد حاتم اصم بود وبا ابراهیم ادهم
صحبت داشته واز اقران وی است واو ویرا زیارت کرده در زهد وفتوت
وطریق توکل یگانه وقتی با ابراهیم ادهم گفت شما درویشان چگونه کار میکنید
گفت چون یابیم شکر میکنیم وچون نیابیم صبر میکنیم شقیق گفت سگان خراسان
نیز همچنان میکنند ابراهیم گفت شما چون میکنید گفت ما چون نیابیم ایثار
میکنیم وچون نیابیم شکر میکنیم ابراهیم ادهم بوسه بر سر وی داد وگفت
استاد تویی ودر کتاب سیر السلف عکس این آورده که آنچه اینجا نسبت با ابراهیم کرده
آنجا نسبت بشقیق کرده وآنچه اینجا نسبت بشقیق کرده آنجا نسبت با ابراهیم کرده
والله تعالی اعلم شقیق گفت با ابویوسف قاضی در مجلس ابوحنیفه رضی الله تعالی عنه
حاضر شدم مدتی میان ما فراق افتاد چون ببغداد درآمدم ابویوسف را در مجلس قضا دیدم
مردمان گرد بر گرد وی جمع گشته بمن نگاه کرد وگفت ایها الشیخ چه بوده است که تغیر لباس
کرده گفتم آنچه تو طلب کردی یافتی وآنچه من طلب کردم نیافتم لاجرم ماتم زده

وسوکوار و کبود پوشش گشته ام ابو یوسف گریان شد و وی گفته که من از گناه ناکرده
بیش از آن می ترسم که از گناه کرده یعنی دانم که چه کرده ام اما ندانم که چه خواهم کرد
و وی گفته که توکل آنست که دل تو آرام گیرد بآنچه خدای تعالی وعده فرموده است
وَمَا مِنْ دَابَّةٍ اِلَّا عَلَى اللهِ رِزْقُهَا و هم وی گفته که اصحب الناس کما تصحب النار
خذ منفعتها واحذر ان تحرقك و در بعضی تواریخ بلخ مذکورست که شقیق را
در سنه اربع وتسعین ومائه در ولایت ختلان شهید کردند و تربت وی آنجاست داود
البلخی قدس الله روحه از قدمای مشایخ خراسانست ابراهیم ادهم قدس سره گوید که در میان
مکه و کوفه با مردی مصاحب شدم چون فریضه نماز شام گزارد بعد از آن دو رکعت نماز
سبک گزارد و در زیر لب سخنی بگفت از جانب دست راست وی کاسه ثرید و کوزه آب
پدید آمد خود بخورد و مرا نیز بداد این قصه را با یکی از مشایخ که صاحب آیات و کرامات بود
بگفتم گفت ای فرزند این برادر آن داود است و وصف حال وی چندان بکرد که
هر که در آن مجلس بود بگریست پس گفت وی از دهی از دههای بلخ است که آن ده
بر سایر بقاع افتخار دارد که داود از وی است پس از من پرسید که ترا چه آموخت
گفتم اسم اعظم گفت کدام است گفتم آن در دل از آن بزرگتر است که بر زبان بگذرانم

حارث بن

حارث بن اسد المحاسبی قدس الله روحه از طبقه اولست کنیت او ابو عبدالله است
از علمای مشایخ است و قدمای ایشان جامع بوده میان علوم ظاهری و علوم اصول و معاملات
و اشارات و وی را تصنیف بوده است استاد بغدادیان است اصل از بصره است آمد در بغداد
از دنیا برفته در سنه ثلث و اربعین و مائتین پس از احمد حنبل بود و بال حارث گفته
قدس سره من صحح باطنه بالمراقبة والاخلاص زین الله ظاهره بالمجاهدة
واتباع السنة و هم وی گفته من لم یهذب نفسه بالریاضات لا یفتح له السبل
الی سنن المقامات ابو عبدالله خفیف قدس الله تعالی روحه گوید اقتدوا بخمسة
من شیوخنا والباقون سلموا احوالهم حارث المحاسبی والجنید و رویم
و ابن عطا و عمرو بن عثمان المکی قدس الله تعالی اسرارهم لانهم جمعوا بین العلم
والحقایق و حارث قدس سره گفته صفة العبودیة ان لا تری لنفسك ملكاً
وتعلم انك لا تملك لنفسك ضراً ولا نفعاً گویند که حارث محاسبی چهل سال روز
پشت بدیوار باز ننهاد و جز بدو زانو ننشست از وی پرسیدند که چرا خود را
برنج میداری گفت شرم میدارم که در مشاهده حضرت بنده وار ننشینم ابو تراب نخشبی
قدس الله تعالی روحه از طبقه اولی است نام وی عسکر بن حصین است و گفته اند که عسکر بن محمد

بن الحصین از اجلهٔ مشایخ خراسان است بعلم و فتوت و توکل و با ابوحاتم عطار بصری
و ابوحاتم اصم بلخی صحبت داشته است و ابوعبدالله جلا و ابوعبدالله نسبری از
ابوتراب با سیصد رکوه دار در بادیه شد دو تن با وی بماندند ابوعبدالله جلا
و ابوعبدالله نسبری و دیگر همه بازگشتند و وی گفته که عارف آنست که هیچ چیز او را
تیره نکند و همه چیز باو روشن شود و هم وی گفته که نیست از عبادت چیزی با منفعت‌تر
از اصلاح خواطر دلها و هم وی گفته که من شغل مشغولاً بالله عن الله
ادرکه المقت فی الوقت و هم وی گفته اذا تواتر علی احدکم النعم فلیبک
علی نفسه فقد سلک غیر طریق الصالحین و کان هو ایضاً یقول بینی
و بین الله عهد ان لا امد یدی الی حرام الا قصرت یدی عنه
و هم وی گفته که چون اعراض حق سبحانه بنده را همراه شود زبان او باولیاء حق
بطعن و رد و انکار دراز شود ابوتراب در بادیه بیمار بود باد سموم وی را بسوخت
یک سال بر پای بماند و در سنه خمس و اربعین و مائتین از دنیا رفته در ان سال که
ذوالنون رفته **ابوتراب الرملی قدس الله تعالی روحه** وی گوید که با اصحاب خود
بفتح راء مهمله و سکون میم ۱۲
ازانکه بیرون آمد باز گفت که شما بر راه جاده بروید که من براه توکل میروم

گفتند گرمای سخت است گفت چاره نیست لیکن چون بر بلد در آیید در خانهٔ
فلان جهت ما فرود آیید چون بر بلد رسیدند در خانهٔ وی فرود آمدند برای ایشان
چهار قطعه گوشت بریان کرده آوردند ناگاه موش گیری از هوا فرود آمد یک قطعه
را ربود ایشان گفتند روزی ما نبود باقی را بخوردند چون بعد ده روز
ابوتراب آمد پرسیدند از وی که در راه هیچ چیز یافتی گفت نه مگر فلان روز
که موش گیری یکپاره گوشت بریان گرم پیش من انداخت گفتند پس ما با هم طعام
خورده ایم که آن را از پیش ما ربوده بود ابوتراب گفت صدق چنین باشد **ابوحاتم عطار**
قدس الله تعالی روحه از اقران ابوتراب بوده است و استاد ابوسعید خراز و جنید گفته اند
کان ابوحاتم العطار ظاهره ظاهر التجار و باطنه باطن الابرار و گفته اند
اول کسی که از علوم اشارات سخن گفت وی بود جنید صوفی دیدی با مرقع و فوطه گفت
یا سادتی قد نشرتم اعلامکم و ضربتم طبولکم فیالیت شعری فی اللقاء ای رجال
تکونون پس نعره زد بر در سرای ابوحاتم شد در بزد گفت کیست گفت درویشی
که میگوید الله ابوحاتم در باز کرد و بیرون افتاد روی بر خاک نهاد بوسه
بر پای وی داد و گفت کسی مانده که میگوید الله و فی بغداد از آن سنه لبغد و فنی

بسیار مرتبه شبلی بخواب دید گفتند اگر نه آن بودی که تو الله میگویی همه بغداد را
بسوختمی شبلی آن را باز گفت گفتند ما نیز میگوییم الله گفت شما میگویید الله
بنفس و من میگویم الله حقا بالحق قل الله ثم ذرهم شعر حقیقة
الحق شیء لیس یعرفه الا المتجرد فهو حق تجرید شیخ الاسلام گفت که همه خلق
میگویند یکی و در هزار می‌آویزند و این قوم میگویند یکی و از ایشان خود شعر
الا کل شیء ما خلا الله باطل ، وکل نعیم لا محالة زائل ابو حاتم قدس سره گفته
السیاحة بالقلوب سری بن مغلس السقطی قدس الله تعالی روحه از طبقه اولست
کنیت او ابو الحسن است استاد جنید و سایر بغدادیانست از اقران حارث
محاسبی و بشر حافی است و شاگرد معروف کرخی و انا بکم از طبقه ثانیه اند اکثر
نسبت بوی درست کنند ابدا به سه شنبه سوم رمضان سنه ثلث و خمسین و
مائتین برفته از دنیا جنید گفت ما رایت احدا من السری اتت علیه
سنة ما اضطجع الا فی علة الموت و هم وی گفته روزی بخانه سری
درآمدم خانه خود را مرفت نشسته و این بیت میخواند و میگریست شعر
لا فی النهار ولا فی اللیل لی فرج ، فلا ابالی اطال اللیل ام قصر ، نی بیتهم

نه روز از ناله و آه خواهی شب من دراز خواهی کوتاه سری وقتی که مختصر بود
جنید را گفت ایاک و صحبة الاشرار ولا تنقطع عن الله بصحبة
الاخیار شیخ الاسلام گفت که جنید گفته وقتی پیش سری سقطی نشسته
بودم و قومی بر در سرای وی بودند نشسته سری مرا گفت کیست بر در هیچکس نه
نیست گفتم نه درویشانند همین کار میجویند گفت ورا الجوان خواندم سری
با وی در سخن آمد دیر بماند و سخن چنان باریک شد که هیچ در نیافتم
تنگدل گشتم آخر سری گفت که شاگردی که کرده گفت بهراه مرا استادیست که
علم فرایض نماز مرا بوی می باید آموخت اما علم توحید او مرا تعین میکند
سری گفت تا این علم در خراسان بجایی بود همه بجای بود چون انجا رسید هیچ
جا نیاید و نیز سری گفت معرفت از بالا فرود آید چون مرغ پرواز کنان
تا دل بیند که در آن شرم و حیا بود آنجا فرود آید و هم وی گفته بدایة المعرفة
تجرید النفس لتفرید الحق و هم وی گفته من تزین للناس بما لیس فیه سقط
من عین الله و هم وی گفته در طرسوس بیمار شدم جمعی از گران جانان
قرایان بعیادت آمدند و چندان نشستند که من از آزار ایشان ملول شدم

بعد از آن ازین استدعا دعا کرد دست برداشتم و گفتم اللهم علمنا کیف
نعود المرضی جنید گفته که روزی بر سری در آمدم مرا کاری فرمود زود آن را
بساختم و پیش وی رفتم کاغذ پاره بمن داد در وی نوشته که سمعت حادیا یحد
وفی البادیة یقول ابکی وما یدریک ما یبکینی ابکی حذار ان تفارقنی
وتقطع حبلی وتهجرنی خون میگریم ز تو چه پنهان دارم گر نیز تو این و چشم گریان دارم
هر چند دلی بوصل شادان دارم صد چاک درون زبیم هجران دارم علی بن
عبد الحمید الغضایری رحمة الله تعالی علیه از متقدمان مشایخ است له الاحوال
البدیعة والاعمال الرفیعة وکان یعد من الابدال وی گوید که در
خانه سری گو قتم شنیدم که میگفت اللهم من شغلنی عنک فاشغله بک عنی
از برکه دعا روی حق سبحانه وتعالی مرا چهل حج پیاده روزی کرد از حلب
ابو جعفر السماک رحمة الله علیه وی بغدادیست از مشایخ سری سقطی و منزوی
و منقطع و متعبد بوده است جنید گوید که از سری شنیدم که گفت روزی ابو جعفر
سماک بر من در آمد دید که نزدیک من جمعی نشسته اند بایستاد و نشست پس
نگریست و گفت یا سری صرت مناخ البطالین اجتماع آن جماعت را

از من نه پسندید و بازگشت احمد بن خضرویه البلخی قدس الله تعالی روحه از طبقه اولی است
او ابو حامد است از بزرگان مشایخ خراسانست از بلخ بود با ابو تراب
نخشبی و حاتم اصم صحبت داشته بود ابراهیم ادهم را دیده بود وی گوید که
ابراهیم قدس سره گفت التوبة هی الرجوع الی الله بصفاء السر از نظر ان
بایزید و ابو حفص جدا است در سفر حج ابو حفص را زیارت کرد در نیشابور و
بایزید را در بسطام ابو حفص را گفتند ازین طایفه که را بزرگتر دیدی گفت از احمد
خضرویه کسی بزرگتر ندیدم بهمت و صدق احوال شخصی از احمد طلب وصیت کرد
گفت امت نفسک حتی تحییها وهم وی گفته الطریق واضح والحق لایح والداعی
قد اسمع کما التحیر بعد هذا الا من العمی توفی رحمه الله فی سنه اربعین و مایتین
و قبر وی به بلخ مشهور است زیارتگاه و تبرک به یحیی بن معاذ الرازی قدس سره از طبقه اولی است
او ابو ذکریاست لقب او واعظ یوسف بن الحسین الرازی گفت بصد
و بیست شهر رسیدم بدیدار علما و حکما و مشایخ مجلس ندیدم قادرتر بر سخن از یحیی
معاذ رازی و وی گفته انکسار العاصین احب الی الله من صولة المطیعین
شیخ الاسلام گفت وقتی بود که مردان در طاعت افکند و از آنجا بدرون آرد

یعنی در غرور افکند و معجب شود بخود و وقتی بود که در شغلی افکند یا در معصیتی و ویرا
ازان نیکوتر بیرون آرد و دران غفلت ویرا بخود مشغول کند و نظاره خود
بوی ارزانی دارد خداوندست هرچه کند و خواهد و ویرا رسد حکم و ایمن بودن
بسیار دو غرور و مکرست که حکم او را دران ندانی و عاقبت خود ازان نشناسی
باید که دلیر نباشی که الله تعالی گله میکند از قومی که دلیروار در معصیت وی میروند
ومیگویند سیغفر لنا این خود ما را بیامرزند هیچ خبر در گناه بدتر از حقیر داشتن
آن نیست در حقارت آن منگر دران نگر که با که میروی یحیی معاذ را گفتند
قومی اند که میگویند ما بجائی رسیده ایم که ما را نماز نباید کرد گفت بگویید
رسیده اند اما بدوزخ رسیده اند وی گفت صدق المحبة العمل بطاعة المحبوب
وهم وی گفته زاهدان غربا دنیا اند و عارفان غربا آخرت و هم وی گفته
که حق سبحانه وتعالی قومی را دوست داشت دل ایشان را در خود بست کسی که
کسی را دوست دارد دل او را در خود بسته دوستر دارد و هم وی گفته هرکه از
دوست جز دوست دید وی برید و هم وی گفته اهل معرفت وحشی اند در
زمین با انس موانست نکنند و هم وی گفته که حقیقت محبت آنست که به بر نیفزاید

و بجفا کم نشود قال اهل التاریخ خرج یحیی بن معاذ الی بلخ و قام بها مدة ثم رجع
الی نیسابور و مات بها سنة ثمان وخمسین ومائتین **خلف بن علی رحمه الله تعالی**
وی از بصره بود با یحیی معاذ صحبت داشته بود وقتی وی گفته بود که وقتی در مجلس
یحیی بودم یکی را وجدی پدید آمد دیگری از شیخ پرسید که ویرا چه بوده است
گفت سخن خدا شنید سر وجد نیست در دلش کشف شد صفت الناس محو شد

ابو یزید بسطامی قدس الله تعالی سره از طبقه اولیست نام وی طیفور بن
عیسی بن آدم بن سروشان است جد او گبری بوده مسلمان شده از اقران
احمد خضرویه و ابو حفص حداد و یحیی معاذ است و شقیق بلخی را دیده بود
وفات وی در سنه احدی وستین ومائتین بوده و در سنه اربع وثلثین نیز
گفته اند و اول درست ترست و استاد وی کردی بوده وصیت کرده که بر قرین
فروتر از استاد من نهید جهت استاد در اوی از اصحاب رای بود لیکن
ویرا ولایتی گشاده که مذاهب وی ان پدید نیامد شیخ الاسلام گفت که بو یزید
فراوان دروغها بسته اند یکی آنست که وی گفته که پیش شدم خیمه زدم
برابر عرش شیخ الاسلام گفت این سخن در شریعت کفرست و در حقیقت

بعد حقیقت درست میکنی بفرا دید آوردن خویش حقیقت برستن از خویش
حقیقت بنا خود درست کن برابر گفت خود کفرست توحید بد و کائی خود درست
میکنی آن بر رسیدن می باید نه فرا رسیدن حصری گفت اگر عرش منم کافر
باشم جنید ممکن بود او را بوح شطح نموده امر و نهی را از کسی داشته و کار
از اصل گرفته لاجرم همه فرقها و برا پذیرفته اند او را گفتند وطن تو کجاست
گفت زیر عرش یعنی غایت همت و منتهای نظر من و آرام جان من و سرانجام
کار من آنست که الله تعالی موسی علیه السلام را گفت که تو غریبی و من وطن تو گویند
که چون بایزید قعقعه از استخوان سینه وی بیرون می آمدی و می شنیدندی از هیبت
حق و تعظیم شریعت بایزید بر بر گفت الهی ما ذکرتك الا عن غفلة و ما خدمتك
الا عن فترة هرگز یاد نکردم ترا الا از غفلت و هرگز نپرستیدم ترا مگر از سر فترت
این بگفت و برفت ابو موسی گوید شاگرد وی گفت که بایزید گفت الله تعالی را
بخواب دیدم گفتم راه بتو چونست گفت از خود گذشتی رسیدی شیخ الاسلام
گفت راه بشناخت الله تعالی آسانست راه بیافت او عزیزست بایزید را
قدس الله سره پس از مرگ بخواب دیدند گفتند چونست حال تو گفت مرا گفتند ای پیر

چه آوردی

چه آوردی گفتم درویشی که بدرگاه ملک شود او را نگویند چه آوردی گویند چه خواهی
و گویند در نشابور عجوزه بود عراقیه نام از درها سوال کردی از دنیا برفت
بخوابش دیدند گفتند حال چیست گفت گفتند چه آوردی گفتم آه همه عمر مرا
باین در حواله کردند که خدا دهاد اکنون میگویند چه آوردی گفت راست
میگوید از وبازشوید ابو علی سندی قدس الله سره در شرح شطحیات شیخ
روزبهان بقلی آورده است که وی از استادان ابا یزید است بایزید گوید
که من از ابو علی علم فنا در توحید می آموختم ابو علی از من قل هو الله و الحمد لله

ابو حفص حداد قدس الله سره از طبقه اولی است نام وی عمرو بن سلمه است
از دههای نشابور است یگانه جهان بود و شیخ ملامتیه و پیر ابو عثمان حیری است
و شاه شجاع کرمانی بوی نسبت درست میکنند شیخ الاسلام گفت که وی نموده جهان
بود در وقت خود حق تعالی فرا نمود که مرد چنین باید بود قال المومل الجصاص الشیرازی
رحمه الله اعطی الجنید الحکمة و اعطی الشاه الکرمانی الوجود و اعطی
ابو حفص الاخلاق و اعطی ابو یزید البسطامی الهیمان ابو حفص رفیق احمد
خضرویه و بایزید است و شاگرد عبد الله مهدی باوردیست با وی صحبت داشته

مات ابو حفص سنة اربع وستين ومائتين وقيل في سنة سبع وستين والاول اكثر
وفي تاريخ امام عبد الله اليافعي انه مات سنة خمس وستين ومائتين وی گفته حسن
ادب ظاهر عنوان حسن ادب باطنست مصطفی صلی الله علیه وسلم گوید لو خشع قلبه
لخشعت جوارحه وقتی بحج میرفت ببغداد رسید جنید استقبال کرد
ابو حفص را بود مریدان بپای ایستاده بودند وآداب نیکو می ورزیدند جنید
گفت اصحاب خود را اداب ملوک آموخته گفت نگاه داشتن ادب ظاهر دوستان
حق را عنوان ادب باطنست حق تعالی را وشیخ الاسلام گفت شعر قل من ضمنت
سريرته الا في وجهه من ذلك عنوان وهم وی گفته الفتوة اداء الانصاف
وترك مطالبة الانصاف **ابو محمد حداد رحمه الله تعالی علیه** یکی از مریدان ابو حفص بود
از کوبابن نیشابور پیش ابو حفص آمد ویرا گفت آهنگری میکن وبدر دوکان
میده وازان مخور وبرای خود سوال میکن ومیخور یکچند چنان میکرد مردم بوی
زبان دراز کردند که حرص نگر که کار میکند وسوال هم میکند چون آخر بجای
آوردند که حال وی چیست ویرا قبول پدید آمد دست ازان بروی ...
ابو حفص گفت چون حال ترا بجای آوردند دیگر سوال مکن که سوال بر تو حرام شد

ازان کاری

ازان کاری که میکنی میده ومیخور گفتند وقتی مریدی بوی آمد ویرا گفت اگر قصد
این طریق داری برو وحجامی بیاموز تا نام حجامی بنهند نه از ابتدا اعتقاد
خواهند آنگاه اگر خواهی بکن واگر خواهی مکن **ظالم بن محمد رحمه الله تعالی علیه** از
بزرگان مشایخ است نام او عبد الله بود ولیکن خود را ظالم نام نهاده بود
وگفتی هرگز از من بندگی حق نیامد پس من ظالم باشم ووی از اصحاب ابو جعفر
حداد بود وی گفته هر که خواهد که راه بروی گشاده شود این سه کار را ملازمت باید
کرد آرام گرفتن بیاد حق وگریختن از خلق وکم خوردن **ابو مزاحم شیرازی** که
قدس الله تعالی سره وی بزرگ بوده از مشایخ فارس با جنید وشبلی منافره کرده بود
چون یحیی گفتی در معرفت مشایخ از وی بر سیده ندی وصاحب حدیث وسخت بزرگوار
بود شیخ ابو عبد الله خفیف ویرا در نامی مشایخ فارس ذکر کرده در سنه خمس واربعین
وثلثمائه برفته از دنیا وی بزیارت ابو حفص می آمد ابو حفص واصحاب ویرا
چند درم فتوح رسید گفتند بااین خلاها پاک کنیم ابو حفص گفت این ما کرده ایم
مارا پاک باید کرد وانچه فتوح است درویشان را بگیر بابدیردن بان مشغول بود که شیخ
در رسید وابو حفص را گفت حوذر النوبی وجامه بپوش که شیخ ابو مزاحم از فارس

در مسجد گفت اگر این آن ابومزاحم است که من میشناسم میباید که مرا چنین بیند
ذالحال ابومزاحم در مسجد چون حال وی دید سلام کرد و جامه از تن بیرون افکند در کار
استاد ابوالحسین قوسنجی صوفی گوید رحمه الله من ذل فی نفسه رفع الله قدره
ومن عز فی نفسه اذله الله فی عین عباده ابوبکر وراق گوید که این کار
کسی راست که برای خدای تعالی از بلها را بجان زده است عبدالله مهدی باوردی
قدس الله تعالی روحه وی یکی از بزرگان ابیوردست استاد ابوحفص حداد است
ابوحفص بباورد نزدیک وی شد و ویرا شاگردی میکرد و این عبدالله در ابتدا
آهنگر بود و سبب دست از کار باز داشتن وی آن بود روزی آهنگری
میکرد آهن در آتش نهاده بود نابینائی در دوکان او بگذشت و این آیت میخواند
الملک یومئذ الحق للرحمن عبدالله آن بشنید آن آهن که در دست داشت
از دست وی بیفتاد و بیهوش گشت و بیخود دست به آهن تافته برد
و برداشت شاگرد وی بدید بیفتاد و بیهوش گشت شاگرد را گفت چه شدی
بنگریست آن آهن تفته در دست خود بدید گفت چون سر من فاش گشت
بر سیم برخاست و دکان را بگذاشت حمدون قصار قدس الله سره از طبقه اولاست

کنیت او ابوصالح است شیخ و امام اهل ملامت بود در نیشابور طریق
ملامت را وی نشر کرد اول مسئله که از وی و اصحاب وی بعراق بردند
و احوال ایشان بگفتند سهل تستری و جنید گفتند اگر روا بودی
که بعد از احمد مرسل صلی الله علیه وسلم پیغمبری بودی از ایشان بودی
حمدون عالم بود و فقیه بمذهب ثوری داشت پیر طریقت عبدالله منازل است
هیچکس از شاگردان وی طریقت وی بگرفت چون ابن مبارک صحبت
داشته بود با سلم بن الحسین الباروسی و ابوتراب نخشبی و علی نصرآبادی
و رفیق ابوحفص بود در سنه احدی وسبعین ومایتین رفته از دنیا در نیشابور
و قبر وی در حیره است وی گفته که نفس خویش از نفس فرعون فضل نهم
اما دل خویش را بر دل فرعون فضل نهم و هم وی گفته من نظر فی سیر السلف
عرف تقصیره وتخلفه عن درجات الرجال و هم وی گفته من
رایت فیه خصلة من الخیر فلا تفارقه فانه یصیبک من برکاته
وقتی حمدون جائی مهمان بود میزبان بیرون رفته بود ویرا پاره کاغذ
در بایست شد اهل بیت میزبان پاره کاغذ بیرون انداختند حمدون آنرا

رد کرد و گفت روا نبود که عذر را بکار بردن که وی غایبست من ندانم
که وی زنده هست یا نه شیخ الاسلام گفت همه سیرت و کار ایشان همین
قیاس است اکنون جماعتی اباحتی و تهاون شرع و زندقه و باد و هوی و بی
ادبی پیش گرفته اند که ملامتیست ملامتی نه آن بود که کسی بجرمی شریعت کاری
کند تا او را ملامت کنند ملامتی آنست که در کار حق سبحانه و تعالی از خلق
باک ندارد **ابو الحسین بارسی قدس الله سره** نام او سلم بن الحسین باروسی
بکسر سین مهمله و سکون لام ۱۲ عفی
و کنیت او ابو عمران شیخ ابو عبد الرحمن سلمی وی را در تاریخ صوفیه یاد کرده است
و گفته که وی از قدمای مشایخ نیشابور است از استادان حمدون قصار
و مستجاب الدعوة بود وی گفته لا یظهر شیء علی احد من نور الایمان
الا باتباع السنة ومخالفة البدعة وکل موضع تری فیه اجتهادا
ظاهرا بلا نور فاعلم ان ثمة بدعة خفیة ابو عبد الله کرام را گفته
چه گویی در اصحاب من گفت اگر رغبتی که در باطن ایشان هست بر ظاهر ایشان
بودی و زهدی که بر ظاهر ایشان است در باطن ایشان بودی مردان بودندی
نماز بسیار می بینم و روزه فراوان اما از نور ایمان هیچ جز نیست بر ایشان

و گفته

و گفته تاریکی ظاهر است تاریکی باطن **منصور عمار قدس الله سره** از طبقهٔ اولی است
کنیت او ابو السری است از اهل مرو بوده و گفته اند از اهل باورد و گفته اند
از اهل پوشنگ و بصره بود و وی از حکمای مشایخ است و سخنان نیکو دارد در
معاملات پس از مرگ وی را بخواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت مرا
بنواختند و در آسمان هفتم مرا منبر نهادند و مرا گفتند برو آنجا آنچه
در زمین میگفتی اینجا با من بگوی و با دوستان و فرشتگان من نیز بگوی و وقتی زانیی
بر دست وی توبه کرده وی توبه بشکسته و از راه برگشته گفت هیچ سبب ندانم
جز آنکه هر بامداد که دیدی ملول شدی و ترش بنشستی و گرفتی **احمد بن عاصم الانطاکی**
قدس الله سره از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو علی است و گفته اند ابو عبد الله و این
در شمار است از اقران بشر حافی و سری سقطی و حارث محاسبی است و گویند
فضیل عیاض را دیده بود از استادان احمد بن ابی الحواری است وی گفته
امام هر عمل علم است و امام هر علم عنایت و هم وی گفته که الله تعالی میگوید
اِنَّمَا اَمْوَالُکُمْ وَاَوْلَادُکُمْ فِتْنَةٌ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ اَجْرٌ عَظِیْمٌ نحن نستزید
من الفتنة ما آن فتنه را زیادت میخواهیم و هم وی گفته وافقنا الصحابة

فی الاعمال وحالفناهم فی الهم وهم وی گفته الصبر من اول الرضاء وبر آز اخلاص
پرسیدند گفت وقتی که عمل صالح بکنی و نخواهی که ترا بدان یاد کنند و از برای آن
ترا بزرگ دارند و ثواب آنرا از غیر حق سبحانه نطلبی آن اخلاص است وهم وی گفته
اعمل علی ان لیس احد غیرك فی الارض ولا فی السماء احد غیره **محمد بن منصور الطوسی قدس سره** وی بغداد بوده صوفی است و محدث استاد
عثمان بن سعید الدارمی است و استاد ابو العباس مسروق و ابو جعفر حداد
و ابو سعید خراز و جنید است ابو سعید خراز گفته که در ابتداء ارادت
بسیاحت شغف تمام داشتم روزی محمد بن منصور گفت ای فرزند مقام
ارادت خود را لازم گیر تا بر تو در انجا در هر خیر و برکت گشاده کردد وهم
وی گفته که محمد بن منصور گفت که در طواف بودم شخصی طواف میکرد و می
زارید و میگفت خداوندا آن کم شده بمن باز ده گفتم آن کم شده تو چیست
گفت زندگانی داشتم با اویس خوش در بادیه تشنه ماندیم بکنار کانه
گفتم تا بستان و بادیه اکنون آب از کجا آرم هلاک شوم در حال منع آمد و باران
عظیم در ایستاد چنانکه گفتم هم اکنون غرقه کردم و هلاک شوم چون با خود آمدم

اکنون نیکو زندگانی منغص شده بود شیخ الاسلام گفت که او را از ان
عقوبت کردند که مرا انشناختی که در قدرت من زمستان و تابستان یکی بود
وهم ابو سعید خراز گفته است که از محمد منصور پرسید بذار حقیقت فقر گفت
السکون عند کل عدم والبذل عند کل وجود وهم وی گفته یحتاج
المسافر فی سفره الی اربعة اشیاء علم یسوسه وذکر یونسه وورع یحجزه
ویقین یحمله شیخ الاسلام گفت همه عمر از ین چهار چیز گزیر نبود که تو
همیشه در سفری و روی فرا منزل داری هر که از ین چهار چیز جایی است
ضایع است علمی که رایض وی بود و ویرا رهبر و زم کند و ذکری که مونس
وی بود تا در تنهایی وحشت نکرد و ورعی که ویرا باز دارنده بود تا بهر
ناشایست نگرد و یقینی که مرکب وی بود تا باز پس نماند و در هر چه هست
در زندگانی بر تو پاک است وهم ان محمد منصور وقتی سخن میگفت با جمعی
و همانا که سخن بذکر بلا است و ملامتی انجامیده بود یکی گفت سخن ملامتی بس سخن
بلا است با کنیم وی جواب داد عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ساعت باران
در ایستاد شیخ **علی عکی قدس الله تعالی روحه** وی هم از ین طایفه بوده است

در بلخ مجاور بوده وی گفته من رضی من الدنیا بالدنیا فهو ملعون ومن رضی من العلم
بالعلم فهو مفتون ومن رضی من الزهد بالثنا فهو محجوب ومن رضی من الحق
بشیء مادون الحق کائنا ما کان فهو طاغ شیخ الاسلام گفت تو دانی که دنیا
کدام است ما دنی فی قلبک فلهاک هرچه بدل تو رسد که دل ترا ازان باز دارد
دنیای تست وهرچه ترا ازان مشغول کند فتنهٔ تست وآنکه از علم بعلم رضاست
مفتون است علم سیرت راست و آگاهی کار کرد را علمی که سیرت نهد و آگاهی
که بان کار کرد نبود فتنه است و فی مناجاته الهی ما را بر آگاهی با فرو مگذار که
آگاهی همه شغل است و در دانش مپسند که دانش همه درد است و تا بنده با خود است
چون چلک و آهن سرد است هر کرا زهد تنها و نیکنامی مراد است محجوب است
و نیم درم در کف صوفی کبر است حاتم بن عنوان الاصم قدس الله سره از طبقهٔ
اولاست کنیت وی ابو عبدالرحمن از قدمای مشایخ خراسانست از اهل بلخ با شقیق
بلخی صحبت داشته استاد احمد خضرویه است مات بواشجرد من نواحی بلخ سنه سبع
و ثلثین و مائتین و گفته اند وی اصم نبوده ضعیفه با وی سخن میگفت در اثنای سخن
بادی از ضعیفه جدا شد دفع خجالت وی را گفت آواز بلندتر کن با وی چنان فرا نمود

که گوش وی گرانست که آن را نشنید آن ضعیفه شادمان شد و این لقب بر وی بماند
وی گفته هرکه درین طریق درآید باید که چهار موت را بخود گیرد موت ابیض و آن
گرسنگی است و موت اسود و آن صبر کردن بر ایذای مردم و موت احمر
و آن مخالفت نفس است و موت اخضر و آن پارها بر هم دوختن است پوشش را
و هم وی گفته که هر بامداد شیطان میگوید که چه خواهی خورد میگویم مرگ
و میگوید چه خواهی پوشید میگویم کفن و میگوید در کجا خواهی بود میگویم در گور
شخصی از وی پرسید که چه آرزو داری گفت عافیت روز تا شب
آن شخص گفت این عافیت نیست که همه روزها داری گفت عافیت روز من
آنست که در وی عاصی نشوم خدای را سبحانه شخصی از وی طلب موعظه کرد گفت
اذا اردت ان تعصی مولاک فاعصه فی موضع لا یراک بزرگی چیزی بوی
فرستاد قبول کرد گفتند چرا قبول کردی گفت در گرفتن آن ذل خود دیدم
و عز وی و در ناگرفتن آن عز خود دیدم و ذل وی عز وی را بر عز خود اختیار
کردم و ذل خود را بر ذل وی از وی پرسیدند که از کجا میخوری گفت ولله
خزائن السموات والارض ولکن المنافقون لا یفقهون احمد بن ابی الحواری

الانطاکی قدس الله تعالی روحه از طبقهٔ اولیاست کنیت او ابو الحسن است از اهل دمشق است

صحبت داشته است با ابو سلیمان دارانی و ابو عبد الله نباجی و غیر ایشان از مشایخ

و ویرا برادری بود محمد بن ابی الحواری که در زهد و ورع با وی برابری میکرد

و پسر وی عبد الله بن احمد از زهاد بود و پدر وی ابو الحواری که نام وی میمون

بود از متورعان و عارفان بود خاندان ایشان خاندان زهد و ورع بود

مات رحمه الله سنه ثلثین و مائتین و کان الجنید یقول احمد بن ابی الحواری ریحانة

الشام وی گفته که دنیا مزبله است و مجمع سگان و کمتر از سگ آنکس است که از وی

جدا نشود زیرا که سگ حاجت خود را از ان میگیرد و میرود و دوستدار وی از وی

بهیچ حال جدا نشود گویند که ویرا با ابو سلیمان دارانی عهدی بود که هرگز

مخالفت فرمان او نکند روزی ابو سلیمان در مجلس سخن میگفت احمد آمد

و گفت تنور تافته شد چه فرمائی ابو سلیمان جواب نداد سه بار تکرار کرد ابو سلیمان را

دل تنگ آمد گفت برو در انجا نشین ابو سلیمان را از وی مشغول شد بعد از ان

یاد او آمد که احمد را چه گفت گفت احمد را بجوئید که در تنور خواهد بود چون باز جستند

ویرا در تنور یافتند یک موی از وی نا سوخته و هم وی گفته که محمد بن سماک بیمار شد

قاروره او را گرفتم که بطبیبی برم نصرانی بود در راه مردی خوب روی خوشبوی

پاکیزه جامه پیش آمد و گفت کجا می روی گفتم بفلان طبیب تا قاروره ابن سماک

بوی بنمایم گفت سبحان الله در معالجه دوست خدا بدشمن خدا استعانت

میجوئید این قاروره را بر زمین زنید و ابن سماک را بگوئید که دست خود را

بر موضع وجع نهد و بگوید و بالحق انزلناه و بالحق نزل پس غایب شد چنانکه

ویرا ندیدم پس بسوی ابن سماک بازگشتم و قصه را با وی بگفتم دست خود را

بر موضع وجع نهاد آنچه آنمرد گفته بود بگرد فی الحال نیک شد و گفت

آنمرد خضر بود علیه السلام عبد الله بن خبیق بن ابی الانطاکی قدس الله سره

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو محمد و هو من زهاد الصوفیة و الاکلین

من الحلال و الورعین فی جمیع الاحوال اصل وی از کوفه بود

اما مقیم انطاکیه شده بود و طریقت وی در تصوف طریقت سفیان ثوری

بود زیرا که با اصحاب سفیان صحبت داشته بود و فتح بن شخرف گوید

اول بار که عبد الله خبیق را دیدم گفت ای خراسانی چهار چیز است که غیر از ان

چیزی نیست چشم و زبان و دل و هوا چشم خود را نگاهدار که بانچه خدای نپسندد

نکرد و زبان خود را نگاه دار که چیزی نگوید که خدای تعالی از دل تو خلاف آن
داند و دل خود را نگاه دار که در روی خلق دغل هیچ مسلمانی نماند و ای
خود را نگاه دار که بهیچ نابایستی مایل نبود وقتی که این خصلتها در تو نباشد
خاکستر بر سر خود کن که بدبخت شدی و وی گفته که چنین بما رسیده است که چیزی
از احبار بنی اسرائیل میگفت یا رب کم اعصیتك ولا تعاقبنی
فاوحی الله الی نبی من انبیاء بنی اسرائیل قل له کم اعاقبك وانت لا تدری
الم اسلبك حلاوة مناجاتی

سهل بن عبدالله التستری قدس الله سره

از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو محمد است از کبرای این قوم و علمای این طایفه
امام زمانه که اقتدا را شاید در احوال قوی بوده اما در سخن ضعیف شاگرد
ذوالنون مصری است و صحبت داشته با خال خود محمد بن سوار از اقران جنید است
و پیش از جنید برفته از دنیا در محرم سنه ثلث و ثمانین و مایتین و کان عمره
ثمانین سنه سهل گوید قدس سره سه ساله بودم که شب زنده میداشتم و در نماز
کردن خال خود محمد بن سوار می نگریستم مرا میگفت ای سهل خواب کن که دل مرا
مشغول میداری روزی مرا گفت هیچ یاد نمیکنی آن خدای را که ترا آفرید گفتم

چگونه یاد کنم گفت هر شب در جامهٔ خواب خود سه بار بگوی در دل خود بی آنکه
زبان تو بجنبد الله معی الله ناظری الله شاهدی چند شب این بگفتم
و ویرا آگاه کردم بعد از آن گفت هر شب هفت بار بگوی چون چند شب
آن را بگفتم و ویرا آگاه گردانیدم گفت هر شب یازده بار بگوی
چندگاه آن را بگفتم و در دل خود از آن حلاوتی یافتم چون سالی بر آن بگذشت
گفت یاد دار آنچه ترا آموختم و بر آن مداومت نمای تا بگور در آئی
که آن ترا سود خواهد داشت در دنیا و آخرت بعد از چندگاه دیگر مرا گفت
من کان الله معه وهو ناظره وشاهده ایعصیه ایاك والمعصیة
از سهل پرسیدند که نشان بدبختی چیست گفت آنست که ترا علم دهد
و توفیق عمل ندهد و اگر توفیق عمل دهد اخلاص ندهد که عمل کنی بکار نکنی
و دیدار و صحبت با نیکان دهد و ترا قبول ندهد از عتبه غسال پرسیدند
که نشان نیک بختی و نشان بدبختی چیست گفت نشان نیک بختی آنست
که ترا فرا خدمت دهد و ترا حاضر کند و نشان بدبختی آنست که ترا فرا خدمت دهد
و حاضر نکند و هم عتبه غسال فرموده است که بدبختی بدیشان رسیده است

بشناختن بدوزخ رسیدن و نیکبختی بدوست هوش بدوست رسیدنست
نه ببهشت رسیدن شیخ الاسلام گفت هیچ نشان نیست بدبختی را روشنتر
از زودسیری هر که نه در زیادتست در نقصانست سهل گفته است
اول هذا الامر علم لا یدرک واخره علم لا ینفد و هم وی گفته ما دمت
تخاف الفقر فانت منافق و هم وی گفته که درویشی که از دل وی سیری
چیزی از دست مردم فراستدن نیفتد از وی هرگز فلاح نیاید و هم وی
گفت در تفسیر قوله تعالی واجعل لی من لدنک سلطانا نصیرا یعنی لسانا ینطق
عنک ولا ینطق عن غیرک و هم وی گفته در تفسیر این آیت ان الله یأمر بالعدل
والاحسان عدل آن بود که انصاف رفیق اندر لقمه بدهی و احسان که او را
بلقمه از خود اولیتر دانی و هم وی گفته که هر که بامداد کند و همت وی آن بود
که چه خورد دست از وی بشوی و هم وی گفته که شیطان از خفته گرسنه
بگریزد و هم وی گفته طوبی کسی را که دوستان وی را بجویند اگر دوستان وی را
نیست بود یافت و اگر در طلب مرد تشفیع با فنشار وی رسیده که از مسلمان
که کافری ز ذکر گفت ممتحن با صبر وی و لیکن بهار مرض او اسیر داشت

بیماران بدعای وی نیک می شدند شیخ الاسلام گفت دانا که چرا چنین بود زیرا که
او خلق را النفع بود و از برای خود با خصومت بود ابو نصر ترشیزی را گفت
آن بو اسیر سهل از چه بود که وی را چندان ولایت بود من گفتم که سهل
از آن علت یافته بود از آن دعا کرد تا از وی نبود گویند که در میان
مریدان وی جوانی بود امرد از شیخ سهل درخواست محاسن کرد گفت
دست فرو گیر تا چند میخواهی جوان دست فرو گرفت محاسن نیکو بدستش آمد
عباس بن حمزه النیشابوری قدس الله تعالی سره کنیت او ابو الفضل است و مردی
بزرگست از متقدمان بوده با ذو النون مصری و بایزید بسطامی و غیر ایشان
صحبت داشته در ماه ربیع الاول سنه ثمان و ثمانین و مائتین از دنیا رفته
پیش از جنید جد ابو بکر حنید است ابو بکر حنید گوید که ذو النون گفت لو علموا
ما طلبوا هان علیهم بان دلوا و هم وی گفته که ذو النون گفت کیف لا
ابتهج بک سرورا وقد کنت اخطر ببالک حین رزقتنی الاسلام و در روایتی
دیگر چنین آمده حین جعلتنی من اهل التوحید پس چه شادمان باشم بتو که
در علم تو میگذشتم آن وقت که مرا از اهل توحید میکردی عباس بن یوسف الشکلی

رحمه الله علیه کنیت او نیز ابو الفضل است از مشایخ قدیم بغداد است وی
گفته که هر که بحضرت حق سبحانه و تعالی مشغول نیست از ایمان وی نا بیر
پیر شیخ الاسلام گفت هر که امروز از و مشغول است یعنی بخود
و خلق فردا از و مشغول باشد یعنی محجوب باشد از دولت مشاهده او
قومی اند که مشغول اند با و در وا رهمه خلق و قومی اند که مشغول‌اند
از و بغیر او شعر اشغلت قلبي عن الدنيا ولذتها فانت والقلب
شئ غير مفترق وما تطابقت الاجفان عن سنة الا وجدتك
بين الجفن والحدق عباس بن احمد الازدی قدس الله تعالی سره
بفتح همزه و سکون زای معجمه و دال مهمله
کنیت او نیز ابو الفضل است یگانه مشایخ شام بود در وقت خود
زبان نیکو داشت و فتوت ظاهر شاگرد ابو المظفر کرمانشاهی است
شیخ الاسلام گفت که من یک تن را دیده‌ام که وی را دیده شیخ ابو القسم نو بلکه باوردی
و خانه عباس که بشام بوده شیخ ابو سعید مالینی حافظ گوید بر بالین شیخ عباس
بودم و او محتضر بود گفتم چونی و حال تو چونست گفت متردّدم ندانم که چون کنم
اگر اختیار کنم که بروم ترسم که دلیری بود و گستاخی و دعوی داری و اگر اینجا بودن

اختیار کنم ترسم که در آرزو معصیت باشم و کراهیت دیدار بود منتظرم تا خود چه گوید
و حکم چه کند شیخ ابو سعید گوید که چون بیرون آمدم وی درگذشت رفت شعر
ولو قلت لي مت مت سمعا وطاعة وقلت لداعي الموت اهلا
ومرحبا شیخ الاسلام گفت که مالک دینار محتضر بود گفت الهی دانی
که زندگانی نه برای جوی کندن میخواهم و آن آن وقت بود که در بصره جویها
میکندند پس گفت اگر بگذاری برای تو زیم و اگر ببری بتو آیم در وقت
برفت ان صلاتي ونسكي ومحياي ومماتي لله رب العالمين
این قوم یعنی دوستان وی برای وی زیند و با او زیند و با او میرند
و با او خیزند همه خلق برای آن زیند تا خورند و برای خود زیند و دوستان
وی برای آن خورند تا زیند و برای او زیند و با او زیند ابو حمزه خراسانی
قدس الله تعالی سره از طبقه ثالثه است گویند اصل وی از نشاپور بود
با مشایخ عراق صحبت داشته و از اقران جنید بوده با ابو تراب نخشبی صحبت
داشته و سفر کرده با ابو سعید خراز رفیق کعبه و وی از جوانمردان مشایخ است
در سنه تسعین و مائتین برفته از دنیا پیش از جنید و نوری و پس از خراز و ابو حمزه بغدادی

وقتی در مسجدی پای تابه خواست کسی دیبقی بوی انداخت بقیمت وی از آن افزون
و بپای بجید وی را گفتند این چه بود که کردی با چندین پای تابه بتوانستی خرید جواب داد
که لا اخون المذهب گفت من در مذهب خیانت نکنم صاحب کشف المحجوب گفته که من
دیدم درویشی از متاخران که سلطان وی را سیصد دینار زر فرستاد که این بگرمابه صرف
کن وی بگرمابه رفت و آنجمله را بگرمابه بان داد و برفت شیخ الاسلام گفت
التصوف والتصرف لا یکون مجتمعا تصوف و تصرف بهم نبود دینار را دریغ
داشتن و از قیمت نهادن مرد را از تصوف بیرون برد چون موی از خمیر
صوفیان دینار قیمت ننهند و اندوه بران نخورند اگر همه دینار القمه سازی
و در دهان درویشی نهی اسراف نباشد اسراف آن بود که نه برضای حق سبحانه
تعالی صرف کنی حق از دست تو چندان ترک دنیا نخواهد که از دل تو ترک دوستی دنیا
خواسته است الدنیا مدرة للکلاب مهما غبره دنیا همه کلوخی است نصیب تو از آن
کلوخ گردی است شبلی گوید هر کسی که در دنیا زاهد است بیازمود حضرت حق را سبحانه
که آن بمن چیزی داشتم اگر دنیا را پیش حضرت حق هیچ قیمت بودی بدشمنان خود ندادی
ابو حمزه در وجد و صحت حال مثل زدندی گویند چون آوازها شنیدی وجدش رسیدی

وقتی در خانهٔ حارث محاسبی آواز گوسفندی شنید وجدش رسید گفت اعز الله
جل جلاله حارث گفت این چه حالت اگر بیان کنی فبها و نعم و اگر نه ترا بکشم گفت
ای حارث برو و خاکستر و نخاله باهم بیامیز و میخور چندین سال باید تا ترا مسئله
روشن شود ابو حمزه بغدادی قدس الله سره از طبقهٔ ثالثه است نام وی محمد
بن ابراهیم است گویند که از فرزندان عیسی بن ابان بوده از اقران سری
سقطی است با وی و با بشر حافی صحبت داشته و در غزو رفیق ابو تراب نخشبی بود
و ابو بکر کتانی و خیر نساج و غیرهما از وی حدیث روایت کنند و در سنه
تسع و ثمانین و مائتین رفته از دنیا پیش از جنید و ابو حمزه خراسانی
و پس از ابو سعید خراز وی گفته لولا الغفلة لمات الصدیقون من روح الله
شیخ الاسلام گفت که از یاد تو اندیشم از علم خود بگریزم بر زهد خود بترسم
در غفلت آویزم و گفت وقتی بود که کسی مرا در منزل غفلت یک ساعت
مشغول دارد از باری که بر من بود اندکی بیاسایم طمع دارم که از همه حجبها
آزادی یابد شیخ ابو عبدالله خفیف را گفتند چرا عبدالرحیم اصطخری با سگبانان
بدشت میرود گفت تا از آن بار وجود که بر وی است دم زند شیخ الاسلام گفت

لذت و خوشی در طلب است در یافتن خوشی نیست در یافت صد مرتبه است که ترا فرو گیرد
شیخ الاسلام قدس سره وجدانکم فوق السرور وفقدکم فوق الحزن
ابو حمزه گوید الله تعالی میگوید واعرض عن الجاهلین و نفس جاهل‌ترین جاهلهاست
سزاوارتر آنست که از وی اعراض کنی وقتی ابو حمزه در بغداد از قرب الله تعالی را
چیزی می اندیشید از خود غایب گشت همچنان در رفتن ایستاده چون با خویش
آمد خود را در میان بادیه دید در زیر میلی شیخ الاسلام گفت این زیادتست از آنکه
شیخ علی سقا در بادیه از قرب الله تعالی چیزی می اندیشید از خود غایب گشت
چون با خود آمد سیزده روز گذشته بود از وی پرسیدند که بچه جای آوردی
که چندین روز گذشت کسی نبود که ترا گوید گفت پیش از آنکه از خود غایب شوم
از ماه سیزده روز مانده بود چون با خویش آمدم ماه نو دیدم دانستم که سیزده
روز گذشته است ابو حمزه گفته است حب الفقراء شدید ولا یصبر علیه الا صدیق
وقتی بطرسوس رفت وی را آنجا قبول عظیم پیدا شد مردمان روی بوی آوردند
ناگاه از وی در حال سکر سخنی صادر شد که مردم فهم آن نکردند بر وی بحلول و زندقه
گواهی دادند و از طرسوس وی را بیرون کردند و چهارپایان او را غارت کردند

فریاد کردند

فریاد کردند که این چهارپایان زندیق است چون از طرسوس بیرون آمد این بیت بخواند
شعر لک فی قلبی المکان المصون کل لوم علی فیک یهون حمزة بن عبدالله العلوی
الحسینی قدس الله سره کنیت او ابو القاسم است سافر فی البادیة علی التوکل سنین لعله
لم یضع جنبه علی الارض سنین فی الحضر وکان لا یحمل معه فی اسفاره رکوة ولا یفتر
فی الذکر حمزه علوی شاگرد ابو الخیر تیناتی است وی شکم گرسنه در بادیه بسر
بردی یعنی شکم سیر از معلوم است وی گفته که صوفی را در بادیه به از آن باید
نگاه داشت که در حضر که صوفی در سفر در حضر است یکی از علویان فرا شیخ
الاسلام گفت که پدر من مرا ادب پنج ساله را فرا پیش ابو یزید که هری بود
از صوفیان مروی فرستاد از وی یک فایده دارم که روزی گفت تا
ازین علوی گری خود یعنی از تکبر و ترفع نسب بیرون نیایی اندرین کار یعنی
تصوف بوی نیابی شیخ الاسلام گفت که خیانت کرد وی گفت آنکه با وی گوید
و با وی نازد صوفی اوست که اگر نسب چیزی نیابد پس گفت هزار و دویست
امام را شناسم از مطالعه یکی و نیم علوی است یکی ابراهیم سعد علوی است
صاحب کرامات دیگر حمزه علوی ابو سعید الخراز قدس الله سره از طبقه ثانیه است

نام وی احمد بن عیسی است و لقب وی خراز و یقال له قمر الصوفیه کذا فی انساب
السمعانی و گفته اند که وی روزی خرز میکرد و باز میکشید گفته اند این چیست
گفت نفس خود را مشغول میکنیم پیش از آنکه مرا مشغول کند وی بغدادی الاصل است
و در مجلس صوفیان بمصر شد و در مکه مجاور بوده از ائمه قوم و اجل مشایخ است
یگانه و با نظر شاگرد محمد بن منصور طوسی است و با ذو النون و ابو عبد الله
بسری و سری سقطی و بشر حافی و غیر ایشان صحبت داشته گفته اند که وی
نخستین کسی است که در علم فنا و بقا سخن گفت شیخ الاسلام گفت که وی خویشتن
را انبسا کردی جنید فرا وی ننمود اما با جنید بود از یاران و اقران وی است
لیکن به از وی است پیش از وی برفته از دنیا در سنه ست و ثمانین و مائتین و قیل
فی التی قبلها و قیل فی التی بعدها کذا فی تاریخ الامام ابو عبد الله الیافعی رحمه الله
جنید گفته لو طالبنا الله تعالی بحقیقة ما علیه ابو سعید الخراز لهلکنا و سئل
عن راوی هذه الحکایة عن جنید ای شیء کان حاله قال اقام کذا و کذا سنة
یخرز ما فاته الحق بین خرزتین خراز گوید که در اوائل حال ارادت محافظت سر وقت
خود میکردم روزی به بیابانی در آمدم و میرفتم از قفای من آوازی بر آمد دل خود را

از التفات

از التفات باز داشتم و چشم خود را از نظر بآن نگاه داشتم بسوی من می آمد تا نزدیک
من رسید دیدم که دو سبع عظیم بود بر دوشهای من بالا آمدند من بایشان نظر نکردم
نه در وقت برآمدن و نه در وقت فرود آمدن شیخ الاسلام گفت آنکه میگویند
بایزید سید العارفین است سید عارفین حق است سبحانه و اگر از آدمیان گویند
احمد عربی است صلی الله علیه و سلم و اگر از طایفه ابو سعید خراز مرتعش گوید
همه خلق و بالند بر خراز چون در چیزی از حقایق سخن گوید شیخ الاسلام گفت
هیچکس از مشایخ به از وی نشناسم در علم توحید همه بروی و بالند هم واسطی هم
عیسی بغدادی و غیر ایشان و هم وی گفته که در ابو سعید خراز زیرکی لنگی در می بایست
تا کسی با او می تواند رفت و در واسطی زیرکی زحمت در می بایست و در جنید زیرکی
تیزی در می بایست که وی علمی بود و هم وی گفته که زیرکست که خراز بغیر بودی
از بزرگان خویش امام این کار او ست و هم وی گفته که خراز غایتی است که فوق او
نیست و هم وی گفته که خراز گوید اول این کار قربت که روی فرا مرد کند
و آخر یافت شیخ الاسلام گفته توحید و یافت آنست که او جای گیرد و دیگرا را
نسلی کند کسی گفت که اهل غیب با من گفتند که شناختن و یافتن نه آموختنی است

و نه توستی و هم وی گفته روزگاری و را می جستیم خود را می یافتیم اکنون خود را
می جویم او را می یابم چون بیابی او را بهی چون بهی بیابی کدام پیش بود او داند
چون او بود الله تو باشی چو نه تو باشی او بود الله کدام پیش بود او داند
بایزید گوید با او نه پیوستم تا از خود نگسستم و از خود نگسستم تا با او نه پیوستم
کدام پیش بود او داند شیخ ابو علی سیاه گوید که ماوراء النهریان میگویند تا از خود
نیابی و عراقیان میگویند تا نیابی نرهی هر دو یکیست خواه سبو بر سنگ خواه
سنگ بر سبو لیکن من با عراقیانم که سبق از روز دیگر است ابو سعید خراز گوید من
ظن انه ببذل المجهود یصل فهو متعن و من ظن انه بغیر بذل المجهود یصل فهو متمن
شیخ الاسلام گفت که ویرا بطلب نیابند اما طالب یابد تا یابند پس طلب بکنند
و هم خراز گوید ریاء العارفین خیر من اخلاص المریدین و هم وی گوید
تدارک کردن وقت ماضی ضایع کردن وقت باقی است و هم وی گوید که هرگز هیچ
نعمت از وی نیاد نبودم و هم وی گوید روزی در مسجد حرام نشسته بودم شخصی از
آسمان فرود آمد پرسید صدق و علامت صحبت گفتم وفاداری گفت
صدقت و رفت بر آسمان وقتی خراز در عرفات بود حاجیان دعا میکردند وی را دید

گفت مرا هم آرزو آمد که من هم دعایی کنم باز گفتم چه دعا کنم الحق هیچ نمانده که با من
نکرد باز قصد کردم که دعا کنم هاتف آواز داد که پس از وجود حق دعا میکنی یعنی پس از یافتن
او از ما چیزی میخواهی ابو بکر کتانی با بو سعید خراز نامه نوشت تا تو از اینجا رفتی در میان
صوفیان عداوت و نفار پدید آمد و الفت برخاست وی جواب نوشت
که از رشک حق است بر ایشان تا با یکدیگر موانست نگیرند ابو الحسن مزین قدس سره
گوید روزی که در میان صوفیان نفار نبود آن روز را الخیر ندارند شیخ الاسلام
گفت نفار نه جنگ را گویند نفار آنست که با یکدیگر گویند که کن و مکن یعنی
با آنچه موافق طریقت ایشان بود امر کنند و آنچه موافق نباشد نهی کنند تا از عهده
حق صحبت بیرون آمده باشند و من الاشعار المنسوبة الی الخراز قدس الله سره شعر
الوجد یطرب من فی الوجد راحته والوجد عند وجود الحق مفقود قد کان
یطربنی وجدی فاذهلنی عن رویة الوجد من فی الوجد مقصود
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی قدس الله سره در کتابی که در بیان مبادی ارادت مشایخ
و اوایل حال ایشان جمع کرده است میگوید که ابو عبد الله جلا گفته که ابو سعید خراز گفته
که مرا در صدر ارادتی سن جمال صوری بود که تخطی عوی محبس میکرد و ابرام مینمود

و من از وی بگریختم روزی تنگدل شدم ببادیه در آمدم چون مقداری رفتم
باز نگریستم دیدم که آن شخص از عقب من می آید چون بمن نزدیک شد گفت کجا ان
بردی پای از من برستی با خود گفتم اللهم اکفنی شره نزدیک من چاهی بود خود را
دران چاه افکندم و خدای تعالی مرا در میانه چاه نگاه داشت آن شخص در کناره
چاه بنشست و می گریست گفتم خداوندا قادری بر آنکه مرا ازین چاه بر آوری
و از شر آن مرد نگاه داری دیدم که بادی در من بجهید و از چاه بالا انداخت آن شخص
پیش من آمد و دست و پای مرا ببوسید و عذر خواهی کرد و گفت مرا قبول کن
که در خدمت تو باشم و در ارادت خود چنان شد که مرا بر وی حسد می آمد از بس صدق و
اخلاص که از وی میدیدم و همیشه مصاحب من بود تا از دنیا برفت **احنف الهمدانی**
قدس سره وی از کبار مشایخ همدانست وی گفته که ابتدای کار من آن بود که در
بادیه گم شدم تنها و مانده شدم دست نیاز برداشتم گفتم خداوندا ضعیفم و بر جای مانده
و بضیافت تو آمده ام چون گفتم در دل من آمد که مرا میگویند که ترا که خوانده است
گفتم یا رب مملکتی است که طفیلی گنجایی دارد ناگاه کسی از پس پشت من آواز داد
باز نگریستم دیدم که اعرابی است بر شتر سوار گفت ای عجمی کجا میروی گفتم بمکه گفت

ترا خوانده است گفتم نمیدانم گفت وی نه درین راه شرط کرده است استطاعت
گفتم آری ولیکن من طفیلیم گفت نیکو طفیلی تو مملکت گشاده است گفت می توانی
که این شتر را غمخوارگی کنی گفتم آری از شتر فرود آمد و بمن داد گفت برو
بجانب خدای جل جلاله **ابو شعیب المقنع قدس الله سره** نام وی صالح است ساکن
مصر بوده در روزگار ابو سعید خراز بوده هفتاد حج گذارده بود پیاده
و در هر حجی از صخره بیت المقدس احرام بستی و ببادیه تبوک در آمدی
بر توکل گویند در آخرین حج سگی را دید در بادیه که از تشنگی زبانش از دهان
بیرون آمده بود بانگ زد که کیست که هفتاد حج من بیک شربت آب بخرد
شخصی یک شربت آب بوی داد آنرا بآن سگ داد گفت این بهترست مرا
از حجهای من زیرا که رسول صلی الله علیه وسلم فی کل ذات کبد حری اجر
ابو عقال بن علوان المغربی قدس الله سره ابو عقال از مشایخ معروفست و با ابو هارون
اندلسی صحبت داشته و بمکه از دنیا رفته است و قبر وی آنجاست ابو عثمان
مغربی گفته است که بعضی از اصحاب ابو عقال مرا گفتند که وی در مکه چهار سال
هیچ طعام نخورد و نیاشامید تا بمرد و بعضی بیش ازین گفته اند وی گفته که با من

هفتاد درکوه دار بودند در مکه قحط افتاد همه بمردند جز من و شش تن دیگر
هفده روز بگذشت هیچ نیافتیم از زندگانی نومید شدیم در سر من افتاد
تا رکن خانه بروم و آنرا در بر گیرم و بر آنجا بمیرم خواستم که برخیزم نتوانستم
بر زمین بخزیدم و خود را بدانجا رسانیدم و رکن خانه را در بر گرفتم
و این چند بیت در خاطر من گذشت و گفته شد دیدم که جان در تن من باز گشت
و آن ابیات اینست شعر عقدت لك ممكنات خواطري
عقد الرجاء فالزمتك حقوقا ان الزمان عدا علي فراقني
علما بانك صاحبي تصديقا ما نالني يوما بوجه مساءة الا عدت به
اليك طريقا حسبي بانك عالم بمصالحي اذا كنت مامونا علي شفيقا
باز گشتم و پشت بر زمزم نهادم ناگاه غلامی سیاه آمد کاسه بره بریان آورد
و نان بسیار کاسه بزرگ طعام همراه او گفت ابوعقال تویی گفتم آری آنرا
پیش من بنهاد یاران را اشارت کردم خوردن آمدند و من در میان ایشان هیچ
یکی از ایشان لهم حماد قرشی قدس الله سره کنیت او ابوعمر بغدادی است از
بزرگان مشایخ بوده جنید وی را فرقه است جعفر خلدی گوید چند روز بر آمد

که حماد قرشی را ندیدم بر سرای وی شدم وی نبود بنشستم تا بیاید در حجره بودیم
وی چیزی خورد نداشت مقنعه از سر اهل خود باز کرده و فروخته و چیزی
و چیزی داده در آورد و پیش اصحاب نهاد شخصی در آمد سی دینار زر آورد و بر ایشان داد
و وی بی چیدا آخر نو کند خورد و نه بپذیرفت اهل وی از خانه آواز داد که امروز
مقنعه من فروخته است و چیزی وندیده بگیر بد که جمیکنند جعفر خلدی گوید که پیش
جنید رفتم و این قصه را باز گفتم جنید او را بخواند و گفت علم آن با من بگوی
گفت بیازار شدم و آن مقنعه را بدلال دادم گرد براند و نعره و خروش آوازی شنیدم
که گفتند این از برای ما کردی جزای آن تو آید آن سی دینار جزای آن بود
از آن نپذیرفتم جنید گفت اصبت صواب کردی که نگرفتی شیخ الاسلام گفت
بگیر بد که بهاد اش عزت نگوید ابوالحسن نوری قدس الله سره از طبقه ثانیه است
و نام وی احمد بن محمد و گویند محمد بن محمد و احمد درست است و معروف بابن البغوی
پدر وی از بغشور است که شهری بوده میان هراة و مرو و منشا و مولد وی بغداد
بوده و با سری سقطی و محمد علی قصاب و احمد ابی الحواری صحبت داشته و ذو النون
مصری را دیده از اقران جنید بوده اما تیز وقت تر از جنید بود جنید بعلم به بودی

و نوری را بدان نامی نوری داشت وقتی جنید را از توکل و صبر چیزی پرسیدند
خواستی که جواب گوید نوری بانگ بروی زد که تو وقتی بحث صوفیان چه دانی
بیک سو باز شدی و دست در دانشمندی زدی سخن این طایفه مگوی وی پیش از
جنید رفته از دنیا سنه خمس و تسعین و مائتین و فی التاریخ الیافعی انه توفی سنه
ست و ثمانین و مائتین چون نوری برفت جنید گفت ذهب نصف هذا العلم
بموت النوری نوری همیشه داشتی تسبیح در دست وی را گفتند تستجلب الذکر
گفت لا استجلب الغفله گفتند باین تسبیح میخواهی که الله تعالی را یاد آوری گفت نی
بلکه باین تسبیح غفلت می جویم وی گفته لا یغرنک صفاء العبودیه فان فیه نسیان
الربوبیه و وی را گفتند الله تعالی را بچه شناختی گفت بالله گفتند پس عقل چیست
گفت عاجزیست راه ننماید مگر بعاجز و هم وی گفته که هرگاه الله تعالی خود را از کسی
باز پوشد هیچ دلیل و خبر او را باو نرساند اذا استتر الحق عن احد لم یهده استدلال
ولا خبر شیخ الاسلام گفت حجی خراسانی با ابراهیم قصار آمد گفت میخواهم نوری را
ببینم گفت او چند سال نزدیک بود که هیچ از دست بیرون نیامد یکسال گرد شهر
بگشت با کس نیامیخت هفت سال در ویرانه خانه بگرفت هیچ بیرون نیامد مگر نماز

و سالی زبان باز گرفت و با کس سخن نگفت آن جوان گفت البته میخواهم که وی را ببینم
وی را بنوری دلالت کرد چون در آمد نوری گفت با که صحبت داشته گفت با شیخ ابو حمزه
خراسانی گفت آن مرد که از قرب نشان میدهد ما را اشارت میکند گفت آری گفت
چون با وی رسی وی را سلام گوی و بگوی که اینجا که ما ایم قرب بعد بعد است این
الاعرابی گوید قرب نگویند تا مسافت نبود دو گاه یکی بجای بود پس قرب بعد بود
و هم نوری گفته که ساعتی از حاضری مولی گرامیتر از تعبد متعبدان هزار
هزار سال و هم وی گفته نظرت یوما الی النور فلم ازل انظر الیه حتی صرت
ذلک النور **سید الطایفه جنید البغدادی قدس الله تعالی سره** از طبقه ثانیه است و کنیت
او ابو القاسم است و لقب وی قواریری و زجاج و خراز است و قواریری
و زجاج از آن گویند که پدر وی آبگینه فروختی و فی التاریخ الیافعی ان الخراز
بالخاء المعجمه والزاء المشدده المکرره و انما قیل له الخراز لانه کان یعمل الخز گویند
اصل وی از نهاوند است و مولد و منشأ وی بغداد مذهب ابو ثور داشت
مهینه شاگرد شافعی و گفته اند مذهب ابو سفیان ثوری داشته با سری سقطی
و حارث محاسبی و محمد قصاب صحبت داشته بود و شاگرد ایشان بوده وی

از ائمه و سادات این قوم است و همه نسبت بوی درست کنند چون خراز
و رویم و نوری و شبلی و غیرهم ابو العباس عطا گوید امامنا فی العلم و مرجعنا
المقتدی به الجنید خلیفه بغداد رویم را گفت ای بی ادب گفت من
بی ادب باشم و نیم روز با جنید صحبت داشته ام یعنی هر کس که نیم روز با جنید
صحبت داشته باشد او را بی ادب نباید فکیف که بیشتر شیخ ابو جعفر حداد گوید
اگر عقل مردی بودی بر صورت جنید بودی گفته اند که ازین طایفه سه تن بوده اند
که ایشان را چهارم نبود جنید ببغداد ابو عبد الله جلا بشام و ابو عثمان
حیری بنیشابور سنه سبع و تسعین و مائتین برفته از دنیا کذا فی کتاب الطبقات
والرسالة القشیریة و فی تاریخ الیافعی انه مات سنة ثمان و تسعین و قیل سنة تسع
و تسعین و مائتین والله تعالی اعلم روزی جنید در ایام صغر با کودکان بازی
میکرد سری سقطی گفت ما تقول فی الشکر یا غلام گفت ان لا تستعین بنعمه
علی معاصیه سری گفت بسیار میترسم که بهره تو همین از زبان تو بود جنید گفت
همیشه از آن سخن ترسان می بودم تا آنکه روزی بروی در آمدم و آنچه محتاج
وی بود همراه آوردم گفت بشارت باد ترا که از حضرت حق سبحانه درخواسته بودم

که این ار دست هستی مقلقی با موفقی بمن رساند جنید گفت که سری مرا گفت
که مجلس نه و مردم را سخن گوی و من نفس خود را متهم میداشتم و استحقاق آن نمیدانستم
تا آنکه حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم در یکی از شبهای جمعه بخواب دیدم
که گفت تکلم علی الناس بیدار شدم و پیش از صبح بدر خانه سری رفتم و در بکوفتم
گفت مرا راست نگوی نداشتی تا ترا بگفتند پس بامداد مجلس نهادم و آغاز
سخن کردم خبر منتشر شد که جنید سخن میگوید جوانی ترسا در لباس ترسایان
بر کنار مجلس بایستاد و گفت ایها الشیخ ما معنی قول رسول الله صلی الله علیه
و سلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله جنید گفت ساعتی سر در پیش
افکندم پس سر برآوردم گفتم اسلام آور که وقت اسلام تو رسیده است
امام یافعی میگوید که مردم می پندارند که جنید را درین یک کرامت است من میگویم درین
دو کرامت است یکی اطلاع وی بر کفر آن جوان و دیگر اطلاع وی بر آنکه در حال اسلام
خواهد آورد جنید را گفتند که این علم از کجا میگویی گفت اگر از کجا بودی برسیدی
وی گفته مدرس تصوف آنست که ساعتی بنشینی با تمام شیخ الاسلام گفت با تمام بی
چه بود با قرب با حبیب و دیدار با نگر بس که بیننده در دیدار علت است و هم وی گفته

استغراق الوجد فی العلم خیر من استغراق العلم فی الوجد و هم وی فرموده
اشرف المجالس واعلاها الجلوس مع الفکر فی میدان التوحید و هم وی گفته
که اصرف همك الی الله عزوجل وایاك ان تنظر بالعین التی بها تشاهد الله
الی غیر الله فتسقط عن عین الله و هم وی گفته که موافقت با یاران بهتر از شفقت
شیخ الاسلام گفت طاعت داری به از حرمت داری و هم جنید گوید مردمان
پندارند که من شاگرد سری ام من شاگرد محمد بن علی قصابم از وی پرسید که تصوف چیست
گفت ندانم لکن خلق کریم یظهر الکریم فی زمان کریم من رجل کریم بین قوم
کرام شیخ الاسلام گفت سخن ظریف و نیکو شرح اول گفت ندانم پس گفت خلق است
کریم ظاهر میکند از کریم در زمان کریم از مرد کریم میان قوم کریمان والله تعالی
داند که آن خلق چیست شیخ الاسلام گفت اذا صافی عبدا ارتضاه بخالص الصدق وعلی
من خالصته القی الیه کلمة کریمة من لسان کریم فی وقت کریم علی مکان کریم بین قوم
کرام الکلمة الکریمة سخنی تازه بر تربت بخودی از حق فرا ستاننده و بعجم آسوده
بر دل تشنه بگذرانیده و بجان فرا از لکران رسانیده سخنی از دوستی و از
دوست نشان تشنه را شراب و خسته را درمان شنیدن آن آسان و ارزو

بازرستن نتوان دخولك من باب الهوی ان ردت تیسیر ولکن الخروج عسیر
لسان کریم از زبانی و چه زبان از حق ترجمان و بر نامه صحبت عنوان نه گوینده
دانست و نه زبان سخن همه بگوش شنوند و ان بجان فی وقت کریم در زمانی
و چه زمان که جز از حق یاد نیست دران و گذشته عمر خجل است از نیکوئی آن
و عمر جاویدان آزاروی آن کریان علی مکان کریم جائی که نه دل پراکنده
و نه زبان خواننده و نه مستمع باز نگرنده بین قوم کرام نزدیک محقق گویان
و مستمع سوزان و ناظر رسان شیخ الاسلام گفت وقتی جنید با ذو النون
فرا فلیج مجنون رسید وی را گفت مرا بگوی که این جنون تو از چیست جواب داد
گفت حبست فی الدنیا فجننت بفراقه شبلی را پرسیدند که عافیت چیست
گفت العافیة فراغ القلب مع الله لحظة جنید را پرسیدند که بلا چیست گفت
البلاء هو الغفلة عن المبلی شخصی جنید را گفت که پیران خراسان را
بران یافتیم که حجاب سه است یکی حجاب خلق است دوم دنیا سیوم نفس جواب داد
این حجاب دل عام است خاص محجوب بحجبی دیگر است رویة الاعمال
ومطالبة الثواب علیها ورویة النعمة شیخ الاسلام گفت آنکه کردار خود

بیند دل او از الله تعالی محجوب است و آنکه با داشتن حج بدیدن و آنکه از منعم بنعمت نگرد
هم محجوب است و واسطی گفته مطالبة الاعواض علی الطاعات من نسیان
الفضل با داشتن طاعت فرا پیش آمدن و طلب کردن ثواب فضل و منت الله تعالی
را فراموش کردنست و هم واسطی گفته ایاکم و لذات الطاعات فانها
سموم قاتلة فارس عیسی بغدادی گفته حلاوة الطاعات و الشرک سواء
شیخ الاسلام گفت تا از خود پسندی خوش نیاید و لذت نیابد و پسند
از خود درگذشت طاعت بگذار چنانکه فرمان است بشرط علم و سنت آگاه از خود
پسند و بوی بسیار و پسندیدن از خود بر روی بوزن شعر اذا محاسنی
اللاتی ادل بها هی الذنوب فقل لی کیف اعتذر سئل الجنید یکون العطاء
من غیر عمل فقال کل العمل من عطایه یکون ابو جعفر بن الکرنبی قدس الله سره
از اقران جنید است و گفته اند از استادان جنید و از اجله مشایخ بغداد بود جعفر
خلدی گوید که جنید در روز وفات ابن الکرنبی بالای سر وی نشسته بود سر خود
با سمان برداشت ابو جعفر گفت بعید است دوری سر خود بسوی زمین فرو افکند
ابو جعفر گفت بعید است و دوری معناه ان الحق اقرب الی العبد من ان یشار الیه

فی جهة کهمس الهمدانی قدس الله سره کنیت وی ابو محمد است از همدان بود و بالسنایی
از مشایخ صحبت داشته بود وی گفته که شبی در همدان در خانه خود نشسته بودم
یکی در بزد در دل با خود گفتم که جنید باشد چون در بگشادم جنید بود سلام
کرد و گفت قاصد بزیارت تو آمدم معلوم شد راستی خاطر تو و بازگشت و
یکروز در همدان طلب کردش نیافتم و از جمعی که از بغداد رسیده بودند پرسیدم
که فلان وقت وی غایب بود هیچکس حرکت نداد همان شب آمده بود و رفته
عمرو بن عثمان المکی الصوفی قدس الله سره از طبقه ثانیه است کنیت او ابو عبدالله است
استاد حسین منصور حلاج نسبت با جنید کند و با خراز صحبت داشته و از اقران
ایشان است و ابو عبدالله نباجی را دیده بود و کان یقول ما صحبت احدا
کان انفع لی صحبته و رؤیته من ابی عبدالله النباجی و عالم بوده بعلوم
حقایق و اصل وی از یمن است سخن وی با رکیک شد وی را بالکلام منسوب کردند
و مهجور ساختند و از مکه بیرون کردند و بجده رفت وی را قاضی کردند و در کتاب
صفة الصفوة لابن الجوزی انه توفی ببغداد سنة ست و تسعین و مائتین
و قیل سنة سبع و تسعین و قیل احدی و تسعین و یقال انه توفی بمکة و الاول اصح و وی گفته

المروة التغافل عن زلل الاخوان وقال ابو حفص المروة ان تبذل لاخوانك
جاهك ومالك في الدنيا وتخصهم بالدعاء في العقبى وهم عمرو بن عثمان
نعته لا تقع علی کیفیة الوجد عبارة لانه سر الله عند المؤمنين يعني عبارت
بر کیفیت وجد دوستان نیفتد زیرا که آن سر حق است نزد مومنان وهرچه
عبارت بنده اندران تصرف تواند کرد آن سر حق نباشد از انکه تکلف بنده
بالکلیه از اسرار ربانی منقطع بود و گویند که عمرو باصفهان آمد نوجوانی بصحبت
وی پیوسته بود پدر وی نه آمد بیمار شد و مدتی برآمد روزی عمرو برخاست و با جمع
فقرا بعیادت وی رفت چون التماس کرد که قوال چیزی بخواند عمرو بقول اشارت
کرد این بیت بخواند شعر مالی مرضت فلم یعدنی عائد منکم ویمرض
عبدکم فاعود وچون بیمار این شنید برخاست و بنشست و شدت بیماری
او کمتر شد گفت دیگر خوان این بیت دیگر بخواند شعر واشد من مرضی علی
صدودکم وصدود عبدکم علی شدید بیماری از وی زایل شد و صحیح
النفس برخاست و پدر را از اندیشه که در دلش بگذشته بود توبه کرد و ویرا
بعمرو تسلیم کرد و یکی از بزرگان طریقت شد روزی علی سهل ویرا گفت ما فاقت

الذکر في الجملة گفت وجود افراده مع معرفة اوصافه یافتن یگانه داشتن او
پس شناختن صفات او شیخ الاسلام گفت که آدمی افراد مولی نیابد و آنکه افراد
مولی یابد نه آدمی است انکه بحوز رود خبری دیگر است شاه شجاع کرمانی
قدس الله سره از طبقه ثانیه است از اولاد ملوک بود از رفیقان ابو حفص حداد است
با ابو تراب نخشبی و ابو عبدالله ذراع بصری و ابو عبیده بسری صحبت داشته استاد
ابو عثمان حیری است و وی را کتابی است رفیع و آیات فرغانی و نوری و میروانی و حیری
باطیلسان رفتندی و دقاق با گلیم درزی گردان و شاه شجاع پس از ابو حفص
از دنیا رفته ما بین سنه سبعین و مائتین وقیل قبل الثلثمائة و ویرا کتابی است در رد
یحیی معاذ رازی در فضل غنا بر فقر که یحیی کرده و وی آنرا جواب باز داده و فقر
را بر غنا فضل نهاده چنانچه هست شیخ الاسلام گفت فضل درویشی بر توانگری
آن تمام است و کفایت که حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم درویشی بر توانگری
برگزید و حضرت حق ویرا آن اختیار کرد و پسندید و شاه شجاع بزرگ بود
خواجه یحیی عمار گفته شاه شاهی بود روزی ابو حفص نشسته بود در نیشابور شاه شجاع
بر سر او ایستاد با قبا و از وی چیزی پرسید ابو حفص باز نگریست او را دید با قبا

گفت بخدا که تو شاهی گفت من شاهم دران سوال بجایی آورد که شاه است داد
آن سوال جز وی نتواند کرد گفت یا قبا شاه گفت وجدنا فی القبا ما طلبنا
فی العبا شیخ الاسلام گفت که شاه چهل سال نخفته بود بر طمع وقتی در خواب شد
حق تعالی را در خواب دید بیدار شد و این بیت بگفت رایتك فی المنام سرور عینی
فاحببت التنعس والمناما پس از آن پیوسته همی خفتی وی را خفته یافتندی
در طلب خواب المجنون وانی لاتنعس وما بی نعسة لعل خیالا منك یلقی
خیالنا روزی شاه در مسجد نشسته بود درویشی برپای خواست دو من نان خواست
کسی نمیداد شاه گفت کیست که پنجاه حج من بخرد بدو من نان و باین درویش دهد
فقیهی آنجا نشسته بود گفت ایها الشیخ استخفاف با شرع میکنی گفت
هرگز خود را قیمت ننهادم کردار خود را چه قیمت نهم وهم وی گفته من غض بصره
عن المحارم وامسك نفسه عن الشهوات وعمر باطنه بدوام المراقبة وظاهره
باتباع السنة ولم یخطا له فراسته ابوعثمان حیری قدس الله سره از طبقه ثانیه است
نام وی سعید بن اسمعیل الحیری النیسابوری است اصل وی از ری است شاگرد
شاه شجاع است و با ابوحفص حداد و یحیی معاذ رازی صحبت داشته امام وکان

دفن بوده استاد نیشاپوریان است با شاه شجاع از مرو به نیشاپور آمده بود ابوحفص
وی را گفت اینجا بایست که شاه اینجا اشغال و عیال دارد تو کسی نداری شاه باز گشت
و وی پیش ابوحفص بایستاد ابوحفص برای وی مجلس بنهاده در ماه ربیع الاول
ثمان وتسعین ومائتین از دنیا رفته و قبر وی در نیشاپور است وی را گفتند
جوانمردان کیانند گفت ایشان که خود را نبینند وهم وی گفته الشوق
من شعایر المحبة و وی را امام و مقتدای ربانی گفتند که ربانی آن بود که شاگرد را
بکهینه علم بپروراند تا قوی شود و علم مهین را او وی خبان لهو در سخن ضعیف است
اما در معاملت نیکوست وهم وی گفته التهاون بالامر من قلة المعرفة بالامر
زکریا بن دلویه قدس الله سره کنیت وی ابویحیی است از اهل نیشاپور بوده است
از شاگردان احمد حرب است از جمله زهاد و متوکلان بود در لقمه نیک با احتیاط بوده است
و از کسب خود خوردی ابوعثمان حیری رحمه الله گفته است که هر که چون ابویحیی زید او را
اندیشه مرگ نبود و اندیشه بعد از مرگ هم نبود وفات وی در سنه اربع وتسعین ومائتین
بوده به نیشاپور زکریا بن یحیی الهروی قدس الله سره از کبار مشایخ بود و مستجاب
الدعوة احمد حنبل رحمه الله گفته است که زکریا از جمله ابدال است ابوسعید زاهد گفته است

که زکریا را دیدم و با او صحبت داشتم از جملهٔ صدیقان بود وفات وی در هراة
بوده در رجب سنه خمس و خمسین و مائتین **زکریاء الکبیر الهمدانی قدس الله سره**
از همدان بوده و در صحبت جنید قدس سره بوده و فقیه و مستجاب الدعوه بود
ابو الحسن الهمدانی رحمه الله گفته است که وقتی در مسجد آدینه شدم زکریا را دیدم در محراب
نشسته و دعای استسقا میکند هنوز دعا باخر نرسیده بود که باران چنان بگرفت
که بخانه باز نتوانستم آمد **ابو عثمان مغربی قدس الله سره** وی از طبقهٔ پنجم است
نام وی سعید بن سلام المغربی است شاگرد ابو الحسن صائغ دینوریست از ناحیت قیروان
بوده سالها در مکه مجاورت کرد و آنجا سید الوقت بود و یگانهٔ مشایخ
وی را قضیه افتاد به نیشابور آمد و در نیشابور برفت از دنیا در سنه ثلث و سبعین
و ثلثمائه و قبر وی در نیشابور است پهلوی قبر ابو عثمان حیری و ابو عثمان نصیبی آن
قبر هر سه پهلوی یکدیگر است صحبت داشته با ابو علی کاتب و حبیب مغربی و ابو عمرو
زجاج و ابو یعقوب نهرجوری را دیده بود و صاحب کرامات ظاهر بود و فراست تیز
وی گفته که ابتدا در آمدن من درین کار آن بود که من اسپی و سگی داشتم
و در یکی از جزایر پیوسته شکار میکردم و کاسه داشتم چوبین که در آن شیر میکردم

روزی خواستم که از آن کاسه شیر خورم آن سگ بانگ بسیار کرد و بر من حمله کرد
چنانکه مرا از شیر خوردن باز داشت چون بار دوم قصد کردم که شیر بخورم باز
بر من حمله کرد چون بار سوم خواستم که شیر بخورم سر در آن کاسه کرد و آن شیر را
خوردن گرفت در ساعت وی آماس کرد و بمرد همانا که وی دیده بود که ماری
سر در آن کاسه کرده بود خود را فدای من کرد چون آن را دیدم توبه کردم و درین
کار در آمدم شیخ الاسلام گفت که ابو الحسن کواسانی مرا گفت که ابو عثمان
مغربی گفت آن روز که من از دنیا بروم فرشتگان خاک پاشند ابو الحسن گفت
چون وی برفت من حاضر بودم در نشابور کس کس را نمی دید از بسیاری گرد
شیخ الاسلام گفت وی سی سال در مکه بود و در حرم بول نکرده بود حرمت
حرم را ابو عثمان گفته لا یجد هذا الامر الا راحة الدم وی گفته
الاعتکاف حفظ الجوارح تحت الاوامر و هم وی گفته هر که صحبت توانگران
بر درویشان گزیند الله تعالی او را بمرگ دل مبتلا کند و هم وی گفته العاصی خیر
من المدعی لان العاصی ابدا یطلب طریق توبته و المدعی یتخبط ابدا فی خیال دعواه
ابو طالب الدحیمی قدس الله سره از جملهٔ مشایخ بوده و از وی کرامات بسیار ظاهر شد

ابو عثمان مغربی گوید که ابو طالب را دیدم که با مرغان سخن میگفت و هم ابو عثمان
گوید که با ابو طالب در سفر بودم در راه از سباع خوف عظیم بود و سباع بسیار بودند
من گفتم سبک تر می باید گذشت ابو طالب شب آنجا مقام کرد و من هیچ نخفتم از خوف
و او بخفت پس مرا گفت چرا نخفتی گفتم از خوف سباع خوابم نیاید گفت اگر ترا
خوف حق بودی از هیچ چیز نترسیدی چون تو از سباع می ترسی با من صحبت مدار
و برفت وی گفته است در مناجات الهی اگر نه فرمان تو بودی که از بهر تو بودی که نام تو
بر زبان راندی طلحة بن محمد الصباغ الشبلی قدس سره از کبار اصحاب ابو عثمان
حیری است مات سنه اثنین و ثلثمائه ابو عثمان مغربی ویرا گفت خواهی که ترا ندیم
که پنجاه سال است تا خلق را ندیم میسازم و می نپذیرند گفت خواهم گفت تهمت
بر گیر از خود نه تا با تهمت گردد و تهمت از خلق برگیر تا حجاب برخیزد شیخ الاسلام
گفت صحبت با الله تعالی سه جزو است دیدن فضل او و عیب خود و عذر خلق و این را
چهارم نیست عذر خلق بس که همه آن میرود که او میخواهد ایشان زیر قضا و قدر
و حکم او مضطرند و عیب خود بین تا منت یاد آید شیخ الاسلام گفت که ابو عثمان نصیبی
گفت که شبلی گفت که دست بر سر ابو یعقوب میدانی فرود آوردم در آن وقت که بمصر رفتم

گفتم جز که الله هیچ موی نبود در تن او که نگفت آمین ابو العباس بن مسروق قدس الله سره
از طبقه ثانیه است نام وی احمد بن محمد بن مسروق است از اهل طوس است ببغداد
ساکن شد و هم آنجا از دنیا رفت در سنه تسع و تسعین و مائتین و گفته اند
در صفر سنه ثمان و تسعین و مائتین و الله اعلم جنید از وی حکایت کند و از
استادان ابو علی رودباری است و شاگرد حارث محاسبی و سری سقطی و محمد منصور
و محمد بن حسین البرجلانی است و با ایشان صحبت داشته از قدماء مشایخ قوم است
و از جمله ایشان شیخ الاسلام گفت که ابو العباس مسروق بغدادی گوید که شب شنبه
نشسته بودمی و مادر و پدر من بر من بگریستی از صبحگاه که من از نماز آدینه آمده
بودمی و از سکه پیران دیگر دیده بودمی و سخنان که شنیده بودمی سئل عن التصوف
فقال خلو الاسرار مما منه بد و تعلقها بالذی منه بد و هم وی گفته من ترك
التدبیر عاش فی راحة ابو العباس هرون بن بغدادی قدس سره شیخ الاسلام گفت
که وی گفته که نفس خویش را مشغول کن پیش از آنکه ترا در شغل فکند شعر
لقد حل الفراغ علیك شغلا و اسباب البلاء من الفراغ ابو عبد الله المغربی
قدس سره از طبقه ثانیه است نام وی محمد بن اسمعیل است گویند که استاد

ابراهیم خواص و ابراهیم شیبان کرمانشاهی و ابوبکر بیکندی است و شاگرد
ابوالحسین علی بن رزین هروی است و عمر ابوعبدالله صد و بیست سال بوده
و عمر استاد وی ابوالحسین صد و بیست سال و ابوالحسین شاگرد عبدالواحد
زید بصری است و عبدالواحد شاگرد حسن بصری است رضی الله عنهم و قبر ابوعبدالله
بر سر کوه طور سیناست بپهلوی استاد وی ابوالحسین رزین در زیر درخت
خرنوب گویند در سنه تسع و سبعین و مائتین برفته از دنیا و درست تر آنست که
در سنه تسع و تسعین و مائتین برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت که وی هرگز
تاریکی ندیده بود و آنجا که خلق را تاریکی بودی وی را روشنی بودی وی گفته
که بان خدای که ابوعبدالله مغربی را بیافرید که اگر الله تعالی موی شهوت را
از من باز ستاند مرا دوستر از آن باشد که اکنون مرا گوید در بهشت شو و این
آنست که امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه گفت که اگر مرا اختیار
دهند در بهشت شو یا در مسجد من در مسجد شوم که بهشت نصیب منست نزدیک او
و مسجد نصیب اوست نزدیک من وقتی ابوعبدالله مغربی بر سر کوه سینا سخن میگفت
سخن بجایی رسید که گفت بنده با او چندان نزدیکی جوید که فرو ماند سنگ از کوه

بجنبید پاره پاره می شد و بهامون آمد وی گفته افضل الاعمال عمارة الاوقات
فی الموافقات وهم وی گفته ما فطنت الا هذه الطائفة واحترقت بما فطنت
ولابی عبدالله المغربی قدس سره شعر یا من بعد الوصال اذنبا کیف
اعتذاری من الذنوب ان کان ذنبی لدیک حبی فاننی منه لا اتوب
وهم وی گفته ما رایت انصف من الدنیا ان خدمتها خدمتک وان
ترکتها ترکتک هرگز از دنیا منصفتر ندیدم چیزی اگر وی را خدمت میکنی وی ترا
خدمت کند چون از وی اعراض کنی و طلب خداوند بر دست گیری از تو بگریزد
و اندیشه آن بر دلت نیاورد پس هر که بصدق از دنیا اعراض کند از شر او ایمن
گردد و از آفت او رسته بود ابوعبدالله النباجی قدس سره نام وی سعید بن
یزید است وی از قدمای مشایخ است از اقران ذوالنون مصری وی از
استادان احمد ابی الحواری نباجی گفت الادب حلیة الاحرار وهم وی گفته لکل شیء
خادم و خادم الدین الادب شیخ الاسلام گفت که عبدالله نباجی گفت که حشم
را او دار که هیچ نشان ترا روشن تر از وی نیست هم ابوعبدالله گوید که
موسی علیه السلام گفت الهی من ترا کجا یابم گفت چون قصد درست کنی مرا یافتی

کتانی گوید که چون قصد درست کردی یافتی و حلاج گوید لا تعج ان یک گامست
شیخ الاسلام گفت آن یک گام تویی چون از خود گذشتی باو رسیدی ابو عبدالله انطاکی
قدس سره نام وی احمد بن عاصم الانطاکی است از اعیان قوم بود و از سادات
و از سادات ایشان و عالم بعلوم شریعت عمر دراز یافت و با قدما صحبت داشته بود
و اتباع تابعین را دریافته و از اقران بشر حافی و سری سقطی و مرید حارث
محاسبی بود و بصحبت فضیل عیاض قدس سره رسیده بود شیخ الاسلام گفت که
وی گفته که از همه مجلسها و هیچ چیز حسد نبردم مگر از معرفت عارفانه نه معرفت تصدیق
ابو علی دقاق گوید معرفة رسمیة کقطرة و سمیة لا علیلا تشفی ولا غلیلا تسقی
معرفت رسمی چون باران است تابستانه بیمار را استقا دهد و نه تشنه را سیراب گرداند
و هم انطاکی گفته انفع الفقر ما کنت به متجملا و به راضیا نافع ترین فقر آنست
که تو بآن متجمل باشی و بان راضی یعنی جمال خلق را اثبات اسباب بود و جمال فقر
در نفی اسباب و اثبات مسبب و رجوع باو و رضا باحکام او زیرا که فقر فقد سبب بود
و غنا وجود سبب با حق بود و با سبب با خود پس سبب محل حجاب آید و ترک آن
محل کشف و جمال دو جهان در کشف و راحت و ناخوشی عالم در حجاب و سخط و این بیان

واضح است در تفضیل فقر بر غنا ممشاد الدینوری قدس الله سره از طبقهٔ ثالثست
از بزرگان مشایخ عراقست و از جوانمردان ایشان یگانه بود در علم با کرامات
ظاهر و احوال نیکو با یحیی جلا و به از وی از مشایخ صحبت داشته و از اقران
جنید و رویم و نوری و غیر ایشان بوده گفته اند که در سنه تسع و تسعین و مائتین
رفته از دنیا وی گفته الله تعالی عارف را آینه داده است در سر که هرگاه دران
نگرد الله را بیند شیخ الاسلام گفت که وی را در دل مومن جائی است که
جزوی از سه چون متفرقه درماند بآن باز گردد و بیاساید حصری گوید که
من دوش می اندیشیدم که مرا که چنین متفرقه می بود حال مریدان و شاگردان
من چگونه خواهد بود اگر نه آن بودی که دانستمی که او جای دارد در دل دوستان
خود که جزوی آرا نگیرد و جزوی آنجا نگذرد پاره پاره شدمی شعر ما ابالی
بعیون وظنون القیتها فی سری مراة اری وجهك فيها وهم ممشاد قدس الله
سره گفته که چهل سالست که بهشت با هرچه در وست بر من عرضه میکنند گوشه چشمی نگاه
بآن نداده ام شیخ الاسلام گفت که در صحبت حضور او نگریستن بغیر او
شرکست و الله تعالی پیغمبر خود را صلی الله علیه و سلم میگوید ما زاغ البصر

ومَا طغیٰ قُلِ اللّٰه ثُمّ ذَرْهُم وهم ممشاد گفته قدس سره که هرگز هیچ پیر نشده ام
مگر با دل صافی و سوال نکردم تا او خود چه گوید و هم وی گفته قدس سره همه
معرفت صدق افتقارست با الله تعالی و هم وی گفته طریق الحق بعید والصبر
مع الحق شدید شیخ الاسلام گفت راه بحق دورست مگر او دست گیرد و صحبت
و صبر کردن و روزگار گذرانیدن با خداوند سخت است مگر او مونس بود و هم ممشاد
گفته که هر که بر دوستی از دوستان وی انکار کند کمینه عقوبت وی آنست که هرگز
وی را آن ندهند که از دوست داشته ذو النون گفته که هر که بر فقیر زراق که
بر زرق نه انکار کند هرگز آنرا بصدق در نیابد یعنی بر اهل آن انکار کند ترا
از زرق وی گیر چه زرق وی بر دوست تو راست نگر درست بین تا بهره یابی
شیخ الاسلام گفت که ابو عامر گوید شاگرد ممشاد که روزی پیش ممشاد نشسته بودم
جوانمردی از در خانه در آمد و لمر یابی اجازت خواست شیخ گفت تو آنی که صوفیان را
بخانه بر می و بازار در میان نه شیخ بهانه می جست اجازت نکرد چون بیرون شد
اصحاب گفتند که شیخ هرگز چنین نکردی این چه بود شیخ گفت او از این جوانمردان
بود دنیا بدست وی در آمد آن از دست وی بستد اکنون می آید و چیزی نفقات

میکند میخواهد که سرمایه خود باز یابد تا مهر آن از دل بیرون نکند آنرا باز نیابد
قال الشیخ عبد الله الطاقی رحمة الله سمعت محمد بن خفیف یقول
رایت ممشاد الدینوری فی النوم کانه قایم رافع یدیه الی السماء وهو یقول
یا رب القلوب یا رب القلوب والسماء تدنو من راسه حتی وقعت علی راسه
فانشقت و حمل ممشاد روزی ممشاد از در سرای خود بیرون شد سگی بانگ کرد
ممشاد گفت لا اله الا الله والله اکبر سگ بر جای بمرد قال ممشاد قدس سره
ادب المرید فی التزام حرمات المشایخ وخدمة الاخوان والخروج عن الاسباب
وحفظ اداب الشرع علی نفسه حسن بن علی المسوحی قدس الله سره کنیت او ابو علی است
گویند از استادان جنید و ابو حمزه بود اما از اقران ایشان است کان
من کبار اصحاب السری السقطی جنید گوید حسن مسوحی را چیزی گفتم در انس گفت
ویحك لو مات من تحت السماء ما استوحشت اگر خلق یکبار بمیرند مرا
هراس نیاید و وحشت نگیرد شیخ الاسلام گفت محمد نقیه گفت که محمد عبد الله گازر
وی را جای تنها نشانده بود و رفته فراموش کرده بود و وی را عذر میخواست
که من ترا فراموش کردم گفت رنجه مشو که الله تعالی وحشت تنهائی را از دوستان

یعنی گفت شیخ عبد الله طاقی که شنیدم از محمد بن خفیف که میگفت دیدم ممشاد را در خواب که گوئیا استاده است و دستهای خود بجانب آسمان برداشته و میگفت ای پروردگار دلها ای پروردگار دلها و آسمان بسوی سر وی نزدیک شد تا که افتاد آسمان بر بالای سر وی پس شگافته شد و ممشاد را برداشت ۱۲ عفی عنه

یعنی گفت ممشاد ادب مرید در چند چیز است یکی التزام کند حرمت مشایخ را دوم خدمت برادران را بجا آرد سوم بیرون آید از اسباب دنیوی چهارم نگاه دارد آداب شریعت را ۱۲ عفی عنه

از بزرگان اصحاب سری سقطی بوده ۱۲ عفی عنه

خود برداشته لسمنون المحب شعر علیک یا نفس بالتجلی والعیش فی الانس والتخلی

احمد بن ابراهیم المسوحی قدس سره کنیت او نیز ابو علی است وهو من اجلة مشایخ
بغداد با سری سقطی صحبت داشته و از وی روایت کند و ابو الحسن مسوحی نیز و گفته اند
که وی حج میکرد با یک پیراهن و ردا و نعلین بی آنکه رکوه یا کوزه بردارد جز آنکه آسیبی
شامی در کوزه نهادی و لوی کردی و از میانه بغداد تا مکه بان بگذرانیدی
وی گفته من فتح له شیء من غیر مسئله وهو محتاج الیه اوجبه الله الی
ان یاخذ مثله بمسئله

رویم بن احمد بن یزید بن رویم قدس سره از طبقه ثانیه است
کنیت او ابو محمد است و گفته اند ابو بکر است و ابو الحسین و ابو شیبانی نیز گفته اند
نیز رویم مهینی است که قرات از نافع روایت کند از بغداد است از اجله مشایخ
انجا فقیه بوده و عالم بر مذهب داود اصفهانی شیخ الاسلام گفت که رویم خود را
شاگرد جنید می نمود از یاران وی است و مه از وی و من موی از رویم دوستتر
دارم که صد از جنید و ابو عبد الله خفیف گوید که هرگز دیده من کسی ندیده که در توحید سخن گفتی
چنانکه رویم سئل رویم عن التصوف فقال هو الذی لا یملک شیئا ولا یملکه
وقال ایضا التصوف ترک التفاضل بین الشیئین خود را آخر عمر میان دنیا داران

نهان کرد

پنهان کرد اما بان شغل محجوب نگشتی جنید گفته ما فارغ مشغولیم و رویم مشغول فارغ
شیخ الاسلام گفت رویم بزرگ است به تلبیس خود را بتونگری و مهتری فرا نمودی و کیل قاضی
بود و ویرا چهار بالش بود و حشمت تمام ابو عمرو زجاج یک چندی خدمت جنید میکرد
و ویرا گفته بود زنهار نزدیک رویم نروی چون زجاج را عزم راه قدس خاست
با خود گفت از بغداد بروم و رویم را نادیده باشم چون کسی پرسد چه عذر آورم پنهان
از جنید بوی شد ویرا دید در چهار بالش و حشمت چون خلوت شد دخترکی از آن وی
نزدیک وی آمد رویم ابو عمرو را گفت اصحاب تو میگویند چرا این شغل بگذاری و در میان
ما آئی چگونه آیم چرا شغل این کودکان بسا زند تا بیایم ایشان را خبر کنم از آنچه
از وی یافتم و ایشان را از علم توحید گویم شیخ الاسلام گفت که جنید را گفت و یاران
او را چون ابو عمرو پیش جنید آمد کسی ویرا آگاه کرده بود که وی نزدیک رویم رفت
گفت همین بگوی چون دیدی ویرا گفت سخت بزرگوار گفت الحمد لله از بیم آن
ترا نگفتم که نوی مرد نباید که در آن سیرت و تلبیس ویرا بینی فرا چشم تو نیاید مایه خود را
بباد دهی الحمد لله که نیکو دیده مردی بزرگست در فتوحات مذکور است که رویم گفته
من قعد مع الصوفیة وخالفهم فی شیء مما یتحققون به نزع الله نور الایمان من قلبه

وقتی کسی رویم را جبری گفته بود از ان خشنام و لباس گفت بدان می آرایم که بابی
بر سر بندم و ببازار روم و بانگ زنم ابو عبدالله خفیف گوید چون باز گشت
رویم دست بر کتف نهاد و گفت ای پسر هو بذل الروح فلا تشتغل بترهات الصوفیة
گفت این کار جان فدا کردنست زنهار بترهات صوفیان مشغول نشوی شیخ الاسلام
گفت بذل روح نه آن بود که بغزا شوی تا ترا بکشند بلکه آنست که با الله تعالی بهر جان
خود منازعت در نگیری جان و تن و دل در سر کار او کنی و هنوز بر خود تاوان کنی
نه که بهیچ رنج که از وی بتو رسد شکایت در گیری کسی نزدیک رویم در آمد و ورا گفت
کیف حالک گفت کیف حال من کان دینه هواه و همته دنیاه لیس بصالح تقی ولا
بعارف نقی چگونه باشد حال کسی که دین او هوای او بود و همت او دنیای او نه نیکوکار
از خلق رمیده و نه عارف از خلق گزیده و این اشارت بعیوب نفس است و عیبها که
در جوانی بحکم حال مایل ان اشارت کرده است و نیز روا بود که در ان وقت او را بو
باز گذاشته باشند تا از صفت خود خود عبارت کرده است و انصاف صفت خود
بداده و سئل رویم عن الانس فقال ان تستوحش من غیر الله حتی من نفسک
و سئل عن المحبة فقال الموافقة فی جمیع الاحوال و لو قلت لی مت سمعاً

و طاعة و قلت لداعی الموت اهلا و مرحبا و قال الرضا استلذاذ البلوی
والیقین هو المشاهدة شیخ الاسلام از خراز رویم را بنهادی بیش
از جنید نوری را رویم گفت بیست سال گذرانیدم که هیچ خوردنی در خاطر من
نگذشت مگر بعد از انکه حاضر شده بود وهم وی گفته اخلاص آنست که رؤیت تو
از عمل تو مرتفع شود یعنی از خود ندانی و نه بینی وهم وی گفته فتوت آنست که
برادران خود را معذور داری در هر زلتی که از ایشان واقع شود و با ایشان
چنان معامله نکنی که از ایشان عذر باید خواست وهم وی گفته اذا وهب الله
لک مقالا و فعالا فاخذ منک المقال و ترک علیک الفعال فلا تبال فانها
نعمة وان اخذ منک الفعال و ترک علیک المقال فنح فانها مصیبة
وان اخذ منک المقال والفعال فاعلم انه نقمة وهم وی گفته فقر را حرمتی است
و آن ستر و اخفا و غیرت بروست هر که آن را کشف کرد و با خلق نمود اهل فقر
نیست و برادر فقر کرامتی نی وهم وی گفته من حکم الحکیم ان یوسع علی اخوانه
فی الاحکام و یضیق علی نفسه فیها فان التوسعة علیهم اتباع العلم والتضیق
علی نفسک من حکم الورع وهم وی گفته ادب المسافر ان لا یجاوز همه قدمه و حیث

ما وقف قلبه یکون منزله **یوسف بن الحسین الرازی قدس سره** از طبقهٔ ثانیه است کنیت او
ابو یعقوب است شیخ ری و جبال بود در وقت خویش امام بود در این طایفه را شکوه
تلبیس و طریق ملامت داشته مردمان بر خویش شوراندن و قبول ایشان بخود نشستن
ویران کردن و خود را از چشمها بیفکندن شاگرد ذو النون مصری است و با
ابو تراب نخشبی و یحیی معاذ رازی و غیر ایشان صحبت داشته رفیق ابو سعید خراز
بود در سفرها و پیر آنکاه تابانست با جنید سخت نیکو در سنه ثلث و اربعین و ثلثمائه
برفته از دنیا و در وقت مردن گفت الهی خلق را با تو خواندم بجد و جهد و هر چه
توانستم بر خود بکردم از بدی مرا ببخش یکی از ایشان پس رفتن ویرا بخواب دیدند
گفتند حال تو چیست گفت الله تعالی مرا گفت آن سخن را باز گوی باز گفتم گفت
ترا بتو بخشیدم شیخ الاسلام گفت دانا که چرا گفت ترا بتو بخشیدم زیرا که میان
خود و او واسطه در نیاورد که میان او و ایشان وسیله و واسطه هم اوست
شیخ الاسلام وصیت کی دیاران خود را که یکدیگر را انبار دارید که آنچه شما را باید
هم از شما آید میان ایشان ترجمان و وسیله هم ایشان اند یوسف بن الحسین گفت
نزدیک ذو النون رفتم بمصر چون ویرا دیدم موی بر اندام من برخاست من بگریست و گفت

از کجای گفتم

از کجایی گفتم از ری گفت بر تو زمین تنگ شده بود که بمصر آمدی گفتم آمدم
تا خدمت ترا دریابم گفت دور باش از آنکه دروغ گویی تا جنایت کنی
پس گفت یا بنی صحح حالك مع الله لا یشغلك عنه شاغل ولا تشتغل
بما یقول الخلق منك فانهم لن یغنوا عنك من الله شیئا واذا صححت
حالك مع الله ارشدك للطریق الیه واقتد بسنة النبی صلی الله علیه
وسلم وظاهر العلم وایاك ان تدعی فیما لیس لك فما اهلك عامة المریدین الا
للدعاوی روزی از ذو النون طلب وصیت کرد گفت ایاك وهذه الاوراد
المتصلة فان النفس تالفها وانظر ما فیه مخالفة لنفسك من صیام او فطر
فاعلمها فان متابعة النفس طاعة کانت او معصیة فتنة فما الفت النفس
شیئا الا فیه بلاء وخطر و نزد ذو النون وصیت کرده است ویرا فقال لا تسکن
الی مدح الناس ولا تجزع من قبولهم وردهم فانهم قطاع الطریق واسکن
الی ما تحققه من احوالك سرا وعلنا و هم یوسف بن الحسین گوید که از ذو النون
جدا شدم ویرا گفتم مرا وصیتی کن گفت تن خود را از رنج خلق دریغ مدار
و تا توانی دل خود را جز برای الله تعالی خالی مدار و فرمان الله تعالی را گرامی دار

تا او ترا گرامی دارد و هم یوسف بن الحسین گفته الخیر کله فی بیت ومفتاحه

التواضع والشر کله فی بیت ومفتاحه الکبر **عبد الله بن خاصر قدس سره**

شیخ الاسلام گفت وی خال یوسف بن الحسین است از متقدمان مشایخ بوده از اقران

ذوالنون و مه از ذوالنون یوسف بن الحسین گوید از مصر می آمدم از پیش ذوالنون

روی بری نهاده چون ببغداد رسیدم خال من عبد الله بن خاصر الحاجا حاضر بود گفت

که بچه روی نزدیک وی شدم گفت از کجا می آیی گفتم از مصر و بری میروم میخواهم

که مرا وصیتی کنی گفت بپذیری گفتم شاید که بپذیرم گفت نپذیری گفتم شاید

که بپذیرم گفت دانم که نپذیری گفتم بود که بپذیرم گفت چون شب در آید برو و کتب

خویش و هرچه از ذوالنون نوشته تمام در دجله انداز گفتم بیندیشم آن شب مرا

اندیشه خواب نزد و مرا از دل بر نیامد دیگر روز وی را گفتم بیندیشیدم مرا از دل

بر نمی آید گفت گفتم ترا که نپذیری گفتم چیزی دیگر گوی گفت آنرا هم نپذیری

گفتم بپذیرم گفت چون بری شوی مگوی که من ذوالنون را دیدم و از ان

بازاری بساز یوسف گفت بیندیشیم باز همه شب می اندیشیدم این بر من صعب می آمد

از گفت پیشینه دیگر روز وی را گفتم این بر من صعب می آید از گفت پیشینه دیگر وی را گفتم

چیزی دیگر گوی گفت ازان هم نپذیری آخر گفت ترا سخنی گویم که ترا ازان چاره نیست

گفتم بگوی گفت چون بخانه باز شوی خلق را بخود مخوان که با و میخوانم و چنان

کن که الله تعالی همیشه در یاد تو بود شیخ الاسلام گفت که الله تعالی با موسی علیه السلام

گفت ای موسی چنان کن که همیشه زبان تو بیاد من بود و هر جا که شوی گذر تو

بر من بود ابو عبد الله بناجی یوسف بن الحسین را گفت جهان از راستان

و صادقان تهی شده است اگر توانی صدق لازم گیر در جمیع احوال خود

و بدانکه در زمرهٔ مردان این راه در نیایی و مراتب ایشان در نیابی تا دام

که رد همه خلایق نشوی و از خالص بندگان الله تعالی نگردی مگر بعد از مهاجرت

و مفارقت خلایق یوسف بن الحسین گوید که مرا سخن هیچکس نفع نرسید که سخن

ابو عبد الله بناجی زیرا که مرا دلالت باسقاط جاه کرد و من آنرا بطوع قبول کردم

ثابت بن الخباز قدس الله سره از قدمای مشایخ است با جنید و رویم صحبت داشته است

و طریقت از ایشان گرفته و پیوسته حکایات ایشان گفتی **ابو ثابت الرازی**

قدس الله سره از مشاهیر علما و قرا و فقرا بود وی گفته وقتی در مسجدی نشسته بودم

کودکی را قرآن تعلیم میکردم یوسف بن الحسین بر انجا گذشت مرا گفت شرم نداری

که مخنثی را تعلیم میکوید خود گفتم سبحان الله کودکی خورد هیچ کسی را چنین میگوید بسی بر نیامد
که آن کودک را با مخنثان دیدم بخدمت وی رفتم و ارادت کردم **سمنون**
بن حمزة المحب قدس الله تعالی روحه از طبقهٔ ثانیه است نام المحب کنیت او ابوالحسن است
و گفته‌اند ابوالقاسم خود را کذاب لقب کرده بود تا نکفتندی باز نکرستی
یگانه بود در علم محبت همه عمر از آن گفتی با سری سقطی و محمد بن علی القصاب و ابواحمد
القلانسی صحبت داشته بود از اقران جنید و نوری است پیش از جنید رفته از دنیا
و بعضی گفته‌اند پس از وی وی گفته محبت بنده را صافی نشود تا پشتی بر همه عالم
نهد و هم وی گفته اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه و اول هجران العبد
للحق مواصلته لنفسه روزی سمنون را بر کنار دجله دیدند شاخ چوبی در دست
بر ران خود میزد و این ابیات میخواند ران وی بدرید همه چون مرقت و وی آگاه نه
شعر
كان لي قلب اعيش به ضاع مني في تقلبه رب فاردده علي فقد
ضاق صدري في تطلبه واغث ما دام لي رمق يا غياث المستغيث به
گویند که سمنون این دو بیت بر خواند شعر ترید منی اختبار سری وقد علمت
المراد منی ولیس لی فی سواک حظ فکیف ما شئت فاختبرنی در حال حبس

ابتلی امتحان کند

بولش امتحان کرد جزع نمیکرد و صبری می‌نمود آن شب چند کس از اصحاب وی در خواب
دیدند که سمنون دعا و تضرع میکند و از خدای تعالی شفا میخواهد چون سمنون آنرا
دانست که مقصود از آن تادب بآداب عبودیت است و اظهار عجز بسر حال
کرد بکتبها میگشت و با کودکان میگفت ادعوا لعمکم الکذاب شخصی وی را دید سر
در کشید بعد از ساعتی سر برآورد و زفیری کرد و این بیت بخواند شعر ترکت الفؤاد
علیلا یعاد وشردت نومی فمالی رقاد ابواحمد قلانسی گفته که ورد سمنون
در شبانروزی پانصد نماز بود و هم وی گفته که مردی در بغداد چهل هزار درم
بر فقرا نفقه کرد سمنون گفت یا ابا احمد بار استطاعت این نفقه نیست
برخیز تا بگوشه باز رویم و بهر درمی یک رکعت نماز بگذاریم پس بمداین رفتیم
و چهل هزار رکعت نماز کردیم غلام الخلیل شخصی بود مرائی خود را پیش خلیفه بصوفی
گری معروف ساخته بود همواره از مشایخ و درویشان سخنان ناخوش بخلیفه
میرسانیدی تا ایشان مهجور شوند و اعتبار وی بیفزاید روزی زنی را رغبتی تمام
بسمنون افتاد خود را بر وی عرضه کرد سمنون التفات بوی ننمود زن بنزدیک
جنید رفت گفت سمنون را بگو تا مرا بزنی کند جنید را از آن ناخوش آمده

وبراز جرکرد زن پیش غلام الخلیل شد وبهمتی چنانکه زنان نهند بر سمنون نهاد
غلام الخلیل سعایت بر دست کرفت وخلیفه را بروی متغیر کردانید بفرمود تا ویرا
بکشتند چون سیاف را آوردند خواست تا بعتاب او فرمان دهد زبانش بکرفت
کشتن او را تا خبر کردند شب خلیفه را بخواب نمودند که زوال ملک تو در زوال حیات
اوست دیکر روز او را بخواند وعذر خواست وانشد ابو فراس السمنون المحب
شعر وکان فوادی خالیا قبل حبکم ؛ وکان بذکر الخلق یلهو ویمرح فلما
دعی قلبی هواک اجابه ؛ فلست اری عن فنائک یبرح رمیت ببین منک
ان کنت کاذبا ؛ وان کنت فی الدنیا بغیرک افرح ؛ وان کان شیٔ فی البلاد
باسرها اذا غبت عن عینی بعینی یملح ؛ فان شئت واصلنی وان شئت لا تصل
فلست اری قلبی بغیرک یصلح ؛ از اهل طرابلس است از اقران مظفر کرمانشاهی
در صحبت یکدیکر بمکه رفتند زهرون در پیش ومظفر در پس او رسیده زن مظفر
پس ایشان وهم در مکه رفتند از دنیا رحمهم الله تعالی ابو عبد الله مغربی کوید که هیچ
جوانمردی ندیدم از جوانمردان چون زهرون شیخ الاسلام کفت وقتی بهامون
بیرون شده بود با جمعی از درویشان این دو بیت بخواند شعر وسنا برق نفی

عنی الکری لم یزل یلمع لی من ذوی طوی منزل سلمی بها نازلة طیب الساحة
معمور الفناء وی بخروشید وبانک خنه بزد ولختی شور کرد وباز کشت وکفت من
تماشای خود بکردم غزوان بن الوثابه قدس سره کنیت او ابو الربیع است
شیخ الاسلام کفت که در کتاب احمد بن ابی الحواری دیدم که وی شیخ بود دمکه
وشام از دنیا رفته ورا بخواب دیدند واز حال او پرسیدند کفت حاسبونا
فدققوا ثم منوا فاعتقوا اشما بابا در کرفتند خرد خرد لیس منت نهادند ویکبار
بکذاشتند میمون بن المغربی قدس سره وهو من اهل المغرب من السیاحین
وهو من قدماء المشایخ وکان یرافق ابا موسی الدیبلی فی الاسفار وکان صاحب
ایات وکرامات وی سیاه بود چون در سماع در آمدی سفید شدی ویرا کفتند
حال تو در سماع سیکرد کفت اکر شما نیز ازان اکاه باشید که من آکاهم حال شما
هم بکردد وحکی انه کان معه جراب کلما اراد شیئا ادخل یده فیه واخرجه منه
سعدون مجنون قدس سره عطا بن سلمان کوید وقتی در بصره قحط افتاده بود مردمان
باستسقا بیرون شده بودند ومن با ایشان بودم در میان کورستان آوازی شنیدم
باز نکریستم سعدون مجنون را دیدم در چهار طاقی از کورستان نشسته دست

بزانوی خود می‌زد و با خود چیزی می‌گفت پیش وی رفتم و سلام کردم گفت علیک السلام یا عطا
من کشف عنک الغطا پس گفت اینچه انبوهی هست نفخ فی الصور آمد یا بعث من
فی القبور گفتم نه باستسقا آمده‌اند که تنگی آمده گفت تو با ایشان آمده گفتم
آری گفت بقلب سماوی یا بقلب خاوی گفت خواهی که من آب خواهم گفتم
چرا نخواهم گفت خداوندا بآن رازهاء سینه من بر تو باران در ایستاد گفت
ای عطا تا نزنند مرد که تا نزنند نباید شد **عطاء بن سلیمان قدس سره** از زهاد بصره
بزرگ وقت خود بوده روزی بیمار بود در آفتاب نشسته وی را گفتند چرا
با سایه نیائی گفت میخواهم که بسایه بیایم اما می‌ترسم که مرا گویند که در راحت
نفس خود گام برگرفتی **علی بن سهل بن الازهر الاصفهانی قدس الله سره** از طبقه ثانیه است
کنیت او ابو الحسن است از قدمای مشایخ اصفهان شاگرد محمد بن یوسف البنا است
از اقران جنید بوده و میان ایشان مکاتبت و رسالت بوده با ابو تراب
نخشبی صحبت داشته وکان له ریاضة عظیمة ربما کان امتنع عن الاکل والشرب
عشرین یوما ما یلتفت فیها فایامها بعد ان کان نشو نشو ابناء النعمة والمترفین
وی گفته ما احتلمت الا و لی شاهدین وقتی عمرو بن عثمان مکی را بمکه سی هزار

درم وام برآمد باصفهان آمد نزدیک علی سهل اصفهانی تا وی را یاری دهد علی سهل
وام وی را معلوم کرد که چیست نقد کرده بمکه فرستاد و او را آگاه نکرد
پس او را بنواخت و کسیل کرد وی برفت دل از وام پراندیشه چون بمکه
رسید وام را باز داده یافت برآسود شیخ الاسلام گفت دلا که علی سهل
چرا چنین کرد از بیم عذر خواستن و بار شکر گذاردن که هیچ آزاد مرد
آن بر نتابد علی سهل گفته روایت پیش ما که این طایفه را درویش خوانند
که ایشان توانگرترین خلق‌اند شیخ الاسلام گفت حق سبحانه و تعالی چون
جامه‌های نیکو دنیاداران داد فرجامه بدر درویشان داد و هم علی سهل گفته
اعاذنا الله و ایاکم من غرور حسن الاعمال مع فساد بواطن الاسرار و هم وی گفته
التصوف التبری عمن دونه و التخلی عمن سواه پرسیدند از وی از حقیقت
توحید گفت قریب من الظنون بعید من الحقایق و انشد لبعضهم شعر فقلت
لاصحابی هی الشمس ضوءها قریب ولکن فی تناولها بعد شیخ الاسلام گفت
که علی سهل را گفتند روز بلی یاد داری گفت چون ندارم گوئی که دی بود و بعضی
این سخن را با بو جعفر محمد بن فازه که وی نیز از شاگردان محمد بن یوسف البنا است

وطعام پاکیزه که آن حق تعالی داد
لذت طعام بدرویشان دادم

نسبت کرده اند چنانکه در کتاب سیر السلف مذکورست و می تواند بود که ابن اسحق از جهٔ
بزرگی واقع شده باشد و می آورند که یکی از زنان فلان را سهوی افتاده بود شیخ الاسلام
گفت درین نقص ست صوفی را وی و فردا چه بر آن روز را اهتزاز نباید
صوفی دران روزست وکان علی سهل یقول لیس موتی کموت احدکم انما
هو دعاء واجابة ادعی فاجیب فکان کما قال کان یوما قاعدا فی جماعة فقال
لبیك ووقع میتا محمد بن یوسف بن معدان البناء قدس سره کنیت او ابو عبد الله
گفته اند که وی از سیصد شیخ کتابت حدیث کرده بود و پس ارادت خلوت و انقطاع
بر وی غالب شد و بعزیمت مکه بیرون رفت و بادیه را بقدم تجرید قطع کرد
و گفته اند که وی در روز بعمل بنائی مشغول بودی از آنچه حاصل کردی بحقری نفقه
خود صرف کردی و باقی را بفقرا تصدق نمودی و با وجود کسب و عمل هر روز
یک ختم بکردی چون نماز خفتن بگزاردی بسوی کوه رفتی تا صبح آنجا بودی و بسیار
میگفتی خداوندا یا مرا شناسائی و معرفت خود ده یا کوه را فرمان ده تا بر سر من
فرود آید که بی شناسائی و شناخت تو زندگانی نمیخواهم وی گفته چون بمکه در آمدم
دیدم که پیران در مقام ابراهیم نشسته اند نزدیک ایشان نشستم قاری خواند

که بسم الله الرحمن الرحیم بر دل من چیزی واقع شد فریادی کردم پیران قاری را
گفتند خاموش کن پس مرا گفتند ای جوان ترا چه بود که فریاد کردی گفتم هنوز
قاری یک آیت نا خوانده من گفتم بسمه قامت السموات والارضون
و باسمه قامت الاشیاء و کفی ببسم الله شاهدا همه پیران برخاستند و مرا در میان
خود نشاندند و گرامی داشتند و هم وی گوید که در مکه بسیار دعا کردم که یارب
دل مرا بخود آشنائی و شناسائی ده یا جان مرا ستان که از این شناخت تو
بجان حاجتمند است در خواب دیدم که گوینده میگوید اگر این میخواهی یک ماه روزه
دار و با کس سخن مگوی پس از زمزم درآی و حاجت خواه چون ماه تمام شد بزمزم
در آمدم و دعا کردم هاتفی از چاه زمزم گفت یا ابن یوسف اختر من الامرین
احدهما احب الیک العلم مع الغنی والدنیا ام المعرفة مع القلة والفقر
من گفتم المعرفة مع القلة والفقر پس از چاه زمزم آواز آمد که قد اعطیت
قد اعطیت و گویند که جنید قدس سره بفضل و کمال وی قایل بوده و در رسالهٔ که
بشیخ علی بن سهل اصفهانی فرستاده نوشته بوده است که سل منتحلك ابا عبد الله
ما الغالب علیك پس علی سهل از وی سوال کرد گفت بنویس لوی که والله غالب علی امره

محمد بن فارة قدس الله سره کنیت او ابوجعفر است از شاگردان محمد یوسف بنا است
کان مجتهداً قویاً فی العبادات سخیاً فی البذل والعطیة هر روز یک ختم قرآن
ورد داشت وی را از پدر میراث بسیار رسیده بود همه را بر محمد بن یوسف و عیال او
نفقه کرد چنانکه وی بدو نسبت دوستی داشت وی را فرموده بود که ما یحتاج وی را
میخرید و بمنزل وی می برد و وی را گفته بود که هیچکس را از آن آگاه نکند چون چند سال
برین بگذشت محمد بن یوسف وی را الحاح کرد که بگوی چه کس است آنکه کفایت
مؤنت عیالان من میکند گفت محمد بن فاره گفت جزاه الله عنی بافضل الجزاء
عزیزی در بیمارستان بر محمد بن فاره درآمد او را دید که باتک بر پیراهن نشسته
گفت یا اباجعفر سرما نمی یابی گفت دست خود بیار بگوی لا اله الا الله گفت
دست خود بزیر پیراهن وی درآوردم و گفتم لا اله الا الله دیدم که از گرمی عرق
میکرد سهل بن علی المروزی قدس الله سره وی بود که در سرای عبدالله بن مبارک شد
گفت این کنیزکان مطربه آراسته کرده چرا بر بام کرده و از بام فرود نخوانی
ابن المبارک گفت چنین کنم چون بیرون شد گفت بکوشید و وی را دریابید که
هم اکنون بخواهد رفتن از دنیا آنکه او بر بام من دیده حور است که بپذیره وی

فرستاده اند

فرستاده اند از بهشت که بر بام من هیچ کنیزک نبود و وی دروغ نگوید چون از سرا
بیرون رفت رحلت کرد از سهل بن علی مروزی پرسیدند که از نواختهای
الله تعالی که بنده را بآن بنوازد کدام مهتر است گفت فراغت دل مصطفی گفت
صلی الله علیه وسلم نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس الصحة والفراغ
و هم سهل بن علی گوید الفراغ بلاء من البلایا شیخ الاسلام گفت کسی را که
تقوی بروی غالب نباشد وی را شغل به از فراغت باشد تا از فراغت او را
بلائی نخیزد اما آنکه متقی باشد و صاحب ورع و خداوند دل وی را فراغت
ملکی بود بی بها و فراغت دل خانه صحبت حق است سبحانه و درویشی دکان
این کار است ابن جریج گوید هر که او را طریق عزم نیست او را بر زیادت
روی نیست علی بن حمزة الاصفهانی الحلاج قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که وی نه حلاج
بود چون حسین بن منصور شاگرد محمد بن یوسف بنا بود باصفهان علی
گفته است که من روزگاری نزدیک محمد بن یوسف بنا می بودم باصفهان
و با وی می نشستم و او در علم حلال خوردن فرا وا آن گفته از حکایات او
می نوشتم وقتی از نزدیک او بحج شدم چون باز گشتم ببصره رسیدم خبر وفات

محمد بن یوسف بصره رسید بغمی رسیدم که صفت نتوان کرد گفتم اصفهان
مرا برنا بد بصره بنشستم نزدیک شاگردان سهل تستری والسابن از وی
حکایات میکردند و از سخنان وی چیزی باز میگفتند وقتی که سخن رفتی که مرا
خوش آمدی از کسی درخواستمی که برای من بنوشتی که من امی بودم روزی
برکنار آب طهارت میکردم هرچه نوشته بودم از آستین من در آب افتاد
و تباه شد رنجی بمن رسید عجب صعب که روزگار در ارجمع کرده بودم آن شب
سهل تستری را بخواب دیدم مرا گفت ای مبارک رنجه شدی که دفترهای تو
در آب افتاد گفتم آری ای استاد گفت چه احتیاج دوستی آن سخنان و حق الله تعالی
از خود طلب کن و حق او بستان ازو گفتم ای استاد مرا طاقت این نیست
درین سخن بودم که مصطفی صلی الله علیه وسلم دیدم که می آمد با جماعتی از یاران
اصحاب صفه من چون آنرا دیدم چون آنرا دیدم از شادی پیش مصطفی
صلی الله علیه وسلم دویدم در روی من خندید گفت چرا نگویی این صدیق را
یعنی سهل تستری را که دوستی این طایفه و این سخنان عین حقیقت است
با آن می‌بایست که مصطفی صلی الله علیه وسلم آمده بود که با سهل ازان سخن گوید

سهل گفت

سهل گفت استغفر الله یا رسول الله مصطفی صلی الله علیه وسلم بخندید
از شادی آن بیدار شدم شیخ الاسلام گفت که دوستی این کار این کار است
نزدیکست که انکار این کار این کار بود که از حقیقت هیچ مجاز نزود غلام الخلیل در آخر
عمر مجذوم شد یکی از بزرگان این طایفه شنید گفت یکی از نارسیدگان متصوفه
همت در وی بسته است و نیک کرده که اگرچه او منازع این طایفه بود اما
گاه گاه اعمال ایشان بوی الخامی میگرفت خدایش شفا داد و این سخن غلام الجنید
گفتند ازان توبه کرد و هرچه داشت پیش مشایخ فرستاد قبول نکردند بگر
که انکار این طایفه آخر مرا و را بتوبه رسانید کسی که اقرار داشته باشد خود چون بود
علی بن شعیب السقا قدس الله سره از جبر نیشابور بود و با ابوحفص صحبت داشته بود گویند
گویند که وی پنجاه و پنج حج گذارده بود همه از نیشابور احرام بسته و در زیر
هر میل نماز گذارده وی را گفتند این نماز چیست گفت لیشهدوا منافع لهم
از منافع منت از حج من با وو حصه اندیشه کردن او در قرب الله و غایب کشتن او
از خود دیر ده روز در بیان احوال ابوحمزه بغدادی گذشت شیخ الاسلام گفت
که از قرب الله تعالی بخود اندیشیدن حیرت است و نه اندیشیدن جنایت **علی بن موفق**

البغدادی قدس الله سره از قدمای مشایخ عراق بود سفر بسیار کرده ذوالنون مصری را
دیده بود شیخ الاسلام گفت که وی را هفتاد و چهار حج آورند وقتی حج کرده بود
با خود میگفت به تأسف که میروم و می آیم نه دل و نه وقت پس خود در حرام آن شب
حق تعالی را در خواب دید وی را گفت ای پسر موفق تو بخانه خویش خوانی کسی را که
نخواهی اگر من ترا نخواستمی نخواندمی و بیاوردمی وی گفته خداوندا اگر من از بیم
دوزخ می پرستم در دوزخم فرود آر و اگر بامید بهشت می پرستم هرگزم در آنجا
جای مده و فرود میار و اگر بمهر می پرستم یک دیدار بنمای پس از آن هرچه خواهی
بکن ابو احمد القلانسی قدس سره وی از قدمای مشایخ است و نام وی مصعب بن احمد
البغدادی است گویند که اصل وی از مرو است از اقران جنید و رویم بوده
و فی تاریخ حج احمد القلانسی سنة تسعین ومائتین ومات بمکة بعد انصراف الحاج
نقل است ابو احمد قلانسی گفته که روزی در میان قومی بودم گفتم ازار من در میان سخن
از من ببریدند که تو گفتی آن من شیخ الاسلام گفته نه ادبست در میان صوفیان
که گوید ازار من یا نعلین من از ادب آن است که خود را در میان یاران چیزی
ملک بسته اند مگر بضرورت ظاهر شیخ سیروانا گوید که چون صوفی گوید نعلین من

وازار من باید

وازار من باید که در وی ننگری یعنی ایثار ملک نباشد چون احمد قلانسی بیمار شد
و محتضر گشت گفت خداوندا اگر مرا نزدیک تو هیچ قدری بودی برگ من
پیش المزین بودی واقع شد ضرورتی واقع شد وی را در محفه بیرون آوردند
بجای دیگر برند در راه بمرد ابو الغریب الاصفهانی قدس سره از محققان بود
صاحب آیات و کرامات در عشق بعین جمع رسیده بود او را حلولی خواندند
شیخ ابو عبدالله خفیف او را دوست داشتی و با وی مزاح کردی وقتی
در شیراز از زندگانی خود نومید گشت یاران خود را پیش خود خواند و گفت
از بهر خدا مرا با شما یک حاجت روا خواهید کرد گفتند آری بگو گفت مرا
چون انجام مرگ آید مرا در گورستان گبران دفن کنید یاران متحیر شدند که این چیست
گفت خداوندا گفته بودم که اگر مرا نزدیک تو هیچ قدری است مرا بطرسوس
مرگ ده اکنون اینجا مردم دانستم که مرا نزدیک او هیچ قدری نیست عن قریب
در وی آثار صحت پدید آمد برخاست و بطرسوس شد و آنجا رفت یکی از ظرفا
گوید که بر ابو الغریب در آمدم در طرسوس در دوران او را پس کرده بود
از سر وی تا زانو شکافته بود و ریم و خون بسیار می رفت و حالی عجب داشت

یکی از وی پرسید که چونی گفت چنین که می بینی اما هنوز نگفته ام مسنی الضرّ

ابو عبدالله القلانسی قدس الله سره وی از کرام قوم و بزرگان این طایفه است وی گفته

که در بعضی سیاحت خود در کشتی نشسته بودم بادی برخاست و طوفان عظیم شد

اهل کشتی بدعا و تضرع در آمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نذری

بکن گفتم من از دنیا مجردم چه نذر کنم الحاح بسیار کردند گفتم با خدای تعالی

نذر کردم که اگر از آنچه در آنم خلاص شوم هرگز گوشت فیل نخورم گفتند

این چه نذر است که میکنی هرگز کسی گوشت فیل خورده است گفتم همچنین در خاطر

من افتاد و خدای تعالی بر زبان من گذرانید ناگاه کشتی شکست من با جماعتی

بکنار افتادیم و چند روز گذشت که هیچ نخوردیم در میان آنکه نشسته بودیم

ناگاه فیل بچه پیدا شد وی را بگرفتند و بکشتند و بخوردند و بر من عرض کردند

گفتم من نذر کردم که گوشت فیل نخورم الحاح کردند که مقام اضطرار است

و نقض اهل رخصت است من فرمان نبردم و نقض عهد نکردم چون چیزی بخوردند

در خواب شدند در خواب شدند هنوز ایشان در خواب بودند که مادر آن فیل بچه آمد

و بوی میکشید تا باستخوانهای بچه خود رسید آنرا بوی کرد بعد از آن آمد

وآن

وان مرد مرا بوی کردن گرفت از هر کدام که آن بوی می یافت وی را در زیر

دست و پای می مالید و میکشت تا همه را بکشت پس بسوی من آمد و مرا

بوی کرد تا دیری و از من هیچ بوی نیافت پشت بجانب من کرد و بخرطوم خود

بمن اشارت کرد که سوار شو من در نیافتم پای خود را بالا داشت دانستم

میخواهد که سوار شو پس اشارت کرد که راست بنشین بنشستم در رفتن ایستاد

بشتاب تمام تا آورد مرا در موضعی که زرعت و سیاهی می نمود اشارت کرد

که فرود آی فرود آمدم بازگشت بشتابی تر از پیشتر چون بامداد شد جماعتی

پیدا شدند و مرا بخانه خود بردند و حال من پرسیدند قصه را باز گفتم

مرا گفتند میدانی که از آنجا که ترا آورده است تا اینجا چند راه است گفتم نمیدانم

گفتند هشت روزه راه است که ترا بیک شب آورده است ابو عبدالله الجلاء

قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است نام وی احمد بن یحیی الجلاء است و گفته اند محمد بن

یحیی و احمد درست تر است بغدادی الاصل است اما برمله و دمشق بوده از اجله

مشایخ شام است صحبت داشته با ابو تراب نخشبی و ذوالنون مصری است و با پدر خود

یحیی الجلاء و با ابو عبدالله البسری بوده در صحبت سفر و استاد دقی بوده عالم بود

بعلم ذات

وصاحب ورع و فتی ابوالخیر تیناتی ابوعبدالله جلا را دید که در هوا میرفت در ربیع
ابوالخیر آواز داد که شناختم جواب داد که نشناختی شیخ الاسلام گفت
ابوالخیر شناخت شخص را میگوید و ابوعبدالله شناخت مقام و شرف را
شیخ الاسلام گفت که ابوبکر واسطی با جلالت خود گفته که من مردی و نیم مردی را
دیده ام آن مرد تمام ابو امیة الماجوری است و آن نیم مرد ابوعبدالله الجلاد
واسطی را گفتند چون آن را مرد تمام گفتی و این را نیم مرد گفت ابوامیة الماجوری
از دست هیچ مخلوقی چیزی نخوردی کان یاکل مما لیس للمخلوق فیه صنع و ابن جلا
از مال مردی میخورد که او را علی بن عبدالله القطان گفتندی ابوبکر واسطی کسی را
نه پسندیدی نه از خواری خلق نزدیک او بلکه از عزیزی توحید در علم ابوعبدالله
جلا را پرسیدند از محبت گفت مالی وللمحبة وانا ارید ان اتعلم التوبة و هم او را پرسیدند که
متی یستحق الفقیر اسم الفقر گفت اذا لم یبق علیه من نفسه بقیة ظاهراً و باطناً
شیخ الاسلام گفت سیصد تن با ابوتراب در بادیه شدند با رکوه دو تن با ابوتراب
نماندند ابوعبدالله جلا و ابوعبدالله بسری **ابوعبدالله خاقانی الصوفی قدس سره**
وی از کبار مشایخ صوفیه بغداد است شیخ ابوجعفر حداد گفته که او صاحب کرامات بود

ازابن

از ابن قصاب رازی نقل کرده است که گفت پدر من در بازار بغداد دکانی داشت
من بر دکان نشسته بودم ناگاه شخصی بگذشت مرا چنان گمان شد که وی
از فقرای بغداد است و من هنوز بحد بلوغ نرسیده بودم خاطر من بجانب وی
کشش کرد برخاستم و بر وی سلام کردم و با من یک دینار بود بوی ارزانی
داشتم آن را بستد و روان بگذشت و با من چندان التفات نکرد با خود گفتم این
دینار را ضایع کردم در عقب وی روان شدم تا بمسجد شونیزیه رسید آنجا دیدم
که سه تن از فقرا نشسته اند آن دینار را بیکی از ایشان داد و خود در نماز
ایستاد آنکس که دینار را گرفته بود بیرون رفت و من در عقب او رفتم تا طعام
خرید و پیش یاران آورد با هم بخوردند و آن شخص همچنان در نماز ایستاده بود
چون از نماز فارغ شد روی بایشان کرد و گفت هیچ میدانید که مرا چه چیز
در موافقت شما بازداشت گفتند نه ای استاد گفت چرا که آن دینار را این داد
من تا این زمان از صحبت شما در حجابستم که وی را از بندگی دنیا آزاد کرده اند و آزاد کرده اند
ابن قصاب گوید که من بخواستم پیش وی بنشستم و گفتم راست میگوئی ای استاد
وی شیخ خاقان صوفی بود توفی رحمه الله سنه سبع و سبعین و مائتین **ابوعبدالله**

بسری قدس سره نام وی محمد بن حسان است از قدمای مشایخ است با ابوتراب نخشبی
صحبت داشته قال ابن الجلاء رحمه الله لقیت ستمائة شیخ ما رأیت منهم
مثل اربعة ذوالنون المصری وابوتراب النخشبی وابوعبدالله البسری وابوالعباس
بن عطا قدس الله اسرارهم یکی از اصحاب ابوعبدالله گفته که وی بکاری مشغول بود تا
بوقت حج سه روز مانده بود دو کس از طایفه آمدند با عبدالله بحج میروی گفت نی
پس روی بمن کرد گفت شیخ تو با آن خود را خواسته قادر است از ایشان برای حج
میگویند یعنی طی ارض میگویند که چون ماه رمضان شدی ابوعبدالله بخانه در آمدی
و اهل بیت را گفتی که در خانه را بر روی وی برآوردندی و سوراخی بگذاشتندی
و هر شبی نانی از آنجا بوی دادندی چون روز عید آمدی در خانه باز کردندی
آن سی نان در زاویهٔ خانه نهاده بودی نه هیچ خورده و نه هیچ آشامیده
و نه خواب کرده سی شبانروز نماز بیک طهارت کردی گویند ابوعبدالله
بغزا رفت بر اسب کره سوار در میانهٔ آن اسب کره بیفتاد و بمرد گفت خداوندا
این اسب کره را عاریت بمن ده چندانکه ببصره رسم اسب کره از زمین برخاست زنده
چون از غزا فارغ شد و ببصره رسید پسر خود را گفت زین اسب را بردار گفت گرم است

و عرق دارد گفت بردار که وی عاریت است چون زین از وی برگرفت
بیفتاد و بمرد وی گفته النعم طرد فمن رضی بالنعم فقد رضی بالطرد والبلاء
قربة فمن شاء البلاء فقد طلب القربة والتقرب الی الله تعالی گویند که روزی
با اصحاب خود در دمشق جایی نشسته بود سواری بگذشت و از عقب وی غلامی
غاشیه بر دوش میدوید خشم آلود چون برابر ابوعبدالله و اصحاب وی رسید
گفت اللهم اعتقنی وارحمنی پس روی با ابوعبدالله کرد و گفت ای شیخ مرا
دعائی کن ابوعبدالله گفت اللهم اعتقه من النار ومن الرق فی الحال
مرکوب آن سوار را بینداخت التفات بآن غلام کرد گفت ترا آزاد کردم
خاصة لوجه الله غلام غاشیه را پیش وی انداخت و گفت ای خواجه تو مرا
آزاد نکردی که این جماعه مرا آزاد کردند اشارت با ابوعبدالله و اصحاب
وی کرد و با ایشان می بود تا از دنیا برفت روزی پسر وی بوی آمد
که سبوی چند روغن داشتم که سرمایهٔ من بود بیرون می آوردم بیفتاد و
بشکست و سرمایهٔ من ضایع شد گفت ای فرزند سرمایهٔ خود آن ساز
که سرمایهٔ پدر تست والله که پدر ترا هیچ سرمایه نیست در دنیا و آخرت غیر الله تعالی

ابوعبدالله السجزی قدس الله سره از طبقهٔ ثانیه است از بزرگان مشایخ خراسان
و از جوانمردان ایشان با ابوحفص صحبت داشته و بادیه بارها بر توکل بریده
وی گفته علامة الاولیاء ثلثه تواضع عن رفعة و زهد عن قدرة و
انصاف عن قوة و هم وی گفته هر واعظی که توانگر از مجلس وی نه درویش خیزد
و درویش نه توانگر وی نه واعظ است و هم وی گفته سودمندترین چیزی مر ترا
صحبت صالحان است و اقتدا با ایشان در افعال و اقوال و زیارت کردن
قبرهای دوستان خدا تعالی و قیام بخدمت یاران و فقیران وی را پرسیدند
که چرا برسم صوفیان مرقع نمی پوشی گفت از نفاق نیست که لباس فتیان
و جوانمردان بپوشم و در زیر بار فتوت در نیایم پرسیدند که فتوت
چیست گفت خلق را معذور داشتن در آنچه بر ایشان میرود و تقصیر خود
دیدن و شفقت بر همه خلایق چه نیکوکار و چه بدکار و کمال فتوت آنست
که ترا خلق از حق مشغول نگرداند شخصی وی را گفت یک دینار زر سرخ دارم
میخواهم که بتو دهم مصلحت چون می بینی گفت اگر بدهی ترا بهتر و اگر ندهی
مرا بهتر یکی از مشایخ طایفه گوید که با ابوعبدالله سجزی از طرابلس همراه شدم چند شبانه روز

برفتیم که هیچ نخورده بودیم پاره کدوئی تر دیدم براه افتاده برداشتم تا بخورم شیخ
بجانب من نگریست دانستم که از آن کراهیت داشت بینداختم بعد از آن
پنج دینار فتوح رسید بدهی رسیدیم گفتم شاید طعامی بخرد برگذشت و نخرید
بعد از آن گفت شاید که گوئی پیاده میرویم گرسنه و چیزی نخریدی
اینک بر سر راه دهی است نزدیک آنجا مردی است صاحب عیال چون بآن
ده در آئیم بخدمت ما مشغول خواهد گرفت آن پنج دینار بوی ده تا بر ما و بر عیال خود
نفقه کند چون بآن ده رسیدیم آن زا بوی دادیم نفقه کرد چون بیرون
آمدیم گفت تو کجا میروی گفتم با تو همراهی میکنم گفت من با تو همراهی نمیکنم
خیانت میکنی در پاره کدوئی تر و مصاحبت میکنی با آن در نشاید که با او
مصاحب باشم ابوعبدالله الحصری قدس الله سره از اهل بصره است از مشایخ قدیم
شاگرد فتح موصلی است یقول سمعت الفتح الموصلی یقول صاحبت
ثلثین شیخا کانوا یعدون من الابدال کلهم اوصونی عند فراقی اباهم
فقالوا ایاک و معاشرة الاحداث جعفر بن المبرقع قدس الله سره
از علمای مشایخ این قوم است ذکر ابوعبدالله الحصری انه سمعه یقول

منذ ثلثین سنة اطلب من یقول الله فی تحقیق هذا الاسم فلم اجد علی بن بندار
بن الحسین الصوفی قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است کنیت او ابوالحسن است از
بزرگان متاخرین مشایخ نیشاپور است روزی مند بوده از دیدار مشایخ و مرزوق
از صحبت ایشان در نیشاپور با ابوعثمان حیری و محفوظ صحبت داشته بود و در سمرقند
با محمد فضل بلخی و در بلخ با محمد حامد و در جوزجان با علی جوزجانی و در ری با یوسف
بن الحسین و در بغداد با جنید و رویم و سمنون و ابن عطا و محمد جریری
و در شام با طاهر مقدسی و ابن جلا و ابوعمرو دمشقی و در مصر با ابوبکر مصری
و ابوبکر دقاق و ابوعلی رودباری مشایخ جهان دیده بود و حدیث بسیار داشت
و ثقه بود در حدیث سنه تسع و خمسین و ثلثمائه برفته از دنیا وقتی علی بندار
با شیخ ابوعبدالله خفیف به تنگی پلی رسید شیخ ابوعبدالله خفیف وی را گفت
پیش رو ای ابوالحسن گفت بچه سبب پیش روم ابوعبدالله گفت که تو جنید را
دیده و من ندیده ام شیخ الاسلام گفت یعنی نسبت ابطالعه دیدار پیران است
و صحبت ایشان علی بندار گفت دار السنة علی البلوی بالابلوی محال و هم وی گفته
یطلب الحق بالهوی و انما وجود الحق بطرح الدارین و هم وی گفته که در باش

از مخالفت خلق هر که خدا تعالی به بندگی وی راضی است به برادری وی راضی باش
و هم وی گفته که دور باش از شغل با الخلق که امروز در شغل با خلق فایده نمانده است
و هم وی گفته که بدمشق رفتم بعد از سه روز بر ابوعبدالله جلاد در آمدم گفت کی
آمدی گفتم سه روز است گفت درین سه روز کجا بودی که بمن نیامدی گفتم
باین جوع صاح معدوم بحدیث نوشتن شغلک الفضل عن الفرض فضلت یعنی
فضایل و نوافل ترا از فریضه مشغول داشت شیخ الاسلام گفت دیدار پیران
از فرایض این قوم است که از دیدار پیران آن یابند که بهیچ چیز نیابند من صحبت
فلم تعد لنی و هم شیخ الاسلام گفت الهی این چیست که با دوستان خود
کردی هر که ایشانرا جست ترا یافت و تا ترا ندید ایشانرا نشناخت و النکته فیه
شعر صبح مرآة من بمعنیک من یرنی یراک و تراهم ینظرون الیک وهم لا یبصرون
سخن جوانمردان با جوانمردان است جوانمرد باید تا جوانمرد بیند هر که جوانمرد را
دید نه او را دید که حق را دید از آنکه او نه اوست قصه بر سر حق تعالی و گاه گاه
رهی را از دست رهی برباید و خویشتن را به بهای رهی بر پردهٔ قوم نماید تا
دیدها بدیدن او بیاساید آنکه حقیقت برود رهی باز آید گر رهی هرگز باز نیاید

هم نباید از انکه فتنه از رهی هم از رهی میزاید هرچه از بهانه می کاهد از حقیقت می
افزاید چون بهانه بتمامی برخاست حقیقت فرود آمد آدمی باین کارست که این کار
نه بابت آدمیست یکی را دیده بر بهانه آید و یکی را بر حقیقت کار حقیقت دارد
بهانه را چه قیمت عابند از لسری داشت محمد نام نجیب بن نجیب عزیز بود و عارف
بن عارف نادر شیخ الاسلام گفت که بخط محمد بن علی بنداد دیدم که در کتاب
ه واسطی گفته مذکورست که هرچه انطباعه دارند ازین کار علم و سخن همه
ازین دو آیت از قران بباید یکی انزل من السماء ماء دیگری والبلد الطیب
شیخ الاسلام گفت که باین آیت شناختم ورا محمد بن الفضل البلخی قدس الله سره
از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو عبد الله البلخی الاصل است متعصبان او را
از بلخ بیرون کردند بگناه سبب مذهب و وی را بشهر گرد و بر ایشان
نفرین کرد شیخ الاسلام گفت پس از ان از بلخ هیچ صوفی نخواست بسمرقند
رفت و ورا آنجا قاضی ساختند از آنجا عزمت حج کرد به نیشابور رسید از وی
مجلس خواستند بر کرسی شد و گفت الله اکبر و لذکر الله اکبر و رضوان من الله
اکبر و از کرسی فرود آمد و آخر بسمرقند بازگشت و آنجا رفت از دنیا در سنه تسع عشر

وثلثمائه ابو عثمان حیری بوی نوشت که علامت شقاوت چیست گفت سه چیز است
آنکه علم دهند و توفیق عمل نه دهند و توفیق عمل دهند و از اخلاص در ان محروم گردانند
و دولت صحبت دوستان خدای تعالی را دریابند و وظیفهٔ اکرام و احترام بجای
نیاورند و ابو عثمان گفته است محمد بن الفضل سمسار الرجال یعنی نقاد مردانست
شیخ الاسلام گفت که ابو بکر واسطی گوید و خود بمجلس چون آنکه بدوی سخن گوید
از دیگران اندک حکایت کند یکی ازان است که گفت محمد بن الفضل گفته
آنچیز که بود دوی همه نیکوییها نیکو شود و نابود دوی همه زشتیها زشت شود
آن استقامت است شیخ الاسلام گفت سخن نیکو گفت فاستقم کما امرت
یکی مصطفی را صلی الله علیه و سلم گفت مرا وصیتی کن گفت قل امنت بالله
ثم استقم نکو گفتی و بران بپای و محمد فضل گوید عجب دارم از کسی که ببادیه قطع کند
تا برسد بخانهٔ وی و آنجا آثار انبیا بیند چرا وادی نفس و هوا را قطع میکند
تا بدل رسد و آثار پروردگار خود بیند و هم وی گوید که چون مرید را بینی که
طلب زیادتی دنیا میکند آن نشان ادبار وی و نگونساری اوست و هم وی گفته
اعرف الناس بالله اشدهم مجاهدة فی اوامره و اتبعهم لسنة نبیه یعنی زیرین

اهل معرفت مجتهدترین ایشان باشند در اداء شریعت و در غیب ترین ایشان
در حفظ سنت و متابعت و هر که بحق نزدیکتر بود بر امتثال امرش حریص تر بود و هر که دورتر از
رسول وی صلی الله علیه وسلم معرض تر و وی را از زهد پرسیدند گفت بچشم نقصان
در دنیا نگرستن و با عراض از وی عزیز و گرامی زیستن **محمد بن علی الحکیم الترمذی**
قدس الله سره از طبقهٔ ثانیه است کنیت وی ابو عبد الله است از کبار مشایخ است
با ابو تراب نخشبی و احمد خضرویه و ابن جلا صحبت داشته و حدیث بسیار روایت داشته
و وی را تصانیف بسیار است و کرامات ظاهر اندر بیان هر کتاب چون ختم الولایه
و کتاب النهج و نوادر الاصول و جز این کتابها دیگر کرده است و در علوم
ظاهر هم وی را کتب است و تفسیری ابتدا کرده بود اما عمر وی با تمام آن وفا نکرد
و وی صحبت با خضر است علیه السلم ابو بکر وراق که مرید وی بود روایت میکند
که هر یکشنبه خضر علیه السلم نزدیک وی آمدی و واقعها از یکدیگر پرسیدندی
صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که وی بس محتشم است نزدیک من جمله دلم
شکار اوست و شیخ من گفتی محمد در یتیم است که در عالم همتا ندارد و وی گفته است
ما صنفت حرفا من تدبیر ولا لینسب الی شیء منه ولکن کان اذا اشتد علی وقتی اتسلی به

و هم وی گفته من جهل باوصاف العبودیة فهو باوصاف الربوبیة اجهل یعنی
هر که خود را نشناسد او را چون شناسد و هم وی گفته حقیقت محبت الله تعالی
دوام انس است بیاد او و سئل عن صفة الذات والفعل فقال کل ما تحتمل
الزیادة والنقصان فهو من صفات الفعل وکل ما لا یقع علیه الزیادة و
النقصان فهو من صفات الذات وسئل عن الایثار فقال اختیار حظ غیرك
علی حظ نفسك وقال فی الیقین الیقین استقرار القلب علی الله تعالی وعلی قوله
وامره وقال فی الشکر الشکر تعلق القلب بالمنعم حضرت خواجه بهاء الحق والدین
محمد البخاری المعروف بنقشبند قدس الله سره در وقتی که از مبادی احوال و سلوک خود
حکایت میکرده اند و اثر توجهات خود را بروحانیت مشایخ کبار در میان می آورده
میگفتند هرگاه توجه بروحانیت قدوة الاولیا خواجه محمد علی حکیم ترمذی نموده بودی
اثر آن توجه ظهور بی صفتی محض بودی و هر چند دران توجه سیر افتادی هیچ
اثری و گردی و صفتی مطالعه نیفتادی مشایخ گفته اند که اولیاء الله مختلف اند
بعضی با صفت و نشان و بعضی بی صفت اند و بعضی از صفات و نشان برگذشته اند
مثلا گویند اهل معرفت یا اهل معامله یا اهل محبت یا اهل توحید و کمال حال و نهایت

درجات اولیا را در بی صفتی و بی نشانی گفته اند بی نشانها اشارت بکشف ذات است
که مقام بس بلند و درجه شریف است و عبارت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصر است

علی ابن بکار قدس الله سره کنیت وی ابو الحسن است از متقدمان مشایخ است
با ابراهیم ادهم قدس سره صحبت داشته سکن المصیصة مرابطاً گویند که چون شب
درآمدی وکنیزک جامه خواب وی انداختی آنرا بدست خود بوسیدی وگفتی والله که تو
بسیار خوشی والله که امشب ترا نخسبم پس نماز بامداد بوضوی نماز خفتن بگزاردی یکی از ظرفا
گوید که پیش علی بکار درآمدم وی برای اسپ خود جو پاک میکرد گفتم ای ابو الحسن ترا کسی نیست
که این کار بکند گفت در بعضی غزوات بودم شکست بر مسلمانان افتاد دیگر بگریختند
ومن هم با ایشان بگریختم اسب سستی کرد گفتم انا لله و انا الیه راجعون چون اسب
من با من گفت انا لله و انا الیه راجعون گفت این آن وقت که مرا العلف
بکسی دیگر میگذاری که تعهد حال من کند ضامن شدم که من بعد خود بآن قیام نمایم
و با کسی دیگر نگذارم از وی آرند که با یکی از اصحاب بصحرا بیرون رفتند تا هیزم
جمع کنند واز یکدیگر دور افتادند صاحب وی هر چند انتظار برد پیدا نیامد در عقب
وی برفت دید که مربع نشسته و سبعی سر بر کنار وی نهاده و در خواب شده از وی

مگس می

مگس می راند صاحب وی گفت چه نشینی گفت ای سبع گفت این سبع سر بر کنار من نهاده
در خواب شده منتظرم تا بیدار شود و برود **ابو عبد الله عبادانی قدس الله سره**
از شاگردان خاص سهل عبد الله تستری است وی گفته که روزگاری از شبلی سخنان
بمن رسیده و مرا آرزو بود که وی را ببینم پدری پیر و ضعیف داشتم با او درمانده بودم نمی
توانستم رفت چون پدر از دنیا برفت برخاستم و ببغداد آمدم چون نزدیک وی
رسیدم قومی دیدم از درویشان که از پیش وی بیرون می آمدند مرا شناختند
گفتند بچه آمده گفتم آمدم که شبلی را ببینم بوی راه هست گفتند نیست
الا از نهار که دعوی پیروی بری گفتم بروم چون نزدیک وی درآمدم آن روز
آدینه بود در روز صدمت و نور روی گفتم سلام علیکم گفت وعلیک السلام
الیس انت اباد ک الله و عادت وی آن بود که چنین گفتی گفتم من آن نقطه ام
که در زیر بات وی گفت که مقام خود معلوم کن که خود کجایی من گفتم اگر بگویم هم
از من بپذیر دا از وی بگریختم و یاره در رتبه شدم که وی را سیر ببینم و بروم ناگاه درویشی
درآمد گفت سلام علیک شبلی گفت وعلیک السلام الیس انت اباد ک الله
آن درویش گفت محال گفت در چه گفت فی حال او را آن خوش آمد بخندید من از وی

این فایده گرفتم و رفتم **ابو عبدالله الحضری قدس الله سره** مرتعش گوید که ابو عبدالله حضری را
از تصوف سؤال کردم و بیست سال بود که سخن نکرده بود مرا از قرآن جواب داد
و گفت رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه گفتم صفت ایشان چونست گفت
لا یرتد الیهم طرفهم وافئدتهم هواء گفتم محل ایشان از احوال کجاست گفت فی مقعد
صدق عند ملیک مقتدر گفتم زیادت کن گفت ان السمع والبصر والفؤاد کل
اولئک کان عنه مسئولا **ابو عبدالله سالمی قدس الله سره** نام وی محمد بن احمد بن
سالم البصری است بصره بوده شاگرد سهل تستری است سالها شصت سال با وی می بوده
و طریقت از وی گرفته شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله سالمی گفته بود که الله تعالی در ازل
همه چیز میدید و ویرا مهجور کردند بدین سبب شیخ عبدالله خفیف گوید که این قدم دهر بود
شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله خفیف انصاف نداده است ممکن است که او دیدار
علم را گفته باشد ابو عبدالله سالمی را پرسیدند که بچه چیز شناسند اولیاء الله را
در میان خلق گفت بلطف زبان و حسن اخلاق و تازه روی و سخاء نفس و قلت
اعتراض و پذیرفتن عذر هر که عذر خواهد پیش ایشان و تمامی شفقت بر همه خلق
نیکوکاران و بدکاران ایشان و هم وی گفته دیده از منت کلید قوت است **ابو طالب محمد**

بن علی بن عطیه الحارثی المکی قدس الله تعالی سره وی صاحب کتاب قوت القلوب است که مجمع اسرار طریقت است
قالوا لم یصنف فی الاسلام مثله فی دقائق الطریقة نشأ بمکة اشرف بقعة
علی وجه الارض ثم دخل البصرة وقدم بغداد وتوفی بها فی جماد الاخری
سنه ست وثمانین وثلثمائة و نسبت وی در تصوف بشیخ عارف ابو الحسن
محمد بن ابی عبدالله احمد بن سالم البصری است و انتساب شیخ ابو الحسن بپدر خود
ابو عبدالله احمد بن سالم و انتساب پدر وی بسهل بن عبدالله تستری قدس الله
تعالی اسرارهم **ابو عبدالله جادوپاره صوفی همدانی قدس الله سره** از کبار مشایخ است جادوپاره
نام جایی است بثغر روم وی بوده که عهد کرده بوده که چیزی که مراد دل از آن بود
و نفس وی بود نخورد وقتی در مسجد شونیزیه بود طعام آوردند دل وی از آن
برمید نخورد یاران ویرا گفتند هر ساعت خلاف کنی نخوری و آن شب در مسجد
بماند ویرا احتلام افتاد و در خواب با وی گفتند چیزی خوردی که دل تو از آن
برمیدانی که بلا بتو رسد وی گفته که از شیخ ابوبکر زقاق مصری پرسیدم
که صحبت با که دارم گفت با آنکس که هر چه الله تعالی از تو داند با او بگوی از تو برد
و از تو زند شیخ الاسلام گفت که قبول و صحبت پس از عیب دیدن درست آید

که آدمی مجری عیب است چون بهنر و نکوئی صحبت بودی چون عیب پدید آید
صحبت ببری آن نه صحبت است صحبت پس از شناختن عیب است مگر عیب
دینی و بدعت باشد که آن دیگر است که چشم از آن پوشیدن مداهنت و مخنثی بود
در دین که بضرورت آن عیب که نه در دیانت و بدعت باشد جدا بود آدمی
نه معصوم است از وی عیب و جرم آید که کفور و ظلوم و جهول است شافعی گوید
رضی الله عنه که نه دوست تو بود هر که با او برآمدارا باید کرد شیخ الاسلام
گفت هر که چون از تو عیب و خطا آید از وی عذر باید خواست اگر با تو نیکی کند
شکر باید گفت آن نه دوستی و صحبت باشد شیخ یحیی معاذ رازی را پرسیدند صحبت
با که دارم گفت با آنکه چون بیمار شوی بپرسیدن تو آید و چون از تو
جرمی بیند خود از تو عذر خواهد و از شرائط صحبت است که حق صحبت بدهی و حق
خود را طلب نکنی و عیب خود بینی و عیب دیگران را عذر خواهی و خلق را زیر قدر و
جبر مضطر و مقهور بینی تا خصومت برخیزد تا وی را بر خود لازم گیری و عذر
نیاری وقتی امیر کافور شیخ ابو عبدالله چاه پاره بسیار زر فرستاد
وی بنه رفت و باز فرستاد یعنی از لشکری است کافور گفت ای سید له ما

فی السموات والارض وما بینهما وما تحت الثری فاین الکافور شیخ الاسلام
گفت این سخن کافور نه از کردار او بود اما آن هم از برکات پیر بود شیخ ابوعلی کاتب را
گفتند که فلان کس از لشکری چیزی نمی ستاند گفت اگر نمی ستاند از علم نمی ستاند
و آن کس که می ستاند از عین می ستاند شیخ الاسلام گفت که بعضی از مشایخ
چنین میکردند و آن اشارت از عین می آمد چون با علم بودند نکردند و آن نادر
باشد و آن احوالات دارد که همه چیزها نیک و بد شادی و غم و نعمت و بلا از
آنجا میدیدند و جز وی نمیدیدند اما چون کسی که وی را آن عین و دید از نباشد
و شغل الشیطان بکند الله تعالی پرده وی بدرد و دین و شریعت در سر آن کند
اعاذنا الله و جمیع المسلمین عن ذلک **ابوبکر الوراق الترمذی قدس سره**
از طبقه ثانیه است نام وی محمد بن عمر الحکیم الترمذی است اصل از ترمذ بوده و قبر وی
آنجاست اما ببلخ بودی خال او ابوعیسی ترمذی است صاحب سند احمد خضرویه را دیده بود
و با وی صحبت داشته وی را تصانیف بسیار است تورات و انجیل و زبور و کتب آسمانی
خوانده بود وی را دیوان شعر است می گفته که اگر طمع را پرسند که پدر تو کیست
گوید شک در مقدور و اگر گویند پیشه تو چیست گوید اکتساب ذل و خواری اگر گویند غایت

نرسیست کو بدحرمان وکان ابوبکر الوراق یمنع اصحابه عن الاسفار والسیاحات
ویقول مفتاح کل برکة الصبر فی موضع ارادتک الی ان تصح لک الارادة فاذا صحت
الارادة فقد ظهر علیک اوایل البرکة شیخ الاسلام گفت هرکه اکنون بسفر شود
بترک نماز وترک سنت گفته بود واز عصمت حق بیرون رفته بود ان الله مع الذین اتقوا
والذین هم محسنون وهم ابوبکر وراق گفته که مردمان سه گروه اند یکی امرا دوم
علما سیوم فقرا چون امرا تباه شوند معاش واکتساب رعیت تباه شود وچون علما تباه شوند
طاعت وروش شریعت تباه شود وچون فقرا تباه شوند خویهای خلایق تباه شود
فساد امرا بظلم بود وفساد علما بطمع وفساد فقرا بریا **ابوالقاسم الرازی** قدس الله سره
نام وی جعفر بن احمد بن محمد است نیشابور نشسته وصحبت با ابن عطا ومحمد بن ابی
الحواری وابوعلی رودباری داشته است مال بسیار داشت جمله را بر طایفه خرج کرد
چنانکه درویش از دنیا رفت مشایخ وی را گفتند چهار چیز در ابوالقاسم جمع بود
که کسی را نبود جمال ومال وزهد بکمال وسخاوت تمام ودر دعوتها با صوفیان حاضر بود
وجعفر خلدی نیز آنجا حاضر بود چون سفره بنهادند ابوالقاسم دست نمی برد گفتند
موافقت باید کرد گفت صایمم جعفر خلدی گفت اگر این روزه تو بر تو دوست تر از شادی دل

برادران است

برادران است روزه بگشای فی الحال دست بطعام برد وفات وی در ثمان
وسبعین وثلثمائه بوده **ابوالقاسم الحکیم السمرقندی قدس سره** نام وی اسحق بن اسمعیل است
وقد قالوا فی وصفه لم یکن نظره من العرش الی الثری الا الله سبحانه وکان معاملته
مع الخلق طلبا لحظوظهم دون حظه از کبار مشایخ است صحبت داشته با ابوبکر وراق
وی را سخنان نیکوست در معاملات وعیب النفس وآفات اعمال توفی رحمه الله
فی المحرم یوم عاشورا سنة اثنتین واربعین وثلثمائه ودفن بمقبرة جاکردیزه
وی گفته اگر پس از مصطفی صلی الله علیه وسلم پیغمبری روا بودی در ایام ما ابوبکر
وراق بودی از علم وحکمت وی وشفقت وی بر خلق وعدل وانصاف وی
گویند روزی ابوالقاسم حکیم در سرای خود نشسته بود وابوطاهر که از بزرگان
آن وقت بود دید بر سرای وی آمد بنگریست حوض آب دید وسروها بازگرد وی
وبر دکانها نشست شیخ ابوالقاسم غلام خود را گفت تبری بیار و روان
سروها را بیفکن آنگاه گفت برو وابوطاهر را بخوان چون در آمد گفت یا اباطاهر
آنچه ترا از حق سبحانه حجاب شد از میان برداشتیم لیکن با حق سبحانه صحبت چنان کن
که درخت ترا از وی حجاب نشود روزی نشسته بود میان خلق حکم همی کرد یکی

از بزرگان بزیارت وی آمد ویرا چنان مشغول دید سجاده بر روی حوض انداخت
و نماز کرد چون فارغ شد شیخ ابوالقاسم مراورا گفت ای برادر این خود
کودکان کنند مرد آنست که در میان چندین شغل دل با خدا عز و جل نگاه تواند
داشت **بکر سغدی قدس الله سره** از سغد سمرقند است ازین طایفه شاگرد ابوبکر
وراق وی گفته که ابوبکر وراق مردی کریم بود خدایرا بمزد کار نکردی که بتعظیم کردی
صالح بن مکتوم قدس سره وی نیز از مریدان ابوبکر وراق بود از بلخ است و سخنان
وی یاد داشتی و پیوسته از وی سخن گفتی **ابوذر الترمذی قدس سره**
از مشایخ خراسانست صاحب کرامات عبدالله حنیف گفته است با جمعی بودیم
که با ابوذر صحبت میداشتیم هرگاه جمع را چیزی بایستی ابوذر برخاستی و در نماز
ایستادی در حال آنچیز پدید آمدی **هاشمی سغدی قدس سره** وی نیز از سغد
سمرقند است و شاگرد ابوبکر وراق تا روز وفات وی با وی می‌بود وی گفته
که ابوبکر وراق گفت سخن افزونی دل را سخت کند شیخ الاسلام گفت پیش
ازو گفته اند که خواب فراوان و خوردن فراوان و گفت فراوان دل را
سخت کند و ابوبکر وراق گفته که آن گفت فراوان در خیر و در شر است

یکی ازین طایفه

یکی ازین طایفه گفته است که با ابوبکر وراق در راه میرفتم بر یک سوی ردای وی
حرف خا دیدم نوشته و بر دیگر سو حرف میم پرسیدم که آن چیست گفت
آنرا نوشته‌ام تا هرگاه خا بینم اخلاصم یاد آید و هرگاه میم بینم مردمیم یاد آید
شیخ الاسلام گفت اخلاص آن بود که در معاملت با او کسی دیگر نه بینی و با خلق
مروت برای آن بود تا ناگوار نباشی و هم ابوبکر وراق گفته که التصفیه
عبودیت اثبات محوبیت والانکار ربوبیت و هم وی گفته که عارف نبود
هر که علم معرفت گوید پیش ابنای دنیا شیخ الاسلام گفت که ابوبکر وراق
گفت که محمد مسلم حصیرباف در مهمانی بود با یوسف خیاط ترمذی بر نان بحری
مشغول بود محمد مسلم گفت زود باشند که من کاری دارم وی زاهد بود و عابد
دلش بورد متعلق بود یوسف خیاط گفت ترا چه آن کاریست که الله تعالی
پیش تو آرد و نیز تو بران نیت از خانه بیرون آمده که بخانه باز شوی سالست
که بران نیت از خانه بیرون نیامده‌ام که بخانه باز شوم ابوبکر وراق گفت
که این سخن یوسف به از صد ساله عبادت محمد مسلم و هم ابوبکر وراق گفته
ربما اصلی رکعتین وانصرف منهما وانا بمنزلة من ینصرف من السرقة

من الحیاء م

محمد بن الحسن الجوهری قدس سره کنیت او ابوبکر است از اهل بغداد بوده شاگرد
ذوالنون مصری است مردی بزرگست شیخ ابوبکر واسطی با جلالت خود
از وی حکایت کند ابوبکر واسطی امام توحید گوید که محمد حسن جوهری گفته مردی
ذوالنون مصری را گفت مرا دعا کن گفت ای جوانمرد اگر کاری در سابق
تقدیر حق پیش شده باشد بسیار دعاهای ناکرده مستجابست و اگر نشده باشد
غرق شده را در آب از بانگ چه سود جز غرق شدن و زیادتی آب در گلو رفتن
شیخ الاسلام گفت شخصی پیری را گفت مرا دعایی کن گفت آنچه ترا در سابق
علم حق رفته به از معارضه یکی از پیران گوید اگر نه آن بودی که وی گفته که مرا
بخوانید و از من بخواهید که ادعونی استجب لکم وما خلقت الجن والانس
الا لیعبدون ای لیدعون من هرگز دعا نکردمی ولکن گفته و فرموده که بخوان
میخواهم شیخ الاسلام گفت دعا در صوفیان از آنه مذهبست که ایشان حکم سابق
را می نگرند که همه بود نیست چون کنم تا بوده آید حفص بغوردانی پاسی از شب
سیگفت کاری که بوده است نابوده چون کنم چون کنم همه خلق برانند
که چه خواهد بود حکیم در آنست که چه بود شیخ الاسلام گفت این نه آنست که دعا نباید کرد

ورد نباید خواند من هر شبانروزی ورد چند بخوانم و آن دوست فضل دعا
لیکن هیچ چیز نمیخواهم آن ذکر زبان بود و فرمان برداری را و همه عزان
ابوبکر الکسائی الدینوری قدس الله سره از قهستان عراق بوده بدینور مردی بزرگست
از قدمای اصحاب جنید و اقران وی است او را زیارات بسیار و سفرهای معروف
جنید گوید اگر نه ابوبکر کسائی بودی من در عراق نبودمی جنید وی را مکاتبات
و رسایل نیکو پیش از جنید رفته از دنیا از جنید هزار مسئله رسیده بود همه را
جواب داده و بوی فرستاده چون وی را وقت وفات نزدیک آمد همه را بشست
خبر وفات وی بجنید رسید گفت کاشکی آن مسایل را که از من رسیده بود
بشستی گفتند بشست جنید شادمان گشت شیخ الاسلام گفت که جنید
نه از آن می ترسید که آن بدست عام افتد یا بدست سلطان افتد از آن می ترسید
که بدست صوفیان افتد و از آن دکان سازند یعنی سخن گفتن و قبول جستن
شیخ الاسلام گفت که جنید گفته است از هزار صوفی یکی عالم بود صوفی را آن بس بود که بشنود
و سید از این قوم دل فصیح بود نه زبان شیخ الاسلام گفت که رویم گفته که چون
حال از مرد باز ستانند و مقال بگذارند وی را هلاک کرده شیخ ابوالخیر عسقلانی

گفته که چون ابوبکر کسی در خواب شدی از سینهٔ وی آواز قرآن خواندن
شنیدندی **ابوعلی جوزجانی قدس الله سره** از طبقهٔ ثانیه است نام وی
حسن بن علی است از بزرگان مشایخ خراسان است و در وقت خود بی نظیر بود
و را تصانیف است در معاملات و رویت آفات و ربما تکلم فی شیء
من علوم المعارف والحکم صحبت داشته با محمد بن علی حکیم ترمذی و محمد فضل
بلخی و قریب السن است با ایشان وی گفته الخلق کلهم فی میادین الغفلة یرکضون
وعلی الظنون یعتمدون وعندهم انهم فی الحقیقة یتقلبون وعن
المکاشفة ینطقون و هم وی گفته بدبخت آنکس است که حق سبحانه
گناه وی را بر وی بپوشاند و وی آن را اظهار کند **محمد و احمد ابنا ابی الورد قدس الله**
سرهما از طبقهٔ ثانیه اند از بزرگان مشایخ عراق از اقران جنید صحبت
داشته اند با سری سقطی و ابوالفتح حمال و حارث محاسبی و بشر حافی و طریقهٔ
ایشان در ورع نزدیک است بطریقهٔ بشر حافی کنیت محمد ابوالحسن است شاگرد
بشر حافی است وی گوید وقتی نماز شام تمام کردم پای فرو کردم هاتفی آواز داد
و لعلّ اهکذا تجالس الملوک و هم وی گوید از آداب فقر در فقر آنست که ملامت و

سرزنش نکند گرفتاران بمحبت دنیا را و بر ایشان رحمت و شفقت کند و دعای خیر
گوید ایشان را تا خدای تعالی خلاصی دهد ایشان را از آنچه در آنند و هم وی گوید هلاک
مردم در دو چیز است اشتغال بنافله و تضییع فریضه و عمل کردن بجوارح بی موافقت
دل وسئل عن الولی فقال من یوالی اولیاء الله ویعادی اعداءه و احمد بن
ابی الورد گوید چون الله تعالی در وی سه چیز بیفزاید وی در سه چیز بیفزاید چون
در جاه وی بیفزاید وی در تواضع و فروتنی بیفزاید و چون در عمر وی بیفزاید
در اجتهاد و عبادت بیفزاید و چون در مال وی بیفزاید وی در سخاوت بیفزاید
طاهر مقدسی قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثالثه است از بزرگان مشایخ شام
و مقدم ایشان بوده ذوالنون مصری را دیده و با یحیی جلا صحبت داشته عالم
بوده ذوالنون و گویند شبلی وی را حبر الشام خواندی طاهر مقدسی گوید که
ذوالنون مصری را گفت العلم فی ذات الحق جهل والکلام فی حقیقة المعرفة
حیرة والاشارة عن المشیر شرک شیخ الاسلام گفت که سخن در ذات حق جل شا
نه هیچکس را در ذات الله تعالی سخن نیست و روا نبود که گوید مگر الله تعالی خود را
و پیغمبر وی گفت وی را و گفت آنچه و نشنیده نیست جز تصدیق و تسلیم در آن روا

نیست و سخن در حقیقت معرفت خبر نیست که او خود در شناسد بحق الحقیقة دیگر همه عجز
و حیرت و او عجز رهی را از معرفت خود بفضل خود معرفت می انگارد مصطفی صلی الله
علیه و سلم گوید در ثنا و دعای الله تعالی لا ابلغ مدحتک ولا احصی ثناء علیک
انت کما اثنیت علی نفسک و حق تعالی میگوید ولا یحیطون به علما از وی همین دانند
که اوست صدای یگانه بی همتا و اشارت از بیش گسسته یعنی هر چیزی که اشارت
اشارت کننده با بید او بود و یگانگی در بیابید هست بحقیقت اوست و دیگر همه بهانه
و وی در بود و هستی یگانه الا کل شیء ما خلا الله باطل طاهر معدسی گوید اگر
مردمان نور عارف بینند در ان بسوزند اگر عارف نور وجود بیند در ان بسوزد
و هم وی گوید حد المعرفة التحیر من النفوس و تدبیرها فیما یحل و یصغر
ابو یعقوب السوسی قدس الله سره نام وی یوسف بن حمدان است استاد ابو یعقوب
نهرجوری است از قدمای مشایخ عالم بوده صاحب تصانیف در بصره می بود و در ابله
که شهریست در چهار فرسنگی بصره و از بصره قدیمتر قبل الهاء من جنید از دنیا
از دنیا رفته وی گفته هر که علم توحید گوید بتکلف منکر است شیخ الاسلام
گفت هر که علم تصوف گوید بتکلف او در منکر است و هر که سخن گوید و در هر وقت

تواند گفت زرق است سخن زندگانی باید گفت و آن وقتی باید گفت که در سکوت
از خدا تعالی بترسی سخن جنایت است التحقیق آنرا مباح کند کلام اینطاقه چون کلام
دیگر است چون زندگانی نباشد می برد تا بزندقه و اباحت از آنجا می افتد باید که
چون متفرق باشی از جمع و توحید نگوی اما چون خود نباشی تفرق را با تو
با توجه کار خزار گوید لا یصلح هذا العلم الا لمن یعبر عن وجده و ینطق عن فعله
ابو یعقوب نهرجوری قدس سره از طبقه رابعه است نام وی اسحق بن محمد از
علمای مشایخ است با جنید و عمرو بن عثمان مکی صحبت داشته شاگرد ابو یعقوب
سوسی است سالها در مکه مجاور بوده و آنجا رفته از دنیا سنه ثلثین و ثلثمائه
شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که میگفت که من وی را دیده ام اما
مرا یقین شد ابو یعقوب نهرجوری گوید که بان کار نرسی تا ترک علم و عمل و خلق
نگوئی یعنی بدل و همت از علم و خبر برگذری نه آنکه دست باز داری و عمل از بهر
ثواب نکنی یعنی او را نه برای ثواب باشی و در خلا و ملا با او باشی نه با عمل و
ثواب ابراهیم بن فاتک گوید که ابو یعقوب نهرجوری گوید الدنیا بحر و الآخرة ساحل
والمرکب التقوی والناس علی سفر و انشد للنهرجوری شعر العلم بی منک

وطال العذر عندك لی حتی اتقیت فلم تعذل ولم تلم ٭ اقام علمك دونی
فاحتج عندك لی معلم شاهد عندی اعیذهم وهم یعقوب گوید اعرف
الناس بالله اشدهم تحیرا فیه وهم وی گوید من اخذ التوحید بالتقلید
فهو عن الطریق بعید **ابو یعقوب الزیات قدس الله سره** جنید گوید که با جمعی از اصحاب
در خانهٔ ابو یعقوب زیات رفتیم گفت شما را با خدای تعالی مشغولی نبود
که از مشغولی آمدن بمن مشغول گردانید من گفتم چون آمدن ما بتو از جملهٔ
مشغولی بحق است بآن از حق سبحانه بریده نشویم ابو یعقوب را بعضی از مریدان
پرسید که قرآن یاد داری گفت نی گفت واغوثاه بالله مریدی که قرآن
یاد ندارد چون ترنجی است که بوی ندارد پس بچه چیز تنعم میکند و بچه چیز
ترنم میکند و بچه چیز با پروردگار خود راز میگوید **احمد بن وهب قدس سره**
کنیت او ابو جعفر است از مصر بود با ابو حاتم عطار صحبت داشته و استاد
وی را او ابو یعقوب زیات بود مدتی در مسجد شونیزیه بر توکل نشست وی گفته
که هر که بطلب قوت برخاست نام فقر از وی برخاست وفات او سنهٔ عشرین وثلثمائه بوده
ابو یعقوب المزابلی قدس الله سره بغدادی است از اقران جنید وی را پرسیدند

الله قدس

که تصوف چیست گفت حال تضمحل فیها معالم الانسانیة **ابو یعقوب اقطع قدس الله سره**
کاتب الجنید وراسله وی بمکه بوده ابو عبدالله خفیف گوید که ابو الحسن مزین گفت
که بمکه رسیدم شیخ ابو یعقوب اقطع در حال نزع بود بروی در آمدم مرا گفتند
اگر بتو التفات کند شهادت بروی عرضه کن مرا فریب دادند که من کودک بودم
بربالین وی نشستم من نگریست گفتم ایها الشیخ تشهد ان لا اله الا الله
وی گفت ایای تعنی وعزة من لا یذوق الموت ما بقی بینی وبینه الا حجاب العزة
گفت مرا میخواهی شهادت گفتن بعزت آنکه هرگز موت نچشیده که نماند
میان من و او مگر پردهٔ عزت شیخ الاسلام گفت پردهٔ عزت آدمی اوست که
او اوست و تو تو ابو الحسن مزین بروزگار میگفتی که گدائی چون من آمد که
شهادت بر دوستی از دوستان او عرضه کند شیخ عبدالله خفیف گفته است
که مردی در الوهیت میسوخت آمدند و از ورای پردهٔ عزت شهادت
بروی عرضه میکردند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو عبدالله طاقی محتضر بود
پلی شهادت بروی عرضه کرد گفت خاموش قومی بی ادبان وی حرمتان
آمدند و شهادت بر دوستی از دوستان او عرضه میکنید تو آن خود گوی

که من آن خود گفته‌ام توفنی مسلما والحقنی بالصالحین این بگفت و جان
بحق داد و قتی جماعتی پیری از مشایخ شهادت عرضه کردند وی از غیرت بر جست
و بر یک یک شهادت عرضه کرد تا همه بگفتند سر باز نهاد و جان بحق تسلیم کرد
یکی پس از وفات وی را بخواب دید گفت حال تو چونست گفت سخت نیکو
گفت ایمان بردی گفت بردم گفت بدر مرگ شهادت بگفتی گفت آن خود
در من رسته بود **ابو یعقوب بن زیزی قدس الله سره** شیخ الاسلام گفت که
شیخ ابو عبدالله خفیف گوید که با ابن زیزی در سماع حاضر شدم قوال این بیت
میخواند لو اسندت میتا الی نحرها عاش ولم ینقل الی القبر وقت ابن زیزی
خوش شد دستها را از پس پشت بر زمین نهاده و سینه خود بالا نهاد
و چشم خود را در آسمان دوخت و گفت بگوی که و الله که غیر من کسی نمیشنود
ناگاه خون از رگهای گردن بگشاد که پنداشتی از آن فصد کرده اند همچنان
می بود تا بیهوش بیفتاد وی را بگرفتند و خونها را بشستند و خرقه بر آن موضع بستند
و هم شیخ عبدالله خفیف گوید که میان ابراهیم خواص و ابن زیزی تفاری واقع شد
ابن زیزی وی را گفت چند دعوی کنی و صولت نمائی که بتوکل بادیه در می آئی آنچه با خود

داری از مرقع و رکوه همه اسباب کدیه است اگر دعوی توکل کنی چنانکه من گویم
ببادیه در می باید آمد ابراهیم خواص در غضب شد و بیرون رفت ابن زیزی
در عقب وی برفت و ازار و ردای نیکو گرفت و کوزه از آبگینه چون بوی
رسید گفت مرقع خود بکش و اینها را بپوش مرقع را بکشید و اینها را بپوشید
رکوه را از وی گرفت و کوزه آبگینه بوی داد و گفت برو چون ابراهیم
بازگشت و حج کرد ابن زیزی مرقع و رکوه وی را بر داشت و استقبال کرد و گفت
اکنون هر چه خواهی بپوش و خواص را از بسکه ریاضت و فاقه کشیده بود موها
ریخته بود ابن زیزی را گفت قتلتنی ابعدک الله و هم وی گفته است که
شیخ ابو طاهر خزرج گفت که میان من و ابن زیزی در اخلاص سخنی میگذشت
و اصحاب این بودند که شب در خانه من باشند هر وقت که من سخن گفتم گفت
باش تا شب بیاید و من هیچ ندانستم که وی چه میگوید چون برخاستیم ابن زیزی
گفت انتظار من مبر که من بگاه خواهم آمد ما طعام خوردیم و نصیب وی
نگاه داشتیم چیزی از شب گذشته بود که آمد و بطهارت خانه در رفت گفتیم مگر
طهارت میکند او خود با خود دفی داشته است آنجا پنهان میکرد پس بیرون آمد

بشنید

چون پاسی از شب در گذشت و مردم آرام گرفتند ما با خاطر خوش و وقت صافی
نشسته بودیم که این زنیزی برخاست و دف پنهان کرده را بیرون آورد و آغاز
دف زدن و سرود گفتن کرد همسایگان همه جمع شدند و نظاره میکردند
با همسایگان گفت که شاید که چون ابوطالب تنها با شما باشد چنینها کند ما
از وی آموخته ایم او شیخ ماست درین کار پس دف میزد و سرود میگفت
و بازی میکرد و با همسایگان سخن میگفت ابوطالب گفت هنوز سحر بود که
خانه را خالی کردم و بمحله دیگر رفتم چون بامداد شد گفتم توبه کردم که دیگر
هرگز ذکر اخلاص نکنم **ابو یعقوب نهرجوری قدس سره** از وی پرسیدند
که توکل چیست گفت ترک اختیار و از سهل تستری پرسیدند گفت ترک تدبیر
و از بشر حافی پرسیدند گفت رضا و از ابوحفص حداد پرسیدند گفت تبرا
از توان خود و از حلاج پرسیدند گفت دیدن مسبب و از فتح موصلی پرسیدند
گفت ملال از سبب و از شقیق بلخی پرسیدند گفت دیدار در عجز غرق و از شبلی
پرسیدند گفت در دیدار دل فراموش کردن همه کس **ابو یعقوب میدانی قدس سره**
از مشایخ نصیبین است شبلی از بغداد بمصر می شد بحلال خوش است که آن وقت کریم علی

داشته بود آسیب در زمین کسی کرده بود که در وی را ابو یعقوب میدانی افتاد
بدر شبلی آمد وی هنوز نو بود درین کار آمده بود و اول ارادت وی بود
مردی فربه بود شبلی دست بسر وی فرود آورد و گفت جبرک الله ابو یعقوب
گفت آمین مردمان گفتند این چیست که وی را گفت چنانکه کودکان را
گویند پس از آن ابو یعقوب بود آنچه بود شبلی گوید که چون دست بسر وی
فرود آوردم و گفتم جبرک الله هیچ موی بر تن وی نبود که نگفت آمین **ابو یعقوب
خراط عسقلانی قدس سره** وی گفته است که بر ابوالحسن نوری در آمدم و با خود
محبره داشتم مرا گفت ای پسر میخواهی که چیزی نویسی گفتم آری بیتی چند بر بدیهه
املا کرد که بنویس بنوشتم حاصل معنی ابیات آنکه هرچه شما درین اوراق
اثبات میکنید و می نویسید ما آنرا محو کرده ایم لاجرم شما بسبب آن اثبات
از ادراک و فهم آنچه مقصود است محجوب شده اید و ما بسبب این محو از ادراک
و فهم مقصود به انتها و انقطاع کرده ایم و باعث ما برین موعظت و تذکیر
نیک خواهی شماست چند بینم شما را که ورق می نویسید و می شمارید و خود را از آنچه
مقصود است محجوب میدارید **ابو یعقوب کرتی قدس الله سره** شیخ الاسلام گفت

من وی را دیده‌ام پیر روشن ضمیر بود صاحب وقت و کرامات پیوسته چوبی
داشتی در دست و روی‌ستره یعنی روپاک بر میان آن بسته او را گفتند
این بازی چیست گفت این هم فنات شیخ ابو معمر مالک مرا گفت که
روزی می‌گذشت جماعتی معدلان نشسته بودند بر ایشان این خواند
تحسبهم جمیعا و قلوبهم شتی و بر گذشت

خیر نساج قدس الله سره

کنیت او ابوالحسن است و نام وی محمد بن اسمعیل اصل وی از سامره است
و به بغداد نشستی با ابو حمزه بغدادی صحبت داشته و از سری سقطی سؤالات
کرده و گفته‌اند مرید سری بود از اقران جنید است از طبقهٔ ثانیه و استاد
نوری و ابن عطا و جریری و ابراهیم خواص و شبلی هر دو در مجلس وی
توبه کردند شبلی را بالجنید فرستاد حفظ حرمت جنید را و جنید گفته است
خیر خیرنا عمر وی دراز کشید صد و بیست سال زیست و در سنهٔ اثنین و عشرین
و ثلثمائه از دنیا برفت شیخ الاسلام گفت وی نخ کرباس بافتی وی
سخن بافتی جعفر خلدی گفته است که خیر نساج را پرسیدم که پیشهٔ تو بافندگی
بود گفت نه گفتم پس چرا نساج گویند گفت با خداوند سبحانه عهد کرده بودم

که هرگز

که هرگز رطب نخورم روزی نفس بر من غالب شد مقداری رطب گرفتم چون یک
رطب خوردم ناگاه دیدم که شخصی بمن نگریست و گفت ای خیر ای گریزپای
و او را غلامی بود خیر نام از وی گریخته بود شبه وی بر من افتاد پس مردمان
گرد آمدند و گفتند والله این غلام تست خیر می‌گوید من حیران ماندم
و دانستم که بچه گرفتار شدم و جنایت خود در شناختم پس مرا با جایگاه دیگر غلامان
وی بافندگی می‌کردند برد و گفت ای بندهٔ بدکار از خواجه خود می‌گریزی در آی
و همان کار که پیش از این می‌کردی بکن من پای خود در کارگاه جولاهگی آویختم
و کرباس وی می‌بافتم چنانکه گویی سالها آن کار کرده بودم چهار ماه
با وی بماندم و بافندگی می‌کردم شبی برخاستم و وضو ساختم و در سجده
افتادم گفتم خداوندا دیگر باز نگردم بانچه کردم چون بامداد شد شبه آن غلام
از من برفت و من بصورت اصلی خود باز گشتم و خلاص شدم و این نام
بر من بماند پس سبب نام بافندگی بر من آن جنایت بود که خداوند سبحانه مرا بدان
عقوبت کرد گویند که وی حرمت داشتی که ویرا خیر خواندندی و گفتی روا نباشد که
مسلمانی مرا نام نهاده باشد من آنرا بگردانم ویرا پس از مرگ بخواب دیدند گفتند

خدای با تو جه کرد گفت لا تسألني عن هذا ولكن استرحت من دنياكم القذرة
ابو الحسن مالکی رحمه الله گوید که وقت نزع خیر نساج حاضر بودم وقت نماز شام در آمد
ویرا غشیی افتاد و از هوش بشد چون چشم بگشاد بسوی در خانه اشارت کرد و گفت
قف عافاك الله بایست ساعتی مرا زمان ده که تو مأموری و من نیز مأمور
خداوندم و بنده فرمان برداری آن فرمان که تو داری فوت نشود و من خود
در قبضه توام اما نماز مرا فرمانست فوت نباید ترسم که از من فوت شود دلش آب
خواست و وضو ساخت و نماز شام بگذارد پس بخفت و چشم برهم نهاد و جان بقابض
ارواح تسلیم کرد رحمه الله **محفوظ بن محمود قدس سره** از طبقه ثانیه است
و قیل من الثالثة از قدمای مشایخ نیشابور است و بزرگان ایشان از اصحاب ابوحفص
با ابوعثمان حیری صحبت داشته تا از دنیا رفته در سنه ثلث و اربعین و ثلثمائة
بپهلوی ابوحفص در قبر است وی گفته المتوکل ان یاکل العبد بلا طمع ولا شره
وهم وی گفته من اراد ان یبصر طریق رشده فلیتهم نفسه فی الموافقات
فضلا عن المخالفات **محفوظ بن محمد قدس سره** وی بغدادیست یکی از ارکان
طریق تصوفست وی گفته من ابصر محاسن نفسه ابتلی بمساوی الناس ومن ابصر

عیوب نفسه سلم من رویة مساوی الناس وهم وی گفته اکثر الناس خیرا اسلمهم
للمسلمین صدرا **ابراهیم الخواص قدس الله تعالی سره** از طبقه ثانیه است وقیل من الثالثة
کنیت وی ابو اسحق است یگانه بود در طریق تجرید و توکل وکان اوحد المشایخ
فی وقته استاد جعفر خلدی و سیروانی مهین است و غیر ایشان نیز گویند بغدادیست
و بهر روی از آمل بوده و از اقران جنید و نوری بوده و پیش از ایشان برفته
از دنیا در سنه احدی و تسعین و مائتین و یوسف بن الحسین وی را شسته
و دفن کرده در مسجد ری رفته از دنیا بعلت شکم هر باری که فارغ گشتی غسل کردی
گویند آن روز که برفت از دنیا هفتاد بار اجابت کرده بود و هر بار غسل آورده
و بیماری عظیم بود و پسین بار در آب برفت قبر وی در زیر حصار طبرک است
شیخ الاسلام گفته که هرگز قبری ندیدم بآن هیبت و شکوه که گوئی شیر است
خفته که ناگاه فرا آن رسی فرو گیرد و وی صحبت با خضر بوده علیه السلام
شیخ ابوبکر کتانی گوید که وقتی ابراهیم خواص از سفر آمد گفتم در بادیه چه شگفت
دیدی گفت خضر علیه السلام بمن رسید گفت ابراهیم خواهی که با تو همراهی کنم
گفتم نه گفت چرا گفتم او شکیبست ترسم که دل من با تو بود شیخ الاسلام

گفت که شیخ خرقانی مرا گفت در میان سخنان که با من بگفت اگر با خضر صحبت یابی
توبه کن و اگر از هراة در شبی بمکه روی از آن توبه کن ابراهیم خواص گفته قدس سره
العلم کله فی کلمتین لا تتکلف ما کفیت ولا تضیع ما استکفیت یعنی رنج مکش
در طلب آنچه در قسمت ازلی برای تو کفایت کرده شده است و آن رزق است
و ضایع مگردان آنچه از تو کفایت آن طلب کرده‌اند و آن انقیاد احکام خداوندیست
از اوامر و نواهی ابو الحسن علوی گوید که در مسجد دینور شدم خواص را دیدم در میان
برف گفتم سلام علیکم یا ابا اسحق بیا تا در پوستین رویم که مرا بر وی شفقت آمد
گفت مرا با مجوسیت میخوانی یعنی از تجرید ما سبب آمدن و از افراد با علاقه
آمدن مجوسیت بود ابو الحسن گوید پس دست مرا بگرفت و بر تن خود بنهاد و در
عرق بود نزدیک بود که از گرمی دست من بسوزد در من نگریست و بخندید و این بیت
برخواند شعر لقد وضح الطریق الیک حقا فلا احد لغیرک یستدل
فان ورد الشتاء فانت کهف وان ورد الصیف فانت ظل ممشاد دینوری
گوید که نیم خواب بودم در مسجد فراش نمودند خواهی که دوستی از دوستان
ما را ببینی برخیز و بر تل توبه شو بیدار شدم برف آمده بود انجا رفتم خواص را دیدم

شیخ الاسلام گفت نشان دوگانگی بجاست مجوسیت بجاست ۴ صح

مربع

مربع نشسته و گرد بر گرد وی مقدار سپری سر تهی از برف و باران و وجود
همه برف که بر سر وی آمده بود در عرق غرق بود گفتم این منزلت بچه یافتی
گفت بخدمت فقرا وقتی کسی وی را دید در بیابان جبوه زده و بفراغت
نشسته گفت یا ابا اسحق اینجا چه نشسته گفت برو ای بطال اگر ملوک
زمین بدانند که من اینجا در چه حالم بشمشیر بر من آیند از حسد وقتی در مسجد
نشسته بود بر سر سجاده شخصی مشتی درم بر روی سجادهٔ وی انداخت
وی برخاست و سجاده بیفشاند و آن سیمها در خاک و سنگ بریخت و گفت
این نشستگاه به بیش از این بر من آمده است آن کس گوید که هرگز کسی بعز وی
ندیدم که چنان کرد و بذل جود که آن سیم بر میچیدم از زمین فضل رازی
را در ری صد هزار درم میراث رسید آن را بپاشید چون با خویشتن
آمد و از حال با علم افتاد ویرا ده درم مانده بود گفت این را در تعلم
بکار برم آخر گفت این چه بود که کردم از وجد با علم افتادم بنزدیک ابراهیم
خواص رفت از وی پرسید که صد هزار درم میراث یافتم آن را بپاشیدم ده درم
ماند در علم بکار بردم خواص گفت این ترا از آن افتاد که در اول از آن تمتع

آب خورده بودی چرا دست آن بردی تا ترا آخر باین بگرفتند بعد از آن بوسه
بر دست وی زد و گفت فدای آن دستم که چون تنزل کند از وجد با علم افتد
یعنی با جهل نیفتاد شخصی از شبلی پرسید که از دویست درم چند درم زکوة
باید داد گفت آن ترا گویم یا آن خویش گفت آن تو کدام است و آن من
کدام گفت ترا از دویست درم پنج درم باید داد و مرا از دویست درم
دویست و پنج درم گفت این دویست درم خود دانم آن پنج درم چیست
گفت آن دویست که داری بدهی و پنج درم دیگر وام کنی گفت این مذهب کیست
گفت مذهب امیرالمؤمنین ابوبکر صدیق رضی الله عنه **ابراهیم بن عیسی قدس الله سره**
از اصفهان بوده و با معروف کرخی صحبت داشته ابراهیم خواص گفته است
در بغداد بودم بر دجله وضوئی ساختم کسی را دیدم از آن جانب دجله بر روی
آب می آمد روی بر زمین نهادم و گفتم بعزت و جلال تو که روی برندارم
تا این مرد را ندانم دیدم که ابراهیم عیسی بیامد و مرا بجنبانید و گفت هر گاه که
خواهی کسی را از اولیاء خدا بشناسی این بگوی هو الاول والآخر والظاهر
والباطن وهو بکل شیء علیم وفات او در سنه سبع واربعین ومأتین بوده باصفهان

ابراهیم بن ثابت

ابراهیم بن ثابت قدس الله سره کنیت او ابواسحق است از مشایخ بغداد بوده
با جنید قدس سره صحبت داشته شیخ ابوعبدالرحمن سلمی گفته است که وی را دیدم گفتم
مرا دعائی کن گفت اختیار تو آنرا که در تو نهاده اند در ازل به از معارضه
وقت و هم وی را گفتم مرا وصیتی کن گفت کاری مکن که از آن پشیمان شوی وفات
او در سنه سبع وستین وثلثمائه بوده **ابو محمد جریری قدس الله سره** از طبقه ثانیه است
نام وی احمد بن محمد الحسین است و گفته اند حسین بن محمد و گفته اند عبدالله بن یحیی
از کبار اصحاب جنید بود و پس از جنید بجای جنید وی را بنشاندند از بزرگی وی از
علمای مشایخ قوم بود صحبت داشته با سهل عبدالله تستری در سال هبیر در جنگ قرامطه
از تشنگی مرده در سنه اثنی عشر وقیل سنه اربع عشر وثلثمائه درویشی میگوید
که من آن سال با آن مرد بودم از دست قرامطه بجستیم چون برفتند برآمدم بنزدیک
قافله شفقت اسلام را تا مگر خسته را آب دهم یا نظاره کنم که حال ایشان چیست
میان خستگان افتاده وسال وی از صد درگذشته بود گفتم یا شیخ دعا کنی تا حق تعالی
این بلا را کشف کند مرا گفت گفتمش مرا جواب داد که آن کنم که من خواهم درویش گفت
دیگر باره این سخن را بروی کردانیدم مرا گفت ای برادر این وقت دعا نیست این وقت

رضا و تسلیم است یعنی عیشش از نزول بلا باید چون بلا آمد رضا باید دادن
وی گفته التصوف عنوة لا صلح فیها تصوف بصلح نیابند آن بجنگ ستانند بصلح
شیخ الاسلام گفت بطلب و صلح نیابند که آن قهر است آن تیر است چون
برق از نور اعظم که از بالا آید تا بکه اندازد آنکه طالب است از وی گریزانست
و آنکه اهل است اگرچه گریزانست آن بوی شتابانست و هم شیخ الاسلام گفته
آن جنگ آنست که میگریزی و او در تو می آویزد نه آنست که دست بآن میزنی
و در دست نمی آید آنکس که این سخن از جائی گفته و بعیان بگرفته نه از علم
میگوید از علم چنین سخن نیاید درویشی ابو محمد جریری را گفت بر بساط انس بودم
دری بر من از بسط بگشادند از مقام خود بلغزیدم و از آن محجوب شدم راه
بگم کرده خود چون یابم مرا بر راهی که بآن رسانند دلالت کن ابو محمد بگریست
و گفت ای برادر همه باین درد گرفتارند و باین داغ مبتلا لیکن بر تو بیتی
چند بخوانم که بعضی از ظرفا گفته اند شعر قف بالدیار فهذه آثارهم تبکی الاحبة
حسرةً و تشوقاً کم وقفت بها اسائل مخبراً عن اهلها او صادقاً او مشفقاً
فاجابنی داعی الهوی فی رسمها فارقت من تهوی فعز الملتقی غانم بن سعد قدس الله سره

از بغداد است

از بغداد است و با ابو محمد جریری صحبت داشته بود و در ورع و مجاهده کامل بود
ویرا پس از وفات بخواب دیدند گفتند حق تعالی با تو چه کرد گفت رحمت کرد
و بهشت در آورد گفتند بدان معاملتها گفت نه اگر بدان معاملتها باز نگریستی
بودمی آنجا بماندمی عیلان السمرقندی قدس الله سره از کبار مشایخ بوده با جنید
صحبت داشته بود و از وی طریقت گرفته و در معارف صاحب سخن بود وی گفته
عارف بحق از حق نگردد و عالم از دلیل بحق و صاحب وجد مستغنی از دلیل باشد
غیلان الموسوس قدس الله سره ویرا غیلان المجنون نیز گفتندی از متقدمان
مشایخ عراق بود در خرابها بودی و از کس چیزی نخواستی و از کس چیزی قبول نکردی
و کس ندیدی که او چه خوردی محمد بن سمین گفت غیلان را دیدم در ویرانهای
کوفه از وی پرسیدم که بنده از خطر غفلت کی رهد گفت که آنگاه که بدانچه ویرا
فرموده اند مشغول باشد و از آنچه نهی کرده اند غافل و در حساب نفس خود عاقل
ابو العباس بن عطا قدس الله تعالی سره از طبقه ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن سهل
بن عطا الآدمی است بغدادیست از علمای مشایخ است و از ظریفان صوفیان
ویرا سخنان نیکو و زبان فصیح است در معنی قرآن صاحب تصنیف است قرآن را تفسیر

کرده از اول تا آخر بزبان اشارت شاگرد ابراهیم مارستانی است و از یاران
جنید ابوسعید خراز ویرا بزرگ میداشت شیخ خراز گوید التصوف خلق ولیس اباته
و ما رأیت من اهله الا الجنید وابن العطاء بسبب حلاج کشته شده است
در ذی القعده سنه تسع و ثلثمائه وقیل سنه احدی عشر و ثلثمائه در ایام خلافت
القاهر بالله آن وزیر که حلاج را بکشت ابوالعباس را گفت در حلاج چه گویی
گفت تو خود چندان داری که از آن باز پرداری سیم مردمان باز ده
وزیر گفت تعریض میکنی فرمود تا دندانهای وی را بکلبتان میکندند
و بسر وی فرو می بردند تا کشته شد سئل ابن العطا ما افضل الطاعات
قال ملاحظة الحق علی دوام الاوقات وی گفته در تفسیر قوله تعالی یمیتنی ثم یحیین
یمیتنی عنی ثم یحیینی به وهم وی گفته در تفسیر قوله تعالی ان الذین قالوا ربنا الله
ثم استقاموا ای قالوا ثم استقاموا علی انفراد القلب بالله تعالی وهم وی گفته
الادب الوقوف مع المستحسنات فقیل له و ما معنی ذلک فقال ان
تعامل الله بالادب سراً و علانیةً فاذا کنت کذلک ادیباً و ان کنت اعجمیاً
شعر اذا نطقت جاءت بکل ملیحة و ان سکتت جاءت بکل ملیح شیخ الاسلام

گفت ادب آن

گفت ادب آنست که با خداوند تعالی معامله درگیری و از سر آب و خاک و رعونت
نفس برخیزی نگویی که من کردم گویی که او و توفیق و عنایت او
ابو صالح المزین قدس الله تعالی سره از بزرگان روزگار خود بود با ابن عطا
صحبت داشته صاحب خلوت بود با کسی ننشستی سهل بن عبدالله گفته است
که مرا آرزو بود که با ابو صالح صحبت دارم وقتی در حرم ویرا دیدم و از وی
صحبت خواستم گفت ای سهل اگر ابو صالح فردا بمیرد صحبت با که داری گفتم
ندانم گفت اکنون هم اکنون رو از چشم من غایب شو ابوالعباس ارزنی
قدس الله تعالی سره شیخ الاسلام گفت که وی گفته که ابوالحسن عباد ای گفت
که من و درویشی به بصره آمدیم شش روز برآمد چیزی نخوردیم روز هفتم
شخصی درآمد و پاره زر آورد یکی مرا داد و یکی یار مرا من آن خود را بوی
دادم تا خوردنی آورد بخوردیم و روی براه نهادیم بکنار دریا رسیدیم آن دیگر
پاره زر را بملاح دادیم تا ما را در کشتی نشاند دو روز در کشتی میرفتیم میدیدیم
که درویشی در کنجی سر فرو برده چون وقت نماز شدی نماز بگزاردی و باز سر
فرو بردی پیش وی رفتیم و گفتیم ما یاران توییم اگر چیزی بکار باشد بگوی گفت چون باشد

بگویم گفتیم بگوی گفت فردا نماز پیشین من از دنیا میروم شما از ملاح درخواهید
تا شما را بکنار برد و اگر از من جامه من چیزی بوی باید داد بدهید چون بکنار
شوید درختانی بینید و در زیر درختی که بزرگتر است همه ساز و برگ من بینید
نهاده کار مرا بسازید و آنجا [illegible] بسپارید و این مرقع من ضایع مکنید که بر سر
چون بجله رسید برنائی ظریف و لطیف این مرقع از شما بازخواهد بوی دهید
دیگر روز نماز پیشین بگرد [illegible] بمرد چون پیش وی شدیم رفته
بود ملاح کشتی را بکناره برد درختانی دیدیم و در آنجا درخت بزرگ آنجا
شدیم گوری دیدیم کنده و [illegible] کار وی بساختیم و وی را دفن
کردیم و مرقع برگرفتیم و روی بجله نهادیم برنائی ظریف پذیره ما آمد بر آن
نشان که او داده بود ما را گفت آن ودیعت بیارید گفتیم چنین کنیم گفتیم از
بهر خدا با ما سخنی گوئی گفت بگوئید گفتیم آن که بود و تو کئی و این قصه چیست
گفت آن درویش که بمرد [illegible] وارث خضر کرد مرا بنمودند اکنون شما
میراث بمن سپارید [illegible] بدادیم آن را بوی سپردیم گفت اینجا باشید تا من بازآیم
از چشم غایب شد و آن مرقع در پوشید و جامه خود را بیرون کرد و گفت

این آن شماست و برفت ما در مسجد جله شدیم و [illegible] روز آنجا بودیم فتوحی نرسید
از جمله آن جامه چیزی ببازار خود دادم که طعام آرد تا بخوریم ساعتی بود دیدم
که وی می آید و خلقی عظیم در روی آویخته [illegible] او نیز بگرفتند و میکشیدند
گفتیم آخر چه بوده است بازگویند گفتند که امروز [illegible] روز است که پسر رئیس جله را دزدیده اند
و جامه وی با شما می بینیم ما را بر دزدی [illegible] پیش گفت پسر من کو که جامه وی
با شماست راست بگوید [illegible] بالله ما را گفتیم وی بگریست و روی
باسمان کرد و گفت الحمد لله که از اصل [illegible] آدمی بود که تر است الاسلام
گفت همه خلق زنده از مرده میراث برند مگر این طایفه که مرده از زنده میراث
برد و گفت هیچکس را بری از خداوند ولایت صحبت ندارد بصدق که
نه چون او برود از احوال و ولایت او چیزی میراث برد ابو العباس دینوری
قدس الله سره از طبقه خامسه است نام وی احمد بن محمد است صحبت داشته
با یوسف بن الحسین و ابو عبدالله خراز و جریری و ابن عطا و رویم را دیده بود
نیکو طریقت بود با استقامت به نیشابور آمد و آنجا مدتی اقامت کرد و مردم را
موعظت میگفت بزبان معرفت بخوبترین بیانی بعد از آن از نیشابور به سمرقند آمد

خواجه محمد حامد شاگرد ابوبکر وراق بزیره وی آمد و بوسه بر رکاب وی داد شاگردان
وی را خوش نیامد وی را گفتند آخر چرا کردی گفت من شنیدم که او صد او بزرگ را نیکو
می ستاید و از ترمذ بسمرقند شد و آنجا رفت از دنیا سنه اربعین و ثلثمائه
ابو العباس را گفتند خدای را چه شناختی گفت بانکه نشناختم یعنی بعجز معرفتم
و هم وی گفته ادنی الذکر ان ینسی ما دونه ونهایة الذکر ان یغیب الذاکر فی الذکر عن
الذکر ویستغرق بمذکوره عن الرجوع الی مقام الذکر وهذا حال فناء الفناء
ابو العباس احمد بن یحیی الشیرازی قدس الله سره استاد شیخ عبدالله خفیف است ابوعبدالله گفته
من چون وی محققی ندیدم در وجد که سکر تمام داشت چون الصحرا رفتی با شیر بازی کردی
جنید و رویم و سهل عبدالله را دریافته بود و شیخ ابوعبدالله گفته که شبی با شیخ احمد یحیی بودم
و با ما کودکی بود از اصحاب وی که جوانی آنجا بخود می بایست رفت و زمستان بود و آتش عظیم
برافروخته بودند و احمد یحیی با ما بود وقت او خوش شد بعضی از اصحاب گفتند
نیست که فلان کودک آنجا نه وی بماند مجلس جوانی بداد احمد یحیی دو اخگر بزرگ بکف
خود گرفت و آستین بآن فرو گذاشت کودک را گفت برخیز و وی را اندر خانه وی
رساند و ما را روشنایی آن اخگر از بالای خانه وی میدیدیم آن کودک در خانه خود درآمد

وی آن دو اخگر را از دست بینداخت انگشت شده بود و بعد از آن در مسجد
درآمد و نماز میکرد تا بانگ نماز بامداد گفتند **ابو العباس باوردی طمستانی قدس سره**
بزرگ بود و شبلی را دیده بود و وی به نیشاپور بود و شیخ ابوبکر طمستانی نیز نیشاپوری
بوده و وی نیز شبلی را دیده بود هردو گفته اند که شبلی صاحب حال بود اما
ذره از توحید بدو نرسید شیخ الاسلام گفت چنانست که ایشان گفتند شبلی
در توحید معاینه سخن میگوید نه متمکنانه **ابو العباس بروعی قدس الله سره**
نام وی احمد بن محمد بن هارون البروعی الصوفی است از شیخ ابوبکر طاهر ابهری
و مرتعش حکایت کند میگوید که مرتعش گفت هر که دیدار وی ترا منفعت نکند سخن
وی ترا منفعت نکند و هم وی گوید که ابوبکر طاهر ابهری گفت لا یصلح الکلام
الا لرجل اذا سکت خاف العقوبة بسکوته **ابو العباس سیاری قدس الله سره**
از طبقه خامسه است نام وی قاسم بن القاسم مهدی است خواهرزاده احمد بن سیار است
از اهل مرو است شیخ ایشانست شاگرد ابوبکر واسطی عالم بوده بحقایق احوال و فقیه
بود و حدیث بسیار داشت وی را از پدر میراث بسیار ماند جمله را بداد دو تار موی پیغمبر
صلی الله علیه و سلم بخرید خدای تعالی برکت آن دو موی وی را توبه داد و بصحبت ابوبکر واسطی

افتاد و بدرجه رسید که امام صنفی از متصوفه شد که ایشان را سیاریه خوانند چون از دنیا
میرفت وصیت کرد تا آن موی را در دهان وی نهادند و قبر وی در مرو است
مردمان بحاجت خواستن آنجا شوند و کفایت مهمات طلبند و مجرب بود
در سنه اثنین و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته التوحید ان لا یخطر بقلبك
ما دونه توحید آن بود که دون حق را نزدیک تو خطر نباشد و خاطر مخلوقات
را بر دل تو گذر نیفتد هم وی گفته واسطی را بدر مرگ گفتند ما را وصیتی کن گفت

بر گفتند

احفظوا امر الله فیکم **عبد الواحد بن علی السیاری قدس الله سره** وی خواهرزاده
ابو العباس است و شاگرد وی سرای خود در مرو بر صوفیان وقف کرد سبب
آن بود که دعوی کرد صوفیان را رقص میکردند یکی در رقص بهوا بر شد و ناپدید گشت
و هرگز پدید نیامد و در سنه خمس و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته شنیدم از خال خود
ابو العباس که میگفت اگر روا بودی که در نماز عوض قرآن بیتی از شعر خواندندی این بیت
بودی شعر اتمنی علی الزمان محالا ان تری مقلتای طلعة حر **ابو العباس**
السهروردی قدس الله سره نام وی احمد است بکمال بود با مشایخ وقت چون سیروانی و [illegible]
صحبت داشته وی گفته که بمینا بودم روز اصحاب جمعی انبوه نشسته بودند شیخ سیروانی

حاضر بود قوال بیتی برخواند سیروانی برخاست گریان و برفت قوم گفتند آن چه بود
که کردی چه افتاد مگر بر سماع منکر شده باشد شیخ ابو الحسن سیرگانی حاضر بود گفت خدای
عهد کردم که اگر وی بر سماع منکر شده باشد من هرگز بسماع ننشینم شیخ ابو العباس سهروردی
گفت من با تو بوافقم دیگر روز این هر دو تن برخاستند با جمعی دیگر از مشایخ بسلام
سیروانی شدند خواستند که از آن چیزی گویند وی گفت روزگاری من بر یک [illegible]
و دست بالین میکردم و نشان سنگ بر پهلوی من بود بسماع می نشستم اکنون بر فرش
می نشینم و شما جان سوخته مرا کی حلال بود که با شما در سماع نشینم **ابو العباس نهاوندی**
قدس الله سره شیخ الاسلام وی را از طبقه ثالث داشته است نام وی احمد بن محمد بن
الفضل است شاگرد جعفر خلدی است در شیخ عمو و شیخ ابو العباس وی را امام کرده بود
و عمو سالار بود شیخ الاسلام گفت که عباس فقیر هروی مرا گفت که ابو العباس نهاوندی
گفت که هر که از این علم سخن گوید که الله تعالی نه حجت او بود الله تعالی خصم او بود شیخ الاسلام
گفت سخن گفتن از حق سه است سخن گفتن از ذات او و سمع در آن اسناد یعنی شنیده
از کتاب و سنت و سخن گفتن از دین او و کتاب و سنت و اجماع و آثار صحابه در آن
اسناد و سخن گفتن از صحبت او هر که از این سخن گوید که الله تعالی نه سمع او بود که با وی شنود

و بصر او بود که با وجود الله تعالی خصم او بود شیخ الاسلام گفت که نهاوندی گفتی ایا که
خداوندان همت اند اگر دست حب ایشان ایشان را از وی مشغول دارد بدست آن
دست حب خود ببرند شیخ الاسلام گفت شخصی بود نفط فروش که نهاوندی
و فقرا از وی می آسودند در دنیا تا خود وی را مهجور کردند و از وی حرفی می ستدند
نهاوندی را از آن پرسیدند گفت وی خرسند گشت تا که ببرکت درویشان
مال وی می افزاید مال وی بر فقرا حرام شد نهاوندی گفت در باید که مراد در
این کار بگرفت دوازده سال سر بگریبان فرو بردم تا یک گوشهٔ دل من بمن نمودند
و هم وی گفته که همه عالم در آرزوی آنند که حق تعالی یک ساعت ایشان را بود من در آرزوی
آنم که حق تعالی یک ساعت مرا بمن دهد تا من ببینم که خود چه چیزم و کجایم و در سخن
شیخ ابوسعید ابوالخیر مذکور است که اصل این حدیث آن بود که مرد را آن باز
نگذارند رسول صلی الله علیه و سلم گفتی لا تکلفنی الی نفسی طرفة عین و لا اقل
من ذلک مرا یک چشم زدن بخود نگذار و کم از آن بر زبان را دیدم مرد که سخنان
استاد ابوعلی دقاق شنیده بود بر فرقه میگفت گفته اند که مرا طرفة العینی بما
بگذار من خود دعا میکنم در زاری که یا رب مرا بخود طرفة العینی بمن باز گذار تا خود بدانم

که کجا باز

که کجا باز ایستاده ام و هم نهاوندی گفته که با جدای بسیار نشنید و با خلق اندک
ترسائی شنید که در میان مسلمانان اصحاب فراست می باشند بخانقاه شیخ ابوالعباس
قصاب در آمد شیخ گفت بیگانه در کوی آشنایان چه کار دارد و ترسا باز گشت
و گفت که معلوم شد از انجا عزم خانقاه شیخ ابوالعباس نهاوندی کرد چون
بانجا در آمد شیخ هیچ نگفت چهار ماه با ایشان وضو می ساخت و نماز میکرد
بعد از چهار ماه پای افزار در پای کرد که برود شیخ فرمود جوانمردی نمود که چون
حق نان و نمک در میان افتاد بیگانه بیای و بیگانه بروی ترسا مسلمان شد و انجا
مقام کرد و بعد از وی شیخ بجای شیخ نشست **اخی فرج زنجانی قدس الله سره**
وی از مریدان شیخ ابوالعباس نهاوندی است روز چهارشنبه غره رجب سنه سبع
و خمسین و اربعمائه برفته از دنیا و قبر وی در زنجان است میگویند وی را گربه بود
هرگاه جمعی مهمانان بخانقاه شیخ توجه کردندی آن گربه بعدد هر یک از ایشان
بانگی کردی خادم خانقاه بعدد هر بانگی یک کاسه آب در دیگ ریختی یک روز
عدد مهمانان ز عدد بانگهای وی یکی زیاد بود تعجب کردند آن گربه بمیان آن جماعت
در آمد و یکی را بوی کرد و بر یکی از ایشان بول کرد چون تفحص کردند از دین بیگانه بود

آن شیخ گفت همواره بر در سرای عباس ستوران بودی که سلطانیان آمدندی بوی.
ابو العباس سریج قدس الله تعالی سره نام وی احمد بن عمر بن سریج است در سنه خمس و ثلثمایه رفته
از دنیا وی را شافعی کهین میخواندند از بزرگی وی فقیه عراق بود و در بغداد بود
و جنید را دیده و صحبت داشته و وقتی که سخن گفتی در اصول و فروع بکلامی گفتی
که حاضران را شگفت آمدی گفتی که میدانید که مرا این سخن از کجاست از برکت مجالست
ابو القسم جنید است رحمه الله تعالی عبد العزیز بحرانی یکبار مجلس ابو العباس سریج شد از وی
ازین طریقه سوالی کرد جوابی نیکو شنید نعره بزد و از هوش بشد چون بهوش آمد ابو العباس
گفت من روزگاری با پیر شما جنید بودم و صحبت داشتم اکنون این فقها مرا مشغول
کردند اگر چنانچه شما خواهید روزی تعیین کنیم که خاصه شما را سخن گوییم ازین باب
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که پیش از آنکه سریج بشیراز آمد اصحاب علم صوفیه را
جهال اعتقاد کرده بودند چون وی بشیراز آمد و بیان مرتبه و مقام ایشان کرد
و بزبان ایشان سخن گفت و بفضل ایشان گواهی داد و بارها در مجالس علما گفت والله
ما آدمی نشدیم مگر بواسطه صحبت ایشان و ادب نیاموختیم مگر از ایشان از آن زمان
علما صوفیه را بشناختند و بزرگ داشتند ابو العباس احمد بن محمد قدس الله سره

گویند که روزی خادم مطبخ مقداری شیر در دیگ کرده بود که برای اصحاب شیخ برنج
بپزد ماری سیاه از دودکش در دیگ افتاد آن گربه آن را دید گرد دیگ میگشت و بانگ
میکرد و اضطراب مینمود خادم چون از آن معنی غافل بود وی را زجر میکرد و دور می
انداخت چون خادم بهیچ نوع متنبه نشد گربه خود را در دیگ انداخت بمرد چون شیر برنج
را بریختند مار سیاه از آنجا ظاهر شد شیخ فرمود که آن گربه خود را فدای درویشان
کرد وی را در قبر کنید و بر وی تربتی سازید میگویند که حالا قبر وی در زنجان ظاهر است
و مردم زیارت وی میکنند ابو العباس نسوی قدس الله سره نام وی احمد بن
محمد زکریاست باصل از نیشابور بوده و بمصر نشستی شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس
فقیر هروی وی را بمصر دیده بود و شیخ عمو بکه عباس مرا گفت که همواره بر در سرای
وی اسپان و ستوران بودندی که بزیارت وی خلایق آمدندی وقتی مرا بر در فرستاد
که ستوران نگاه دار بر دل من گذشت که نیک کاری بدست آوردم از خراسان
بمصر آمدم که ستوربانی کنم من خود آنجا فراغتی داشتم در ساعت کسی آمد که شیخ ترا
میخواند در شدم گفت هروی هنوز در کودکی نشده بود که در صدر نشستی و بر در سرای
ستوران بار نمیدارند ترا کسی باید که آن را نگاه دارد شیخ الاسلام گفت ایشان بودی

از متقدمان مشایخ هراة است در ورع کامل بود و مستجاب الدعوه و سخاوت عظیم داشت
رفیق احمد حنبل بوده و مذهب حنبل بهراة وی آورده و صحبت با ابراهیم ستنبه داشته
وی گفته هر که صحبت مشایخ و اولیا مهذب نکند بهیچ چیز مهذب نشود وفات او در سنه
احدی و اربعین و مائتین بوده حسین بن منصور الحلاج البیضاوی قدس الله سره از طبقهٔ ثالثه است
کنیت او ابو المغیث است از بیضا بوده که شهریست از شهرهای فارس وی نه حلاج
بود در روزی بدکان حلاجی بود که دوست وی بود وی را بکاری فرستاد گفت من
روزگار وی بردم بانگشت اشارت کرد پنبه آن یکسو شد و پنبه دانه آن یکسو وی را
حلاج نام کردند بواسطهٔ آن در عراق بوده و با جنید و نوری صحبت داشته و شاگرد
عمرو بن عثمان مکی است و مشایخ در کار وی مختلف بودند بیشتر وی را رد کرده اند
مگر چند تن ابو العباس عطا و شبلی و شیخ عبد الله خفیف و ابو القاسم نصرآبادی و ابو العباس
سریج کشتن وی رضا نداد و فتوی ننوشت و گفت من نمیدانم که او چه میگوید و در
کتاب کشف المحجوب است که جمله متاخران قدس الله ارواحهم وی را قبول کرده اند و بعضی
از متقدمان مشایخ روح الله تعالی ارواحهم به معنی طعن اندر دین وی بود مهجور معاملت
مهجور اصل نباشد و از متاخران سلطان طریقت صاحب السر شیخ ابو سعید ابو الخیر

قدس الله

قدس سره فرموده است که حسین منصور حلاج در علو حال است در عهد وی در شرق و غرب
کسی چون او نبوده شیخ الاسلام گفت من وی را نپذیرم موافقت مشایخ را و رعایت
شرع و علم را و رد نیز نکنم شما نیز چنان کنید و وی را موقوف گذارید آنکسی که وی را
بپذیرد دوستتر دارم از آنکه رد کند ابو عبد الله خفیف وی را گفته است امام ربانی
شیخ الاسلام گفت وی امام است اما نه هر کسی بگفت وی ضعیفان حمل کرد و رعایت
شریعت نکرد و آنچه افتاد وی را بسبب آن افتاد با آن همه دعوی هر شبانروزی
هزار رکعت نماز میکرد آن شب که روز آن کشته شد پانصد رکعت نماز کرده بود
شیخ الاسلام گفت وی را بسبب مسئله الهام کشتند و در آن جور بود بروی که
گفتند اینکه وی میگوید دعوی پیغمبری است و نه چنان بود شبلی بر دار وی باز استاد
و گفت اولم ننهک عن العالمین آن قاضی که بکشتن او حکم کرده بود گفت او دعوی
پیغمبری کرده بود و این دعوی خدایی میکند شبلی گفت من همان میگویم که او
میگفت ولیکن دیوانگی مرا برهاند و عقل وی را در افکند وقتی در سرای جنید
بزد گفت کیست گفت نه حقی بلکه بحق ای خشبة تفسد ها دملک کدام چوب وی را
که تو چوب کنسند و آنچه وی را افتاد بدعای استاد وی عمرو بن عثمان المکی که جزوی

تصنیف کرده بود در توحید و علم صوفیان وی آن از ایشان بگرفت و اظهار کرد و با خلق
نمود سخن باریک بود در نیافتند بروی منکر شدند و وی را مهجور ساختند وی حلاج
نفرین کرد و گفت الهی کسی را بروی گمار که دست و پایش ببرد و چشم برکند و بردار
کند آن همه واقعه بجای استاد وی بروی آمد عبد الملک اسکاف قدس الله سره
شیخ الاسلام گفت که عبد الملک اسکاف شاگرد حلاج است صد و بیست سال عمر وی
بود با بو حمزه عقیلی بود در بلخ وی پیر من بود و پیر فارسی و بو الحسن طبری و ابو القاسم
ختنه همه یاران ابو حمزه عقیلی بودند و شیخ عمو مرا از همه به می داشت و پیر من
گفت که عبد الملک اسکاف گفت که وقتی حلاج را گفتم که ای شیخ عارف که باشد
گفت عارف آن است که روز سه شنبه شش روز مانده از ماه ذی القعده سنه
تسع و ثلثمائه وی را بباب الطاق برند به بغداد و دست و پای او ببرند و چشم وی
برکنند و نگونسار وی را بردار کنند و بسوزانند و خاکستر وی را بباد دهند
عبد الملک گفت چشم بنهادم آن وی بود و آن همه که گفته بود با وی بکردند
شیخ الاسلام گفت نمی دانم که او میدانست که آن وی را خواهد بود یا خود
چنان میگفت آن خود وی را بود و وی را شاگردی بود ابطال نام او را هم با وی بکشتند

وی را شاگرد

وی را شاگرد الحسین نام کردند و ابو العباس عطا را هم بسبب وی بکشتند ابراهیم بن فاتک
و قیل احمد بن فاتک قدس الله سره کنیت او ابو الفاتک است بغدادیست با جنید
و نوری صحبت داشته و کان الجنید یکرمه وی نیز شاگرد حلاج بود و منسوب
بوی وی گوید آن شب که وی را بردار کردند الله تعالی را بخواب دیدم گفتم خداوندا
این چه بود که با بندهٔ خود حسین کردی گفت با بندهٔ خود سر خود آشکارا کردم
با خلق باز گفت وی را عطائی دادم رعنا گشت خلق را با خود خواند شیخ الاسلام
گفت آن کشتن حلاج را نقص است نه کرامت اگر وی تمام بودی وی را آن
نیفتادی سخن با اهل باید گفت نا سزا و آنکار را نشود چون با نا اهل گوئی
بروی حمله کرده باشی و ترا از آن عقوبت در گذر رسد و نیز شیخ الاسلام گفت
وی را آنچه میگفت ناتمام بود اگر وی در آن تمام بودی آن سخن بمقام و نفس و
زندگانی وی بودی بروی کسی منکر نگشتی چیزی در وی بایست دقت گفتن نبود
و محرم نبود من سخن میگویم به از آنکه وی میگفت و عامه می شنوند اما انکار نمی
آرند و آن سخن پوشیده میماند زیرا که هر که اهل آن نبود خود در نیابد شیخ
ابو عبد الله خفیف گوید که بحیله بسیار در زندان شدم سرای نیکو دیدم و فرشی نیکو

ومجلسی نیکو رسما بسته ومنشفهٔ نیکو بران افکنده وغلامی نیکو ایستاده غلام را گفتم
شیخ کجاست گفت در سقایه گفتم چند ماهست که خدمت شیخ میکنی گفت سیزده ماه
گفتم درین زندان چه میکند گفت با سیزده من بند آهنین هر روز هزار رکعت
نماز نافله میکند انگه گفت این درهای خانهای که می بینی در هر یک زندانیست
دزدی یا خونی پیش ایشان میرود ونصیحت میکند وسبلت وموی ایشان می چیند گفتم
چه میخورد گفت هر روز خوانی با الوان طعام پیش ایشان می آوریم ساعتی در همه
نگاه میکند انگاه انگشتی بران میزند وزمزمه میکند وازان هیچ نمیخورد انگاه از پیش
برمیداریم درین سخن بودیم که از سقایه بیرون آمد با روی نیکو وقامت نیکو صوفی
سفید پوشیده فوطه رملی بر سر بسته بطرف صفه بر آمد مرا گفت ای جوان از کجایی
گفتم از فارس گفت از کدام شهر گفتم از شیراز خبر مشایخ از من پرسید تا بحدیث
ابو العباس عطا رسیدیم گفت اگر وی را ببینی بگوی زنهار آن رقعها نگاه دار
ودیگر گفت پیش من چون آمدی گفتم بمعرفت بعضی از لشکریان با وی در سخن
بودم که امیر زندان در آمد وزمین ببوسید وبنشست گفت تراحت گفت پشیمان
مرا پیش خلیفه غمازی کردند که یکی از بزرگان ازار کرده وده هزار دینار ستده ویکی

از عامه بجای وی نشانده درین ساعت مرا می برند که بکشند گفت برو والسلام
چون وی برفت شیخ در میان سر بزانو نشست ودستها باسمان برداشت
وسر در پیش انداخت وبانگشت سبابه اشارت میکرد ناگاه بگریست چندانکه از
آب چشمش زمین را تر ساخت وبیهوش گشت روی بر زمین نهاد ناگاه امیر
زندان در آمد وی باز نشست گفت چه بود ترا گفت مرا آزاد کردند گفت
حال تو چون شد گفت مرا چون پیش خلیفه بردند گفت تا باین ساعت
بر سر آن بودم که ترا حالی بکشم درین ساعت دلم با تو خوش شد برو که عفو
کردم پس شیخ خواست که روی خویش را پاک کند از روی آن ریسمان
که منشفه بران بود دست کز بود دست فراز کرد ومنشفه برداشت
ندانم که دستش دراز شد یا منشفه پیش او آمد انگاه بیرون آمدم وپیش ابن عطا
رفتم وپیغام بگزاردم گفت اگر وی را ببینی بگو اگر مرا بگذارند شبی با بغداد
مرید رکوه دار به بیت المقدس در آمد ودران وقت قندیلها را نشانده بودند
رهبانان را گفت این قندیلها را کی برافروزند گفتند سحرگاه گفت تا سحر دیر بود
بانگشت سبابه اشارت کرد وگفت الله نوری از انگشتش بیرون آمد وچهار صد

قندیل آن نور برافروخت و آن نور نگشت باز آمد رهبانان گفتند تو بر کدام ملتی
گفت بر ملت حنیفان کمتر حنفی ام از امت محمد صلی الله علیه وسلم رهبانان را گفت
کدام دوستتر دارید نشستن بر پیش نگار یا رفتن گفتند حکم تراست گفت یاران
گرسنه اند و بالغفه نیز ده هزار درم پیش شیخ آوردند هنوز صبح بر نیامده بود
که جمله را صرف کرده بود از آنکه بیرون رفت شخصی طوطی داشت مرده حلاج
گفت خواهی که ویرا زنده کنم گفت خواهم اشارت بانگشت خود کرد وی در حال
زنده شد ویرا پرسیدند که توحید چیست گفت افراد القدم من الحدث شیخ الاسلام
گفت دانا که توحید صوفیان چیست نفی الحدث واقامة الازل فارس بن عیسی
البغدادی قدس سره کنیت وی ابوالقاسم است از خلفای حسین منصور حلاج است
وکان فارس البغدادی رحمه الله من متکلمی مشایخ القوم والمدققین فی العبارات
له کلام حسن فی الاحوال والاشارات بخراسان آمد و از آنجا بسمرقند رفت
و اقامت کرد تا از دنیا برفت و معاصر شیخ علم الهدی ابو المنصور ماتریدی بوده است
وتوفی الشیخ ابو منصور خمس وثلثین وثلثمائة و فارس رحمه الله معاصر شیخ ابوالقاسم
حکیم سمرقندی نیز بوده است وقد مر تاریخ وفاته و شیخ ابو منصور و شیخ ابو القاسم

درصحبت یکدیگر بوده اند و طریق مصاحبت نموده اند تا آنکه مرگ ایشان را از هم جدا ساخته
و سنگ تفرقه در میان انداخته و فارس بغدادی مقبول همه بوده است و همه تصحیح حال
وی کرده اند و سخنان ویرا در مصنفات خود آورده شیخ عارف ابوبکر بن اسحق
الکلاباذی البخاری رحمه الله در کتب خود سخنان بی واسطه از وی بسیار روایت کرده
و شیخ عبدالرحمن سلمی و امام قشیری بیک واسطه یا بیشتر و غیر ایشان نیز فارس گوید
که حلاج را پرسیدم که مرید کیست گفت هو الرامی باول قصده الی الله سبحانه
فلا یعرج حتی یصل مرید نیست که از نخست نشانه قصد خود الله تعالی را سازد تا بوی نرسد
بهیچ چیز باز استد و بهیچ کس ننگرد و هم وی گفته خاطر الحق هو الذی لا یعارضه
شیء شیخ الاسلام گفت که بر حلاج بسیار سخنان دروغ بستند و گویند و کلمات
نامفهوم و ناراست نیز بندند و کتابهای مجهول مختل بوی منسوب دارند و آنچه درست
از وی بود و شعر وی فصیح بود و انشدنا الحلاج رحمه الله شعر انت بین الشغاف
والقلب تجری مثل جری الدموع فی الاجفان وتحل الضمیر جوف فؤادی
کحلول الارواح فی الابدان لیس من ساکن تحرک الا انت حرکته خفی المکان
یا هلالا بدا لاربع عشر لثمان واربع واثنتان احمد بن حسین بن منصور الحلاج قدس الله سره

شیخ الاسلام گفت که از شیخ عبدالله باکو شنیدم که گفت از احمد بن منصور شنیدم بخجند که پسر
پدر خود را گفتم مرا وصیتی کن گفت نفس خود را در شغلی افکن پیش از آنکه ترا در شغل
افکند گفتم ای پدر چیزی بیفزای گفت وقتی که همه عالم در خدمت تو کوشند
تو در چیزی کوش که ذرهٔ از آن به از عمل ثقلین باشد شیخ الاسلام گفت ثقلین
جن و انس بود دلیر گفت آن چیست گفت معرفت **ابو منصور کاوکلاه قدس سره**
شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو منصور کاوکلاه بسرخس از مشایخ اهل بلد بود وقتی
فارغ بود که یاران وی بسفر شده بودند وی در حایطی شد از آن کسی و چاه کندن
گرفت و باب رسانید چون تمام شد برآمد و پهلوی آن دیگری میکند و باز آن
در چاه میکرد چون آن تمام شد چاه دیگر کندن گرفت یکی ورا گفت دیوانه
نه و مزدور نه چرا میکنی گفت نفس خود را در شغلی افکنم پیش از آنکه او مرا در شغلی افکند
و مشایخ عظام ازین باب کرده اند ابو عبدالله دیوری در دریا بماند مرقع خود را
در بر بدن و در دهن گرفت تا بکلاهی باز آمد **ابو عمرو دمشقی قدس الله سره**
از طبقهٔ ثالثه است بکبار مشایخ شام بوده و از اجلهٔ ایشان و صحبت داشته
با ابو عبدالله جلاء و اصحاب ذو النون در سنهٔ عشرین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته چنانکه

فریضه

فریضه است بر پیغمبران اظهار آیات و معجزات همچنان فریضه است بر اولیا نهان
داشتن کرامات تا خلق در فتنه نیفتند و هم وی گفته التصوف رؤیة الکون
بعین النقص بل غض الطرف عن کل ناقص بمشاهدة من هو منزه عن کل
نقص و هم وی گفته علامة فساد القلب ان یکل الله العبد الی تدبیر فالیعه و
لدیه له حسن الکلاءة والرعایة والنبی صلی الله علیه وسلم الکلاءة کلاءة الولید و هم
گفته اذا صفت الارواح بالقرب اثرت علی الهیاکل انوار الموافقات
محمد بن حامد الترمذی قدس سره از طبقهٔ ثانیه است کنیت وی ابوبکر است از
جوانمردان مشایخ خراسان است احمد خضرویه را دیده بود و غیر او را نیز
و پسر وی ابو نصر محمد بن حامد یکی از قدیمان خراسان بوده محمد بن حامد
گفته است سرمایهٔ تو دل تست و وقت تو چون مشغول کنی دل خود را
بهر ظن و گمان که در خاطر تو آید ضایع کنی اوقات خود را بانچه نباید و نشاید
پس کی سود تواند کرد آنکه سرمایه بزیان آورد شیخ الاسلام گفت که صوفی
دلست و وقت و زندگانی از اکر صوفی وقت و زندگانی و دل برود چه ماند
و هم وی گفته که چون وقتی از اوقات تو سالم گردد از آفت غفلت غیور باش

بران قبض ازانکه چیزی مخالفت آن شده پیش گیری که آن علامت ناراستی
باطن است وهم وی گفته الانسان فی خلقه احسن منه فی جدیده عنه
عبدالله بن محمد الخراز قدس الله سره از طبقهٔ ثالثه است از کبار مشایخ ری بوده است
کنیت وی ابومحمد است سالها بمکه مجاورت کرده با ورع بوده حق گوینده
بی باک و عالی قوت ناک با شیخ ابوعمران کبیر صحبت داشته و ابوحفص حداد را
دیده بود و اصحاب جنید وی را بزرگ داشته اند مات قبل العشر و ثلثمائه
وی گفته الجوع طعام الزاهدین والذکر طعام العارفین وهم وی گفته صیانة
الاسرار عن الالتفات الی الاغیار من علامات الاقبال علی الله وهم
وی گفته العبودیة الظاهرة والحریة الباطنة من اخلاق الکرام یوسف
بن الحسین گفته است که من مثل عبدالله ندیدم و عبدالله مثل خود ندید دقی گوید
قدس سره عبدالله خراز در مکه بود متکلف طریق با فتوت نه فرای چون از مجلس
برخاستی از آنان که با وی بودند گفت میخواهید که چیزی از فتوت شیخ
خود با شما بگویم گفتیم آری گفت با هر کس از مریدان خود که عزیمت مکه داشتند
از ری بیرون آمد چون بمنزلی رسیدند که تا مکه هژده میل مانده بود گفت یا اصحاب

استودعکم

استودعکم الله گفتند ای استاد کجا میروی میان تو و مکه اندک مانده است گفت
من از مکه تا اینجا بمشایعه شما آمده ام تا باینجا خاطر من بهمراهی شما خوش بود
اکنون بری باز گردم و از اینجا نیت حج میکنم و شما میرسیم ان الله تعالی
ازان وقت تا موسم حج پنج روز مانده بود **بنان بن محمد الحمال قدس الله سره**
از طبقهٔ ثالثه است و اسطی الاصل است اما بمصر نشستی و انجا رفته از دنیا
در رمضان سنه ست عشر و ثلثمائه از کبار مشایخ مصر است و کان من القائلین
بالحق والامرین بالمعروف وله المقامات المشهورة والکرامات المذکورة
با جنید و آن مشایخ که دران وقت بودند صحبت داشته و از استادان ابوالحسن
نوری بوده شیخ الاسلام گفت که وی نه حمال بود که وی امام بود وقتی احتساب
کرده بود وی را در خانه پیش شیر انداختند شیر وی را بوی میکرد و می لیسید چون وی را بیرون
آوردند گفتند آن وقت که شیر ترا بوی میکرد و می لیسید در دل تو چه بود گفت فکر
میکردم در خلافی که علما در آب دهان سباع کرده اند وی را پرسیدند از بزرگترین
احوال صوفیان گفت الثقة بالمضمون والقیام بالاوامر و مراعاة السر
والتخلی من الکونین بالتشبث بالحق تعالی وی گفته که در مکه نشسته بودم و نزدیک من

جوانی بود شخصی کیسه در آنجا درمی چند پیش وی نهاد گفت مرا این حاجت نیست آن شخص
گفت بر فقیران و مسکینان قسمت کن چنان کرد شبانگاه وی را دیدم که در وادی
از برای خود چیزی می جست گفتم کاشکی برای خود از آن درمها چیزی نگاه میداشتی
گفت نمیدانستم که تا این زمان خواهم زیست و هم وی گفته که چند گاه چیزی نیافتم
که قوت خود سازم و کار من بحد ضرورت رسید دیدم که در راه قطعه زر افتاده
خواستم که بردارم باز گفتم که لقطه است بگذاشتم باز یاد کردم حدیثی را که از
رسول صلی الله علیه وسلم لو کانت الدنیا دماً عبیطاً لکان قوت المسلم منها
حلالا پس آن را برداشتم و در دهان خود نهادم و برفتم دیدم که جماعه کودکان
حلقه زده اند و یکی از ایشان بر مبنی بلند بر آمده و با ایشان در تصوف سخن میراند
بایستادم تا بشنوم که چه میگوید یکی از ایشان پرسید متی یجد العبد حلاوة
الصدق گفت اذا رمی القطعة من الشدق آن را از دهان بیرون کردم و انداختم
و هم وی گفته که در مکه مجاور بودم و خواص آنجا بود با وی آشنایی داشتم اما هر گاه که
وی را میدیدم هیبتی و شکوهی از وی در من می آمد چند روز برین گذشت و هیچ فتوحی
نرسید در مکه مردی بود مزین با فقرا دوستی میداشت و طریقه وی آن بود که چون

فقیری را بهر حجامت بوی آمدی گوشت خریدی و طعام پختی تا آن فقیر بخوردی بر دکان
وی رفتم و گفتم میخواهم که حجامت کنم کسی را فرستاد تا گوشت خرد و طعام پزد
در میان حجامت کی دل نفس با من حدیث کرد که چون از حجامت فارغ شوی
طعام پخته میشود دانستم که آن خاطر نیکو نیست گفتم ای نفس یا حجامت یا طعام
عهد کردم که ازین طعام نخورم بعد از حجامت برخاستم که بروم مزین گفت سبحان الله
تو خود طریقه مرا میدانی عذری گفتم و بمسجد حرام شدم آن روز چیزی نیافتم دیگر
روز تا نماز دیگر نیز چیزی نیافتم چون بنماز دیگر برخاستم بروی افتادم و بیهوش گشتم
مردمان گرد من در آمدند پنداشتند که دیوانه گشته ام ابراهیم خواص آنجا بود
مردمان را از من دور کرد و بنشست و با من موانست و حدیث آغاز کرد و گفت
چیزی میخوری گفتم تب زدگیست گفت نیکو میکنید ای مبتدیان قدم استوار دارید
تا فلاح یابید پس برخاست و برفت چون نماز خفتن گزاردیم آمد و با خود کاسه
عدس و دو رغیف آورد گفت بخور بخوردم گفت دیگر میخوری گفتم آری برفت
و کاسه دیگر عدس با دو رغیف آورد و آن را نیز بخوردم گفت دیگر میخوری گفتم آری
برفت و مثل آن دیگر بیاورد بخوردم گفت دیگر میخوری گفتم نه همین بسند است

پس در خواب شدم تا صبح برنخاستم و طواف نکردم و نماز نگزاردم بعد از آن رسول
صلی الله علیه و سلم را بخواب دیدم گفت بنان گفتم لبیک یا رسول الله گفت من اکل
بثمن اعمی الله عین قلبه بیدار شدم و با خود عزیمت کردم که دیگر هرگز سیر نخورم
احمد بن مسروق گوید که بنان حمال گفت وقتی بعضی اصحاب را دعوت کردم
این بیت گفتند من دعانا فابینا فله الفضل علینا فاذا نحن اجبنا رجع الفضل
الینا اسحق بن ابراهیم الحمال قدس سره از بزرگان مشایخ است و کرامات ظاهره
داشته و مقام وی بکوه لکام بودی یکی از این طایفه گوید که در کوه لکام راه گم کردم
ناگاه به پیری رسیدم پوستینی پوشیده چون مرا دید گفت الله اکبر همانا که راه گم
کرده گفتم آری گفت سی سال است که هیچ آدمی ندیدم عصای من داد گفت
این عصا ترا راه نماید مرا گفت برو ساعتی رفتم خود را با نطاکیه یافتم عصا بنهادم
تا وضو کنم عصا گم شد با اهل انطاکیه این سخن باز گفتم گفتند اسحق بن ابراهیم
الحمال بوده کم کسی او را بیند تاسف خوردم بنان بن محمد قدس الله سره کنیت وی
ابوالحسن است از بزرگان مشایخ مصر است وی گفته هر صوفی که دلش بغم روزی
بسته بود او را کسب باید فرمود شیبان بن علی قدس الله سره وی از متقدمان مشایخ مصر است

مستجاب الدعوه بود و بسیار کس از مشایخ مرید وی بودند و در علم طریقت وی را
سخنان نیکوست گویند که یکی از مریدان پیش وی آمد دستوری خواست
که بحج رود بتجرید گفت اول دل خود را مجرد کن از سهو و غفلت و نفس خود را
از هوا و زبان خود را از لغو اینک تجرید حاصل آمد خواه دنیا دار خواه مدار
ابوالحسن بن محمد المزین قدس سره از طبقه ثالثه است نام وی علی بن محمد است
از اهل بغداد است با جنید و سهل عبد الله صحبت داشته و با آنانی که از طبقه
ثانیه اند بمکه مجاور بوده و آنجا برفته از دنیا در سنه ثمان و عشرین و ثلثمائه
وی است که از ابو یعقوب اقطع حکایت کند شیخ الاسلام گفت که ابوالحسن مزین
دو بوده اند یکی کبیر و یکی صغیر مزین کبیر از اهل بغداد است و آنجا دفن است
شاگرد وی گفته که وی گفته الکلام من غیر ضرورة مقت من الله تعالی
بالعبد شیخ الاسلام گفت کرد کردار کرد که از گفتار جز گفتار نبینی و مزین صغیر
نیز از اهل بغداد است لیکن در مکه مدفون است و بعضی گفته اند که این دو مزین پسران
خاله یکدیگر بوده اند مزین صغیر گفته که راههای به حق تعالی بیش از عدد نجوم آسمان اند
و من در آرزوی یکی از آنها ام و نمی یابم شیخ الاسلام گفت وی در موجود غرق بود

لیکن از عطش سخن میگفت که عطشان بود و این طریق چون مستسقی است هر چند آب
بیش خورد بیشش باید و سیری نیابد زیرا که اینجا عزیز است که روید هر که را بیش بیند بیشش جوید
و هم مزین صغیر گفته که من کسی میشناسم که جای بلغزید و انگشت وی جراحت شد
نفس وی روغن زیت خواست دید که پیش وی چشمه روغن زیت است و آن را
با آن التفات نکرد و هم وی گفته که در مکه بودم مرا عزیمت سفر خاست چون بموضعی
رسیدم که آن را بئر میمون گویند دیدم که جوانی در حال جان دادن است گفتم بگوی
لا اله الا الله چشم بگشود و گفت ابیات ان مت فالهوی حشو قلبی و بداء الهوی
یموت الکرام پس جان بداد کار وی بساختم و بروی نماز کردم و دفن کردم داعیه سفر
از خاطر من برفت باز گشتم و بمکه آمدم میگویند بعد از آن جوز در آستین میکرد و میگفت
حجی آمده است و اولیای خدای را نقص بسیار دست میکند و اسوا باده شیخ الاسلام
گفت که ابو الحسن مزین بشیری رسید گفت تمر امانه فاقبض شیر رجای برد
چون بسر کوه رسید گفت ثم اذا شاء انشره شیر پای خود است زنده ابو الحسن
الصایغ الدینوری قدس سره از طبقه ثالثه است نام وی علی بن محمد بن سهل است
از کبار مشایخ دینور است بمصر بوده و آنجا رفته از دنیا در سنه ثلثین و ثلثمائه شیخ ابو سعید

مالینی گوید که وی شب شنبه رفته نیمه رجب سنه احدی و ثلثین و ثلثمائه وی استاد شیخ
ابو الحسن قرافی و رقی و ابو عثمان مغربی است ابو عثمان مغربی گوید که بمجلس ندیده ام
از مشایخ روشن تر و نورانی تر از ابو یعقوب نهرجوری و با هیبت تر از ابو الحسن صایغ
دینوری شاگرد ابو جعفر صیدلانی است وی گفته دو بار از دنیا بیزار باید شد یکبار
بیرون آی خلق بقبول روی بتو نهند باز با دنیا شوی نه بشغل و حرص خود الا که
قبول خلق را ببرد و بباطن از آن منقطع باشی تا گناه ترک دنیا بزرگتر نباشد
از گناه طلب آن زیرا که فتنه قبول زیادت است از فتنه اقبال بر دنیا و هم وی گفته
من فساد الطبع التمنی و الامل و هم وی گفته محبتك لنفسك هی التی تهلکها
از وی پرسیدند که مرید کیست و صفت وی چیست آن آیت برخواند که و ضاقت
علیهم الارض بما رحبت و ضاقت علیهم انفسهم و ظنوا ان لا ملجا من الله
الا الیه ابو الحسن الصبیحی قدس سره از طبقه ثالثه است و بعضی گفته اند نام وی
احمد بن حسین بن عبد الله بن بکر است و کنیت وی ابو عبد الله و بعضی گفته اند نام وی
احمد بن محمد است و کنیت او ابو عبد الله و درست آنست که اول گفته شد از اهل بصره بوده
گویند در سرای وی خانه بود در زمین کنده سی سال از آنجا بیرون نیامد بمجاهدت

و ریاضت مشغول بود و گفته‌اند که طعام نمی‌خورد اهل بصره وی را از بصره بیرون کردند
بسوس رفت و هم آنجا وفات یافت و قبر وی آنجاست رحمه الله شیخ الاسلام گفت
که وی روز آدینه بر در مسجد بصره ایستاده بود شاگرد خود را گفت این خلق را که
می‌بینی همه آگین بهشتند این کارکی‌ها را افتاده و مسجد بصره آن وقت چنان بود
از انبوهی که خلق سجود نمی‌توانستند کرد روی بر پشت یکدیگر می‌نهادند و هم وی گفته
الغریب هو البعید عن وطنه وهو مقیم فیه و هم وی گفته الغریب هو الذی لا خبر له
و هم وی گفته الغریب من صحب الاجناس ابو الحسن سیوطی قدس الله سره شیخ الاسلام
گفت که وی از آن طایفه بوده است شیخ ابو علی رودباری گوید که هارون گفت
صاحب سهل بن عبدالله که با ابو الحسن سیوطی بودیم در بادیه چون گرسنه شدمی
و زاد و راحله نداشتمی ابو الحسن بانگ گرگ کردی تا جایی که سگی بودی آواز دادی
وی آن آواز دانستی که آنجا مردم است ما را از آنجا چیزی آوردی شیخ ابو علی رودباری
گوید که هیچکس در عطف و مهربانی یاران چون ابو الحسن سیوطی نبود شیخ الاسلام
گفت باید که خدمت یاران بر خود واجب دانی و در خدمت مقصود بینی نه مخدوم
یعنی نظر تو در خدمت بر مقصود حقیقی باشد که حضرت حق سبحانه نه بر آن کس که خدمت

وی میکینی وقتی درویشی پیش شیخ سیروانی با دیگری گفت این کار را برای حرمت مکن
نه بحکم و امر بلکه بفضل شیخ سیروانی بانگ بر وی زد و گفت نه فقیر است آنکه خدمت
یار خود بر خود واجب نداند ابو الحسن سعر قدس سره نام وی عمر بن عثمان بن الحکم
شعرا است از مشایخ صوفیان است ابو سعید الیبنی در اربعین خود وی را آورده از مشایخ
مصر بوده گویند که از قبر وی آواز قرآن خواندن می‌شنوند و هر که بزیارت وی
می‌شدی می‌شنودی ابو حامد الاسود المعروف بالزنجی قدس سره وی از استادان ابو علی
رودباری است شیخ الاسلام گفت که این شعر در جامع مصر شد ابو حامد زنگی را دید
که نماز میکرد گفت یا حامد از بس جای بزرگ فرود آمدی گفت بشفاعت
عاصیان فرود آمدم شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله رودباری گفت که از حسن
بن محمد الرازی شنیدم گفت از ابو عبیدالله است که گفت مرا سرما و گرسنگی دریافت
در خواب شدم هاتفی آواز داد که تو پنداری که عبادت همه نماز و روزه است صبر بر
احکام الله تعالی از نماز و روزه فاضل‌تر است ابو الحسن قزوینی گفته که ابو حامد اسود
سی سال در مسجد حرام در برابر کعبه نشست و بیرون نیامد مگر برای طهارت و کس ندید
وی چیزی خورده باشد یا آشامیده و ابو حامد را هرگاه وجدی رسیدی سعید شدی

و چون از وی جدا شدی لباسهای باز گشتی. ابراهیم بن داود القصار الرقی قدس سره از طبقهٔ ثانیه است
کنیت او ابو اسحق است. از اجلهٔ مشایخ شام است. از اقران جنید و ابو عبدالله جلا
و غیر ایشان. عمر بسیار یافته و بطبقهٔ سیوم رسیده و شیخ سلمی وی را در طبقهٔ ثالثه
ذکر کرده است. در سنهٔ ست و عشرین و ثلثمائه برفته از دنیا. صحبت وی با مشایخ
شام بوده. ذوالنون مصری را دیده بود و فقر را ملازم بوده بر تجرید و زندگانی
نیکو در آن و دوستی آن و اهل آن. شیخ الاسلام گفت وی سی سال سفر کرده بود.
تا دل خلق را بر صوفیان بقبول آرد و راست کند از آن بی ادبیها که بی ادبان کرده
بودند وی همه را بصلاح آورد. دیگر که چه جوانمردی داشته و قبول این قوم که همه عمر
خود را در فرا کردن تدارک و اصلاح فساد کسانی که باین قوم باز خوانند صرف کرد
جزاه الله عن الاسلام والطریقة خیراً. ابراهیم قصار گوید قیمة کل انسان بقدر
همته فان کان همته الدنیا فلا قیمة له وان کان همته رضی الله تعالی فلا یمکن
استدراک غایة قیمته ولا الوقوف علیها. ابراهیم مرادی گوید که مردی پرسید ابراهیم
قصار را که هل یبدو المحب حبه او هل ینطق به او ینطق کتمانه. فانشأ شعر یقول
متمثلا ظفرتم بکتمان اللسان فمن لکم بکتمان دمع و معها الدهر یذرف. حملتم جبال

الحب فوقی و انني لاعجز عن حمل القمیص واضعف. وانشدنا شیخ الاسلام قال انشدنا
الشیخ ابو عبدالله الطاقی لبعضهم شعر یبدو فاجهد ان اکاتم حبه فتبین
فی علامات الکتمان خفقان قلبی وارتعاد مفاصلی وغبار لونی وانعقاد لسانی
فمن یکذب یشهدون اربع ویشهد کل قضیة اثنان. وانشد ایضا لبعضهم شعر
حملتمونی علی ضعفی بفرقتکم ما لیس یحمله سهل ولا جبل. ابراهیم قصار گوید بسنده است
ترا از دنیا دو چیز صحبت فقیری و حرمت دوستی از دوستان او. وهم وی گفته من تعزز
بشیء غیر الله فقد ذل فی عزه. وهم وی گفته که در وقت مخلوق گفتن احمد بن حنبل
در زندان بود خبر آوردند که ذوالنون مصری را بزندان می برند که قرآن را
مخلوق گوید. من آوازهٔ ذوالنون شنیده بودم و خلق بنظاره میرفتند
و آن وقت من کودک بودم من هم برفتم چون وی را بدیدم در چشم من حقیر
آمد زیرا که بصورت ظاهر حقیر بود. گفتم با آن همه آوازه نام ذوالنون اینست
فی الحال ذوالنون روی بمن کرد از میان همه خلق و گفت ای پسر چون الله تعالی
از بنده اعراض کند زبان وی بطعن در اولیاء الله دراز کرد. من بیهوش شدم
و یکساعت آب بر روی من زدند تا بهوش باز آمدم. بر جانم صوفی. شیخ الاسلام

گفت چون تواند دید کسی را که حق سبحانه و تعالی بخود پوشیده بود در همه خلق حجاب
او بند و او حجاب است پیش دوستان خود و فردا که این قوم را ببینند هم نشناسند
چنانکه اینجا می‌بینند نمی‌شناسند وتریهم ینظرون الیک وهم لا یبصرون
محمود سبکتکین به سر قبر بایزید شد درویشی دید آنجا گفت این استاد شما چه گفتی
گفت وی گفتی هر که مرا دید وی را آتش نسوزد محمود گفت این سخن نیست
بوجهل مصطفی را دید صلی الله علیه و سلم وی را بسوزند آن درویش گفت ابی جهل
ندید یعنی وی را برادرزاده یتیم دید نه پیغمبر خدای و اگر نه وی را نسوختندی ابو جعفر
حفار قدس الله سره وی از اصحاب جنید است و کان قریب السن منه و کان
الناس یعدونه من اقران الجنید و کان یعد نفسه من اصحابه شیخ الاسلام
گفت که جنید گفته است که بجوانی در بغداد می‌گشتم در ویرانه شدم شیخ ابو جعفر
حفار را دیدم رنجه شدم که کراهت بوی رسید که من چرا آمدم در خلوت
گفتم ای شیخ سخن بگوی تا باز گردم گفت چه گویم گفتم راه باید چون گفت
بسیار رفته مر ترا اگر نه او خریدار تو بودی تو نه خریدار او بودی اگر او ترا نخواستی
تو راه باو نمی‌بردی ابو جعفر سوهانی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت

وی از طایفه

وی از طایفه است وی گفته صدیقک من حذرک الذنوب ورفیقک
من بصرک العیوب واخوک من سار بک الی علام الغیوب ابو جعفر صیدلانی
قدس الله سره وی استاد ابو الحسن صایغ دینوریست بغدادیست از اقران
جنید و ابو العباس عطا بمکه مجاور بوده بمصر از دنیا برفته قبر وی پهلوی دقاق
مصری است صحبت داشته با ابو سعید خراز از استادان ابن الاعرابی است
شیخ الاسلام گفت ابو الحسن صایغ دینوری گفته است که استاد من ابو جعفر
صیدلانی گفت که باول ارادت حضرت مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم
نشسته در صدر و جمعی از مشایخ این طایفه گرد بر گرد مصطفی صلی الله علیه و سلم نگریستم
در آسمان باز گشادند و فرشته فرود آمد طشت و ابریقی در دست پیش یکی یکی
می‌نهادند و دست می‌شستند چون بمن رسیدند گفتند برگیرید که او نه
از ایشان است ابریق و از طشت برداشت و برفت من گفتم یا رسول الله من
نه از ایشانم اما دانی که من ایشان را دوست دارم مصطفی گفت صلی الله علیه و سلم
کسی که ایشان را دوست دارد از ایشانست طشت باز آوردند تا من دست بشستم
مصطفی صلی الله علیه و سلم در من بنگریست و بخندید گفت ما را دوست داری بیا

ایشانرا

ابو جعفر گفت آن وقت صحبت من نه با این قوم بود ابرهیم ادهم قدس الله تعالی
روحه گوید شبی بخواب دیدم که فرشته طوماری در دست داشت و چیزی می نوشت
گفتم چه می نویسی گفت نام دوستان او گفتم نام من نوشتی گفت نه گفتم
من نه از ایشانم و نه دوست اویم اما دوست دوستان اویم ایشانرا دوست دارم
درین بودم که فرشته دیگر در رسید گفت طومار را از سر گیر و نام وی بر سر بنویس
که دوست دوستان من است ابو العباس عطا گوید اگر نتوانی که دست در وی
زنی دست در دوستان او زن اگر چه در درجه ایشان نیی تا شفیع باشند
ابو جعفر احمد بن حمدان بن علی بن سنان قدس الله سره از طبقه ثالثه است از کبار مشایخ نیشابور است
صحبت داشته با ابو عثمان حیری و ابو حفص را دیده لکن نبود در خوف
و ورع و زهد در سنه احدی و عشرین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته تکبر المطیعین
علی العصاة بطاعتهم اشر من معاصیهم و اضر علیهم و هم وی گفته جمال الرجل
فی حسن مقاله و کماله فی صدق فعاله و هم وی گفته علامة من انقطع الی الله
علی الحقیقة ان لا یرد علیه ما یشغله عنه **ابو جعفر الفرغانی قدس الله سره**
ز بلد بغداد من اصحاب الجنید و رواة کلامه نام وی محمد بن عبد الله است وی گفته

التوکل

التوکل باللسان یورث الدعوی و التوکل بالقلب یورث المعنی شیخ الاسلام
گفت که ابو عبد الله گوید که ابو جعفر فرغانی خادم ابو عثمان حیری بود روزی
در نیشابور در رکاب وی می رفت باران آمده بود و گل بسیار بود بر دل ابو جعفر
گذشت که او بر اسب است و من در میان این گل چون است ساعتی که گذشت
ابو عثمان از اسب فرود آمد و وی را گفت بر نشین گفت ای شیخ زینهار این
چه حالت است و بر خود می پیچید که بر نشیند دیگر بار گفت بر نشین فایده نکرد و بر
ابو عثمان غاشیه بر گردن نهاده در پیش وی می رفت و ابو جعفر بر اسب سوار
خجل و برهم زده آخر فرود آمد شیخ گفت فرغانی چون بودی بر آنجا گفت ای شیخ
مپرس شیخ گفت وقتی من که بر اسب بودم و تو غاشیه بر دوش پیش من می رفتی
همچو تو من بودم وقتی که تو بر اسب بودی و من پیش تو می رفتم ویرا آن یاد
کرد **ابو جعفر سامانی قدس الله تعالی سره** وی گفته من وقتی می رفتم بکوهستان افتادم
آنجا قومی از ابدال یافتم با ایشان جوانی بود که خدمت ایشان کردی شبانگاه
دسته گیاه بدرویدی و برای ایشان بپختی سه روز آنجا بودم روز چهارم مرا گفتند
زندگانی ما را دیدی برو که تو با ما زندگانی نتوانی کرد و مرا دعا کردند من برفتم

بعد از چندگاه ببغداد افتادم آن زن را دیدم که دلالی میکرد و من بر وی شگفت
عجب ماندم و در روی وی می نگریستم که او مرا بازه وی بجای آورد بیک سو باز شد
و گفت چه می نگری گفتم بخدای تعالی بر تو که آن هستی که ترا دیدم بکوه لبنان
گفت هستم گفتم اینجا چون افتادی و این چه کار است گفت روزی ماهی بریان میکردم
در وقت قسمت بهتر را بسوی خود نهادم بدین جای افتادم **ابو جعفر حداد**
قدس الله تعالی سره شیخ الاسلام گفت که ابو جعفر حداد دو اند یکی کبیر و یکی صغیر کبیر
بغدادی است و از اقران جنید و رویم بوده و ابو جعفر بن بکر الحداد الصغیر مصری است
از اصحاب ابو جعفر کبیر است و با ابن عطا نشسته و شاگردی کرده و ابو تراب نخشبی
را دیده و با او صحبت داشته شیخ الاسلام گفت که ابو جعفر حداد بمصر بوده هفده سال
آهنگری میکرد هر روز دیناری و ده درم و از آن هیچ برای خود بکار نبردی
و بر درویشان نفقه کردی و شبانگاه بدر سرای جنید شدی و نان پاره چند بستدی
و بخوردی و بمسجد شدی و بخفتی و از هیچ کس سوال نکردی بگریستی و نظاره
میکردی تا چه رفتی وی گفته اذا رایت خیر الفقیر فی ثوبه فلا ترج فلاحه شیخ الاسلام
گفت ابو جعفر حداد در بادیه بود بر سر چاهی و در آرزو می نگریست ابو تراب بآنجا رسید

شیخ الاسلام گفت این نه ابو تراب نخشبی است این دیگر است و گفت یا با جعفر
اینجا چه نشسته ای گفت شانزده روز است تا آب نیافته ام اکنون بآب رسیدم نشسته ام
میان علم و یقین تا کدام غلبه کند بر آن بروم ابو تراب گفت یا با جعفر ترا ازین
شان بود عظیم و برفت شیخ الاسلام گفت یقین آن بود که گفت نه تشنه ام
با آن حاجت نیست و صبری توانم کرد و علم آن بود که خدا را ... نمی باید رسید
و روا نبود که در خون خود زنی که تشنه آی باید گرفت بیاید که آب بیابیم ابو تراب
سر او را دانست لاجرم ابو جعفر پنهان بداشت و بروی نگاه کرد **ابو جعفر معاذ**
مصری قدس الله سره استاد ابو الحسن سیروانی است وی گوید که از ابو جعفر حداد
مصری و از ابن البرقی که هر دو بمصر بودند پرسیدم که تصوف چیست هر دو جواب دادند
که تصوف اثر او ست بر زمین گاه نگاه کند که بیهان شیخ الاسلام گفت اگر هزار
سال بندگانی یابی از مخلوق رسن تابی ازین نشنوی آسمان و زمین و همه صنایع
خود انگار را بار نمود در هیچ چیز پنهان انگار نیست که در دیده دوستان
خود این حسن دوستان او و شعور زیارت ایشان از بهر آنست را نبود هیچ مرقع
پوشی اگر روز او شب شود تا این بداند بیدار او روح در تن تو روح بود و بیدار

دوستان او در روح تو روح بود ابو عبدالله البرقی قدس الله سره از کبار مشایخ
مصر است و از معاصران ابن الکاتب شیخ الاسلام گفت که ابو علی کاتب ابو عثمان مغربی
را گفت که ابن البرقی بیمار بود شربتی آب بوی آوردند که بخور گفت در مملکت حادثه
افتاده تا بجای نیارم که چه افتاده است نیاشامم سیزده روز چیز نخورد تا خبر آوردند
که قرامطه در حرم افتادند و خلق را بکشتند و حجر الاسود را بشکستند پس آب بخورد
ابو عثمان ابو علی را گفت این نیک کاریست ابو علی گفت اگر نیک کاریست
تو بگوی امروز در مکه چه واقع است گفت امروز در مکه منع است که همه مکه در زیر سلاح است
و جنگ است میان طلحیان و بکریان مقدم طلحیان مردیست بر اسپ سیاه با دستار سرخ
آنرا بنوشتند بعد از آن پرسیدند همچنان بود که وی گفته بود ابو عثمان مغربی
گوید هر که حق را اجابت کرد مملکت ویرا اجابت کند در تعریف محمد عقیلی بلخی گفته است که
عارف نبود آنکه در مملکت چیزی بجنبد یا بزاید که ویرا خبر نبود شیخ الاسلام گفت این
باطلست عبودیت این برنتابد بر بنده آن نهند که برتابد بعضی و بعضی نه فلا یظهر
علی غیبه احدا وما کان الله لیطلعکم علی الغیب همه الله داند و بس ابو جعفر المجذوم
قدس الله سره از اقران ابو العباس عطاست غوث روزگار خود بوده و غوث زمین

یا بحر یا بسر ابن خفیف گوید از ابو الحسن دراج شنیدم که در سفر مرا از همراهان بلای رسیدی
که میان ایشان نفاق بسیاری بود عزم کردم که تنها روم چون بمسجد قادسیه رسیدم
پیری دیدم مجذوم و بر روی بلای عظیم چون مرا دید بر من سلام کرد و گفت ای ابو الحسین
عزیمت حج داری بکراهت و خشم گفتم آری گفت همراهی خواهی خود گفتم از همراهان
بگریختم در دست مجذومی افتادم گفتم نه گفت همراهی کن گفتم بخدا که همراهی
نکنم گفت ای ابو الحسین یصنع الله سبحانه بالضعیف حتی یتعجب القوی گفتم همچنین است
و با انکار بروی برفتم بدیگر منزل رسیدم چاشتگاه ویرا دیدم بمحراب نشسته
گفت یا ابا الحسین یصنع الله بالضعیف حتی یتعجب القوی هیچ نگفتم و برفتم اما در دل
نسبت بوی ترددی و وسواسی واقع شد چون بتجدید تمام وقت صبح بمنزل دیگر رسیدم
بمسجد درآمدم ویرا دیدم بمحراب نشسته گفت یا ابا الحسین یصنع الله بالضعیف حتی
یتعجب القوی پس بوی رفتم و روی بر زمین افتادم گفتم المعذرة الی الله والیک خدا را
ترا عذر میخواهم گفت مقصود تو چیست گفتم خطا کردم همراهی میخواهم گفت تو گفتی که نخواهم
و سوگند خوردی مرا کراهت می آید که سوگند ترا دروغ سازم گفتم پس چنان کن که در هر
منزل ترا ببینم گفت قبول کردم رنج راه و گرسنگی از من برفت و مرا هیچ آرزو نماند جز آنکه

جز آنکه زودتر بمنزل رسم و ویرا ببینم چون بمکه رسیدم صوفیان را آن قصه بگفتم شیخ
ابو بکر کتانی و ابو الحسین مزین گفتند او شیخ ابو جعفر مجذوم است سالهاست که ما در آرزوی
آنیم که ویرا ببینیم کاش او را باز توانی یافت برفتیم چون در طواف شدم ویرا دیدم
و باز آمدم و ایشان را گفتم که ویرا دیدم گفتند اگر این بار ویرا ببینی ویرا نگاه دار و ما را
بانگ کن گفتم چنین کنم چون بمنا و عرفات بیرون رفتم ویرا نیافتم روز رمی جمار
کسی با من سخن گفت و گفت السلام علیک یا ابا الحسین دیدم که وی بود و مرا از دیدن
وی حالتی شد فریادی کردم و بخود افتادم وی برفت چون بمسجد خیف رفتم یاران را
گفتم و روز وداع در پس مقام ابراهیم نماز گزاردم کسی از پس پشت مرا بکشید
و گفت هنوز بانگ خواهی کرد گفتم زنهار ای شیخ از تو التماس میکنم که مرا دعائی
گوئی گفت من دعا نکنم تو دعا کن تا من آمین گویم من سه دعا کردم و وی آمین کرد
خواستم که قوت من روز بروز بود و چنان شد چندین سال است که بر من شبی نگذشته است
که چیزی برای فردا ذخیره کرده باشم دیگر خواستم که درویشی را بر من دوست گردان
اکنون هیچ چیز در دنیا بمن از درویشی دوستتر نیست دیگر خواستم فردا که خلق را حشر
کنی مرا در صف دوستان خود در آری و بار دهی امید میدارم که چنان کند شیخ الاسلام

گفت که محمد شکرف مرا حکایت کرد که پیشین بار که محمود سبکتگین پدر محمود غزنوی
بهراة آمد یکی از لشکریان وی از روستائی خروار کاه خرید و بهای تمام بداد و ویرا
بنواخت و گفت بار دیگر که کاه آری بمن آر و آن روستائی پیری داشت پیر بوی آمد
و دوستی گرفت اتفاقا عرفه عید قربان بود آن پیر روستائی گفت امروز حاجیان
حج میکنند کاشکی ما نیز آنجا بودمی لشکری گفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه با کس نگوئی
گفت نگویم آن روز ویرا بعرفات برد و حج بگذاردند و باز آمد بدر روستائی گفت من عجب
میدارم که با چنین حال در میان لشکریان می باشی گفت اگر چون منی در این لشکر نباشند
چون تو عاجزی ضعیفی بیاید و داد خواهد که در وی نگرد که داد وی ستاند و اگر در غارت
بزنی جوانان رسند ویرا از دست ایشان که رهاند من در این لشکر از بهر چنین کارهام
زنهار با کسی نگوئی شیخ الاسلام گفت رحمه الله باید که بهیچ حکایت در کس ننگرید که دوستان
وی پوشیده باشند تا ببصیرت و فراست صادق نیاری در خلق تصرف نکنی که بر خود
ستم کنی خرقانی گفته است رحمه الله چون امانت از میان مردم برخاست وی دوستان خود را
پنهان کرد و گفته من که باشم که ترا دوست دارم دوستان ترا دوست دارم ابو جعفر
دامغانی قدس الله سره یکی از ظرفا گفته است که بمدینه بودم ناگاه مردی عجمی بزرگ سر دیدم

که وداع پیغمبر میکرد صلی الله علیه و سلم میکرد چون بیرون رفت از پی او برفتم تا بمسجد ذو الحلیفه
رسید نماز گزارد و تلبیه کرد و من از پی او بیرون رفتم التفات کرد و مرا دید گفت چه میخواهی
گفتم میخواهم که در پی تو بیایم وی منع کرد الحاح کردم گفت اگر لابد است و می آیی
قدم منه الا بر جای قدم من گفتم بلی و او برفت من از پی او رفتم و غیر راه مشهور پیش گرفت
چون پاره ای از شب گذشت روشنایی چراغی دیدم گفت این مسجد عائشه است رضی الله عنها
تو پیش رو یا من پیش روم گفتم الخیره تو اختیار کنی وی پیش رفت و من بخواب
رفتم چون بوقت سحر که بمکه در آمدم و طواف و سعی کردم و آمدم پیش شیخ ابو بکر
کتانی و جماعتی مشایخ پیش وی نشسته بودند بر ایشان سلام کردم شیخ ابو بکر کتانی
مرا گفت کی بار رسیدی گفتم همین ساعت گفت از کجا می آیی گفتم از مدینه گفت چند
روز است که بیرون آمده گفتم دوش ایشان در یکدیگر نگریستند شیخ ابو بکر مرا گفت
با که بیرون آمده گفتم با مردی که حال و قصه وی چنین و چنین بود گفت آن شیخ ابو جعفر
دامغانی است و این در جنب حال او اندک است بعد از آن گفتند برخیزید و وی را طلبید و مرا
گفت ای فرزند من دانستم که این حال تو نیست و پرسید که زمین را زیر قدم خود چون یافتی
گفتم مثل موج که زیر کشتی در آید **ابو الحسن الوراق قدس الله سره** از طبقه ثالثه است

نام وی محمد بن سعد است از کبار مشایخ نشابور و قدمای ایشان است از اصحاب ابو عثمان
حیری است عالم بوده بعلم ظاهر و سخن گوی در دقایق علوم معاملات و عیوب افعال
مات قبل العشرین و ثلثمائة وی گفته کرم در عفو آنست که یاد نکنی جنایت یار خود را
پس از آنکه عفو کردی و هم وی گفته حیات دل در یاد کرد زنده ایست که هرگز نمیرد
و عیش گوار زنده زندگانی است بالله تعالی نه غیر آن و هم وی گفته که علامت دوستی
الله تعالی متابعت حبیب اوست رسول صلی الله علیه و سلم **ابو الحسین الدراج قدس سره**
از طبقه ثالثه است بغدادیست خادم ابراهیم خواص است در سماع برفته از دنیا
در سنه عشرین و ثلثمائة با شیخ ابو عمرو دمشقی و ابو عمران مزین مصری یار بود شیخ
الاسلام گفت ابو الحسین دراج از بغداد آمد بزیارت یوسف بن الحسین یوسف وی را
گفت برای چه آمده گفت از برای دیدار و زیارت تو گفت اگر در راه ترا کسی سرای
آراستی و کنیزکی نیکو دادی آن ترا از زیارت من مانع آمدی گفت اگر بودی ندانم
الله تعالی مرا خود با آن بیازمودی شیخ الاسلام گفت جوابی سخت نیکو باز داد او را خود
از وی این می بایست **ابو بکر الدراج قدس سره** وی برادر ابو الحسین دراج
بود در بغداد بود از ابو الحسین فاضلتر و زاهدتر بود و بزرگتر وی گفته است تا من درین راه

درآمدم هرگز خاطر فاسد بر من نگذشته است. ابو الحسین سلامی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت
وی مردی بزرگ بوده صاحب تاریخ است وی گفته که عیسی موصلی راهب بود وی گفته
بر مسلمانان آیتی فرود آمده بدانم که از پس آن آیت الله تعالی را چون آزارند ما یکون
من نجوی ثلثة الا هو رابعهم الآیه. ابو الحسین مالکی قدس الله سره نام وی احمد بن سعید المالکی است
بغدادیست فصیح بوده با جنید و نوری و بآن طبقه که بوده اند صحبت داشته بطرسوس بوده
و آنجا برفته از دنیا. ابو الحسین هاشمی قدس الله سره وی گفته که از جنید پرسیدند که دل کی
خوش بود گفت آنوقت که او در دل بود. شیخ الاسلام گفت که این سخن با جوانمردان
میگفت در دل یاد او بود و مهر او بود و صحبت او بود و گفت دل کی خوش بود که او ناظر
بود و کی خوش بود که او حاضر بود. ابو بکر الواسطی قدس الله تعالی سره نام وی محمد بن موسی است
و کان یعرف بابن الفرغانی از قدمای اصحاب جنید و نوری است از علمای مشایخ قوم بوده
هیچکس در اصول تصوف چون وی سخن نگفته است عالم بوده باصول و علوم ظاهر
شیخ الاسلام گفت که واسطی امام توحید است و امام شرق در علم اشارات
وی بجوانی از عراق آمده وی را آنجا سخن کم است بمرو آمد گفت شهر بشهر میگردم
در آرزوی نیوشنده وی را گفتند چرا بمرو آرام گرفتی گفت ایشان را تیز فهم یافتم

وهم آنجا رفته

و هم آنجا برفته پیش از سنهٔ عشرین و ثلثمائه و تربت وی آنجا معروف و مشهور
شیخ الاسلام گفت که ازین طایفه کسی است که با وی فرو می نگرم و کسی است
که با وی می نگرم و کسی است که با وی بر می نگرم یحیی معاذ رازی فرو می نگرم
و نصرآبادی می نگرم و بواسطی بر می نگرم. شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید
که من و او و او و من و کرد من و پاداش او و دعا من و اجابت او
همه ثنویت است و دوگانی. شیخ الاسلام گفت که از زبان هیچکس در
خراسان آن توحید نیامده که از زبان واسطی آن وقت که از عراق
می آمد چون به نشابور رسید ابو عثمان حیری برفته بود شاگردان وی را
دید و سخنان وی شنید از وی پرسیدند که چون یافتی ایشان را گفت
صاحب ایشان ایشان را نیاموخته مگر مجوسیت محض یعنی دوگانگی
و او. شیخ الاسلام گفت ابو بکر قحطبی از شاگردان ابو عثمان حیری است
وی واسطی را ببغداد دید گفت پیر شما شما را بچه دلالت میکرد گفت بگزاردن
طاعت و تقصیر دیدن در معصیت گفت این گبری محض است در تصوف و توحید
و یگانگی نمی باید. شیخ الاسلام گفت که تقصیر آن وقت بینی که خود را کرداری بینی

چرا همه او نه بینی شیخ الاسلام گفت که ابو طیب مصری گوید من لم یندرج له وفاء
العبودیة فی غیر الربوبیة لم تصف له العبودیة شیخ الاسلام گفت که واسطی را
یک استاد است و یک شاگرد استاد جنید است و شاگرد ابو العباس سیاری را
جنید را وی نامه است و سرنامه اینست بسم الله الرحمن الرحیم سلام علیک یا ابا بکر
ورحمة الله وبرکاته عافانا الله وایاک بالکرامة باخر گوید علما و حکما از الله تعالی
بر خلق رحمت اند چنان کن در سخن خویش که خلق را رحمت باشی و خود را ابلا
از حال خویش بیرون آی و با حال ایشان شو که با ایشان چون سخن گویی
بقدر طاقت و حال ایشان با ایشان سخن گوی و خطاب ایشان موضع نه که
الشان زا ابران می یابی بهذا ابلغ لک وطهم وقل لهم فی انفسهم قولا بلیغا
شیخ الاسلام گفت جنید دانسته که او نه بطاقت خلق سخن گوید ویرا برقی بود رحمت
فرمود شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید آنکه گوید نزدیکم دور است و آنکه دورا ست
درستی او نیست التصوف است ابوبکر زقاق کبیر قدس الله تعالی سره
شیخ الاسلام ویرا از طبقه ثالثه داشته است نام وی احمد بن نصر است و وی مصری است
استاد ابوبکر زقاق صغیر است و استاد ابوبکر وقتی است چون زقاق کبیر از دنیا

برفت شیخ ابوبکر کتانی گفت انقطع حجة الفقراء فی دخولهم مصر و وی از اصحاب
و اقران جنید است وی گفته ثمن هذا الطریق روح الانسان و هم وی گفته
که این سخنها کسی باشد که سالها برای خدای تعالی بجان مزبله رفته باشد
ابوبکر زقاق صغیر قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که زقاق صغیر بغدادیست
شاگرد زقاق کبیر است با بتدا دست در حدیث داشت حدیث می نوشت
پس با طریقت اهل حقیقت گشت یک چشم بود ابوبکر رازی گوید ویرا گفتم سبب
چشم پوشیدن تو چه بود گفت در بادیه شدم بر توکل از دست اهل منازل
هیچ نخورم ورع را یک چشم بر روی من فرو دید از گرسنگی وی گفته
که چهل سالست تا از جنید یک سخن شنیده ام در فنا هنوز چاشنی آن در جان
منست ابوبکر الکتانی قدس سره از طبقه رابعه است نام وی محمد بن علی بن
جعفر البغدادی الکتانی است از اصحاب جنید بوده و بمکه مجاورت کرده سالها
و آنجا رفته از دنیا در سنه اثنین وعشرین وثلثمائه در آن سال که عبد الواحد
اصفهانی که کنیت او ابو الغریب است در طرسوس رفته از دنیا مرتعش گوید کتانی
چراغ حرم است وی گفته الصوفیة عبید الظواهر احرار البواطن شیخ الاسلام

گفت که وی صحبت خضر بوده علیه السلام وقتی خضر وی را گفت یا ابابکر همه مردمان
از بطالقه مرا می‌شناسند و من ایشان را نمی‌شناسم وی گفت که خضر علیه السلام
گفت که در مسجد صنعا بودم بیمن مردم بر عبد الرزاق حدیث میخواندند و در گوشهٔ
مسجد جوانی بود سر بگریبان فرو برده وی را گفتم مردم بر عبد الرزاق حدیث
میخوانند و تو اینجا نشسته چرا روی و از حدیث نشنوی گفت من اینجا
از رزاق می‌شنوم تو مرا با عبد الرزاق میخوانی گفتم اگر راست میگویی من کیم
گفت خضر و سر بگریبان فرو برد شیخ الاسلام گفت آن طریقت ترا بودی
که همچنانکه از رزاق می‌شنید از عبد الرزاق هم شنیدی که از مشایخ آنان
مه اند که ظاهر ایشان چون ظاهر عام بود و باطن ایشان چون باطن خاص که شریعت
بر تن است و حقیقت بر جان و سر و هم وی گفته من لم یتأدب باستاد فهو
بطال و هم وی گفته که کن فی الدنیا ببدنک و فی الآخرة بقلبک شیخ ابوبکر
رازی گفت که شیخ ابوبکر کتانی در پیری بگریست سر سفید و موی سفید و سؤال کرد
گفت هذا رجل اضاع امر الله فی صغره فضیعه الله فی کبره یعنی وی در جوانی
و چون فرمان الله تعالی را ضایع کرد الله تعالی وی را در پیری فرو گذاشت تا خوار و ذلیل

اگر وی

اگر وی در جوانی در فرمان او کوشیدی در پیری بذل سؤال گرفتار نشدی که
که پیران اهل سنت هر چند مه تر شوند در چشم و دل خلق عزیزتر شوند شیخ
الاسلام گفت که ابوبکر کتانی را شاگرد مصطفی صلی الله علیه و سلم می‌گفتند
از بس که وی را بخواب دیدی معلوم بودی که کدام روز بازش خواهد دید از وی
سؤالها کردندی و وی آن سؤالها از مصطفی صلی الله علیه و سلم بپرسیدی
و جواب شنیدی وقتی مصطفی صلی الله علیه و سلم وی را گفت که هر که هر روز چهل و
یکبار بگوید یا حی یا قیوم یا لا اله الا انت چون دلها بمیرد دل وی نمیرد شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو القاسم دمشقی استاد سلمی گوید که از کتانی پرسیدم که تصوف
چیست گفت کمینه آنست که تو در میان نیایی یکی از ابوحفص پرسید که صوفی کیست
جواب داد که صوفی نپرسد که صوفی کیست شیخ الاسلام گفت این علم سر است
و این قوم صاحب اسرار با اسباب از آبا و از ملوک حکما را اهل این کار یافته نه دریافتند
یا آنکه ایشان را شناختند کس نیافته نکوشش باید و طلب که بجز منت یابی و ادب
سؤال سایل از انکار است بر این کار آنکس که از این کار بوی دارد و او را با سؤال
چکار انکار مکن که انکار شوم است انکار آن کند که از این کار محروم است قومی مشغول اند

ازین کار رو قومی برین کار رباکار و قومی خود در سر این کار آنکه برین کار رباکار است
مزدور است و آنکه در سر این کار است غرقه نور است ابو بکر عطار جحی قدس سره
شیخ الاسلام گفت که وی گوید روزی بر بالای نشسته بودم دیدم که شبلی می آمد
و عماری می آورد و مردی در آنجا بانگ بلند میگفت لبیک اللهم لبیک
وسعدیک لئن ابتلیت فطال ما عافیت و سیل می برد و بر آب بر باد جحفه
موضع سیل است و خود آنرا بهر آن جحفه خوانند که سیل در آمده و هر چه پیش آن آمد
آنرا ببرد و ببرد ابو بکر شقاق قدس الله سره نام وی محمد بن عبد الله است
صحبت ابو سعید خراز دیده گفته که ابو سعید خراز گفته که روزی بصحرای رفتم نزدیک
بره مکی از سگان شبانان بر من حمله آوردند چون نزدیک من رسیدند
بمراقبه مشغول شدم ناگاه سگی سپید از میان ایشان بیرون آمد و بر ایشان حمله کرد
و ایشان را از من دور کرد و از من جدا نشد تا آن سگان همه برفتند بعد از آن
باز نگریستم و ویرا ندیدم و هم وی گفته که ابو سعید خراز گفت کن بذکر الله فان قوت
حالک غیبت عن ذکراته و ذکر الله ایاک شیخ الاسلام گفت که زبان در سر ذکر شد
و ذکر در سر مذکور و دل در سر مهر شد و مهر در سر نور و جان در سر عیان شد و عیان

از بیان دور از بهر حق تجلی رسید و بهره آدم تا دم آب و خاک بفنا شد و دو گانگی
بعدم رجع الحق الی اصحابه وبقی المسکین فی التراب رمیما ابو بکر الشبلی قدس الله سره
از طبقه رابعه است نام وی جعفر بن یونس است و گفته اند دلف بن جعفر و گفته اند
دلف بن جحدر و بر قبر وی ببغداد جعفر بن یونس نوشته اند شیخ الاسلام گفت
که وی مصری است ببغداد آمد و در مجلس خیر نساج توبه کرد شاگرد جنید است عالم بوده
و فقیه و مذکر مجلس کردی و مذهب مالک داشت و موطا حفظ کرده بود پدر وی حاجب الحجاب
خلیفه بود و فی طبقات السلمی انه خراسانی الاصل بغدادی المنشأ والمولد
واصله من اسروشنة من فرغانة ومولده کما قیل سامره جنید گفته است
لا تنظروا الی ابی بکر الشبلی بالعین التی ینظر بعضکم الی بعض فانه عین من عیون الله
هشتاد و هفت سال عمر وی بود در سنه اربع وثلثین وثلثمائه برفته از دنیا
در ماه ذی الحجه هم جنید گفته است لکل قوم تاج و تاج هذا القوم الشبلی شبلی است و
دو بار در بیمارستان بود و شبلی گفته الحریة هی حریة القلب لا غیر شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو سعید مالینی حافظ صوفی این حکایت از شبلی آورده که وی گفته
که این سرمایه وقت که دارید بنگذارید فردا همین خواهید داشت و تا جاوید صحبت

با وی باین می باید کرد شیخ الاسلام گفت که ازینجا می باید برد که فردا گویند منارا

اذ جعوا وراءکم فالتمسوا نورا شیخ الاسلام گفت که وصیت کرد که این حکایت بنویسید

و یاد دارید که شمار را از شبلی هیچ خبر نیارند به ازین حکایت فردا وقت تو

نیارند که این وقت که اینجا داری بیشتر آرند کسی شبلی را گفت مراد عای کن

این بیت بخواند شعر مضی زمن والناس یستشفعون لی فهل لی الی لیلی الغداة

دلیل وی را گفتند زاحوش قریبی بینم و محبتی که دعوی میکنی تقاضای لاغری میکند

گفت احب قلبی وما دری بدنی ولو دری ما اقام فی السمن وی را گفتند

مردی سماع میکند و نمیداند که چه می شنود این حیث جواب داد باین ابیات

شعر رب ورقاء هتوف بالضحی ذات شجو صدحت فی فنن ولقد اشکو فما افهمها

ولقد تشکو فما تفهمنی غیر انی بالجوی اعرفها وهی ایضا بالهوی تعرفنی ذکرت

الفا ودهرا صالحا فبکت شجوا وهاجت شجنی شیخ الاسلام گوید که این ابیات

مجنون راست شبلی را آن وی بکرد شبلی عبد الرحمن خراسانی را گفت یا خراسانی

هل رایت غیر الشبلی احدا یقول الله قط قال فقلت وما رایت الشبلی یوما یقول الله

قال فخر الشبلی مغشیا علیه عبد الرحمن خراسانی گوید که شخصی بر سرای شبلی آمد و در بزد

شبلی فرا در آمد

شبلی فرا در آمد سر برهنه و پای برهنه گفت کرا میخواهی گفت شبلی را گفت شبلی

مات کافرا فلا رحمه الله شیخ الاسلام گفت که نفس را سکفت وقتی جمعی

در خانهٔ وی بودند در آفتاب نگرستند دیدند که بغروب نزدیک است گفتند وقت

نماز است برخاستند و نماز دیگر بگذاردند شبلی بخندید گفت چه خوش گفت آن

ابلکس کفته است شعر نسیت الیوم من عشقی صلوتی فلا ادری غدائی

من عشائی فذکرک سیدی اکلی وشربی ووجهک ان رایت شفاء دائی

و یکی از بطائفه گوید که در مسجد مدینه بر حلقهٔ شبلی ایستادم سایلی بگذر شنید و میگفت

یا الله یا جواد شبلی آهی کشید و گفت چگونه توانم که حق را سبحانه بجود ستایم

و مخلوقی در مدح مخلوقی میگوید شعر تعود بسط الکف حتی لو انه اراد انقباضا

لم تجبه انامله تراه اذا ما جئته متهللا کانک تعطیه الذی انت سایله

ولو لم یکن فی کفه غیر روحه لجاد بها فلیتق الله آمله هو البحر من ای النواحی

فلجته المعروف والجود ساحله بعد از آن بگریست و گفت بلی یا جواد

فانک اوجدت تلک الجوارح وبسطت تلک الهمم ثم مننت بعد ذلک علی اقوام

بالاستغناء عنهم وعما فی ایدیهم بل فانک الجواد کل الجواد فانهم یعطون عن محدود

وعطاؤك لا حدّ له ولا صفة فيا جوداً يعلو كل جواد وبه جاد من جاد

شبلی گفته در تفسیر قوله تعالی قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

ابصار الرؤوس عن المحارم وابصار القلوب عما سوی الله گفته اند که روزی شنید

که کسی میگفت الخیار عشرة بدانق فریادی کرد و گفت اذا کان الخیار عشرة

بدانق فکیف الشرار وی گفته که وقتی عهد کردم که نخورم مگر حلال در بیابانها

میگشتم تا با نخیری رسیدم دست دراز کردم تا بخورم ازان انجیر این آواز آمد

که عهد نگهدار و ازو مخور که من ملک یهودی ام ازوی برسید نذ که کدام حجت

عجب تر است گفت دلی که خدای خود را بشناسد و در وی عاصی شود بکیر دینوری

گوید خادم شبلی که نزدیک وفات خود گفت بر من یک درم مظلمه است و چندین

هزار درم برای صاحب آن صدقه داده ام و هنوز بر دل من هیچ شغلی ازان گرانتر نیست

و هم بکیر گوید که درین بیماری گفت مرا وضوء ده وی را وضوء دادم و تخلیل لحیه

فراموش کردم زبان وی گرفته بود دست مرا بگرفت و میان لحیه خود درآورد پس

جان بداد یکی از بزرگان این بشنید گفت چگویند در مردی که در آخر عمر ادبی از آداب

شریعت از وی فوت نشد و هم بکیر گوید که شبلی را روز جمعه دران بیماری خفتی شد

گفت بمسجد

دررا ه

گفت بمسجد جامع میرویم تکیه بر دست من کرده بود و میرفت مردی ما را پیش آمد

شبلی گفت بکیر گفتم لبیک گفت فردا ما را با این مرد کاریست پس رفتیم

و نماز بگذاردیم و بخانه باز آمدیم سبب درافتوش گفتند در فلان موضع مردیست

صالح که غسل مردگان میکند سحرگاه بدر خانه وی رفتم و آهسته در بزدم

و گفتم سلام علیکم از درون خانه گفت شبلی بمرد گفتم بلی پس بیرون آمد

دیدم همان مرد بود که در راه مسجد پیش آمده بود و بتعجب گفتم لا اله الا الله

گفت بتعجب از چه میکنی سبب را گفتم پس سوگند بروی دادم که تو از کجا دانستی

که شبلی مرد گفت ای نادان از انجا که شبلی نشسته است که وی را امروز با من

کاریست ابو بکر یزدانیار ارموی قدس الله سره از طبقه رابعه است نام وی حسین

بن علی بن یزدانیار است وی را طریقه است در تصوف که بآن مخصوص است

و بعضی از مشایخ چون شبلی و غیر وی بروی انکار کرده اند وکان ینکر علی بعض

مشایخ العراق و اقاویلهم عالم بوده و بعلوم ظاهر و علوم معاملات و معارف

شیخ الاسلام گفت که ابو بکر یزدانیار رحمه الله تعالی را الجواب دید گفت خدا وندا

بتو حاجت دارم گفت چه حاجت خواهی به ازانکه دادم نه ترا از دستبند صوفیان

برنیایدم شیخ الاسلام گفت دیده‌ام جای که پرسیده اند ما دستیند الصوفیة
للحال المحال والاشارات الباطلة وی را قصه ایست دراز با صوفیان و انکار بر ایشان
و در آن شکایت است مردی بزرگست و صاحب تلبیس است بظاهر و محقق در باطن
وی گفته که الملائکة حراس السماء واصحاب الحدیث حراس السنة والصوفیة حراس الله
شیخ الاسلام گفت که ابو العباس نهاوندی روزی پس از نماز بامداد
صوفیان را همه خفته دید گفت همه بخسپید که او بگوید یعنی امر او و صحبت او
و دوستی با او و هم وی گفته می‌بینید مرا که سخن میگویم بر صوفیه والله بر ایشان
سخن نمیگویم مگر از جهت غیرت بر ایشان که اسرار حق سبحانه بغیر اهل آن
گفتند و اگر نه ایشان سادات اهل عالم اند و بمحبت ایشان تقرب می‌جویم
بحق سبحانه و هم وی گفته المعرفة تحقق القلب بوحدانیة الله تعالی و هم وی گفته
المحبة اصلها الموافقة والمحب هو الذی یوثر رضی محبوبه علی کل شیء و هم وی گفته
من استغفر و هو ملازم للذنب حرم الله علیه التوبة والانابة الیه ابو بکر صیدلانی
قدس الله سره از اجله مشایخ و اعلام ایشان بوده است شبلی وی را بزرگ
داشته است از فارس بوده و در نیشابور وفات کرده وی گفته صحبت با حق دارید

واگر نتوانید

و اگر نتوانید صحبت با آنکس دارید که صحبت او با حق است تا برکت صحبت وی شما را بوی
رساند و هم وی گفته عاقل آنست که سخن بقدر حاجت گوید و هر چه افزون بود
از آن دست بدارد و هم وی گفته که با حق تعالی بسیار نشینید و با خلق اندک یکی
از مریدان وی گوید که بعد از وفات وی برای قبر وی لوحی ساختم و نام وی آنجا
نوشتم خراب کرده بودند بار دیگر راست کردم باز خراب کردند همچنین چند بار راست کردم
خراب کردند و با قبر هیچکس دیگر آن نمیکردند سر آنرا از استاد ابو علی دقاق پرسیدم
گفت آن مرد در دنیا گمنامی اختیار کرده بود و حق سبحانه نیز وی را پنهان میخواهد
و تو میخواهی که وی را اشکارا کنی این کی میسر شود ابو بکر الجبار البغدادی قدس الله سره
وی از استادان جریری است وی گفته العیال عقوبة تنغیص شهوات الحلال
ابو بکر بن عیسی المطوعی قدس سره از ابهر است از اقران ابو بکر ورکیر و بزرگتر از وی
ابو بکر طاهر بوی درآمد و وی محتضر بود وی را گفت احسن ظنک بربک گفت با چون منی
چنین سخن گوئی نیز اگر ما را بگذارد درستی وی کنیم و اگر بخواند فرمان بریم و برویم
مات سنة خمس و ثلثمائة ابو بکر بن طاهر الابهری قدس سره از طبقهٔ رابعه است نام وی
عبدالله بن طاهر بن الحارث الطائی از کبار مشایخ جبل است از اقران شبلی بوده
کوهستان همدان

و با ورع و با یوسف بن الحسین صحبت داشته رفیق مظفر کرمانشاهی بود شیخ مهلبی
گوید و هو مهلب بن احمد بن مرزوق که با محک صحبت بداشتم از مشایخ که مرا به صحبت وی
آن نفع کرده باشد که صحبت شیخ ابو بکر طاهر در سنهٔ ثلثین و ثلثمائه برفت از دنیا
روزی ابو بکر طاهر بدکان بزازی گذشت پسر بزاز دوست وی بود چون شیخ
را دید از دکان برخاست و در پی وی برفت بزاز آمد پسر را ندید در خشم شد
و بر اثر پسر رفت و ویرا دریافت و لختی بپیچید و از پیش شیخ ابو بکر ویرا بدکان
برد شیخ ابو بکر از آن همه شب رنجور بود دیگر روز بدر سرای آن بزاز رفت
و کنیزکی داشت با خود ببرد ویرا بیرون طلبید و گفت دوش همه شب رنجور بودم
از مال دنیا این کنیزک دارم اگر بپذیری بکفارت آن رنج بتو دادم و اگر نپذیری
آزاد کردم آن مرد در پای وی افتاد و گفت ای شیخ من جرم کردم و تو عذر
میخواهی گفت راست گفتی تو جرم کردهٔ اما مرا نیز بند رسید پرسیدند از وی حقیقت
گفت همه آن علم است و پرسیدند که علم چیست گفت همه آن حقیقت است و وی گفته
الجمع جمع المتفرقات و التفرقة تفرقة المجموعات فاذا جمعت قلت الله و اذا فرقت
نظرت الی الکون و هم وی گفته مردی را دیدم که وداع کعبه میکرد و میگریست

و این بیت میخواند شعر الادب من یکون و من عم ابن بحبکم و النائی او دنوا اقرب

ابو بکر بن سعدان قدس الله سره از طبقهٔ رابعه است نام وی احمد بن محمد بن سعدانست
بغدادیست از اصحاب جنید قدس الله سره و از اقران رودباری عالم تر مشایخ
وقت خود بوده بعلوم این طایفه ابو الحسن صیدق و ابو العباس فرغانی گفته‌اند که تمامت
درین زمان این دو طایفه را اجرا بود ابو علی رودباری بمصر و ابو بکر بن ابی سعدان
آن بعراق و ابو بکر دریابنده تر است از ابو علی وی گفته هر که با صوفیان صحبت دارد
باید که ویرا نفس نبود و دل نبود و ملک نبود چون بچیزی نگرد از اسباب از بلوغ
بمقصد خود بیفتد و بآن نرسد و هم وی گفته الصوفی هو الخارج عن النعوت
و الرسوم و الفقیر هو الفاقد للاسباب ففقد السبب اوجب له اسم الفقر و سهل له الطریق
الی المسبب و هم وی گفته من لم یتطرف فی التصوف فهو غبیٌ ای جاهل شیخ ابو عبدالله
خفیف گفته است که رویم در بغداد بعد از نماز عید مرا گفت ابن ابی سعدان را
می شناسی گفتم آری گفت برو و بگوی که امروز مارا مجالست و موانست
خود مشرف گرداند رفتم و ویرا در خانه یافتم در دهلیزی که در آنجا غیر یکپاره
بوریای کهنه هیچ نبود و وی بر آنجا نشسته بود ادای سلام کردم گفت این سفر را

بگیر و شخصی است بیرون بوی ده تا خوردنی بیارد گفتم مگر اصحاب ابو محمد رویم
نمی‌شنید گفت آری ولکن روی عن علی رضی الله عنه ان رسول الله
صلی الله علیه وسلم دعی الی ما دبر وهی التی تسمونها الولیمة قم بنا بلغ علی
الی البیت ناکل کسیرة لنحسن بها اکلتنا مع الناس من سفره را بردم و با شیخ
دادم سه رغیف و کامخ آورد بخوردیم و برفتیم ابو بکر عطوفی قدس الله سره
نام وی محمد بن علی بن الحسین بن وهب العطوفی است شاگرد جنید است قدس الله تعالی
سره توفی بالرملة سنة خمس واربعین وثلثمائة وی گفته که استاد من گفت جنید
اگر کسی بیند که ایمان دارد بالطف و این سخنان بپذیرد زینهار وی را گوئید
تا بدعا مرا یاد دارد شیخ الاسلام گفت که حلاج در آخر کتاب عین الجمع گوید
هر که با این سخنان ما ایمان دارد و از آن چاشنی دارد وی را از من سلام گوئید
و شیخ عمو گفت که شیخ سروانی گفت اگر پای از بخراسان روید زیارت
کسی کنم ما او دوست دارد و شیخ عباس گفت که شیخ سروانی گفت وصیت میکنیم
شما را به نکوی با کسی که این طایفه را دوست دارد ابو بکر سکاک قدس الله سره وی گفته
که مشتاق بدر مرگ لذتی بیش از آن یابد که زنده از شربت شهد شیخ الاسلام

گفت با آن خدائی که جز او خدای نیست که بنده بکحت را هرگز روزی نباید
نیکوتر و با راحت تر و خوشتر از آن روزی که عزرائیل بوی آید و گوید که
مترس یا رحم الراحمین می‌شوی و با وطن خود میرسی که عبید مهین میروی
این جهان منزل است و زندان مومن است این بودن عاریتی است اینجا
بهانه است یکبار بهانه را بر دود و رکند و در حقیقت باز شود و مرد در بنگاه
جاوید برسد شعر موت النفی حیات لا انقطاع لها قد مات قوم وهم
فی الناس احیاء ابو بکر سقا قدس الله سره وی گفته که در کشتی بودم با درجات
و موج در گرفت و خلق بدعا کردن و فریاد بر داشتند در کشتی درویشی بود در گلیم
پیچیده پیش وی رفتند و گفتند دیوانه نه خلق در دعا و زاری اند تو هم چیزی
بگوی سر از گلیم برون کرد و گفت عجبت لقلبک کیف انقلب و سر در گلیم
برد گفتند چه دیوانه است او را بگوییند دعا کن وی بیت میخواند باز سر از گلیم برون
کرد دیگر بیت بگفت واعجب من ذا وذا انی اراک بعین الرضا فی الغضب
موج بیارامید و باد کن شد شیخ الاسلام گفت او دو بیت آورد من سیم آن
دیده ام جای دیگر و آن اینست شعر فان حدثنا الوصل احییتنی والا هذا طربی

ابوبکر المصری قدس الله سره نام وی محمد بن ابراهیم است استاد ابوبکر رقی
و فرغانی است شاگرد زقاق کبیر است با جنید و نوری صحبت داشته توفی در شهر
رمضان سنه خمس واربعین وثلثمائه مع ابی بکر العطوفی ابوبکر مصری گوید با جنید
بودم و ابوالحسن نوری و جماعتی از مشایخ صوفیان و قوال چیزی میخواندند نوری
برخاست و رقص میکرد جنید نشسته بود نوری فرا سر جنید آمد گفت برخیز و این
آیت بخواند انما یستجیب الذین یسمعون القول جنید گفت وتری الجبال
تحسبها جامدة وهی تمر مر السحاب **ابوبکر الدقی قدس الله سره**
از طبقهٔ خامسه است نام محمد بن داود الدقی است و گویند باصل دینوری است اما
بشام نشستی عمر وی صد و بیست سال بکشید از اقران ابوعلی رودباری بوده
و بعیر او محبت داشته بود و با ابن جلا و لوی نسبت درست کند شاگرد زقاق
کبیر است جنید را دیده بود و با ابوبکر مصری صحبت داشته بود مجرد جهان بود و از کبار
مشایخ وقت با بیکونه حالی سنه تسع وخمسین وثلثمائه برفته از دنیا شیخ الاسلام
گفت که ابوعبدالله باکو گفت که غلام دقی گفت که دقی گفت که العافیة والتصوف
لا یکون و حصری گفت ما للصوفی والعافیة صوفی را با عافیت چکار شیخ ابوعلی

رودباری بر کنار دریا وسوسه داشت طهارت میکرد با دی آمد و دست و پای می درید
و خون می آمد وی درماند و گفت الهی العافیه آواز دادند که العافیة فی العلم یعنی الرفعة
شیخ الاسلام گفت که ابوبکر رقی گفته بنصیبین شدیم مهمان سمیعی وقت خوش بود
و قوال خوش و هیچ بیگانه نبود هیچ ذوقی و حالی نمی شد همه آرمیده بودند سمیعی
گفت وقت طیب و قوال طیب و ما فینا ضد فما هذا الجمود رقی گفت گفتم وقسنا
فوق السماء سمیعی گفت چه میگوئی گفتم آنچه او میخواند همه از من و تست و هواره
بگوش می آید که من و تو در تصوف من و تو کجا بود صوفی را جز یکی نبود حالی
پدید شد و شوری برخاست که همگنان جامه می دریدند و می افتادند و بانگ
میزدند هیچکس نماند که جامه ندریده بود شیخ الاسلام گفت که وقتی دقی زار زار
برآمد گفت الهی ازان حقیقت خود که مراد ادی بهرهٔ من چیزی بر دل من آشکارا کن
تا جان من بیاساید چیزی بروی آشکارا شد زار زار بروی افتاد نزدیک بود
که تباه شود گفت الهی بپوش که طاقت ندارم آنرا بپوشیدند شیخ الاسلام
گفت که پنهان کردن غیب از اهل غیب از الله و تعالی رحمتست که آن درین جهان نگنجد
هر چیزی که ازان جهان آشکارا شود آنکس را در وقت ببرد با عقل آن کس طاقت

آن نیارد احوال و رسوم وی متغیر شود آنچه غیبست و حقیقت پنهان نه تا بسر آن گور
در سرای غیب و حقیقت که این دنیا سرای بهانه است و زندان تاریک چون
مدت بسر آید و روزی خورده بود در حقایق و غیب ده گردد وی گفته علامة
القرب الانقطاع عن کل شیء سوی الله تعالی و هم وی گفته کلام الله تعالی
اذا جاء علی السرائر باشر افرزالت البشریة و رعوناتها و سئل عن سوء
ادب الفقراء مع الله تعالی فی احوالهم فقال ذاک انحطاطهم من حقیقة العلم
الی ظاهر العلم ابوبکر طمستانی قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است از فارس بوده
شاگرد شبلی و ابراهیم دباغ شیرازیست از کبار مشایخ بوده صاحب آیات و کرامات
بود در حال و وقت خود شبلی وی را بزرگ میداشت و قدر و محل وی را بزرگ می نهاد
با مشایخ فارس صحبت داشته بود وی را حرمتی عظیم میداشتند سکر و محبت بر وی
غالب بود و رموز و کلام عالی داشت در فارس سخن او را کس قوت شنیدن
نداشت مشایخ وقت صواب چنان دیدند که وی بخراسان رود بنشابور آمد
و آنجا رفت از دنیا بعد از سنه اربعین و ثلثمائه وی گفته ما الحیوة الا فی الموت
یعنی ما حیوة القلب الا فی اماتة النفس شیخ الاسلام گفت که هیچ زنده زندگی

نکند تا از خود نمیری باو زنده نگردی کسی ابوبکر طمستانی را گفت مرا وصیتی کن گفت
الهمة الهمة فان علیها مدار الامر و الیها یرجع الامر و هم وی گفته بزرگترین نعمتی
بیرون آمدنست از نفس از برای آنکه نفس بزرگترین حجابهاست میان تو و الله تعالی
و هم وی گفته ممکن نیست بیرون آمدن و رستن از نفس خود بنفس خود که از نفس خود
باو توان رست بصحبت ارادت او ابوبکر فرا قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است
نام وی محمد بن احمد بن حمدون الفرا است از اجلهٔ مشایخ نشاپور بوده با قدری
عظیم شیخ عمو وی را دیده بود و گفت من ابوبکر فرا را ندیدمی صوفی نبودمی و صحبت
داشته با ابوعلی ثقفی و عبدالله منازل و ابوبکر شبلی و ابوبکر طاهر ابهری و مرتعش
و غیر ایشان از مشایخ یگانه بود و طریقت نیکو داشت در سنهٔ سبعین و ثلثمائه
برفته از دنیا شیخ عمو گفت با جمعی قصد حج داشتم چون بنشاپور رسیدم اصحاب
مرا گفتند که بزیارت ابوبکر فرا مرو که او گوید که با مادر و پدر شو و تو بازگردی [illegible]
آخر گفتم حیفست که میکیم نشاید که بازگردم وی را نیابم بوی شدم وی را در مسجد نیافتم
چون ساعتی برآمد وی را دیدم که از مسجد در آمد شوریی در وی و پارهٔ چند پوستین
در دست که او پوستین گراه بود سلام کردم گفت علیک السلام از کجائی گفتم از هراة

گفت کجا میروی گفتم بسوی قبله گفت پدر داری گفتم دارم گفت باز گرد و پدر خود
گفتم چنین کنم پیش یاران رفتم چندان بگفتند که بر سر رفتن آمدم مرا تبی عظیم
گرفت دیگر روز نزدیک شیخ ابو بکر رفتم گفت نقضت العهد عهد بشکستی گفتم
ای شیخ توبه کردم گفت من لم یؤثر الله علی کل شیء لا یصل الی قلبه نور المعرفة
بحال و هم وی گفته کتمان الحسنات اولی من کتمان السیئات فانک بذلک ترجو
النجاة ابو بکر الشبهی قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن جعفر الشبهی است
از جوانمردان مشایخ وقت بود در نیشابور با شیخ ابو عثمان حیری صحبت داشته
پیش از سنه ستین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته الفتوة حسن الخلق و بذل المعروف
ابو بکر الطرسوسی الحرمی قدس الله سره شیخ الاسلام وی را از طبقهٔ سادسه داشته
نام وی علی بن احمد بن محمد الطرسوسی است سالها بمکه مجاور بوده وی را طاوس الحرمین
میخواندند از عبادت وی بزرگ بوده شاگرد ابو الحسین مالکی است و صحبت
داشته با ابراهیم شیبان کرمانشاهی و نسبت بوی کردی در سنه اربع و سبعین
و ثلثمائه برفته در مکه شیخ سلمی وی را دیده اما در تاریخ نیاورده و از اقران
شیخ نیروانی بوده شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس فقیر مرا گفت که شیخ

ابوبکر

ابو بکر حرمی گفت که بمکه مهمان کسی بودیم میزبان کنیزکی داشت که چیزی می‌نواخت
خواند کنیزک بخواند شعر لا منی فیک معشر فاقلوا و اکثروا درویشی بر پای خاست
بانگی چند بزد و گفت بمدتی که در مهر تو مگر تو این حرف بگفت بیفتاد و بمرد
شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله باکو گفت که ایوب حمال در خانهٔ قزوینی
بمکه در سماع بود گوینده چیزی بخواند بپارسی وی برخاست یا لیت از آن
الله گفت نفیر از تو و بیفتاد و بیهوش شد و برفت از دنیا شیخ الاسلام گفت
که ابو القاسم سایح با قوم در مهمانی بود گوینده برخواند شعر کل بیت
انت ساکنه غیر محتاج الی السرج وجهک المیمون حجتنا یوم یاتی الناس
بالحجج لا اتاح الله لی فرجا یوم ادعوک بالفرج ابو القاسم سایح دستار
بر آورد و بانگ زد و بیفتاد بنگرستند برفته بود شیخ الاسلام گفت که یکی
از بر طایفه گفت که نیشابور حادثه بود که مردم از شهر بیرون رفته بودند
من در مسجدی بودم در کنج آن مسجد درویشی دیگر بود گوینده در آمد درویش
وی را گفت که چیزی بگوی وی برخواند شعر الفیت بینی و بین الحب معرفة لا تنقضی
ابداً او ینقضی الابد لا اخرجن من الدنیا و حبکم بین الجوانح لم یشعر به احد

آن درویش بیفتاد و می طپید تا میان دو نماز آنگاه بیارامید چون بنگریستیم رفته بود
شیخ الاسلام گفت که صوفی در شهر ابله که میان بصره و کوفه است میرفت بپای
کوشکی رسید بران کوشک مهتری بود پیش وی کنیزکی چیزی میخواند
آن صوفی آواز وی شنید که میخواند شعر کل یوم تتلون غیر هذا بک احسن
کل یوم تتحول غیر هذا بک اجمل درویش را خوش آمد و بروی جزد گفت یا جاریه
بالله و بحیوة مولاک لا عدت علی هذا البیت کنیزک تکرار میکرد خواجه کنیزک را
گفت چرا تکرار میکنی و میگذری گفت در زیر کوشک درویشی است و وقت وی
خوش گشته است از بهر وی میگویم خواجه سر فرو کرد آن غریب را دید خوش
گشته و های میگوفت تا آخر سخنی گفت و بانگی بزد و بیفتاد و جان بداد آن
خواجه چون آنرا دید حال وی بگشت کنیزک را آزاد کرد و پیران شهر را بخواند
و بران درویش نماز کردند و دفن کردند پیرانرا گفت مرا شناسید من فلان
بن فلانم شما را گواه میکنم که هرچه مراست از ضیاع و املاک همه وقف کردم
بر درویشان و کوشک سبیل کردم و هرچه داشت از زر و سیم بداد و جامه
بیرون کرد و ازاری در بست و مرقع در پوشید و ردا برافکند و روی در بادیه

نهاد و برفت مردمان می نگریستند تا از چشم ایشان غایب شد و چشمها گریان
پس از آن کس وی را ندید و خبر وی نشنید بو الحسین دراج و فوطی حکایت کنند
این را دراج گوید ما رایت احسن من ذلک الیوم شیخ ابو عبد الله جلا گوید
که بمغرب دو چیز دیدم عجب یکی در جامع قیروان دیدم مردی که بصفها بر میگشت
و می گفت و از مردمان چیزی میخواست و میگفت ایها الناس کنت
رجلا صوفیا فضعفت و دیگر دو پیر دیدم آنجا یکی جبله نام و دیگر زریق نام
و هریکی را از ایشان شاگردان بودند و مریدان روزی جبله بزیارت
زریق شد با یاران یکی از اصحاب زریق قرآن خواند یکی از یاران جبله را
وقت خوش شد بانگی بزد و جان بداد وی را دفن کردند چون دیگر روز شد
جبله بر زریق آمد و گفت کجاست آن یار تو که ما را قرآن خواند وی را بخواندند
قرآن خواند جبله بانگی بزد و فریادی کرد خواننده بر جای بمرد جبله گفت
واحد بواحد والبادی اظلم یکی بیکی و آنکه ابتدا کرد ظالم تر ابوبکر السوسی قدس سره
نام وی محمد بن ابرهیم الصوفی السوسی است بشام بوده بشهر رمله شیخ عمو
و احمد کوفانی وی را دیده بود توفی بدمشق فی ذی الحجه سنه ست و ثمانین و ثلثمائه

شیخ الاسلام گفت که وی شبی گفت مارا کسی باید که چیزی برخواند بلحنی جستند و نیافتند
و شیخ ابوبکر بحیانی طلب میکرد از پس وی یکی گفت ای شیخ کسی نمی بینم
اما درین نزدیکی برنائی است مطرب اگر باید بیاریم آنکس طیبت گفت شیخ
گفت باید روید و بیارید رفتند و ویرا آوردند چیزی خورده بود ویرا
بنشاندند و وی بخواند ع القوم اخوان صدق بینهم نسب الابیات کاری
برخاست از نیکوی و خوشی وقت همه کس خوش گشت و شیخ چون فارغ شدند
از سماع مطرب را قذف افتاد و بر سجاده شیخ قی کرد پیر گفت شیخ بگویید
همچنانش بسجاده بپیچید پراکنده شوید و جای دیگر خواب کنید چون روز شد
مطرب بهوش آمده خود را در سجاده دید پیچیده در صفه قندیلی آویخته متحیر بماند بانگ
برآورد که از بهر خدا این چه حالتست و من اینجا چون افتادم یکی فراز آمد
و ویرا از حال خود خبر کرد که چه بود و چه رفت وی بربط خود بشکست و توبه کرد
و جامه دریید و مرقع درپوشید و از جملهٔ اصحاب شد و چون شیخ از دنیا برفت
بهری خانقاه ویرا بنشاندند از روزگار نیکو و معاملت نیکو که ورزیده بود
شیخ الاسلام گفت که نام وی محمد طرانی بود و من پسر ویرا دیده ام که بهری آمد

بخانقاه

بخانقاه شیخ عمو جوانا بود بحث طریق محمد طرانی پرسیده بود شیخ نوبتی آمده
که مارا آن بیت بخوان و آن قصه باز گوی شیخ عمو با احمد کوفانی میگفت که آن
بیتها تمام یاد داری گفت نه این نیم بیت بیش یاد ندارم شیخ الاسلام گفت
پس این بیتها من آوردم تمام و من خود نیز در کتابی یافتم آنرا شعر القوم اخوان
صدق بینهم نسب من المودة لم یعدل به نسب تراضعوا درة الصهباء بینهم
واوجبوا لرضیع الکاس ما یجب لا یحفظون علی السکران زلته ولا یریبک
من اخلاقهم ریب شیخ الاسلام گفت که ذوالنون مصری و شبلی و خراز و نوری
و دراج همه در سماع رفتند رحمهم الله تعالی سه تن ازایشان سه روز بزیستند
و غیر ازایشان بوده اند نیز از مشایخ و مریدان که در سماع رفته اند چه در سماع
قرآن و چه در سماع غیر آن زرارة بن ابی اوفی قاضی بصره در محراب بود
و قرآن میخواند یکی برخواند فاذا نقر فی الناقور الآیة وی بانگی برزد شیخ الاسلام
گفت سماعی که دیدار آنرا مدد بود مرد را گوش با او بود و دیده با او بود
چه جای طاقت و هوش بود صاحب کتاب کشف المحجوب گوید من معاینه درویشی را
دیدم که در جبال آذربایجان میرفت و این بیتها میخواند شعر والله ما طلعت شمس

ولا عرّنت الاوانت منی قلبی وسواسی ولا جلبت الی قوم احدثهم الاوانت
جلیسی من جلاسی ولا تنفست محزونا ولا فرحا الا و ذکرک مقرون بانفاسی
ولا هممت بشرب الماء من عطش الا رایت خیالا منک فی الکاسی ناکاه بنعیاد
و بمرد ابوبکر شکیر قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که وی در نشابور بزرگ بوده
خداوند وقت و دل صافی خوش بود خواجه سهل صعلوکی بود روزی
خواجه سهل ورا دید گفت خوش باد چون شیخ من بنایی گفت بیوام
مرا بر بخیری بس بنگری یعنی که بگیر کنی که من درویشم نخواری در من نگری گفت
بیا برخیزم و وقتی در سرای خواجه سهل شد رای وی بر پای خاست چون
بیرون آمد بر نخاست ابوبکر باز گشت و این هم بیت میخواند شعر انی وان کنت
ذا عیال قلیل المال کثیر دین لمستعف برزق ربی حوایجی بینه و بینی
بیرون آمد و دیگرگونی بوی رفت ابوبکر جوزقی قدس الله سره فرقوی در لباس
وی گفته که روزی در بادیه می شدم و دهانم از تشنگی خشک شد لبیه طاقت
رسیده بود در برنای را دیدم که می آمد سلام کردم جواب داد نیکو گفت ایها الشیخ
چه بوده است گفتم تشنه شده ام خیاری میخواهم که دهان تر کنم آن برنا گفت

در رو و چشم باز کن بر گفت مرا سخن آن برنا ایمان بود باز نگرستم بوستانی
دیدم پر از خیار و خربزه و بادرنگ در شدم و کناری باز کردم و بیرون
آوردم شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید قدس الله تعالی روحه روزی بدر
سرای ابوبکر جوزقی رسیدیم او بر شکوه بود در شدیم و سلام گفتیم گفتیم ای پیر
ما را حدیثی بگوی ساعتی چرو باز کرد و گفت رسول صلی الله علیه وسلم گفته است
که خداوند را سبحانه و تعالی دو لشکر است یکی باسمان و دیگر بر زمین
آنکه باسمان اند فرشتگان اند و ایشان را علامت همها بسر بود و آنکه بر زمین اند
لشکر خراسان اند اکنون آن لشکران ظالمان نباشند آن لشکران صوفیان
باشند که همه خراسان و همه جهان باز خواهند گرفت یعنی جماعتی از ایشان
در راهی که میروند از دو بنگری بیداری لشکری می آید این در است
آن خداوند عز و جل می نماید بتحقیق این لشکر را شناسند و ایشانند مردان
خداوند که خداوند را سبحانه می طلبند و ورا میجویند و از دنیا اعراض کرده اند
و بخداوند خود مشغول گشته اند آن دیگران هر کسی بیرون خداوند سبحانه
چیزی می طلبند و میجویند ایشان جز او هیچ چیز را نجویند و نخواهند

ایشان امیران جهان و پادشاهان روی زمین‌اند و این پوشیده است
بر بیشتر خلق ابوبکر الرازی قدس الله سره مردی متورع و مجتهد بود گفته‌اند که
از مشایخ کس از وی کریمتر نبود هر مریدی و مبتدی که وی را بدیدی اسیر و
گرفتار وی شدی از کثرت عبادت و گریه و بی صبری و حرقت و اضطرار
وی در سماع در ابتدای کار خود بسفر مکه رفت و مشایخ صوفیه را دریافت
و یکسال مجاورت کرد وی گفت که در مکه وقت بر من تنگ شد همین یک
مرا یک دینار فتوح رسید جامه من خلق شده بود خواستم که بآن پیرهنی
بخرم حجی بمکه باز گشتم و خواستم که بمکه درآیم جایی در میان دو سنگ دفن کردم
و علامتی بران نهادم بمکه درآمدم چون از طواف فارغ شدم با بوعمرو
زجاجی شدم و از وی مسئله پرسیدم گفت برو و آن دینار که دفن کرده
در سر خود صرف کن رفتم و آنچنان کردم پس بوی آمدم آن مسئله را جواب داد
ابوبکر سعید قدس الله سره نام وی محمد بن احمد بن ابراهیم است از امام بزرگ
بوده از شهر جرجرآباد جنید را و یوسف بن الحسین را دیده بود با ابوعثمان
حیری صحبت داشته بود در سنه اربع و ستین و ثلثمائه برفته از دنیا عمر وی دراز

بکرد

کشیده نیکو ادب بود و نیز لطیف همت و مستقیم الحال شیخ عمو وی را دیده بود و وی را
کتابهاست در آنجا آورده که ابوسعید خراز را بدر مرگ پرسیدند که چه آرزو
داری گفت دارم بر غفلت و هم وی گفته که یوسف بن الحسین گوید چنان
شده ام که سخن من جز الله تعالی نمی شنود شیخ الاسلام گفت که این سخن
بآخر چنان شود که آن پیر گفت ابوبکر قصری قدس الله سره از قصر هبیره بود و لیکن
بشیراز نشستی بزرگ بوده و محقق و اهل غیرت را دیدی جنید و یوسف بن الحسین
را دیده بود شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که روزی شیخ ابوبکر قصری مرا گفت
خیز تا بصحرا رویم میرفتیم قومی دیدیم که بر بام بازار نردمی باختند شیخ ابوبکر
برفت و با ایشان بنشست و با ایشان دستی بر باری کرد از خجالت آن
از من می رفت که این چیست که میکند که مردمان می بینند آخر فرود آمد و رفتیم
دیدیم که تنی چند شطرنج می باختند بسوی ایشان رفت و نطع ایشان برگرفت
و بدرید و چوبها بشکند دو تن از ایشان کارد برکشیدند قصری گفت کارد
مرا باید تا بخورم ایشان نیکو داشتند برگذشتیم و من با وی در خصومت که
آن فراخ روی در آنجا و این احتسابست در اینجا چه بود وی بجای آورد

گفت آن وقت بنظر لدنی می نگرلستیم فرق ندیدم اکنون بنظر علمی می نگرستیم حکم
بدیدم ابوبکر موازینی قدس الله سره وی بمصر بوده است استاد شیخ نیرو آنست
وی میگوید که ازین اخبار شنیدم که گفت روز عید اضحی نزدیک حمر بودم
درویشی دیدم استاده بدست وی کوزه بار کوه میگفت یا سیدی یتقرب
الناس الیک بذبایحهم وقربانانهم ولست املک الا نفسی فنهو تمحقه ومنا
ابوبکر اشنانی قدس سره شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که یکی از شاگردان من آمد که شیخ
ابوبکر اشنانی از بام بغداد های وی بگسست و برفت و آنجا نبود که نوجوان
آمده بود قوال میکرد و ز اصفهان از شیخ ابوعبدالله گفته بودند تا چیزی خوانند
ابوبکر اشنانی در سماع خوش شد از بام بغداد و برفت شیخ ابوعبدالله گوید
که آنجا رفتم گفتم چه میخواندند گفت این دو بیت شعر ونفت ید ذوب بدائیه
والموت دون بلائیه ان عاش عاش منغصا او مات مات بدائیه آن گود کرا
گسل کرد و گفت دیگر کرد این قوم مکرد ابوعبدالله خفیف چهار روز از خود رفته
و ابوبکر اشنانی را در گور کردند و شیخ ابوعبدالله خفیف بیخبر بود شیخ الاسلام گفت
تشنه را آسایش در چه مکرد آب و گفت وفای دوستی در دوستی رفتن است

ابوبکر معازلی قدس سره

ابوبکر معازلی قدس الله سره استاد نیروانی بوده بمصر وی گوید میخواستم که ابوالحسن
مزین را بیازمایم بدر سرای وی شدم در بزدم و گفتم یا اهل الدار واسونی
بشیء ای خدا و ند سرای ها من بچیزی مواسا کنید وی اهل خود را گفت ای زنه
چیزی فرادی ده که اگر وی الله را شناختی بمن نیامدی یعنی آزمودن را
چون از شنیدم الشار از اکند اشتم و رفتم ابوبکر قطیعی قدس الله سره وی حافظ
و امام بغداد بود در حدیث شاگرد عبدالله بن احمد حنبل است جنید را دیده بود
وی گفته که از جنید شنیدم که میگفت یا من هو کل یوم فی شان اجعل من بعض
شانک ای انکه هر روز در کار دیگری چه بود که روزی در کار من کنی مات القطیعی
ببغداد فی ذی الحجه سنه ثمان وستین وثلثمائه ابوبکر همدانی قدس الله سره
شیخ الاسلام گفت الحسین فعر گفت که ابوبکر همدانی گفت که درویشی را چیز است
ترک الطمع والمنع والجمع طمع بچیز کسی نکنی و اگر چیزی بسر تو آید منع نکنی چون بستانی
جمع نکنی ابوبکر کغشیر قدس الله سره کغشیر دهی است بشام وی گفته که در تیه
بنی اسرائیل میرفتم مرا ناز زده آرزو کرد و باقلی در وقت آواز باقلی فروش
شنیدم در تیه که پیش من آورد شیخ الاسلام گفت این نه کرامت است این

این در طریق تصوف بغایت است درویشی در بادیه تشنه شد وی را از آسمان دلوی
فرو گذاشتند از زر پر آب سرد آن درویش گفت بعزت تو که نخورم آب مگر از دست
اعرابیی که مرا سیلی زند و شربتی آب دهد و اگر نه بکراماتم آب نباید از بیم غرور گفت
قادری که در جوف من آب پدید آری یعنی کرامات ظاهر از مکر ایمن نبود شیخ الاسلام
گفت که حقیقت نه بکرامات درست شود که حقیقت خود کرامات است و کرامات
ابدال و زهاد را بود از مکر و غرور ایمن نبود چون عطاها که چون با آن مکری ترا
با آن باز گذارند از عطا بمعطی بسنده و از کرامات بکرم و گفت کرامات
ناگاه مرد را ازین کار بیرون آرد چون موی از خمیر صوفیان کرامات را
رد کنند آن خود شمار بود بر ایام ایشان ابوبکر داود الدینوری قدس الله سره
بشام نشسته است و با ابن جلا صحبت داشته وی گفته که معده محل طعام است
اگر حلال در وی افکنی قوت طاعت یابی و اگر شبهت بود راه حق پوشیده کند و اگر حرام
بود معصیت زاید و گویند صد سال زیست و بعد از وفات یافت سنه خمسین و ثلثمائه
ابو علی الروذباری قدس سره وی از طبقه رابعه است نام وی احمد بن محمد بن
القاسم بن منصور از ابناء رؤسا و وزراست نسبت وی بکسری میرسد روزی

جنید در

جنید در مسجد سخن میگفت گذر وی بر مجلس جنید افتاد و جنید با مردی سخن میگفت
با آن مرد گفت اسمع یا هذا ابو علی پنداشت که او را میگوید بایستاد و گوش با وی داشت
کلام جنید در دل وی جای گرفت و اثر تمام کرد و هر چه در آن بود ترک کرد
و بر طریقت قوم اقبال نمود حافظ حدیث بوده و عالم و فقیه و ادیب و امام و سید
قوم خال ابو عبدالله رودباریست شیخ ابو علی کاتب گوید ما رأیت اجمع لعلم
الشریعة والحقیقة من ابی علی الروذباری رحمه الله هر گاه ابو علی کاتب ابو علی
رودباری نام بردی گفتی که سید ما شاگردان وی را از آن رشک آمد گفتند
این چیست که وی را سید خود میگویی گفت آری او از شریعت بطریقت شد اما از حقیقت
بشریعت می آیم شیخ الاسلام گفت که تا مرد را از پیشگاه بآستان نبرند ندانند
که آنکه از آستان به پیشگاه فرستند کیست بس سر دلبود که از ناز با نیاز فرستند
از نیاز با ناز آی و از طهارت با نماز شو ابو علی رودباری در بغداد با جنید
و نوری و ابو حمزه و مسوحی و با آنکه در طبقه ایشان بودند از مشایخ قدس الله
اسرارهم صحبت داشته در شام با ابو عبدالله جلا وی بغدادیست اما بمصر مقیم گشته
و شیخ مصریان و صوفیان ایشان بوده و از شعرای صوفیان است وی گفته در فرق

تزع شعر وحقك لا نظرت الى سواكا . بعين مودة حتى اراكا . توفى سنه احدى
وعشرين وثلثمائة وهم وى گفته شعر من لم يكن بك فانيا عن حظه . وعن الهوى
والانس بالاحباب . او تيمته صبابة جمعت له . ما كان مفترقا من الاسباب
فكانه بين المراتب قايم . لمنال حظ او لحسن ثواب شيخ الاسلام گفت كه مراد ازين شعر
بروى حسد است كه هيچكس را جاى باز نگذاشته كه همه را بگفته وهم وى گفته والاهم
قبل اعمالهم وعاداهم قبل اعمالهم ثم جازاهم باعمالهم شيخ الاسلام گفت كه كل اين علم
همه اينست وخلق غافل اند ازين خلق مشغول بپوست اند مغز مى بايد يعنى تحقيق
وهم وى گفته اضيق السجون معاشرة الاضداد وهم وى گفته فضل المقال
على الفعال منقصة وفضل الفعال على المقال مكرمة وهم وى گفته علامة اعراض الله
عن العبد ان يشغله بما لا ينفعه وهم وى گفته ما لم تخرج من كليتك لم تدخل
فى حد المحبة وقتى بگرمابه رفته در جامه خانه چشمش بر مرقعى افتاد و در فكر شد كه تا
از درويشان در گرمابه كيست چون در رفت درويشى را ديد بجنب پاى ايستاده
بر سر جوانى امرد كه پيش حجام نشسته بود ابوعلى هيچ نگفت چون آن جوان امرد
برخاست آن درويش آب بر سر وى فرو كرد و خدمت نيكو بجا آورد چون غسل كرد

ازار خشك

ازار خشك آورد آن جوان بيرون رفت آن درويش نيز در صحبت وى بيرون رفت
وابوعلى نيز بشتاب بيرون رفت آن درويش جامه بسر آن جوان فرو افكند
وگلاب بروى فشاند و عود بسوخت و مروحه برگرفت و او را باد ميكرد
وآينه پيش وى داشت و هرچه بتوانست از جهد و امكان بجاى آورد آن جوان
در وى مى ننگريست چون جوان برخاست تا بيرون رود درويش را صبر
برسيد گفت اى پسر چه بايد كرد تا تو بمن بنگرى گفت بمير تا بر تو بنگرم
درويش بيفتاد و بمرد و آن جوان برفت ابوعلى فرمود تا درويش را بخانقاه
بردند و كفنى ساخت و دفن كرد پس از آن بمدتى شيخ ابوعلى بحج ميرفت
آن جوان را ديد در باديه مرقع خشن پوشيده ابوعلى بوى بنگريست گفت
تو آن نيستى كه آن درويش را گفتى بمير تا بتو نگرم گفت هستم اى شيخ و آن
خطائى بود كه بر من رفت شيخ گفت اينجا چون افتادى گفت از روز
اين كار در آمدم آن شب وى را بخواب ديدم مرا گفت بمردم وهم بمن ننگريستى
اكنون بارى بمن نگر از خواب در آمدم و توبه كردم و بسر خاك وى شدم
و موى ببريدم و مرقع بگردن افكندم و با خداى عهد كردم كه تا زنده باشم هر سال

می‌شوم و بنام وی تسبیح می‌زنم و حجی می‌کنم و بسر خاک وی می‌آیم و با وی می‌
سپارم کفارت گفت و کردار خود را **ابو علی الثقفی قدس الله سره**
از طبقهٔ رابعه است نام وی محمد بن عبد الوهاب است ابو حفص حداد و حمدون قصار را
دیده بود و در نیشابور امام و مقدم بود در اکثر علوم شرعی همه را فرو گذاشت و بعلم
صوفیان مشغول گشت و ابو عثمان حیری وی را گفتی و کان احسن المشایخ
کلاما فی عیوب النفس و آفات الاعمال در سنهٔ ثمان و عشرین و ثلثمائه برفته
از دنیا وی گفته العلم بالله حیوة القلب من الجهل و نور العین من الظلمة وهم
وی گفته هر که صحبت دارد با بزرگان نه بر طریق حرمت حرام شود بر وی فایده‌ای از ان
و برکات نظر ایشان و از نور ایشان هیچ چیز بر وی پیدا نگردد از وی
پرسیدند که عیش که صعبتر و ناخوشتر گفت عیش آنکه بر نومیدی زید شیخ الاسلام
گفت که نومیدی دری در کفر دارد نومیدی از الله تعالی کفرست لا ییأس
من روح الله الا القوم الکافرون لا تقنطوا من رحمة الله الآیة روزی
در محبت و احوال محبان سخن میگفت در ان میانه این دو بیت را بخواند **شعر**
الی کم یکون الصد فی کل ساعة   وکم لا تملین القطیعة والهجر   رویدک ان الدهر

فیه کفایة لتفریق ذات البین فانتظر الدهر   و در اثنای مجلس چون بسیار بگفت
ای همه را بهیچ بفروخته و هیچ را بهمه خریده **ابو علی کاتب المصری قدس الله سره** از طبقهٔ رابعه است
از کبار مشایخ مصر است صحبت داشته با ابو بکر مصری و ابو علی رودباری و بر ابو علی
مستولی است صاحب کرامات ظاهر بود ابو عثمان مغربی وی را بزرگ میداشت
و بر امامت وی میگفتند از رودباری از بزرگی و تمامی علم وی گوید که هرگاه چیزی بر من
مشکل شدی مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب بدیدمی و آن را از وی پرسیدمی شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو علی کاتب را در مصر یک مرید بود که چیزی بوی دادی و چون وی بمرد
شیخ بسر قبر وی شد گفت الهی میان من و تو این واسطه بود در کار وی فرست و توحید
من درست کن در حق آنکه توحید من ترا درست شد بر حق وی کیا و بگوی کن
وی گفته که الله تعالی گفته که وصل الینا من صبر علینا شیخ ابو القاسم نصرابادی گوید
ابو علی کاتب را گفتند که بکدام یک مایلتری ازین دو الفقر یا الغنا گفت بآنکه
بلندتر است درجه و مرتبهٔ آن پس این دو بیت برخواند **شعر** ولست بنظار الی جانب
الغنی اذا کانت العلیا فی جانب الفقر   و انی لصبار علی ما ینوبنی   و حسبک
ان الله اثنی علی الصبر **ابو علی المشتولی قدس الله سره** نام وی حسن بن علی بن موسی است

شاگرد ابوعلی کاتب و ابویعقوب سوسی است مشتول وی است بر ده فرسنگی مصر
وی آنجا در سنه اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته که پیغمبر را صلی الله علیه و سلم
بخواب دیدم مرا گفت یا ابا علی می بینم ترا که دوست میداری درویشان را و میل داری
بصحبت ایشان گفتم چنین است یا رسول الله پس وی عزم کرد و گفت میخواهی که ترا
بوکیلی درویشان و کفایت مهمات ایشان بپای کنم نترسیدم که بر دست من چیزی رود
که نباید ناکاری پیش آید که بدست من بر نیاید گفتم یا رسول الله بشرط عصمت و کفایت
گفت بشرط عصمت و کفایت من خاموش شدم پس از آن وی را کاری بر خاست
و درویشان روی بوی نهادند با آرزوها و بایستها و آن همه راست می شد چون آخر سنه
که کفایت بود پیش استاد خواجه ابوعلی کاتب آمد و آنرا باز گفت وی گفت چه کرده
بودی یعنی از جرم که ترا از میان درویشان بیرون کرد یعنی درویشی و نادرستی به
از کفایت و توان شیخ الاسلام گفت که او بخود نمیگذارد از آنکه بفرموده مصطفی
صلی الله علیه و سلم و مردوی میکرد زنهار که غافل نشوی و از مکر و غرور ایمن نباشی
روزی یکی از طایفه بوی درآمد یک دینار پیش وی نهاد گفت من برای این
بتو نیامده ام گفت بستان که این را من بنیه ام من و سطره ام حقوق ثمار البستان را تسلیم

آن عزیز این قصه را با شیخ ابوعلی کاتب باز گفت شیخ گفت من اکنون گمان نمی برم
که در دنیا کسی باشد که مثل این سخن بگوید قصه خواب وی را با شیخ بگفت گفت رحم الله
اباعلی مثله یری هذه و یوفق للقیام بحقها شیخ الاسلام گفت که ابوعلی مشتولی
از مشتول بمصر رفت بزیارت شیخ ابویعقوب سوسی در مصر مکث و از کس
نمی پرسید که خانه وی کجاست تا روزی بکوئی فرو شد و دکان صلاحی دید شاگرد
وی بر آن نشسته نزدیک او رفت و حجره وی پرسید ویرا میخواهی گفت آری
چون بوی نوی ترا خواهد گفت برو گرد کردار گرد که هر که بوی نبود گوید آنکه رفت
و دست بدر حجره وی باز نهاد آواز آمد که درآی درشد گفت بیا بنشین بن
من ترا نگویم که برو گرد کردار گرد یعنی این کار نه همه کردار است چیزی است
به از کردار **ابوعلی رازی قدس الله سره** شیخ الاسلام گفت که وی گفته اذا اوحشک الله
عز و جل من خلقه فاعلم انه یرید ان یونسک بنفسه یعنی هرگاه
بینی که حق تعالی ترا از خلق وحشت دهد از خاطر ناسائی و غایب را انجوی
بدانکه مراد او آنست که ترا با خود انس و آرام دهد **ابوعلی خیران قدس سره**
نام وی حسن بن صالح بن خیران است فقیه بود شافعی جمع کرده بود میان فقه

وورع وی را تکلیف کردند که قاضی القضاة شود قبول نکرد گویند علی بن عیسی وزیر
مقتدر بالله صاحب البلد را گفت که شیخ ابوعلی خیران را بیارد تا قضا را
بروی عرض کنند وی بشنید و پنهان شد چند کس بر در خانهٔ وی موکل ساختند
که تا چون بآب محتاج شود بیرون آید ده روز زیادت بیرون نیامد خبر بوزیر
رسید گفت وی را بگذارید مقصود ما آن بود که مردم بدانند که در مملکت ما
کسی هست که قضاء شرق و غرب را بروی عرض کردند و وی قبول نکرد و وی گفته
اذا استند الرجل بأم عقله شیخ الاسلام گفت که چون دل بیدار بود مرد
معلق نبود ابوعلی خیرانی قدس سره آورده‌اند که وی را مسافری رسید برای سوزنی
هفتاد بار او را ببازار فرستاد که بهتر ازین می باید شیخ ابوعلی با بزرگی
و پیری و ضعف خویش میرفت و دیگری می آورد تا هفتاد بار بعد از هفتاد
بار سوزن دیگر بیاورد تا جایی که او را بدان سوزن اختیار کند آن مسافر گفت
دریغا که نیم خادم بیش نبودی که دلت بگرفت و من از برای تجربه میکردم اگر سوزن
گر بیاوردی انقصد بارت بخواستم فرستاد عبدالله بن محمد المعروف بالمرتعش قدس سره
از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابومحمد است نیشابوری است از محلهٔ حیره بعد از آن بوده

یگانه مشایخ عراقست و ایمهٔ ایشان از اصحاب ابوحفص حداد است و جنید را
دیده بود و گفته‌اند عجایب بغداد سه است زعقهٔ شبلی و نکتهٔ مرتعش و حکایات
خلدی و مرتعش در بغداد بوده در مسجد شونیزیه و آنجا برفته در سنهٔ ثمان
وعشرین وثلثمائه و در قوانین وعشرین ابوحفص وی را السیاحت فرموده بود
هر سال هزار فرسنگ سفر میکرد پای برهنه و سر برهنه و بهیچ شهری بیش
از ده روز نبودی و گاه بودی که سه روز بودی ابراهیم بن مولد گوید
که مرتعش برقه آمد ابراهیم قصار وی طبقی نان و انگور فرستاد مرتعش را
پوستینی بود و میزری میزر را ازار ساخت و پوستین را بفروخت بهمن
آن نان و انگور خرید و با ابراهیم قصار فرستاد و گفت نان و انگوری را
نان و انگوری اگر ترا باید ترا حالی است بیرون آی ابراهیم مولد گوید
که ابراهیم قصار ما را گفت با دام که اینجاست با وی سخن نگویید و بروی
سلام نکنید وی مدتی دراز در رقه اقامت کرد روزی بوی رسیدم گفتم
یا با محمد تو هنوز اینجایی با اینهمه خواری که از جهة ما بتو رسید گفت جهة
آن من اینجا اینقدر اقامت کردم و اگرنه من در شهرها دیگر بیش از چند روز

نمی باشم مرتعش گوید که هرگز خویشتن را باطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام
ندیدم از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت اشکال و تلبیس و کتمان و هم از وی
پرسیدند که ای الاعمال افضل گفت رؤیة فضل الله پس این بیت بخواند شعر
ان المقادیر اذا ساعدت الحقت العاجز بالحازم و هم وی گفته افضل
الارزاق تصحیح العبودیة و ملازمة الخدمة علی السنة و هم وی گفته که اول
کار من آن بود که من دهقان پسری بودم در نشابور بر در خانه خود نشسته بودم
ناگاه جوانی آمد مرقعی در بر و کهنه بر سر و بسوی من اشارت کرد و بوجهی لطیف
چیزی بخواست با خود گفتم جوانی است تن درست از بن سرم نمیدارد که
سوال میکند و ویرا هیچ جواب ندادم بانگی بر من زد که از آن بسیار بترسیدم
پس گفت اعوذ بالله مما خامر سرک و اختلج به صدرک من بیخود شدم و بروی
در افتادم خادمی از خانه بیرون آمده بود و سر من در کنار خود نهاده بود
و مردم بسیار گرد من در آمده چون بعد از مدتی با خود آمدم آن جوان
رفته بود حسرت بسیار خوردم و از آنچه کرده بودم پشیمان شدم چون شب رسید
بغایت غمگین در خواب شدم حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله عنه را در خواب دیدم

داد که ای ابو

و آن جوان با وی حضرت امیر بمن اشارت میکرد و سرزنش میکرد و میگفت
ان الله لا یحب مانع سائله از خواب در آمدم و هر چه داشتم تفرقه کردم و روی
بسفر آوردم بعد از دوازده سال شنیدم که پدرم مرده است بنشابور باز گشتم
و از خدای تعالی درخواستم که مرا خلاص دهد از میراثی که بمن رسیده بود حق تعالی
عنایت کرد و از آن خلاص شدم و همیشه خشم آن جوان را بر خود میبینم
و هرگز از شرمندگی وی خالی نشدم و نخواهم شد تا آن وقت که بخدای تعالی
برسم **عبدالله بن محمد منازل قدس الله سره** از طبقهٔ رابعه است کنیت وی
ابو محمد است از بزرگان مشایخ نشابور بوده و ویرا طریقی است که بآن منفرد است
صحبت داشته با حمدون قصار و طریق ملامتیان از وی گرفته عالم بوده بعلوم ظاهر
بزرگی گفته از مشایخ که من مردی و نیم شناسم نیم نصرآبادیست که مرد ما را
بد نام نبرد و مرد تمام عبدالله بن منازل که مرد ما را خود نام نبرد وی گفته
که هر که در این کار بزور در آید فضیحت شود و هر که بضعف در آید قوی شود
یعنی به نیاز و حرمت و ارادت در آید نه بدعوی و قوت و هم وی گفته
که هیچ خیر نیست در آن کس که ذوق ذل سوال و ذل رد نچشیده باشد و هم وی گفته

که هر که لازم کرداند مر نفس خود در اچیزی که بآن محتاج نباشد ضایع کرداند از
احوال خود مثل آن از چیزهائی که بان محتاج باشد وازان چاره ندشته باشد
وهم وی گفته که اگر درست شود بنده را در همه عمر یک نفس که از ریا و شرک پاک باشد
هراینه برکات آن نفس در آخر عمر بوی سرایت کند عبد الله حداد رازی قدس الله سره
شیخ الاسلام گفت که وی گفته هر که حق الله تعالی را در جوانی فرو گذارد
الله تعالی ویرا در پیری فرو گذارد و یاری ننهد عبد الله بن العصام المقدسی قدس الله سره
شیخ الاسلام گفت که وی مصطفی را صلی الله علیه وسلم بخواب دید گفت یا رسول الله
حقیقت این کار که ما در آنیم چیست گفت شرم داشتن از حق تعالی چون
با خلق باشی از وی خالی باشی یعنی می باید که چون بظاهر با خلق باشی بباطن
با حق باشی و شرم داری از وی که بباطن نیز مشغول خلق باشی رسول صلی الله
علیه وسلم این بگفت و برفت و بر اثر وی رفتم گفتم یا رسول الله بیفزای
گفت بخشودن بر خلق وقتی که با حق باشی یعنی وقتی که بباطن با حق باشی
باید بظاهر با خلق باشی و بر ایشان ببخشای و حقوق ایشانرا ضایع نگردانی
عبد الله بنادانی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که وی گفت مصطفی را صلی الله

علیه وسلم

علیه وسلم بخواب دیدم گفتم یا رسول الله کدام قوم نشینم گفت با آن قوم که
بمهمانی شوند یعنی زر ولان نه بآن قوم که مهمانی کنند یعنی توانگران ابو الخیر تیناتی
قدس الله تعالی سره از طبقه رابعه است نام وی حماد است غلامی بود به
تینات که دهی است به فرسنگی مصر و گویند که تینات از رصیصه است از
ولایت مغرب زنبیل بافتی کسی نداند که چون می بافت و ویرا بدو دست دیده اند
چون کسی نبودی و باشیر موانست داشته قیل له بلغنا ان السباع تانس بک فقال
نعم الکلاب تانس بعضها ببعض وی نیهار زمین بود در وقت خود و مشرف
بر احوال خلق در سنه نیف و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا ویرا آیات و کرامات
بسیار و ظاهر بوده صحبت داشته با ابو عبد الله جلا و جنید و غیر ایشان از
مشایخ و در طریقه توکل یگانه بود وی گفته هر که عمل خود ظاهر کند مرائی است
و هر که حال خود ظاهر کند مدعی است وقتی یکی را دید بر آب میرفت گفت
این چه بدعتست با خشکی آی و میرو وقتی دیگری را دید که در هوا میرفت گفت
این چه بدعتست فرود آی و میرو و آخر بانگ بر وی زد که کجا میروی گفت
بحج گفت اکنون میرو شیخ الاسلام گفت که کرامات فروش تا ویرا قبول کنند

معروفست و کرامات حرم اگرچه بانگ سگ نکند سگ است یعنی حقیقت نه کرامات است
ورای آن چیزیست آن زهاد و ابدال را خوش آید صوفی عارف از کرامات
مه‌ست وی کرامات کرامات است شیخ الاسلام گفت که عباس بن محمد الخلال گوید
که از روم رفتمی بطرسوس ابو الخیر تیناتی مرا گفت که مرقع در گردن افکنده کجا
می شوی گفتم بطرسوس و بیت المقدس گفت چرا اینجا باز ننشینی و روی باز نکنی
شیخ الاسلام گفت که ابو صالح صدنانی گفت نام وی هارون که در خانه
ابو الخیر تیناتی شدم بزیارت مرا گفت اکنون سفر کجا میکنی گفتم بطرسوس
گفت امسال اینجا نیت داری گفتم نیت مکه گفت الله تعالی شما را چیزی داد
حق آن ندانستید و آنرا نیکو نداشتید شما در وادیها و دریاها پراکنده ساختید
ابو صالح گفت ای شیخ حج و غزا را نیکو نمی‌گوئی گفت آری حج و غزا را نیکو گویم
چرا نه وقت خود را غنیمت نگیرید و بان باز نشینید شیخ الاسلام گفت مریدی
هست ابو القاسم خلال مروزی شد از وی دستوری خواست که بسفری شوم گفت
چرا میروی گفت آب که زود تیره گردد هر گفت چرا دریا نباشی که زود تیره نگردد
یکی از اصحاب ابو الخیر تیناتی گوید که روزی شیخ نشسته بود گفت وعلیکم السلام

گفتم با فرشتگان میگوئی گفت نه که یکی از فرزندان آدم در هوا میگذشت بر من
سلام کرد او را جواب دادم ابو الحسین قرافی گوید بزیارت ابو الخیر تیناتی رفتم چون
وداع وی میکردم تا در مسجد بیرون آمد و گفت یا ابا الحسین میدانم که با خود معلوم
برنداری لیکن این دو سیب را با خود بردار از وی بستدم و در جیب نهادم سه روز
برفتم هیچ فتوح نرسید یکی از آن دو سیب را بیرون آوردم و بخوردم خواستم
که دیگر را بیرون آرم دیدم که هر دو سیب در جیب منست پس از آن سیبها میخوردم
و باز در جیب من پیدا میشد تا بموصل رسیدم بخاطر من رسید که این سیبها معلوم
من شده‌اند و توکل را بر من فاسد ساختند آنها را از جیب بیرون آوردم و نگریستم
دیدم که درویشی خود را در عبائی پیچیده میگوید مرا سیب آرزو کند هر دو را بوی
دادم چون از وی برگذشتم در دل من افتاد که شیخ ابو الخیر آن سیبها را
بوی فرستاده بود در گشتم و آن درویش را طلب کردم نیافتم یکی از ملطیه
میگوید که پیش شیخ ابو الخیر تیناتی بودم با من از ابتدای حال خود حکایت
آغاز کرد از وی پرسیدم که سبب دست بریدن شما چه بود گفت دستی
گناهی کرد ببریدندش مرا گمان آن شد که در جوانی از وی کاری که سبب

بست چندان باشد واقع شده است دیگر هیچ نگفتم تا آنکه بعد از چند سال
با جمعی از مشایخ بوی رسیدم با یکدیگر از مواهب و کرامات که از حق سبحانه
نسبت با ایشان واقع شده بود سخن میگفتند تا سخن بطی ارض رسید در آنجا
هر کسی سخنی میگفت ابو الخیر از آن خاطر تنگ آمد گفت چند میگویید که فلان
یک شب بمکه میرود و فلان در یکروز من غلامی حبشی می‌شناسم که روزی در جامع
طرابلس نشسته بود و سر در مرقع کشیده چون شیخ حرم بخاطر وی آمد در سر خود گفت
کاشکی من اکنون در حرم بودمی چون سر از جیب مرقع بیرون آورد خود را
در حرم یافت آن جماعت در یکدیگر نگریستند و با یکدیگر باشارت گفتند که
این غلام حبشی وی است پس یکی از آن جماعت گستاخی کرد و گفت اصحاب می‌پرسند
که سبب بریدن دست شما چه بود گفت دستی گناهی کرد ببریدندش گفتند
که این میگویی میخواهیم که سبب آن را بگویی گفت من مردی بودم از مغرب مرا
هوای سفر خاست باسکندریه آمدم دوازده سال آنجا بودم از آنجا سفر کردم
دوازده سال دیگر در میان شطا و دمیاط اقامت کردم گفتند اسکندریه
شهریست معمور آنجا میتوان بود اما در میان شطا و دمیاط هیچ نوع آبادانی نیست

چون معاش

چون معاش میکردی گفت بر کنار خلیج دمیاط خانگکی از نی ساخته بودم و در آن
زمان راه گذر زنان بسیار بدمیاط فرود می‌آمدند چون شبانگاه چیزی میخوردند
سفره‌های خود را بیرون سوری می‌افشاندند نان ریزه که میریخت در آن
با سگان مزاحمت میکردم و نصیب خود میگرفتم در تابستان قوت من این بود
چون زمستان می‌شد در نواحی خانه من بردی بسیار بود از زمین میکندم
و بیخ آن را که تازه و سفید بود میخوردم و آنچه از آن خشک و سبز بود می‌انداختم
این بود قوت من ناگاه روزی بسر من در دادند که ای ابو الخیر تو چنان
گمان می‌بری که با خلق در قوتهای ایشان شریک نیستی و دعوی توکل میکنی و چنان
آنکه در میان معلوم نشسته گفتم الهی و سیدی و مولای سوگند بعزت تو
که هرگز دست بآنچه آن را از زمین رویانی دراز نکنم و هیچ نخورم جز آنچه
تو بمن رسانی دوازده روز گذشت نماز فرض و سنت و نفل میگذاردم
بعد از آن از نفل عاجز شدم دوازده روز دیگر فرض و سنت میگذاردم
بعد از آن از قیام عاجز شدم دوازده روز دیگر نشسته میگزاردم بعد از آن
از سنت عاجز شدم دوازده روز دیگر فرض میگذاردم بعد از آن از نشستن

بر وضع یک نوع الحاق است عفی

نیز عاجز شدم دیدم که دیگر قرص از من فوت میشود پس پناه بخدا التجا بردم
و در سر خود گفتم الهی و سیدی بر من خدمتی فرض کرده که از آن سؤال خواهی
کرد و رزق مرا ضامن شده که بمن رسانی بآن رزقی که ضامن شده بر من
تفضل کن و بآن عهدی که بسته ام مرا مگیر ناگاه دیدم که در پیش من دو قرص
پیدا شد و در میان آن چیزی و شیخ هیچ نگفت که آن چه چیز بود و از اصحاب
هم کسی نپرسید پس دایم آن دو قرص را از پیش شیء دیگر می یافتم بعد از آن
اشارت چنان شد که بجانب ثغری باید شد بغزا بجانب ثغر روان شدم
تا بدهی رسیدم اتفاقا روز جمعه بود در صحن مسجد جامع شخصی قصه زکریا علیه السلم
و در آمدن وی در درخت و دو نیمه کردن او باره و صبر کردن او بر آن
میگفت در نفس خود گفتم الهی و سیدی زکریا علیه السلم مردی صابر بوده است
اگر مرا نیز مبتلا گردانی ببلائی صبر کنم پس از آن روان شدم تا بانطاکیه رسیدم
بعضی از دوستان من مرا دیدند دانستند که عزیمت ثغر دارم برای من شمشیر و
سپری و حربه آوردند پس بثغر رفتم و از خدای تعالی شرم داشتم که از ترس عدو
در پس سور مقام گیرم روز در آنجا که بیرون سور بود مقام گرفتم و شب بکنار دریا

می آمدم

می آمدم و حربه را در زمین فرو می بردم و سپر را بآن باز می نهادم و محراب
می ساختم و شمشیر را حمایل میکردم و تا روز نماز میگذاردم چون نماز صبح میگذاردم
به پیش باز می گشتم بعضی از روزها نظر میکردم چشم من بر درختی افتاد که بعضی
میوه های سرخ شده بود و بعضی سبز بود و شبنم بر آن نشسته بود و میدرخشید
مرا خوش آمد عهد مرا بر من فراموش گردانیدند دست بآن درخت دراز
کردم و از میوه آن چیزی گرفتم بعضی در دهن داشتم و بعضی در دست که عهد را
فریاد من دادند آنچه در دست داشتم بریختم و آنچه در دهان بود بینداختم
و با خود گفتم که وقت محنت و ابتلا رسید و سپر و حربه را دور انداختم و بر جای
بنشستم و دست بر سر خود زدم هنوز تنگ قرار نگرفته بودم که جمعی از سواران
و پیادگان گرد من در آمدند و گفتند برخیز مرا می بردند تا بساحل رسانیدند
دیدم که امیر آن نواحی سوار ایستاده است و گروهی سواران و پیادگان گرد
برگرد وی و جماعتی از سیاهان که روز پیشتر قطع طریق کرده بودند پیش روی
وی باز داشته اند چون پیش امیر رسیدم گفت چه کسی گفتم بنده از بندگان
خدای تعالی پس از آن سیاهان پرسید که وی را می شناسید گفتند نی گفت وی مهتر شماست

خود را فدای وی میکنید پس حکم کرد که دستها و پایهای ایشان ببرند یک یک را
پیش وی آوردند و از هر کدام یک دست و یک پای می بریدند چون نوبت
بمن رسید گفتند پیش آی و دست خود را دراز کن دست خود را دراز کردم ببریدند
گفتند پای خود را دراز کن دراز کردم و روی با آسمان کردم و گفتم الهی
و سیدی دست من گناه کرده بود پای را چه گناه است ناگاه سواری که
در میان ایستاده بود خود را بر زمین انداخت و گفت چه میکنید میخواهید که
آسمان بر زمین فرود آید این فلان مرد صالح است و نام مرا گفت آن امیر خود را
از اسپ بینداخت و دست بریده مرا برداشت و ببوسید و در من آویخت
و میگریست که مرا بحل کن گفتم من ترا اول بحل کرده ام دستی بود که گناهی
کرده بود ببریدندش بعد از آن بگریستم و گفتم کدام مصیبت ازین عظیم تر
که هم دست بریده شد و هم آن دو قرص از دست برفت شیخ الاسلام که بری
بود زهیر بن بکر نام وی عالم بوده و صاحب تصنیفات وی گوید که بروزگاری
مرا موالی در چشم نیامدی و ایشانرا کسی بر نشمردی مگر آنرا که باصل از عرب بودندی
شبی در خواب دیدم از بطالعه حلقه حلقه و جوق جوق تا بآسمان مرا گفتند

در چشم نیامدی

ای پسر بکر این همه که دیدی همه موالی اند از عجم در میان ایشان یک تن است
از عرب شیخ الاسلام گفت من سیزده ابو الخیر شناسم از بطالعه همه موالی
بودند سیه آن جهان و چندی را نام برد ابو الخیر تیناتی و ابو الخیر عسقلانی
و ابو الخیر حمصی و ابو الخیر مالکی و ابو الخیر حبشی و ابو الخیر حبشی پسین ابو الخیر است

ابو الخیر حبشی قدس الله سره شیخ عمو و شیخ عباس بدیدار وی فخر میکردند وی بمکه
مجاور بوده وقتی شخصی در مسجد حرام آمد و گفت کجایند آنانکه ایشانرا جوانمردان
میگویند پس اشارت بصوفیان کرد در سبیل حقارت جوانمردان اینانند
ساعتی گذشت شیخ ابو الخیر حبشی می آمد با هیبت و چشم تمام زردی بر روی
پدید آمده آن سخن را که آن شخص گفته بود دانسته بود گفت کیست آنکه
میگوید کجااند جوانمردان جوانمردی باید تا جوانمرد بیند و گویند که وی بهما
نه قروی در ارقوه است نام وی اقبال بود و لقب وی طاوس الحرمین و کنیت
وی ابو الخیر غلامی بود حبشی مر بعضی خواجه گان جرجان را و در اوان بندگی
نیز بندگی حضرت حق سبحانه اشتغال تمام داشت همواره خواجه وی میگفت
از من چیزی خواه و وی هیچ نمیخواست روزی بروی الحاح بسیار کرد گفت اگر

میخواهی خالصا لوجه الله آزاد کن خواجه گفت من چندین سالست که ترا آزاد کرده‌ام
بحقیقت تو خواجه بودی و من بنده پس خواجه خود را وداع کرد و روی به بغداد
آورد بقصد زیارت یکی از مشایخ چون بانجا رسید آن شیخ مشرف
بر موت بود چون سلام کرد گفت و علیک السلام یا ابا الخیر مشتاق
بودیم ترا الغیب است شریف که در حجاز باین شرف خواهی شد و وصیت ویرا او
بمجاورت حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا کرد و گفت مقصود تو آنجا
حاصل خواهد شد شصت سال مجاورت حرمین کرد که هرگز از هیچ کس چیزی
طلب نکرد وی گفته که شصت سال در مکه و مدینه مجاورت کردم و سختیهای بسیار
کشیدم هر گاه خواستم که از کسی سؤال کنم هاتفی آواز داد که شرم نمیداری
که روی که بآن سجده میکنی آن را پیش غیر ما خوار گردانی گفته اند هر گاه
که بروضه مقدسه مصطفویه علی ساکنها الصلوة والتحیه در آمدی و گفتی السلام علیک
یا رسول الثقلین جواب آمدی و علیک السلام یا طاوس الحرمین وی گفته الحر من
یوجب علی نفسه خدمة الاحرار والغنی من لا یری لنفسه علی احد منة ولا یری
لنفسه استغناء عن احد و هم وی گفته که ترک تجارت احرار است و تواضع سود

در سنه ثلث و ثمانین و ثلثمائه برفته از دنیا ابو الخیر عسقلانی قدس الله سره
ببغداد آمد و چندگاه اقامت کرد و با مشایخ صحبت داشت و از انجا بیکی از
دیهها رفت و متاهل شد و هم آنجا وفات کرد ابو الخیر حمصی قدس الله سره
بادیه کعبه را بارها بر قدم توکل قطع کرده توفی بعد العشر والثلثمائه ابراهیم بن شیبان
الکرمانشاهی قدس الله سره از طبقه رابعه است کنیت وی ابو اسحق است شیخ جبل بود در وقت
خویش و ویرا مقامات بود در ورع و تقوی که خلق از آن عاجز بند از اصحاب
ابو عبد الله مغربی و ابراهیم خواص است از عبد الله منازل پرسیدند که در حق وی
چه گوئی گفت ابراهیم حجة الله علی الفقراء و اهل الآداب والمعاملات
در سنه سبع و ثلثین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته هر که حرمت مشایخ نگاه ندارد
بدعویهای دروغ و کرامتهای بی فروغ گرفتار شود و بآن فضیحت گردد و هم وی گفته
که چون درویش گوید نعلین من باید که در روی نگاه نکنی یعنی در صحبت باید که
ترا انک نباشد و هم وی گفته که پدر مرا وصیت کرد که علم بیاموز از برای آداب
ظاهر و ورع را پیشه گیر از برای آداب باطن و دور باش از آنکه ترا چیزی
از خدای تعالی مشغول کند اندک کم افتد که کسی از وی روی بگرداند باز دولت آن یابد

ته روی بوی آرد ابو یزید مرغزی خراسانی قدس سره شیخ الاسلام گفت که خواجه
ابو یزید مرغزی هفته خراسان بحج بکرمانشاهان رسید ابراهیم شیبان را
آنجا یافت آن سال حج را بگذاشت و صحبت وی را لازم گرفت عمارت دل خود را
پس از آن سه حج کرد چون خواجه ابو یزید از دنیا رفت آرزو باران عظیم
بود بیرون نتوانستند برد در خانه دفن کردند عمارتی که باز بیرون برند
چون خواستند که بیرون برند در گور نبود شیخ الاسلام گفت که آن ولایت
نه از هفته یافته بود که از آن پیر و صحبت وی یافته بود ابراهیم بن احمد المولد الصوفی قدس سره
از طبقه رابعه است کنیت وی ابو اسحق از کبار مشایخ ری است و فتیان ایشان (جوانمردان)
با ابو عبد الله جلا و ابراهیم قصار رقی صحبت داشته در سنه اثنین و اربعین
و ثلثمائه برفته از دنیا آورده اند روزی ابو الحسین علی بن احمد وی را پس از وفات
بخواب دید گفت مرا وصیتی کن گفت علیك بالقلة والذلة الی ان تلقی
ربك وی گفته حقیقة الفقر لا یستغنی العبد بشیء سوی الحق سبحانه
و هم وی گفته که عجب می آید مرا از کسی که بشناخت که وی را راهی هست بخداوند
وی چون زندگانی کند با غیر او و حال آنکه خدا تعالی میگوید وانیبوا الی ربکم

واسلموا له و هم ابراهیم رقی گوید که من در ابتدای امر خود قصد زیارت مسلم
مغربی کردم چون بمسجد وی در آمدم امامتی میکرد و الحمد را خطا خواند
با خود گفتم که رنج من ضایع شد آن شب آنجا بودم روز دیگر بقصد طهارت
خواستم تا بکرانه فرات روم شیری بر راه خفته بود باز گشتم دیگری بر اثر من
می آمد عاجز فرو ماندم بانگ بر گرفتم مسلم از صومعه بیرون آمد چون شیران
وی را بدیدند تواضع کردند وی گوش هر یک بگرفت و بمالید و گفت ای سگان خدای
عز و جل نگفته ام شما را که با مهمانان من کار مگیرید آنگاه مرا گفت یا ابا اسحق
شما براست کردن ظاهر مشغول شده اید تا از خلق میترسید و ما براست کردن باطن
تا خلق از ما می ترسند ابراهیم الحبلی قدس الله سره از زمین گیل بوده پیری بزرگ
و با شکوه بود این طایفه را دوست صادق داشته شیخ ابو الازهر اصطخری گوید که
ابراهیم گیلی بعم زاده خود مبتلا شد وی را بزنی کرد بوی مشغوف شد چنانکه
از بی قراری در دوستی وی از نزدیک وی نتوانستی خاستن وقتی با خود گفت
این چیست که من در آنم اگر من با این حال بآخرت روم من که باشم شب برخاست
و غسل کرد و نماز کرد و بزارید و گفت الهی تو آن اولی که بودی دل مرا زان

حال اول باز ده در ساعت زنار را بگرفت و روز سیم برفت ابراهیم وی را دفن
کرد و با سر وقت خود شد پای برهنه و سر برهنه ببادیه درآمد ابراهیم دهستانی قدس الله سره
شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب را بمغان مرا گفت که ان وقت که درین دیار
اهل کلام پدید آمدند من ازان رنجه می‌بودم برخاستم و بشیخ ابراهیم دهستانی
رفتم که از وی بپرسم یعنی از مذهب وی و سخن ایشان چون پیش وی رسیدم
هنوز با وی ازان چیزی نگفته بودم مرا گفت محمد بازگرد لا یعرفه احد غیر الله
را جز الله کسی نشناسد سخن ذو النون است که العلم فی ذات الله جهل شیخ الاسلام
گفت او را نتوان شناخت جز باو و سخن او چون او را القرآن و سنت
بشناسی او را باو شناخته باشی یعنی شناخت تصدیقی و تسلیمی بعقل مجرد
او را نتوان شناخت عقل مخلوق است هیچ خودی دلالت نکند هر که در او
از و با تو سخن گوید بپذیر که او خود گوید و عقل و قیاس خود بپذیر که ایمان
سمعی است نه عقلی ابراهیم مرغینانی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که وی گفت
که آنچه گوش دریابد علم است و آنچه فهم دریابد حکمت است و آنچه باو بشنوی
و باو دریابی حیات است ابراهیم ناروبه قدس الله سره کنیت وی ابو اسحق است

از مشایخ نشابور است ابو حفص را دیده و با ابو عثمان حیری صحبت داشته
و وی را در فتوت شانی بوده است عظیم نام وی ابراهیم بن محمد بن سعید است
اما از صورت نیکوئی وی و خوش خواندن وی را ناروبه لقب کردند مظفر کرمانشاهی
القرمیسینی قدس الله سره وی از طبقه رابعه است از کبار مشایخ جبل است و از
فقراء صادق با عبد الله خراز صحبت داشته بود و بازکتر ارقی نیز در طریقت
خود گویانه مشایخ بود داستاد عباس ساعر است شیخ الاسلام گفت که وی شب را
بسه بخش کرده بود یکی نماز کردی و یکی قرآن خواندی و یکی مناجات
کردی برخود می‌زاریدی و این بیت میخواندی شعر قد لسعت حیة الهوی
کبدی فلا طبیب لها و لا راقی غیر الحبیب الذی شغفت به فعنده رقیتی
و تریاقی وی گفته العارف من جعل قلبه لمولاه و جسده لخلقه و هم وی گفته
من صحب الاحداث علی شرط السلامة و النصیحة اداه ذلک الی البلاء فکیف
بمن صحبهم علی غیر شرط السلامة و هم وی گفته باید که نظر تو در دنیا برای اعتبار باشد
و سعی تو در وی بر حد اضطرار و ترک تو مر آن را بر سبیل اختیار از وی پرسیدند
که فقر کیست گفت آنکه باو حاجتش نبود شیخ الاسلام گفت ازان باو حاجتش

نبود که حاجتش بهمه او بود و بس ابو الحسين بن بنان قدس الله سره از طبقه رابعه است
با ابو سعید خراز صحبت داشته و نسبت خود بوی درست کند در تیه رفته
از دنیا ابو عثمان مغربی گوید که ابو علی کاتب گفت که وقتی ابو الحسین بنان
در وجد و رقص بود و ابو سعید خراز از برای وی دف میزد ابو الحسین بنان گوید
که همه خلق در بادیه تشنه باشند و من بر کنار نیل و هم وی گوید که بزرگ ندارد
قدر دوستان الله تعالی را اگر بزرگ قدری بنزدیک وی ابو الحسین بن
هند الفارسی قدس الله سره از طبقه رابعه است نام وی علی بن الهندی القرشی است
از کبار مشایخ فارس است و علمای ایشان صحبت داشته با جعفر حذاء و غیر
از وی چون عمرو بن عثمان و جنید و طبقه ایشان وی گفته هر که را خدای تعالی
بر بساط قرب خود جای دهد وی را راضی و خشنود دارد و بهر چه بروی گذرد اند
زیرا که بر بساط قرب رضا و ناخشنودی نباشد و هم وی گفته حسن خلق
بالله تعالی بزرگترینست و بالمرها و فرمانهای وی آنکه بنشاط دل و طیب
نفس بآن قیام نمایی و با خلق به نیکو کاری و بردباری و هم وی گفته اجتهد
ان لاتفارق باب سيدك بحال فانه ملجاء الكل فمن فارق تلك السدة

لا تری بعدها

لا تری بعدها قرارا و لا مقاما و قال شعر کنت من کربتی افر الیهم فهم کربتی
فاین المفر شیخ ابو عبد الله خفیف گفته که شیخ ابو الحسین هند با جمعی در
شیراز در دعوتی بود و من در سفر بودم گفته بود که نصیب ابو عبد الله بگذارید
جماعت عذری گفته بودند دیگر باره گفته بود البته نصیب وی بگذارید بگذاشتند
اتفاقا من رسیدم در آمدم و سلام کردم ابو الحسین هند برخاست و جامه
در زیر بغل گرفت و بگریست و گفت قلوب المؤمنین لا تکذب پس مرا گفت هیچ
خورده تا دارید که من گرسنه ام آنچه گذاشته بودند آوردند ابو الادیان
قدس الله سره کنیت وی ابو الحسن است و نام وی علی وی را از آن ابو الادیان
گفتند که در همه دینها مناظره کردی و مخالفان را بشکستی وی بصری است در
ایام جنید بوده و با ابو سعید خراز صحبت داشته عالم بوده و صاحب لسان
وی را غلامی بود احمد نام وی گفته که روزی میان ابو الادیان و میان مجوسی
سخنی میگذشت ابو الادیان گفت که آتش باذن خدای تعالی کار میکند و مجوس گفت
نه چنین است که بطبع خود کار میکند و اگر چنانچه بنمایی که آتش بفرمان خدای تعالی
کار میکند بدین تو در آیم اتفاق بر آن کردند که آتش برافروزند و ابو الادیان

در میان آتش رود و هیزم بسیار جمع کردند و آتش عظیم را فروختند و مردم
بسیار حاضر آمدند چون هیزم تمام بسوخت اخگرها بر روی زمین پهن کردند
ابو الادیان بسجاده اندر خفته بود و نماز میکرد چون سلام باز داد برخاست
و بر بالای اخگرها برفت چون بآخر رسید روی بمجوسی کرد و گفت این کفایت
یا نوبتی دیگر درآییم چون این سخن بگفت روی درهم کشید مجوسی مسلمان شد
احمد گوید چون شب درآمد وی را مالیدم در زیر انگشت پای وی آبله دیدم بمقدار
سیبی گفتم شیخا این چیست گفت چون بر سر آتش میرفتم غایب بودم چون بآخر
آتش رسیدم حاضر گشتم و این سخن بگفتم و اگر این حضور در میانهٔ آتش بودی
بسوختمی شیخ الاسلام گفت که هرگاه که وی بحج رفتی از خانهٔ خود لبیک زدی
و از آنجا احرام گرفتی وقتی از حج باز آمد و روز لبیک زدن گرفت گفتند بسر وی
مکن اکنون باز آمدی از لبیک میزنی گفت این بار نه لبیک حج را میزنم که
لبیک او را میزنم یک هفته بر نیامد که از دنیا برفت ابو جعفر محمد بن علی النسوی المعروف
بمحمد علیان قدس الله سره از طبقهٔ رابعه است از کبار مشایخ نسا بوده
از اجلهٔ اصحاب ابو عثمان حیری محفوظ گوید که وی امام اهل معرفت است وی

از انجا قاصد ابو عثمان آمدی پرسیدن مسایل از وی و در راه آب و نان نخوردی
و خواب نکردی بر طهارت رفتی و چون طهارت بشکستی رفتی تا طهارت نکردی
شیخ الاسلام گفت اگر با ابو عثمان رفتی روا بودی طعام خوردن و بی طهارت
رفتن اما او نه با ابو عثمان میرفت مقصود وی چیزی دیگر بود وی گفته هر که باختیار
و خواست خود اظهار کرامات میکند وی مدعی است و هر که بی خواست وی بر وی
کرامتی ظاهر میشود وی ولیست و هم وی گفته که چون دوست نداری کسی را که از کرم
از بر و احسان وی یک طرفة العین خالی نیستی و چون دعوی محبت کسی کنی
که یک طرفة العین در مقام موافقت وی نباشی و هم وی گفته که هر که با غیر الله
تعالی آرام گیرد الله تعالی وی را فرو گذارد و هر که با الله تعالی آرام گیرد طرق
آرام با دیگران از وی ببرد ابو سعید الاعرابی رحمه الله از طبقهٔ خامسه است
نام وی احمد بن محمد است بصری الاصل است بمکه ساکن شده بود عالم بوده و فقیه
وی را برای این طایفه تصنیفها بسیار است با جنید صحبت داشته و با عمرو بن عثمان
و ابو الحسین نوری و حسن مسوحی و ابو جعفر حفار و ابو الفتح حمال قریبست
بطبقهٔ چهارم در سنه اربعین او احدی و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا

در وقت خود شیخ حرم بود شیخ الاسلام گفت وی را جزویست در نکتهای توحید سخت
سخت نیکو در آنجا گفته لا یکون قرب الا وثمه مسافه نزدیکی نگویند تا مسافت نبود
شیخ الاسلام گفت در قرب دوی کائنست که یکی بدیگری نزدیک بود پس چون نیک نگری
قرب بعد باشد تصوف یکتائیست وی گفته التصوف کله ترک الفضول و المعرفة
کلها الاعتراف بالجهل وهم وی گفته لا یکون الشوق الا الی غایب شیخ الاسلام
گفت داود طائی را گفتند که تو مشتاقی گفت نی نه دورم عاشق تا مشتاق بود دوست
من حاضرست وهم ابن الاعرابی گفته است که الله تعالی بعضی از دوستان خود با دشمنان اطلاع
داده تا بآن بر دوستان وی تعطف میکنند و بآن سبب دوستان می آسایند **ابو عمرو**
الزجاجی قدس الله تعالی سره از طبقه خامسه است نام وی محمد بن ابراهیم است و گفته اند
نام وی ابراهیم است نیشاپوری الاصل است صحبت داشته با ابو عثمان حیری
و جنید و رویم و خواص گویند که چهل سال در مکه مجاور بوده در حرم بول نکرده
و موی نینداخته تعظیم حرم را و نزدیک بیست حج گزارده بود ابو عمرو نجید گوید که بمکه
بودم و مشایخ وقت چون کتانی و ابو الحسین مزین کبیر و صغیر و غیر ایشان از مشایخ
حلقه میزدندی و صدر همه ابو عمرو زجاجی بود و چون سخن رفتی وی حکم کردی و [illegible]

گردندی

گردندی پیوسته گفتی من سی سال خلاجای جنید بدست خود پاک کرده ام و بآن فخر
میکرد در سنه ثمان و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته لان ینقص من
البشریة شیء احب الی من ان امشی علی الماء یعنی اگر از وجود بشریت من
چیزی کم شود دوستر دارم از آنکه بر آب روم وهم وی گفته که مادر من مرد
و از وی پنجاه دینار میراث بمن رسید بقصد حج بیرون آمدم چون ببابل رسیدم
شخصی مرا پیش آمد و گفت با خود چه داری گفتم هیچ بهتر از راستی نیست گفتم
پنجاه دینار گفت بمن ده همیان را بوی دادم آن را بشمرد همچنان یافت که گفته بودم
گفت راستی تو مرا بگرفت پس از مرکب خود فرود آمد که سوار شو گفتم نمیخواهم
گفت چاره نیست و الحاح بسیار کرد سوار شدم گفت من هم بر اثر تو میرسم
سال آینده بمن رسید در مکه و با من می بود تا از دنیا برفت گویند که در موسم حج
عجمی پیش وی آمد که برات من بده که حج گزارده ام و یاران تو مرا نشان داده اند
که برات حج از تو بستانم شیخ سلامت صدر و سادگی وی را دید دانست که یاران
با وی مزاح کرده اند بغلام اشارت کرد و گفت اینجا رو و بگوی یارب اعطی البراة
ساعتی بر نیامد که آن عجمی بازگشت و بدست وی کاغذی و بخط سبز بر آن نوشته که

بسم الله الرحمن الرحیم هذه براءة فلان بن فلان من النار ابراهیم بن یوسف بن محمد
الزجاجی قدس سره کنیت وی ابو اسحق است و الد ابو عمرو زجاجی است وی را در تاریخ
مشایخ آورده‌اند از کبار اصحاب ابو حفص است و در طریق ملامت و خلاف نفس
صاحب مذهب است از وی حکایت کنند که گفته است فی خلاف النفس عادوام الله وقات
برکه وقد ساعدت نفسی مرة فی خطرة فما امکننی تدارکها الی ستین جعفر بن محمد بن
نصیر الخلدی الخواص قدس سره از طبقه خامسه است کنیت وی ابو محمد است بغدادیست
و خلد محلتی است از بغداد وی حصیرباف بود شاگرد جنید و ابراهیم خواص است
و با نوری و رویم و سمنون و جریری صحبت داشته بود و با غیر ایشان از مشایخ
وقت و عالم بود بعلوم اینطایفه و صاحب جمع کتب و تواریخ و حکایات و سیر
مشایخ بوده وی گفته که دویست دیوان دارم از مشایخ و دو هزار پیر شناسم
اینطایفه وی گفته که عجایب عراق سه چیز است شطح شبلی و نکته مرتعش و حکایت من وی
پیر شیخ ابو العباس نهاوندی است ببغداد رفته از دنیا در سنه ثمان و اربعین و ثلثمائه
و قبر وی شونیزیه است نزدیک قبر سری سقطی و جنید شیخ الاسلام گفت که من
یک تن دیده‌ام که وی را دیده بود و از وی حدیث داشت قاضی ابو منصور هروی

ببغداد

وی را ببغداد دیده بود وی گفته که الفتوة احتقار النفس و تعظیم حرمة المسلمین و هم
وی گفته کن شریف الهمة فان الهم تبلغ بالرجل لا المجاهدات و هم وی گفته که
در بیت المقدس بودم دیدم که مردی همه روز خود را در عبای پیچیده بود تا گاه
برخاست و روی به آسمان کرد و گفت کدام را دوستر داری آنکه دوغبا و پالوده
دهی آنکه این قندیلهای خانه ترا در هم شکنم پس بجای خود باز گشت و بخفت من
با خود گفتم تا این مرد روستایی است یا از اولیاء الله است در میان آنکه من در فکر
کار وی بودم دیدم که شخصی در آمد و با وی زنبیلی بزرگ راست و چپ می نگرست
تا وی را دید آمد و بالای سر وی نشست و گفت برخیز پس از زنبیل دوغبا و پالوده
بیرون کرد آن فقیر بنشست و بخورد چندانکه خواست پس گفت این باقی را
بفرزندان خود بر آن شخص برخاست و برفت من در عقب وی برفتم و گفتم بخدای
بر تو که تو آن مرد را می شناسی گفت نی من هرگز وی را ندیده بودم غیر از امروز
چند روز بود که فرزندان من از من دوغبا و پالوده خواسته بودند و من مردی
فقیرم و حالی میکنم گفتم که هرگاه خدای تعالی فتوحی رساند بکنم آنچه میخواهید
امروز یک دینار کسب کردم و حوایج آنچه گفته بودند خریدم و بخانه آوردم

خواب بر من غلبه کرد بخفتم هاتفی آواز داد که برخیز آن تخته تخته مسجد بر روی آن مرد
که خود را در عبای خویش پیچیده نه ما این را برای وی ساخته ایم آن تخته از وی باز بزندان
خود آور از خواب در آمدم فرزندان آن را پیش آوردند تا بجوزیم برداشتم
و اینجا آوردم چنانکه میبینی شیخ الاسلام گفت که از جعفر خلدی پرسیدند
که عارفان کیان اند گفت هم ما هم ولو کانوا هم لما کانوا هم ایشان نه ایشان اند
اگر ایشان ایشان اندی ایشان نه ایشان اند شیخ الاسلام گفت که معنی این سخن
آنست که صوفی نبود اگر بود صوفی نبود و آنچنانست که وی گفت و آن نه لطافت تمت
وی بود نه آنکه وی از که شنیده بود شیخ الاسلام گفت سبحان الله آنکه تیز
ازین که دید در جهان بنیست و رهست نهان شخص در پیرهن روان و میگویند
که او نه آن کالبد در دل کم و دل در جان و جان در آن که زنده بآنست
جاودان ابو الحسین الصوفی الفوشنجی قدس الله سره از طبقه خامسه است نام وی علی بن
احمد بن سهل از یکی از جوانمردان خراسان بود ابو عثمان حیری را
دیده بود و در عراق با ابو العباس عطا و جریری صحبت داشته بود و در شام
با طاهر مقدسی و ابو عمرو دمشقی صحبت داشته و با شبلی در مسایل سخن گفته بود

وهو من اعلم مشایخ وقته بعلم التوحید وعلوم المعاملات واحسنهم
طریقة فی الفتوة والتجرید وکان خلقا دینا متعهدا للفقراء مات سنة ثمان
واربعین وثلثمائة از بوشنگ بوده و بنشابور نشسته و طریقت صوفیان نیکو
دانسته و سفرها نیکو کرده وی است که عهد کرده بود که هرگاه که مرا احتلام شود
جزی بر هم بر ویش که آن از خلل افتد در لقمه یا اندیشه ناراست وقتی در بادیه بود
وی را احتلام افتاد تنها بود ازار از پای بیرون کرد و بر مغیلان انداخت تا هر که
برسد بردارد وفا کردن عهد را وی را پرسیدند که تصوف چیست گفت اسم
ولا حقیقة وقد کان قبل حقیقة ولا اسم ابو عثمان مغربی گوید که از وی پرسیدند
که ظریف کیست گفت الخفیف فی ذاته واخلاقه وافعاله وشمائله من غیر تکلف
ابوبکر رازی گوید که شنیدم که ابو الحسن فوشنجی میگفت که مردم سه گروه اند
اولیا که باطن ایشان بهتر است از ظاهر ایشان و علما که ظاهر و باطن
ایشان برابر است و جهال که ظاهر ایشان بهتر است از باطن ایشان
خود انصاف بدهند و از دیگران انصاف مطلبند و هم وی گفته لیس فی
الدنیا شیء اسمج من محب لسببه عوض بندار بن الحسین بن محمد بن مهلب الشیرازی قدس الله سره

از طبقه خامسه است کنیت وی ابو الحسین است از اهل شیراز است یا ارجان بوده
ربیس الحاسبی عالم بوده باصول و ویرا در علوم حقایق زبانی است نیکو شاگرد شبلی است
و با جعفر حذا صحبت داشته و شبلی قدر وی بزرگ میداشت استاد ابو عبد الله
خفیف است و میان ایشان مفاوضات است در مسایل بسیار در سنه ثلث
و خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا در ان سال که شیخ ابو علی کاتب برفته و شیخ ابو ذرعه
طبری ویرا غسل کرده وی گفته که نه از ادبست که از یار خود پرسی که از کجا می
و در چه کاری از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت وفا بعهد شیخ الاسلام گفت
وفا بعهد آن نیست که هر چه بر دل گذشت که برای او بکنی آنرا بکنی وقتی عیاری
با صوفی گفت که فرق میان ما و شما آنست که هر چه باگوئیم بکنیم و شما هر چه بر دل
گذرد بکنید شیخ الاسلام گفت که مشایخ گفتند که مبین خاطر که بر دل گذرد از حق
بود شیخ ابو الحسن جهضم همدانی گوید که بندار رازجانی گفت که الله تعالی از عرش
چیزی بر نیمه دهد از بندگان خود و آن بنده بموجب آن معاملت نکند الله تعالی
آنرا از وی باز نستاند و لوی بگذارد حجت را تا فردا با وی بآن حساب کند
اما زیادتی باز گیرد و در زیادت در بندد شیخ الاسلام گفت هر که نه در زیادتست

در نقصان است

در نقصان است و این صعب است این قوم را و هم بند ازگفته من لم یترک الکل
رسمانی جنب الحق لا یحصل له الکل حقیقة وهو الحق سبحانه **ابو عمرو نجید
قدس الله سره** از طبقه خامسه است نام وی اسمعیل بن نجید بن احمد السلمی است جد
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی است از جانب مادر وی از کبار اصحاب ابو عثمان
حیری است و آخرین کسی که از ایشان برفته از دنیا توفی سنه ست و خمسین
و ثلثمایه جنید را دیده بود و از کبار مشایخ وقت خود بود و ویرا طریق خاص
بود از تلبیس حال و نگاهداشت وقت و حدیث فراوان داشته و ثقه بود روزی
ابو عثمان از برای خرج بعضی از ثغور مسلمانان چیزی طلبید بمجلس هیچ نداد
ابو عثمان تنگدل شد چنانچه در مجلس بگریست چون شب در آمد ابو عمرو بعد از
نماز خفتن کیسه دو هزار درم در انجا پیش ابو عثمان آورد و گفت این وجه
را در آنچه میخواستند صرف نمایند ابو عثمان خرم شد و ویرا دعای خیر کرد
چون بامداد شد ابو عثمان بمجلس نشست گفت ای مردمان ما با بو عمرو بسیار
امیدوار شدیم که دوشینه دو هزار درم بجهت ثغر مسلمانان آورده جزاه الله
خیرا ابو عمرو از میان مردم برخاست و بر سر جمع گفت آن از مال مادر من بود

و وی آن رضی نیست از ابن باز دهید تا بوی باز دهم ابوعثمان فرمود تا آن
کیسه را آوردند و بوی باز دادند چون شب در آمد باز آمد پیش ابوعثمان رد کرد
و گفت چه بود که این وجه را چنان صرف کنید که غیر ما کسی ندانند ابوعثمان
بگریست و گفت رب سکوت ابلغ من کلام و هم وی گفته من کرمت علیه نفسه
هان علیه دینه و هم وی گفته رتبة الاحسان خیر من حال الدال و از وی پرسیدند
که آن چیست که بنده را از آن چاره نیست گفت ملازمة العبودیة علی السنة
و دوام المراقبة و هم وی گفته الانس بغیر الله تعالی وحشة عبدالله بن محمد
الرازی الشعرانی قدس سره از طبقه خامسه است کنیت وی ابومحمد است اصل از ری
بوده و نیشابور بزرگ شده با جنید و ابوعثمان و محمد بن الفضل و رویم و سمنون
و ابوعلی جوزجانی و محمد حامد و غیر ایشان صحبت داشته و از کبار اصحاب ابوعثمان
بوده و ابوعثمان وی را از گزیده داشته و یرا ارباب صحیح است عالم بوده بعلوم
ظاهر و حدیث داشت و ثقه بود در سنه ثلث و خمسین و ثلثمائه برفته از دنیا
وی گفته که عارف نپرستد الله تعالی را بر موافقت خلق که وی کار کننده بود
بر موافقت خالق و هم وی گفته که معرفت حجابی بدرد میان بنده و الله تعالی

و هم وی گفته

و هم وی گفته که دنیا آنست که محجوب کرد ترا از الله تعالی و هم وی گفته که تنگ
و تنگ دلی از آنکی معرفت زاید ابوالحسن السیروانی قدس الله سره نام وی علی
بن محمد السیروانی است استاد ابوالحسین سیروانی صغیر است از سیروان مغرب
بوده است بزرگ بوده و بمباط نشستی شیخ ابوسعید مالینی آورده در اربعین
مشایخ که ابوالحسین سیروانی کبیر گوید که سهل عبدالله تستری گوید کل من لم یکن
بحرکته و سکونه امام یقتدی به فی ظاهره ثم یرجع الی باطنه قطع به و هم وی گفته
الرضاء فوق الموافقة مع ما یبدو من الغیب و هم وی از خواص طلب وصیت کرد
خواص گفت الزم الفقراء فان الخیر فیهم ابوالحسین قرافی قدس الله سره
نام وی علی بن عثمان بن نصر القرافی است قرافه دهی است بمصر و گویند که وی
بمباط بوده شاگرد ابوالخیر تیناتی و ابوالحسن الصائغ دینوری است صد و ده سال عمر وی
بوده در سنه ثمانین و ثلثمائه برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت که قرافی یگانه
دنیا و بی‌نظیر بود در وقت خویش و بس حاد النظر و حاضر الوقت بود و با عام
سنی بود و با خاص عارف و در خود موحد بود و نشان خود کم شیخ الاسلام
گفت با خر عمر ده تن از مشایخ متاخرین اختیار کرده بود شیخ ابوالخیر تیناتی و قرافی

وحصری وعلی بندار صیرفی ونصرابادی وسیروانی صغیر وبهاوندی وقصاب
وخرقانی وطاقی وی گفته اینها جداند وقتی قراقی در کشتی احتساب کرد دست و
پای وی ببستند و در آب انداختند چون وقت نماز شد او را در صف اول دیدند
جامه وی تر ناشده شیخ الاسلام گفت که زنده او را کشی شد که او بروح دیگر
زنده است شیخ الاسلام گفت که سید السادات قراقی گوید که چون ترا چیزی
دهند بخلاف شریعت واجب بود که پنهان داری ابوسلیمان نیلی قدس سره
شیخ الاسلام گفت که ابوسلیمان نیلی بقراقی آمد و کیسه بر سر قراقی داد و ابوسلیمان
سخت خلق جامه بود قراقی بوی بنگریست و گفت یا باسلیمان ترا بس خلق جامه می بینم
اما در میان دو ابروی تو حکومت می بینم دوختنی بر سر می نهی اما حاکمی در آن
سال بعد از آن وی را پس از صوفی گری بمغرب حاکم کردند ابو بکر دقی بقراقی
آمد و را گفت یا ابا بکر اکنون میگویند مجرد در دو جهان تویی من ترا در میان
دو کهوار می بینم پس از آن چندان بر نیامد که زنی خواست وی را دو فرزند آمد
در میان دو کهوار نشسته بود و سخن قراقی یاد میکرد قراقی را در فراست
عجایب بسیار است ابوسلیمان خواص مغربی قدس الله سره ازین طایفه است از مشایخ مغرب

قال

وی است وقتی در کرانستانی می شد بر خری نشسته مگس خر را میگزید خر بجست و پای
وی در درختی گیر آمد و افگار شد چوبی بر سر خر زد خر روی باز پس کرد و بزبان
فصیح گفت بزن که بر دماغ خود میزنی وهو من اقران ابی الخیر مات بدمشق ابوالقاسم نصرابادی
قدس الله سره از طبقه خامسه است نام وی ابراهیم بن محمد بن محمویه است مولد
ومقام وی نشابور بوده بهترین شیخ اهل اشارت وحقایق ولسان تصوف بود
در زمان خود عالم بوده بانواع علوم از حفظ سنن و علم تواریخ و محقق بعلوم
حقایق شاگرد ابراهیم ستنبه است شبلی و واسطی را دیده بود با ابوعلی رودباری
ومرتعش وابوبکر طاهر ابهری وغیر ایشان صحبت داشته آخر عمر بمکه رفت
ابوعثمان مغربی بزیارت وی آمد و تطیبت با وی گفت که جای نیست وی گفت
بلکه چه جای نیست جای نیست بسی بر نیامد که سببی افتاد که ابوعثمان بنشابور آمد
وآنجا رفت و نصرابادی بمکه مجاور شد و همانجا رفت در سنه اثنین وسبعین وثلثمایه
شیخ الاسلام گفت که اسمعیل بن نصرابادی گفت مرا که وی گفت اذا بدا لک شیء
من بوادی الحق فلا تلتفت بها الی جنة ولا الی نار ولا تخطرهما ببالک واذا رجعت
عن ذلک الحال فعظم ما عظم الله تعالی و هم وی گفته الراغب فی العطاء لا مقدار له

والراغب فی المعطی عزیز **ابوبکر رازی بجلی قدس الله سره** نام وی محمد بن عبدالله
الرازیست بجلی بوده از کبار مشایخ خراسانست مرزوق بوده از لقاء مشایخ استاد
ابوعبدالرحمن سلمی است و سلمی تاریخ خود را بر تاریخ وی کرده شاگرد ابوبکر شبلیست شیخ
الاسلام گفت که وی را وقتی بود عظیم و قبول بسیار در نشابور در کار کودکی مبتلا شد وی را
متهم کردند و مهجور ساختند آخر معلوم کردند بخلاف آن بود وی را دیگر بار قبول پدید آمد روزی
در جامع نشسته بود شیخ علی بندار صیرفی با وی گفت ایها الشیخ این چه بود که واقع شد
وان ازآنجا افتاد که گفتای مرا عزم ابراهیم و صدق و یقین موسی و عصمت عیسی
و همت و صبر احمد عربی صلوات الله علیهم اجمعین کسی را بود دوگانه شهر وی بود چون با فتنه
جهد همه را باد برد و مرد در میان آن بود شیخ الاسلام گفت کسی ابوبکر رازی را گفت
که در سماع چه گویی گفت بس فتنه انگیز است و طرب انگیز خویشتن را از فتنه گوشه
بیدار گفت به مشایخ آن کرده اند گفت دوست بدار آن وقت که وقت تو
چون وقت ایشان شود تو هم چنان کن **ابوبکر فالیزبان قدس الله سره**
از بخاراست بزرگ بوده جنید را دیده بود و عمر وی دراز کشید شیخ الاسلام گفت
که شیخ عمو با من گفت که در سنه سبعین و ثلثمائه به بخارا شدم بزیارت شیخ ابوبکر

فالیزبان

فالیزبان وی را طلب کردم خانه بود که در دشت وی در آنجا بود پیش وی در آمدم
و سلام کردم مرا بنشاند و سفره آورد نان بود و جوز و نمک من گرسنه بودم دست
دراز کردم و میخوردم در میان خوردن بوی نگاه کردم وی میگریست من دست
باز کشیدم مرا گفت بخور که من از شادی میگریم که ابوالقاسم جنید مرا گفت زود
زود بود که این سخنان چنان شود که در کویی دو حجره بود در یکی ازین دو حجره
سخنان بوده و در آن دیگر نبود آن کس را اگر افکند که از آن حجره باین حجره آید و این
سخنان بشنود اکنون که از هراة کسی ببخارا آید بطلب این کار هنوز این کار بیگانه است
ابوالحسین الحصری قدس الله سره از طبقه خامسه است نام وی علی بن ابراهیم الحصری است
اصل از بصره بوده و به بغداد نشسته شیخ عراق است شیخ سلمی گوید که کس ندیدم از مشایخ
تمام حالتر از وی و نیکو زبانتر و بزرگ سخنتر از وی لسان الوقت بوده و یگانه
مشایخ بعلم توحید مخصوص بود و کس در توحید و تفرید چون وی سخن نگفتی حنبلی
مذهب بود شیخ الاسلام گفت که وی شاگرد شبلی است و شبلی را خروش کردی بوده
سخن شنوان بسیار بوده اند که سخن شنیده اند از وی اما این حد شد حد است
یعنی میراث شبلی وی گرفته بود و حصری را استاد جز شبلی نبوده و شبلی در کار وی

دور فرا رفته بود وی را گفتی انت دولاب تملی بینی و بینک مالیف الی حصری و ابو عبدالله
خفیف همتای یکدیگر بودند ابن خفیف عالیتر بود و حصری باطن‌تر شیخ الاسلام
گفت که شیخ عمو حصری را ندیده بود وی گفت من حصری را ندیده ام در سنه احدی
وسبعین وثلثمائه بمکه شدم گفتم چون باز گردم بزیارت حصری و ابو عبدالله خفیف شوم
همان سال خبر بمکه رسید که حصری ببغداد و ابو عبدالله خفیف بشیراز برفتند توفی الحصری
رحمه الله یوم الجمعه من شهر ذی الحجه سنه احدی و سبعین و ثلثمائه وی گفته الصوفی
لا ینزعج فی انزعاجه ولا یقر فی قراره و هم وی گفته الصوفی لا یوجد بعد عدمه
ولا یعدم بعد وجوده و هم وی گفته سحرگاهی مناجات کردم و گفتم الهی
از من راضی هستی که من از تو راضیم ندا آمد که ای کذاب اگر تو از ما راضی بودی
رضای ما طلب کردی وی را گفتند ما را وصیتی کن گفت علیکم فی اول الامر بالافراد
ثم تزودون المشایخ فی المعارف ثم یقفون علی التفرید باسقاط الحدثان و هم
وی گفته وقتی که اوقات و انفاس بر من تنگ شود از هیچ چیز طلب راحت و خوشی
نمیکنم مگر از فرا یاد آوردن انفاسی که پیش ازین بر من گذشته است در وقت
صفای انس و مودت بی آمیزش کدورتها و این بیت خوانده است شعر ان دهراً

یلف شملی بلیلی

یلف شملی بلیلی لزمان یهم بالاحسان

ابو الحسن بن سمعون قدس الله تعالی سره

نام وی محمد بن احمد بن اسمعیل بن سمعون است و کان یلقب بالناطق بالحکمة از
مشایخ بغداد بوده او را زبانی است نیکو درین علم مذکری کردی شیخ ابوبکر اصفهانی
خادم شبلی گوید که روز جمعه در مسجد جامع پس شبلی نشسته بودم ابو الحسن بن سمعون
کودک بود درآمد کلاهی در غایت تکلف بسر نهاده بر ما بگذشت و سلام نکرد
شبلی از پس پشت وی نظر کرد گفت یا ابابکر میدانی که حق تعالی چه ذخیره است
درین کودک یکی از بطائحه گوید که در مجلس ابن سمعون بودم و یکی از بطائحه
در پای منبر او نشسته بود ناگاه خوابش در ربود ابن سمعون از سخن باز ایستاد
چندانکه بیدار گشت ابن سمعون گفت رسول صلی الله علیه وسلم را در خواب دیدی
گفت آری گفت من هم بدین سبب از سخن باز ایستادم تا خواب بر تو نشورانم
و از آنچه در آن بودی بریده نشوی وی را گفتند مردم را بزهد و ترک دنیا خوانی و خود
بهترین جامها پوشی و خوشترین طعام خوری این چونست گفت وقتی که حال تو
با خدای تعالی چنان بود که می باید نرمی جامه و خوشی طعام زیان ندارد شیخ الاسلام گفت
که من با ابو الحسن بن سمعون نیکم که استاد من حصری را می نخاید و هر که استاد ترا

رنجه دارد تو از وی رنجه باشی بهتر از تو باشند شیخ الاسلام گفت که ابن سمعون صاحب کلام بود و حصری صاحب درد ابن سمعون گفته هر سخنی که از ذکر خالی است لغو است و هر خاموشی که از فکر خالیست سهو است و هر نظر که از عبرت خالیست لهو است توفی ابن سمعون سنة سبع و ثمانین و ثلثمایه وی را چون وفات رسید در سرای وی دفن کردند بعد از سی و نه سال خواستند که بگورستان نقل کنند کفن وی همچنان تازه و نو بود از کهنگی و فرسودگی بر آن هیچ نبود

ابو نصر حبار ز الحسن سوهان ار قدس الله سرهما

شیخ الاسلام گفت از مشایخ کازرگاه دو تن قدیم ترند یکی شیخ ابو نصر حبار زردی بزرگ بود قومی از شاگردان وی بحج میرفتند بر بادیه حصری شنیدند حصری از ایشان خواسته که چیزی خوانید اگر توانید یکی از ایشان آواز بر آورد حصری بی قرار گشت در سماع گفت امسال شما را بادیه باز گردید و گفت نه شما شاگردان ابو نصر حبار بیدید آن کوه هری گفتند آری گفت بی دستوری از پیش وی بیرون آمده اید باز گردید نزدیک وی شوید هر که باز گشت بسلامت افتاد هر که برفت بسموم بسوخت و بعرفات نرسید دیگر از مشایخ کازرگاه ابوالحسن سوهان ار بود که در مسجد جامع نشستی شیخ الاسلام گفت که شاگرد وی با من گفت که پیر ما سی سال شب رمضان

سجده کر

سجده کردی تا صبح مر او را دیدی و میگفتی خداوندا آن روزه که داشتم برای تو و آن حج و نماز که کردم و آن قرآن که خواندم از همه توبه کردم مرا از آنکه بیامرز و فرا پذیر

شیخ احمد حرانی قدس الله سره

وی آنست که شبی شبانه روز در مکه مجاور بود در یک نهاری آن وقت که بر خاست به نهار بود وی گفت که شیخ ابوالحسن معتمر میگوید که با حصری نشسته بودم مردی درآمد گفت مرا وصیتی کن گفت افزود همتک جهم رقی حاضر بود گفت یا شیخ دوا افکندی وی را گفت اکبیل علیه کما قالوا اعلی خباکه ز من بمودند روی بمودم

جهم رقی قدس الله سره

هو من اخر الفتیان والمشایخ وکان من الفقراء الصادقین وکان مشتهرا بالسماع والهافیه مات بین المسجدین شیخ الاسلام گفت جهم رقی در گرمابه بود بیرون آمد و مردمان را گفت بیرون آئید همه بیرون آمدند در وقت حمام فرود آمد و هم وی گوید که روزی شخصی پیش وی بتکلف رقص میکرد وی برخاست سر در میان دو پای آن شخص کرد و ویرا بر داشت و از دیوار بدیوار میزد تا از هوش برد ویرا

ابوالحسن الارموی قدس الله سره

بزرگ بود از طبقه در ایام حصری و ابو عبد الله رودباری و ابن خفیف و همه مشایخ وقت بودند

باری می بود و قبر وی آنجاست از وی پرسیدند که وفا چیست گفت از آنچه باز
آمدی با وی باز نگردی که گفتند آن خود آن عام است آن خاص چیست گفت آنکه
بدانی که از بهر چه آمدی **ابو عبدالله بن خفیف الشیرازی قدس سره** از طبقهٔ خامسه است نام
وی محمد بن خفیف بن اسفکشار الضبی است بشیراز بوده و مادر وی از نیشابور
بوده در وقت خود شیخ المشایخ بوده و بر شیخ الاسلام میخوانند شاگرد
شیخ ابو طالب خزرج بغدادیست رویم را دیده بوده و با کتانی و یوسف بن الحسین
و ابو الحسن مالکی و ابو الحسین مزین و ابو الحسین دراج صحبت داشته و با طاهر مقدسی
و ابو عمرو دمشقی و غیر ایشان نیز از دیدار مشایخ مرزوق بوده عالم بوده بعلوم
ظاهر و علوم حقایق شیخ الاسلام گفت هیچکس را درین علم چندان تصنیف نیست
که وی را اعتقاد پاک و سیرت نیکو داشت شافعی مذهب بوده در سنهٔ احدی و سبعین
و ثلثمائه برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت از وی دو سخن دارم که اگر آن کسی
باز گوید یکی آنکه از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت وجود انه فی حین الغفله
دیگر آنکه از وی پرسیدند که عبدالرحیم اصطخری چرا با سگبانان بدشت میشود و با
ایشان می بندد گفت لیتخفف ثقل ما علیه گفت میشود تا از آنچه در آنست دمی زند تا از

بار وجود سبکتر گردد

بار وجود سبکتر گردد شیخ الاسلام که در وجود لذت نبود که در وجود فرو شکستن
و صدمت بود که در آن حواس مرد برسد و انشدنا العیز شعر ارید لانسی ذکرها
فکانما تمثل لی لیلی بکل مکان شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که روزی زنی
بمن آمد که در فلان جای زنی دیگر است از اولیاء نواحی شیراز و از شیخ
سوالی دارد و نمی تواند که خود بیاید شیخ گفت من نزدیک وی رفتم گفت ما را
قصهٔ عجیب واقع شده که در حیرت آن مانده ایم که در قبیلهٔ ما کودکی بود که روزه
افطار نمیکرد و با کس سخن نمیگفت و گوسفند چرانیدن از میان بیرون میرفت
گوسفندان را سر داده به یک جای میرفت و نماز میکرد درین روزها بیمار شد
از برای وی پیران قبیله ما به ترتیب کردیم و در آنجا نخسپید ناگاه در میان روزی با
همه مردان قبیله در حوایج خود پراکنده شده بودند دیدیم که از روی زمین
بلند شده در هوا ایستاده چنانکه آسیا میگردد ما در پیش چون آن بدیدیم بدویدیم
تا وی را بگیریم دور وی رسید بالا میرفت ما بوی نگریستیم تا در هوا از نظر غایب شد
مردمان قبیله را خبر کردیم و پراکنده شدیم گفتند شاید که در میان این کوهها و وادیها
افتاده باشد هیچ جا اثری از وی نیافتند شیخ گفته است من متأمل شده ام آن زن گفت

شاید که این را از من باور ندارید جماعتی از زنان قبیله را آواز داد همه بران
موجب گواهی دادند شخصی دران مجلس که شیخ این حکایت میکرد گفت ایها الشیخ
این می تواند بود شیخ گفت ای نادان اینجا کسی هست که منتظر این معنی باشد هم
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که جوانی از خراسان بهمراهی حاجیان بشیراز
آمد و بیمار شد بیماری سخت و پیش ما مردی بود صالح او زنی داشت صالحه آن جوان را
بخانهٔ وی فرستادیم تا خدمت و رعایت وی کند روزی آن مرد آمد رنگ وی
متغیر شده و گفت عظم الله اجرکم آن جوان درگذشت گفتم رنگ تو چرا متغیر
شده است گفت دوشینه آن جوان مارا گفت امشب حاضر باشید که امشبی بیش
ندارم عجوزهٔ خود را گفتم اول شب تو واقف وی باش بعد ازان مرا
بیدار کن و تو در خواب شو آن عجوزه مرا بیدار کرد من تا سحر رعایت حال
او میکردم مرا خواب در ربود ناگاه کسی آواز داد که در خواب میشوی و خدای تعالی
در سرای نزول کرده است از خواب درآمدم لرزان بر خود و در سرا آواز
حرکتی و روشنائی عظیم بود و آن جوان در نفس آخر بود دو چشم وی را بستم
و دست و پای ویرا دراز کردم و جان بداد آن مرد را گفتم که این سخن را

باکسی مگوی

باکسی مگوی به تجهیز و تکفین وی مشغول شدم ابو الخیر مالکی قدس الله سره نام وی بندار
بن یعقوب المالکی است از بزرگان مشایخ بوده و انواع علوم جمع کرده شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته است که بجوانی روزه میداشتم و وصال میکردم شب در جامع می بودم
و برای من یک قندیل میگذاشتند اتفاقا شبی باران آمده بود و چراغ مرده
یکی در مسجد را کوفتن گرفت خادم جواب نداد دل من تنگ شد رفتم و در را
باز کردم که ابو الخیر مالکی است درآمد و بنشست از هیبت وی بترسیدم ازار باز کرد
وطعام بران نهاد گفت بخور که من در خانه خود بودم این را پیش من آوردند
نتوانستم که بخورم که خاطر من بسوی تو بود از هیبت او نتوانستم که در وصالم با وی چیزی
خوردم چون فارغ شدم گفتم ایها الشیخ سوالی دارم گفت بگوی گفتم متی یصفو
العیش مع الله قال اذا رفعت المخالفة من این سخن تعجب کردم چون
بامداد شد این را با مشایخ گفتم تعجب کردند گفتند میخواستیم که از وی بشنویم از وی
بپرسیدند گفت ما یجری فی اللیل لا یذکر بالنهار و بان اقرار نکرد ابو بکر الشعرانی
قدس الله سره شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است ما رایت زاهدا متخلیا من الدنیا
اصدق و طاهرا من ابی بکر الشعرانی روزی بقصد زیارت وی کردم در اصطخر

وشبی بر وی درآمدم گفتم یا باعبدالله امشب ببرکت تو طعام چه خواهیم خورد
پس برخاست و یکی سفالینی درشت بر بار نهاد و پاره گوشت قدید داشت
در دیگ انداخت و آب در وی بریخت و اندکی نمک در آن افکند و دیگ را بر جوش
آورد و با وی در آن رباط دیگری بود ورا گفت هیچ نان پاره چند داری گفت
آری چند پاره نان آورد و آن را ثرید کرد و از شوربای آن دیگ بر آنجا بریخت
و گوشت را بر روی آن نهاد و گفت بخور من از آن ثرید میخوردم و وی میگفت
گوشت بخور پاره از آن گوشت گرفت تا مرا لقمه دهد گفتم نمیخواهم گفت شاید تو
فلان و فلان طعام خواهی فردا خواهد بود بشهر درآییم همه آن از برای تو
خواهیم گرفت چون بامداد شد بشهر درآمدم فقرا جمع شدند و طعام حاضر کردند
چیزی از آن طعام برگرفتم و بوی درآمدم گفت بگو چه کار کردی گفتم هنوز چیزی
نخوردم از تو التماس میکنم که با من طعام بخوری با هم طعام بخوردیم و من بشیراز
روان شدم **ابومحمد عبادی قدس الله سره** یکی از استادان ابوعبدالله خفیف است
وی گفته هرگز کاسبی که حقیقت کسب را رعایت کند چون ابومحمد عبادی ندیدم
هر روز نیم دانگ کسب میکرد و قوت وی از آن می‌بود در حجره نخاله میخرید و از آن

دو نان

دو نان می‌پخت یکی از آن افطار میکرد و یکی را صدقه میداد و هم وی گفته که روزی
بر وی درآمدم پیش وی جزوی بود موش پاره کرده گفتم این چیست گفت این را موش
پاره کرده است و من نیز از موشان بتشویشم شبها بر روی من میدوند گفتم چراغ
روشن بکنی گفت چهل سالست که چراغ روشن نکرده‌ام که از حساب آن می‌ترسم که
از هر چیز تا بدانچه میسر شود همه را حسابست **جعفر الحذاء قدس سره** کنیت او
ابومحمد است صحب الجنید و من فی طبقته و کان الشبلی یذکر مناقبه و یقول الفضل و از
بندار بن الحسین آرند که گفته است مردی تمام حالتر از جعفر حذاء ندیدم و وی نزدیک
من برتر از شبلی است و هم بندار گفته است که وی محتضر بود شخصی بر وی درآمد
در لباس صوفیان وی گفت تا طبعهای این طایفه خراب شد ایشان ظاهرها خود را
بیاراستند توفی سنه احدی واربعین وثلثمائه شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است که روزی
سؤال حاصلم گفت برو ببین که جعفر حذاء را حاجتست بر وی درآمدم دیدم که
بر بساطی نشسته گرداگرد وی بالشها نهاده و جامه شیرازی در بر و طاقیه بر سر
و سرای در غایت خوبی سلام کردم و بنشستم وی مرا پرسید و من ویرا پرسیدم
هنوز نشسته بودم که حمال درآمد و ادوات مطبخ برآورد برخاستم که بیرون آیم گفت

نشستیم تا بهم چیزی خوریم گفتم که نیت روزه کردم چون پیش مؤمل رسیدم گفت چون
دیدی جعفر را آنچه دیده بودم گفتم دست برآورد و گفت خدایا ما را سلامت
و عافیت ارزانی دار چون مدتی از آن گذشت باز مؤمل مرا گفت برو در جعفر درای
و حال وی ببین برفتم و بسرای وی درآمدم و جعفر را طلب کردم گفتند در خانه است
سه روز است که هیچ نخورده و هیچ نیاشامیده بآن خانه درآمدم وی را دیدم
روی بر خاک نهاده و در بر جامهای کهنه سلام کردم سر برداشت همه اطراف
روی وی از اشک تر گفتم یا باعبدالله حال چیست گفت چه گویم چون می‌بینی دی
رفق کردم اندک تسکین یافت اهل منزل گفتند سوگند بخدای بر تو که وی را طعام
بخوران سه شبانه روز است که هیچ نخورده بسیار جهد کردم تا اندکی سویقی وی را
خورانیدم چون پیش مؤمل آمدم گفت چون دیدی جعفر را آنچه دیده بودم گفتم
گفت اگر آن نعم در توقف داشتی بدین مبتلا نشدی

هشام بن عبدان قدس سره

کنیت او ابو محمد است شیخ ابو عبدالله خفیف گوید که چون هشام بن عبدان در نماز
می‌ایستاد وی را وجد و حال می‌گرفت در محراب پس و پیش می‌رفت و قرآن میخواند
گاه بودی که از حسن نماز او یهود و نصاری و مجوس جمع شدندی و نظاره وی

کردندی و وی را یک گوسفند بود که شیر وی خوردی وی را بر می‌داشت و برای چرانیدن
بصحرا می‌برد روزی هشام در خواب رفته بود چون بیدار شد دید که در
زرعت شخصی درآمده است و می‌چرد وی را پیش صاحب زراعت برد و گفت
وی را بستان که زراعت ترا خورده است صاحب زرع گفت من ترا بحل
کردم گفت مرا بان حاجت نیست هرچند جهد کرد قبول نکرد بگذاشت و برفت
شیخ ابو عبدالله خفیف گوید که روزی با هشام در دعوتی بودیم صاحب
دعوت یک جام حلوا آورد و پیش شیخ نهاد که شیخ بخورد گفتیم که الضیف
هم بیده گفت مرا اذن نکرد که شما را بدهم هرچند گفتیم فایده نکرد از پیش
وی ربودیم و بخوردیم هشام را دهشتی و حیرتی رسید که یکسال از نماز
باز ایستاد مردم وی را انکار میکردند و قصه وی بمشایخ مسجد جامع رسید
روزی همه بروی درآمدند و ابن سعدان محدث با ایشان بود گفت
مرا می‌شناسی گفت آری تو ابن سعدانی گفت چرا نماز نمیگذاری گفت
مرا عارضه چند روی می‌نماید و مانع من می‌شود از نماز گفت مثل چه خاموش
گشت و هیچ جواب نداد از شیخ عبدالله خفیف پرسیدند که سبب بود که هشام

نماز نمیکرد گفت پیوسته مطالعهٔ غیب میکرد و امور غیبی روی غالب آمده بود در مقام
حیرت افتاده و از اعمال ظاهری باز ماند روزی مشایخ در مسجد جامع جمع شدند
و هشام را حاضر کردند که شنیدیم که تو مشاهده قایلی و هر که باین قایل است ویرا
توبه می باید کرد هشام گفت مرا تلقین توبه کنید تلقین کردند و توبه کرد روز
دیگر بامداد آمد و در برابر مشایخ بایستاد و گفت گواه باشید که من از توبهٔ دی روز
توبه کردم مشایخ برخاستند و پای ویرا گرفتند تا از مسجدش بیرون کردند

ابو محرز قدس سره از نواحی شیراز است و از اصحاب ذو النون مصری
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو محرز گفت که از بعزمت شیراز بیرون
آمدم و با قافلهٔ سلطان و اتباع وی همراه شدم چون افعال و اقوال ایشان را
مشاهده کردم در سر خود بر ایشان انکار کردم و دست باز داشتن گرفتم و قصد
کردم که از ایشان مفارقت کنم ناگاه آوازی برآمد که کمربند قاید گم شده است
قاید سوگند خورد که همه قافله را تفتیش کنند همه را تفتیش کردند همه من ماندم
گفتند همه قافله را تفتیش کردیم هیچکس باقی نمانده است مگر این شیخ مثل ویرا چون
کسی متهم دارد قاید گفت من سوگند خورده ام از این چاره نیست مرقع مرا بالا برداشتند

آن کمربند بر میان من بود گفتم والله مرا باین علم نیست قاید گفت این از دزدی
عظیم تر است بعد از آن گفت با وی چه می باید کرد هر کسی چیزی میگفت قاید
گفت ویرا بر سر راه قافله بنشانید تا هر که در قافله است یک یک بر وی بگذرند و
در روی ویرا توبیخ و سرزنش کنند بعد از آن ویرا بگذارید و همراهی نکنید
همچنان کردند مرا بر جای من بگذاشتند و رفتند و قصهٔ جلا پاک کردن
ابو حفص و رسیدن ابو مزاحم را که پیشتر گذشت در مقالات شیخ عبد الله خفیف
نسبت بشیخ ابو محرز کرده است نه بشیخ ابو مزاحم والله اعلم **عبد الرحیم اصطخری**
قدس الله تعالی سره کنیت او ابو عمرو است سفر عراق و حجاز و شام
کرده بود و با رویم صحبت داشته و سهل تستری را دیده بود و طریقت وی
ستر و اظهار شطارت بود و جامهای شاطرانه می پوشید و سگان داشت
که بشکار می برد و کبوتر از آن بر میداشت شیخ ابو عبد الله خفیف میگوید
که چون بروم در آمدم مرا از حال عبد الرحیم اصطخری سوال کرد گفتم در همین
سفر از دنیا رفت گفت خدای تعالی بر وی رحمت کناد و با لبسی از این قوم
در کوه لکام صحبت داشتم از وی صابرتر ندیدم که چند وقتی به بیرون رفت

شخصی پنهان از وی در عقب وی بیرون رفت چون در میان کوه‌ها رسید
سکان را که داشت دراعه داشت در پوشید و بر پای استاد و بذکر خدای تعالی
مشغول شد آوازی در کوه بر آمد که مرا تصور آن شد که هیچ حجر و شجر
و هیچ جاندار نماند که بموافقت وی ذکر می‌گویند گویند که در خانهٔ وی یک پوست
کاو بود که شاگردانش نیز آنجا که نشسته بودند چون تابستان در آمدی آن را
بگرفتی و آن پوست را الصبح بسرا کشیدی و چون زمستان شدی در خانه کشیدی
جعفر حذاء گفته که باصطخر رفتم تا عبد الرحیم را زیارت کنم بدر سرای وی رسیدم
دیدم که خراب شده است بروی در آمدم دیدم که در زاویهٔ خانه نشسته با خرقهٔ
کهنه و بر روی بلای که حیران شدم و ترحم کردم مرا گفت ترا چه شد گفتم
و بحکم حالی می‌بری برخاست و بام سرا فرود آمد و سنگی عظیم بود
برداشت و بر بام برد و گفت بچیزی قوی و این را فرود آر من عجب ماندم
گفت امروز هفده روز است که هیچ نخورده‌ام بیرون رو و هرچه تو را باید بیار
شاید که مرا رغبت بود و با تو بخورم من بیرون رفتم و هرچه از بازار یافتم
چیزی آوردم و پیش وی نهادم در آن نگریست گفت بنشین و بخور شاید مرا

رغبت بود

رغبت بود بنشستم و برغبت چیز خوردن گرفتیم در میان آنچه آوردم یک خربزه بود
آن را ببریدم گفت از آن پارگکی بمن ده بوی دادم دندان بوی زد خاییدن
گرفتن نتوانست که فرو برد بینداخت و گفت بردار که در بسته شده است
وی را از پدر بیست هزار درم میراث رسیده بود اما در ذمهٔ قومی بود ایشان را
گفت ده هزار بمن دهید و ده هزار دیگر بشما بحل کردم بوی دادند
در توبره کرد شب وی را شورش داد گاهی می‌گفت بآن تجارت کنم و سود آن را
بر فقرا نفقه کنم و گاهی می‌گفت که در خانه نهم روز بروز آن را نفقه کنم در میان
شب برخاست و توبره را بر بام برد و مشت مشت می‌گرفت و بهر جانبی
انداخت تا توبره خالی شد چون بامداد شد همسایگان گفتند ببینید کرم حق
سبحانه و تعالی که شب درهم باریده است عبد الرحیم توبره را بیفشاند نیم درم
بیفتاد و با اصحاب گفت که بشارت باد که نان و باقلا شد ایشان با هم گفتند
این دیوانه را ببینید ده هزار درم بشب پاشید و به نیم درم شادی می‌کند
وقتی عبد الرحیم بعبادان رفت و مستوری گرد از آنجا اقامت کرد هرچه شب
بجهت افطار وی می‌آوردند بامدادان همچنان بجای می‌بود اهل عبادان گفتند

از زوائد غربت کم کفهم ارجمند
عبادت النجار حمدی

چون آزاد دید از انجا قصد سهل تستری کرد بر وی درآمد گفت مهمان توام گفت
چه می باید کرد گفت سکباج می باید پخت سهل گفت چون کنم که اصحاب من
گوشت نمیخورند گفت چه دانم تو بضیافت من قیام نمای سهل گفت
تا سکباج بپختند گفت همچنان دیگ را بیارید چون بیاوردند سایلی
بر در برای خدا چیزی طلبید گفت دیگ را بوی دهید دادند و وی هیچ نخورد
روز دوم سهل با وی گفت چه میخوری گفت همانچه دی گفتم چون روز
دوم آن را بپختند گفت همچنان دیگ را بیرون آرید آوردند غلام سهل را که
وی داند بر در ایستاد که اگر سایلی بیاید منع کند سهل را گفت غلام خود را
بگوی که سایل را منع نکند سهل غلام خود را منع کرد ناگاه سایلی سوال کرد
و گفت دیگ را بوی دهید دادند روز سیوم گفت چه میخواهی گفت همانچه
بیشتر گفته بودم چون بپختند بیرون آمد و هیچ نخورد تا ماه تمام شد
بعد از ان مردی را دید که چند پاره نان خشک دارد بر لب آبی نشسته
با آب تر میکند و میخورد وی را استدعا کرد با وی بنشست و بخورد مؤمل الجصاص
قدس الله سره هو من کبار مشایخ شیراز سافر الحجاز و العراق

وکان الحسن اللسان

وکان احسن اللسان فی علم التوحید وعلوم المعارف مع انه امی لا یکتب وی جواب داد
از سایلی که علی سهل اصفهانی بشیراز فرستاده بود چون نماز بامداد بگزاردی
بدرس قرآن مشغول بودی تا آفتاب برآمدی نماز چاشت بگزاردی و بیرون
آمدی یکی از بطانه گوید که یکبار چون از بیرون آمد در عقب وی رفتم بدر خانه
وی رسیدم نزدیک سیصد تن بودند از ارباب حوایج که آنجا جمع آمده بودند
حاجت همه را بگوش کرد و یاران خود را در قضاء حوایج ایشان پراکنده
ساخت غلامان را گفت که دست افزار العلان جابر بده که من بشما می رسم
اینهمه کار در یک ساعت بکرد من متحیر شدم روی بمن کرد و گفت ای فرزند مرا
بامداد در مسجد دیدی این زمان خدا را ذاکر ترم از آنکه در بامداد در مسجد بودم
هرگاه که بکاری مشغول بودی با هیچکس زیادت از جواب سلام سخن نگفتی و گفتی
من مرورم اگر جواب سلام واجب نبودی جواب نگفتمی شیخ ابو عبدالله خفیف
گفته است که چون مؤمل جصاص بمکه در آمد پیش ابوالحسن مزین رفت سلام کرد
و بنشست و گفت ایها الشیخ سوالی دارم من مردی عجمی ام با من رفق کن گفت
سهل باشد بپرس گفت هل یرتقی الغموم ارتقاء المواجید ابوالحسن لوی بگریست

ابا القسم ابن

وگفت از کجایی گفتم از شیراز گفت بچه مشهوری گفتم بمؤمل گفت از انجا برخیز که جای
تو نیست وی را بپهلوی خود نشانده دایم با وی میگفت ابن رجل العجمی او میخندید و بعد ازان
هرکه مسئله‌ای میپرسید اشارت بمؤمل میکرد و میگفت از شیخ بپرسید و بوی حواله
میکرد و هم شیخ عبدالله خفیف گفته است که غربت حج کردم و من هنوز خورد بودم
مؤمل مرا وصیت کرد که وقتی که بموقف برسی پس قصد کوه عرفات کن و اولیا را
انجا طلب کن که جای ایشان انجا میباشد چون بموقف رسیدم رو بکوه نشستم
و مردمان را نگاه داشتم هیچکس را ندیدم بترسیدم خواستم که بازگردم باز ارادت
بر من غلبه کرد مقداری دیگر برفتم به نشیبی رسیدم دیدم که ده کس انجا ایستاده
سرها پیش افکنده در میان ایشان شیخی است و شیخ من ابو محمد عبادی
با ایشان است چون مرا دیدند شیخ من اشارت کرد پس پیش ایشان رفتم
و سلام کردم جواب سلام باز دادند شیخ مرا بپهلوی خود خواند چون فارغ شدند بهمان
هیات که بودند روان شدند و شیخ مرا گفتند که کودک را محافظت کن و من میان
ایشان در پی شیخ خود میرفتم می‌شنیدم از کلام وی که حرف حرف بگوش من می‌آمد در
خاطر من چنان آمد که استغفار میکنند چون بمزدلفه رسیدیم شیخ مرا گفت که

اصحاب خود را آواز ده آواز دادم جواب دادند پیش ایشان رفتم و انجا غیب بجانب
مسجد الحرام برفتند و بایستادند و نماز میگذاردند من هم قضای حاجت خود
بکردم و با ایشان بازگشتم تا بامداد نماز میگذاردند چون از نماز فارغ شدند
غایب گشتند دیگر ایشان را ندیدم علی بن شلویه قدس الله سره شیخ ابو عبدالله
خفیف گفته است که میان علی شلویه و دیگری سخنی میگذشت علی بن شلویه
گفت من مردی میشناسم که بر سر کوهی بود وقت نماز شد و آب بر سر کوه دیگر
بود در برابر آن خواست که طهارت کند هر دو کوه سر فراهم آوردند تا وی خود را
ازین کوه بران کوه نهاد طهارت کرد و نماز گزارد و هم شیخ ابو عبدالله خفیف
گفته است که علی بن شلویه در صحراها و کوهها می‌بود جماعتی از کردان مشغوف
وی شدند دو کس از رؤسای ایشان پیش وی آمدند و گفتند هر کدام دختری
داریم که هر یک را چهار هزار گوسفند است میخواهیم که ایشان را زنی کنی و آن
گوسفندان از برای صادر و وارد و فقرا باشد دختران نکاح کرد روزی مؤمل
وی را دید گفت این زمان بر ما تفضل نکنی تو هم مثل ما شدی گفت من این را
برای خدا کردم مؤمل گفت ما نیز از برای خدا تعالی کردیم علی بن شلویه گفت

من ایشان را سه طلاق کردم شما هم اگر راست میگوئید طلاق گوئید مومل وی را گفت یا قوم
نیست السنة فی الطلاق **ابو بکر الاسکاف قدس سره** شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که ابو بکر
اسکاف سی سال روزه داشت چون وقت نزع آمد پاره پنبه بآب ترکردند پیش
دهان وی بردند آنرا بینداخت و بروزه برفت از دنیا **ابو محمد الضحاک قدس سره**
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که از ابو الضحاک شنیدم که میگفت بر بام خانه
نشسته بودم ابلیس را دیدم که در کوچه میگذشت گفتم ای ملعون اینجا چه میکنی پای
از زمین برداشت و بیام بر آمد در هم افتادیم سیلی بروی زدم و وی را بینداختم
و از آن سالها گذشت وقتی مرا اتفاق حج افتاد چون بازگشتم بجوئی رسیدم
که پل نبسته بودند و آب عظیم بود از گذشتن عاجز شدم ناگاه پیری ضعیف دیدم
که بآب در آمد با خود گفتم من ضعیف تر ازین پیر نیستم برخاستم و در عقب وی در آمدم
چون بمیان آب رسیدم آن پیر پای خود بر کنار جوی نهاد و بیرون رفت
من در میان آب ماندم آب بر من غلبه کرد غرق شدم و جامهای من تر شد و مرا آب
ببرد امید و می برد تا آن زمان که خدای تعالی اغاثت کرد و مرا بکنار برد آن پیر ایستاده
بود و نظاره میکرد چون خدای تعالی مرا نجات داد بیرون آمدم آن پیر گفت چون دیدی

یا ابا الضحاک توبه کردی که مرا دیگر سیلی نزنی **ابو محمد الخفاف قدس سره**
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که ابو الحسن مزین مرا نامه نوشت که شما را امیری است
در دریای حقیقت اگر نجات باید روید تا که برای شما جواهر آرد و بآن محمد خفاف
خواسته بود و هم وی گفته که ابو محمد خفاف با مشایخ شیراز بمجلسی نشسته بود و سخن
در مشاهده میرفت هر کس بقدر حال خود سخنی میگفتند ابو محمد خفاف خاموش بود
مومل جصاص وی را گفت تو هم سخنی بگوی گفت هر سخنی خوب که درین باب بود
گفتید مومل گفت بهر حال تو هم سخنی بگوی گفت آنچه شما گفتید حد علم بود نه حقیقت
مشاهده و حقیقت مشاهده آنست که حجاب منکشف شود و وی را عیان ببینی وی را گفتند
تو این را از کجا میگوئی و این ترا چون معلوم شده است گفت در بادیه بتوک بودم
فاقه و مشقت بمن بسیار رسید در مناجات بودم ناگاه حجاب منکشف شد وی را
دیدم بر عرش خود نشسته سجده کردم و گفتم مولای ما هذا مکانی و موضعی منک چون
قوم این سخن شنیدند همه خاموش شدند مومل ویرا گفت برخیز تا بعضی مشایخ را
زیارت کنیم برخاست مومل دست وی را گرفت و بخانه ابن سعدان محدث در آمدند سلام
کردند ابن سعدان تعظیم و ترحیب ایشان کرد مومل گفت ایها الشیخ ترید ان تروی لنا الحدیث

المروی عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال ان للسلطان عرشا بین السماء والارض
اذا اراد بعبد فتنة کشف عنه ابن سعدان گفت حدثنی فلان عن فلان و اسند
الی النبی صلی الله علیه وسلم قال ان للسلطان عرشا بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة
کشف له عنه چون ابو محمد این حدیث بشنید گفت یکبار دیگر اعاده کن اعاده
کرد ابو محمد گریان شد برخاست و بیرون رفت چند روز وی را ندیدیم بعد ازان آمد گفتیم
در ایام غیبت کجا بودی گفت نمازهائی که ازان وقت گزارده بودم قضا کردم
زیرا که شیطان را پرستیده بودم پس گفت جای نیست از آنکه بهمان موضع وی را
دیده بودم و سجده کرده بودم باز گردم و لعنت کنم پس بیرون رفت دیگر خبر وی نشنیدیم
حسن بن حمویه صاحب جعفر الحرار الاصطخری قدس الله سرهما شیخ ابو عبدالله خفیف گفت که ابو جعفر
حرار صاحب حسن حمویه از اصطخر نزدیک ما آمد ابن زیدان گفت آرزوی آن دارم
که امشب او را نزدیک ما حاضر کنی وی را بمجلس وی حاضر کردم در اثنای مجلس ابن زیدان
حرار را گفت که دوست میدارم که از حکایت حمویه چیزی بگوی گفت مرا خود حکایت
اما اگر میخواهی آنچه از شیخ دیده ام با تو حکایت کنم ابن زیدان گفت من هم این میخواهم
حرار گفت من و جمعی دیگر پیش حسن بن حمویه نشسته بودیم و وی سر پیش افکنده بود

ناگاه صیحه زد و بآن صیحه از ما غایب شد ما در یکدیگر نگریستیم و با یکدیگر گفتیم که این قصه را
با هیچکس مگوئید که خواهند گفت باز نادره آوردند سه روز بودیم که وی را ندیدیم
و از وی خبری نشنیدیم و هر که از وی چیزی می پرسید میگفتیم که مشغول است بعد از
سه روز ناگاه دیدیم که از در مسجد در آمد متغیر اللون و از هیبتی که داشت کسی را با وی
امکان سخن نبود من همیشه با وی انبساطی بودم گفتم ایها الشیخ نزدیک من انجیر
تازه هست اگر اجازت میدهی بیارم و همیشه وی را انجیر تازه خوش می آمد گفت بیار
بیاوردم یک لقمه بخورد پس بدست اشارت کرد که بخورید شیخ ابو عبدالله خفیف گفت
که ابن زیدان روی بمن آورد و گفت که هیچ شک نیست که این مرد بسیار صادق
اما این حکایت را باور ندارم حیله ساز که مرا باور شود گفتم برای شیخ جامه
خواب میندازید تا خواب کند و از رنج راه برآساید جامه خواب انداختند وی در
خواب شد من با ابن زیدان نشستم و آن را بیان میکردم تا آن وقت که گفت
باور داشتم شیخ ابو عبدالله را پرسیدند که آن حال چگونه بود گفت وی از مکان
خود دور شده بود اما وی را لباسی پوشانیدند که با آن از ابصار غایب شد عبدالله
القصار قدس الله سره شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که عبدالله قصار گفت که وقتی

بعزیمت حج بیرون برفتم مشایخ شیراز با من گفتند که چون بر سهل بن عبد الله التستری
در آئی سلام ما بوی برسان و بگوی که ما بفضل تو معترفیم و هرچه میگوئی باور میداریم
از تو چنین بما رسیده است که روز عرفه بیرون میروی و بموقف عرفات با حاجیان
حاضر میشوی اگر این راست است ما را خبر ده که ما باین ایمان آریم عبد الله قصار گوید
قصد وی کردم بروی در آمدم و سلام کردم وی نشسته بود دارازی بر خود پیچیده و نعلین
از چوب پیش خود نهاده و چشم وی بر زمانه چون والهی و حیرانی هیبتی بر من مستولی شد
سخن نتوانستم کرد و در میان آنکه نشسته بودم زنی آمد و گفت ایها الشیخ مرا پسری است
بر جای مانده ویرا آورده‌ام تا دعا کنی سهل گفت لم لا تحمله الی عند ربّه آن زن
در جواب گفت انت من عند ربّه پس سهل بوی بنگریست اشکی در چشم
و دست وی گرفتم برخاست و نعلین بپوشید و روان شد و آن زن نیز روان شد
و را ببرد تا کنار شط آن صبی را دید در سماریه و را گفت دست خود را بمن ده آن
زن گفت دست نمیتواند داد سهل آن زن را گفت دور شو آن صبی دست بوی داد
گفت برخیز برخاست و بکنار آمد سهل صاحب سماریه را گفت تو برو پس صبی را گفت
وضو ساز و دو رکعت نماز بگذار چنان کرد پس آن زن را گفت دست وی بگیر

بالغ.

بگرفت و با یکدیگر رفتند عبد الله گفت چون آن را دیدم دهشت من زیادت شد
گردم و رسالت مشایخ رسانیدم سهل ساعتی سر پیش افکند بعد از آن گفت
یا دوست هولاء القوم یؤمنون بالله ویفعل ما یشاء قلت نعم قال فما سؤالهم
عن ذلک ابراهیم المتوکل قدس الله سره شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که یکی از ظرفا
با من گفت که بصحرا بیرون رفتم دیدم که ابراهیم متوکل جامه‌ها شسته در آفتاب
انداخته ویرا گفتیم بیا تا برویم و باهم چیزی خوریم پیراهن خود را همچنان تر
بپوشید و با من همراه شد چون مقداری راه برفتیم دید که اندکی عنب الثعلب
در راه افتاده آن را برداشت و پاک بشست و بخورد و بنشست و گفت تو برو
که مرا همین کفایت است هرچند جهد کردم نیامد یکی از مشایخ ابراهیم متوکل را گفت
میخواهم که درین ماه نزدیک من افطار کنی قبول کرد یک شب ویرا گفت برخیز تا بجماعت
کنیم برخاست گفت آن سفره را فرو دار گفت من این نکنم زیرا که این حرکت
در اسباب است و من در اسباب حرکت نمیکنم یک شب ویرا دید که سفره را پیش خود چیزی
میخورد گفت نگفتی که من در اسباب حرکت نمیکنم پس این چیست گفت و الله که
من در اسباب حرکتی نکردم از جای خود برخاستم پس سفره آمد و در پیش من آمده است

نمی‌خورم ابو طالب خزرج بن علی قدس سره شیخ ابو عبدالله خفیف گفت که ابو طالب
خزرج از اصحاب جنید بود بشیراز آمد علت شکم داشت مشایخ گفتند که خدمت او
که اختیار کند من اختیار کردم هر شب یازده شانزده بار بر میخاستم یکی از شبها
نشسته بودم و خیلی از شب گذشته بود چشم من گرم شد یکبار آواز داده بود
نشنیده بودم دیگر بار آواز داد برخاستم و طشت پیش وی نهادم گفت ای فرزند
وقتی که حضرت مخلوقی همچو خود را اینگونه توانی کرد حضرت خالق را چگونه بجای توانی
آرد و هم وی گفته است که وقتی غایب بودم آواز داد که شیرازی من نشنیدم دیگر بار
آواز داد و گفت ای شیرازی هین لعنک الله من بشتافتم و طشت بوی بردم علی علم
از شیخ عبدالله پرسید تو آن لعنک الله چون از وی شنیدی گفت رحمک الله شیخ الاسلام
گفت که فلاح نباشد مردی را که ذل استاد و پیر نچشیده باشد و قفای او نخورده
و لعنک الله او نشنیده و یرحمک الله بر بداشته بود و پیر را دو ناکامی زنده نکشته باشد
وی خود درسته باشد لن یفلح استاد و پیر دریابد مردی پیر جان ستنده و لا یفلح
نباشد که بی استاد و پیر شبی او از طرب آمد شیخ ابو طالب گفت شیرازی این چه
آواز بود ابو عبدالله خفیف گفت من در شبانروزی یک باقلا بخورم و مهر را از یاد کم

فاکرم

می‌آورم تا اکنون یازده باقلا آورده‌ام دریای شیخ ابو طالب گفت شیرازی این
باز دار که آنچه مرا افتاد از این افتاد که با ابوالحسن مزین در دعوتی حاضر شدم
بره بریان بر مائده آوردند من عهد داشتم که بریان نخورم دست خود از آن کشیدم
ابوالحسن مزین گفت کل بلا انت یعنی بخور آنکه خود را در میان نه بینی من گمان بردم
که حال چنانست که میگوید یک لقمه بخوردم احساس کردم که ایمان از من بیرون
رفت من از آن وقت هر روز باز پس‌تر میروم شیخ الاسلام گفت یعنی وی را پیش
و استتار افتاد که ایمان من معاینه بود و ایمان تو شهادتست و ایمان عارف
مشاهدت شیخ عبدالله خفیف گفته است که هیچ چیز نیست مرید را زیانمندتر
از مسامحت نفس در رخصت جستن و قبول تأویلات کردن شیخ ابو عبدالله گفت
اول مجلسی که شیخ ابو طالب در شیراز داشت پلاس پوشیده بود و عصای در دست گرفته
آمد و بر کرسی نشست و من پهلوی او بودم بمردم نگریست و گفت نمیدانم چگویم گناهکاری‌ام
میان گناهکاران بگریست و مردمان را بگریانید و فریاد گریه از مجلس برخاست وی را
قبول عظیم پدید آمد که خاک قدمهای وی به تبرک برای بیماران میگرفتند بعد از آن
بسببی واقع شد که بمجلس وی التفات نکرد و از وی همه اعراض کردند و از شیراز بکنار رفت

انجا هم کسی بوی التفات نکرد از انجا باصفهان رفت بعلی سهل جزوی نوشتم و شرح محل و مقام
وی کردم علی سهل در بیامد و در باب وی سخنان گفت علی سهل از وی اعراض کرد از انجا
بکوهستان عراق رفت و بهمدان در آمد ابو علی وارجی عامل بود پرسید که حاجت تو چیست
گفت ادای وامی که دارم ابو علی آن را ادا کرد گفت دیگر چه حاجت داری گفت در فلان موضع
برای من رباطی بساز رباطی بساخت بانجا در آمد و آسیای چشت و پلاس سیاه پوشید
و در انجا می بود تا از دنیا رفت شیخ الاسلام گفت که جوانمرد آنست که چون وی را مصیبتی
رسد یا از وی چیزی فوت شود بمصیبت فرا سازد و بحسرت و ندامت تدارک جوید نه انکه
مصیبت وقت باشد وان را بنهان بسازد و اظهار دعوی کند و تمامی مغرور گردد شیخ
ابو عبد الله خفیف گفت که شیخ ابو طاهر خرزج گفت جوانی از خراسان بزیارت جنید
آمد جنید عصا و رکوه وی بخانه برد و در بست و آن شب اصحاب را اجتماعی بود جنید گفت
وی را با خود ببرید و با ما پیش من آرید چون بنشست طعام خوردند بطریق مزاح و طیبت
انگشتری با جنس آغاز کردند و اشارت بآن جوان کردند که موافقت کن وی ابا کرد
و آن یاران تغیر کرد شبلی بوی نگاه کرد و گفت خاموش باش و اگر نه برخیزم و سرت از تن
برکنم آن جوان خاموش گشت و هیچ نگفت و برفت دیگر روز آن حکایت با جنید گفتند برخاست

و بخانه رفت

و بخانه رفت تا عصا و رکوه باز جوید نیافت بیرون آمد و با اصحاب گفت چند نوبت شنید
که شما را وصیت میکنم که چون غریبی اینجا بیاید وی را خوار مدارید بو کنند بخدا که عصا و رکوه
از خانه برداشته است الا آنکه من بوی گمان برده ام و رفته است ابو علی دارسجی قدس سره
شیخ ابو عبد الله خفیف گفت که ابو علی وارجی بشیراز آمد بعمل و حکومت و ار برای صادر و وارد
هر اما بده نهاد بعد از هر نماز شام می آمد و با ما می نشست و با یکدیگر سخنان میگفتیم یکی
از شبها ذکر ایام ارادت در میان آمد پیراهن بالا داشت بر گردن وی نشانی بود بمقدار
طوقی گفتیم این چیست گفت در کوه لکام می بودم و پلاسی پوشیده بودم گردن مرا بخورد
چون از انجا باز گشتم گوشت برآورد این نشان آنست که باقی مانده پس گفتیم سبب در آمدن تو
درین عمل چیست گفت مادر من پیر و ضعیف شده بود و بر من وام بسیار جمع آمد محتاج شدم
بانکه می بینید گشتم ابو الفضل جعفر الجعدی قدس سره شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که
بجعفر جعدی رسانیدند که ابو عمرو اصطخری گفته است که غسل میکردم ازار من گشاده شد
دیدم که دو دست از پس پشت من پیدا شد و ازار مرا محکم بر میان من بست جعفر جعدی
برخاست و باصطخر رفت و بخانه ابو عمرو در آمد و پای وی بگرفت اصحاب ابو عمرو برجستند
گفت بگذارید که غضب وی نه است دوازده فرسنگ راه پیاده آمده است پس ابو عمرو

بمقام اعتذار درآمد و گفت چنان نگفته‌ام بلکه چنین و چنین گفته‌ام بعد از آن
اصحاب را فرمود که وی را اخذ مکافات بها بگو کردند **ابو القاسم القصری قدس سره**
وی از کبار اصحاب شیخ است شیخ عبدالله خفیف گفته است که روزی مرا گفت که مرا بصحرا برون
بر بیرون بصحرائی بیرون بردم بموضعی رسیدیم که مضطر بود و جماعتی نرد بازی میکردند
با ایشان بازی کردن نشست من از آن متغیر شدم و خجل گشتم در رفتن بازگشتیم
بجای دیگر رسیدیم جماعتی شطرنج می باختند از آن متغیر شد و پیش رفت و رقعه ایشان را
بینداخت جماعت کاردها کشیدند وی گفت کاردها بمن دهید تا بخورم من از این
دو حال وی عجب ماندم تا از وی سؤال کردم گفت وقتی که بحکم لدنی کنم چنان باشد
و وقتی که بحکم عقل لدنی چنین این سخن بسیار گذشت اما آنچه شیخ الاسلام گفت ابوبکر قصری
را گفته بود در مقامات شیخ عبدالله خفیف ابو القاسم قصری است و می‌باید که وی را
دو کنیت بوده باشد یا کسی بر سهو وقوع یافته باشد و هم شیخ ابو عبدالله فرمود که
ابو القاسم قصری کثیر الاطراق بود یعنی بسیار سر در پیش می انداخت روزی سبب آن را
پرسیدم گفت پیش از این در قدیم الایام در هر هفت شبانروز یکبار چیز میخوردم
مردی از جن می آمد او را نمی دیدم و بر من سلام میکرد روزی وی را گفتم چه باشد که ظاهر شوی

ناگاه دیدم

ناگاه دیدم که شخصی در خوب صورتی بر من ظاهر شد گفتم تو چه کسی گفت از مؤمنان
جنیانم وقتی که امثال شما را می بینم دوست میدارم که وی را زیارت کنم و سلام
گویم پس گفتم بعد از این هر وقت بر من ظاهر میشود مرا دوست گرفت و با من
انس تمام پیدا کرد و چیزها بمن می آموخت روزی وی را گفتم بیا تا بمسجد درآئیم و ساعتی
بنشینیم گفت وقتی که بنشینی و سخن گوئی و مردم ترا ببینند و مرا نبینند ترا
بسوء النسبت خواهند کرد گفتم بیا تا در آخر مسجد بنشینیم که مجلس ما را نبینند پس درآمدیم
و بنشستیم گفت این مردمان را بمجلس چون می بینی گفتم بعضی را نیم خواب و بعضی
را در خواب و بعضی را آگاه گفت آنچه بر سرهای ایشانست می بینی گفتم نه
چشمهای مرا بمالید دیدم که بر سر هر کس غرابی نشسته است بعضی را بالها بچشم فرو کرده و گذاشته
و بعضی را بر سر نشسته و بعضی را گاهی بوی فرود آید و گاهی فرود آید و گاهی بالا میرود
و گفتم این چیست گفت نخوانده قول الله تعالی را که و من یعش عن ذکر الرحمن نقیض
له شیطانا فهو له قرین اینها شیاطین اند که بر سر ایشان نشسته اند و بر سر هر یک
بقدر غفلت وی استیلا یافته اند و آن جنی بدین طریق بمن می آمد و ظاهر می شد
تا روزی سخت گرسنه شدم پیش من از آن صدقه بقیه بود و تا وقت افطار که عادت

چهار روز ماند لهجه پاره ازان بر گرفتم و بخوردم گرسنگی بر من ساکن شد ناگاه آن جنی
آمد و بر من سلام کرد اما ظاهر نشد گفت از بهر این ریاضات و صبر بران میخواهیم
شما را چون ما ترا امتحان کردیم بران صبور بودی این بگفت و برفت و دیگر
باز نیامد این سر در پیش ابو حفص بن ازان وقت است **عبد العزیز بحرانی قدس الله سره**
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که عبد العزیز بحرانی در زمستان بسخن سرد بشیراز
آمد و جامهای کهنه داشت هر فتوحی که وی را میرسید صرف فقرا میکرد سه روز در شیراز
بود با وی درین باب سخن گفتند گفت نفس من میگریزد از جامهای شما التماس مرا گفت
یا با عبدالله مرا ازین شهر بیرون کن که در نیت من نیست که درین شهر جامه نو پوشم
گفتم بکجا میروی گفت بناحیت بحران متابعت وی کردم و بدروازه که بان جانب بود
بیرون رفتیم ناگاه دیدم که ابو الخیر تاکی بر سر خود نشسته پای می جنباند و ما را
آواز میکند و با خود خوردنی همراه دارد بایستادم تا بما رسید گفت تفضل کنید
تا بهم این طعام را بخوریم پس بنشستیم و بخوردیم بحرانی برخاست و سجاده بر دوش خود
انداخت ابو الخیر گفت کاش ازین طعام چیزی با خود برداری گفت مطبخ من
پیش رفته است ابو الخیر گفت ما این طعام چکنیم گفت پیش سگان انداز و برفت

ابو الحسین حکیمی قدس الله سره وی گفته است که از جنید شنیدم که روزی در مجلس
سری بودم مردم بسیاری آنجا بودند و من خردتر ایشان بودم سری گفت
که چه چیز است که خواب را می برد هر کس سخنی گفت یکی گفت گرسنگی و یکی گفت
که کم خوردن آب چون نوبت بمن رسید گفتم علم القلوب باطلاع الله تعالی
علی کل نفس بما کسبت گفت احسنت یا بنی و مرا از دیگران بنشاند از ان روز
باز هر جا هستم بر همه مقدمم و هم حکیمی گفته است که حال یکی از مشایخ از جنید
پرسیدم که اقتدا را شاید گفت اگر در وی پرهیزکاری و طلب قوت حلال می یابی
اقتدا را شاید و گرنه او را بگذار **ابو علی حسین بن محمد الاکار قدس سره** وی از اصحاب
شیخ ابو عبدالله خفیف است و استاد شیخ ابو اسحق کازرونی گویند که شیخ
حسین اکار بکازرون رسید مشایخ آنجا پیش وی جمع شدند و شیخ ابو اسحق
هنوز کودک بود وی نیز با ایشان آمده بود وی را گفتند این کودک قرآن نیک
میخواند فرمود تا قرآن خواند وی را خوش آمد و تواجد کرد چون فارغ شد وی را
از اصحاب طلب دید و بشیراز برد و از مشایخ وقت و اصحاب شیخ عبدالله خفیف سماع
حدیث فرمود با وی بعراق و حجاز مسافرت کرد و ببرکت صحبت وی رسید با آنچه رسید

وشیخ حسین بعد از ثلثمائه از دنیا رفت و قبر وی بر در روضهٔ شیخ عبد الله خفیف است
در شیراز شیخ ابو اسحق ابراهیم بن شهریار کازرونی قدس الله سره وی فارسی الاصل است
مولد و منشاء وی نورد کازرون بوده و شهریار پدر شیخ مسلمان شده و ولادت
شیخ و سایر اولادش در زمان اسلام بوده و انتساب شیخ در تصوف بشیخ ابو علی
حسین بن محمد الفیروزآبادی الاکار بود و صحبت بسیاری از اصحاب حدیث رسیده
بود در کازرون و شیراز و مکه و مدینه و از همه روایات حدیث و آیات داشته در مکه
شیخ ابو الحسن علی بن محمد بن عبد الله بن جهضم همدانی را دیده بود و از وی روایت کند
ذو النون گفت علیک بالقصد فان الرضا بقلیل الرزق یزکی یسیر العمل
یعنی بر تو باد که توسط احوال اختیار کنی یعنی بضرورت وقت قناعت کنی و طلب
زیادت ننمائی بدرستی که رضا برزق اندک عمل اندک را پاک میکند و هر آینه عمل
پاک نشانه سعادت پاک باشد یکی از وزرا با شیخ ارادت تمام بود هر چند جهد کرد
شیخ از وی چیزی قبول نکرد پیغام بشیخ فرستاد که هر چند جهد کردم از من
هیچ قبول نکردی از بهر تو چند بنده ازاد کردم و ثواب آن ترا بخشیدم شیخ جواب
فرستاد که رسالت تو بمن رسید بنده و لیکن نکوئی تو گفتم لیکن ازاد کردن

بندگان

بندگان مذهب من نیست بلکه مذهب من بنده کرد ایندن آزاد است بلطف و احسان
شیخ رضی الله عنه حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم بخواب دید پرسید که
یا رسول الله ما التصوف رسول علیه السلام گفت ترک الدعاوی وکتمان
المعانی دیگر پرسید ما التوحید گفت کل ما یجی ببالک او خطر
فی خیالک فالله سبحانه بخلاف ذلک التوحید ان تنزهه عن الشرک
والشک والتعطیل دیگر پرسید ما العقل گفت ادناه ترک الدنیا
واعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی توفی رضی الله عنه فی شهر ذی الحجه
سنه ست وعشرین واربعمائه شیخ روزبهان البقلی قدس الله سره
کنیت او ابو محمد بن ابی النصر البقلی الفسوی ثم الشیرازی عرفا بود و قدوه مشایخ
در بدایت حال سفر عراق و شام کرده است با شیخ ابو النجیب سهروردی قدس سره
در استماع صحیح بخاری در ثغر اسکندریه شریک بوده است و خرقه از شیخ سراج
الدین محمود بن خلیفه بن عبد السلام بن احمد بن سالبه پوشیده است و اشتغل
بالریاضات الشاقة فی اطراف شیراز وجبالها وکان صاحب ذوق واستغراق
ووجد دائم لایسکن لوعته ولایرقا دمعه ولایطمئن فی وقت من الاوقات

ولا یخلو ساعة من الحنین والزفرات وینادم کل لیله بالبکاء والعویل
مرا او را انخانست بسیار که در حال غلبه وجد ازوی صادر شده است که هر کس بفهم
آن نرسد و از سخنان وست بیت آنچه ندیدست دو چشم زمان، وانچه نشنیده
دو گوش زمین، در گل ما رنگ نموده است آن، خیز و بیا در گل ما آن ببین، و ویرا
مصنفات بسیار است چون تفسیر عرایس و شرح شطحیات عربی و فارسی و کتاب
الانوار فی کشف الاسرار و غیر آن که تعداد آن طولی دارد و در کتاب الانوار
فی کشف الاسرار آورده است که قوال باید که خوبروی بود که عارفان در مجمع سماع
بجهت ترویح قلوب بسه چیز محتاج اند روایح طیبه و وجه صبیح و صوت ملیح گفته اند
ازین قوال اجتناب بهتر است زیرا که اینچنین کار عارفی را مسلّم آید که طهارت
قلب او بکمال رسیده باشد و چشم او از دیدن غیر حق پوشیده شده، گویند پنجاه سال در جامع
عتیق در شیراز بذکر و وعظ گفت اول که بشیراز در آمد میرفت تا مجلس گوید شنید
که زنی دختر خود را نصیحت میکند که ای دختر حسن خود را اظهار مکن بر کسی که خوار و
بی اعتبار کردی شیخ گفت ای زن حسن را آن رضا نیست که تنها و منفرد باشد
او همه آن میخواهد که با عشق قرین باشد حسن و عشق در ازل عهد بسته اند که هرگز از هم

جدا نباشند بر اصحاب از استماع این چندان وجد و حال غالب شد که بعضی در آن
برفتند شیخ ابو الحسن کردویه گوید که در دعوت بعضی صوفیه با شیخ روزبهان
جمع شدم هنوز ویرا نمی شناختم در خاطرم آمد که من در علم و حال از وی زیاده ام
بر سر من مطلع شد گفت ای ابو الحسن این خاطر خود را از خود دور کن که امروز
هیچکس با روزبهان برابر نیست وی کلاه نه زمان خود است و باین معنی اشارت
کرده در بن شعر بیت درین زمانه منم قاید صراط الله، رخم بخاور و تا استانه اقصی
روند کان بمعارف مرا کجا بینند، که هست منزل جانم بما ورای وری، وی صاحب
سماع بود در آخر عمر از آن باز استاد، وی درین معنی سخن گفتند گفت انی اسمع
الآن من ربی عز و جل فاستعرض مما سمعت من غیره گویند در آخر عمر ویرا فلجی
در یافت بعضی از مریدان وی آنکه ویرا گویند بمصر رفتند و از خزاین ملوک قدری روغن
بلسان خالص آوردند برای تداوی وی چون پیش وی آوردند گفت جزاک الله
عن نیتک از در خانقاه بیرون انجا سکی است گرگین جنبیده و آن روغن بروی
بمال و مرا که روزبهان بهیچ روغن به نمیشود و این بندیست از بندهای عشق که
خدای تعالی بر پای وی نهاده است تا آن زمان که بسعادت لقای وی برسد

شیخ ابوبکر بن طاهر که از اصحاب شیخ بود گفته است که هر سحر بنوبت با شیخ قرآن میخواندم
یک عشر وی و یک عشر من چون وی فوت شد دنیا بر من تنگ آمد آخر شب برخاستم
و نماز بگزاردم و بر سر تربت مقدس شیخ بنشستم و آغاز قرآن خواندن کردم و گریه
بر من افتاد که از وی تنها مانده بودم چون عشر تمام کردم آواز شیخ شنیدم که از
قبر وی آمد و عشر دیگر میخواند تا آن زمان که اصحاب جمع شدند آواز منقطع شد مدتی
حال برین گونه بود روزی با یکی از اصحاب آن ماجرا بگفتم بعد از آن دیگر نشنیدم
صاحب فتوحات مکیه رضی الله عنه می آرد که شیخ روزبهان در مکه مجاور بود و کان کثیر
الزعقات فی حال وجده فی الله بحیث انه کان یشوش علی الطائفین بالبیت
فکان یطوف علی سطوح الحرام وکان صادق الحال ناگاه بمحبت زنی مغنیه مبتلا
شد و هیچکس مطلع نیست و آن وجد و صیحاتی که در وجد فی الله میزد همچنان باقی بود اما
اول از برای خدا بود و این زمان از برای مغنیه دانست که مردم را چنان اعتقاد
خواهد شد که در وجد و صیحات وی این زمان هم از برای خداست بمجلس صوفیه
حرم آمد و خرقه خود بیرون کرد و پیش ایشان انداخت و قصه خود را با مردم بگفت
و گفت نمیخواهم که در حال خود کاذب باشم پس خدمت مغنیه را لازم گرفت حال عشق

و محبت وی با مغنیه گفتند که وی از اکابر اولیاء الله است مغنیه توبه کرد و خدمت وی را
پیش گرفت محبت آن مغنیه از دل وی زایل شد بمجلس صوفیه آمد و خرقه خود در پوشید
توفی منتصف المحرم الحرام سنه ست وستمائه شیخ ابوالحسن کردویه قدس الله سره
صاحب علم و تقوی بود شصت سال در خانه که در شیراز داشت جز بجهت ادای نماز جمعه و کفایت
بعضی مهمات علی سبیل الندرة بیرون نیامد و خضر علیه السلام احیانا بروی ظاهر میشد
و صحبت میداشت گفته اند سبب وفات وی آن بود که شخصی بروی درآمد و گفت اینجا
مردیست که میگوید نفس من چون نفس عیسی است علیه السلام زیرا که وی مرده طبیعت زنده میکرد
و من مرده غفلت را زنده میکنم شیخ ابوالحسن آهی برکشید و گفت بار خدایا عمری دراز
دادی تا زمانی را دریافتیم که در وی مثل این سخنان می شنوم دیگر زندگانی نمیخواهم بکم
وی را درد بگرفت و بهمان برفت فی اواخر محرم سنه ست وستمائه شیخ روزبهان
بقلی بیمار شد شیخ ابوالحسن کردویه و شیخ علی سراج که مرد عارف بود از اولاد شیخ
روزبهان را خال وی بود بعیادت وی آمدند شیخ روزبهان روی بایشان
کرد و گفت بیائید که از قید این حیات جسمانی و زندگانی بیرون آییم و بحیات ابدی
روحانی متصف شویم ایشان قبول کردند شیخ گفت من پیش از شما میروم تو ای

ابو الحسن بعد از یازده روز بمن برسی و نوای علی بعد از یکماه شیخ در منتصف محرم الحرام
رفت و شیخ ابو الحسن در آخر آن و شیخ علی در منتصف صفر رحمهم الله تعالی شیخ عبدالله بلیانی
قدس الله سره لقب وی اوحد الدین است و از فرزندان شیخ ابو علی دقاق است و نسبت
وی با شیخ ابو علی بدین گونه است عبدالله بن مسعود بن محمد بن علی [بن احمد] بن عمر بن اسمعیل بن
ابی علی دقاق است قدس الله ارواحهم استاد ابو علی دقاق را یک پسر بود اسمعیل و این
را یک دختر بود فاطمه یا بو منکوحه شیخ ابو القاسم قشیری رحمة الله و سلسله خرقه وی چنین است
که وی خرقه از پدر خود ضیاء الدین مسعود و امام الدین نیز گفته اند و وی از شیخ اصیل الدین
شیرازی و وی از شیخ رکن الدین سنجاسی و وی از شیخ قطب الدین رشید ابهری [و وی از شیخ رکن الدین شیرازی]
و وی از شیخ جمال الدین عبدالصمد بخار زوهرد و از شیخ ابو النجیب سهروردی قدس الله تعالی
ارواحهم وی گفته که در اوایل از خلق انفراد جستم و یازده سال در کوه بسر بردم چون
از کوه باز آمدم بصحبت زاهد ابوبکر همدانی پیوستم و وی مردی صاحب کرامت بود و فراست
صادق داشت و ورد وی همه آن بود که هر شب ختمی و عصای آهنین داشت آنرا در زیر
زنخدان گرفتی و تا روز بر پای ایستادی من نیز بر موافقت وی از عقب وی ایستادمی و وقتها
روی با بیرون کردی و غیرت آوردی گفتی برو و بر جای خود بخسب من بر زمین می نشستم

تا وی مشغول کار خود می شد دیگر بر می خاستم و موافقت میکردم تا آنگاه که حالی
بمن فرود آمد آنگاه تنهائی گزیدم و زاهد ابوبکر از غایت انبساط که با من داشت
مرا لولی میگفت شنیدم که روزی میگفت که لولی آمد و از ما چیزی گرفت و برد
نمیدانم که بکجا رفت بعد از چندگاه پیش وی رفتم فرمود کجا بودی و چه آوردی
تواضع نمودم و هیچ نگفتم ساعتی بنشستم گفتم زاهد من سوالی کرد که جواب آن این بود
که من میگفتم که من غیر خدا نیستم زاهد گفت سخن منصور آورده من گفتم بیک آه که برآرم
توانم که صد هزار چون منصور پیدا کنم چون این بگفتم زاهد عصا برگرفت و بر من
انداخت من از جا بجستم و آن عصا را از خود در گذرم زاهد رحمه الله مرا دشنامی
غلیظ داد و گفت منصور را بر دار کردند و نگریخت تو از یک عصا میگریزی جواب دادم
که آن از ناتمامی منصور بود و اگرنه نگریختی که نزد حق تعالی همه یکیست (رفتن و ماندن یکسانست) چون این بگفتم
زاهد گفت مگر گیاهی خورده گفتم آری خورده ام اما از مرغزار حقیقت زاهد گفت
شاد خوردی و نیک خوردی بیا و بر سجاده بنشین و از آنگاه هر بار بعد از آن زاهد
گفت اینکه گفتی که از ناتمامی منصور بود که بگریخت و او را بر دار کردند بچه دلیل گفتی
گفتم دلیل آنست که هر سواری که دعوی سواری کند و اسب تازد چنان باید که

عنان از دست وی نرود و اگر برود تواند که سر باز کشد راست گفته است که وی سوار
چالاکست و اگر سر اسب باز نتواند کشید او در سواری تمام است چون این بگفتم زاهد
تصدیق فرمود که راست گفتی که من از تو دیده ورتر ندیدم و هم وی گفته است که
مرا گفتند که یکی از اصحاب شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره که ویرا
شیخ نجیب الدین بزغش میگویند بشیراز آمده است بسیار خرم شدم از آنجهت که از
مقامات و احوال صوفیان آنچه دانسته بودم حاصل کرده بودم و طلب زیادتی
میکردم و پدرم میگفت که آنچه من از خدای تعالی خواسته بودم آنرا بعینه ایزد داد
و آنچه بر من بمقدار دریچه گشادند بر وی بمقدار دروازه گشادند برخاستم و بشیراز
رفتم بخدمت نجیب الدین مشرف شدم چیزی از احوال و مقامات و واقعات
خود با وی بگفتم همه را اینک استماع کرد و هیچ جواب نگفت ساعتی بنشستم و از آنجا
بیرون آمدم بعد از آن بجهة ضرورتی عزیمت جامع عتیق شد با خود گفتم بروم
و شیخ نجیب الدین را ببینم چه میگوید چون بدر خانه وی رسیدم گفتند در اندرون است
برو در آن خانه بیرون که شیخ می نشیند بنشین تا بیاید چون آنجا بنشستم در پیش
سجاده وی جزوی دیدم که هرچه با وی گفته بودم همه در آنجا نوشته بود با خود گفتم

که شیخ تا این محتاج بوده است که نوشته است حال وی را بدانستم تا کجاست بنشستم
و بیرون آمدم چون بکازرون رسیدم بانگی بر خود زدم و غیرتی بتازگی در خود
پیدا کردم و در خلوت نشستم و هرچه از خدای تعالی میخواستم به پنج روز در آن
خلوت بمن داد وی در شیراز بود روزی در خانقاه شیخ سعدی در آمد شیخ سعدی
یک مشت فلوس بیاورد و در نظر وی بنهاد گفت بفرمای تا بدرویشان تبرک سفره
دهند وی گفت ای سعدی فلوس می آوری برو و آن ظرف اقچه که ششصد و
دو عدد اقچه در آن پنهان کرده بیار تا درویشان را سفره دهند در حال شیخ سعدی
برفت و آن ظرف را بیاورد همچنانکه وی فرموده بود آن را بفرستاد و از
برای درویشان سفره تمام آوردند شیخ را مریدی بود طباخ که در بازار
آش پختی هرگاه که شیخ بدر دکان وی رسیدی کاسه آش بستدی و همچنان
ایستاده بخوردی روزی کاسه آش در دست داشت درویشی رسید خرقه
سفید هراتی متکلف پوشیده سلام کرد و گفت میخواهم که مرا الخبر الحالی و لا البت
ألتي بگوی که فایده در چیست تا چنان کنم شیخ کاسه آش که در دست داشت بوی
داد و گفت از بنیاد کار این بر استان و بخور درویش آن بستد و بخورد چون

فارغ شد گفت این دست طعام آلوده هم باین خرقه که پوشیده پاک کن و هرگاه که
چیزی میخوری چنین کن گفت ای شیخ این نتوانم کرد بچیزی دیگر فرمای شیخ فرمود
چون این نتوانی کرد چیزی دیگر اگر گویم هم نتوانی کرد برو که تو مرد این کار نیستی یکی
از مریدان شیخ در کوه عزلت گرفته بود ماری پیش وی رسید خواست که وی را بگیرد
وی را بگزید و اعضای وی آماس کرد خبر بشیخ رسید جمعی را فرستاد تا وی را آوردند
گفت آن مار را چرا گرفتی تا ترا زخم زد گفت شیخا تو گفتی که غیر خدا نیست من
آن مار را غیر خدا ندیدم ازینجهت وی را گرفتم و دلیری کردم شیخ فرمود که هرگاه حق
سبحانه و تعالی را بلباس قهر بینی بگریز و نزدیک وی مرو و اگر نه چنین کند که این
ساعت درانی افتاده پس دست زیر روی کرد و وی را بازنشاند و گفت من بعد
چنین گستاخی مکن تا وقتی که وی را نیک بشناسی آنگاه دعا کرد و باد بر وی دمید
آماس باز نشست و شفا یافت وی گفته است درویشی نه نماز است و نه روزه
و نه احیای شب این جمله اسباب بندگیست درویشی نه رنجیدنست اگر این حاصل
واصل کردی وهم وی گفته است خدای دان باشید و اگر خدای دان نه اید خود دان
نیز نباشید از برای آنکه چون خود دان نباشد خدای دان باشید پس فرمود که این بهتر

عموم هم خدای باشید و اگر خدای نباشید خود مباشید که اگر خود نباشید خدای باشید
روزی بزیارت شیخ روزبهان البقلی قدس سره رفته بود شیخ صدرالدین
روزبهان بر سر تربت وی نشسته بود چون شیخ عبدالله برابر قبر بایستاد
بنشست و باز برخاست شیخ صدرالدین بتعظیم او برخاست و مدتی بسیار
بایستاد دو بار نشست و باز برخاست و مدتی دیگر بایستاد شیخ عبدالله بوی
التفات نکرد چون از زیارت فارغ شد گفت شیخا در گاهی است که ایستاده ام
شما هیچ التفات نفرمودید گفت شیخ روزبهان اناری بدست من داده بود
بخوردن آن مشغول بودم و از جمله اشعار وی است بیت ما جمله خدای پاک پاکیم
نز آتش و باد و آب و خاکیم • از هستی و نیستی همه • عریان شده ایم و جامه
چاکیم • حقیقت جز خدا دیدن روا نیست • که بی شک هر دو عالم جز خدا نیست
نمیگویم که عالم او شده نه • همه او را چنین دیدن خطا نیست • تا حق بدو چشم سر
نبینم هر دم • از پای طلب نمی نشینم هر دم • گویند خدا بچشم سر نتوان دید • آن اندو
من چنینم هر دم • وفات وی روز عاشورا سنه ثمانین و ستمائه رحمه الله
شیخ جمال الدین محمد باکیجار قدس الله سره کان شیخا وجیها باهی المنظر زکی المخبر

مجاهدات و خلوات و اوراد کثیرة من العبادات و الطاعات کم کلمات
روحانیه و اشارات رحمانیه شیخ عبد الله بلیانی فرموده است که در ان زمان که
خورد سال بودم شیخ جمال الدین باکلیجار در صحبت پدرم خواجه ضیاء الدین مسعود
رحمه الله می بود و من پیوسته بذکر مشغول میبودم و آواز خوش داشتم از برای
جمعیت خاطر خود وقتها در اثنای ذکر گفتن چیزی از اشعار بترنم میخواندم
شیخ جمال الدین محمد گوش با آواز من میکرد از ان وقت وی خوش می شد
و من از ان حال او خبر نداشتم که گوش بمن دارد و از انچه میخواندم خاموش
می شدم دیگر بذکر مشغول می شدم در یکی از روزها شیخ جمال الدین محمد بنزدیک
من آمد و گفت ای شیخ عبد الله چرا همین میکنی که در اثنای ذکر گفتن چیزی باواز
خوش میخوانی و ما گوش بتو داریم و تو خاموش می شوی و ما را نیم بسمل میگذاری
زینهار دیگر چنین مکن و خاطرهای درویشان از انجه چون از تو آوازها میخیزند پدرم
ضیاء الدین مسعود نیز همچنان فرمود سخن ایشان قبول کردم وی گفته است
فی قوله تعالی واعبد ربک حتی یأتیک الیقین یعنی نفس نیست جز عیان عین قدیم
و نیست عیان عین قدیم بی صورت عمل عبادت و نیتی که بهتر از عمل است نیست

وصورت عمل

و صورت عمل را نیست جز عیان عین قدیم عبادت نبود بلکه رسم و عادت بود و طالب را آن
که مطلوب وی جز عیان عین قدیم نیست و هر چه جز عیان عین قدیم است
هیچ و باطل و مجاز است توفی رحمه الله سنه ثلث و خمسین و سبعمائه و قبر وی در شیراز است
موسی بن عمران جیرفتی قدس سره بزرگ بوده بجیرفت بهر عبد الله طاقی است شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو عبد الله خفیف را با شیخ موسی بن عمران جیرفتی نقاری افتاد
بوی نامه نوشت که من در شیراز هزار مرید دارم اگر از هر یکی ازاری خواهم
شب را اصفهان نخواهند موسی بن عمران جواب باز فرستاد که من در جیرفت هزار
دشمن دارم که هرگاه بر من دست یابند مرا تا شب در ننگ هندو زنده بگذارند
صوفی تو باشی یا من خواجه علی بن حسن کرمانی قدس سره شیخ کرمان بوده و از متاخران
مشایخ انجا دارو خانه داشته و کاری با نظام و مرید بسیار و معاملت نیکو دعوی
مریدی شیخ عمو کردی تا شیخ عمو از دنیا رفت و وی نسبت بازنگذاشت یعنی بر مسند
ارشاد ننشست شیخ الاسلام گفت که در کرمان میان خواجه علی حسن و میان خلیل
خازن نقاری افتاد خلیل خازن بخواجه علی نامه نوشت که تو از بامداد تا چاشتگاه
دارو و شربت که از ان خوری تا طعام خوش توانی خورد و از سر تخم مرا از بامداد تا چاشتگاه

کرد باید گشت تا چیزی یابم که بخورم صوفی تو باشی با من مشایخ طعن زدند و نه پسندیدند
قبول جستن و قبول داشتن خلق را ازین نه عزو کرد در است ایشان مایهٔ قبول تو خورند
و لنفس رعنا را معجب گشتند تا از حد خود درگذرد اگر الله تعالی نگاه ندارد این عقبهٔ عظیم است
این قوم را امیر حسین بوری قدس الله سره سری بود بزرگ از صوفیان و ملکی
بوده به نشابور بزیارت رفتی با یکباری یک خادم با وی بود آنجا قبول عظیم افتاد
و مریدان بسیار پدید آمدند و وی رنج می بود و شغل دل او افزود چون بازگشت خلق
بسیار با وی بیرون آمدند و با وی در رفتن ایستادند از خادم پرسید ایشان
که اند گفت مخلصان تواند و بخدمت تو می آیند صبر کرد و هیچ نگفت تا بسر آبی
رسید با وی بنجست و جبه بنهاد و شلوار بکشید و بول آغاز کرد چنانکه جامهای
خود و جامهای ایشان نیز پلید کرد آن قوم گفتند خهٔ ای شیخ زهی
معاملت نیکو همه از وی منکر بازگشتند و آن خادم که با وی بود در قفای وی میرفت
دل پر از انکار که این چه بود که وی کرد جمعی مریدان با رادتهای پاک و نظرهای
نیکو می آمدند بین که وی چکرد و میرفت تا بآب رسید با مرقع و جامه بآب درآمد
جامها و تن خود را پاک بشست و بیرون آمد و در رفتن روی باز پس کرد و خادم را

به گرد

گفت باید که ...

گفت باید که انکار بکنی که آفتی بدان عظمت و فتنه و شغلی چنان بزرگ باین مقدار
بول از خود باز توان کرد چرا مؤنت آن باید کشید بچه کار آیند چرا که مردم را
رعنا و معجب کنند و از مایهٔ مردم خورند و شغل دل افزایند و این قبول پیش
اهل دید عیب باشد چون اندک عیبی پدید آمد یا کاری نه بمراد ایشان بود
همه منکر دند شیخ الاسلام گفت که آن چرا کرد بجهة آنکه طبع و نفس وی
بآن خوش شده بود آن بردو جهت بود ابو عبد الله التروغبذی قدس الله سره
از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن محمد بن الحسین است از جملهٔ مشایخ
طوس بوده با ابو عثمان حیری و بآن مشایخی که در طبقهٔ او بودند صحبت
داشته یگانهٔ مشایخ بود در طریقت خود کرامات بسیار داشت مجرد بود
و بلند حال و بزرگ همت پس از سنهٔ خمسین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته طوبی
لمن لم یکن له وسیلة الیه غیره وهم وی گفته ترك الدنیا للدنیا من جمع الدنیا
و هم وی گفته الله تعالی بنده خود را از معرفت خود چیزی بهره بآن مقدار
که ویرا معرفت داده بود بلا بر وی گمارد تا بقوت آن معرفت آن بلا را
بر میدارد و هم وی گفته دور باش از تمیز در خدمت زیرا که کسانی که ایشان را

در صدق ممتاز گردانی ظاهر نماینده اند پس همه را خدمت کن تا مراد حاصل
آید و مقصود فوت نشود ابو عبد الله رودباری قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است
نام وی احمد بن عطاست شیخ شام است بصور نشستی و صور بر کنار
دریاست قبر وی بصور بود گفته اند در دریاست خواهرزاده ابو علی رودباریست
بزرگ بود و صوفی در صورت فرایان مادر وی فاطمه بانو خواهر شیخ ابو علی
پسر را گفتی هذا قرأ و کان خاله صوفیا عالم بوده بعلوم قرآن و علم شریعت
و علم حقیقت و حدیث داشت وی را اخلاق و شمائل نیکو بود و موصوف بود بتعظیم
فقرا و دوستی درویشان و رفق کردن با ایشان در ماه ذی الحجه سنه تسع
و تسعین و ثلثمائه برفته وی را کتابیست در آداب فقر شیخ الاسلام گفت که عبد الله
رودباری آنست که شتر او را در بادیه دست بر بگرفت و شد گفت جل الله شتر بزبان
فصیح با وی گفت جل الله شیخ الاسلام گفت که من دو تن را دیده ام که وی را دیده اند
شیخ ابو عبد الله باکو و شیخ ابو القاسم ابو سلمه باوردی شیخ ابو عبد الله باکو گفت
که ابو عبد الله رودباری گفت التصوف ترک التکلف و حذف التشرف و استعمال
التظرف و شیخ ابو القاسم گفت که ابو عبد الله رودباری گفت که صدق کوشش

جهل از مرد

جهل از مرد ببرد و درویشی کبر از مرد ببرد فاذا اجتمعت فناهیك به نبلا
شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله مقری گفت که با شیخ ابو عبد الله رودباری
باقلی میخوردم قشر باقلی بیفکندم بنا دریا جای نهادم شیخ گفت با جای منه
چیزی که خود را نپسندی در راه درویشی می نهی که بخورد شیخ الاسلام
گفت که محمد شرف گفت در گلوی خلایق افتادست ابو عبد الله بانک
قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله بانک از غازیان فارس بوده
نام وی احمد بن ابراهیم بانک است شاگرد عبد الله از غازیان شبلی را دیده بود
و صد و اند سال بود چون سخن گفتی دو کس بودندی بر دو دست وی که آب
دهان پاک میکردندی که دندان نداشت و آب دهان وی بر زمین افتادی شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو نصر قربانی هرات ابو عبد الله بانک را دیده بود و حدیث داشت
و من بروی حدیث خوانده ام وی گفت مرا که شیخ ابو عبد الله بانک گفت
که شبلی روزی بر منبر گفت حق جنید حاضر بود گفت غیبت حرام است شیخ الاسلام
گفت که ابو سعید خراز بمصر آمد وی را گفتند ای سید قوم حرآخ بگوی گفت
ایشان از حق غایبند ذکر حق با غایبان غیبت است ابو عبد الله دونی قدس الله سره

وی از متاخران است بیرون می بوده وی شوری داشته است شیخ الاسلام
گفت که خرقانی گفت که شاگرد ابو عبدالله دونی با من گفت که شیخ
مست نیست و مستی برد شیخ الاسلام گفت که راست گفت شاگرد وی
خرقانی گفت که من گفتم که آن ابوبکر شبلی بود که مست زیست و مست
برد که من شبلی دیدم پیش خویش که در هوا رقص میکرد و مرا شکر میگفت
شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله دونی را پرسیدند که فقر چیست گفت
اسم واقع فاذا تم فهو الله گفت این است افتاده چون تمام شود او است الله
شیخ الاسلام گفت که وی قرآن و اوان خواندی و سماع آن دوست
داشتی چون به آیه زکوة و صدقه رسیدی خویش شدی چیزی از خود
بیرون کردی یکی را گفتی بدر بیرون برو بنه باز گرد تا هر که رسد برگیرد
ابو عبدالله سولی قدس الله سره وی در سراه بود در ایام پیر ابو سعید دونی
زاهد روزی در مسجد جامع هنوز پیر ابو سعید نیامده بود وی در سخن آمد
لختی سخن گفت پس گفت اگر توحید صرف میباید اینک بگفتم و اگر علم گفتی و کدو
میباید فردا ابو سعید بیاید شما را بگوید شیخ الاسلام گفت که از اول این کار

موافق

مگر آنچه حق باشد ابو القاسم مقری قدس الله سره از طبقه خامسه است نام وی جعفر بن
احمد بن محمد المقری است برادر ابو عبدالله مقری از بزرگان مشایخ خراسانست
و یگانه در وقت خود در طریقت خود و عالی حال و شریف همت بود
شیخ سلمی قدس سره گوید لم نلق احدا من المشایخ مثله فی همته ووقته
و جلسته صحبت داشته بود با ابن عطا و جریری و ابوبکر ممشاد و ابو علی
رودباری در سنه ثمان و سبعین و ثلثمائه رفته از دنیا وی گفته که عارف
آنست که ویرا معروف وی مشغول نگرداند از آنکه بخلق نگرد بچشم رد یا قبول
و هم وی گفته اوایل برکة الدخول فی التصوف ان تصدق الصادقین فی
الاخبار عن انفسهم و عن مشایخهم ابو محمد الراسبی قدس الله سره از طبقه خامسست
نام وی عبدالله بن محمد الراسبی البغدادیست از کبار مشایخ بغداد است صحبت داشته
با ابن عطا و جریری بشام رحلت کرده باز ببغداد آمد و آنجا رفته از دنیا
در سنه سبع و ستین و ثلثمائه وی گفته اعظم حجاب بینك و بین الحق سبحانه
اشتغالك بتدبیر نفسك او اعتمادك علی عاجز مثلك فی اسبابك و هم
وی گفته لایکون الصوفی صوفیا حتی لاتقله ارض ولا تظله سماء ولایکون له

قبول عند الخلق ویکون مرجعه فی کل الاحوال الی الحق سبحانه روزی
نزدیک وی ذکر محبت میرفت گفت المحبة اذا ظهرت افتضح المحب فیها
واذا کتمت قتل المحب کمدا وانشد شعر ولقد افارق باظهار الهوی عمدا
لیستر سره اعلانه وربما کتم الهوی اظهاره ولربما افتضح الهوی کتمانه
عی الحبیب لدی الحبیب بلاغة ولربما قتل البلیغ لسانه کم قد رأیت قاهرا
سلطانه للناس ذل بحبه سلطانه ابو عبد الله الدینوری قدس الله سره
از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن عبد الخالق الدینوری است و هو من اجل
المشایخ واکبرهم حالا وافصحهم فی علوم هذه الطائفة و بازگشت وی بصحبت فقرا
والتزام آداب آن و محبت اهل آن بوده سالها در وادی القری اقامت کرد پس
بدینور بازگشت و آنجا وفات یافت چنین است در طبقات سلمی شیخ الاسلام
گفت که وی با جزعی در وادی القری بمسجدی در آمد مردمان رفتند و ویرا مهمان
نداشتند و چیزی ندادند آن شب از گرسنگی بمرد روز آمدند و ویرا کفن کردند
و دفن نمودند روز دیگر در مسجد در آمدند کفن ویرا دیدند در محراب نهاده و کاغذی
در میان کفن و دران نوشته که دوستی از دوستان ما بشما آمد و ویرا مهمانی

نوشته

همه گویندگان یک سخن میگویند یکی باندام تر میگوید مر هر دو یکی اندام تر میگوید
می آویزد آن حیث که عبد الله مولی میگفت که کودکان از پس وی در می آمدند
و میگفتند بو عبد الله مولی وی میگفت ای دوست عبد الله بگذار مولی میگوی
شیخ الاسلام گفت که بو عبد الله مولی این کار را در یک سخن آورده
و آن آنست که وقتی گرسنه بود ویرا آرزوی آن شد که دو نان گرم گندم
بود و دو شاب که بخورد و دران گرسنگی در مسجد جامع بخفت یکی از مریدان
وی آنجا آمد و ویرا دید بر سجاده خفته و دست در زیر کرده با خود گفت که شاید که
وی گرسنه باشد ببازار رفت دو نان گرم بسته و پارهٔ شاب دران میان
کرد و بیاورد و در زیر سجادهٔ وی نهاد بوی آن نان گرم بدماغ وی رسید بیدار شد
و آنرا دید که آرزو کرده بود روی باسمان کرد و گفت الهی کارکی که ترا باید
بتوانی کرد یعنی اگر عنایت بود کار دوستان خود بی سبب و جهد می سازی
شیخ الاسلام گفت که از جهد ما و طلب ما هیچ چیز نیاید و هیچ چیز نیم
مگر آنکه او را عنایتی باشد بکسی ابو عبد الله المقری قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است
نام وی محمد بن احمد بن محمد المقری است صحبت داشته با یوسف بن الحسین

وعبدالله خراز رازی ومظفر کرمانشاهی ورویم وجریری وابن عطا وی
از جوانمردان مشایخ بوده وسخی ترین ایشان پنجاه هزار دینار میراث
بوی رسیده بود ورای ضیاع وعقار از همه بیرون آمد ودر فقرا نفقه
کرد بر وصدت وتجرید احرام حج بست تا آنکه هنوز در حداثت سن
بود در سنه ست وستین وثلثمائه برفته از دنیا وی گفته الفقیر الصادق
الذی یملک کل شیء ولا یملکه شیء وهم وی گفته من لم یغز عن مضرة اخوانه
اورثه الله سبحانه ذلا لا ینفک منه ابدا هر که او خدمت از یاران وبرادران
دریغ دارد او را ذلی دهد که هرگز از ان نرهد وهم وی گفته ما قبل منی
احد شیئا الا رأیت له منة علی لا یمکننی القیام لواجبها ابدا وهم وی گفته
فتوت نیک خواهی است با آنکه ویرا دشمن داری وبذل مال برای آن کسی
که دل تو از ان کراهت دارد وحسن صحبت ومعاشرت با کسی که طبع ترا از ان
نفرت باشد وهم وی گفته که چون بصحبت عبدالله خراز رسیدم گفتم ایها الشیخ
مرا چه می فرمائی گفت سه چیز حرص بر ادای فرایض بتمامترین جهدی
وطاقتی وحرمت داشتن جماعت مسلمانان ومتهم داشتن خاطرهای خود

که تصوف چیست گفت الافراد والانفراد لعیانه داشتن همت ویگانه زیستن
از خلق وی گفته الصوفی مع الواردات لا مع الاوراد شیخ الاسلام گفت
که فتح حاجی گفت که وی گفت که صوفی از مقامات واحوال برگذشته است
آن همه زیر قدم وی است وهمه در حال وی جمع شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت
که شیخ سیروانی گفت که آخر ما یخرج من رؤس الصدیقین حب الریاسة
وعباس گفت که وی گفت شما را وصیت میکنم به نیکوئی کسانی که شما را
دوست دارند وعمو گفت که وی گفت که اگر من پای داشتمی بخراسان آمدمی
بزیارت کسی که شما را دوست دارد فتح حاجی گفت که سیروانی گفت که کسی بود
که بزرگان در وی می نگرند ومقام وی می بینند واو خود نداند که هیچ چیز
دارد شیخ سیروانی گفت من طلب عزا بباطل اورثه الله ذلا بحق وهم وی گفته
التصوف ترک الخلق وافراد الهمة ودر عقب آن گفته الخلق محنة ما دخلوا
فی شیء الا افسدوه وهم وی گفته من ترک تدبیر عاش طیبا وهم وی گفته
ما آفة الناس الا الناس وهم وی گفته الفقراء هم ملوک الدنیا والآخرة
استعجلوا الراحة وهم وی گفته الفقیر ابن وقته فاذا تطلع الی وقت ثان

فقد خرج من الفقر وهم وی گفته که از جنید شنیدم که گفت هر که بوی فاقه رسید
و بروی جامه بود افزونی که از ان لبس نبود آن از بخیلی بوی رسیده بود وهم
وی گفته جثونا علی الطلب وهو لدیخ بالطلب وهم وی گفته که مرتعش گوید لوعیت الفقر
عشرین سنة ثم صدق ساعة لنجی هم سیروانی گفت حاتمهم من العبد انما
اراد به قلة الیقین وهم سیروانی گفت که از ابوالخیر حبشی شنیدم که گفت مرا
اشراف دادند بر دوزخ بیشتر اهل آن اصحاب رکوه و مرقع دیدم پس شیخ سیروانی
گفت مستوجب آن نشدند مگر از اندک یقین **ابوالحسین الجهضم الهمدانی قدس الله سره**
از طبقهٔ سادسه است نام وی علی بن عبدالله بن الحسین الجهضم الهمدانی بزرگ بوده
شاگرد کوکبی و جعفر خلدی است شیخ حرم بوده و ویرا کتابی است معتبر مسمی
ببهجة الاسرار در ذکر حکایات و احوال و مقامات این طایفه وفی تاریخ الیافعی انه تاریخ
توفی سنه اربع عشر واربعمائه شیخ احمد کوفانی ویرا دیده بود شیخ الاسلام
گفت که من کسی نشناسم که بزیارت ابوالحسین جهضم شد بمکه وحج نکرد
مگر من بزیارت وی آمدم از بزرگی وی حج را با آن نه آمیختم و آن نه حج اسلام
بود شیخ الاسلام گفت که زیارت مشایخ و خدمت ایشان فرض است بر طالب

شیخ الاسلام گفت

نرا شنید و طعام ندادید و از گرسنگی بکشتید گفت شما را نخواهیم شیخ الاسلام
گفت که ابوعبدالله دینوری گفته است الله تعالی بر فقرا سلام میکند و میگوید
در قرآن سلام علیکم طبتم گویند که وی سالی در کشتی بماند که با دلق
مرقع باز میکرد و میدوخت تا بکلاهی باز آمد گفت نفس خود در مشغول کنم
پیش از آنکه مرا مشغول کند وهم وی گفته صحبت خردان با بزرگان از جمله
توفیق الله و تعالی است مر خردان را و از بزرگی ایشان است و رغبت
بزرگان بصحبت خردان علامت خذلان بزرگان و حماقت ایشان است وهم وی گفته
مر بعضی اصحاب خود را که لا یعجبنک ما تری من هذه اللیلة الظاهرة علیهم
فما زینوا الظواهر الا بعد ان خربوا البواطن شیخ الاسلام گفت که من اصحاب
خود را عمارت باطن آموختم نه خورده ظاهر و آرایش جامه خدای خشنود
مبادا از آنانکه این کار کردند اما همین آرایش جامه و مرقع و میان بند و سجاده
و کفش و مانند آن کردن و معانی و صفای باطن نه تا هر که بدید پندارد که
این همه کار آنست و بس و آن کسانی که خداوندان معانی و باطن نیکو و زندگانی
خود دل آن ندارند و طاقت آن نیارند که بچیزی دیگر مشغول باشند وهم وی گفته

که در بعضی سفرهای خود لنگی دیدم که بیک پای می‌رفت گفتم ترا اسفر چه ضرورت
که آلت آن نداری گفت تو مسلمانی گفتم آری الحمد لله گفت این آیت را برخوان
که وحملناهم فی البر والبحر چون حامل و بردارنده وی است می‌باید که بی آلت
بردارد کسی بروی درآمد گفت کیف است این بیت برخواند شعر اذا اللیل
البسنی ثوبه تقلب فیه فتی موجع **ابوالحسین السیروانی الصغیر قدس سره** از طبقه سادسه است
نام وی علی بن داود دهستانی از سیروان مغرب بود شاگرد سیروان کبیر است
صحبت خواص مصر بوده و بمکه مجاورت کرده و آنجا برفته از دنیا شاد معاذ
مصریست و ابوبکر موارانی و جنید و شبلی و ابوالخیر تیناتی و ابوعلی کاتب
و ابوبکر مصری و غیر ایشان را از مشایخ وقت دیده بود شیخ حرم بود
در وقت خود و کهانه مشایخ در روزگار خویش شیخ سلمی وی را در تاریخ صوفیان
ذکر کرده و گفته که عمر وی صد و بیست و چهار سال کشید و در آخر عمر مقعد شد
هر گاه موذن قد قامت گفتی بر پای خاستی و چون نماز کردی باز مقعد شدی
و در حال سماع نیز همچنان بود شیخ عمو و شیخ عباس فخر میکردند بدیدار وی
و چه کردندی که فخر نکردندی که لا دف ایشان فرض بود بان هر از وی تربیت شنیدند

شیخ الاسلام گفت که عقیل بستی از بست بحج میرفت گفت زنهار شیخ
ابوالعباس سوم ازوی شلواری خواهم که شلوار نداشت چون بوی شد
شیخ شلواری داد و گفت درپوش و بازگرد نگذاشت که بنشیند در هر منزلی
شلواری می‌یافت نگذاشت که بحج شود شیخ ابوالحسین جهضم را پسری بود
نه بهنجار و پدر ازوی رنجه می‌بود روزی میان مسجد حرام میگذشت علی
با شیخ سیروانی گفت یا شیخ این پسر شیخ ابوالحسین است چه ملامت و ریخ
که بران پدر است ازین پسر شیخ سیروانی گفت ریخ از پدر است بر پسر نه از پسر
بر پدر اگر نه بزرگی پدر بودی کرا یاد پسر بودی از بزرگی پدر اوست که
پسر بر زبان خلق افتاده است و انگشت نما شد **ابوالحسین طرزی قدس الله سره**
شیخ الاسلام گفت طرز جائی است در فارس وی بزرگ بوده و بزرگ میداشت
درویشان را و اصحاب وی با ادب و صیانت بودند شیخ الاسلام گفت
که ابونصر حاجی مرا گفت که شیخ ابوالحسین طرزی را دیدم که پای تابه درویشی
برداشته بود و در سر و روی خود میمالید شیخ الاسلام گفت که قومی بودند
بگماشان با من می‌بودند خداوندان دل روش از من درخواستند

که مرا شیخ عبدالله طاقی بر ازوی دستوری خواستم و ایشان را بوی بردم
گفتم میخواهند که ایشان را وصیتی کنی گفت متاهل اند گفتم آری گفت
متسبب اند گفتم آری گفت سخت نیکو باشد و کاری میکنند و اهل خود را
نیکو میدارند و شبانگاه هر کسی بهرهٔ خود را از طعام بر میگیرند و با یکدیگر
می آرند و باهم میخورند و ساعتی می باشند آنگاه پراکنده میشوند و ایشان را دعا کرد
برخاستم من آنرا با شیخ عمو گفتم شیخ عمو گفت اصحاب ابو عبدالله دونی و ابوالحسین
طریق چنین میکردند باز جای بودند ابو الحسین سرکی قدس الله سره وی بمکه مجاور بوده
با مشایخ بهم چون سیروانی و ابو العباس سهروردی و شیخ ابو اسامه و ابو الخیر
حبشی و ابوسعید شیرازی و شیخ محمد ساخری همه یاران یکدیگر بودند و مشایخ
ویرا تعظیم میداشتند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو الحسین سرکی در بادیه بود
با یاران چون شیخ ابوسعید شیرازی و شیخ ابو اسامه و شیخ محمد ساخری و جمعی دیگر
سه روز برخاست ابو الحسین سرکی گفت بترسید که این کار مرا افتاده است من بروم
و شما همه برهید و سیراب شوید برخاست و آن چنان بود وی برفت و میغ آمد و باران در ایستاد
همه ایشان سیراب شدند و سیل درآمد و ویرا در گرفت و ببرد شیخ الاسلام گفت

زنده ویرا شربتی آب بدادند تشنه گشته و گرسنه گشته و ویرا فرا آب داد با دوستان
خود چنین کند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابوالحسین قرین یافتی روزی در مسجد
حرام میان صوفیان از درویشی سخن میرفت وی گفت چندین بگوئید از درویشی
اگر درویشی را بر دیوار نوشته یکی از ما بر آنجا بگذرد هر کسی میگوید درویشیم قوم
بشوریدند گفتند که این چیست که وی میگوید اکنون ما نه درویشانیم جولاهی آمده
مارا از درویشی بیرون میکند آنچه مشایخ بودند گفتند چیست که وی میگوید
جنگ و نقار برخاست وقت عمره آمد ابو الحسین سرکی بعمره شد باز آمد و نماز
بگرد جماعت همه حاضر بودند برخاست وقت فرا ربه یکی می شد و بوسه بر سر وی
میداد و عذر میخواست یکی از مشایخ ویرا درخوانده بود گفت سخنی حق گفتی
و همیشان مشایخ با تو یار بودند اکنون آمدی و از آن برگشتی بقول فقیهی چند
من از آن برگشتم اما من هرگاه بعمره شدمی در راه چند آیت قرآن بخواندمی
و وردسا بر امروز در راه با خود میگفتم که اگر چنین گفت من چنین گویم همه راه
در خصومت بودم اکنون آمدم خود را و دل خود را باز یافتم ایشان خواه
بر حق باشند خواه بر باطل من دل خود را دوا کردم بغنیمت فارغ ساختم فراغت دل

بجز و مهتر نبود، و دو رشود کسی را دل باشد. شیخ محمد ساخری قدس الله سره شیخ الاسلام گفت
که شیخ محمد ساخری آنست که بسر قبر حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم آمد و گفت
یا رسول الله مهمان تو آمده ام با آنست که مرا سیر کنی یا این قندیلها را درهم شکنم یکی
بوی آمد و ویرا خواند خرما و خوردنی ساخته بود ورا سیر کرد و گفت چه گفته بودی
رسول خدای را میخندید بر گفت آنچه گفته بود گفت تو از کجا میگوئی گفت خفته
بودم رسول الله صلی الله علیه وسلم را بخواب دیدم گفت مرا مهمانیست پس برخیز
ویرا آنجا نه بر و سیر کن و ویرا بگوی که جای بدل کن که اینجا جای آرزو نیست شیخ
احمد جوال قدس الله تعالی سره شیخ الاسلام گفت که وی نیز از یاران ابن الدنیت
در صحبت مکی بگو بوده از فرغانه بود و در حرم مجاور و شیخ الاسلام گفت که شیخ
عمو گفت مکه وقتی در مکه تنگی افتاده بود از صوفیان قومی متاهل شدند و زن
خواستند و ولیمهها دادند تا حال فراخ تر گشت و بر معلوم افتادند شیخ احمد جوال که
هم زن خواسته بود چون بگذشت روز دیگر بطیبت با صوفیان گفت که نه بخیل آمد
از جا برخیزم که این کار چنان خوش نبود و چندین گاهها میگفتند شیخ الاسلام
گفت که شیخ احمد جوال که تنها نان میخوردی گفتی ای آنکه روزی با پیری [illegible]

پاره گوشت بر داشتم بپسندید نیامد بر جای بنهادم وی بانگ بر من زد و گفت چرا
خود را نه پسندی چرا دیگری را پسندی در دهان نه از آن وقت باز طعام تنها نخورم
تا با دب شوم شیخ عمو گفت که پس از آن ویرا بخراسان دیدم هم طعام تنها میخورد
ابوالحسین حداد هروی قدس سره شیخ الاسلام گفت وی بزرگ بود درویش مجرد ظریف
از ظرفان صوفیان وی هم مکه مجاور بوده با شیخ و از مکه با شیخ ابوالعباس قصاب
آمد و پرسید که جوانمردی چیست وی جواب داد که بگویم ای ابوالحسین جوانمردی آن بود
که هر بسه بر یاران بسر دنگی بر هوای دل وهمانا که شیخ ابوالحسین بجهت اشتغال
ببعض مهمات خود یاران را انتظار داده است و هریسه بر ایشان سرد کرده شیخ الاسلام
گفت که در جعبه من از شیخ احمد کوفانی حکایتست از زر و گفت که ابوالحسین در
آخر عمر در استراباد می بود یکی با وی گفت که آن شیخ که ترا میزبان بود بخانه من
آی گفت آن خود گاه گاهی می بود و آن مرا برای خود میباید و هم شیخ احمد گفته است
که ابوالحسین با آخر عمر از بعضی احوال صوفیان رسمی اظهار ملالت کرد گفت مرا بر آن
بود از الم ملالی که رفت مرا پیش خود ببر پس از آن بسه روز بزیست روز چهارم بجوار
حق پیوست ابوالمظفر ترمذی قدس الله سره از طبقه سادسه است نام وی حبال

و مقامات و صحبت با خضر بود علیه السلام و مستجاب الدعوة و پیر پیر شیخ الاسلام است
و یاران داشت همه بزرگان و خداوندان کرامات چون پیر فارس و عبد الملک
اسکاف و ابو القاسم حنانه و حسن طبری و عارف عیار و پیر شیخ الاسلام
ابو منصور محمد بن علی الانصاری پدر شیخ الاسلام شیخ الاسلام گفت که پدر من گفت که
ابو المظفر ترمذی گفت که هر که بجای تو نیکی کرد بسته خود کرد و هر که با تو جفا
کرد ترا رسته خود کرد رسته به از بسته شیخ الاسلام گفت که در آسمان و زمین
از هر که رسته باشی سود کنی پیری حکایت کرد مرا از پیری دیگر محمد عبد الله گازر
را ابتدا ارادت بالیست سفر خاست به نیشاپور رفت روزی در مسجدی بود
که پیری در آمد بابها گفت کجا میروی گفت بسفر گفت معلوم داری گفت نی
گفت پس چگونه کنی گفت ضرورت شود بخواهم گفت کرا دوستر داری آنکه ترا
چیزی دهد یا آنکه ندهد گفت آنکه چیزی دهد گفت هنوز نارسیده آزادی دوستر
باید داشت که ترا چیزی ندهد آنکه ترا چیزی دهد بخود میخواند یعنی دل تو بوی
میگراید و آنکه ترا چیزی ندهد ترا با وی فرستد پس شیخ این را از و دوستر باید داشت
که ترا از خود با وی راه می نماید گفت باز گردم تا خود را باین درست کنم بابی افراز

در پای کرد و بپری آمد پس از آن نبود آنچه نبود و هم آن پیر حکایت کرد که پیری
گفت به نیشاپور که پیر معمر قندری اینجا آمد گفت جهان بگشتم نه رسته دیدم و نه
خود رستم عارف عیار قدس الله سره بلخی بوده از اصحاب شیخ ابو الفتح عقیل است
نام وی منصور است وی روزی گفت که میگویند که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه
در خیبر بکند اگر یاری الله تعالی بمن دهند و شاهد مصطفی صلی الله علیه و سلم و
ذو الفقار اگر من کوه قاف بر کنم بر من تاوان باشد شیخ الاسلام گفت این
نه نقص است در علی کرم الله وجهه که این گواهی است علی را رضی الله عنه باین چیز
ابو الحسین سالبه بن ابراهیم قدس الله سره وی را شیخ الشیوخ میخواندند بشیراز بزرگ و
یگانه روزگار خود بود در مجلس هروی است مشایخ جهان بخانقاه وی
آمدندی از اصحاب شیخ ابو مسلم فسوی است در شیراز خانقاه داشت سی سال
بخدمت فقرا مشغول بود و اطعام صادر و وارد کرد و جمعی کثیر از علما و صلحا
مجاور خانقاه وی گشته بودند توفی سنة ثلث و سبعین و اربعمائة و دفن فی خانقاهه
چون محتضر شد خادم خود شیخ عبد الله عبد الرحمن را فرستاد تا ترتیب کفن وی
کند وی به بازار رفت و کفن خرید و تجهیز دو میت کرد چون باز آمد شیخ را

دربر گرفت و انه گفت و جان داد و وی را در پهلوی شیخ دفن کردند وی گفته است
مرید را در حکم بودن بهتر از آنکه در حکم خود بودن زیرا که صحبت با غیر از برای خدای
بود و صحبت با خود از برای پروردن هوا **شیخ عمر تنیسی قدس الله سره**
تنیس دهی است نزدیک بمصر وی الجامی بوده شیخ الاسلام گفت که طریق وی
طریق ابراهیم علیه السلام که بی مهمان چیزی نخوردی خانه وی را ابو الضیفان
میخواندند شیخ عمو گفت که نهاوندی دیگر نه بحقیقت تا مهمان نبودی شیخ عباس فقیر
هروی گفت که عمران تنیسی چیزی نخوردی بروزی بی مهمان و چون مهمان نرسیدی
با وی چیزی نخوردی و چون نرسیدی روزه داشتی روزی بگاه کسی
نرسیده بود نیت روزه کرده بود در روز نزدیک شام رسیده بود ناگاه مهمان
در رسید وی را انتظار میداشت تا روزه وی تمام شود که شب نزدیک بود
آن شب حق تعالی را بخواب دید که وی را گفت عمران تو با ما عادتی داشتی
نیکو و ما با تو سنتی داشتیم نیکو تو عادت خود را بدل کردی ما نیز سنت خود را
بدل کردیم بیدار شد برخیزد و اندیشه مند در بر نیامد که والی مصر بدو تنیس
که ملک عمران بو عاملی فرستاد تا حصار وی کند و آن عامل ترسا بود بروی

زور کرد وی از آنجا با بست گریخت شیخ الاسلام گفت که عباس فقیر گفت
مرا که بشیراز بودم پیش شیخ ابو الحسن سالبه در خانقاه که یکی در آمد نشناختم
که وی کیست شیخ ابو الحسین در وی بنگریست گفت عمران تویی گفت بلی
شیخ برخاست و وی را استقبال کرد و در بر گرفت و بجایی برد و بنشاند
خنده دیدم که در چشم وی میرفت شیخ گفت این چیست که در چشم تو میرود گفت
وفی عینی شیء در چشم من چیزیست از آن بیخبر بود عباس گفت که شیخ مرا گفت
هروی رو و وی را بگرمابه برگرمابه بردم شیخ جامه تن خویش بیرون کرد و بگرمابه
فرستاد چون بیرون آمد جامه شیخ بروی پوشیدم و بخانقاه آمدیم آن شب
دعوتی ساختند نیکو که شیخ ابو الحسین بخانقاه وی بسیار بود که هر سال
مشایخ همه بخانقاه وی آمدندی بمصر بان ده ثلث و وی دعوت کردی
شیخ گفت باری یک چند نزدیک ما باش تا بعضی دعوتها که وی کرده قیام نماییم
دیگر روز عمران پای افزار خواست شیخ گفت میروی گفت آری شیخ گفت
گفت روزی چند اینجا باش تا برآسایی گفت میروم که من مرد معاینم
مبادا که مرا در نعیم ببیند و نه پسندد و سر بگیرد خود باز نهم تا خود چه بود عباس گفت

که پس از آن ویرا بمصر دیدند که در ویرانه مرده و موش یک گوش وی خورده
ابو الحسن المزوالرودباری قدس الله سره وی شبلی را دیده بود و گفت که شبلی را پرسیدند
که اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود که وقتی که گناه کسی را آمرزیده بود
هرگز کسی را بآن گناه عذاب نکند که این آن گناهست که من فلان دوست و بنده را
بیامرزیدم شیخ الاسلام گفت فردا انشاء الله روان کرم باز گسترد که گناه اولین
و آخرین گم گردد ابو حامد دوستان قدس الله سره وی بمرو بوده شیخ الاسلام گفت
که من یکی تن را دیدم که ویرا دیده احمد چشتی و وقتی دیگر گفت که احمد چشتی
گفت ابوسعید بالینی و این درست ترست که ابوسعید بالینی ابو حامد را دیده بود
از وی پرسیدند که متی تسقط الحشمة قال اذا قلت الصحبة سقطت
الحشمة شیخ الاسلام گفت حشمت چیزی است میان هیبت و وحشت
چون صحبت قدیم شود وحشت برخیزد و هیبت بماند شیخ الاسلام ابوسعید بالینی
را دیده بود اما نشناخته بود که طفل بود کسی تعریف نکرد همانا که آن
یک را دیده بود که بو حامد را دیده بود شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد چشتی
گفت که بو حامد دوستان در مرو بود بر دکانی نشسته سقائی آب بوی داد

ساعتی آزا

ساعتی آزا در دست نگاه داشت سقا گفت ای شیخ چرا نمیخوری گفت اکنون
آب میخورد صبر میکنیم تا وی آب خورد که دوستان او برحمت چیزی نخورند
شیخ الاسلام گفت که برحمت خوردن آن بود که چیزی میخوری و
بر دیگری ایثار میکنی ایثار ظاهر تا وی طربی بود و آنکه از وی بیشتر خوری
آن خود نشر بود یا ایثار پنهان کن یا میانه خور و در شرح تعرف مذکور است
که تعظیم حق سبحانه و تعالی بر ابو حامد چنان غالب شده بود که چون بنماز ایستادی
و گفتی الله پیش از آنکه اکبر گفتی بیهوش شدی و بیفتادی سالها عمر وی برین
گذشت و هم برین وفات کرده و گویند که هرگز جامه بخود نپوشیدی بلکه
مریدان جامه در وی پوشیدندی و اگر کسی را بآن حاجت بودی فرصت
نگاهداشتی چون کسی نبودی جامه را از تن وی کشیدی و پوشانیده
و کشنده را نگفتی که چرا میکنی ابو حامد دوستان با رفیقی میرفت در
راهی آن رفیق گفت مرا اینجا کسیست تو اینجا باش تا در شوم و صله رحم
بجای آرم ابو حامد بنشست و آن مرد در آمد و آن شب بیرون نیامد
و برفی و بارانی عظیم آمد و دیگر روز آن مرد بیرون آمد ابو حامد در میان

برف می جنبید و برف از روی بریخت آن مرد گفت تو هنوز اینجایی گفت
نگفته بودی که اینجا باش دوستان وفای دوستان بجای آرند بابا عمر بغزغانی قدس سره
نام وی عمر است بغزغانه می بود در ولایت آن دیار مشایخ بزرگ را یافته بود
مردی صاحب کرامات ظاهر بود صاحب کتاب کشف المحجوب که از اوتاد
الارض بود شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو وی را دیده بود گوید که روزی
پیش وی نشسته بودم یکی درآمد و گفت دعایی بکن که مرکب باز آید و
مرکب امیری بود که بجنگ آمدی و بابا بکنار آتشدان نشسته بود
و چوب در پای او آفتابه انجا نهاده بود پای بر آفتابه زد و گفت افکندیمش
مرکب فی الحال بر در شهر از اسب نگون افتاد و گردنش بشکست و هم
شیخ عمو گوید که یکی درآمد و گفت ای بابا دعایی کن تا باران بارد دعا کرد
باران باریدن گرفت دیگر هفته همان مرد آمد و گفت دعا کن تا باز
ایستد که همه خان و مان را خراب کرد دعا کرد باز ایستاد و صاحب کتاب
کشف المحجوب گوید که بابا را عجوزه بود فاطمه نام چون قصد زیارت بابا
کردم و نزدیک وی رسیدم گفت بچه آمدی گفتم تا شیخ را ببینم بصورت و وی

بمن نظری کند بشفقت گفت ای پسر من خود ترا از فلان روز می بینم و تا
از نظر غایب نگردانم نخواهمت هر روز را حساب کردم آن روز ابتدای
توبه من بود پس گفت ای پسر سپردن مسافت کار کودکان است
پس ازین زیارت بهمت کن که شخصی را آن نکند که زیارت وی کنند
و اندر حضور را اسباب شیخ چیزی نیست پس گفت ای فاطمه آنچه داری بیار
تا این درویش بخورد و طبقی انگور تازه بیاورد و وقت آن نبود و
بران رطبی چند و بغزغانه رطب ممکن نبود ابو منصور معمر بن احمد الاصفهانی قدس سره
شیخ الاسلام گفت که وی شیخ صفهان بود و بزرگ و امام و عالم العلوم
ظاهر و علوم حقایق یگانه مشایخ در وقت خود حنبلی مذهب بود شیخ احمد
کوفانی وی را دیده بود وی را گفتم که از وی هیچ سخن یاد داری گفت روزی
در میان مجلس میگفت الفقیر عزیز گفتم تمام بود از وی این یک سخن ابو نصر
سراج قدس الله سره وی را طاوس الفقرا گویند و در فنون علم کامل بود
و در ریاضات و معاملات شانی عظیم داشت صاحب لمع است و وی را تصانیف
بسیار است ورای آن در علم طریقت و حقیقت و مسکن او طوس بوده است و وی

انجاست و مرید ابو محمد مرتعش است سری سقطی و سهل تستری را دیده بود گویند
که ماه رمضان ببغداد رسید بمسجد شونیزیه ویرا خلوتخانه دادند و امامت درویشان
بوی تفویض کردند تا عید امامت و در تراویح پنج ختم کرد خادم هر شب دو قرص
بخانه وی آوردی چون روز عید شد برفت خادم نگاه کرد قرصها همه بر جای
بود وقتی زمستان بود آتش در آتشدان میسوخت در معارف سخنی میرفت
شیخ را حالتی پدید آمد روی بآتشدان نهاد و در میان آتش خدای تعالی را
سجده کرد روی ویرا آسیبی نرسید شیخ را از آن سوال کردند گفت کسی که
بر درگاه او آبروی خود در ریخته بود آتش روی ویرا نتواند سوخت ابو نصر سراج
قدس سره گوید الناس فی حفظ الاداب علی ثلثة طبقات الطبقة الاولی
اهل الدنیا وادبهم فی الفصاحة والبلاغة وحفظ العلوم واسماء الملوک
واشعار العرب الثانیة اهل الدین وادبهم فی ریاضة النفوس وتادیب الجوارح
وحفظ الحدود وترک الشهوات الثالثة اهل الخصوصیة وادبهم فی طهارة القلوب
ومراعات الاسرار والوفاء بالعهود وحفظ الاوقات وقلة الالتفات بالخواطر
واستواء السر والعلانیة وحسن الادب فی مواقف الطلب واوقات الحضور ومقامات

القرب

القرب ازوی آرند که گفت هر جنازه که به پیش من بگذرانند مغفور بود بحکم این بشارت
اهل طوس جنازها را پیش خاک وی آوردندی و زمانی بداشتندی انگاه ببردندی
ابو الفضل بن الحسن السرخسی قدس سره نام وی محمد بن الحسن است وی مرید ابو نصر سراج است
و پیر شیخ ابو سعید ابو الخیر شیخ ابو سعید را چون قبضی روی دادی قصد خاک پیر ابو الفضل
کردی خواجه ابو طاهر فرزند شیخ ابو سعید گوید که روزی شیخ ما را قبضی رسید در میان
مجلس گریان شد و همه جمع گریان شدند گفت هرگاه ما را قبضی بودی روی بسوی
خاک پیر ابو الفضل کردمی به بسط بدل شدی ستور زین کنید در وقت برنشست
و جمله اصحاب با وی برفتند چون بصحرا رسید قبض شیخ گشاده شد و وقت را صفت
بدل گشت درویشان انبوه قوالی در آوردند شیخ را از هر معنی سخن میرفت
چون بسر خاک رسید بسر خاک پیر شد و از قوال این بیت درخواست بیت معدن
شادیست این و منبع جود و کرم ٭ قبله ما روی یار و قبله هر کس حرم ٭ و شیخ
را دست گرفته بودند و گرد آن خاک طواف میکرد و نعره میزد درویشان سر و پا
برهنه در خاک می غلطیدند چون آرامی پدید آمد شیخ گفت این روز را تاریخی
سازید که بهتر ازین روز نه بینید بعد از آن هر مریدی را که اندیشه حج بودی شیخ ویرا

بسر خاک پیر ابو الفضل فرستادی وگفتی آن خاک را زیارت کن وهفت بار گرد آن
طواف کن تا مقصود حاصل شود صاحب کتاب کشف المحجوب ازیکی را نام برد ومیگوید وی
بسرخس رسید از وی شنیدم که گفت کودک بودم وبمحلتی رسیدم بطلب برگ توت از برای
کرم پیله بر درخت شده بودم وشاخهای آن درخت میزدم شیخ ابو الفضل بران
کوی گذشت ومرا ندید وهیچ شک نکردم که از خود غایب بود بر حکم انبساط سر برآورد
وگفت بار خدایا یکسال بیش است که مرا دانگی نداده که موی سر خود بتراشم
با دوستان چنین کنند گفت در حال همه اوراق واغصان واصول درختان
زرین شد ندا انگاه گفت عجب کاری که گشایش دل را با تو سخنی نتوان گفت
وهم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی لقمان نزدیک ابو الفضل آمد ویرا دید جزوی
اندر دست گفت یا ابا الفضل اندرین جزو چه میخواهی گفت همانکه تو اندر ترک
آن میخواهی گفت پس این خلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که از من بپرسی
که چه میخواهی از مستی هشیار شو واز هشیاری بیدار گرد تا خلاف برخیزد وبدانی
که من وتو چه مطلبیم شیخ ابو الفضل سرخسی وقتی از هوا درآمد وبر درختی بنشست
پای آن برآمد گفت چه می نگری این ترا می باید گفت آری گفت از ان نمی باید که

می باید

می باید یعنی که من طلب نکرده ام شیخ ابو سعید گوید که چون پیر ابو الفضل در
میگذشت گفتند ایها الشیخ ترا کجا دفن کنیم جواب نداد گفتند فلان گورستان
بربیت گفت الله الله مرا انجا مبرید گفتند چرا گفت از برای آنکه انجا
خواجه گانند وامامانند وبزرگانند ما بازاری کیئم گفتند پس کجا دفن کنیم
گفت بسر تل مرا دفن کنید که درخورد ما انسانند وطاقت آن دیگران ندارم
ما این گناهکاران میرویم که ایشان برحمت او نزدیکتر باشند وهم شیخ
ابو سعید فرموده است سمعت شیخ ابا الفضل بن محمد بن الحسن شیخ وقته بسرخس
یقول للماضی لا یذکر والمستقبل لا ینتظر ما فی الوقت یعتبر وهذا صفة
العبودیة ثم قال حقیقة العبودیة شیئان الافتقار الی الله وهذا من اصل
العبودیة وحسن القدوة برسول الله صلی الله علیه وسلم وهو الذی لیس
للنفس فیه نصیب ولا راحة چون شیخ ابو الفضل از دنیا رفت یاران مرقع
یکانه ازوی پوشیدند ویکروز در مسجد نشسته بودند کسی درآمد ودر مسجد باز کرد
ومرقع را در مسجد انداخت وگفت این مرقع یگانه شما نخواهیم پوشید وبرفت
خالوی نیشابوری قدس الله سره نام وی احمد است بسرخس بوده وبسرخس برفته

بزرگ بوده با ولایت ظاهر و کرامت بسیار و ویرا مریدی بود محمد بن حسن نام همه
دنیای خود در وی باخته بود شیخ الاسلام گفت که پیر را یک مرید تمام بود
و سخن را یک گوش تمام بود تا همه جهان روشن شود یک صبح تمام بود خالوی
نیت نوری فراوان، محمد حسن گفتی الخبر فرا این سید هند تازه فرا نو میدهم
تازه شیخ الاسلام گفت محقق آن بود که سخن تازه فرا وی دهند وی تازه
فرا مریدان دهد وقتی که خالو از دنیا میرفت کارسازی کفن میکردند گفت
من کفن شما را نمیخواهم که او خود مرا در کنار عنایت گرفت و جان براد

شیخ ابو العباس قصاب آملی قدس سره نام وی احمد بن محمد بن عبد الکریم است شیخ آمل
و طبرستان بود مرید محمد بن عبد الله طبری است و وی مرید محمد جریری است
صاحب کرامات عظیم و فراست تیز بوده و قبله و غوث زمان خویش تا زنده بود
همه را رحلت بوی بود وی گفته بود که این بازارک ما آخر با خرقانی افتد پس
از وی بخرقانی افتاد شیخ سلمی طبقات کرده مشایخ را گفت نام من در آن
سان بیاورد گفتند نه گفت هیچ کرد امی بود اما کلام و نکتهای عالی داشت
یکی از ائمه طبرستان گفته که از فضلهای خدا تعالی یکی آنست که کسی را بی تعلیم و تعلم

چنان کرداند که چون ما را در اصول دین و حقایق توحید چیزی مشکل شود از وی
بپرسیم وی ابو العباس قصاب است شیخ الاسلام گفت که وی را ایام من بوده است
همواره با شیخ عمو میگفتم که من میخواستم سه پیر را زیارت کنم شیخ ابو العباس
را بآمل و شیخ احمد نصر را به نشابور و شیخ ابو علی سیاه را بمرو وی
گفته من بهار خواهم رفت ترا با خود ببرم او خود بمرد در روزی نبود لیکن
پیوسته کسی آمدی از نزدیک وی بخانقاه شیخ عمو من از احوال وی
و سخن وی میپرسیدم همچنین احوال وی و سخن وی چنان معلوم نیست
عمر او وی گفته که وقت کیمیاست شیخ احمد کوفانی گفته که وی همه شب
فریاد کردی و سخن گفتی تا آخر گفتی یا کل شیء لیس کمثله شیء یعنی یا بقی شیء
شیخ الاسلام گفت که من دو تن دیدم که از وی سخن بتمام باز توانستندی
گفت یکی شیخ ابو علی کازر حکایت آن جوان و سگ که دید گفتند کار ما بنده
نه بینده وی گفته از و و شیخ محمد قصاب آملی شاگرد وی شیخ الاسلام گفت
که ابو الفارس کرمانشاهی کس فرستاد بشیخ ابو العباس که اینجا قحط افتاد دعا کن
شیخ سببی انجا فرستاد باران آمد و قحط برخاست شیخ ابو العباس نماز بسیار

کردی وقتی نماز میکرد یکی از درویشان درزی میکرد و چیزی میدوخت همانا که بتکلف میدوخت
هر زمانی که شیخ نماز بامدادی و اوراد بدی کی هر درزی که راست بمانده بودی باز
میکردی شیخ گفتی آن نی صنمک یعنی آن بتست که آنرا می پرستی شیخ
ابوسعید ابوالخیر قدس الله سره گوید که شخصی نزدیک ابوالعباس در آمد از وی
طلب کرامات کرد شیخ گفت نمی بینی چیست که آن نه از کراماتست پسر قصابی
از پدر قصابی آموخته چیزی باو نمودند و او را بربودند ببغداد انداختند پیش
شبلی و از بغداد بمکه تاخت خضر را باو نمودند در دل خضر افکند تا وی را قبول کرد
و صحبت افتاد و اینجا باز آمد و عالمی را روی باز دادند تا از خرابانها می آیند
و از ظلمتها بیزار میشوند و توبه میکنند و نعمتها فدا میکنند و از اطراف عالم بزرگان
می آیند و از ما او را میجویند کراماتی بیش ازین بود آن مرد گفت ای شیخ کراماتی
باید که ببینیم شیخ گفت نیکم ببین نه کرم اوست که پسر زکینی بر صدرگاه بزرگان نشیند
و زمین فرو نشود این دیوار بر وی نیفتد و این خانه بسر وی فرو نیاید بی ملک و
ملک ولایت داری است و کسب روزی میخورد و خلق را خواند این نه از کراماتست
شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید که در بامل بودیم که مردی از مصر بیامد که حدیث شیخ ابوالعباس

شنیده بود و وی کدخدای نادان بود از مصر تا بامل آمده تا صوفی گری کند و شیخ
را از جای ببرد چون در آمد سلام نکرد و پای افزار بیرون نکرد در طهارت جائی
کوزها بود که بدان دست و روی شستندی برگرفت و بشکست تا هیچ نماند گفت
شیخ خود را بگوئید تا کلا آرد ایشان کلا کوزه را گویند با شیخ گفتند گفت
دیگر کلا بیارید گفتند هرچه اینجا کوزه بود بشکست گفت از بازار بیارید
دیر می آوردند آن غافل از طهارت جای بیرون آمد و گفت چرا کلا نیارید
اگر کلا نیارید شیخ خود را بگوئید تا بیاید و ریش خود را فرا دهد تا بدان
استنجا کنم شیخ این سخن بشنید بجست و محاسن دراز داشت بغید بر
دو دست خود نهاد و میرفت و میگفت کار پسر قصاب بدانجا رسید که ریش
او استنجا را شاید آن غافل از جای بجست و در پای شیخ افتاد و گفت ای شیخ
از تو مسلمان میشوم روزی کودکی شتری را زمام گرفته با بار گران و در بازار
آمل می کشید گل بود پای شتر از جای بشد بیفتاد و پای او خورد بشکست مردمان
قصد آن کردند که آن بار از وی فرو گیرند شیخ از آنجا میگذشت گفت اینجا
چه بوده است حال را باز گفتند زمام شتر را بگرفت و روی بآسمان کرد و گفت

پای این شتر را درست کن اگر درست نخواهی کرد چرا دل قصابی را بگر لیسن این
کودک بسوختی در حال شتر برخاست و در رفتن آمد وی گفته همه عالم را اگر خواهند
و اگر نه روزی با خداوند خوی باید کرد و الا در رنج باشند زیرا که چون خوی با وی
کنی در بلا بلی بینی بلا بر تو بلا نباشد و رنجه دل نگردی که خداوند تعالی رضا
و سخط ما لقدر خود را التغیر نکند پس رضا بحکم موجب راحت است هر که با وی خوی کند
دلش براحت شود و هر که از وی اعراض کند بورود قضا رنجه دل گردد شیخ
احمد نصر قدس الله سره وی از کبار مشایخ بوده معاصر شیخ ابو العباس قصاب است
و حضری را دیده بود در آن وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر بزیارت و صحبت شیخ ابو العباس
عزیمت کرده بود شیخ ابو نصر احمد در نشابور بود در خانقاهی که بالای شهر است
بر کنار گورستان که خاک مشایخ و تربت بزرگان آنجاست و استاد ابو علی دقاق
آنجا خانقاهی بنا کرده است باشارت مصطفی صلی الله علیه و سلم چون شیخ نزدیک
شهر نشابور رسید بشهر نشاد در بیابان و بزیر شهر در دهها بگذشت و در دهی تیمه کرد
که دهی است و قریه محمد علیان آنجاست شیخ احمد نصر از صومعه که در آن خانقاه داشت
سر بیرون کرد و با جمعی صوفیان که آنجا بودند گفت هر کرا باید که شاهباز طریقت ببیند

اینک میگذرد

اینک میگذرد و به بسمه باید شد تا وی را آنجا دریابد چون استاد ابو علی دقاق
بنشابور آمد بزیارت تربت مشایخ صوفیان البقعه بنود آن شب حضرت مصطفی
صلی الله علیه و سلم بخواب دید که او را فرمود برای صوفیان البقعه بساز و بان موضع
که اکنون خانقاه است اشارت کرد و خطی کرد آن کشید که چنین باید ساخت
بامداد استاد ابو علی برخاست و بان موضع آمد آن خط که حضرت رسالت صلی الله
علیه و سلم کشیده بود بر زمین همچنان ظاهر بود همگنان بدیدند و استاد
بران خط دیوار خانقاه بنهاد و تمام کرد و در گورستان بران کوه که
پهلوی خانقاه است تربت چهار صد پیر است از کبار مشایخ و مشاهیر اولیا
و بدین سبب صوفیان آنرا شام کوچک گفته اند یعنی چنانچه شام تربت
انبیاست صلوات الله علیهم این تربت اولیاست رضوان الله علیهم اجمعین
شیخ احمد نصر شصت حج گذارده بود و بیشتر احرام از خراسان بسته بود دیگر روز
در حرم از اسرار حقایق این طایفه چیزی در عبارت و صحاب طامات باز گفت
دویست و هشتاد تن از پیران در حرم بودند گفتند تو این سخن چرا گفتی و ویرا
از حرم بیرون کردند در همان ساعت چیزی از خانه خود در بغداد بیرون آمد و خادم را

گفت آن جوان خراسانی که هر سال بحج آید چون بیاید پس از نهی چون احمد نصر
بغداد آمد بر حجره شد خادم گفت شیخ در فلان روز و فلان وقت بیرون
آمد و گفت ویرا بازنهی احمد چون این بشنید بیهوش بیفتاد چند شبانه روز
برداشت آخر روزی از حجره بیرون رفت و گفت آن ترک ادب بر تو رفت
غرامت آنرا باید که بروم سوی یکسال وزه داری و خوکبانی کنی و بت
در انجا در طرسوس که کافران از مسلمان گرفته آید و ویران کرده تا روزگار کنی
زنهار که یک عشق نخسپی تا باید که دلهای پیران ترا قبول کنند چون احمد صادق
بود فی الحال آنچه شیخ فرمود قیام نمود بعد از ان بدر خانه شیخ آمد خادم
گفت زود بیا که امروز هفت بار طلب تو بیرون آمده است ناگاه شیخ بیرون
آمد گفت یا احمد و ولدی و قرة عینی وی ارشادی لبیک زد و رو بحرم نهاد پیران
حرم استقبال کردند و گفتند یا ولداه و قرة عیناه شیخ ابو علی سیاه قدس الله سره
وی از کبار مشایخ بود با ابو العباس قصاب و احمد نصر و غیرهما از طائفه معاصر بوده است
با استاد ابو علی دقاق صحبت داشته بود و در ابتدا دهقانی کردی گویند سی سال
روزه داشت که کس ندانست هر روز بامداد چون از خانه بیرون آمدی دو نان

برداشتی و گفتی با شریک خود به صحرا می خورم و در راه به درویشان دادی اگر در صحرا
شریکان گفتندی که چیزی خوری گفتی بخانه خورده‌ام وی گفته در صحرا [illegible]
که در زمین فرو بردمی دیگر از آن خاک بر می آمدی و مرا همه روز دل بر می آمدی
شیخ الاسلام گفت که بمجلس بود که عیب خلق داند گفت بود گفت بس
الله تعالی ساتر العیوب نبود شیخ ابو علی گفت خویشتن از من بپوش فی الحال
آن مرد بیارامید و جامه بر تن او پاره شد و وی برهنه گشت پیش شیخ
تضرع و زاری کردند تا دعا کرد و آن مرد بحال خود باز آمد وقتی شخصی را دید
از ده خویش کاغذی در دست گفت آن چیست گفت فتوی است که امام ابو علی
که در آن وقت مفتی بود جواب کرده است گفت آن را پیش امام باز بر که خطا
کرده است آن شخص فتوی را پیش امام برد چون امام تأمل کرد که خطا
کرده است از آن شخص پرسید که این فتوی را الشیخ داده بودی گفت
شیخ خط نمی تواند خواند امام ابو علی برخاست و پیش شیخ آمد و گفت اگر آن
بو علی نبودی این بو علی با آتش دوزخ رسیده بودی وفات وی هم در مرو بوده
در شعبان سنه اربع و عشرین و اربعمائه استاد ابو علی دقاق قدس الله سره

نام وی حسن بن محمد دقاق است زبان وقت بود و امام فن خود و در زمان خود
بی نظیر بیان صریح و زبان فصیح داشت مشایخ بسیار دیده بود و مرید نصرآبادی
بود تذکیر کردی در نشاپور برفته از دنیا در ماه ذی القعده سنه خمس و اربعمائه
شیخ الاسلام گفت وی هر سال جائی رفتی و بشهر دیگر مقام کردی آخر باز
آمدی استاد ابو القسم قشیری داماد و شاگرد وی بود و مجلس وی
جمع کرده بود دقاق شوری داشت و گرم بود وی می گفتی می باید که بجایان
هری گوگ کنم یعنی بانگ زنم که وی در کار هر نوکان دور فرا رفته بود
گفتند بهری روی ترا نعره نکشند زیرا که هر که در مجلس وی نعره زدی
وی در برابر آن نعره زدی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که در مجلس
دقاق بودم کسی ویرا از نزول پرسید باین دو بیت جواب داد شعر
خلیلی هل ابصرتما او سمعتما باکرم من رب مشی الی عبد اتی زائرا من غیر وعد
وقال لی اصونک من تعلیق قلبک بالوعد کما قلت شوقا لیتنی کنت عنده و ما
قلت اجلالا لیته عندی و هم وی گفته چون مرغ نبیند دام وی محکم
نبرید که معنی داران و محققان رفتند صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که از پیری شنیدم

که گفت روزی بمجلس وی درآمدم به نیت آنکه از توکل پرسم وی دستار
طبری داشت بر سر دلم بآن میل کرد و گفتم ایها الشیخ توکل چه باشد گفت
آنکه طمع از دستار مردم دور کنی این بگفت و دستار را پیش انداخت ابو علی
دقاق گفت هر که از کار گسسته برود و باز نیاید میدان خالی ماند شیخ الاسلام
گفت نه ردهست که نارسته باز آی که قصه درازست و هم ابو علی گفت
درخت خود رو که کسی آن را نپرورده باشد برگ آرد ولی بار نیارد و اگر آرد
بی مزه آرد پس گفت من این طریق را از نصرآبادی گرفتم و او از شبلی و
او از جنید هرگز پیش نصرآبادی نرفتم تا غسل نکردم روزی بری رسید
عجمی ویرا شناخت گفت این استاد ابو علی دقاق است بزرگان آنجا ویرا
استدعاء درس کردند قبول نکرد الحاح بسیار کردند و منبر نهادند تا وعظ
گوید بمنبر بالا رفت و اشارت بجانب راست کرد و گفت الله اکبر و روی
بقبله آورد و گفت رضوان من الله اکبر و بجانب چپ اشارت کرد و گفت
والله خیر و ابقی خلق یکبار بهم برآمدند و غریو برخاست و چند کس بر جای خود
بمردند استاد در مشغله از منبر فرود آمد و رفت بعد از آن ویرا طلب کردند

نیافتند مریدی داشت بازرگان بیمار شد شیخ بعیادت وی آمد و پرسید
که ترا چه شد گفت شب برخاستم که وضو سازم و تهجد بگذارم تابی بر پشت
من افتاد و دردی سخت پدید آمد و تب در پیوست استاد گفت ترا با این فضولها
چه کار که نماز شب کنی ترا مرد از دنیا از خویشتن دور باید کردن کسی را
که سر درد کند طلا بر پا نهد هرگز به نشود و چون دست نجس گردد و آستین
بشوید پاک نگردد و هم استاد ابو علی گفت در مناجات خویش خداوندا
مرا رسوا مکن که از تو بسی لافها زده ام بر سر منبر و اگر رسوا خواهی کرد در پیش
مجلسیانم رسوا مگردان مرا چنین در مرقع صوفیان رها مکن و رکوه بیک دستم
نه و عصا بدست دیگر که من شیوه صوفیان دوست میدارم الغاه مرا با رکوه
و عصا و مرقع سر بوادی ارواد بهای سوخته در ده تا ابد الآبدین خونابه
فراق میخورم و در ان وادی نوحه میکنم و برگون ری خویش میکشم و ماتم
بازندگی خویش میدارم تا باری اگر قربت توام نبود نوحه توام بود و هم وی گفت
خداوندا ما دیوان خود را بگناه سیاه کردیم و تو موی ما را بروزگار سفید
کردی ای خالق سیاه و سفید فضلی بکن و سیاه کردهٔ ما را در کار سفید کردهٔ

خود کن

خود کن استاد ابوالقسم قشیری قدس سره پس از وفات وی را بخواب دید که
بسیار بیقراری میکرد و میگریست گفت ای استاد چه بوده است ترا مگر باز گشتن
بدنیا می بایدت گفت آری ولی نه برای مصلحت دنیا و نه برای آنکه مجلس گویم
اما از بهر آنکه میان در بندم و عصا برگیرم و هر روز بیک یک در میروم و حلقه و عصا
بر در میزنم و بعرق خود خاک میبیزم و میگویم که مکنید که ندانید که از که باز ماندید
اگر از خویشتن بیزار میشوید با وی متصل شوید بعبادات و ریاضات کوشید
و گویند که سخن وی در آخر حیات چنان شد که کسی فهم آن نمیکرد و طاقت نمیداشت
مردم اندک هفده یا هژده کس بمجلس وی آمدندی شیخ الاسلام گفت چون علو
سخن عالی شد مجلس او از خلق متخالی شد گویند در آخر عمر چندان درد بر استاد
پدید آمده بود که هر آخر روز بر بام برآمدی و روی با فتاب کردی و گفتی ای
سرگردان مملکت امروز چون بودی و چون گذرانیدی هیچ جا براندوهگین
این حدیث یافتی و هیچ جا از زیر و زبر شدگان این واقعه خبری یافتی هم ازین
جنس میگفتی تا آفتاب فرو شدی رباعی ای مهر که نیست چون تو عالم گردی زین ره
رویم به بخشی اه آوردی امروز گر ادبیری کاندر ره عشق برزخ بود بش کردی

و در دل دردی **ابو علی الشبوی المروزی قدس سره** نام وی محمد بن محمد بن عمر بن شبویه است

کان لسان الوقت بناحیته وعدیم النظیر لها از اصحاب ابو العباس سیاری است

وفی تاریخ مشایخ الصوفیه القاسم بن القاسم ابو العباس بن بنت الامام احمد بن

سیاری المروزی له لسان فی علوم الحقایق واحد من بقی من جملة من صحبه

محمد بن محمد بن عمر بن شبویه وفی انساب السمعانی ابو علی الشبوی یروی عن ابی

عبدالله بن محمد بن یوسف الفربری شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سره گوید که استاد

ابو علی دقاق نزدیک پیر شبوی آمد و ما بمرو بودیم و پیر شبوی صحیح بخاری یاد داشت

و ما صحیح بخاری از وی بسماع داریم و پیر را ازین معنی آگاهی تمام بوده است و استاد

ابو علی دقاق را گفت ما را ازین معنی نفسی زن استاد گفت این سخن ما را آسان است

گشاده نیست گفت روا بود که تا نیاز خویش حاضر کنیم تا ترا بر نیاز ما سخن گشاده

شود آن معنی آتش است و نیاز ما سوخته استاد او را اجابت کرد مجلس نهادند

و وی را بر منبر سخن گشاده می شد که مردم اهل آن نبودند پیر شبوی از در مسجد در آمد

استاد را چشم بروی افتاد و سخنش بگشاد چون مجلس بآخر رسید پیر شبوی گفت

تو آنی که بودی این بودیم نیاز ما بدیدی که هیچ راهی بخدا تعالی نزدیکتر از نیاز نیست

اگر بسنگ

اگر بر سنگ خاره افتد چشمهٔ آب گشاید روزی در تابستان در گرمگاه روز که

گرد و خاک بود ابو علی شبوی را دیدند که میرفت گفتند ایها الشیخ کجا میروی گفت

بفلان خانقاه میروم که آنجا درویشانند و من نوشته دیدم که در روزی صد و

بیست رحمت بر درویشان بارد و تخصیص در وقت قیلوله اکنون میروم که

آنجا قیلوله کنم باشد که از آن رحمت بر من بارد و بزرگان گفته اند چون تو خویشتن

را در میان ایشان در خزان و خویشتن را از ایشان و از دوستان ایشان

فرانمای اگرچه دانی که چگونه رسوای عاشق نمای خویشتن را اگرچه چنین نه

تا فردا گویند تو هستی گوئی من از دوستان ایشانم و چون سخن اینجا شوی

و معنی بر آنی سری در جنبان تا فردا گوئی از جنبانان ایشانم گویند

بیا که ترا حقی است مگر بدان سبب بی **بیت** با عاشقان گزین و همه عاشقی

گزین ، با هر که نیست عاشق با او مشو قرین **شیخ ابو القاسم بشر یاسین قدس سره**

از جمله مشاهیر علمای عصر و کبار مشایخ دهر بوده است نشست وی در مهنه بود

و آنجا برفته از دنیا سنه ثمان و ثلثمائه شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سره گفته است

که در کودکی در آنوقت که قران میخواندم پدرم ابو الخیر مرا بنماز آدینه میبرد در راه

پیر ابو القاسم بشیر یاسین پیش آمد گفت ای ابو الخیر کودک از آن کیست گفت آن
ماست نزدیک ما آمد و بر پای نشست و روی بروی ما باز نهاد و چشمهای وی
پر آب گشت گفت یا ابا الخیر ما نتوانستیم رفت ازین جهان جای خالی می دیدیم و
درویشان ضایع می ماندند اکنون که فرزند ترا دیدیم ایمن گشتیم که ولایتها را
ازین کودک نصیب خواهد بود پس پدرم را گفت چون از نماز بیرون آیی او را
نزدیک ما آری چون از نماز فارغ شدیم پدرم ما را نزدیک ابو القاسم برد چون
در صومعه وی شدیم پیش وی نشستیم طاقی بود نیک بلند در آن صومعه پیر ابو القاسم
پدرم را گفت ابو سعید را بر دوش گیر تا قرصی که بر آن طاق است فرو گیرد پدرم
ما را بر دوش گرفت دست بر از کردم آن قرص را از آن طاق فرو گرفتم
قرصی بود جوین و گرم چنانکه دست ما را از گرمی آن خبر بود شیخ ابو القاسم
آن قرص را از ما بستد و چشم پر آب کرد و آن قرص را بدو نیمه کرد یک نیمه
بما داد که بخور و یک نیمه خود بخورد و پدرم را هیچ نصیب نداد پدرم گفت
ای شیخ چه سبب بود که ما را ازین تبرک نصیب ندادی شیخ گفت ای ابو الخیر سی سال است
تا این قرص بدین طاق نهاده ایم و ما را وعده کرده اند که این قرص در دست آنکس که گرم

خواهد شد جهان بوی زنده خواهد گشت اکنون ترا بشارت تمام باد که اکنون این
پسر تو خواهد بود شیخ ابو سعید قدس سره گفته است که روزی پیش ابو القاسم بودیم
ما را گفت ای پسر خواهی که با خدای سخن گویی گفتم خواهم گفت هر وقت
که در خلوت باشی این گوی و بیش ازین مگوی رباعی من بی تو دمی قرار نتوانم کرد
احسان ترا شمار نتوانم کرد گر بر تن من زبان شود هر مویی یک شکر تو از هزار
نتوانم کرد شیخ لقمان سرخسی قدس سره وی در بدایت مجاهده بسیار داشته است
و معامله با احتیاط ناگاه کششی افتادش که عقلش برفت گفتند لقمان آن چه بود
و این چیست گفت هر چند بندگی بیش میکردم بیش می بایست درماندم گفتم الهی پادشاهان را
چون بنده پیر شود آزادش کنند تو پادشاه عزیزی در بندگی تو پیر گشتم آزادم
کن گفت ندائی شنیدم که ای لقمان آزادت کردیم نشان آزادی تو آن بود
که عقل از تو باز گرفتیم پس وی از عقلای مجانین بوده است و شیخ سعید ابو الخیر
بسیار گفته است که لقمان آزاد کرده الله تعالی بود و هم شیخ ابو سعید ابو الخیر
گفته است که شبی جماعتی در خانقاه خفته بودند و در خانقاه بسته بود و ما با پیر
ابو الفضل در صفه نشسته بودیم و سخنی میرفت در معارف مسئله مشکل شد لقمان را دیدیم

که از بام خانقاه بر پرید و در پیش ما بنشست و آن مسئله را بگفت چنانکه اشکال نماند
باز بر پرید و به بام بیرون شد پیر ابو الفضل گفت ای ابوسعید مرتبه این مرد می بینی
گفتم می بینم گفت اقتدا را نشاید گفتم چرا گفت از آنکه علم ندارد از شیخ ابوسعید
ابو الخیر پرسیدند که در حق ظریف کیست گفت در شهر شما لقمان گفتند سبحان الله
در شهر ما خود هیچکس از وی ژولیده تر و شوخگن تر نیست شیخ گفت شما را
غلط افتاده است ظریف پاکیزه بود و پاکیزه آن بود که هیچ چیز بوی پیوند نباشد
و هیچکس را از وی بی پیوند تر و بی علاقه تر نمی بینم که در همه عالم با هیچ چیز پیوند
ندارد نه با دنیا نه با آخرت نه با نفس و هم شیخ ابوسعید گفته است که ما در پیش خرد بودیم
پیش پیر ابو الفضل کسی در آمد و گفت لقمان مجنون را بیماری پدید آمده است
و فرو مانده و گفت یا ابا الفلان را طلب بر در سه روز است تا آنجا است و هیچ سخن
نگفته است امروز گفت که پیر ابوالفضل را گوید که لقمان بمیرد پیر ابوالفضل چون
آن سخن بشنید گفت آنجا رویم با جماعت آنجا شدند چون لقمان او را بدید
تبسمی کرد و پیر ابوالفضل بر بالین او بنشست وی در پیری نگریست و نفس گرم می زد
و هیچ لب نمی جنبانید یکی از جمع گفت لا اله الا الله لقمان تبسمی کرد و گفت ای جوانمرد

ما خراج داده ایم و برات ستده و باقی بر توحید داریم آن درویش آخر خویشتن را
با یاد می باید داد لقمان گفت ما را عبره می فرمای بر درگاه پیر ابوالفضل را
خوش آمد گفت همچنین است ساعتی بود نفسش منقطع شد و همچنان در پیر می
نگریست و هیچ تغیر در نظرش پدید نیامد بعضی گفتند تمام شد و بعضی گفتند
نشد هنوز نظرش برجاست و درست است پیر ابوالفضل گفت تمام شده است
ولیکن تا ما نشسته ایم وی چشم فراز نکند چون پیر ابوالفضل برخاست لقمان
چشم بر هم نهاد **شیخ محمد قصاب آملی قدس الله سره** وی پیر دامغان می بوده است
شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب شاگرد ابوالعباس قصاب بود و بزرگی کردی
شیخ ابوالعباس از مجلس داشتن باز داشته بود که عام را سخن نگوید که سخن وی
بلند شده بود و وی بزرگ بود همه دامغان جسد بود و وی روح آن و هم شیخ
الاسلام گفت اگر خرقانی و محمد قصاب بجای بودندی من شما را بوی فرستادمی
نه بخرقانی که شما را آسوده مندتر بودی از خرقانی یعنی خرقانی منتهی بود و مرید از وی
بهره کم یافتی شیخ الاسلام گفته است که محمد قصاب با من گفت که نیکوکاران صفاتی باشند
یعنی رحمت و عفو و کرم گرایند بیش از صفات به بینند و معامله صوفیان با ذات است

بامعطی است نه باعطا هرچه جز اوست حجاب است از دو شیخ ابوالحسن خرقانی
قدس الله سره نام وی علی بن جعفر است یگانهٔ وقت و غوث روزگار
خود بود و قبلهٔ وقت که در روزگار وی رحلت بوی بود شیخ ابوالعباس قصاب
گفته بود این بازار که ما داشتیم با خرقانی افتد پس زیارت و رحلت پس از وفات وی
بخرقانی گشت چنانکه گفته بود انتساب شیخ ابوالحسن در تصوف بسلطان العارفین
شیخ ابویزید بسطامی است قدس الله روحه و تربیت یافته از روحانیت شیخ
ابویزید است و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ ابویزید بمدتی است
و شیخ ابوالحسن شب سه شنبه عاشورا سنه خمس و عشرین واربعمائه رفته از دنیا
روزی با اصحاب حدیث میگفت چه چیز بهتر بود گفتند هم شیخ بگوید گفت دلی
که در وی همه یاد کرد او بود از وی پرسیدند که صوفی کیست گفت بمرقع و سجاده
صوفی نبود و صوفی برسوم و عادات صوفی نبود صوفی آن بود که نبود و هم وی گفته
که صوفی روزی بود که بآفتابش حاجت نبود و شبی بود که بماه و ستاره اش حاجت
نبود و نیستی است که بهستیش حاجت نبود و از وی پرسیدند که مرد بچه داند که وی بیدار است
گفت چون حق را یاد کند از فرق تا قدم از یاد کرد حق خبر داشته باشد از وی پرسیدند

که صدق چیست گفت صدق آنست که دل سخن گوید یعنی آن گوید که در دلش
باشد از وی پرسیدند که اخلاص چیست گفت هرچه برای حق کنی اخلاص است
و هرچه برای خلق کنی ریاست از وی پرسیدند که کرا رسد در فنا و بقا سخن گفتن
گفت کسی را که بیک تار ابریشم از آسمان آویخته باشند بادی بیاید که درختها
و بناها بیفکند و همه کوهها بر کند و همه دریاها انباشته کند و ویرا از جای نتواند
جنبانید و وی گفته است هرگز با کسی صحبت مدارید که شما گویید خدا و او گوید چیزی دیگر
و هم وی گفته که اندوه طلب کن تا آب چشمت پدید آید که حق تعالی گریندگان را
دوست میدارد و هم وی گفته که اگر کسی سرود گوید و بآن حق را خواهد بهتر از آن
بود که قرآن خواند و بآن حق را نخواهد و هم وی گفته که وارث رسول آنست که
بفعل رسول اقتدا کند نه آن بود که روی کاغذ سیاه کند شبلی گفت آن خواهم
که نخواهم وی گفت این هم خواستی است و هم وی گفته امروز چهل سالست تا
در یک وقتم و حق بر دلم می نگرد بجز خود در من نمی بیند ما بقی فی لغیر شیء و لا فی صدری
لغیره قرار و هم وی گفته که چهل سالست تا نفسم یک شربت آب سرد میخواهد یا شربتی
دوغ ترش هنوز ویرا نداده ام و هم وی گفته که علما و عباد در عالم بسیارند

تا از آن باید بود که روز و شب آری چنانکه حق پسندد و شب و روز آری چنانکه حق
پسندد و هم وی گفته که روشن‌ترین دلها آن بود که در آن خلق نبود و بهترین
کارها آن بود که در آن اندیشهٔ مخلوق نبود و حلال‌ترین نعمتها آن بود
که بجهد بود و بهترین رفیقان آن بود که زندگانیش بحق بود ابو عبد الله الدستانی
قدس الله سره نام وی محمد بن علی الدستانی است و بعضی وی شیخ المشایخ عالم
بوده بانواع علوم و از محتشمان درگاه حق و او را کلامی مهذب است و اشارتی
لطیف از اقران شیخ ابو الحسن بوده است و نسبت وی بسه واسطه بشیخ عمی بسطامی
که برادرزاده سلطان العارفین و مرید وی است میرسد در ماه رجب سنه سبع
عشر و اربعمایه برفته از دنیا و عمر وی پنجاه و نه سال بوده صاحب کتاب کشف المحجوب
گوید که من از شیخ سهلکی که از اصحاب وی بود شنیدم که گفت وقتی اندر بسطام ملخ آمد
و همه کشتها و درختها از بسیاری آن سیاه شد و مردم دست بخروش برآوردند شیخ مرا
گفت این چه مشغله است گفتم ملخ آمده است و مردم بآن رنجه دل می‌باشند
شیخ برخاست و ببام برآمد و روی بآسمان کرد در حال همه ملخها برخاستند تا نماز
دیگر یکی نمانده بود و هیچکس را یک شاخ زیان نشده شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله سره

نام وی فضل الله

نام وی فضل الله بن ابی الخیر است سلطان وقت بود و جمال اهل طریقت و مشرف
القلوب و در وقت وی همه مشایخ وی را مسخر بودند و پیر وی در طریقت شیخ ابو الفضل
حسن سرخسی است شیخ ابو سعید گفته است که یکروزی آمدم بر در شارستان سرخس
تل خاکستر بود لقمان مجنون بر سر آن نشسته بود قصد وی کردم و بر آن بالا شدم
وی پاره بر پوستین میدوخت و با وی نگریستم و حضرت شیخ چنان ایستاده بود
که سایهٔ وی بر پوستین لقمان افتاده چون آن پاره بر پوستین دوخت گفت
یا ابا سعید ما ترا با این پاره بپوستین دوختیم پس برخاست و دست ما بگرفت و میبرد
تا بخانقاه پیر ابو الفضل و وی را آواز داد وی بیرون آمد گفت یا ابا الفضل
این را نگاه دار که از شماست پیر ما را دست بگرفت و در خانقاه برد و در صفه
بنشست و جزوی برگرفت و در آنجا نظر میکرد ما را چنانچه عادت دانشمندان
می‌بود طلبی در سینه پدید آمد که در آن جزو چیست پیر بدانست گفت یا ابا سعید
صد و بیست و چهار هزار پیغمبر از اله بخلق فرستادند گفتند که با خلق گوئید
الله الله ایشان آمدند که این کلمه گفتند در این کلمه مستغرق شدند شیخ گفت
این سخن آن شب ما را بخواب نگذاشت با مداد پیش از آفتاب برآمدن از پیر

دستوری خواستم و بدرس تفسیر پیش ابو علی فقیه آمدم خواجه ابو علی را اول درس
این آیه بود قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون دران ساعت دری در سینه
ما گشادند بسماع این کلمه و ما را از ما فرا ستدند خواجه ابو علی آن تغیر در ما بدید
گفت دوش کجا بودی گفتم نزد پیر ابو الفضل حسن گفت برخیز باز آنجا شو
که حرام بود ترا ازان جا و ازان معنی با این آمدن ما نزد پیر ابو الفضل شدیم
واله و متحیر همه این کلمه گشته چون پیر ابو الفضل ما را بدید گفت یا ابا سعید مست
ستک شده همی ندانی پس و پیش هان کم بکنی تو این سررشته خویش گفتم ای شیخ
چه میفرمایی گفت درای و بنشین و این کلمه را باش که این کلمه با تو کارها دارد چون
پیر ابو الفضل برحمت حق پیوست و ما را در مدت حیات پیر هر اشکالی که بودی
بوی رجوع افتادی حل اشکال ما را هیچ کس معین نبود الا شیخ ابو العباس پایل قسم
بنزدیک شیخ ابو العباس و یکسال پیش وی بودیم گویند که شیخ ابو العباس را در عبادتخانه
صوفیان موضعی بود که چهل و یکسال در آنجا نشسته درمیان جمع اگر بسی دراز نشستی
نماز افزونی کردی یعنی ای پسر تو بحقیقت که این پیر هر چه میکند برای شما میکند که وی را
با آن هیچ کار نیست و بدین حاجتی ندارد و هرگز دران یکسال شیخ ابو سعید را گفت

که تو بخت

که تو بخت پا نماز کن چنانکه دیگر از او وی را در برابر خود خانگکی داده بود یک شب شیخ
ابو العباس از صومعه بیرون آمد فصد کرده بود و رگش گشاده شده بود شیخ ابو سعید
ازان حال خبر داشت برخاست و زود از زاویه خود بیرون آمد پیش شیخ رفت و دست
وی ببست و بشست و جامه از وی باز کرد و جامه خویش پیش وی داشت شیخ بپوشید
و در پوشید پس جامه شیخ را بشست و نمازی کرد و بر ریسمان افکند و هم
در شب خشک شد و بمالید و در نوردید و پیش شیخ آورد و شیخ اشارت کرد
که ترا در باید پوشید در پوشید و بزاویه رفت چون بامداد شد جماعت پیش شیخ
آمدند در شیخ ابو العباس نگریستند جامه شیخ ابو سعید دیدند و در شیخ ابو سعید
جامه شیخ ابو العباس در تعجب ماندند شیخ ابو العباس گفت آری دوش تارها
رفت همه نصیب این جوان مهنگی آمد مبارکش باد شیخ ابو سعید گفته است که روزی
دو کس پیش شیخ ابو العباس درآمدند و بنشستند و گفتند ما را با یکدیگر سخنی رفته است
یکی میگوید که اندوه ازل و ابد تمامتر است و دیگری میگوید که شادی ازل و ابد تمامتر
شیخ چه میگویند شیخ دست بروی فرود آورد و گفت الحمد لله که منزلگاه پسر قصاب
نه اندوه است و نه شادی لیس عند ربکم صباح و لا مساء اندوه و شادی صفت تست

و هرچه صفت نیست محدث است و محدث را القدیم راه نیست پس گفت قبض [illegible]
بنده خدمت است در امر و نهی و رهی مصطفی صلی الله علیه و سلم در متابعت سنت اگر کسی
دعوی جوانمردان کند گواهش اینست چون آن دو کس برون شدند پرسیدیم
که آن دو کس که بودند گفت یکی ابوالحسن خرقانی و یکی عبدالله انصاری و هم شیخ ابوسعید
گفته است که چون یکسال نزدیک شیخ ابوالعباس مقام کردیم گفت باز گرد
و بمهنه شو تا روزی چند این علم را در سرای تو زنند با حکم اشارت او باز آمدیم
با هزار خلعت و فتوح پری بوده است مردی از مشایخ ماوراء النهر نام او محمد
حبیبی و هرگز شیخ را ندیده بود وقتی خواجه ابوبکر خطیب که از ائمه مرو بود در
درس مقال شیخ را دیده بود و بجهت شغلی قصد نشابور کرد محمد حبیبی نزدیک وی آمد
گفت شنیده ام که عزم نشابور داری مرا سوالیست میخواهم که از شیخ ابوسعید
بپرسی و جواب باز آوری و لیکن باید که او نداند که این سوال من کرده ام
گفت آن سوال چیست گفت از وی بپرسی که آثار را محو بود گفت من این را
یاد نتوانم داشت بر کاغذی بنویس و بنوشت و بوی داد خواجه ابوبکر خطیب گفت
چون به نشابور آمدم در کاروان سرا فرود آمدم دو صوفی درآمدند و آواز دادند

که خواجه ابوبکر خطیب در کاروان مرو کدام است آواز دادم که منم شیخ ابوسعید
سلام میرساند و میگوید که ما آسوده نه ایم که تو در کاروان سرا فرود آمدی
باید که پیش ما آئی گفتم بگرمابه شوم و غسل کنم آنگاه بیایم و از آن سلام
و پیام حالی عظیم بر من آمد که یقین دانستم که کسی وی را خبر نداده است بگرمابه شدم
و غسل کردم چون برآمدم آن دو درویش دیدم ایستاده با عود و گلاب
گفتند که شیخ ما را بخدمت تو فرستاده است چون پیش شیخ آمدم شیخ
مرا دید و گفت شعر اهلا بسعدی والرسول وحبذا وجه الرسول لحب وجه
المرسل سلام کردم و جواب داد و گفت اگر تو رسالت آن پیر را حوز داری
[illegible] او بنزدیک ما عزیز است تا از و بیرون آمده منزل بمنزل می شماریم
بیا تا چه داری و آن هرچه گفته است از هیبت شیخ سوال از خاطرم رفته
بود کاغذ را بیرون آوردم و بشیخ دادم شیخ گفت اگر جواب اکنون گویم
بر تو لازم شود که باز گردی شغلی که داری بگذار چون روی جواب گویم تا در نشابور
بودم هر روز پیش شیخ بودم وقت رفتن جواب سوال بر طلبیدم گفت آن پیر
را بگوی که لا تبقی ولا تذر عین نمی ماند اثر کجا ماند سر در پیش افکندم و گفتم

مفهوم نشد گفت این در بیان دانشمندی نباید این بیت را یاد گیر و با وی
بگوی. چشمم همه اشک گشت و چشمم بگریست. در عشق تو بی چشم همی باید زیست
از من اثری نماند این عشق از چیست. چون من همه معشوق شدم عاشق کیست
گفتم شیخا بفرماید تا جایی ثبت کنند حسن مؤدب را فرمود بنوشت چون
بمرو آمدم در وقت محمد حیبی بامداد قصه را جمله با وی بگفتم و این بیت بر خواندم
چون بشنید نعره بزد و بیفتاد از انجا دو کس او را بیرون بردند و بانقم روز
در خاک بود شیخ گفته است قدس سره ع بر رسته دگر باشد بر بسته دگر. از آنچه
از علوم تعلق بتقریر زبان دارد و متمسک است بظاهر لغه انا وجدنا آباءنا علی امة
بر بسته است تا حیات عاریتی زبان را بتحریک میدهد در بیابان غرورش
سرابی می نماید چون ناصیه ملک الملکوت پدید آید پرانه عبارات از سر زبان
بردارند و رسوای مرد ظاهر شود و آنچه تعلق بدل دارد بر رسته است و از وی
توقع ثمرات بسیار دارد در دین و دنیا حاصل شود روزی قوال در پیش شیخ
این بیت میخواند. اندر غزل خویش نهان خواهم شد تا بر لب تو بوسه زنم چونش بخوانی
شیخ گفت این بیت را که گفته است گفتند عماره گفت برخیزید بزیارت وی رویم

شیخ با جمعی

شیخ با جمعی بزیارت وی رفتند و رباعی بر زبان حضرت گذشت. در راه
یگانگی نه کفر است و نه دین. یک گام ز خود درون نه و راه ببین. ای جان جهان
تو راه اسلام گزین. با مار سیه نشین و با خود منشین. و هم حضرت شیخ فرموده است
که این ابیات در پیش جنازه ما بر خوانند ب خوبتر اندر جهان چیست جز
این هیچ کار. دوست بر دوست رفت و یار بنزدیک یار. آن همه اندوه بود
این همه شادی آن. آن همه گفتار بود این همه کردار. شیخ را پرسیدند از معنی
این خبر که تفکر ساعة خیر من عبادة سنة گفت اندیشه یکساعت در نیستی
خود بهتر از عبادت یکساله در اندیشه خود هستی بعد از ان گفت رباعی تا روی
ترا بدیدم ای شمع طراز. نه کار کنم نه روزه دارم نه نماز. چون با تو بوم مجاز من
جمله نماز. چون بی تو بوم نماز من جمله مجاز. استاد ابو صالح که مقری شیخ بود
بیمار شد حضرت شیخ مر ابوبکر مودب را که ادیب فرزندان شیخ بود بخواند فرمود
دوات و قلم و پاره کاغذ بیار تا برای ابو صالح چیزی نویسیم دوات و قلم و کاغذ
آورد شیخ گفت بنویس. حوران بنظاره نگارم صف زد. رضوان ز عجب
کف خود بر کف زد. آن خال سیه بر آن رخان مطرف زد. ابدال ز بیم چنگ در مصحف زد.

خواجه ابوبکر مودب آن ابریشت و نزدیک ابوصالح بردند و بروی بستند در حال صحت
یافت و همان روز بیرون آمد روزی شیخ بیرون آمد و در زیر درختی نشست
که برگ آن زرد شده بود این بیت بخواند • تو از مهر زرد و من از مهر زرد • تو
از مهر و ماه و من از مهر ماه • شیخ را گفتند فلان کس بر روی آب میرود گفت سهل باشد
زغی و صعوه نیز بر روی آب میرود گفتند فلان کس در یکلحظه از شهری بشهری
میرود گفت شیطان نیز در یک نفس از مشرق بمغرب میرود این چنین چیزها
بس قیمتی نیست مرد آن بود که در میان خلق نشیند و داد و ستد کند و زن خواهد
و با خلق در آمیزد و یکلحظه از خدای خود غافل نباشد شیخ را پرسیدند که
تصوف چیست گفت آنچه در کف داری بنهی و آنچه در سر داری بنهی و آنچه
بر تو آید از آن نجهی و هم شیخ گفته است الله لیس و ماسواه هوس و انقطع النفس
و هم شیخ گفته است که حجاب میان بنده و خدای زمین و آسمان نیست عرش و
کرسی نیست پنداشت و منی تو حجابست از میان برگیر و بخداوند رسیدی
شیخ فرموده که در سفر بودیم بدهی رسیدیم گفتیم اینجا از پیران هیچکس بوده است
گفتند پیری بوده است که او را دیده اند گفتیم اینجا هیچکس هست که او را دیده باشد

گفتند اینجا مردیست در بینه که او را دیده است کس فرستادیم تا آن پیر بیاید
مردی با شکوه بود و پرسیدیم که تو دادرا دیده ای گفت کودک بودم که ویرا
دیده ام گفتیم از وی چه شنیدی گفت مرا وقت آن نبود که سخن وی را دانستمی
لیکن یک سخن از وی یاد دارم روزی مرقع داری از راه رسید و نزدیک
وی آمد و سلام کرد و گفت پای فرا زیر دار ایها الشیخ که بتو بیاسایم که گرد
عالم بگشتم خود نیاسودم و آسوده ندیدم گفت چرا از خویش دست بداشتی
که تا خود بیاسودی و خلق بتو بیاسودندی ما گفتیم این سخن تمام است که آن
پیر گفته بر تر از این سخن نباشد و هم شیخ ابوسعید قدس سره فرموده اند اصل
این حدیث آن باشد که مرد را باز نگذارند رسول صلی الله علیه و سلم گفتی
لا تکلنی الی نفسی طرفة عینٍ ولا اقل من ذلک مرا یک چشم زدن بخود
مگذار و کم از آن تا بمرو بودیم پیری صراف را دیدیم گفت ای شیخ در همه عالم
هیچکس را مگذار که تا یک شربت آب بی من دهد باری من سلام کنند همه خلق میخواهند
تا ساعتی از خود برهند و من میخواهم که یکساعت بدانم که کجا ایستاده ام
تا آخر عمر آتش بروی افتاد و بسوخت و هم شیخ فرموده اند که و لذکر الله اکبر

ذکر خداوند بزرگتر است نه چنانکه تو او را یاد کنی چنانکه او ترا یاد کند و ذکر خداوند
بزرگتر بود و ذکر تو پیدا بود که تا کجا بود ترا بباید جست این حدیث را و بجد فرا پیش
باید گرفت آن مرد گفت تا این پیرزن که خدا را کجا جویم گفت دوستا در کجاش
جستی که نیافتی هر کجا جویی یابی من طلب وجد هر که جست یافت و هر که جوید یابد
و هم شیخ فرموده که جوانی نزدیک پیری در شد گفت ای پیر مرا سخنی بگوی
پیر ساعتی سر فرو برد و تفکر کرد پس سر برآورد و گفت ای جوان انتظار جواب است
پیر گفت آری پیر گفت هر چه دون حق است جل جلاله کرای سخن نکند
و هر چه سخن حق است عز و علا بعبارت در نیاید ان الله تعالی اجل من ان یوصف
بوصف واصف دیگر یکی از لطایف لطیفه است که مدتی پیش شیخ بودم خواستم
که ببغداد روم مرا گفت چون ببغداد رسی پرسند که چه دیدی و چه فایده
گرفتی چه خواهی گفت گویی روی درستی دیدم گفتم یا شیخ چه فرماید
شیخ گفت هر که تازی داند این بیتها بروی بخوان شعر قالوا خراسان اخرجت
شیئا لیس له فی جماله ثان فقلت لا تنکروا محاسنه فمطلع الشمس من خراسان
و هر که تازی نداند این رباعی بروی خوان رباعی سبزی بهشت و نوبهار از تو برند

آنی که بخلد یادگار از تو برند در چینستان نقش و نگار از تو برند ایران همه
فال و نگار از تو برند حدیث شیخ از استاد ابوعلی دقاق پرسید که این حدیث
بر دوام بود استاد گفت نه شیخ ساعتی سر در پیش افکند باز سر برآورد
و گفت ای استاد این حدیث بدوام بود گفت نه شیخ باز سر در پیش افکند
ساعتی دیگر سر برآورد و گفت ای استاد این حدیث بر دوام گفت اگر بود نادر
بود شیخ دست بر هم زد و گفت این از آن نادرهاست حدیث شیخ شب
جمعه وقت نماز خفتن چهارم شعبان سنه اربعین و اربعمائه از دنیا برفته
و عمر ایشان هزار ماه بوده است شیخ ابوالقاسم گرگانی قدس الله سره نام وی
علی است در وقت خود بی نظیر بوده و در زمان خود بی بدیل نسبت وی
بواسطه که شیخ ابوعثمان مغربی و شیخ ابوعلی کاتب و شیخ ابوعلی رودباری
بسید الطایفه جنید قدس سره میرسد و ویرا حالتی قوی بوده است چنانکه همه را
روی بدرگاه وی بود در کشف واقعه مریدان آیتی بود ظاهر صاحب کتاب
کشف المحجوب گوید وقتی مرا واقعه افتاد و طریق حل آن بر من دشوار شد
قصد شیخ ابوالقاسم گرگانی کردم ویرا در مسجد یافتم که بر در سرای وی بود

و وقتی من بعینه با ستونی میگفت من نا رسیده چون از جواب باز ماندم گفتم ایها الشیخ این
واقعه منست گفت ای پسر این ستون را خدای تعالی درین ساعت با من ناطق
گردانید تا از من این سوال کرد روزی شیخ ابوسعید ابوالخیر و شیخ ابوالقاسم
قدس سرهما در طوس با هم نشسته بودند بر یک تخت و جمعی درویشان پیش ایشان
ایستاده بر دل درویشی بگذشت که آیا منزلت این دو بزرگ چیست شیخ ابوسعید
روی بآن درویش کرد و گفت هر که خواهد که دو پادشاه را به یکدیگر بیند در یک وقت
در یک جا بر یک تخت گو درنگر آن درویش چون آن بشنید در آن دو بزرگ
بنگریست حق تعالی حجاب از پیش وی برداشت تا صدق سخن شیخ بر دل وی
کشف گشت و بزرگی ایشان بدید پس بدلش بگذشت که آیا خداوند تعالی
را امروز بر روی زمین هیچ بنده هست بزرگوارتر ازین دو شخص شیخ
ابوسعید روی بآن درویش کرد و گفت مختصر ملکی بود که هر روز در ملک چون
ابوالقاسم و ابوسعید هفتاد هزار فرا رسد و هفتاد هزار فرا برسد خواجه
مظفر بن احمد بن حمدان قدس سره کنیت او ابو احمد است خدای تعالی در بدایت
درین قصه بر وی یک دو تاج کرامت بسر وی نهاد و وی را بیانی نیکو بود و عبارتی

عالی در فنا و بقا شیخ ابوسعید ابوالخیر فرموده اند که ما را باین درگاه از راه بندگی
آوردند و خواجه مظفر را از راه خداوندی یعنی ما بمجاهدت بمشاهدت یافتیم
وی از مشاهدت بمجاهدت آمد صاحب کتاب کشف المحجوب گوید من از وی بشنیدم
که گفت آنچه بزرگان را بقطع بوادی و مفاوز روی نمود من در بالش
و صدر یافتم و اصحاب رعونت این قول را از آن پیر بدعوی برداشتند و آن
از نقص ایشان بود و هیچ حال عبارت از صدق حال دعوی نباشد
خاصه که با اهل آن روزی خواجه ابومظفر در نوقان میگفت که کار ما
با شیخ ابوسعید همچنانست که پیمانه ارزن یک دانه شیخ ابوسعید است
و باقی من یکی از مریدان شیخ ابوسعید آنجا حاضر بود از سر گرمی برخاست
و پای افزار در پیش کرد و پیش شیخ آمد و آنچه از خواجه مظفر شنیده بود بگفت
شیخ گفت برو و خواجه مظفر را بگوی که آن یکی هم توئی و ما هیچ نیستیم
خواجه محمد معشوق طوسی قدس سره نام وی محمد است از عقلای مجانین بوده است
او بحث بزرگوار و صاحب حالت بکمال در شهر طوس مقیم بوده است و قبر وی
آنجاست در آن وقت که شیخ ابوسعید از میهنه عزیمت نیشابور کرده بود یکی از دهها

که در نواحی طوس بود در رسید درویشی را گفت بشهر طوس باید رفت نزدیک خواجه محمد
معشوق و با وی باید گفت که دستوری هست که بشهر و ولایت تو درآییم چون
آن درویش برفت با شیخ فرمود تا اسب زین کردند و بر اثر وی سوار شد و همه
صوفیان در خدمت شیخ چون بیک فرسنگی شهر رسید بموضعی که از انجا شهر را بتوان
دید اسب شیخ بایستاد و همه جمع بایستادند و چون آن درویش پیش معشوق
رسید پیغام شیخ بگذارد معشوق تبسم کرد و گفت برو و بگوی تا درآید چون معشوق
این سخن بگفت شیخ از انجا اسب براند و جمع روان شدند در راه آن درویش در
شیخ رسید و سخن معشوق باز گفت شیخ هم از راه پیش معشوق آمد و وی شیخ را
استقبال کرد و در بر گرفت و گفت فارغ باش که این نوبت که اینجا شدند روزی
روزی چند بر درگاه تو خواهند آورد عین القضاة همدانی قدس سره در بعضی از
رسایل خود نوشته است که محمد معشوق نماز نکردی از خواجه محمد حمویه و از خواجه
امام احمد غزالی رضی الله عنهم شنیدم که روز قیامت صد هزار زاهد این تمنا برند
که کاشکی خاکی بودندی که روزی خواجه محمد معشوق قدم بران خاک نهاده
بودی این محمد زرد قبا بسته بود یک روز در جامع طوس آمد شیخ ابو سعید ابو الخیر

مجلس میداشت این محمد زرد قبا زد و شیخ ابو سعید را خاموش کرد و زبانش بست چون
ساعتی برآمد گفت ای سلطان عصر و ای سرور وجود زرد قبا و اکنون که زرد بر آسمان
در سبز نهادی امیر علی عبو قدس الله سره عین القضاة همدانی قدس سره در بعضی
مکتوبات خود در بیان آنکه هیچ حال حضور و غیبت یکسان نبود بلکه با وجود
قرب القلوب بتقاضای قرب الابدان هم میکنند میگوید که امیر علی بری بزرگ بود
مریدی داشت اورا محمد شهر آبادی گفتندی یکروز این مرید را بفرستاد
تا از بازار چیزی آرد همانا که چیزی حاضر نبود در وقت خود را بفروخت
و آنچه پیر خواسته بود بخرید و ببرد و فرستاد چون چند روز واقعه برآمد
آنکس که آن مرید را خریده بود مگر واقف شد بر حقیقت کار او را گسیل کرد
تا پیش پیر آمد چون درآمد امیر علی با او گفت ای جوانمرد چندین هزار سال
جان ما در غیبت در عشق تو میسوخت این بس نبود که این فراق ظاهر نیز می بایست
یکدفعه قرب ظاهر هم بباید و هم وی گوید در حال جماعتی که بی راهبری راه سلوک نا
رفتند بعضی از ایشان را مغلوبی در پناه خود نگاه داشت و مستی با پایان آید ایشان را
و هر که با تمیز بود سر شیر داشتند و از جمله مغلوبان دو ترکمان بودند که حسین قصاب

از وی حکایت کرد که با کاروانی عظیم در راهی میرفتیم ناگاه دو ترکمان از میان آن
کاروان بیرون شدند و راه نامسلوک پیش گرفتند با خود گفتم مگر این دو ترکمان راهی
میدانند نزدیک از این راه معهود پی بر پی ایشان نهادم و میرفتم کاروان را همچنان
بگذاشتم شب در آمد چون پاره راه برفتیم ناگاه روی ماه پوشیده شد باری سیاه
من راه گم کردم ولیکن چاره نمیدانستم جز راه رفتن چون نیم شبی شد دیگر باره ماه
از ابر بیرون آمد و اثر قدم آن جوان مردان باز یافتم و میرفتم چون صبح رسید
کوهی پدید آمد آن دو ترکمان قدم بران کوه نهادند و بیک ساعت بران بالا
من نیز جانی میکندم ساعتی ایستادمی و ساعتی رفتمی آخر بر سر آن کوه شدم و آفتاب
طلوع میکرد لشکرگاهی عظیم دیدم خیمها بی نهایت زده و در میان خیمه عظیم زده
دیدم پرسیدم که آن خیمه از آن کیست گفتند از آن سلطانست پای رهوار از
رکاب بیرون آوردم آوازی بگوشم رسید که سلطان در خیمه نیست بر نشسته است
و بشکار شده مرا عقل زایل شد پای چپ در رکاب ماند و پای راست باز آوردم
هنوز در انتظار آنم که سلطان باز گردد عین القضاة گوید که آن دو ترکمان
یکی محمد معشوق بود و یکی امیر علی عبو قدس الله سرهما **ابو عبد الرحمن السلمی النیشابوری قدس سره**

نام وی محمد بن حسین

نام وی محمد بن حسین بن محمد بن موسی السلمی است صاحب تفسیر حقایق
و طبقات مشایخ است و غیر آن مصنفات بسیار دارد مرید شیخ ابو القاسم
نصرابادی است و خرقه از دست وی دارد و نصرآبادی مرید شبلی شیخ
ابو سعید ابو الخیر بعد از وفات پیر ابو الفضل بصحبت وی رسیده و از دست
وی خرقه پوشیده شیخ ابو سعید گفته است که نزدیک شیخ ابو عبد الرحمن سلمی
در شدیم اول کرت ویرا دیدیم مارا گفت شمارا اندکی بنویسیم بخط خویش
گفتیم بنویس بنوشت بخط خویش سمعت جدی ابا عمرو بن الحسین السلمی یقول سمعت
ابا القاسم جنید البغدادی یقول التصوف هو الخلق فمن زاد علیک
بالخلق زاد علیک بالتصوف واحسن ما قیل فی تفسیر الخلق ما قال الشیخ الامام
ابو سهل الصعلوکی الخلق هو الاعراض عن الاعتراض صاحب فتوحات
مکیه قدس سره در باب الحادی والستین ومائة فی المقام الذی بین الصدیقیة والنبوة
میگوید که در محرم سنه سبع وتسعین وخمسمائة باین مقام در آمدم و من در سفر بودم
در بلاد مغرب حیرت بر من غالب شد و محبت تنهائی و انفراد وحشتی عظیم روی
نمود و نمیدانستم که نام آن مقام چیست با وجود آنکه مرا حاصل بود پس آن وحشت

و حیرت از آن منزل که بودم رحلت نمودم و بعد از نماز دیگر بخانه شخصی که میان
من و او مؤانست تمام بود فرود آمدم و از آن حیرت و وحشت با وی سخن میگفتم
ناگاه دیدم که سایهٔ شخصی ظاهر شد از جای خود برجستم گفتم که شاید کسی باشد که نزدیک
وی برای فرجی حاصل آید مرا معانقه کرد چون تأمل کردم دیدم که شیخ عبدالرحمن سلمی
گویا روح وی بصورت جسد متمثل شده است و حق سبحانه و تعالی بجهت رحمت وی را
بمن فرستاده است با وی گفتم که ترا درین مقام می بینم گفت درین مقام قبض روح
من کرده اند و درین مقام از دنیا بعقبی رفته ام همه درین مقام پس ذکر وحشت
و عدم مؤانست خود در آن مقام کردم گفت الغریب مستوحش پس گفت سبقت
لک العنایة الالهیة بالحصول فی هذا المقام فاحمد الله یا اخی و راضی باش تا که
درین مقام با خضر علیه السلم مشارکت یابی و دیگر گفتم یا ابا عبدالرحمن این مقام را
هیچ نامی میدانم که آن نامش خوانم گفت هذا یسمی مقام الغربة فتحقق به
شیخ ابو عبدالرحمن گفته است الذی لابد منه للصوفی شیئان الصدق فی الاحوال
والادب فی المعاملات و فی تاریخ الیافعی انه توفی السلمی سنه اثنی عشر و اربعمائة

حسن بن محمد بن موسی السلمی قدس الله سره وی پدر شیخ ابو عبدالرحمن سلمی است از کبار

مشایخ است با عبدالله منازل و ابو علی ثقفی صحبت داشته و شبلی را دیده و مجاهده
دایم داشت و در علوم معاملات کامل بود چون ابو عبدالرحمن متولد شد هر ملکی
که داشت بفروخت و بصدقه داد او را گفتند ترا پسری آمد هیچ برای او
نگرفتی گفت اگر صالح بود وهو یتولی الصالحین و اگر مفسد بود من آلت فساد
نداده باشم توفی رحمه الله سنه ست او اثنی و اربعین و ثلثمائه **ابو سهل الصعلوکی**
قدس الله سره نام وی محمد بن سلیمان الصعلوکی الفقیه کان امام وقته
فی علوم الشریعة و واحد زمانه والمتفق علی تقدمه لسان الولی و العدو
وصحب الشبلی والمرتعش وابا علی الثقفی ورافق ابا الحسن البوشنجی و ابا نصر الصفار
النیشابوری وکان حسن السماع و طیب الوقت شیخ ابو عبدالرحمن سلمی گوید
که ابو سهل صعلوکی را پرسیدند از سماع گفت یستحب لاهل الحقائق و یباح
لاهل العلم و یکره لاهل الفسق و الفجور وی گفته که هرگز دست در جیب نکرده ام
و گره بر چیزی نزده ام و مرا کلیدی نبوده است و هم وی گفته قد تعدی من تمنی
ان یکون لمن تعنی ابو عبدالله حضینی گفته است که خواجه شعوفت بسخن سجع را
چنین نگفت که این به است قد تعدی من تمنی ان یکون لمن تعنی شیخ الاسلام

تا این بر است و مجلس حنان بکفته کس او را لطلب بایم اما طالب باید بود و توفی
ابو سهل الصعلوکی بنیشاپور فی ذی قعده سنه تسع وتسعین وثلثمائه و توفی
ابنه ابو طیب سهل بن محمد بن سلیمان الصعلوکی الامام فی رجب سنه اربع
واربعمائه شیخ الاسلام گفت که سهل صعلوک گفت من تصدر قبل اوانه
فقد تصدی لهوانه روزی سهل صعلوک گفت که مجمه یعنی اهل وی گفت
که در همه قرآن مرا این نگفت تر می آید که الله تعالی موسی علیه السلام گفت
واصطفیتک لنفسی شیخ الاسلام گفت که مرا حد است برین سخن که وی گفت است
ابو القاسم قشیری قدس الله سره نام وی عبد الکریم بن هوازن القشیری است
صاحب رساله و تفسیر لطایف الاشارات است و غیر آن و برا درین فن لطایف
بسیار است و تصانیف لطیفه مرید ابو علی دقاق است و استاد ابو علی فارمدی
توفی فی ربیع الاول سنه خمس وستین واربعمائه صاحب کشف المحجوب گوید که امام
قشیر را از ابتدای حالش پرسیدم گفت وقتی مرا سنگی می بایست از بهر روزن
خانه هر سنگ که برمیگرفتم گوهری می شد می انداختم و این از آن بود که هر دو
نزدیک من یکسان بود لابل که هنوز جوهر خوارتر بود که ویرا ارادت آن نبود

وارادت

وارادت سنگ داشت و هم صاحب کشف المحجوب گوید که از وی شنیدم که گفت
مثل الصوفی کعلة البرسام اوله هذیان وآخره سکون فاذا تمکنت خرست
و هم قشیری گفته است قدس سره التوحید سقوط الرسم عند ظهور الاسم فناء
الاغیار عند طلوع الانوار تلاشی الخلایق عند ظهور الحقایق فقد [illegible]
الاغیار عند وجد قربة الجبار ومما انشد لنفسه شعر سقی الله وقتا کنت
اخلو بوجهکم وثغر الهوی فی روضة الانس ضاحک اقمنا زمانا والعیون قریرة
واصبحت یوما والجفون سوافک ابو العباس شقانی قدس الله سره نام وی احمد
بن محمد است در فنون علوم چه اصول و چه فروع امام بود و مشایخ بسیار دریافته
بود و از کبرای اهل تصوف بود و صاحب کشف المحجوب گوید که مرا با وی انس عظیم
بود و ویرا بر من شفقتی صادق در بعضی علوم استاد من بود و هرگز کسی از
هیچ صنف ندیدم که شرع را نزدیک وی تعظیم بیشتر بودا را که نزدیک وی و پیوسته
از دنیا و عقبی نفور بودی و میگفتی اشتهی عدما لا وجود له و بپارسی گفتی
هر آدمی را بایستی را محال باشد و مرا نیز بایستی محال هست که یقین نخواهد بود و آن
آنست که می باید که مرا حق تعالی بعدمی برد که هرگز آن عدم را وجود نباشد زیرا که

لاعود

وجود هر چه هست از مقامات و کرامات جمله حجاب بلااند و آدمی عاشق حجاب
نیستی در دیدار بهتر از آرام با حجاب چون حق تعالی هستی است که عدم روی
روا نباشد چه زیان دارد در ملک وی که من نیستی گردم که هرگز مر آن نیستی را هستی
نباشد و هم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی پیش ابوالعباس درآمدم و ویرا دیدم که میخواند
ضرب الله مثلا عبدا مملوکا لا یقدر علی شیء میگریست و نعره میزد پنداشتم
که از دنیا بخواهد رفت گفتم ایها الشیخ این چه حالت گفت یازده سالست تا وردم
اینجا رسیده است و ازینجا نمی توانم تا وردم اینجا رسیده است و ازینجا نمی توانم گذشت
روزی شیخ ابوسعید ابوالخیر در نیشابور در خانقاه خود نشسته بود و سید اجل که از اکابر نیشابور
بود بسلام شیخ آمده بود در پهلوی شیخ نشسته شیخ ابوالعباس شقانی درآمد
شیخ او را بالای سید اجل بنشاند و سید اجل از آن رنجه شد و داوری در اندرون
وی پدید آمد شیخ روی بسید اجل کرد و گفت شما را که دوست دارند برای مصطفی
صلی الله علیه و سلم دوست دارند و اینها را که دوست دارند برای خدا دوست دارند
شیخ ابوالعباس شقانی گوید که روزی بخانهٔ خود درآمدم سگی زرد دیدم بجای خود
خفته پنداشتم که از محله درآمده است قصد راندن وی کردم بزیر دامن من درآمد و ناپدید شد

ابوالفضل محمد بن حسن الختلی قدس سره وی مرید شیخ ابوالفضل حسن سرخسی است وی
در بیت الجن وفات کرده است که دهی است بر سر عقبه نزدیک دمشق صاحب کشف
المحجوب گوید که اقتداء من در طریقت وی است عالم بوده بعلم تفسیر و روایات مرید
حصری بود و صاحب سر وی و از اقران ابوعمرو قزوینی و ابوالحسن سالبی شصت سال
بحکم عزلت بگوشه‌ها میگریخت و نام خود اندر میان خلق گم کرده بود و بیشتر
بجبل لکام بودی عمری نیکو یافت و آیات و کرامات وی بسیارست اما لباس
و رسوم متصوفه نداشتی و با اهل رسم شدید بود و من هرگز از وی مهیب‌تر ندیدم از وی
شنیدم که گفت الدنیا یوم و لنا فیها صوم دنیا یکروزست ما را در انجا
روزه است وقتی من بر دست وی آب میریختم بر خاطر من گذشت چون کارها
بتقدیر و قسمت است چرا آزادان بندگی پیران کنند امید کرامتی گفت ای
پسر دانستم آنچه اندیشیدی و هر حکمی را سببی است چون حق تعالی خواهد که عوان بچه را
تاج مملکت دهد نخست ویرا توبه دهد و بخدمت دوستی مشغول کند تا این خدمت
کرامت ویرا سبب گردد وقتی دیگر از بیت الجن قصد دمشق داشت زمستان بود
باران آمده بود و ما در گل بدشواری میرفتیم نگاه کردیم نعلین شیخ خشک بود با وی گفتیم

گفت آری تا من نهمت از راه توکل بر داشتم و باطن خود را از راه وحشت نگاه داشتم
حق تعالی قدم مرا از وصل گاه بر داشته است و هم صاحب کشف المحجوب گوید که وی گفت وقتی
که اولیاء خدای تعالی را اجتماعی بود در بادیه بنی جهری مرا با خود ببردند گروهی را دیدم هر یک
بر تختی می آمدند جهری با ایشان التفات نکرد تا جوانی دیدم که می آمد با نعلین گسسته و عصای شکسته
و پای از کار شده سر برهنه اندام سوخته نحیف دراز گشته جهری برجست و پیش وی
باز رفت و ویرا بدرجهٔ بلند نشاند من متعجب شدم بعد از آن از شیخ پرسیدم که او که بود
گفت ولی ست از اولیاء الله که متابع ولایت نیست بلکه ولایت متابع وی است
و بکرامات التفات نمی نماید **علی بن عثمان بن علی الجلابی الغزنوی قدس سره**
کنیت وی ابوالحسن است عالم و عارف بوده و مرید شیخ ابوالفضل حسن ختلی است
و بصحبت بسیاری از مشایخ رسیده است صاحب کتاب کشف المحجوب است که از کتب معتبرهٔ
مشهوره درین فن است و لطایف و حقایق بسیار در آن جمع کرده است
وی گفته که از شیخ ابوالقاسم گرکانی رضی الله عنه پرسیدم که درویش را کمترین
چه چیز باید تا اسم فقر را سزاوار باشد گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نشاید یکی باید که
پاره راست داند دوخت و دیگر سخنی راست بداند گفت و شنود و دیگر پای راست

ازمن.

بر زمین داند زد گروهی از درویشان با من حاضر بودند که آن پیر این سخن گفت چون
بمنزل خود باز آمدم گفتم بیایید تا هر کسی درین سخن چیزی گوییم هر یک چیزی گفتند
چون نوبت بمن آمد گفتم پارهٔ راست دوختن آن بود که بفقر دوزند نه بزینت
چون رقعه بفقر دوزی اگرچه ناراست دوزی راست باشد و سخن راست آن باشد
که بحال گویند و بحال شنوند نه بمنیت و بجد و جد در آن تصرف کنند نه بهزل و بزندگانی
مر آنرا فهم کنند نه بعقل و پای راست بر زمین زدن آن بود که بوجد زنند نه بلهو و این
سخن را بعینه پیش آن بزرگ نقل کردند گفت اصاب علی خیره الله تعالی
و هم وی گفته که وقتی بمهنه بر سر قبر شیخ ابوسعید ابوالخیر تنها نشسته بودم کبوتری
دیدم سپید که بیامد و در زیر آن فوطه شد که بر سر قبر فکنده بودند چون برخاستم
و نگاه کردم و در زیر فوطه هیچ نبود روز دوم همان دیدم و روز سوم نیز در تعجب
فرو ماندم تا شبی ویرا بخواب دیدم از وی آن واقعه را پرسیدم گفت آن کبوتر
صفای معامله منست که هر روز بمنادمت من در گور من می آید **خواجه احمد بن حماد**
سرخسی قدس الله سره صاحب کشف المحجوب گوید که وی سالار زهاد وقت بوده و مدتی
رفیق من بود از روزگار وی بسی عجایب دیدم روزی از وی پرسیدم که

ابتدای توبه وی آن بود گفت وقتی من از سرخس برفتم و به بیابان درآمدم بر سر
شتران و مدتی آنجا بودم و پیوسته دوست داشتمی که گرسنه بودمی و نصیب
خویش بدیگری دادمی و قول خدای تعالی در پیش دل من تازه همی بودی که ویؤثرون
علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة و بدین طایفه اعتقادی داشتم روزی
شیری از بیابان درآمد اشتری را از آن من بکشت بر سر بالایی شد و بانگی
بکرد و هرچه اندران بیشه سباع بودند از انواع چون بانگ وی بشنیدند بر وی
جمع شدند وی بیامد اشتر را شکم بردرید و هیچ نخورد و باز بر سر بالا شد
سباع بجمله از گرگ و شغال و روباه و امثال آن درافتادند و سیر بخوردند و وی
می بود تا همه بازگشتند آنگاه بیامد و قصد کرد که لختی از آن بخورد روباهی دیگر
از دور پدید آمد شیر بازگشت و بر سر بالا شد تا آن روباه نیز چندانکه بایست
بخورد و برفت شیر فرود آمد و لختی بخورد من از دور نظاره میکردم بوقت رفتن
بزبان فصیح مرا گفت یا احمد ایثار لقمه کار سگانست ایثار مردان دین جان
چون این برهان بدیدم دست از همه شغلها بداشتم و ابتداء توبه من این
ادیب کمندی قدس الله سره از معاصران صاحب کشف المحجوب است گویند

هسال

هفت سال بر پای استاده بود جز به تشهد نماز ننشستی از وی پرسیدند که چرا
نمی نشینی گفت مرا هنوز درجه آن نیست که اندر مشاهده حق بنشینم ابو الحسن
تا بعد استیلاء هیبت
مثنی قدس الله سره نام وی علی بن مثنی است شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید
که من جوان بودم باسترآباد بنزدیک ابوالحسن مثنی درآمدم و او پیری با فضل
و شکوه بود با شبلی صحبت داشته بود و میان ایشان نقارها رفته بود در برابر من
درویشی نشسته بود مرا گفت از بهر ابوالحسن برین تا بار از شبلی حدیثی بگوید
من گفتم ایها الشیخ ما را از شبلی حدیثی بگوی گفت جز از رسول صلی الله علیه وسلم
نخست نگویی که بگوی من گفتم از هر دو بگوی گفت رسول صلی الله علیه وسلم
گفته است اگر بر امت من هیچ سوره فرود نیامدی مگر سورة الکهف حجت
تمام بودی و هم شیخ ابوسعید گوید که از شیخ ابوالحسن شنیدم که گفت
در جامع بغداد بر کنار مجلس شبلی ایستادم شخصی آنجا رسید در کسوت این
قوم پرسید ایها الشیخ ما الوصل شیخ روی بوی کرد و گفت ایها السائل
عن الوصل اسقط العقبتین فقد وصلت سائل گفت یا ابا بکر
ما العقبتان شبلی گفت قام دروه بین یدیکم نحجبکم عن الله پس سائل

گفت ما تلك الذروة گفت الدنیا والعقبی کذا قال ربنا منکم من یرید
الدنیا ومنکم من یرید الآخرة فاین من یرید الله بعد از ان شبلی گفت
اذا قلت الله فهو الله واذا سکت فهو الله یا الله یا من هو هو ولا یعلم احد ما هو
الا هو سبحانه سبحانه کله وحده لا شریك له بعد از ان غش کرد و بخود نیامد
وی را بخانه وی بردند شیخ احمد نجار استرابادی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت
وی شیخ خراسانست با شبلی و مرتعش صحبت داشته شبلی وقتی دستار وی
باز کرده بود وی گفته هرگز پس از ان باز نبست کرد شیخ ابوذرعه رازی قدس سره
نام وی احمد بن محمد است شیخ الاسلام گفت که من سیزده تن دیده ام که وی را
دیده اند شاگرد شبلی است وی را گفتند همه روز طیبت میکنی گفت من هیچ
ندارم بهتر ازین که درویشان از سخن من میخندند شیخ الاسلام گفت
که پس از مرگ وی را بخواب دیدند گفتند حال تو چون شد گفت مرا پیش خود خواند
و گفت تویی که زره پوشیده در دین من با خلق من گفتم آری گفت هلا
وکلت خلقی الی واقبلت بقلبك علی چرا خلق مرا با من نگذاشتی و روی دل
بسوی من نداشتی شیخ ابوذرعه اردبیلی قدس الله سره نام وی عبد الوهاب بن محمد

بن ایوب

بن ایوب الاردبیلی است عالم بوده و زاهد و سفر کرده بود و عمر بسیار یافته با شیخ
ابو عبدالله خفیف در راه حجاز تا مدینه همراه بود گویند که شیخ ابو عبدالله عزیمت
سفر کرده بود پیش ابوذرعه آمد ابوذرعه مقداری گوشت پخته بوی گرفته آورد
و شیخ بخورد و چون بسفر بیرون رفت در بیابان راه گم کردند چهار روز گرسنه
ماندند که هیچ نخوردند شیخ اصحاب را گفت طلب کنید شاید که صیدی
بیابید ناگاه سگی دیدند حیله بسیار کردند تا وی را گرفتند و وی را بکشتند بر همه
و قسمت کردند سر وی نصیب شیخ افتاد هر کس نصیب خود بخوردند و شیخ در خوردن
آن تفکر میکرد تا شب یکی بخفت چون وقت سحر شد سر آن سگ بسخن آمد
و گفت این سزای کسی که گوشت بوی گرفته از سفره ابوذرعه بخورد شیخ
برخاست و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیایید تا پیش ابوذرعه رویم و از وی
استحلال کنیم پس بشیراز باز گشت و از وی عذر خواست انگاه بسفر بیرون
آمد و گویند که ابوذرعه در آخر عمر بر صوفیه بیرون آمد و شاید که این نسبت
بر بعضی بوده باشد که مستحق آن بوده باشد توفی سنه خمس واربعمائة ابو عبدالله المشهور
بباباکوهی قدس الله سره قبر وی از مزارات مشهوره شیراز است گفته اند که وی بود

که گفت است کرد با او صحبت عزیزان بسیار و قصد وی آن بود که وی یکی از کردان بود
روزی یکی از مدارس شیراز درآمد دید که طلبهٔ علم به درس و مباحثه مشغول‌اند از ایشان
سؤالی کرد همه بخندیدند گفت می‌خواهم که از علوم شما چیزی بیاموزم گفتند اگر می‌خواهی
که دانشمند شوی امشب ریسمانی در سقف‌خانهٔ خود بیاویز و پاهای خود را در آنجا محکم
ببند چندانکه توانی بگوی کزیره و غضغره ابواب علوم بر تو گشاده خواهد شد
و غرض ایشان آن بود که با وی سخریه و استهزا کنند رفت و همچنان بکرد بحسن نیت و صدق
یقین آنچه تلقین کرده بودند همه شب تکرار کرد در وقت صبح حضرت حق سبحانه
بر دل وی ابواب علوم لدنی بر وی بگشاد و سینهٔ وی با نوار قدس منشرح شد
و ولی شد و عالم که از هر مسئلهٔ غامض جواب گفتی و بر هر معاند و معارض غلبه کردی

ابو عبدالله باکو قدس الله تعالی سره نام وی علی بن محمد بن عبدالله است المعروف
با بن باکو متبحر بوده است در علوم در جوانی شیخ ابو عبدالله خفیف را دیده
بوده است بعد از ان از شیراز سفر کرده بود و در نشابور با استاد و امام قشیری
و شیخ ابوسعید را ملاقات کرده بود و با شیخ ابوالعباس نهاوندی مدتی
مصاحب بود و میان ایشان در طریقت سخنان بسیار گذشته بود و شیخ ابوالعباس

بفضل و سبق وی معترف بود بعد از ان به شیراز مراجعت کرد و در مغاره‌ای که در کوهی
که نزدیک است بشیراز منزوی شد و همه مشایخ صوفیه و علما و فقرا ملازمت صحبت
وی میکردند توفی سنة اثنتین واربعین واربعمائة در آنوقت که شیخ ابوسعید ابوالخیر
در نشابور بود و استاد امام ابوالقاسم قشیری از ایشان استدعا کرده بود
که در یک هفته در خانقاه ایشان مجلس گویند منبر نهاده بودند و جامه بر آن
پوشیده و مردم می‌آمدند و می‌نشستند و یکدیگر را می‌پرسیدند شیخ ابو عبدالله
گفت این چیست استاد امام گفت که شیخ ابوسعید مجلس خواهد گفت بنشین
تا بشنوی ابو عبدالله گفت من او را امتحنم یعنی نامعتقدم شیخ ابو عبدالله بنشست
استاد امام گفت هوش دار که این مرد مشرف است بر خواطر ما هیچ حرکت
مکن و هیچ مندیش که او حالی باز نماید پس شیخ ابوسعید درآمد و بر منبر شد
مقریان قرآن برخواندند و او دعا بگفت چون بسخن درآمد ابو عبدالله کوچ
برپا کرد و آهسته با خود گفت پس باد که در روز باد است هنوز این سخن تمام نشده بود
که شیخ ابوسعید روی بوی کرد و گفت آری و ز باد معدن باد است
این کلمه بگفت و بسر سخن رفت چون شیخ در سخن گرم شد شیخ ابو عبدالله آن بردم

وآن سلطنت واشراف وی بر خواطر مشاهده کرد اندیشید که چندین قدم بتجرید
بایستادم وچندین مشایخ را دیدم از کودکی باز صحبت ایشان کردم صحبت
که اینهمه برین مرد ظاهر میشود و بر ما ظاهر نمیشود شیخ ابوسعید در حال روی بوی کرد
وگفت ای خواجه تو چنانی که ترا صحبت چنانست چنان من چنینم که مرا صحبت چنین آن
چنین وصلی الله علی محمد وآله اجمعین دست بروی فرود آورد واز منبر فرود
آمد پیش استاد امام وابوعبدالله باکو شد چون بنشستند شیخ استاد امام را
گفت که این خواجه را بگوی که دل با من خوش کند ابوعبدالله گفت دل آنوقت خوش کنم
که هر پنجشنبه بسلام من می آئی بعد ازین بپای شیخ ابوسعید گفت بسیار مشایخ
و بزرگان را چشم بر تو افتاده است بدان نظرها می آئیم نه برای تو چون شیخ ابوسعید را
این بگفت گریستن و خروش از جمع برآمد شیخ ابوعبدالله نیز بسیار بگریست
آن انکار و داوری از وی دور رفت و از درون وی برخاست و صافی شد و جمله
جمع خوش برخاستند چون شیخ ابوعبدالله را انکار نماند بسلام شیخ ابوسعید
میرفت اما هنوز بر رقص و سماع ایشان انکار عظیم داشت وگاه گاه اظهار آن
میکرد شبی در خواب دید که هاتفی وی را گفت قوموا وارقصوا بیدار شد و گفت

لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم این خواب شیطانیست دیگر باره بخفت
همین بخواب دید که هاتفی میگوید قوموا وارقصوا لله باز بیدار شد ولا حول بگفت
و سوره از قرآن بخواند و دیگر بخفت سیوم بار بخفت همین خواب دید دانست
که آن خواب شیطانی نیست سبب آن انکارست که بر شیخ ابوسعید دارد بامداد
بخانقاه شیخ ابوسعید آمد چون بدر خانقاه شیخ ابوسعید رسید شیخ در اندرون
خانقاه میگفت قوموا وارقصوا لله شیخ ابوعبدالله دل خوش شد و انکار تمام
برخاست **شیخ مومن شیرازی قدس سره** شیخ الاسلام گفت که شیخ اسمعیل
دباسی گفت که نیت حج کردم و بشیراز رسیدم بمسجدی درآمدم شیخ مومن را
دیدم نشسته درزی میکرد سلام کردم و بنشستم مرا گفت چه نیت داری گفتم نیت
حج دارم گفت مادر داری گفتم دارم گفت باز گرد و پیش مادر شو مرا خوش نیامد
گفت چه میپیچی من پنجاه حج کرده ام سر برهنه و پای برهنه بی زاد و همراه همه را
ترا دادم تو شادی دل مادر فرا من ده **شیخ الشیوخ شیخ ابواسحق شامی قدس سره**
بسیار بزرگ بوده است و قبر وی در عکه است از اصحاب شیخ علو ممشاد دینوری است
و وی از اصحاب شیخ هبیرة البصری و وی از اصحاب شیخ حذیفة مرعشی و وی

از اصحاب سلطان ابراهیم ادهم قدس الله تعالی ارواحهم و این شیخ ابو اسحق
شامی قدس سره بصحبت رسیده خواجه ابو احمد ابدال چشتی قدس الله سره
که مقدم مشایخ چشت است صحبت ویرا دریافته است و از وی تربیت یافته

خواجه ابو احمد ابدال چشتی قدس الله سره وی پسر سلطان فرسنافه است که از
شرفا چشت است و میران ولایت بوده و ویرا خواهری بود بغایت صالحه
شیخ ابو اسحق شامی قدس سره بخانه وی آمدی و طعام وی خوردی
روزی ویرا گفت برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرا شانی عظیم باشد
می باید که در محافظت حرم برادر خود تقصیر نکنی که در ایام حمل چیزی که در آن
حرفی و شبهه باشد نخورد و آن ضعیفه صالحه بموجب فرموده شیخ قدس سره
بدست خود ریسمان رشتی و بفروختی و باحتیاج حرم برادر خود مهیا داشتی
تا در تاریخ سنه ستین و مایتین که زمان خلافت المعتصم بالله بود حضرت
خواجه ابو احمد ابدال قدس سره متولد شد و همان صالحه در خانه خودش پرورش
میداد و گاه گاه که حضرت خواجه ابو اسحق بخانه وی آمدی و در او آن صبی
خواجه ابو احمد را بدیدی گفتی که ازین کودک بوی آن می آید که از وی خاندان بزرگ

ظاهر خواهد شد و احوال غریبه و آثار عجیبه مشاهده افتد و وقتی که خواجه ابو احمد
بیست سالگی رسیده بود همراه پدر خود سلطان فرسنافه بقصد شکار
بجانب کوه رفت در اثنای شکار از پدر و اتباع وی جدا افتاد و بمیان کوهی
رسید دید که چهل تن از رجال الله بر سر سنگی ایستاده و حضرت شیخ ابو اسحق
در میان ایشانست حال بر وی متغیر گشت و از اسپ فرود آمد و در پای حضرت
شیخ افتاد و سلاح و هر چه داشت بگذاشت و پشمینه پوشید و با ایشان
روان شد هر چند پدر و اتباع وی ویرا طلب کردند نیافتند بعد از چند روز
خبر آمد که وی با شیخ ابو اسحق در فلان موضع از آن کوهها بوده است پدرش مردم را
بفرستاد تا ویرا آوردند هر چند پند دادند و بند نهادند ویرا از آنچه
در آن بود باز نتوانستند آورد و گویند که پدرش جمخانه بود روزی فرصت
یافته بآنجا در آمد و در آنرا ببست و جمیع را شکستن گرفت پدرش را آگاه
کردند ببام بر آمد و از غضب سنگی برداشت که از روزنه بالای بام بر وی زند
آن روزنه فراهم آمد و سنگ را بگرفت یا سنگ در هوا معلق بایستاد و ویرا
هیچ آسیبی نرسید پدرش چون آن حال مشاهده کرد بر دست وی توبه کرد از ملاهی

امثال این کرامات و خوارق عادات نه چندان ظاهرست که تفصیل ادای آن
توان کرد توفی رحمه الله سنه خمس و خمسین و ثلثمایه **خواجه ابو محمد بن ابی احمد الابدال چشتی قدس الله سره**
وی بعد از وفات پدر بزرگوار قایم بمقام وی بود بموجب فرموده پدر بزرگوار با آنکه
بیست و چهار سال بیش نبود بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی کرده بود در زهد
و ورع کمال داشت و در معرفت و محبت بیمانند شد و از دنیا و اهل آن مجتنب بود
همواره بر زهد و ترک دنیا تحریص می‌نمود و سفر نمود و چون اول و آخر ما ترک دنیاست
خود را از غرور و فریب آن نگاه می‌باید داشت وقتی که سلطان محمود سبکتگین
بغزو سومنات رفته بود حضرت خواجه را در واقعه نمودند که بمدد کاری وی
می‌باید رفت در سن هفتاد سالگی با درویشی چند متوجه شد چون آنجا رسید
بنفس مبارک خود با مشرکان و عبده اصنام جهاد کرد روزی مشرکان
غلبه کردند و لشکر اسلام پناه بهزیمت آوردند نزدیک بود که شکست بر ایشان
واقع شود حضرت خواجه را مریدی در چشت بود آسیابان محمد کاکو نام حضرت خواجه
آواز داد که کاکو دریاب در حال محمد کاکو را دیدند که اضطراب میکرد و محاربه مینمود
تا لشکر اسلام نصرت یافت و کافران هزیمت نمودند در همان وقت محمد کاکو را در چشت

دیده بودند

دیده بودند که بکاه آنکه آسیا برداشته بر دیوارها میزد از روی آن پرسیدند
همین قصه را گفت استاد مردان رحمه الله از قصبه سنجان خواف از مریدان
خواجه است سالها کلوخ استنجا و آب وضوی حضرت خواجه مهیا میداشت
روزی که او را بمراجعت وطن امر فرمود بگریست و گفت من طاقت [illegible] شما
کجا دارم حضرت خواجه کرم فرمودند و گفتند که هرگاه که آرزوی دیدار
ما باشد حجابهای چشمها و سقفهای مکانها مرتفع گردد و ما را از همانجا
بهبینی همچنان بود اما استاد مردان رحمه الله میگفتی من از سنجان چشت را
می‌بینم و توفی رحمة الله علیه سنه احدی عشر و اربعمایه **خواجه ابو یوسف الحسنی**
قدس الله سره وی خواهرزاده خواجه ابو محمد بن خواجه ابو احمد است و مرید
و تربیت یافته وی حضرت خواجه ابو محمد تا شصت و پنج سال متاهل نشده بود
همشیره صالحه داشت که خدمت وی کرد و خوردن و پوشیدن وی از دسترشت
وی بود و سن وی بچهل رسیده بود بسبب خدمت برادر و اشتغال بطاعت خدای تعالی
میل تزویج نداشت شبی حضرت خواجه پدر بزرگوار خود را در خواب دید
که گفت در شهر فلان مردیست محمد سمعان نام تحصیل علوم کرده و روزگار

بصلاح کنز اینزه خواهر خود را با وی عقد کن حضرت خواجه ویرا طلب داشت
و همشیره خود را با وی عقد کرد و وی هم در چشت متوطن گشت خواجه ابو یوسف
از ایشان متولد شد حضرت خواجه ابو محمد بعد از شصت و پنج سال شنزه بود
اما ویرا هیچ پسر بزرگ نرسیده بود و حضرت خواجه ابو یوسف را بمنزله
فرزند میداشت بتحصیل علوم و سلوک راه خدای تعالی دلالت می نمود بعد از
وفات حضرت خواجه قایم مقام وی گشت و حضرت خواجه ابو یوسف را
بعد از پنجاه سالگی میل از زوا و انقطاع شد خواست که نزدیک مزار خواجه
حاجی مکی که بسیار بزرگ بود و حضرت شیخ ابو اسحق شامی قدس الله سره زیارت
ایشان بسیار میکرد چله خانه در زمین بکند باشارت هاتف غیبی آن موضع را
که حالا چله خانه ویست اختیار کرده چون بیل و کلند آورد بند زمین بغایت
محکم بود چنانکه هیچکس او را نتوانست کند حضرت خواجه کلند برداشت و بدست
مبارک خود از چاشتگاه تا نماز پیشین آنرا باتمام رسانید و مدت دوازده
سال آنجا بسر برد و چنان سکر و دهشت و حیرت بر ایشان غالب شده بود
که گاه بودی که چون خادم آب وضو بدست وی ریختی در اثنای وضو از خود

شفقت

غایب شدی

غایب شدی و یکساعت کما بیش در آن بماندی و باز حاضر شدی و وضو را
باتمام رسانیدی در آنوقت که شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله انصاری
قدس الله سره بمزار متبرکه چشت رسیده بود با حضرت خواجه ملاقات
کرده است و بعد از معاودت بهرات در مجالس و محافل استحسان ایشان
میکرده توفی رحمه الله سنه تسع و خمسین و اربعمائه و عمر وی هشتاد و چهار سال
بوده در وقت رفتن پسر مهین خود خواجه قطب الدین مودود را وصیت
تحصیل علوم کرده قایم مقام خود گردانید خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس الله
تعالی سره وی در سن هفت سالگی تمام قرآن را یاد با واضح آن حفظ کرده بود
و بتحصیل علوم اشتغال میداشت چون بسن بیست و شش سالگی رسید والد
بزرگوار وی خواجه ابو یوسف قدس الله سره از دنیا رفت و ویرا بجای
خود نشاند و وی بخصال حمیده موصوف بود و با فعال پسندیده معروف و مردم
آن ولایت همه در مقام اعتقاد و محبت و انقیاد و ارادت وی بودند
و توفیق شرف صحبت و دولت تربیت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی
قدس الله سره نیز یافته و سه روز در خدمت شیخ الاسلام احمد بوده فواید ها گرفته

و انوار شهادت یافت بعد از آن باندک فرصتی بجهت تحصیل علوم و تکمیل معارف بجانب
بلخ و بخارا تشریف برده و مدت چهار سال دران بلاد بقدم ورع و امکان اجتهاد
نموده دران دیار هر جا از وی آیات غریبه و کرامات عجیبه که تفصیل آن بتطویل
انجامد ظاهر می شد بعد از آن بخراسان مراجعت نمود و بتربیت مریدان مستعد آن
مشغول شد و از اطراف اکناف طالبان روی ارادت بصحبت و خدمت وی
آوردند دولت معرفت و منزلت و ارادت بهمین نفس مبارک وی میسر شد و مثل خواجه
حاجی شریف زندنی قدس الله تعالی روحه که بسیار بزرگ و صاحب ولایت و معرفت بود
مرید و تربیت یافته ایشانست و شاه سنجان علیه الرحمة والرضوان که لقب
و نام وی رکن الدین محمود است و از قصبه سنجان خواف است شرف صحبت
حضرت خواجه دریافته بوده است و چند وقت در حضرت اقامت نموده و میگویند
که در مدت اقامت هرگز در حضرت نقض طهارت نکرده چون خواستی که طهارت
کند سوار شدی و از حضرت بیرون آمدی و دور رفتی و طهارت ساختی
و مراجعت نمودی و میگفتی که مزار حضرت منزل مبارک و مقام متبرک است
روا نباشد که انجا بی ادبی کنند و گویند که بیشتر وی را خواجه سنجان می گفتند

حضرت خواجه

حضرت خواجه وی را شاه لقب نهاده و وی همیشه بآن می نازید و مفاخرت می
کردی وفات حضرت خواجه سنه سبع و تسعین و خمسمائه بوده است و وفات
شاه سنجان در سنه سبع و تسعین و خمسمائه رحمة الله علیهما **خواجه احمد بن قطب الدین
مودود چشتی قدس الله سره** وی بسیار بزرگ بوده و بعد از وفات پدر بزرگوار
بمقام وی نشسته و مقبول همه طوایف بوده و بر کافه انام مشفق عام و مروتی
داشته است گویند که شبی حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در واقعه دید
که فرمود ای احمد اگر تو مشتاق ما نیستی ما مشتاق توئیم چون بامداد شد
سه بار موافق اخبار کرد و مجهول وار چنانکه کسی او را نشناسد بزیارت حرمین
شریفین زادهما الله شرفا متوجه شد چون اقامت ارکان و شرایط حج ادا نمود
بحرم محترم مدینه و روضه شریفه مصطفویه علی ساکنها التحیة توجه نمود
و مدت شش ماه مجاورت کرد میگویند که مداومت و مواظبت حضرت خواجه
بر مجاورت آن حرم محترم خادمان را گران آمد خواستند که وی را برنجانند
از روضه شریفه آواز آمد چنانکه همه حاضران شنیدند که وی را مرنجانید که از جمله
مشتاقان ماست و بعد از مراجعت از مدینه ببغداد رسید در خانقاه شیخ شهاب الدین

سهروردی قدس الله تعالی سره فرود آمد حضرت شیخ تعظیم و احترام حضرت
خواجه بسیار نمود و خلیفه بغداد بنا بر جوانی که دیده بود خدمت وی را طلب کرد
و اکرام و احترام بجای آورد حضرت خواجه خلیفه را نصایح جایگیر و مواعظ
دلپذیر بیان کرد و همه در محل قبول افتاد فتوحی آوردند بجهت استمالت خاطر
خلیفه مختصری برداشت چون بیرون آمد بر فقرا قسمت کرد و بخراسان توجه نمود
ولادت وی قدس سره در سنه سبع و خمسمائه بوده و وفات وی در سنه سبع
و سبعین و خمسمائه رحمة الله علیه و علی آبائه الکرام رحمة واسعة خواجه ابو الولید احمد بن
ابی الرجا قدس الله سره وی از قریه آزاد است که متصل است بهراة عالم بوده
بعلوم ظاهری و باطنی از شاگردان امام احمد حنبل است رضی الله عنه و بخاری
در صحیح خود از وی حدیث روایت کرده است و را اول مال بسیار داشت همه را
در طلب حدیث و حج و غزا صرف کرده است از هراة سفر میکرد هرگاه مال وی سپری
بهراة مراجعت کردی بعضی از املاک خود بفروختی و باز بسفر بیرون شدی تا جمله مال خود
بدین طریق نفقه کرد گویند که یکی از دوستان وی چهار هزار درم محتاج شد
پیش وی اظهار آن کرد چون بخانه خود رفت ابو الولید چهار هزار درم در صره کرد

بوی فرستاد

و بوی فرستاد چون آن دوست مهم خود کفایت کرد و مدتی بر آمد آن مبلغ را
نقد ساخته در صره کرد و بوی باز فرستاد ابو الولید قبول نکرد آن دوست
بنزدیک وی آمد و سلام کرد ابو الولید گفت اگر نه واجب بودی جواب سلام
جواب تو باز ندادمی آخر چهار هزار درم را چه قدر بود که آنرا باز فرستی
توفی رحمه الله سنه اثنین و ثلثین و مائتین و قبر وی در قریه آزادان است
یزار و یتبرک به ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی قدس سره لقب وی
شیخ الاسلام و مراد از شیخ الاسلام هر جا که درین کتاب مطلق واقع است
وی است چنانکه در صدر کتاب اشارت بآن رفته است وی از فرزندان ابو منصور
مت الانصاری است و مت انصاری پسر ابو ایوب الانصاری است که صاحب
رحل رسول الله صلی الله علیه و سلم در آن وقت که بمدینه هجرت کردند و مت الانصاری
در زمان خلافت امیر المومنین عثمان رضی الله عنه با احنف بن قیس بخراسان
آمده بود و در هراة ساکن شد شیخ الاسلام گفته است که پدر من ابو منصور
در بلخ با شریف حمزه عقیلی می بوده است وقتی زنی با شریف گفت که ابو منصور را
بگوی که مرا بزنی کند پدر من گفته است که من هرگز زن نخواهم و آنرا رد کرده است

شریف گفت آخر زن بخواهی و ترا پسری آید و چه پسری و چون بهری آمده
وزن بخواسته است و من بزمین آمدم شریف حمزه در بلخ گفته است که
ابو منصور ما را در بلخ پسری آمده است چنانچه جامع مقامات شیخ الاسلام
میگوید که این کلمه آفرین که همه نیکیها در ضمن آنست یعنی چنانچه صفت نتوان
کرد از غایت نیکویی و هم شیخ الاسلام گفته است که بقهندز زاده ام و آنجا
بزرگ شده ام و ولادت من روز جمعه بوده است در وقت غروب آفتاب الثانی
من شعبان سنه ست وتسعین وثلثمائه و هم وی گفته من ربیعی ام در وقت
بهار زاده ام و بهار را سخت دوست دارم آفتاب هنوز هم در حمل بوده است
که من زاده ام هرگاه که آفتاب بانجا رسد سال من تمام گردد و آن میانه
بهار بود وقت گل و ریاحین و هم وی گفته که بو عاصم پدر و خویشاوند
من در کودکی بوی شدمی وقتی بوی شدم نان و اسکرسه پیش من نهاد مرا اوتلی
کرد و چیزی برخواند خاتون وی که عجوزه بود محتشم و خداوند ولایت گفت مگر
یعنی خضر علیه السلام عبد الله را دید و گفت وی کیست گفتم فلانکس است گفت
از مغرب تا مشرق همه جهان از وی پر شود یعنی از آوازه وی شیخ الاسلام گفت

این پر شدن فن وی است خود دانند بانوی عالیه زنی بود پاکو شنگ
چون شیخ الاسلام بزمین آمد خضر علیه السلام ویرا گفت آن کودک را دیدی
در هری که از مشرق تا مغرب از وی پر شود و هم بانوی عالیه گفت که پیر من
یعنی خضر علیه السلام گفت در شهر شما بازاری زاده است هفده ساله نه
هنوز داند که او کیست و نه وی چنان شود که در همه روی زمین کس از وی نبود
یا گفت از مشرق تا مغرب از وی پر شود و احوال این بانوی عالیه آن بود که دختری
داشت یک و نیم ساله او را خواست یعنی حق سبحانه دختر را بگذاشت و بحج شد
شیخ ابو اسامه که شیخ حرم بود بنزد وی آمد که عم وی بود و این بانوی
عالیه محبره داشت فراپران می شد که مرا خبری از وی یعنی از حق سبحانه برین
کاغذ نویسید شیخ الاسلام گفت که اول مرا در دبیرستان زنی کردند
گفتند زبان دارد چون چهار ساله شدم مرا در دبیرستان بالینی کردند
و چون نه ساله شدم املا نوشتم از قاضی ابا منصور ازجارودی و چهارده ساله
بودم که مرا بمجلس نشاندند و من در دبیرستان ادیب خرد بودم که شعر
میگفتم چنانکه دیگران از من حسد می آمد و هم وی گفته که پیرکی از خویشان

خواجه یحیی عمار با من در دبیرستان بود من بر بدیهه شعرهای تازی میگفتیم و در
هر چیزی که کودکان از من خواستندی که در فلان معنی شعری بگوی بگفتمی زیادت
از آنکه آنکس خواستی وقتی آن پسر بدر را گفت که وی در هر معنی که خواهی
شعر گوید بدر وی فاضل بود گفت چون بدبیرستان شوی از وی خواه که این بیت
را تازی کند بیت روزی که بشادی گذرد روز آنست ٭ وان روز دگر روز
بداندیشانست ٭ من در وقت بگفتم شعر ویوم الفتی ما عاشه فی مسرة ٭ وسایر
یوم الشقا غصب رم الوصل ما رث السعادة فالبحی متغص عیش الاکرمین
رقیب ٭ و این مصراع از وی خواستند که تازی کند که آب رفته باز آید بجوی
گفت عهدنا الماء فی نهر فرجوا الجار عمّوا رجوع الماء فیه ٭ و هم وی گفته که
در دبیرستان کودکی بود نیکو روی ابو احمد نام مکی گفت که برای وی چیزی
بگوی من این بگفتم ٭ لابی احمد وجه قمر اللیل غلامه ٭ وله لحظ غزال بسوق القلب
سهامه ٭ و هم وی گفته مرا شش هزار شعر تازی بیش است بروزن
رسته در دست مردمان و بر پشت اجزای من و هم وی گفته است که قیاس کردم
که چند ابیات یاد دارم از اشعار عرب هفتاد هزار بیش یاد داشتم و در وقتی

دیگر گفته

دیگر گفته است که من صد هزار بیت تازی از شعرای عرب از متقدمان و چه از
متأخران بتفاریق یاد دارم و هم وی گفته با مداد بگاه بمقری شدمی
بقرآن خواندن چون باز آمدمی بدرس شدمی نشستن روی ورق بنوشتمی
و از بر کردمی چون از درس فارغ شدمی چاشتگاه بادیب شدمی همه روز
بنوشتمی همه روزگار خود در الحش کرده بودمی چنانکه مرا هیچ فراغت نبودی
از روزگار من هیچ بسر نیامدی بلکه هنوز در بایستی و بیشتر روز بودی که تا پس
نماز خفتن بر بالا بر بودمی و هم وی گفته که همه شب در چراغ حدیث می
نوشتمی فراغت نان خوردن نبودی مادر من نان پاره لقمه کردی و در دهان
من گذاشتی در میان نوشتن و هم وی گفته که حق سبحانه و تعالی مرا
حفظی داده بود که هر چه زیر قلم من بگذشتی مرا حفظ شدی و هم وی گفته
که سیصد هزار حدیث یاد دارم با هزار اسناد و هم وی گفته که آنچه من
کشیده ام در طلب حدیث مصطفی صلی الله علیه و سلم هرگز کسی نکشیده یک منزل
از دریا د تا نیشابور که باران می آمد در رکوع می رفتم و جزوهای حدیث
بر شکم نهاده بودم تا تر نشود و هم وی گفته که مرا آن نیست بس که مرا با دا علم

آموختن بود از وی یعنی به طلب دینار ابود که الله تعالی را بود و نصرت سنت
مصطفی را بود صلی الله علیه وسلم و هم وی گفته که بروزگار من هیچکس آن نکرده
که من اگر من دست بر اندام خود نهادمی گفتمی آن حدیث از احادیث
داشتمی و هم وی گفته که من از سیصد تن حدیث نوشتم همه سنی بودند و صاحب
حدیث نه مبتدع و نه صاحب رای و هیچکس را این میسر نشده و هم وی گفته
که بس اسنادهای عالی بگذاشتم و ننوشتم که مرد صاحب رای بود یا از اهل کلام
که محمد سیرین گفت ان هذا العلم دین فانظروا عمن تأخذونه و به نشابور
قاضی ابوبکر حیری را دریافتم و از وی حدیث ننوشتم که متکلم بود و اشعری مذهب
اگرچه اسنادهای عالی داشت و هم وی گفته که من در تذکیر و تفسیر قرآن شاگرد
خواجه امام یحیی عمارم اگر من وی را ندیدمی دهان باز نتوانستمی کرد یعنی در تفسیر
تذکیر من چهارده ساله بودم که خواجه یحیی فرزندان را گفت که عبدالله را بنانی
دارید که از وی بوی امامی می آید خواجه یحیی بن عمار الشیبانی قدس الله سره
وی شیخ ابوعبدالله خفیف را دیده بود بشیراز و وی را مجلس نهاده بود
شیخ الاسلام گفت که رسوم علم بهراة خواجه یحیی آورد و مجلس داشتن و دین احمد

باسنت موافق کردن

باسنت موافق کردن بسبب وی تازه گشت قاضی ابوعمرو بسطامی بهراة آمد بمجلس
خواجه یحیی آمد چون مجلس تمام گشت فرود آمد و پیش وی رفت و بر جای
و گفت از شرق تا غرب در بحر و بر بگشتم دین ترو تازه بهراة یافتم و در نیشابور
نیز با بزرگان گفته بود طلعت الدنیا شرقا و غربا فوجدت الدین غضا
بهراة و قاضی ابوعمرو بزرگ و امام و یگانه جهان بود در التاریخ الامام
الیافعی ان فی سنه ثمان واربعمائة توفی ابوعمرو البسطامی محمد بن الحسین الشافعی
قاضی نیشابور و شیخ الشافعیه بها رحل و سمع الکثیر و درس المذهب و املی
علی الطبرانی و طبقته و هم شیخ الاسلام گفته که وقتی خواجه یحیی عمار بیمار گشته بود
چون بهتر شد مجلس کرد در کرسی خود و غلام دست وی گرفته بودند و بر منبر
بردند گفت یحیی عمار همه عمر خود ازین سر چوب یافته یعنی منبر و کرسی ولکن
اکنون نمی توانم پس گفت شنیده ام که گفته اند یحیی عمار را پای در کشیدند مصطفی را
صلی الله علیه وسلم پای در کشیدند ابوبکر رضی الله عنه بجای وی بنشست
و ابوبکر را پای در کشیدند عمر رضی الله عنه بجای وی بنشست و عمر را پای در کشیدند
عثمان رضی الله عنه بجای وی بنشست و عثمان را پای در کشیدند علی رضی الله عنه

بجای وی نشست مرا ای در شنیده عبدالله انصاری بیاید و بشنید از انجا

بر دماغ ملحدان و مبتدعان میریزد شیخ الاسلام گفت من آن روز پای

کرسی نشسته بودم خواجه اشارت بمن کرد که عبدالله آن کودک است

پس از آن شیخ عمو مرا گفت ای عبدالله آن عبدالله تو بودی ولعمری که چنان

بود و در تاریخ الامام الیافعی ان فی سنه اثنین واربعمائه توفی الامام الواعظ

یحیی بن عمار الشیبانی السجستانی نزیل هراه شیخ الاسلام گفت دیدار پیران

مهینه نسبت مرا ابطالعه را ایشان مرتبه که این قوم را گویند آنست که گویند

فلان پیر را دیده و با فلان شیخ صحبت داشته و گفت دیدار مشایخ را غنیمت

باید گرفت که دیدار پیران اگر ارزیست ربود آنرا نتوان یافت آن همیشه نبود بنود

عرفات همیشه بود و دیدار ایشان نبود و فایت آنرا اندارک در نتوان یافت

و گفت که مشایخ من در حدیث و علم شرع بسیار بند اما پیر من درین کار یعنی

در تصوف و حقیقت شیخ ابوالحسن خرقانی است اگر من خرقانی را ندیدمی

حقیقت ندانستمی همواره این با آن در می آمیختی یعنی نفس با حقیقت و گفت

که وی را هست بیک سخن که گفت اینکه میخورد و میخسپد چیزی دیگر هست مرا

پس از این بوی

پس از این بوی هیچ چیز نماند که علم حقیقت مرا دیده و دانسته نشد و گفت که مرا

عزیمت حج اسلام شد باری رفتم و قافله را در آن سال بار نبود در بازگشتن

بصحبت خرقانی رسیدم مرا بدید گفت درای ای من باشد که تو بعینی معشوقه

تو از دریا آمدی جزاه الله تعالی کس ندانست که آن چه بود که وی گفت از عجب

و گفت که مرا از کرامات وی آن تمام بود که مرا گفت از دریا آمدی و از علم

آنکه گفت اینکه میخورد و میخسپد چیزی دیگر است و گفت که چون این سخن

بشنیدم خرقانی من بودم وی مرا تعظیم میداشت در میان سخن میگفت

با من مناظره میکن تو عالمی من جاهلم من هیچکس ندیده ام و نشنیده ام که ازین

دو تن خرقانی بخرقان و طاقی بهراه و هیچکس ندیده و نشنیده که این دو تن

وی را تعظیم میداشتند که مرا مریدان خرقانی مرا می گفتند که سی سالست که با وی

صحبت میداریم هرگز ندیده ایم که کسی را چنان تعظیم کند که ترا و چنان بگوید از کند

که ترا شیخ الاسلام گفت زیرا که مرا بوی فرستاده بودند و گفت که با وی

گفتم ای شیخ سوالی دارم گفت بپرس ای من باشد از وی هیچ سوال کردم

سه بر زبان و دو بدل همه را جواب گفت و دست من در زبان خود گرفته بود

و از آن بی‌خبر بود و نعره می‌زد و آب چون جوی از چشم من می‌رفت و با من سخن می‌گفت

ابو عبدالله الطاقی قدس الله سره نام وی محمد بن الفضل بن محمد الطاقی السجستانی
الهروی است مرید موسی بن عمران جیرفتی است عالم بود بعلوم ظاهری و باطنی
شیخ الاسلام گفت وی هر منست و استاد من در اعتقاد حنبلیان اگر من
ویرا ندیدمی اعتقاد حنبلیان ندانستمی و هرگز هیچ حضرتی ندیده‌ام با هیبت
تر از طاقی من ویرا با بسیار دیده‌ام مشایخ ویرا تعظیم میداشتند و وی خداوند
کرامات و ولایات بود و فراست تیز داشت و نه دیده‌ام که وی در کار هیچکس
چنان دور فرا رفته باشد که در کار من از تعظیم و نیکو داشت من و مرا گفته بود
که عبدالله امام منصور سبحان الله آنچه نور است که الله تعالی در دل تو نهاده شیخ
الاسلام گفت چهل سال بایست آمد تا من بدانستم که آن نور چیست که وی میگفت
و توفی الشیخ ابو عبدالله الطاقی فی غرة صفر سنة ست عشر و اربعمائة شیخ الاسلام
گفت که مرا بچشم و دل محمد قصاب بزرگ نمودند اما خرقانی مرا ساخته کرد و محمد قصاب
مرا تعظیم داشت و با من بازار آمد که بار من برای من خود دستارچه می‌خرید با من
موافقت کرد و گفت سی سالست تا اینجام و درین بازار نرسیده‌ام شیخ الاسلام

گفت که شیخ ابو عبدالله باکویه الشیرازی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ جهان دیده
بود و حکایات بسیار داشت از ایشان من خود از آن حکایات با انتخاب سی هزار
نوشته‌ام و سه هزار صد شیخ شیخ الاسلام گفت وی ملک بود بهانه تصوف
و از همه علم با نصیب و وی مرا تعظیم میداشت که کس را نمیداشت هرگاه من در پیش
او در آمدمی بر پای خاستی و مشایخ نیشابور را چون ابن ابی الخیر و جز ایشان بر پای
نمیخواست و فراست عظیم داشت شیخ الاسلام گفت چون از وی باز گشتم
بخانقاه شیخ ابو عبدالله باکو در آمدم سه دوست بود مرا در خانقاه وی
یکی مکی شیرازی و یکی ابو الفرج و یکی ابو نصر ترشیزی شیخ آواز داد که ای
ابو الفرج وی از خانه بدر دوید و گفت لبیک شیخ گفت چون دانشمند
ازین خانقاه بیرون شد من چه گفتم ترا گفت گفتید وی بسفر میشود و وی بسفرات
و سفر نه بابت وی راست وی آن راست که حلقه گرد وی در نشینند و وی از و
میگوید من گفتم کاشکی پیری این سخن آن وقت بگفتی تا همه آن رنج سفر
سود آمدی لیکن خرقانی را می بایست دید یعنی سفر من برای آن بود **ابو الحسن
البشری السجزی قدس سره** شیخ الاسلام گفت وی از پیران منست از مشایخ که من

دیده ام سه تن بودند خرقانی و طاقی و هر دو جاسوس القلوب بودند و ابوالحسن
بشری و وی ثقه بود در روایات صوفی و مشایخ جهاندیده بود چنانکه
می بایست دید و سخن و سماع از ایشان باز داشت گفت مشایخ حرم
دیده بود چون سیروانی و شیخ سرکی و ابوالحسن جهضم و ابوبکر طرسوسی و ابوعمرو
و دیگر مشایخ وقت و شاگرد شیخ ابوعبدالله خفیف بود و حصری و نوری و ابوذر
طبری را دیده بود **کاکا ابوالعصر بستی قدس سره** شیخ الاسلام گفت وی مردی
بزرگ بوده در ایام پدر من اما نه بابت پدر من بود مرا بوی بردی من خرد
بودم روز آدینه پدر مرا پیش پیران بردی تا دست بر سر من فرود آوردندی
و پیش ابوالعصر بردی و وی هم در مسجد بودی زیرا که وی ملامتی بود و در بر
من قرآن شیخ ابوالحسن نبشته سا و دیر ادر وی شیخ محمد خادمان
و مریدان کاکا ابوالعصر بودند پیران روش و با نعرهای عظیم بودند و همه
مریدان ابوالعصر چنان بودند که ایشان را نعرهای عظیم بود و هر دو از وی
حکایت کردندی **کاکا احمد سنبل برادر وی محمد خواجه قدس سرهما** شیخ الاسلام
گفت کاکا احمد سنبل از برادر خود محمد خواجه باطن نیکوتر داشت و برادر وی آلت

[illegible]

تر بود در ظاهر و با نام تر بود و وی درویش بود بغایت و خداوند کرامات
و ولایات و در کار من در فرا رفته بود **ابو منصور محمد الانصاری قدس الله سره**
وی پدر شیخ الاسلام است و مرید شریف حمزه عقیلی و صحبت ابی المظفر ترمذی
کرده بود شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد کوفانی مرا گفت این همه بکردی
و کرد بگشتی چون پدر خود ندیدی شیخ الاسلام گفت که من هفتاد و اند سال
علم آموختم و نوشتم و رنج بردم در اعتقاد اول آن همه از پدر آموخته
بودم لیکن فرا بود صادق و متقی و باورع که کسی آنچنان نتوانستی بود و
نتوانستی ورزید که وی شیخ الاسلام گفت که پدر من در من سری داشت
عظیم مرا گفته بود چند گوئی فضیل عیاض و ابراهیم ادهم از تو بوی فضیل و
ابراهیم آید وی مرا خوابی دیده بود با من نمیگفت اما میگفت هر روز تعبیر میکنم
راست می آید شیخ الاسلام گفت پدر من در مجردی وقت صافی داشته بود و
فراغت دل چون در زن و فرزندان افتاد آن از دست بشد همواره
اظهار ملالت میکرد و دل تنگی می نمود با وقتی دران دل تنگی گفت میان
من و شما دریای آتش باد اما چه گناه کرده بودیم وی زن خواسته و فرزند

آمد روزی از آن سنگدل از دکان برخاست و سبحانک اللهم گفت و دست
از دکان بشست و بحج رفت پیش برخود شریف حمزه عقیلی و در تاریخ
شعبان سنه ثلثین واربعمائة از دنیا برفته و در بلخ مدفون شده نزدیک
تربت حمزه عقیلی ابو منصور سوخته قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که
ابا منصور سوخته پیری بود بلعهند وقتی خویشتن را فرا آتش داد از بهر
آن او را سوخته نام کردند مردی صادق و با صلابت شیخ احمد چشتی ویرا در
وی خواجه اسمعیل چشتی قدس الله سرهما شیخ احمد چشتی غیر خواجه ابو احمد ابدال چشتی است
قدس الله تعالی روحه زیرا که وی متقدم است شیخ الاسلام ویرا ندیده غیر
خواجه احمد بن خواجه مودود چشتی است قدس الله تعالی سرهما زیرا که وی متاخر است
وی شیخ الاسلام را ندیده شیخ الاسلام گفت من هیچکس ندیده ام
قوی تر در طریق ملامت و تمامتر از شیخ احمد چشتی و چشتیان همه چنان
بودند از خلق بی باک و در باطن پاک در معرفت چالاک سه بار بسر بادیه رفته
بود و باز گشته که از خود در آن اخلاص ندیده همه احوال ایشان بصدق
و اخلاص و ترک ریا بوده هیچگونه مستی روا نداشتندی در شرع با تهاون

چهار صد شیخ احمد نجار را دیده بود و غیر او را نیز شیخ الاسلام گفت
که احمد چشتی بزرگ بود و مرا تعظیم داشتی و حرمتی که هیچکس را نداشتی
و هیچ کسی که موی خود در پای من مالیدی بود و وی بزیارت شیخ
ابو نصر طالقانی شده بود و این بیت شنیده از وی بیت در بغا که بدانستم
همی پنداشتم دانم ازین پندار گوناگون و زین دانش پشیمانم شیخ الاسلام
گفت من هیچکس ندیده ام بدیدار و فراست چون برادر احمد چشتی وی
خدمت من کردی و مرا تعظیم داشتی در قهندز مجلس میکردم از مجلسیان
من کسی بود که با وی صحبت داشتی و سخنان مرا با وی باز میگفت و وی
این دانشمند شما از کوی بت خدا داند که از آن سخن او در سر من صیت
یعنی از طمع و آن سخن وی مرا مایه است پس از آن مرا دعوت کرد
و همه دنیای خود مرا بخشید پس از آن در سرما در رفت بنیاد آن شدیم
وی مرا برد و سر کار ما از انجا بود و بو نصر سوهان گر از یاران چشتی
بود و وی صاحب فراست عظیم بود و آن وقت که بنیاد آن رفتیم زمستان
بود دشت و دو تن از مشایخ نواحی همه انجا جمع آمده بودند چهل و اندر روز

بس سخن میگفتیم ایشان را و بسط افشای علم حقیقت اول از انجا بود و پس همجلس
از ایشان با من برابر رفت همه خداوندان ولایت و کرامت بودند
تا ایشان زنده بودند هیچ ترکمان بخراسان نیامد چون اباحفص
بغاوردان که چشم و گوش فرا سخن من داشته بود و وی خداوند
کرامات ظاهر بود شیخ الاسلام گفت اگر ابوحفص بغاوردان زنده بودی
شما جامه خود از وی در کشیدی و در روی منکر بستی من وی را دیده و بزرگ
میدیدم با کرامات ظاهر و فراستی عظیم دوستی از دوستان او بود
دوستان او پوشیده باشند از غیرت او تا ترا دوستی نبود از دوستان
او دوستان او را نشناسی و چون بوبشر کواشانی که کبوتر خان بسخن
او فرود آمد و چون احمد مرجانه و احمدکاه . داستانی که بر شاخ توت
رقص میکرد چهل و اند روز آنجا بودیم هر روز مهمان کسی بودیم و هزار و دویست
جامه فتوح رسیده بود از آن خرقه کهنه سجاده بخانه بیاوردم روزی
دران ایام سماع میکردم و دران شور میکردم و جامه پاره میکردم چون از
سماع آمدم بمسجد جامع آمدم در خمار سماع بودم که یکی از ایشان فراز آمد

مرا گفت

مرا گفت آن جوان که بود که با تو در سماع میگشت گفتم چگونه گفت نوجوانی
شاخ دراز در دست با تو میگشت در سماع هرگاه که آن نرگس افراشتی
تو داشتی تو در شوریدی و بی طاقت شدی در سماع گفتم کسی را مگوی دیگر
پس از آن هر دو با هم نرسیدیم مگر باحفص که بوداع من و دوستان آمده بود
که بخواست رفت از دنیا و دران هفته برفت از دنیا و بوبشر کواشانی
در مجلس املاء اسحاق حافظ مرا گفت گفت دانشمند از آنجا درینجا آمدی
بنشین که من نیز اینجا با توام و در سخن بر من بسته شد حرفی گفته نیامد
با خود گفتم آن چه بود هرگز دیگر چنان نبود تا وردم باین آیت رسید که
وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا سخن بگشاد و پیوسته گشت
شیخ احمد حاجی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد حاجی از پیران
سنت است شیخ حصری را دیده بود و ابوالحسن طرزی و غیر ایشان را و از ایشان
حکایت میکرد وی را گفتم که از حصری هیچ چیز یاد داری گفت یکی از مشایخ
بر حصری درآمدیم چیزی نبود از خوردنی شیخ میگفت بخن دوابک یا سیدی
و دست بر هم میزد شیخ الاسلام گفت دران منگر که بعلف حاجت داشتی

اعلف دوابک یا سیدی

دران نگرید بجز او هیچ حاجت ندارد شیخ ابو سلمه باوردی قدس الله سره شیخ الاسلام
گفت که شیخ بوسلمه باوردی خطیب صوفی سیاح از پیران منست پیر حسن بود
و مشایخ بسیار دیده بود چون ابو عبدالله رودباری و عباس شاعر و بوعمرو نجید
و ابو یعقوب نهرجوری رحمهم الله تعالی شیخ ابو علی کیال قدس سره شیخ الاسلام گفت
که من ابو علی کیال را دیده ام اما خورد بودم وی را نشناختم بزرگ بود شیخ بسطام نشست
طریق ملامت داشته و را بکرامات ستایش نتوان کرد که خود همه از کرامات بود وی
و شیخ احمد نصر و شیخ بوسعید مالینی هر سه در صفه سرای صوفیان بوده اند و من
آنجا حاضر شیخ ابو علی زرگر قدس سره شیخ الاسلام گفت که ابو علی زرگر از پیران منست
از پیران مهین صوفی بود شاگرد ابو العباس قصاب آملی و از وی حکایت کردی
شیخ ابو علی نوبه گر قدس سره شیخ الاسلام گفت که وی نیز از پیران منست مرد جوانمرد
بود و شیخ حصری را دیده بود و از وی حکایت کردی شیخ ابو نصر قبانی قدس سره
شیخ الاسلام گفت وی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ بسیار دیده شیخ ابو عمرو انماطی را
دیده بود و خدمت کرده بازدن و ابو عمرو نجید را دیده بود و شیخ ابو نصر بوعبدالله
مالک را نیز دیده بود بازرگان فارس شاگرد شبلی و حکایات کردی مرا از ان

شیخ اسمعیل

شیخ اسمعیل نصرابادی قدس سره شیخ الاسلام گفت که وی پیر مهین شیخ ابو القاسم نصرابادی
از وی حدیث دارم و حکایات از پدر روی شیخ ابو منصور کارزی قدس سره
شیخ الاسلام گفت که وی درویشی باشکوه بود و مشایخ بسیار دیده بود و مراز
عمو بود و شیخ احمد نجار استرابادی را دیده بود و ابو نصر سراج صاحب اللمع را دیده
بود شیخ اسمعیل دباس صوفی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که اسمعیل دباس از
پیران منست پیری روشن بود بحرمت شیخ مومن شیرازی را دیده بود و از وی
حکایت میکرد شیخ ابو سعید معلم قدس سره شیخ الاسلام گفت که بوسعید معلم پیری
روشن بود و صافی دل و صادق و مرقع سپید پوشیدی شیخ ابراهیم
ثیل را دیده بود شیخ محمد ابو حفص کورتی قدس سره شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد
ابو حفص کورتی بزرگ بوده خداوند وقت عظیم از پیران منست وقتی وی را
بیماری افتاده قوم نزدیک وی شدند سخنی میرفت کسی دعوی کرد ویش
وی طاقت آن نیاورد غیرت بوی درآمد برجست و گفت حق حق حق
چون ساعتی گذشت با خود گفت استغفرالله استغفرالله استغفرالله ضعیف شدم
و عذر خواست شیخ عمو قدس الله سره کنیت وی ابو اسمعیل است و نام وی احمد

بن محمد بن جمهور الصوفی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو خادم خراسان بود
وی پیر فرشاد مست یعنی آداب و رسوم صوفیان از وی آموخته ام و عمو مرید
من بود با مریدی من ویرا هم کاسه وی بودمی و چون وی نبودی من بجای
وی بودمی و چون بسفر بودی با مهابس فرستادی مشایخ جهان دیده بود و شیخ
ابو العباس نهاوندی ویرا عمو لقب نهاده بود چنانکه گذشت شیخ ابو بکر فرا را
دیده بود بنشابور و سفر اول حج اسلام با شیخ احمد نصر طالقانی کرده بود
و شیخ ابو بکر فالیزبان را دیده بود ببخارا و وی جنید را ابو بکر معقد را
دیده بود و با شیخ نیروانی صحبت داشته بود و با همه مشایخ حرم چون ابو الحسن
جهضم همدانی و شیخ ابو الخیر حبشی و شیخ محمد ساحری و جوالکی و شیخ ابو اسامه
و ابو الحسن سکری و ابو العباس نسائی و ابو العباس قصاب و غیر ایشان
مشایخ وقت را دیده بود و ویرا نواخته بودند و وی خدمتهای نیکو کرده بود
ایشان را و از اصحاب ثبت و شیخ ابو الفرج طرطوسی را دیده بود در سنه
احدی و اربعین و اربعمائه رفته از دنیا و عمر وی نود و دو سال بود رحمه الله
شیخ احمد کوفانی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد کوفانی

خادم عمو بود

خادم عمو بود و پیران بسیار دیده بود و سفرهای نیکو کرده وی مرا گفت
که ما از تو بدانستیم که ما کرا دیده ایم یعنی تو ایشانرا شناخته بتحقیق شیخ
ابو الحسن بخار قدس الله سره شیخ الاسلام گفت وی درودگری بود در قهندز
مردی نیکو بود و بزرگ کس ویرا نمی شناخت وقتی در مکه دیده اند ویرا بنجا
رکوه دار با وی از مریدان وی مرا حکایت کرده اند از هلال خادم حصری
آنکه حصری گفت لا تطلع الشمس الا باذنی شیخ الاسلام گفت که قاضی ابراهیم
باخرزی مرا گفت که الله تعالی را بخواب دیدم گفتم خداوندا بنده کی بتو رسد
گفت آنگاه که او را هیچ نمی ماند که او را از من باز دارد شیخ الاسلام
گفت که مرا دیدار شیخ ابو علی سیاه روزی نبود اما چون از خرقانی باز
گشتم قصد شیخ عمو از وی باز گشته بود مرا حکایت میکرد از وی و من از خرقانی
و ابو علی سیاه مردی بزرگ بود و صاحب سخن و کرامت و ولایت عظیم مرو
شیخ الاسلام گفت که پیر محمد کشتوزاب بود صادق ویرا ریاضتست
و وصالها کردی وقتی در وصال بود و من با وی بودم تا چهل روز مرا گفتند
که وی آنرا هشتاد روز تمام کرد و گفتند که صد روز و الله اعلم مرا گفته بود

اگر برین بپائی در شرق و غرب هیچ نبود شیخ الاسلام گفت که محمد نکف
هری نیکو بود و با دعوی و قوت و ملامت و مرا حکایت کرده شیخ الاسلام
گفت من دو بار با بوسعید ابو الخیر شده بودم و وی دستار خود از سر فرو گرفته
و کلیم مصری خود بمن داد و تلغم خوشیده در دهان من نهاده چون نزدیک
وی شدم برای من برپای رخاست تمام و وی مرا تعظیم داشت که اندر کس را
داشتی لیکن مرا با وی تقاری از بهر اعتقاد است و دیگر در طریقت نه طریقت
مشایخ و در زیدی بعضی از مشایخ وقت با وی نه نیک بودند شیخ الاسلام گفت
که احمد خضرویه روزی پیش بایزید گفت یارب امیدهای ما از خویشتن بریده مکن
بایزید گفت یارب امیدهای ما از خویشتن بریده کن شیخ الاسلام گفت آنچه
احمد گفت عام راست و آنچه بایزید گفت خاص راست که امید علت است امید
بر ناموجود بود بر یافت امید کی بود او بکردی گفته العافیة والتصوف
لا یکون شیخ الاسلام گفت اگر صوفی احوال خویش را متهم کن که دعویست
و افعال خویش را متهم کن که ریاست و اقوال خویش را متهم کن که بی معنی است
چون مردی در بادیه مضطرب شد گفت مر البلاد بیرون آری هرگز ترا یاد نکنم

چون از بادیه

چون از بادیه بیرون آمد کسی وی را بخانه برد طعام سیر بخورد و بمرد شیخ الاسلام
گفت اگر وی برستی و یاد نکردی شریعت تباه شدی و اگر یاد کردی عهد
تباه شدی صادق بود شغل وی را کفایت کرد و وی نه از استهزا و خواری
گفت که یاد نکنم از ننگ یاد خود او را چنان گفت شیخ ابو علی سیاه مرو
گفته که از هر چیزی که چیزی نبود چیزی نماند مگر شریعت که چون از آن چیزی
نبود هیچ چیز نماند شیخ الاسلام گفت که سخن نیکو گفته است و آنچنانست
شریعت همگی خواهد زیادت در شریعت نقصان است شریعت چون
آبست آب بمقدار باید اگر بیفزاید ویرانی کند و اگر بکاهد سیرابی نکند مرتعش
گوید که هرگز خویشتن را با باطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر ندیدم شیخ الاسلام
گفت معنی آنست که حقیقت من درست نیامد تا شریعت من صافی نشد
عادت شیخ الاسلام چنان بود که هر چه شنیده بودی از خصال حمیده و افعال
پسندیده چه در حدیث و چه در حکایات مشایخ البته خواستی که آنرا بکردی
وی گفته است که چون سنتی بشما رسد از پیغمبر صلی الله علیه وسلم اگر توانید
که آنرا ورد کنید و دایم بورزید باری یکبار بکنید تا نام شما از جمله سنیان کنند

وهمچنین از معاملات نیکو و احوال و اخلاق مشایخ که ما را بان فرموده اند

که بر پای ایشان روید و بر سنت ایشان کیرید اکر همه نتوانید باری چیزی بکنید

وقتی در راهی میرفتم درویشی سوکند بر من داد که مرا شلواری باید مرا حکایت

آن امام یاد آمد درویشی سوکند بروی داد بخدای تعالی که مرا شلواری ده ای

آن امام از اسپ فرود آمد و شلواری بوی داد مردمان کفتند این چرا کردی

که این کدا این همه دروغ کوی و زراقند کفت من دانم اما مرا روا نبود

که وی سوکند بخدای تعالی بر من دهد و من از وی بکذرم و مراد وی ننهم

شیخ الاسلام کفت من نیز آن کار کردم شلوار آن درویش دادم و بی

شلوار مجلس داشتم شیخ الاسلام کفت که من بسیار با جامهٔ عاریتی

مجلس کرده ام و بسیار بکیاه خوردن بسر برده ام و بسیار خشت زیر سر نهاده ام

و آنوقت یاران داشتم و دوستان و شاکردان همه سیم داران و توانکران

بودند هرچه من خواستمی بدادندی اما من نخواستمی و بر ایشان هیدا نکردی

و من کفتمی چرا ایشان خود ندانند که من هیچ ندارم و از کسی چیزی نخواهم

من خورد بودم هنوز که من دست از دنیا بداشتم و دنیا همه بپاشید و ما را

در رنج افکند

در رنج افکند و ابتدای درویشی و محنت ما از آن وقت بود شیخ الاسلام کفت

که من زمستان جبهٔ نداشتم و سرمای عظیم بود در همه خانهٔ من بوریائی بود

چندانکه بر آن خفتمی و نمد پاره که بر خود پوشیدمی اکر پای پوشیدمی سر

برهنه شدی و اکر سر را پوشیدمی پای برهنه ماندی و خشتی زیر سر نهاده

و میخی که جامهٔ مجلس بر آن کردمی و بیاویختمی روزی عزیزی در آمد مرا چنان

دید انکشت در دندان کرفت و در کریه ایستاد ساعتی بود دستار از سر کرفت

و بنهاد و برفت شیخ الاسلام کفت که مرا دستار آن نبود که قاریان مجلس را

چیزی دادمی و از کسی نمیخواستم و در دل من از آن باری بود شخصی دانیال

پیغمبر را علیه السلام بخواب دید کفت فلان دکان را العبد به کذار تا سیم آن

قاریان را دهد دانیال آن شغل را کفایت کرد و آن مرد سیم آن دکان را

بقاریان میداد شیخ الاسلام کفت که شش من نان بطسوئی بود و من

سفاناخ میخوردم شیخ الاسلام کفت که هرکز در همه عمر خود الله تعالی مرا

نیم روز در طلب دنیا ندیده و اکنون بر من می کشایند اما مرا از آن چه

اکر بند برم کافر باشم و اکر آنرا بر دل هیچ قدر و خطر باشد کافر باشم

تا بآن وقت که ازان برستم و بابت آن از من بزدند آنرا بر سنگ شاندند
و اگر ملک سلیمان مرا از آنچه هر چیز که من دیده بودم و مرا خوش آمده بود
و بابت و بزرگان بخشیم و دل من گذشته بود آن مرا نقد می‌کنند
که می‌گویم این آنست که فلان وقت دیده بودم و بر دل من گذشته بود
آن وقت که مرا بایست آن بود ندادند اکنون میدهند ترکی بود که
ملازمت مجلس شیخ الاسلام میکرد و بر سر شیخ مقدار سری نور میدید
روزی با شیخ احمد کوفانی گفت تو آن سر نوری می‌بینی بر سر خواجه گفت
می‌بینی شیخ الاسلام گفت نمی‌دید اما بر نتافت آنرا که آن ترک چیزی
ببیند و گوید که من نمی‌بینم آن ترک بحج رفت و باز آمد پس ازان آن نور
ندید شیخ الاسلام گفت آن ترک گفت اکنون آن نور نمی‌بینم سبب چیست
گفتم تو اکنون خود را بیامرزید و خود را بزرگ در چشم می‌آری که حج کرده‌ام
و حاجی‌ام آن وقت خداوند نیاز و شناسا بودی شیخ الاسلام گفت که هر کس را
تبی است یعنی معشوقه وقت بهارست من است که من بهار را دوست دارم وقتی
هوا گرم شده بود و گلها همه رسیده مرا بایست که گل بینم تا چشم من برآساید

بکازرگاه

بکازرگاه رفتم در باغچه لاله دیدم مقدار اسکره سخت نیکو که ممکن نبود که بیش
ازان لاله بود شیخ الاسلام گفت وقتی تنگدل بودم صعب در برز
سرای نشسته بودم اندیشناک بسبب امری بادی بجست کاغذی هشت سوار
زرد در فرو افتاد بخط سرخ بران نوشته که فرج فرج شیخ الاسلام گفت
که شیخ ابوالخیر تیناتی هشت سال بمکه مجاور بود هیچ سوال نکرد و این صعب
بود که کسی چیزی بنزارد در مکه سوال نکند وقتی هشت شبانه روز چیزی نخورده
بود بیماری با گرسنگی پیوست سست شد بحیله خود در المقام ابراهیم افکند
که دو رکعت نماز کند از سستی در خواب شد الله تعالی را بخواب دید که با وی گفت
چه خواهی گفت اشراف بر مملکت گفت دادم گفت دیگر چه خواهی گفت
حکمت گفت بدادم پیداست شیخ الاسلام گفت که اشراف بر مملکت
وی یکی آن بود که گفتی بر سرها می‌بینم بخط سعید که سعید و بر سرها می‌بینم که شقی
و دیگر گفتی که هر که از اقلیمی روی بحج نهد و را می‌بینم شیخ الاسلام گفت
که مرا آن نباید که بدانم که شقی کیست که دران چه کرامت باشد که غم بد کسی باید خورد
و من در بر گلم بجای آرم اما در چیز رود بجای آرم و بینم و بمقام مرد بگویم که مقام

وی بنزدیک حق تعالی با لجاجت بیک نکرستن اما شقاوت بزانم و نخواهم که بزانم
یعنی اگر خواهم برانم شیخ الاسلام گفت مرا نبکذارید که جدا کنم اهل ولایت را
از دیگران وقتی گفتم جدا کنم مرا نبکذاشتند شیخ الاسلام گفت که کس بود
که نگوید لعزت و براند که می گوید و آنچه می گوید می بیند و این دیدار لعزت
ویرا دایم باشد و کس باشد که ویرا این دیدار وقتی باشد و وقتی نباشد در وقت
غلبه و صولت بگوید و بود که آن سخن بر زبان وی برود و آن حقیقت باشد
و فراست رسیدن وی از آن آگاهی بنزدیک شما کدام بهتر است پس گفت
آن همیشگی که آن فراست ویرا دایم است اهل ولایت است و آن بیشتر
ابدال و ابرار و زهاد را بود و آن پیشینه محقق است که وقت باشد که بروی تو شده
بود و گاه بود که آنگاه را باشد اگر هزل گوید آن حقیقت باشد و اگر در غفلت
گوید چون آنرا پاس دارند همچنان باشد که وی گوید جامع مقامات شیخ الاسلام
گوید که چنین بود شیخ الاسلام و گفت که ابو الحسین دراج آرزوی یوسف
بن الحسین بری آمد از هر که حال وی پرسید گفت آن زندیق چه کار داری
چون بعد از ماهی بروی در آمد ویرا گفت هیچ بیت یاد داری گفت دارم بیتی:

تازی

تازی یاد داشت بخواند یوسف بن الحسین در سماع بشورید و طوفان از
چشم روان شد گفت ای ابو الحسین عجب مدار که ماهی است که در پی میکردی
و حال من می پرسی میگویند آن زندیق چه کار داری از وقت صبح قرآن
میخواندم اشک از چشم من نیامد برین یک بیت که تو خواندی ببین که
چه حال ظاهر شد شیخ الاسلام گفت ندانم که از اول بر شناختن نگرزی
میکرد یعنی تلبیس و گفت تا آنگاه که در غلبه بگفت یا خود در آن حال غلبه وی را
بجای آورد و این همه است از آن شیخین تفصیل حکمتها و نکتهای که بر زبان
شیخ الاسلام گذرانیده اند متعسر بلکه متعذر است بسیاری از آنها گذشته
و شاید که بعضی دیگر بیاید ان شاء الله تعالی و اینجا بر همین مقدار اقتصار افتاد
وفات وی روز آدینه بوده است بیست دوم ماه ذی الحجه سنه احدی و ثمانین
و اربعمائه و عمر وی هشتاد و چهار سال بود رحمه الله علیه ابو اللیث فوشنجی قدس سره
شیخ الاسلام گفت که لیث فوشنجه بزرگ بوده و عارف پای برهنه رفتی وی گفت
که از بوشنگ بهراة آمدم بآن سبب اینجا بماندم که بخیابان میگذشتم بر گورستان
زنی بگوری باز نشسته بود میگفت جان مادر کجایی نه مادر از آن مرا جائی اندر اشد؛

شیخ الاسلام گفت که بو وایل شقیق بن سلمة الکوفی از بزرگان تابعین است نوحه
بشنیدی و بگریستی یکی از ایشان گفته است التلذذ بالبکاء من البکاء شیخ الاسلام
گفت که باز مانده از صحبت تو از اشک حسرت لذت یابد یا بنده نوحه
باید قبر ابو اللیث فوشنجی بجایابست چون وی برفت او را یاران بودند
بر سر قبر وی خانگکی ساختند و بر بام خانه چهار طاقکی در آن می بودند تا کمک برفتند
و پهلوی وی دفن میکردند رحمهم الله شیخ عمو میگفت این قبر فلان یار فردوس است
و این قبر فلان و من می بوده قبر یاران وی را شیخ الاسلام خوش می آید
وی پسندید موافقت و استقامت ایشان را و گفت که محمد عبدالله گازر گفت
که همه نیکویی که خود را می بینم سبب آن دانم که لیث فوشنجه با من رازی کرد
مزه آن در حلق من فرو شد لیث فوشنجه وقتی در رود هراة غرق شد
می طپید گفت الهی اکنون مرا گرفتی برگ آمدن ندارم اگر مرا بسلامت بیرون
آری سه بار ترا سوره قل هو الله احد بخوانم گفت از آن برستم نه سال است
تا در آنم که بخوانم نمی توانم هر که گویم احد مولی گوید انم که تو میگویی ذاتی احد
مرا با سر برد محمد بن عبدالله گازر هروی قدس سره بزرگ بوده است از این قوم

در هراة و صاحب کرامات وی را در تاریخ آورده اند و هو محمد بن عبدالله القصار
الهروی من فتیان مشایخ هراة من افتی المشایخ و وقته و احسنهم هدیا
خلقا و طریقه و خواجه ابو عبدالله بوذهل ارادتی داشت عظیم و برای وی کارها
کرده بود وقتی وی را گفت خواجه این همه میکنی آخر تو مرا از شهر بیرون
خواهی کرد گفت من کی گفت تو روزگاری بر آمد و وی رئیس هری بود محمد
عبدالله گازر سخن نیکو در معاملت و ترک دنیا در دلها اثر میکرد مردمان
دست از دنیا بداشتند و از املاک خود بیرون آمدند خواجه بو عبدالله وی را
از شهر گسیل کرد و گفت بباید رفت از شهر بحوالی شهر هر جا که میخواهی
میرو که سخن تو مردمان را از نان میدارد یعنی چون مرد دست از دنیا
بدارد سیم سلطان بریده گردد و خواجه عبدالله چهار سال خدمت شبلی کرده
بود بی سوال و مال عظیم بروی نفقه کرده شبلی وی را جواد خراسان گفتی و خود
حافظ بود و ثقه و مکثر قزنیج قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که
وی پیری بود درویش بزرگ خداوند ولایت و فراست هم بگازرگاه ما در قرابت
روزی خواجه عبدالله بوذهل بوی رسید گفت پسر بوذهل کی بود که ترا فرو نشانند

و مرا برنشانند خواجه هشیار بود دانست که مرد بر گشت گفت ای شیخ تو آن
بود که ترا برنشانند و مرا فرو نشانند گفت بسر تو ذهل مریخ چه مزه داشته
باشد که مرا برنشانند و ترا فرو نشانند که هفته برآمد امیر خراسان ویرا بگرفت
و بقلعه قلاده برد در طاقی کرد و در برآورد تا آنجا برفت خواجه خیرجه قدس الله سره
شیخ الاسلام گفت که خیرجه غلامی بود لکازرگاه در قربت خواجه بوی
از وی چیزها میدید و کرامات عظیم مشاهده میکرد ویرا آزاد کرد لکازرگاه
آمد و آنجا خانگی ساخت و مقام کرد شیخ الاسلام گفت که من پسر خواجه
ویرا دیده ام و مرا از وی حکایت کرد وی گفت که وقتی سیل آمده بود
و وی بر سر تل سنگ نشسته بود و میگفت خداوندا هر کرا سیم باید سیم ده
و هر کرا زر باید زر ده و هر کرا غلام و زمین و هر چه باید بده و خیرجه را
همین تو بس شیخ الاسلام گفت حال آن کرا محل غیرت است اما اختیار
حق سبحانه بند کار آنه بسبب علت است بلال با آنکه غلامی بود حبشی بخواندند
و بوجهل و عتبه و شیبه را که سادات مکه بودند براندند وی چه کرده و اینان
چه کرده اند هیچ همه بعنایت و قسمت او بازبسته است و کس را سخن نرسد

شیخ الاسلام گفت چون کسی بیمار بودی یا دردی داشتی بخیرجه شدی
تا وی الحمد خواندی و بدمیدی در حال بهتر آمدی وقتی دانشمندی را
درد دندان بود بوی شد الحمد برخواند و بدمید به شد آن دانشمند گفت
خیرجه الحمد نه راست میخوانی آنرا بر تو راست کنم گفت نه تو دل خود راست
کن شیخ الاسلام گفت که من از حرقانا الحمد لله شنیدم که وی امی بود
الحمد لله نمی توانست خواند و وی سید وقت روزگار بود ابو عبد الله احمد
بن عبد الرحمن بن نصر المالینی قدس سره وی از مهینان مشایخ هراة است از اقران
شیخ عمو با وی حج اسلام کرده بود مشایخ حرم را دیده و صحبت داشته
عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن و در زهد و ورع یگانه روزگار در تجرید
و ترک دنیا سخن کردی و سخن ویرا در دلها اثر تمام بودی صاحب
کرامت و ولایات بوده یکی از اصحاب وی عبد الله بن محمد بن عبد الرحیم
بوده است وی گفته که شیخ من ابو عبد الله احمد روزی مرا گفت برو بگو
و فلان کس را بگوی که چنین و چنین کن من گامی چند برداشتم خود را آنکه یافتم
و آن پیغام بگذاردم بدان کس که گفته بود پیش از نماز بنزدیک شیخ باز آمدم

آن وقت که آنجا رسیدم خواستم که عذر کنم آن کس که پیش وی رفته بودم
گفت برو و سخن شیخ را خلاف مکن و اگر نه باز نتوانی گشت و سه ماه
در راه بماند قبر وی در مالین هراة است شیخ الاسلام قدس سره در اوایل
حال بسیار بزیارت وی رفتی ابونصر بن ابی جعفر بن ابی اسحق الهروی الحاجی
و قیل ابونصر محمد بن احمد بن ابی جعفر عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن و فقیه
روزگار باصل از کرمان بوده سبب توبه وی آن بوده که روزی شخصی
فتوی آورد که چه فرمایند ائمه درین مسئله که شخصی در جوانی چوبی چند
از روی غضب بر دراز گوشی زد آن دراز گوش روی باز پس کرد و گفت
ای خواجه این خشم بر مظلوم رانده گیر اما فردا از عهده این خشم راندن
چون بیرون خواهی آمد اکنون هشت سال است که آن شخص میگرید و حالا
آب چشم وی بخون بدل شده است حکم طهارت و نماز وی چون باشد
چون ابونصر این فتوی بخواند از هیبت آن سخن بیهوش شد چون بهوش
آمد احرام صحبت آن شخص بست چون بمنزل وی رسید وی در آن گریه
و اندوه از دنیا رفته بود پیری دید با روی نورانی و موی سفید چون

از دیده وی

از دیده وی دویده و بر روی خشک شده اما می خندید ابونصر را از خنده وی
عجب آمد بتکفین و تجهیز وی کردند چون ابونصر از آنجا باز گشت گریان بپیری
بوی رسید گفت ای جوان چرا میگریی مگر آیتی از کتاب الله بتو رسیده است
که آن کار نکرده اما این گریستن تو بگریستن و این سوختگان می ماند
نه دل سوختگان چون آن پیر این بگفت و بگذشت شیخ ابونصر را
درد بر درد و سوز بر سوز بیفزود و از هر چه در آن بود بیرون آمد و سفر
و سیاحت پیش گرفت و گویند که سیصد پیر را خدمت کرد و صحبت خضر
علیه السلم دریافت و در حرم مکه و مدینه و بیت المقدس و غیر آنها ریاضات
کشید و عبادات کرد و در آخر بهراة مراجعت کرد و عمر وی بصد و بیست
و چهار سال کشید و در سنه خمسمائه از دنیا رفت و قبر وی در خانچه با دست
بزار و بنزدیک سلطان مجد الدین طالبه قدس سره گویند که وی از اهل عسکر بوده در
ترک و تجرید و توکل یگانه بود درویش محمد حرکر که یکی از ابدال بوده در جامع
هراة بسر میبرد روزی در مسجد جامع خفته بود کوزه آب وی ریخته بود
خادم مسجد آنجا رسید پنداشت که وی بول کرده است وی را چنان بزد که اعضای

وی مجروح گشته حجر آهی بزد و برفت مسجد از چوب بود آتشی پیدا شد و مسجد
بسوخت از آنجا ببازاری که بازار جمله فروشان گفتندی در آمد سلطان
مجد الدین طالبه را ازان خبر کردند در عقب حجر روان شد چون بوی رسید
گفت حجر کر چرا شهر مسلمانان را می‌سوزی حجر باز گشت و آب چشم خود بر آتش
زد آتش فرو مرد این رباعی بگفت رباعی آن آتش دوشین که برافروخته بود
آن سوختن از دل من آموخته بود گر آب دو چشم من ندادی یاری جمله فروشان
که هری سوخته بود گویند وقتی سیل آمد نزدیک شد که هراة را ببرد خبر بسلطان
مجد الدین بردند گفت خرقهٔ مرا پیش سیل نهید چنان کردند فی الحال سیل
باز گشت امام فخر الدین رازی رحمه الله علیه در وقت وی بوده است و بصحبت وی
تقرب و تبرک می‌جستی چون وی را وفات رسید در اندرون شهر هراة میان
در خوش و فیروز آباد دفن کردند و شیخ محمود اشنوی رحمه الله که صاحب رساله
غایة الامکان فی معرفة الزمان و المکان است در مسجد مقبرهٔ وی مدفون است
و این شیخ محمود از اصحاب و تلامذهٔ مولانا شمس الدین محمد بن عبد الملک دیلمی است
رحمه الله که از اکابر مشایخ و محققان است و سخن در حقیقت زمان و تحقیق آن

چنانکه

چنانچه در مصنفات وی مذکور است در مصنفات دیگران کم یافته شود ابو عبد الله
مختار بن احمد الهروی قدس سره وی از بزرگان مشایخ هراة است جامع بوده میان
علم ظاهر و علم باطن صاحب کرامت و ولایت بوده است گویند که در لوح قبر وی
چنین یافته‌اند که سنه سبع و سبعین و مأتین برفته از دنیا وی گفته است که طعام
چنان خور که تو او را خورده باشی نه او ترا خورد که اگر تو او را خوری همه نور شود
و اگر ترا خورد همه دود گردد و جامه چنان پوش که رعونت و فخر و خیلا را
در نهاد تو نسوزد نه آنکه آتش آن علتها را برافروزد و هم وی گفته که
در هر کاری که باشی چنان باش که اگر عزرائیل ترا دریابد از ان کار ترا
بکار دیگر نباید شد و در ان کار همه حالات تو با تو باشد اگر چه طعام خوردن
باشد یا عملی مباح و باید که در باطن خالصاً لله بود و نیت تو در ان فعل رضای
حق سبحانه بود و لظاهرات شرع و هم وی گفته است که اصل عبودیت آنست
که چنان باشی بظاهر که از تو همه شرع ظاهر بود و چنان باشی بباطن که
در تو یاد غیر را گنجائی نبود وی را اصحاب بسیار بوده‌اند همه صاحب ولایت و کرامت
چون ابو علی بن مختار العلوی رضی الله عنه و از وی کرامات بسیار و خوارق

عادات بی شمار منقول است و وی سید امام مشهور بوده و قبر وی در پایان
پای ابو عبدالله مختار است چون فقیه ابو عثمان مرغزی رحمه الله که از غایت
شوق و سوختگی ویرا شوق سوخته میگفتند و ویرا وقایع غریب و عجیب بوده است
گویند که آن روز که سید امام را در هراة وفات رسید وی در مرو الرود
بود ویرا آنجا در باطن مصیبتی عظیم افتاد چنانکه بی طاقت شد و بهراة آمد
گفتند که در همان وقت سید امام وفات یافته بوده است و اضطرابی که
در باطن وی پیدا شده بوده است بسبب آن بوده است و چون شوق سوخته
رحمه الله وفات یافت ویرا در گورستان خانجه باد در پایای عبد الواحد
بن مسلم در خاک کردند رحمهم الله تعالی **شیخ ابوذر بوزجانی قدس الله تعالی سره**
شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که ابوذر بوزجان را دیده بود
صیاد گورگیر گفت در بوزجان مرا رنج عظیم رسید و طلب بسیار کردم
تا ویرا یافتم و دیدم بوذر خداوند کرامات ظاهر بود گویند که در بوزجان مزار
بود که شیخ ابوذر ساکنان آنرا اولیا میخواند یکروز بر در آن مزار بیرون
آمد گفت اولیا در چهارند خادم گفت که امروز خوردنی نیافتند در صحن آن مزار

درختی توت بود

درختی توت بود خادم را گفت برو و آن درخت را بیفشان خادم آن
درخت را بیفشاند هر برگ که بیفتاد زر خالص بود پیش شیخ آورد گفت برو
برای ایشان بخر روزی سبکتکین پدر سلطان محمود که وفات وی در سنه
سبع و ثمانین و ثلثمائه بوده است بدیدن وی آمده بود ویرا نصیحتهای درشت
کرد سلطان محمود هنوز کودک بود ویرا پیش شیخ آوردند بسیار لطف
نمودند ویرا بر کنار خود نشاندند و از اشعار ویست شعر یعرفنا من کان من
جنسنا • وسایر الناس لنا منکرون • و هم از اشعار ویست شعر تو بعلم
ازل مرا دیدی • دیدی آنگه بعیب بخریدی • تو بعلم آن و من بعیب همان • رد مکن آنچه
خود پسندیدی **شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس سره** کنیت وی ابو نصر احمد
بن ابی الحسن است و وی از فرزندان جریر بن عبدالله البجلی است رضی الله عنه
که در سال وفات رسول صلی الله علیه وسلم ایمان آورده است قال رضی الله عنه
ما حجبنی رسول الله صلی الله علیه وسلم منذ اسلمت ولا رآنی الا تبسم
فی وجهی و جریر بلند قامت و با جمال بوده است و امیر المومنین عمر رضی الله عنه
ویرا یوسف این امت نام نهاده است حضرت شیخ را حق سبحانه و تعالی چهل و دو فرزند

داده بوده است سی و نه پسر و سه دختر و بعد از وفات وی چهارده پسر و دو دختر
باقی مانده بود و این چهارده پسر همه عالم و عامل و کامل بودند و صاحب تصنیف
و صاحب کرامت و صاحب ولایت و مقتدا و پیشوای خلق بودند و وی آورده است
که در سن بیست و دو سالگی توفیق توبه یافته و بکوه رفته و بعد از هژده سال
ریاضت در چهل سالگی وی را بمیان خلق فرستادند و ابواب علم لدنی
بروی گشاده گشت زیادت از سیصد پاره کاغذ در علم توحید و معرفت
و علم سر و حکمت در روش طریقت و اسرار حقیقت تصنیف کرده است که هیچ
عالم و حکیم بران اعتراض نکرده است و نتوانسته کرد و این تصنیفات همه بآیات
قرآن و اخبار رسول صلی الله علیه و سلم مقید و مؤید است حضرت شیخ قدس سره
در کتاب سراج السائرین آورده است که بیست و دو ساله بودم که حق عز شانه
بلطف و کرم خود مرا توبه کرامت کرد و چهل ساله بودم که مرا بمیان خلق فرستاد
و اکنون شصت و دو ساله ام که این کتاب را بفرمان حق تعالی جمع میکنم تا این
غایت صد و هشتاد هزار مرد است که بر دست ما توبه یافته اند و بعد از آن بسیار
سال دیگر زیسته شیخ ظهیر الدین عیسی که یکی از فرزندان ایشانست در کتاب

رموز الحقایق

رموز الحقایق آورده است که تا آخر عمر پدرم شیخ الاسلام احمد قدس سره
ششصد هزار کس توبه کرده اند و از راه معصیت بطریق طاعت باز آمده شیخ
ابو سعید ابو الخیر را قدس سره خرقه بود که در ان طاعت کردی و چنین گویند که
آن خرقه از ابو بکر صدیق رضی الله عنه میراث مانده بود و مشایخ را تا نوبت
بشیخ ابو سعید ابو الخیر رسید و فرمودند که آن خرقه را باحمد تسلیم کن فرزند خود
شیخ ابو طاهر را وصیت کرد که بعد از وفات من بچندین سال جوانی نو خط
بلند بالا الجشم ازرق بنام احمد از در خانقاه تو در آید و تو در میان یاران
نشسته باشی بجای من زنهار که آن خرقه بوی تسلیم کنی چون کار شیخ باخر
رسید شیخ ابو طاهر را آرزوی آن بود که ولایتی که حضرت شیخ را بود
بوی بسپارد شیخ چشم باز کرد و گفت ولایتی که شما طمع میدارید بر یکی سپردند
و علم شیخی با بردر خراباتی زدند کاری که ما را بود بدو تسلیم کردند کس را نیست که
حال چیست تا آنکه بعد از چند سال از وفات شیخ شبی شیخ ابو طاهر در خواب
دید که شیخ ابو سعید با جمعی از یاران بتعجیل میرفت ابو طاهر رسید که یا شیخ چه تعجیل است
شیخ گفت که تو نیز برو که قطب الاولیا میرسد شیخ ابو طاهر میخواست که بر دود

بیدار شد دیگر روز شیخ ابوطاهر در خانقاه نشسته بود جوانی بیامد بصفتی که شیخ گفته بود
شیخ ابوطاهر در حال بدانست و وی را اعزاز بسیار کرد اما چنانچه مقتضای نفس اوست
اندر نهاد که آن خرقه پدر را چون از دست دهم آن جوان گفت ای خواجه در امانت
خیانت روا باشد خواجه ابوطاهر را وقت خوش شد و راحت و آن خرقه را
که شیخ ابوسعید بدست خویش بر میخ نهاده بود و تا آن روز آنجا بود بیاورد و بسر آن
جوان فرو انداخت و گویند که آن خرقه را یک و دویست از مشایخ پوشیده بودند
و در آخر بشیخ الاسلام احمد حواله شد بعد از آن هیچ کس نه دانست که آن خرقه کجا
بزرگان گفته‌اند که چهارده ولی شده‌اند که ارادت ایشان بشیخ ابوسعید قدس الله سره
یکی شیخ الاسلام احمد بود و یکی خواجه ابوعلی و بعضی گفته‌اند که مراد خواجه ابوعلی فارمدیست
و هر دو معروف و مشهور شده‌اند در عالم و یکی از طایفه گفته که خواجه ابوعلی را اگر
واقف کرده بود با ظهار آن ماذون نبود و شیخ الاسلام احمد را هم بر خاطرها واقف گردانید
و هم بر ظاهرها حاکم و با ظهار آن ماذون بود از حضرت شیخ الاسلام احمد پرسیدند
تا مقامات مشایخ شنیده‌ایم و کتب ایشان دیده‌ایم از هیچ کس نشنیده‌ایم این حالات
که از شما ظاهر شده است فرمود که ما در وقت ریاضت هر ریاضت که کرده‌ایم دانستیم

که اولیاء خدا تعالی

که اولیاء خدا تعالی کرده بودند بجای آورده‌ایم و بران زیادتی کرده‌ایم حق سبحانه و تعالی
بفضل و کرم خود هر چه پراکنده بایشان داده بود یکبار ما را داد و در هر چهار صد سال
چون احمد نامی پدید آید که آثار عنایت این چنین درباره او این باشد که همه خلق می‌بینند
ما را قصارا لیکن جامع مقامات حضرت شیخ گوید که از بعضی حالات ایشان
سوال کردم فرمودند که مدت دو سال بود که حضرت حق سبحانه مرا توبه کرامت
کرد و سبب توبه من آن بود که چون نوبت در داد اهل فسق و فساد بمن رسید شیشه مانده
با حریفان و طلب کردند گفتم شیشه خالیست چون باید نقد بدهیم
حریفان گفتند ما توقف نمی‌کنیم شاید که او دیر آید گفتم سهل است چون باز آید
اگر مضایقه کند و دیگر بدهم چون شیشه باز آمد مضایقه کرد و در دیگر طلبد
دادن چون نوبت باق می‌آید و طعامی بکار برده که کسی بخمر رفتی تا خم آمد و تمام
تهی یافت در خمخانه چهار خم بود تعجب کردم که این چه تواند بود و آن حال
از حریفان نهان داشتم و از جای دیگر خمر آوردم و در پیش ایشان نهادم
و چون تمام در از گوشه در پیش کردم و بجای زر روان شدم که
آنجا خمر داشتم باز فرستادم برفتم و بر دراز گوش بار کردم دراز گوش

در رفتن کندی میکرد و من دیر است سر بخانیدم تا زود تر باز آیم که دل بجوانان
متعلق داشتم ناگاه آوازی سخت بگوش من رسید که احمد این جوانان را چرا
رنجه میداری با او را فرمان مینهیم تا برود از شحنه عذر میخواهی قبول نمیکند
چرا از ما عذر نمیخواهی تا از تو قبول کنیم روی بر زمین نهادم گفتم الهی توبه کردم
که بعد ازین خمر هرگز نخورم فرمان ده دراز گوش را تا من بروم و خمر بیارم
و در روی آن قوم خجل نگردم در حال دراز گوش روان شد چون خمر میش
ایشان بردم قدحی پیش من داشتند گفتم من توبه کردم ایشان گفتند
احمد بر ما میخندی یا بر خود الحاح میکردند ناگاه آوازی بگوش من رسید
که یا احمد بستان و بخور و ازین قدح همه را بچشان بستدم و بچشیدم شهد
شده بود با مر حق سبحانه و تعالی و همه حاضران را بچشانیدم در حال توبه کردند
و از هم پراکنده شدند و هر کسی روی بچیزی نهاد و من والهوار روی بکوه آوردم
و بعبادت و ریاضت و مجاهدت مشغول شدم چون یکچندی در کوه بودم
در خاطر من دادند که احمد را حق چنین بر نهند که تو مردی قوی صاحب فرزندان
رها کرده که حق ایشان در ذمه تو واجبست و ایشان را ضایع گذاشته بعد از آن

خاطر دیگر در آمد که در خانه تو بیرون از چیزهای دیگر چهل خم است که در آن خمر بوده است
هرچه دارند گو بر خود خرج کنند چون دانستی که چیزی دیگر نماند آنگاه
بعمخوارگی ایشان مشغول شو چون ساعتی بر آمد بخاطر من فرو دادند
که یا احمد نیکو رونده باشی که توکل بر خم خمر میکنی چرا توکل بر کرم
حق سبحانه تعالی نکنی تا او صاحب فرزندان ترا از خزانه فضل خود روزی
رساند که رزاق بر حقیقت اوست تا تکیه بر خم خمر میکنی نیکو نباشد
راه غلط کرده صفرائی عظیم بر سر من زد بیخود از کوه در آمدم و در خانه
رفتم و عصا در گردانیدم و خمها را شکستن گرفتم شحنه ده را خبر کردند
که احمد از کوه در آمده است و جنونی بروی غالب شده خمهای شکند و میریزد
شحنه کس فرستاد و مرا از خانه بیرون آورد و در پایگاه اسپان باز
داشت من بر آخر اسپان بنشستم و دست بر هم میزدم و این بیت
میگفتم بیت اشتر بخراس می بگردد صد گرد، تو نیز ز بهر دوست گردی برگرد
اسپان سر از علف برداشتند و سر بر دیوار زدن گرفتند و آب از چشمهای
ایشان روان شد ستوربان خبر برد و شحنه را گفت دیوانه آورده

در پایگاه اسپان باز داشته اسپان جمله دیوانه شدند و دهان از علف
برداشتند و سر بر دیوار میزدند شحنه آمد و مرا بیرون آورد و از من عذرها
خواست من بجانب کوه باز گشتم و چند سال بیرون نیامدم و حق سبحانه از خزانه
فضل خویش هر بامداد هر یک از صحیح فرضان مرا یک من گندم بدادی
در زیر بالش این پیدا آمدی چنانکه همه را کفایت کردی و اگر مهمان
نیز رسیدندی همه را فرا رسیدی بلکه چیزی بسر آمدی خواجه ابوالقاسم
گرد مردی بود بزرگ و مال دار و با خبر وی گفته که مرا حادثه افتاد که هر چه
داشتم بکلی از دست من رفت حال من باضطرار رسید عیال بسیار
داشتم و هیچ کسی نمیدانستم پیوسته بخدمت علما و مشایخ و مزارها میرفتم و استمداد
همت میکردم که طاقت احتیاج بخلق نداشتم روزی در مسجد نشسته بودم
عظیم تنگدل پیری در آمد و دو رکعت نماز بگذارد پس بنزدیک من آمد و بر من
سلام کرد هیبت عظیم از وی بر من مستولی شد پس نورانی و مهیب بود پس پرسید
که چرا تنگدلی قصه خود با وی بگفتم گفت احمد بن ابی الحسن را که درین کوه است
می شناسی گفتم مرا دوستی دیرینه است گفت برخیز و نزدیک وی رو که مردی

صاحب کرامت باشد که درد خود را از وی درمان یابی روز دیگر بجام و پیش
وی رفتم و سلام کردم جواب داد و پرسید که حال تو چیست گفتم پیش و قصه
خود با وی بگفتم فرمود چند روز است که خاطر ما بتو می کشد دانستم که ترا کاری
افتاده است برو و خاطر خود را مشغول دار حق تعالی سهل کرداند قبول کردم
که امشب در وقت مناجات بر حضرت حق تعالی عرضه دارم تا چه جواب آید
دیگر روز بامداد بخدمت او رفتم چون چشم مبارک او بر من افتاد گفت پیشتر
آی حق سبحانه و تعالی کار تو راست آورد پس فرمود هر روز کفاف ترا
چندان باید گفتم چهار دانگ فرمود که هر روز چهار دانگ ترا بدان سنگ
حواله کردند می آی و می بر و بعضی از افاضل دران زمان گفته است
بوالقاسم کرد شنه چو یکی مضطر بگ دید ز کرامت احمد در کردند حواله کفش
بحجر هر روز چهار دانگ می آی و می بر پیش آن سنگ رفتم پاره زر دیدم
از سنگ بیرون آمده بر داشتم و بخدمت شیخ رفتم و گفتم من پیر شدم و اطفال
خرد دارم چون من نمانم حال چگونه بود فرمود تا خیانت نکنند از فرزندان
تو هر که آید بردارد بعد از وی مدتی فرزندان وی می بردند چون یکی از فرزندان

خیانت کرد دیگر بیافتند وقتی حضرت شیخ را عزیمت هراة شد چون بده شکیبان
رسیدند جمعی از بزرگان که همراه بودند پرسیدند که حضرت شیخ بهراة در خواهد
آمد حضرت شیخ فرمود که اگر ببرند که مشایخ ماضی شهر هراة را با نعجه
الضاریان گفتند این خبر بجابر بن عبد الله رسید گفت ما برویم و شیخ الاسلام احمد را
بر دوش گیریم و بشهر آریم پس فرمود تا محفه پدر وی شیخ الاسلام عبد الله انصاری
قدس الله سره بیرون آوردند و در شهر منادی کردند که همه اکابر باستقبال شیخ
الاسلام احمد بیرون آیند چون بده شکیبان رسیدند و بخدمت شیخ در آمدند
و نظر مبارک وی بر ایشان افتاد در جای خود نماندند حالتهای عظیم پدید آمد
روز دیگر محفه در آوردند و استدعا کردند که قرار بر آنست که شما را بر دوش
بریم کرم فرمائید و در محفه نشینید حضرت شیخ اجابت کرد و در محفه نشست
و دو بار زوی پیش محفه را شیخ جابر بن عبد الله و قاضی ابو الفضل یحیی بر گرفتند
و دو بار زوی پس امام ظهیر الدین زیاد و امام فخر الدین علی معصم بر گرفته و روان
شدند و هیچکس دیگر را نمیدادند حضرت شیخ خاموش بود تا ساعتی برفتند
پس فرمود که محفه را بنهید تا سخنی بگویم چون محفه را بنهادند فرمود که

شما میدانید

شما میدانید که ارادت چیست گفتند بفرمائید گفت ارادت فرمان برداریست
همه گفتند بلی فرمود چون چنین است شما سوار شوید تا دیگران محفه بردارند
تا هر کسی را نصیبی باشد اکابر سوار شدند و دیگران محفه برداشتند تا هر کسی را
نصیبی باشد اکابر سوار شدند و دیگران محفه بر گرفتند چندان خلق از شهر
و روستا آمده بودند که بسیار کس بود که نوبت محفه بوی نرسید چون بشهر
رسیدند در خانقاه شیخ الاسلام عبد الله انصاری نزول فرمودند در شهر هراة
مردی بود نام وی شیخ عبد الله زاهد مرد سی سال روزه وصال داشته بود
مشهور و معروف بود و صاحب قبول و یکی از خواجگان فرزند خود را از راه
ارادت بحکم وی کرده بود و دوازده سال در خانه وی بکار بند بود چون شیخ
الاسلام احمد بهراة رسید آن زاهد ضعیفه خود را گفت که جامه مرا بیار تا بنزدیک
شیخ احمد روم که میگویند مرد بزرگست تا بنگرم که حال او چیست ضعیفه
گفت زنهار اگر از راه امتحان خواهی رفت مرو که او نه آن مرد است
که تصور کرده اگر در دل داری که آنچه او فرماید فرمان بری و بجای آری برو
و اگر نه کرد او مگرد که زیان کنی زاهد گفت برو جامه بیار تو چه دانی جامه در پوشید

و بخدمت شیخ الاسلام احمد آمد و سلام کرد حضرت شیخ جواب داد فرمود که چون عزم
سلام ما کردی می دانی که آن عورت با تو چه گفت فرمان خواهی برد زاهد گفت
چون راست میگویی چون فرمان نبرم فرمود که باز گرد و گذر بر کوی سگکش کن
بر دکان محمد قصاب بوزی که در آن گوشت فربه است بر قناره اویخته بستان
و قدری دوشاب و روغن از بقال بستان و در دست گیر و بخانه بر که من
حمل سلعته فقد برئ من الکبر گوی تا از آن گوشت قلیه سازند و از آن روغن
و دوشاب شیرینی کنند و با آن عورت افطار کنی و آنچه درین دوازده سال
بر تو واجب بوده است بجای آر و بجامی فرو رو و غسلی برار هم در ساعت
هر چه چندین سال که طالب آن بوده و نیافته اگر ترا حاصل نیاید دامن احمد گیر
تا از عهده آن بیرون آید چون شیخ این سخن بگفت زاهد با خود گفت مرا
کاری میفرماید که در وسع من نیست و من درین سی سال هرگز خود هیچ قوت
ندیده ام با زن بکر بچه قوت دخول کنم حضرت شیخ دانست که زاهد چه می
اندیشد فرمود که برو سهل باشد مترس اگر حاجت افتد از احمد مدد خواه
زاهد برخاست و آنچه شیخ فرموده بود بجای آورد و قلیه و حلوایی ساختند و با هم

افطار کردند در میان طعام خوردن حرکتی در زاهد پیدا آمد و خواست که بمباشرت
مشغول شود زن گفت چندان توقف کن که از طعام برداریم چون از
طعام فارغ شدند زاهد خواست که بمباشرت پردازد در خود قوت آن نیافت
از حضرت شیخ استمداد کرد شیخ در میان جمع نشسته تبسم فرمود و گفت یا زاهد
کار را باش و مترس که راست آید زاهد را مقصود بحصول پیوست و در وی لجام
نهاد چون غسل کرد در ساعت هر چه درون چهار دیوار شهر بود بر وی کشف
شد چون بخدمت شیخ آمد شیخ فرمود که احمد را چه جرم چون همت تو بیش ازین
چهار دیوار نبود اگر عوض چهار دیوار شهر چهار دیوار دنیا بودی کشف
شدی روزی شیخ را از خانقاه شیخ الاسلام عبدالله انصاری بدعوتی
می بردند چون خادم کفش شیخ راست کرد شیخ فرمود که ساعتی توقف باید کرد
که کاری در پیش است بعد از ساعتی ترکمانی با خاتون خود درآمد و پسری دوازده
ساله در غایت جمال اما بد و چشم نابینا درآوردند و گفتند ای شیخ حضرت حق سبحانه
ما را مال و نعمت بسیار داده است و فرزندی بیش ازین نداریم و حق تعالی
از وی هیچ دریغ نداشته است مگر روشنایی چشم وی را در اطراف عالم گردانیده‌ایم

هر جا بزرگی و مزاری و طبیبی شنیدیم انجا بردیم هیچ فایده نداشت مارا چنان
معلوم شده است که هر چه از خدا تعالی درمیخواهی روا میشود اگر نظری درکار فر
زند ما کنی تا چشم وی روشن شود هر چه داریم فدای تو سازیم و ما بندهٔ تو و مولای
تو و اگر مقصود ما حاصل نشود خود را درین خانقاه بر زمین میزنیم تا هلاک
شویم شیخ فرمود که عجب کاریست مرده زنده کردن و نابینا بینا کردن و ابرص را
علاج کردن معجز عیسیست علیه السلام احمد که این حدیث است پس بپای برخاست
و روان شد مرد و زن خود را از میان سرای بر زمین زدن گرفتند چون
بمیان دالان خانقاه رسید حالتی عظیم بروی ظاهر شد و بر زبان وی گذشت
که ما کنیم ما چنانکه چند کس از ائمه که حاضر بودند آنرا شنیدند پس حضرت شیخ باز گشت
و بخانقاه درآمد و بر کنار صفه بنشست و فرمود که آن کودک را پیش من
آرند آوردند دو ابهام را بر دو چشم کودک نهاد و بکشید گفت اُنظر باذن الله
عز و جل کودک در حال بدو چشم بینا گشت بعد از ان جمعی از ائمه سوال کردند
که اول بر زبان مبارک شما رفت که احیاء موتی و ابراء اکمه و ابرص معجزهٔ
عیسیست علیه السلام و بار دوم بر زبان شما گذشت که ما کنیم ما این دو سخن

بحوالهم

چون بهم راست آید شیخ فرمود که آنچه اول گفته شد سخن احمد بود و جز آن
نتواند بود اما چون بدالان رسیدیم بسر ما فرو دادند که احمد باش
مرده را زنده عیسی میکرد و ابراء اکمه و ابرص عیسی میکرد آن ما کنیم
ما بانگ بر من زدند و گفتند باز گرد که ما روشنائی چشم آن کودک در نفس
تو نهادیم این حدیث بدل من چندان زور آورد که بر زبان بیرون
آمد پس آن قول و فعل همه از حق بود اما بر دست و نفس احمد ظاهر شد
روزی اکابر هراة بحضرت شیخ درآمدند و میان ایشان در توحید
و معرفت سخنی میرفت شیخ فرمود شما این سخن بتقلید میگوئید ایشان ازین
سخن عظیم متغیر شدند گفتند که ما هر یک را بر اثبات هستی صانع جل شانه
ده هزار دلیل حفظ باشد ما را مقلد میخوانی شیخ فرمود که اگر هر کدام صد هزار دلیل
حفظ دارید که جز مقلد نیستید ایشان گفتند که ما درین سخن برهانی باید شیخ
خادم را گفت که سه دانه مروارید و طشتی حاضر کرد شیخ الاسلام احمد با ایشان
گفت که اصل این مروارید چون بوده است گفتند قطرهٔ باران نیسانی
که در بطن صدف گرفته است و در حوصلهٔ وی بقدرت کاملهٔ حق سبحانه و تعالی

مروارید شد شیخ الاسلام احمد مرواریدها را در طشت افکند و فرمود که هر که از سر
تحقیق روی فرا این طشت کند و بگوید بسم الله الرحمن الرحیم این هر سه مروارید
آب گردد و در یکدیگر رود او محقق باشد ایشان گفتند این عجب باشد شما گویید
شیخ فرمود که نخست شما گویید چون نوبت بمن رسد من نیز بگویم ایشان بنوبت
بگفتند مرواریدها همچنان برقرار بود چون نوبت بشیخ رسید حالتی در وی
ظاهر شد روی فرا طشت کرد و گفت بسم الله الرحمن الرحیم هر سه مروارید
آب گشت و در یکدیگر دوید و در طشت میگشت حضرت شیخ گفت اسکن باذن الله
فی الحال یکدانه مروارید ناسفته منعقد شد همه متحیر شدند و بآنچه حضرت شیخ
فرموده بود اعتراف نمودند ولادت حضرت شیخ در سنه احدی واربعین
واربعمایه بوده است وفات وی در سنه ست وثلثین وخمسمایه شیخ ابو طاهر
کرد قدس الله سره وی صحبت دار خضر علیه السلام بوده است و شیخ الاسلام احمد را با وی
مواصلت تمام بود و بوی میرفته است شیخ الاسلام احمد گفته است که روزی نفس من
از من زردالو خواست با وی گفتم یک سال تمام روزه داری ترا زردآلو دهم
قبول کرد چون یکسال تمام شد نفس گفت من آن خود بجای آوردم تو نیز وعده

خود وفاکن آمدم بزری که از پدر میراث رسیده بود دیدم که شغال زردآلو
خورده بود و همچنان درست افکنده برداشتم و پاک میکردم نفس فریاد برآورد
که احمد پاک میکنی چه خواهی کرد گفتم ترا خواهم داد تا بخوری با تو زردآلو
قرار دادم این هم زردآلو است پیش از این نیست که بروده جانوری گذر
کرده است نفس گفت با تو عهد کردم که بعد از این از تو هیچ آرزو
نخواهم از این بمن ده گفتم اکنون راست آمد زردآلوی چند از درخت
باز کردم تایی چند بخوردم و تایی چند در آستین نهادم و بخدمت شیخ ابو طاهر
کرد که پیر صحبت من بود رفتم و در پیش او نهادم او ساعتی در آن نگریست
پس گفت احمد ما را از زردالوی وقف آورده گفتم ای شیخ وقف نیست
از درخت ملک خود بدست خود باز کردم گفت از زردالوی وقف دنیا
آری و بو وقف برمی بندی ما را نابینا می نهی من ادب گوش داشتم و خاموش
ایستادم و بباطن با حق سبحانه و تعالی مناجات میکردم که خداوندا
تو میدانی که از درخت ملک خود بدست خود باز کرده ام و آن درخت از پدر
میراث دارم این حال با روی کشف کرد آن ساعتی بود پسر را بخواند

فرمود بود و گوسفندی از رمه بیارد و بکشند و بگو تا شوربائی سازند احمد را صفرا آن
گرسنگی بر سر و دماغ زده است نمیداند که چه میکند و چه میگوید من خاموش
می بودم چون طعام آوردند بدل من در دادند که گوشت و شوربا مخور
که از وجه حلال نیست من نان میخوردم شیخ ابوطاهر گفت چرا نمیخوری
گفتم این بنده است الحاح کرد که راست بگو آنچه بدل من درداده بودند
گفتم پسر را طلبید و احوال گوشت پرسید گفت رمه دور رفته بود از فلان
قصاب گرفتم قصاب را طلب کردند گفت آن گوشت از گوسفندی بود
که شحنه بظلم گرفته بود بمن آوردند که بکش یک نیمه شحنه برد و یک نیمه پاره بود
شیخ زاده آمد و برداشت شیخ ابوطاهر سر در پیش انداخت من برخاستم
و در آن نزدیک صومعه بود بآنجا در آمدم گرسنه روی بر زمین آوردم
مناجات میکردم که خداوندا مرا با هیچکس انس نگذاشتی پیری داشتم که ساعتی
با او صحبت میداشتم چنان کردی که از شرم دیگر بخدمت وی نمی توانم رفت
ساعتی بود شیخ ابوطاهر نیز در آمد و نشست من بدل مناجات میکردم که خداوندا
چنانکه حال گوشت بر وی کشف کردی این حال زرد آلو نیز کشف گردان

در این مناجات بودم

درین مناجات بودم که خضر علیه السلام در آمد و گفت یا اباطاهر ملک احمد را
وقف نام کردی و گوشت شبهه را حلال این از که آموخته ترا با احمد هیچ
باز خواست نرسد که وی پایهٔ زرین میرود شیخ ابوعلی فارمدی قدس الله سره
نام وی فضل بن محمد است شیخ الشیوخ خراسان بوده در وقت خود
و منفرد بوده بطریقت خاصه خود در تذکیر و موعظت شاگرد استاد
امام ابوالقاسم قشیریست و انتساب وی در تصوف بدو طرف است
یکی شیخ بزرگوار ابوالقاسم گرگانی طوسی و دیگر شیخ بزرگوار ابوالحسن
خرقانی که پیشوای مشایخ و قطب زمان خود بوده است شیخ ابوعلی فارمدی
گفته است که در ابتدای جوانی در نیشابور بطلب علم مشغول بودم شنیدم
که شیخ ابوسعید ابوالخیر از میهنه آمده است و مجلس میگوید من رفتم تا وی را
به بینم چون چشم من بر جمال وی افتاد عاشق وی گشتم و محبت این طایفه
در دل من بیشتر شد یکروز در مدرسه در خانه خود نشسته بودم روزی
آرزوی دیدار شیخ در دل من پدید آمد وقت آن نبود که شیخ بیرون
آید خواستم که صبر کنم نتوانستم برخاستم و بیرون آمدم چون بسر چهارسو

رسیدم شیخ را دیدم با جمعی انبوه میرفت من هم بر اثر ایشان برفتم بی‌خویشتن
شیخ بجایی در رفت و جمع در رفتند من نیز در رفتم و در گوشهٔ شدم چنانکه
شیخ مرا نمیدید چون بسماع مشغول شدند شیخ را وقت خوش شد و وجد
بروی ظاهر شد و جامه شق کرد چون فارغ شدند از سماع شیخ جامه بیرون
کرد و پیش وی پاره میکردند شیخ یک آستین با تیریز بهم جدا کرد و بنهاد و آواز
داد که ای ابوعلی طوسی کجایی من جواب ندادم گفتم مرا نمی بیند
و نمیداند مگر از مریدان شیخ کسی ابوعلی طوسی نام دارد شیخ دیگر بار
آواز باز داد جواب ندادم سیوم بار آواز داد جمع گفتند که شیخ ترا میخواند
برخاستم و پیش شیخ آمدم شیخ آن تیریز و آستین بمن داد و گفت
ترا این را نگه دار که تو ما را چون این آستین و تیریزی آن جامه بستدم
و خدمت کردم و جای عزیز بنهادم و پیوسته بخدمت شیخ می آمدم و مرا
در خدمت شیخ بسیار فایده و روشناییها پدید آمد و حالها روی نمود
چون شیخ از نشابور برفت من پیش استاد امام ابوالقاسم قشیری
آمدم و حالی که پیدا می آمد با وی میگفتم و او میگفت برو ای پسر بعلم آموختن

مشغول باش

مشغول باش و هر روز آن روشنایی زیاده می‌شد و سه سال دیگر بعلم مشغول
بودم تا یک روز قلم از محبره برکشیدم سفید برآمد برخاستم و پیش استاد
امام آمدم و حال با وی بگفتم استاد امام گفت چون علم دست از تو
بداشت تو نیز دست از وی بدار بکار را باش و بمعامله مشغول گرد برخاستم
و رختها از مدرسه بخانقاه آوردم و بخدمت استاد امام مشغول شدم روزی
استاد امام در گرمابه رفته بود تنها من برفتم و دلوی چند آب در گرمابه بریختم
چون استاد برآمد و نماز بگذارد گفت این که بود که آب در گرمابه ریخت
من با خود گفتم که بیخردی کرده ام خاموش بودم دیگر بار گفت هم جواب
ندادم سیوم بار گفت گفتم من بودم استاد امام گفت ای ابوعلی
هرچه بوالقاسم بهفتاد سال یافت تو بیک دلو آب یافتی پس مدتی آنجا
پیش استاد امام بنشستم یکروز حالتی بمن درآمد که دران حالت گم شدم
و آن واقعه با استاد امام بگفتم استاد امام بگفت ای ابوعلی روش من ازینجا
فراتر نیست هرچه ازین فراتر بود راه فرا آن ندانم من با خود اندیشه کردم
که مرا پیری بایستی که مرا ازین مقام فراتر بردی و آن حالت زیادت می‌شد

من نام شیخ ابو القاسم گرگانی شنیده بودم روی بطوس نهادم هیچکار وی
نمیشناختم چون بشهر رسیدم جای او پرسیدم نشان دادند رفتم با جماعتی از مریدان
خویش در مسجد نشسته بود من دو رکعت تحیت مسجد بگزاردم و پیش وی در آمدم
وی سر در پیش داشت سر بر آورد و گفت بیا ای بو علی تا چه داری من سلام گفتم
و بنشستم و واقعهای خویش بگفتم شیخ گفت آری ابتدات مبارک باد هنوز
بهیچ درجه نرسیدهٔ اما اگر تربیت یابی بدرجهٔ بزرگ رسی من با خود گفتم که پیر من
اینست پیش او مقام کردم بعد از آنکه مرا مدتی دراز بانواع ریاضت و مجاهدت
فرموده بود بر من اقبال کرد و عقد مجلس فرمود فرزند خود را بحکم من کرد و هم
خواجه ابو علی فارمدی گوید قدس سره که پیش از آنکه شیخ ابو القاسم عقد مجلس فرماید
شیخ ابو سعید از میهنه بطوس آمده بود بخدمت وی رفتم گفت ای بو علی زود باشد
که چون طوطیئت در سخن آرند سببی بر باید که شیخ ابو القاسم مرا عقد مجلس
فرمود و سخن بر من گشاده گشت شیخ ابو بکر بن عبد الله الطوسی النساج قدس الله سره
وی نیز از اصحاب شیخ ابو القاسم گرگانیست و با ابو بکر دینوری نیز صحبت داشته است
از وی پرسیدند که دیدار مطلوب را بچه توان دید گفت بدیدهٔ صدق در آینهٔ طلب

وی فرموده که بتصور آب تشنگی نه نشاند و بفکرت آتش گرمی نبخشد و دعوی طلب
بمطلوب نرساند هم وی گفته تا هستی موهوم سوخته نشود و دیدهٔ دل بسوزن
غیرت از غیر او دوخته نشود خلوت خانهٔ جان بشمع تجلیات جانان
افروخته نگردد زیرا که تخم در زمین کاشته نگارند و نقش بر کاغذ نگاشته
نگارند گویند که در بدایت طلب مجاهدت بسیار کشید و مجاهدهٔ وی بجایی نا انجامید
بدرگاه خداوند تعالی بنالید بسرش ندا کردند که نساج یا در طلب فنا
کن ترا با فتح چه کار هم وی گفته توکل آنست که منع و عطا جز از حق تعالی
نه بینی عین القضاة همدانی در مصنفات خود آورده است که شیخ احمد غزالی
گفت که شیخ وی یعنی ابو بکر نساج در مناجات گفت الهی ما الحکمة
فی خلقی خداوندا در آفریدن من چه حکمت است جواب آمد که الحکمة فی خلقك
رؤیتی فی مرآة روحك و محبتی فی قلبك گفت حکمت آنست که جمال خود را
در آینهٔ روح تو بینم و محبت خود را در دل تو افکنم حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی
الطوسی قدس الله سره کنیت وی ابو حامد است و لقب وی زین الدین
انتساب وی در تصوف بشیخ ابو علی فارمدی است وی گفته لقد سمعت

الشیخ ابا علی الفارمدی عن شیخه ابی القاسم الکرکانی قدس الله سرهما
انه قال ان الاسماء التسعة والتسعین تصیر اوصافا للعبد وهو بعد
فی السلوک غیر واصل وی در اوایل حال در طوس و نیشابور بتحصیل علوم و تکمیل
آن اشتغال نمود بعد ازان با نظام الملک ملاقات کرد و قبول تمام یافت و با
جماعتی از افاضل که در صحبت نظام الملک بودند در مجالس متعدده مناظره و مجادله
کرد و بر ایشان غالب شد تدریس نظامیه بغداد بوی تفویض کردند در سنه اربع
وثمانین واربعمائه ببغداد رفت همه اهل عراق شیفته و فریفته وی شدند
قدری بلند و منزلتی ارجمند یافت بعد ازان همه را بیکبار ترک کرد و طریق
زهد و انقطاع پیش گرفت و قصد حج کرد در سنه ثمان وثمانین و اربعمائه
حج گزارد و بشام مراجعت نمود و مدتی آنجا بود و از آنجا به بیت المقدس
برفت و از آنجا بمصر و مدتی در اسکندریه بود بعد ازان بشام مراجعت کرد
و آن قدر که خواست آنجا بود بعد ازان بوطن باز گشت و بحال خود مشغول
شد و از خلق خلوت گزید و کتب متعدده تصنیف کرد چون کتاب احیاء العلوم
و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت التاویل چهل مجلد و مشکوة الانوار و غیر آن

از کتب مشهوره بعد ازان به نیشابور عود نمود و در نظامیه نیشابور درس گفت
بعد از چندگاه ترک کرد و بوطن باز گشت و از برای صوفیه بنای خانقاهی کرد
و از برای طلبه علم بنای مدرسه و اوقات خود را بر وظایف خیر توزیع نمود
از ختم قرآن و صحبت ارباب قلوب و تدریس علوم تا آن زمان که بجوار رحمت
حق پیوست در رابع عشر جمادی الاخری سنه خمس وخمسمائه یکی از اکابر علما
گفته است که روزی میان نماز پیشین و نماز دیگر بمسجد حرام در آمدم
و چیزی از وجد و احوال فقرا مرا فرو گرفته بود نمی توانستم که بایستم و بنشینم جای
می طلبیدم که ساعتی استراحتی کنم بجماعتخانه بعض رباطها که در حرم داشت
در آمدم و به پهلوی راست در برابر خانه بیفتادم و دست خود را زیر روی
ستون ساختم تا مرا خواب نگیرد و طهارت من منتقض نشود ناگاه یکی از
اهل بدعت که بآن مشهور بود آمد و مصلا بر در آن جماعتخانه بینداخت
و از جیب خود لوحی بیرون آورد گمان می بردم که از سنگ بود و بر آنجا چیزها
نوشته بودند آنرا ببوسید و پیش روی خود بنهاد و نماز دراز گزارد و روی
خود از هر دو جانب بر آنجا مالید و تضرع بسیار کرد بعد ازان سر خود بالا کرد

وآنرا بوسید و بر چشمهای خود مالید و باز بوسید و در جیب نهاد چون من
آنرا دیدم مرا ازان کراهت بسیار شد با خود گفتم که رسول صلی الله علیه وسلم
زنده بودی تا این مبتدع از اجزا دادی ازین شناعت که میکند و با این تفکر
خواب را از خود دور میکردم تا طهارت من فاسد نشود ناگاه از حس غایب شدم
در میان خواب و بیداری دیدم که عرصه‌ایست بسیار گشاده و مردم بسیار ایستاده اند
و در دست هر یک کتابیست مجلد و همه پیش شخصی در آمدند از حال ایشان سوال کردم
گفتند حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم اینجا نشسته است و اینجا اصحاب
مذاهب اند میخواهند که عقاید و مذاهب را از کتب خود بر رسول صلی الله علیه وسلم
خوانند و تصحیح مذاهب و عقاید خود کنند شخصی در آمد گفتند شافعی است رضی الله عنه
و در دست وی کتابی بمیان حلقه در آمد و بر رسول صلی الله علیه وسلم
سلام گفت رسول علیه السلام جواب داد و مرحبا گفت شافعی پیش وی بنشست
و ازان کتابی که داشت مذهب و اعتقاد خود خواند بعد ازان شخصی دیگر آمد
گفتند ابو حنیفه است رضی الله عنه و بدست وی کتابی بپهلوی شافعی بنشست
و ازان کتاب اعتقاد مذهب خود خواند و همچنین یک یک از اصحاب مذاهب می آمدند

تا باقی نماند مگر اندکی و هر که عرض مذهب خود میکرد وی را بپهلوی دیگری می نشاندند
همه فارغ شدند ناگاه یکی از روافض آمد و در دست وی جزوی چند جلد
ناکرده و در انجا ذکر عقاید باطله ایشان و قصد کرد که بمیان آن حلقه
در آید و آنرا بر رسول صلی الله علیه وسلم خواند یکی از انان که پیش رسول
صلی الله علیه وسلم بودند بیرون آمد و وی را زجر و منع کرد و جزوها را
از دست وی گرفت و بینداخت و وی را براند و اهانت کرد من چون دیدم
که قوم فارغ شدند و کسی نماند که چیزی خواند پیش آمدم و در دست
من کتابی بود مجلد آواز دادم و گفتم یا رسول الله این کتاب معتقد من
و معتقد اهل اسلام است اگر اذن فرمایی بخوانم رسول صلی الله علیه وسلم
گفت چه کتابست گفتم کتاب قواعد العقاید است که غزالی تصنیف کرده است
مرا بقرائت آن اذن داد بنشستم و از اول کتاب خواندن گرفتم تا بانجا رسیدم
که غزالی میگوید والله تعالی بعث النبی الامی القرشی محمدا صلی الله علیه
وسلم الی کافة العرب والعجم والجن والانس چون بانجا رسیدم اثر بشاشت
و تبسم در روی مبارک وی صلی الله علیه وسلم ظاهر شد چون بنعت و صفت وی

رسیدم پس التفات کرد و گفت این الغزالی غزالی آنجا استاده بود گفت غزالی
منم یا رسول الله پیش آمد و سلام گفت رسول صلی الله علیه و سلم جواب داد و دست
مبارک خود بوی داد غزالی دست مبارک رسول صلی الله علیه و سلم می بوسید و روی خود
بر آنجا می مالید بعد از آن نشست رسول صلی الله علیه و سلم بقرائت هیچ کس چندان
استبشار ننمود که بقرائت من قواعد العقاید را چون از خواب در آمدم
بر چشم من اثر گریه بود از آن کرامات و احوالی که مشاهده کرده بودم
شیخ ابو الحسن شاذلی که قطب زمان خود بود از واقعه که دیده چنین خبر داده است
که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم با موسی و عیسی علیهما السلام مفاخرت و مباهات
کرده است بغزالی رحمه الله حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم تعزیر بعضی منکران
غزالی را امر فرمود و اثر سوط تا وقت مردن بر تن وی ظاهر بود و من کلامه
رضی الله عنه و مکتوب کتبه الی بعض اصدقائه روح هست نمائی است
که کس را بدو راه نبود و سلطان و قاهر و متصرف وی بود و قالب اسیر
و بیچاره وی است هر چه بیند از روح بیند و قالب از آن بیخبر کل عالم را
با قیوم عالم همین مثال است که قیوم عالم هست نمائی است که هیچ ذره را

از ذرات عالم

از ذرات عالم قوام و وجود نیست بخود بل بقیومی وی است و قیوم هر چیزی
بضرورت با وی بهم باشد و حقیقت وجود وی را بود و وجود مقوم از وی
بر سبیل عاریت بود و هو معکم اینما کنتم این بود لیکن کسی که معیت نداند
الا معیت جسم با جسم یا معیت عرض با عرض یا معیت عرض با جسم و آن هر سه
در حقیقت حق قیوم عالم محال باشد این معیت فهم نتواند کرد و معیت قیومیت
قسم رابع است بلکه معیت بحقیقت اینست و این نیز هست نیست نمای است
کسانیکه این معیت نشناسند قیوم را هیچ نبینند و باز می نیابند و ایضا مثله کرد بادی
که در هوای صافی از زمین برخیزد و بر صورت مناره مستطیل بر خویش
بپیچد کسی در نگرد پندارد که خاک خود را می پیچاند و می جنباند و نه چنانست
که با هر ذره از آن هواست که محرک وی است لیکن هوا را نتوان دید و خاک را
توان دید پس خاک در محرکی نیست هست نمائی است و هوا هست نیست
نمای خاک را در حرکت خبر نی مسخر که و بیچاره که نیست در دست هوا و سلطنت همه
هوا راست و سلطنت هوا نا پیدا **شیخ احمد غزالی قدس الله سره** وی از اصحاب
شیخ ابو بکر نساج است تصنیفات و تألیفات معتبر و رسایل بی نظیر دارد

ویکی از آنها رساله سوانح است که لمعات شیخ فخر الدین عراقی بر سنن آن
واقع است چنانچه در دیباچه لمعات میگوید اما بعد این کلمه چند در بیان مراتب
عشق بر سنن سوانح زبان وقت املا کرد و یکی از فصول سوانح اینست که معشوق
بهمه حال خود معشوق است پس استغنا صفت اوست و عاشق بهمه حال خود عاشقست
پس افتقار صفت اوست عاشق را همه معشوق در باید پس افتقار همه صفت اوست
و معشوق را هیچ چیز در نمی باید که خود را دارد لاجرم صفت او استغنا باشد
بیت همواره تو دل ربوده معذوری غم هیچ نیازموده معذوری من بی تو هزار
شب بخون در بودم تو بی تو شبی نبوده معذوری روزی در مجلس وعظ وی قاری
این آیت خواند که یا عبادی الذین اسرفوا الآیة وی گفت شرفهم بیاء الاضافة
الی نفسه بقوله یا عبادی ثم انشد وهان علی اللوم فی جنب حبها وقول الاعادی
انه لخلیع اصم اذا نودیت باسمی وانی اذا قیل لی یا عبدها لسمیع روزی کسی
از وی پرسید حال برادرش حجة الاسلام کو دی کجاست گفت وی در خونست
سایل ویرا طلب کرد در مسجد یافت از قول شیخ احمد تعجب کرد و قصه را با حجة الاسلام
گفت گفت راست گفت من در مسئله از مسایل مستحاضه فکر میکردم یکی از صوفیان

از قزوین

از قزوین بطوس رسید حجة الاسلام در آمد ویرا از حال برادر خود شیخ احمد پرسید
آنچه میدانست گفت گفت با تو از کلام وی هیچ نیست گفت آری جزوی داشت
پیش آورد او در آن تامل کرد و گفت سبحان الله ما طلب کردیم و احمد یافت گویند
وقتی که محتضر بود چهارپایان وی گشاده شدند و رم کردند پیش وی گفتند بالفراست
دانست گفت چون ما فرود آمدیم هر که خواهد گو سوار شود در سنه سبع عشر و خمسمایه
از دنیا برفت و قبر وی در قزوین است خواجه یوسف همدانی قدس الله سره
کنیت وی ابو یعقوبست امام عالم عارف ربانی صاحب الاحوال و المواهب الجزیلة
و الکرامات و المقامات الجلیلة در ابتدا به بغداد رفته و ملازمت مجلس شیخ ابو اسحق
شیرازی کرد و کار وی بالا کرد و بر اقران خود در علم فقه و غیر آن خصوصا در علم
نظر فایق آمد و شیخ ابو اسحق ویرا با صغر سن بر بسیاری از اصحاب خود تقدیم
میکرد و از جمعی کثیر در بغداد و اصفهان و سمرقند حدیث سماع کرد بعد از آن
ترک همه کرد و طریق عبادت و ریاضت و مجاهدت پیش گرفت و مشهور آنست
که انتساب وی در تصوف بشیخ ابو علی فارمدی است و گفته اند که با شیخ عبدالله
جوینی و شیخ حسن سمنانی قدس سرهما نیز صحبت داشته است در مرو ساکن شد

و از آنجا بهراه آمد و چند گاه اقامت کرد بعد از آن اهل مرو از وی التماس مراجعت
بمرو کردند بمرو آمد باز بهراه رفت بعد از آن عزیمت مراجعت بمرو کرد در راه
فوت شد و در شهور سنه خمس وثلثین وخمسمائه همانجا که فوت شد دفن کردند
و بعد از چند گاه بمرو نقل کرده شد و مزار وی در مرو ظاهر و مشهور است شیخ محیی الدین
بن العربی قدس سره در بعضی از مصنفات خود میگوید که در سنه اثنین وستمائه
شیخ اوحد الدین حامد کرمانی در شهر قونیه در منزل من بود و وی گفت که
در بلاد ما خواجه یوسف همدانی رحمه الله که زیادت از شصت سال بر سجاده شیخی
و ارشاد نشسته و روزی در زاویه خود بود که خاطر بیرون رفتن در دل وی خطور کردی
و عادت وی آن بود که در غیر جمعه بیرون آید و آن بر وی گران آمدی و نمی
دانست که کجا می باید رفت بر مرکبی سوار شد و سر وی را بگذاشت تا هر کجا
که خدای تعالی خواهد وی را ببرد آن مرکب وی را از شهر بیرون برد و به بادیه در آورد
تا وی را بمسجدی ویران رسانید و بمسجد در آمد دید که شخصی سر در کشیده
بعد از ساعتی سر بالا کرد جوانی بود با هیبت گفت یا یوسف مرا مسئله مشکل شده است
و ذکر کرد شیخ آنرا بیان فرمود بعد از آن گفت ای فرزند هر گاه ترا مشکل شود

بشهر درآی و از من بپرس و مرا در رنج میفکن شیخ گفته است که آن جوان بمن
نظر کرد و گفت هر گاه که مرا مشکلی شود هر مشکلی مرا یوسفی است مثل تو شیخ
ابن العربی میگوید من از آنجا دانستم که مرید صادق بصدق خود بتحریک شیخ
بجانب خود می تواند کرد شیخ نجیب الدین بزغش شیرازی قدس سره فرمود
که وقتی جزوی چند از سخنان مشایخ بدست من افتاد مطالعه کردم بغایت
خوش آمد طالب آن می بودم تا بدانم که آن تصنیف کیست و از کلام وی
چیزی دیگر بدست می آوردم شبی بخواب دیدم که پیری با شکوه و وقار
محاسنی سفید بغایت نورانی باندرون خانقاه در آمد و بموضع رفت تا
وضو سازد جامه سفید نیکو پوشیده بود و بر آن جامه بخطی درشت با آب زر
آیة الکرسی نوشته چنانکه سر تا پای جامه را گرفته بود من در عقب وی
رفتم جامه را بیرون کرد و بمن داد و در زیر آن جامه سبز پوشیده بود
از آن نیکوتر و بهمان طریق آیة الکرسی بر آن نوشته آنرا نیز بمن داد و گفت
نگاهدار تا وضو سازم چون وضو ساخت گفت یکی ازین دو جامه یکی را بتو
میدهم کدام را میخواهی من اختیاری نکردم گفتم هر چه تو خواهی نیک آید جامه سبز را

در منزل بوسید و سعید را خود دید پس گفت مرا می‌شناسی من مصنف آن جزوام
که طالب آن بودی ابو یوسف همدانی و آن رتبة الحیوة نام است و مرا دیگر
مصنفات است ازان خوبتر مثل منازل السائرین و منازل السالکین چون
از خواب درآمدم عظیم خرم شدم چنین گویند که وقتی در نظامیهٔ بغداد وعظ
میگفت و فقیهی معروف بابن السقا در مجلس برخاست و مسئله پرسید گفت
بنشین که در کلام تو رائحهٔ کفر می‌یابم و شاید که مرگ تو نه بر دین اسلام باشد بعد ازان
بمدتی نصرانی‌ای باسم رسالت از پادشاه روم بجانب خلیفه آمد ابن سقا بجانب
وی رفت و از وی التماس مصاحبت کرد و گفت میخواهم که دین اسلام را بگذارم
و در دین شما درآیم نصرانی آن را قبول کرد و با وی بقسطنطنیه رفت و بپادشاه
روم پیوست و نصرانی شد و بر نصرانیت مرد گویند ابن سقا قرآن حفظ داشت
در مرض موت از وی پرسیدند که هیچ از قرآن بر خاطر تو مانده است گفت هیچ
باقی نمانده است الا این آیه که ربما یود الذین کفروا لو کانوا مسلمین و بعضی
قصهٔ ابن سقا را بر غیر این وجه حکایت کرده‌اند چنانچه در ذکر شیخ محیی الدین
عبدالقادر گیلانی قدس سره بیاید ان شاء الله تعالی خلفاء خواجه ابو یوسف همدانی

چهارند

چهارند خواجه عبدالله برقی و خواجه حسن اندقی و خواجه احمد یسوی و خواجه
عبدالخالق غجدوانی قدس الله تعالی اسرارهم و بعد از خواجه یوسف هر یک ازین
چهار کس در مقام دعوت بوده‌اند و خلفای دیگر بطریق ادب در خدمت ایشان
بوده و چون خواجه احمد یسوی بطرف ترکستان عزیمت کرد جمیع یاران را
بمتابعت خواجه عبدالخالق غجدوانی دلالت کرد همچنین است در رسالهٔ بعضی
از متأخران مشایخ این خاندان **خواجه عبدالخالق غجدوانی قدس الله سره**
روش ایشان در طریقت حجت است و مقبول همه فرق اند علی الدوام
در راه صدق و صفا و متابعت شرع و سنت مصطفی صلی الله علیه و سلم
و مجانبت و مخالفت بدعت و هوا کوشیده‌اند و روش پاک خود را
از نظر اغیار پوشیده‌اند ایشان را سبق ذکر دل در جوانی از خواجه خضر علیه السلام
بوده و بران سبق مواظبت نموده‌اند و خواجه خضر علیه السلام ایشان را
بفرزندی قبول کردند و فرمودند که در حوض آب درآی و غوطه خور و بدل
بگوی لا اله الا الله محمد رسول الله چنان کردند و این سبق را گرفتند و بکار مشغول
شدند و کشادها یافتند و از اول حال تا آخر حال روزگار ایشان نزدیک

همه خلق مقبول و محمود بود بعد از ان شیخ الشیوخ عالم عارف ربانی خواجه امام
ابو یعقوب یوسف همدانی قدس الله تعالی روحه بنجارا آمدند خواجه عبد الخالق
صحبت ایشان دریافتند و معلوم کردند که ایشان از اهدل بوده و در صحبت ایشان می بودند
تا مدتی که در بخارا بودند و گفتند که خواجه خضر بر سبق ایشانند و خواجه ابو یوسف
بر صحبت و خرقه و بعد از خواجه یوسف خواجه عبد الخالق بریاضت مشغول شدند
و احوال خود را پوشیده میداشته اند و لایت ایشان چنان شد که در یک وقت
نماز بکعبه میرفتند و می آمدند و در شام ایشان را مرید بسیار پدید آمد و خانقاه
و آستانه پیدا شد در ایام عاشورا جمعی انبوه در حضرت خواجه نشسته بودند
و ایشان در معرفت سخن میگفتند ناگاه جوانی در آمد بر صورت زاهدانه
خرقه در بر و سجاده بر کتف و در گوشه بنشست حضرت خواجه بوی نظر کردند
بعد از ساعتی آن جوان برخاست و گفت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
فرموده است اتقوا فراسة المومن فانه ینظر بنور الله سر این حدیث چیست
خواجه فرمودند که سر این حدیث آنست که زنار ببری و ایمان آری آن جوان گفت
نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه بخادم اشارت فرمودند خادم بر جست

و خرقه از سر جوان بر کشیده

و خرقه از سر جوان بر کشید در زیر خرقه زناری پیدا شد جوان فی الحال زنار ببرید
و ایمان آورد حضرت خواجه فرمودند ای یاران بیایید تا ما نیز بموافقت
این نو عهد زنارها را قطع کنیم و ایمان آریم چنانکه وی زنار ظاهر را ببرید و ما نیز
زنار باطن را که عبارت از عجب است ببریم تا چنانکه وی آمرزیده شد ما نیز
آمرزیده شویم حالتی عجب بر یاران ظاهر شد در قدمهای خواجه می افتادند
و تجدید توبه میکردند روزی درویشی پیش خواجه بگفت اگر خدای تعالی
مرا مخیر گرداند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنیم چه من در همه عمر
بر مراد نفس نرفته ام و در ان حال بهشت مراد نفس من باشد و دوزخ مراد
حق تعالی خواجه این سخن را رد کردند و فرمودند که بنده را باختیار چه کار
هر کجا گوید رو رویم و هر کجا گوید باش باشیم بندگی اینست نه انکه تو میگویی
آن درویش گفت شیطان را بر روندگان راه هیچ دست باشد خواجه فرمودند
هر رونده که بسر حد فنا نرسیده باشد چون در خشم شود شیطان بر وی دست یابد
اما آن رونده که بفنای نفس رسیده باشد وی را خشم نباشد بلکه غیرت باشد
شیطان از وی بگریزد این چنین صفت آنکس را مسلم شود که روی براه حق دارد

وکتاب خدای عز و جل بدست راست گیرد و سنت رسول علیه السلم بدست چپ گیرد
و در میان این دو روشنائی راه سلوک کند روزی مسافری از راه دور بحضرت
خواجه آمده بود ناگاه جوانی خوب صورت بحضرت خواجه آمد و طلب دعا
کرد خواجه دعا کرد و آن جوان ناپیدا شد آن مسافر پرسید این
جوان چه کس بود خواجه فرمودند که فرشته بود که مقام وی در آسمان چهارم
بود بسبب تقصیری از مقام خود دور افتاده بود بآسمان دنیا آمد با فرشتگان
دیگر گفت چه کار کنیم تا حق تعالی مرا باز بهمان مقام رساند فرشتگان ویرا
باینجا نشان دادند آمد و دعا در خواست کرد دعا کردیم و اجابت شد
و بمقام خود باز رسید آن مسافر گفت خواجه ما را بدعا ایمان مدد کنید
باشد که ازین درگاه سلطان ایمان بسلامت بریم خواجه فرمودند وعده
آنست که بعد از ادای هر فریضه هر کسی که دعا کند مستجاب شود تو بر کار باش
و ما را بدعای خیر یاد کن بعد از ادای فرایض و ما نیز ترا یاد کنیم باشد که در میان
اثر اجابت ظاهر شود هم در حق شما و هم در حق ما خواجه عارف ریوگری قدس سره
خواجه عبد الخالق را سه خلیفه بودند خواجه احمد صدیق و خواجه عارف ریوگری

و خواجه اولیاء کلان و سلسله نسبت ارادت حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند
قدس الله سره ازینجماعت بخواجه عارف میرسد خواجه محمود الخیر فغنوی قدس الله سره
وی از خلفای خواجه عارف است قدس الله تعالی سرهما خواجه علی رامیتنی قدس الله سره
وی از خلفاء خواجه محمود است و لقب ایشان حضرت عزیزانست و ویرا
مقامات عالیه و کرامات ظاهر بسیار بوده است و بصنعت بافندگی مشغول
می بوده اند و این فقیر از بعضی اکابر چنین استماع دارد که اشارت بایشانست
آنچه مولانا جلال الدین رومی قدس سره در غزلیات خود فرموده است بیت
گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی بنده اعیان بخارا خواجه نساج را
و قبر ایشان در خوارزم مشهور است بزار و متبرک به از ایشان پرسیدند
که ایمان چیست فرمودند که کندن و پیوستن و نیز از ایشان پرسیدند که صوفی
بقضا مشوقانه کی برخیزد و فرمودند که پیش از صبح و از ایشان منقول است
که میفرمودند که اگر در روی زمین یکی از فرزندان خواجه عبد الخالق غجدوانی
قدس سره بودی منصور هرگز بر دار نرفتی خواجه محمد بابا سماسی قدس سره
وی خلیفه حضرت عزیزانست و خواجه بهاء الدین را نظر قبول بفرزندی از ایشان

بوده است و ایشان نه کبارها که بر قصر هندوان می گذشته اند میفرمودند
که ازین خاک بوی مردی می آید و زود باشد که قصر هندوان قصر عارفان
می شود تا روزی از منزل امیر سید کلال که از خلفای ایشانند بطرف قصر
عارفان متوجه شدند و فرمودند که آن بوی زیادت شده است همانا که
آن مرد متولد شده است چون نزول فرمودند از ولادت خواجه سه روز
گذشته بود جد ایشان معالجه برسینه ایشان که بتضرع و نیاز تمام
بخدمت خواجه محمد بابا بردند فرمودند که وی فرزند ماست و ما او را
قبول کردیم و توجه باصحاب کردند و فرمودند که این آن مرد است که ما
بوی وی شنیده بودیم مقتدای روزگار شود و امیر سید کلال را فرمودند
که در حق فرزندم بهاء الدین تربیت و شفقت دریغ مداری و ترا بحل
نکنم اگر تقصیر کنی امیر فرمودند مرد نباشم اگر در وصیت خواجه تقصیر کنم
حضرت خواجه بهاء الدین فرمودند که چون خواستم که متاهل شوم جدم
مرا بخدمت خواجه محمد بابا فرستاد بسماس که برکت قدم ایشان
باین منزل رسد چون بلقای ایشان مشرف شدم اول کرامتی که من دیدم

گردم آن بود

گردم آن بود که دران شب در من نیازی و تضرعی پیدا شده بود در جامع
و در مسجد ایشان درآمدم و دو رکعت نماز گذاردم و سر بسجده نهادم بتضرع
و نیاز تمام نمودم دران میان بر زبان من گذشت که الهی قوت کشیدن
بار بلای خود و تحمل محنت محبت خود مرا کرامت فرمای چون بامداد بحضرت
خواجه درآمدم فرمودند ای فرزند در دعا چنین می باید گفت الهی آنچه
رضای حضرت تو در آنست این بنده ضعیف را بران دار بفضل و کرم خود
اگر خداوند تعالی بحکمت خود بدوستی بلا فرستد بعنایت خود آن دوست را
قوت آن بار دهد و حکمت آنرا بروی ظاهر گرداند باختیار طلب بلا دشوار است
گستاخی نباید کرد بعد ازان طعام حاضر شد چون بخوردیم قرصی بمن دادند
در خاطر من گذشت که اینجا سیر خوردیم و همین ساعت بمنزل خواهیم رسیدن
این نان را بچکار آید چون روان شدند من در رکاب ایشان به نیاز تمام
میرفتم و اگر تفرقه در باطن من پیدا می شد میفرمودند خاطر را نگاه می باید
داشت در راه بمنزل یکی از محبان رسیدند به بشاشت و نیاز تمام پیش آمد
چون نزول فرمودند دران فقیر اثر اضطرابی مشاهده نمودند گفتند حقیقت

حال چیست براستی بازنمای گفت سر بشر حاضر است ولی بیان نیست خواجه
توجه بمن کردند و فرمودند که آن قرص را بیار که عاقبت بکار آمد و مرا
از مشاهدهٔ آن احوال یقین بحضرت ایشان زیادت شد سید امیر کلال قدس سره
وی خلیفهٔ خواجه محمد بابای مذکور است و حضرت خواجه بهاء الدین را نسبت
صحبت و تعلیم آداب سلوک طریقت و تلقین از ایشان است روزی مجمعی
عظیم بود حضرت امیر خواجه را طلبیدند و روی بایشان کرده گفتند فرزند
بهاء الدین نفس حضرت خواجه محمد بابا را قدس سره در حق شما بتمامی بجای
آوردم گفته بودند که آنچه از تربیت در حق شما بجا آوردم تو در حق فرزندم
بهاء الدین بجا آری و دریغ نداری چنان کردم و اشارت بسینهٔ
خود کردند و گفتند که پستان از برای شما خشک کردم و مرغ روحانیت
شما از بیضهٔ بشریت بیرون آمد اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است
اکنون اجازت است هر جا بوی مشام شما میرسد از ترک و تاجیک طلبید
و در طلب کاری بموجب همت خود تقصیر مکنید و چنین آورده‌اند از حضرت خواجه
که فرمودند چون این نفس از حضرت امیر قدس سره ظاهر شد آن واسطهٔ ابتلاء شد

اگر بهمان صورت

اگر بر همان صورت بمتابعت امیر می‌بودیم از ابتلا دورتر و بسلامت نزدیکتر
می‌بودیم روزی حضرت امیر حضرت خواجه را گفتند چون استاد شاگرد را
تربیت کند هر آینه خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد مطالعه کند تا ویرا
اعتماد شود بر آنکه تربیت وی جایگیر افتاده است و اگر خللی در کار شاگرد
بیند آن خلل را اصلاح نماید آنگاه فرمودند فرزند من امیر برهان
حاضر است و هیچکس دست تصرف بروی ننهاده است و تربیت معنوی
نکرده است در نظر من بتربیت وی مشغول شوید تا اثر آنرا مطالعه
نمایم و مرا بر صنعت شما اعتماد شود حضرت خواجه مراقب نشسته بودند
و متوجه حضرت امیر سید شدند و از غایت رعایت ادب امتثال آن
امر متوقف گشته حضرت امیر فرمودند توقف نمی‌باید کرد حضرت خواجه
امتثال امر کردند و متوجه باطن امیر برهان شدند و بتصرف در باطن
وی مشغول شدند در حال آثار آن تصرف در باطن و ظاهر امیر برهان
پیدا گشت و حالی بزرگ در وی پیدا آمد و اثر سکر حقیقی ظاهر شد قثم شیخ
قدس الله سره وی از مشایخ ترک است از خاندان خواجه احمد یسوی حضرت

خواجه بهاء الدین بموجب آن نفس که خدمت امیر سید کلال با ایشان گفتند
که اکنون اجازتست هر جا که بوی ایشان بمشام شما میرسد از ترک و تاجیک طلب کنید و در طلب
کاری تقصیر مکنید نزدیک قثم شیخ رفتند در اول ملاقات خربزه میخورد خربزه
را سوی ایشان انداخت ایشان از غایت حرارت طلب پوست را همچنان
بر سبیل تبرک بتمامی خوردند شبی در ان مجلس همچنین واقع شد در همان مجلس
خادم شیخ درآمد و گفت سه شتر و چهار اسب غایب کرده ام شیخ اشارت
بحضرت خواجه کردند بترکی گفتند آنی بخشی توتوکز چهار کس از مریدان
چنان بهیبت در ایشان [illegible] افتادند که گویی خونی در میان است حضرت خواجه
قدس سره فرمودند که هر گاه شناختن صفت مشایخ ترک باشد هر آینه از آن
طریقهای ایشان [illegible] انچه لایق ایشان نوشته شود و معروض گردد خواجه در مراقبه
بدو زانو درآمدند و متوجه گشتند بعد از ادای نماز شام خادم درآمد و گفت
شتران و اسپان [illegible] موجود آمدند خدمت خواجه دو سه ماه که پیش و ملازمت
و متابعت قثم شیخ رحمه الله بودند آخر الامر ایشان را تشریف داد و گفت مرا
زیستن دراز هم تویی و تو بر همه مقدم و سالها چون از نواحی نخشب و بخارا آمدی

خواجه رعایت او کردندی

خواجه رعایت او کردندی و او گفتی این صفت طلبکاری که در تو می بینم در هیچکس از
طالبان و صادقان مطالعه نکرده ام و این قثم شیخ از غایت انقطاع
و کمال بی تعلقی که داشت در آخر حیات یکی از یتیمهای بخارا درآمد و انواع سواد
گرد و بیرون آمد و آثار صحبت وی ظاهر بود بر در کلبه نشست و آنانکه با وی
بودند از فرزندان و متابعان همه را بخواند و گفت زبان نقل با سینه است
کلمه توحید بر موافقت بگوییم بگفت و دیگران بگفتند در حال جان بحق تسلیم کرد

خلیل آتا قدس الله سره

خدمت خواجه بهاء الدین فرمودند که شبی در اوایل
این کار در خواب دیدم که حکیم آتا رحمه الله تعالی از کبار مشایخ ترکند مرا بدرویشی
سپارش می نمایند چون بیدار شدم صورت آن درویش بر خاطر من بود
و مرا جده بود صالحه والده پدر من آن خواب را با ایشان گفتم فرمودند
که ای فرزند ترا از مشایخ ترک نصیبی خواهد بود و من دایم طلب آن درویش
می بودم تا روزی در بازار بخارا با او ملاقات واقع شد او را شناختم
پرسیدم نام او خلیل بود در ان وقت با او مجالست و مکالمت میسر نشد
چون بمنزل رفتم شب رسید قاصدی بیامد که آن درویش خلیل ترا میطلبد

و ایام تیرماه بود پاره میوه برگرفتم و نزدیک او رفتم چون او را دیدم خواستم
که آن خواب را با او بگویم بزبان ترکی گفت آنچه در خاطر تست پیش ما عیانست
حاجت بیان نیست حالت من دیگر شد و میل خاطر بصحبت وی بسیار شد
و در صحبت او احوال شگرف و چیزهای غریب و عجیب مشاهده می شد از وی
و بعد از مدتی او را پادشاهی مملکت ماوراءالنهر مسلم شد و مرا ملازمت
و خدمت وی می بایست نمودن و در اوقات ملازمت نیز چیزهای بزرگ
ازو مشاهده افتاد و با من شفقت بسیار میکرد گاهی بلطف و گاهی بعنف
مرا ادب خدمت که در بایست می آموخت و از آن جهت فواید بسیار بمن
و در مقام سیر و سلوک درین راه قوی بکار آمد و مدت شش سال برین طریق
در خدمت او بودم که در ملا رعایت اداب سلطنت او می نمودم و در خلا
محرم صحبت خاص او بودم و پیش از مملکت شش سال دیگر با او مصاحب افتاد
و بسیار وقت در حضور خواص بارگاه خود میگفت هر که از جهت رضای حق تعالی
ما را خدمت کند در میان خلق بزرگ شود و مرا معلوم می شد که مقصود او کیست
بعد ازین مدت چون مملکت مجازی او را زوال شد و در لحظه آن ملک و

خدم و حشم

خدم و حشم هبا منثورا شدند و تمامی کار دنیا بر دل من سرد شد ببخارا آمدم
و در ریورتون که از دیههای بخاراست ساکن شدم خواجه بهاء الدین
نقشبند قدس سره نام ایشان محمد بن محمد البخاریست ایشان را نظر قبول بفرزندی
از حضرت خواجه محمد بابا سماسی است و تعلیم آداب طریقت از سید
امیر کلال چنانچه گذشت اما بحقیقت ایشان اویسی بوده اند و تربیت
از روحانیت خواجه عبد الخالق غجدوانی یافته اند چنانچه میفرمودند
که شبی در مبادی احوال و غلبات جذبات بسه مزارات متبرکه
که از مزارات بخارا رسیدم بهر مزار چراغی دیدم افروخته و در چراغدان
روغن تمام و فتیله اما فتیله را اندک حرکتی می بایست داد تا از روغن
بیرون آید و بازکی برافروزد در مزار آخرین متوجه قبله نشسته ام
و در ان توجه غیبتی افتاد مشاهده کردم که دیوار قبله شق شد و تختی
بزرگ پیدا شد پرده سبز در پیش وی کشیده و گرداگرد آن تخت جماعتی
خواجه محمد بابا را در میان ایشان شناختم دانستم که ایشان گذشتگان اند
از آن جماعت یکی مرا گفت بر تخت خواجه عبد الخالق اند و آن جماعت خلفای ایشان اند

وبهر یک اشارت کرد خواجه احمد صدیق و خواجه اولیای کلان و خواجه عارف
ریوکردی و خواجه محمود الخیر فغنوی و خواجه علی رامیتنی قدس الله تعالی ارواحهم
چون بخواجه محمد بابا سماسی رسید گفت ایشان را خود در حال حیات خود یافته
شیخ تو اند و ترا کلاهی داده اند و ترا ان کرامت کرده اند که بلائی نازل شده
از برکت تو دفع شود انگاه الجماعت گفتند گوش دار و نیک شنو که حضرت
خواجه بزرگ سخنان خواهند فرمود که در سلوک راه حق سبحانه ترا ازان
چاره نباشد از الجماعت درخواستم که بر حضرت خواجه بزرگ سلام کنم و جمال
مبارک ایشان مشرف شوم پرده از پیش گرفتند پیری دیدم نورانی سلام کردم
جواب دادند انگاه سخنانی که بمبدا سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد
با من در میان آوردند و گفتند آن چراغها که بان کیفیت با تو نمودند اشارت
و بشارت است ترا باستعداد و قابلیت این راه اما فتیله استعداد را در حرکت
می باید آورد تا روشن شود و اسرار ظهور کند و دیگر فرمودند و مبالغه نمودند
که در همه احوال قدم بر جادهٔ امر و نهی و عمل بعزیمت و سنت بجای آری
و از رخصتها و بدعتها دور باشی و دایما احادیث مصطفی صلی الله علیه وسلم

پیشوای خود

پیشوای خود سازی و متفحص و متجسس اخبار و آثار رسول صلی الله علیه وسلم و صحابه
کرام او رضوان الله تعالی علیهم اجمعین باشی بعد ازین سخنان آن جماعت مرا
گفتند شاهد صدق حال تو آنست که فردا علی الصباح فلان جا بروی و فلان
کار بکنی و تفصیل آن در مقامات ایشان مذکور است و گفتند بعد ازان متوجه
نسف شو بخدمت امیر سید کلال چون بموجب فرموده ایشان به نسف رفتم و بخدمت
امیر قدس سره رسیدم حضرت امیر الطاف فرمودند و التفاتها نمودند و مرا
تلقین ذکر کردند و بطریق نفی و اثبات بطریق خفیه مشغول ساختند و چون
در واقعه مأمور بودم بعمل عزیمت بذکر علانیه عمل نکردم کسی از ایشان سوال کرد
که درویشی شما موروث است یا مکتسب ایشان فرمودند بحکم جذبة من جذبات
الحق توازی عمل الثقلین بعنایت مشرف گشتم باز از ایشان پرسید که
در طریقهٔ شما ذکر جهر و خلوت و سماع می باشد فرمودند که نمی باشد پس گفت
بنا طریقهٔ شما بر چیست فرمودند که خلوت در انجمن بظاهر با خلق و بباطن با حق سبحانه
از درون شو آشنا و ز برون بیگانه وش این چنین زیبا روش کم می بود اندر جهان
آنچه حق سبحانه و تعالی می فرماید که رِجالٌ لا تُلهیهِم تِجارةٌ ولا بیعٌ عن ذِکرِ الله اشارت

باین مقام است گویند که حضرت خواجه زاهر کز غلام و کنیزک نمی بوده است ایشانرا
از بعضی سوال کردند فرمودند که بندگی با خواجگی راست نمی آید کسی از ایشان پرسید
سلسلهٔ حضرت شما بکجای رسد فرمودند که از سلسله کسی بجایی نمیرسد و میفرمودند
که نفسهای خود را متهم باید داشت که هر که بعنایت حق سبحانه نفس خود را ببدی
شناخته باشد و مکر و کید او را دانسته نزد او این عمل سهل است از روندگان
این راه بسیار بوده اند که گناه دیگری را بر خود نهاده اند و بار آن کشیده اند
و میفرمودند قوله تعالی یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله اشارت باینست که در
هر طرفة العینی نفی این وجود طبیعی می باید کرد و اثبات معبود حقیقی می باید نمود
شیخ جنید قدس سره میفرمودند شصت سال است که در ایمان آورده‌ایم و هنوز
در آنیم و میفرمودند که نفی وجود نزدیک ما اقرب طرق است و لیکن جز بترک اختیار
و دید قصور اعمال حاصل نمیشود و میفرمودند که تعلق بما سوی رونده این راه را
حجاب بزرگ است شعر تعلق حجابست و بیحاصلی چو پیوندها بگسلی واصلی اهل
حقیقت ایمان را چنین تعریف کرده اند که الایمان عقد القلب بنفی جمیع ما تولهت
القلوب الیه من المنافع والمضار سوی الله تعالی میفرمودند طریقهٔ ما صحبت است

و در خلوت شهرت

و در خلوت شهرت است و در شهرت آفت خیریت در جمعیت است و جمعیت در صحبت بشرط
نفی بودن در یکدیگر و آنچه آن بزرگ فرموده است تعالوا نؤمن ساعة اشارت بآنست
که اگر جمعی از طالبان این راه با یکدیگر صحبت دارند در آن جزو که بسیار است
امید است که ملازمت و مداومت بر آن منتهی بایمان حقیقی شود و میفرمودند که طریقهٔ
ما عروة وثقی است چنگ در ذیل متابعت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم زدن است
و اقتدا بآثار صحابهٔ کرام رضوان الله علیهم کردن است و درین طریقه باندک
عمل فتوح بسیار است اما رعایت متابعت سنت کاری بزرگ است هر که ازین
طریقه ما روی گرداند خطر دین دارد و میفرمودند که طالب می باید که در زمانی
که با دوستی از دوستان حق سبحانه صحبت میدارد واقف حال خود
باشد و زمان صحبت را با زمان گذشته موازنه کند اگر تفاوت یابد
بحکم اصبت فالزم صحبت آن عزیز را غنیمت داند و میفرمودند لا اله نفی آلهه
طبیعت است الا الله اثبات معبود بحق جل جلاله محمد رسول الله خود را در مقام
فاتبعونی در آوردنست مقصود از ذکر آنست که بحقیقت کلمهٔ توحید رسد و حقیقت
کلمه آنست که از گفتن کلمه ما سوی بکلی نفی شود بسیار گفتن شرط نیست و میفرمودند

که حضرت عزیزان علیه الرحمة والرضوان می گفتند که زمین در نظر این طایفه چون سفره ایست
و ما می گوییم چون روی ناخنی است هیچ چیز از نظر ایشان غایب نیست و می فرمودند که لب توحید
می توان رسیدن اما لب معرفت رسیدن دشوار است وقتی که حضرت خواجه
بسفر مبارک می رفته اند یکی از بزرگان اکابر خراسان را تعلیم ذکر کرده بوده اند و
در وقت مراجعت با ایشان گفتند فلان کس تکرار سبق ذکر تعلیم گرفته بود کم مشغولی
کرد فرمودند که باکی نیست پس از وی پرسیدند که ما را هیچ خواب دیدی گفت آری
فرمودند که همین بس است از این سخن معلوم می شود که هر کرا اندک رابطه با این عزیزان
می باشد امید است که آخر الامر ملحق بایشان گردد و آن سبب نجات و رفع درجات وی
گردد شخصی در حضرت ایشان گفت فلان کس رنجور است توجه خاطر شریف دریوزه
میدارد فرمودند که اول باز گشته می باید انگاه توجه خاطر شکسته از صدمت
ایشان طلب کرامات کردند فرمودند کرامات ما ظاهر است با وجود چندین بار گناه
بر روی زمین توانیم رفت و می فرمودند که از حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سره پرسیدند
که در پیش جنازه شما کدام آیت خوانیم فرمودند که آیت خواندن کاری بزرگ است
این بیت خوانید بیت چیست از این خوبتر در همه آفاق کار دوست بر دوست رفت

بار نزدیک بار

یار بنزدیک یار پس حضرت خواجه فرمودند در پیش جنازه ما این بیت خوانید بیت
مفلسانیم آمده در کوی تو شیئا لله از جمال روی تو از حضرت مولانا جلال
الدین خالدی رحمه الله پرسیدند که نسبت سلوک و طریقه خواجه بهاء الدین
از متأخران مشایخ طریقه که مناسبت دارد فرمودند که سخن از متقدمان
گویید دویست سال زیاده است تا این نوع ظهور آثار ولایت که بر حضرت
خواجه بهاء الدین شده است هیچکس از مشایخ طریقت از متأخران نشده است
شیخ قطب الدین نام پیری از اصحاب خواجه بخراسان تشریف آورده بود
وی گفت که من خورد سال بودم حضرت خواجه مرا فرمودند که بفلان کبوترخانه
رو و کبوتر بچه چند بیاور چون کبوتر بچه کان می آوردم مرا خاطر بان میل
کرد که یک کبوتر بچه زنده نگاه داشتم و بحضور خواجه بیاوردم چون کبوتر بچه کان را
بکشتند و بر حاضران قسمت کردند مرا ندادند و گفتند فلان کس نصیب خود زنده
گرفته است وفات ایشان در شب دوشنبه سیم ماه ربیع الاول سنه احدی وتسعین
وسبعمائة قدس الله تعالی روحه **خواجه علاء الدین عطار قدس الله سره**
نام وی محمد بن محمد البخاری است از کبار اصحاب خواجه بهاء الدین بوده است

وحضرت خواجه در ایام حیات خود حواله تربیت بسیاری از طالبان با ایشان
میکرده و میفرموده که علاء الدین خیلی بار بر ما سبک کرده است لاجرم انوار ولایت
و آثار آن علی الوجه الاتم الاکمل از ایشان بظهور پیوسته است و بیمن صحبت
و حسن تربیت ایشان بسیاری از طالبان از پایگاه بعد و نقصان بمتکاه
قرب و کمال رسیده‌اند و مرتبه تکمیل و کمال یافته‌اند این فقیر از بعضی عزیزان
شنیده است که قدوة العلماء المحققین و اسوة الکبراء المدققین صاحب التصنیفات
الفائقة و التحقیقات الرائقة السید الشریف الجرجانی رحمة الله علیه توفیق
انخراط در سلک ایشان یافته بوده است و بنیاز و اخلاص تمام بخادمان و ملازمان و اصحاب
ایشان دانسته بارها می‌گفته که تا من بصحبت شیخ زین الدین علی کلا رحمة الله
نرسیده‌ام از رفض نرستم و تا بصحبت خواجه علاء الدین عطار قدس سره نپیوستم
خدای را نشناختم بعضی از کلمات قدسیه ایشان را که در مجالس صحبت می‌فرموده‌اند
خواجه محمد پارسا قدس سره در قید کتابت آورده بودند و چیزی از آن به نیت
تبرک و استرشاد مذکور میگردد سابقه عنایت ازلی می‌باید دید و از امیدواری
آن عنایت بی‌علت و طلب آن عنایت لحظه غافل نمی‌باید بود و از استغنا

خود را نگاه می‌باید داشت و اندک حق را بزرگ می‌باید شمرد و ترسان و لرزان
می‌باید بود از ظهور استغنای حقیقی خاموشی از سه صفت باید که خالی نبود یا
نگاهداشت خطرات یا مطالعه ذکر دل که گویا کننده باشد یا مشاهده احوال
که بر دل گذرد خطرات منع نبود احتراز از آن دشوار باشد اختیار طبیعی نیست که
بیست سال در نفی آن بودیم ناگاه به نسبت خطر گذشت اما قرار نیافت خطرات را
منع کردن کاری قویست بعضی بر آنند که خطرات را اعتباری نیست اما نباید
گذاشت تا متمکن نگردد که بتمکن آن سده در مجاری فیض پدید آید بنابرین
دایم متفحص احوال باطن باید بود و خود را بنفس زدن تهی کردن ظاهرا بر
مرشد در حضور یا غیبت برای نفی خطرات است که تمکن یافته است در باطن
و سبب آن آنست که هر معنی در لباس صورتی بود و بهر وقت خود را بنفس زدن
از خطرات و موانعی که تمکن یافته است تهی می‌باید کرد در خود رفتن است و از خود
رفتن و اصل معتبر در راه اینست و علامت در خود رفتن است و از خود رفتن
و اصل معتبر در راه انست و علامت در خود رفتن از خود رفتن است غیبت
از خود و حضور با حق سبحانه بقدر عشق است و نتیجه محبت مفرط است عشق نیز که

بیشتر غیبت او از خود و حضور با معشوق بیشتر چون ملک و ملکوت بر طالب پوشیده
شود و فراموش کرده فنا بود و چون هستی سالک بر سالک پوشیده شود فناء فنا
بود بعد از هر نمازی از پنج نماز و بعد از مذاکرهٔ علم بیست بار کلمهٔ استغفار را
گفتن مدد است در سعی و توجه که ذکر کرده شد صیقل بر روی آینه باید بر دستهٔ
آینه یا بر پهلو یا بر پشت فایده نیست هر در زمان بذکر خفیه مشغول اند بعده میگویند
نه بدل مقصود بسیار گفتن نیست در یک نفسی سه کرت بگوید لا اله الا الله از طرف
راست آغاز کند و بدل فرود آورد و محمد رسول الله از جانب چپ آرد بی مجاهده نمود
اینش از صبح و بعد از شام در خلوت و فراغت از خلق شیخ فرید الدین عطار
قدس سره میگوید شعر صد هزاران قطره خون از دل چکید تا نشان قطره زان یافتیم
یا در یک نفس نه کرت یا هژده کرت اگر نتیجه ندهد از سر گیرد از مزارات مشایخ کبار
رحمهم الله زیارت کننده بهمان مقدار فیض می تواند گرفت که صفت آن بزرگ
شناخته است بهمان صفت توجه نموده و دران صفت درآمده اگرچه قرب
صوری در زیارت مشاهد مقدسه اثر بسیار است اما در حقیقت توجه بارواح مقدسه
را بعد صوری مانع نیست در حدیث نبوی که صلوا علی حیث ما کنتم بیان و برهان

این سخن

این سخن است و مشاهده صور مثالیه اهل قبور کم اعتبار دارد در جنب شناختن
صفت ایشان دران توجه و دران زیارت و با اینهمه خواجه بزرگ قدس الله سره
می فرمودند مجاور حق سبحانه و تعالی بودن احق و اولی است از مجاورت
خلق و این بیت بر زبان مبارک ایشان بسیار گذشتی شعر گو تا کی گور مردان
پرستی بگرد کار ایشان گرد و رستی مقصود از زیارت مشاهد اکابر
دین رضی الله عنهم می باید که توجه بحق سبحانه و تعالی بود و روح آن برگزیده
حق را وسیلهٔ کمال توجه بحق گردانیدن چنانچه در حق تواضع با خلق
باید که هر چند توجه ظاهر را با خلق بود بحقیقت با حق سبحانه باشد زیرا که
تواضع با خلق از آنگاه پسندیده افتد که خاص مر خدا را باشد با آن معنی که
ایشان را مظاهر آثار قدرت و حکمت بیند والا آن صفت باشد نه تواضع
طریق مراقبه از طریق نفی و اثبات اعلی و اقرب است بجذبه از طریق مراقبه
بمرتبهٔ وزارت و تصرف در ملک و ملکوت می توان رسید و اشراف
بر خواطر و نظر موهبت نظر کردن و باطن را منور گردانیدن از دوام مراقبه است
از ملکهٔ مراقبه و دوام جمعیت خاطر و دوام قبول دلها حاصل است و این معنی را

جمع و قبول ع نامند حضرت عزیزان را علیه الرحمة والرضوان سوال کردند از
ذکر علانیه فرمودند باجماع علما در نفس اخیر بلند گفتن و تلقین کردن جایز است
و درویش را هر نفس نفس اخیر است وفات حضرت خواجه علاء الدین قدس سره
بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستوم رجب سنه اثنی و ثمانمائه بوده است
و روضهٔ مطهر ایشان در ده نوخنانیان است **خواجه محمد پارسا قدس سره**
نام ایشان محمد بن محمد بن محمود الحافظی البخاری است قدس سره ایشان نیز
از کبار اصحاب خواجه بزرگ اند قدس الله سره در حق ایشان فرموده اند و بحضور
اصحاب خود با ایشان خطاب کرده اند که حقی و امانتی که از خلفای خاندان
خواجگان قدس الله ارواحهم باین ضعیف رسیده است و آنچه درین راه کسب کرده است
آن امانت را بشما سپردیم چنانچه برادر دینی مولانا عارف سپرد قبول می باید
کرد و آن امانت را بخلق حق سبحانه و تعالی باید رسانیدن ایشان تواضع نمودند
و قبول کردند و در مرض اخیر در غیبت ایشان در حضور اصحاب و احباب در حق
ایشان فرمودند مقصود از ظهور ما وجود اوست او را بهر دو طریق جذبه
و سلوک تربیت کرده ایم اگر مشغول شود جهانی از و منور گردد و در محل دیگر صفت

برخ بنظر

برخ بنظر موهبت او را اکرام کردند و قصهٔ برخ رضی الله عنه در کتاب
قوت القلوب مذکور است و در محل دیگر فرمودند هر چه او میگوید حق تعالی آن میکند
بحکم حدیث صحیح ان من عباد الله من لو اقسم علی الله سبحانه لابره میگویم
بگوی او میگوید و در محل دیگر او را تلقین ذکر خفیه فرمودند و او را اجازت
دادند بعمل بر موجب آنچه داند از دقایق و حقایق آداب طریقت و تعلیم آن
الی غیر ذلک من التشریفات التی لا تعد و لا تحصی و چون در محرم سنه اثنین
و عشرین و ثمانمائه به نیت طواف بیت الله الحرام و زیارت نبی علیه السلم
از بخارا بیرون آمدند و از راه نسف و صغانیان و ترمذ و بلخ و هراة بقصد زیارت
مزارات متبرکه روان شدند همه جا سادات و مشایخ و علما مقدم شریف
ایشان را مغتنم شمردند و با کرام و اعزاز تمام تلقی نمودند بخاطر می آید که چون
از ولایت جام می گذشتند و بقیاس چنان می نماید که در اواخر جمادی الاولی
یا اوایل جمادی الاخری بوده باشد از سال مذکور پدر این فقیر با جمعی کثیر از
نیازمندان و مخلصان بقصد زیارت ایشان بیرون آمده بودند و هنوز عمر من
پنج سال تمام نشده بود یکی از متعلقان را گفت که مرا بر دوش گرفته پیش محفهٔ محفوف

با نوار بلند شان دهشت ایشان فرمودند و یک سر نبات کرمانی عنایت فرمودند
امروز از آن شصت سال است هنوز صفای طلعت منور ایشان در چشم من است
و لذت دیدار مبارک ایشان در من همانا که رابطهٔ اخلاص و اعتقاد و ارادت
و محبتی که این فقیر را نسبت بخاندان خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم واقع است
بر کرت نظر ایشان بوده باشد و امید میدارم که بیمن رابطه در زمرهٔ محبان و مخلصان
ایشان محشور کردم لمنه و جوده و چون بنده بیثرب رسیدند بواسطهٔ حرارت هوا
و خوف راه میان اصحاب سخنی میگذشت و فی الجمله فتوری بعزیمت آن راه یافته
بوده است دیوان مولانا جلال الدین رومی قدس الله سره بتفاول گشاده اند
این ابیات بر آمد بیت رو برای عاشقان حق باقبال ابد ملحق روان باشید
همچون مه بسوی برج مسعودی مبارک باد تان این ره بتوفیق و امان الله بهر شهری
و بهر جائی بهر دستی که بهمودی از آنجا این مکتوب بخارا فرستاده بودند باسمه سبحانه
نوشته شد این مکتوب در روزی که بیرون آمده شده بود از یثرب بور حمیت هی و سایر
بلاد المسلمین عن الآفات و المخافات و آن روز یازدهم بود از جماد الاخری سنه
اثنین و عشرین و ثمانمائه در حال صحت و سلامت و رفاهیت و وثوق تمام بفضل و

کرم الهی

کرم الهی جل ذکره و قوت قلب و قوت یقین بفیض فضل نامتناهی بحکم اشارات و بشارات
کان رسول الله صلی الله علیه و سلم یتفاول و لا یتطیر و قال رسول الله صلی الله علیه و سلم
لم یبق بعدی من النبوة الا المبشرات یراها المؤمن او یری له و هذا حدیث
متفق علی صحته شعر یا نبی الهدی حدیثک غوثی و اعتصامی بابکم و النجاة
و چون در کنف صحت و عافیت و سلامت و رفاهیت بمکه محرمه رسیده اند و ارکان
حج تمام گزارده اند ایشان را مرضی عارض شده چنانچه طواف وداع در عماری
کرده اند و از آنجا متوجه مدینه شده اند در راه اصحاب را طلبیده اند و املا
فرموده اند که بسم الله الرحمن الرحیم جاءنی سید الطائفة الجنید قدس سره
فی ضحوة یوم السبت التاسع عشر من ذی الحجة اثنین و عشرین و ثمانمائة عند
انصرافنا من مکة المبارکة زادها الله تکریما و برکات و نحن نسیر مع الرکب
و انا بین الیقظة و النوم فقال رضی الله عنه فی زیارته و بشارته القصد
مقبول فحفظته هذه الکلمة و سررت بها ثم استیقظت من الحالة الواقعة
بین النوم و الیقظة الحمد لله علی ذلک و بعد از ان کلمات دیگر را هم بعبارت
عربی املا فرموده اند که ترجمهٔ آن این میشود که این کلمه و حصه که از سید الطائفه

قدس سره واقع شده کلمه ایست جامعه تامه و بشارتیست شامله عامه ما را و اولاد
ما را و اصحاب و احباب حاضر و غایب ما را زیرا که قصد ما درین سفر عظام و ادعیه
که کرده شد بهر موقف و مقام مصالح دینی و دنیوی همه بود و آن قصد مقتضای
این بشارت مقرون بقبول والحمد لله حمداً طیباً مبارکاً یوافی نعمه و یکافی
مزیده که هر روز چهارشنبه بیست و سیوم بمدینه رسیده اند و از حضرت رسالت
صلی الله علیه وسلم بشارتها یافته اند و آن مسوده املا طلبیده تا بران زیادت
کنند چون مطالعه کردند فرمودند که همینها بس است و زیادت ننوشتند روز پنجشنبه
بجوار رحمت حق پیوستند مولانا شمس الدین قاری رومی و اهل مدینه
و قافله بر ایشان نماز کردند و شب جمعه دران منزل مبارک نزول فرمودند
در جوار قبه شریفه امیر المؤمنین عباس رضی الله عنه دفن کردند و حضرت شیخ
زین الدین الخوافی رحمه الله از مصر سنگی سفید برای ایشان آورده است و لوح قبر ایشان
ساخته و بآن از سایر قبور ممتاز است یکی از ثقات که از مخصوصان ولد
بزرگوار ایشان است گفته که خواجه برهان الدین ابونصر چنین فرموده اند
که دران وقت که حضرت والد من فوت می شدند بر بالین ایشان حاضر بودم چون

حاضر شدم

حاضر شدم روی مبارک ایشان گشادم تا نظری کنم چشم بگشادند و تبسم نمودند
قلق و اضطراب من زیادت شد بپایان پای ایشان آمدم و روی خود
بر کف پای ایشان نهادم پای خود بالا کشیدند و چون خبر ایشان
که در مدینه رسول صلی الله علیه وسلم نقل کردند بعضی از اکابر بعجم رسید این
عبارت فرمود که همانجا بارند که از آنجا بارند یکی از مریدان و معتقدان
خواجه گوید که چون حضرت خواجه عزیمت حجاز میکردند در وقت وداع گفتم
خواجه شما رفتند فرمودند که رفتیم و نرفتیم و از انفاس متبرکه ایشانست که
بیکی از اصحاب نوشته بودند خاطر این فقیر دایماً نگران احوال ظاهری و باطنی شما
می باشد و علی الدوام بنسبت آن برادر منتظر نظرات بی علت الهی می بود
سید الطایفه جنید قدس سره فرموده است ان بدت عین من الکرام الحقت
اللاحقین بالسابقین و با اینهمه اصل معتبر نزدیک کبرای این قدس الله
ارواحهم آنکه کوشش را مگذار و بخشش را چشم مدار حضرت خواجه ما را
قدس سره سوال کردند که طریقت بچه توان یافت فرمودند که بشرع و دیگر تعبد المحافظه
علی الدوام المتوسط فی الطعام لا فوق الشبع و لا الجوع المفرط در تقلیل منام علی طریق

اعتدال المزاج کوشیدن علی الخصوص احیا بین العشائین وقبل الصبح حیث
لا یطلع علیه احد بتوجه در خود رفتن و نفی خواطر علی الخصوص خاطر تمنی بر نسبت
حال و ماضی و استقبال بسی موثر است فی رفع الحجب عن القلب و ذکر اذا سکت اللسان
عن فضول الکلام نطق القلب مع الله و اذا نطق اللسان سکت القلب و الصمت
علی قسمین صمت اللسان و صمت القلب عن خواطر الاکوان فمن صمت لسانه و لم یصمت
قلبه خف وزره و من صمت لسانه و قلبه ظهر له سره و تجلی له ربه عز و جل و من لم یصمت
بلسانه و لا بقلبه کان مملکة للشیطان و سخرة له اعاذنا الله سبحانه من ذلک
و من صمت قلبه و لم یصمت بلسانه فهو ناطق بالحکمة ساکت عن فضول الکلام رزقنا الله
سبحانه ذلک بفضله و کرمه خواجه ابونصر پارسا قدس سره و بعد از وی بجای وی
ثمرهٔ شجرهٔ طیبهٔ وی بود خواجه حافظ الدین ابونصر محمد بن محمد بن محمود الحافظی
البخاری رحمه الله که پایهٔ علوم شریعت و رسوم طریقت پدر بزرگوار
خود دریافته بودند و در نفی وجود و بذل موجود کار از وی گذرانیده
و در ستر حال و تلبیس بمثابه بودند که هرگز از ایشان ظاهر نشدی که درین راه قدمی
نهاده اند و از علوم این طایفه بلکه از سایر علوم چیزی دانسته اگر از ایشان

سوال کردندی فرمودندی که بکتاب رجوع کنیم چون کتاب بگشادندی همان محل بر آمدی
که آن مسئله بودی یک دو ورق پس و پیش کم ازین تخلف نکردی روزی
در مجلس شریف ایشان ذکر شیخ محی الدین العربی قدس الله سره و مصنفات
وی میرفت از والد خود نقل کردند که ایشان می فرمودند که فصوص جان است
و فتوحات دل و نیز می فرمودند هر که فصوص را نیک بداند ویرا داعیهٔ متابعت
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم قوی میگردد و توفی رحمه الله فی شهور سنه خمس
و ستین و ثمانمائه و قبر ایشان در بلخ است خواجه حسن عطار قدس سره
ایشان فرزند حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره و ثمرهٔ شجرهٔ ولایت
ایشان جذبهٔ قوی داشته اند و بصفت جذبه هرگاه در هر که میخواسته اند
تصرف میکرده اند و ویرا از مقام حضور و شعور باین عالم بکیفیت بیخودی و بیشعوری
میرسانیده اند و ذوق غیبت و فنا که بعضی از ارباب سلوک را علی سبیل الندرة
بعد از مجاهدهٔ بسیار میسر میشود چشانیده در همه ماوراء النهر و خراسان
کیفیت تصرف ایشان در طالبان و زایران اشتهار تمام دارد هر که بدست
بوسی شریف ایشان مشرف شدی از پای بیفتادی و دولت غیبت و بیخودی دست دادی

چنین استماع افتاده است که یکروز بامداد از خانه بیرون آمدند و کیفیتی غایب
داشته‌اند هر کرا نظر بر ایشان افتادی همه را کیفیت بیخودی روی نمودی
و بیخود بیفتادندی یکی از دردمندان این طبقه در سفر مبارک هراة رسید آثار
جذبه و غیبت و بیخودی و حیرت از روی ظاهر بود گاهی که در بازارها میگذشت
چنان می‌نمود که ویرا اثر باطنی فرو گرفته است و با مردم شد خلق و گفتگوی
ایشان چندان شعوری ندارد عزیزی ازین سلسله که این فقیر بخدمت ایشان
میرسید میفرمودند که کار آن درویش بیش ازین نیست که این فقیر علی الدوام
صورت خواجه حسن را مراقب باشد و نگاه می‌دارد و برکت این نگاه داشت
صفت جذبه ایشان بوی سرایت کرده و حضرت خواجه حسن چنانکه طریقهٔ
سلسلهٔ خواجگانست گاهی بزیارت بیماران در می‌آمدند و بیماری ایشان را
برمی‌داشته‌اند در وقتی که بعزیمت سفر مبارک شیراز رسیده بودند یکی از
اکابر آنجائی که نسبت بایشان ارادت و اخلاص تمام بوده است مرضی طاری
گشته بود حضرت خواجه بزیارت وی درآمده بودند آن عزیز صحت یافته و خواجه
مریض شدند و دران مرض نقل فرمودند و نقل ایشان در شب دوشنبه عید قربان

[illegible]

سنه ست وعشرین وثمان مائه بوده است و نعش مبارک ایشان از شیراز
بولایت صغانیان که مدفن والد بزرگوار ایشان است نقل کردند مولانا یعقوب
چرخی قدس الله سره در اصل از چرخ بوده‌اند که یکی از دیههای غزنین است
و از اصحاب خواجه علاء الدین عطار اند بلکه از اصحاب خواجه بزرگ قدس سره بوده‌اند
و بعد از وفات خواجه بزرگ بصحبت خواجه علاء الدین رسیده‌اند و از وی
آرند که می‌فرمودند که اول بار که بصحبت خواجه بزرگ قدس سره رسیدم فرمودند
که ما بخود کاری نمیکنیم امشب ببینیم که اگر ترا قبول کنند ما نیز قبول کنیم حضرت مولانا
میفرمودند که هرگز شبی از آن بر من سخت تر نگذشته بود که در فکر آن بودم
که این در بر من بقبول گشایند یا رد کنند چون بامداد پیش ایشان رفتم
فرمودند که قبول کردند اما تو در صحبت خواجه علاء الدین خواهی بود بعد از آن
من بولایت بدخشان افتادم و خدمت خواجه علاء الدین بعد از وفات
خواجه بزرگ بصغانیان آمدند و متوطن شدند پس کسی پیش من فرستادند
که حضرت خواجه فرموده بودند که در صحبت ما خواهی بود پیش ایشان رفتم مادام
که حیات ایشان بود در صحبت ایشان بودم و جناب مخدومی ارشادپناهی

خواجه ناصرالدین عبیدالله ادام الله تعالی ظلال ارشاده علی مفارق الطالبین بصحبت
ایشان رسیده اند فرمودند که در هراه بودم مرا داعیهٔ خدمت مولانا یعقوب
شد متوجه ولایت صغانیان شدم بمحنت و مشقت بسیار بانجا رسیدم
و از سخنان ایشان چنان معلوم می شد که آن راه را تمام یا اکثر پیاده رفته بودند
فرمودند که چون بصحبت ایشان مشرف شدم بر روی مبارک ایشان اندک
بیاضی که موجب نفرت طبیعت می باشد بود و با من در لباس سیاست و درشتی
خوی ظاهر شدند و چندان سیاست نمودند و درشتی گفتند که نزدیک بود که باطن من از
ایشان منقطع شود و مرا یأس تمام حاصل گردد بسیار محزون و مغموم شدم باز
دیگر بمجلس شریف ایشان رسیدم بر من بصفت محبوبی ظاهر شدند که هرگز هیچ
کس را چنان محبوب ندیده بودم و با من لطف بسیار نمودند و دران وقت که خدمت
خواجه این سخن میفرمودند در نظر این فقیر بصورت عزیزی بر آمدند که مرا رابطهٔ
ارادت و محبت تمام نسبت بوی بود و چندگاه بود که از دنیا رفته بود و فی الحال
خلع آن صورت کردند مرا تصور آن شد که شاید آن صورت همین در خیال من
بوده باشد بعد از ان از بعض همراهان شنیدم که وی هم آنرا مشاهده کرده بود

و عقیدهٔ این فقیر

و عقیدهٔ این فقیر آنست که آن خلع و لبس صورت باختیار و شعور ایشان بوده
اثبات آن معنی را که از خدمت مولانا یعقوب نقل کردند چنین استماع افتاده است
که خدمت مولانا یعقوب میفرمودند که طالبی که بصحبت عزیزی می آید چون
خواجه عبیدالله می باید آید چراغ مهیا ساخته و روغن و فتیله آماده کرده همین
کوکردی بان می باید داشت بعد خدمت خواجه عبیدالله فرمودند که خدمت مولانا
یعقوب با شیخ زین الدین الخوافی رحمهما الله پیش مولانا شهاب الدین
سیروانی هم سبق بوده اند روزی از من پرسیدند که میگویند شیخ زین الدین
بحل وقایع و تعبیر منامات مشغولی می نمایند و دران باب اهتمام تمام دارند
گفتم آری چنانست ساعتی از خود غایب شدند و طریقهٔ ایشان چنان بود
که ساعة فساعة از خود غایب می شدند چون حاضر شدند این بیت خواندند
بیت چو غلام آفتابم هم از آفتاب گویم * نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم **خواجه
علاء الدین غجدوانی قدس سره** خدمت خواجه عبیدالله فرمودند که خواجه علاء الدین
غجدوانی از اصحاب خواجه بود خدمت خواجه دیر بصحبت خواجه محمد پارسا فرموده
بودند و استغراق تمام داشت و بغایت شیرین سخن بود و گاه بودی که در میان سخن

از خود غایب شدی وقتی که خدمت خواجه محمد پارسا بسفر مبارک سمرقند
ویرا نیز می بردند یکی از اکابر سمرقند گفته است که از خدمت خواجه درخواست
کردم که خواجه علاء الدین بسیار پیر و ضعیف شده است از وی کاری
نمی آید اگر ویرا ازین سفر معذور دارند دور نمی نماید خواجه فرمودند
که ما وی هیچ کار نداریم چرا که چون ویرا می بینیم از نسبت عزیزان یاد می آید

مولانا نظام الدین خاموش

[illegible] وی از اصحاب خواجه علاء الدین است
و خواجه بزرگ را قدس سره در اوان تحصیل در صحبت یکی از علماء نواحی بخارا
دیده بوده است و بعد از آن بصحبت خواجه علاء الدین رسیده و پیش
از رسیدن بصحبت ایشان بانواع ریاضات و مجاهدات مشغول
می بوده است و در تزکیه نفس و تصفیه دل جهدی بلیغ می نموده میگفته اند
اول بار که عزیمت صحبت خواجه علاء الدین کردم یکی از اصحاب خواجه
بزرگ قدس سره بیرون منزل ایشان نشسته بود چون مرا دید گفت مولانا
نظام الدین وقت شد که از زهدها و پاکیزگیها خود بگذری آن بر خاطر من
گران آمد چون بنزدیک خواجه در آمدم ایشان نیز همین عبارت فرمودند

اما بر خاطر

اما بر خاطر من گران نیامد خدمت مولوی مخدومی مولانا سعد الدین کاشغری رحمه الله
میگفته اند که پیوسته پیش جامه ایشان چرب می بود و مرا مشکل می بود که سبب آن
چیست آخر چنان معلوم شد که در اثنای طعام خود بجهة غلبه حال که داشتند
هیچه از دست ایشان می افتاد و شوربائی که میخوردند بر جامه ایشان میریخت
و چرب میشد و هم ایشان می گفتند که چون در صحبت خواجه علاء الدین آثار
جذبه و غلبه حال ظاهر شده بوده است خدمت خواجه خواستند که ایشانرا
باز آرند فرمودند تا لغزا برند و خدمت خواجه فوطه بسته بودند و خود بآن
اشتغال می نمودند چون وقت لغزا انداختن رسید مولانا نظام الدین
را طلبیدند و نوشته بدست وی دادند که لغزا اندازد چون یک لغزا انداختند
مغلوب شدند و نوشته از دست ایشان افتاد خواجه فرمودند مولانا نظام
الدین بر چنین کسی را حق سبحانه و تعالی بخود مشغول کرده است ما نمی توانیم
که ویرا از آن باز آریم و هم ایشان گفتند که مولانا نظام الدین فرمودند
که روزی خدمت خواجه را عزیمت زیارت خواجه محمد علی حکیم ترمذی
قدس الله سره شد من همراه رفتم و همانجا که بودم متوجه شدم روحانیت ایشان

حاضر شد چون حضرت خواجه بمزار ایشان رسیده اند حالی یافتند همانا که
جهت آنرا دانسته بودند چون باز آمدند خواستند که بمن مشغول شوند و نوعی
تصرف کنند من نیز متوجه شدم خود را بمثابه کبوتری یافتم و حضرت خواجه را
چون شاهبازی که در عقب من پرواز میکردند بهر جا که میگریختم در دنبال من
بودند آخر مضطر گشتم پناه بروحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
بردم و در انوار بی نهایت آن محو شدم حضرت خواجه را مجال تصرف نماند
از آن غیرت بیمار شدند و هیچ کس سبب بیماری ایشانرا نمیدانست و هم ایشان
میگفتند که یکی از معتقدان مخلصان ایشانرا مرضی عارض شد گفتند
بعیادت وی میرویم در راه گفتند که فلانکس بارها بسی خدمتهای شایسته
کرده است می باید چون عیادت وی کنیم بزیر بار وی درآییم و مرض ویرا
برداریم خاطر من از آن سخن بسیار ترسان شد چون ببالین وی نشستند
وی بر روی بستر افتاده بود و مجال سخن و حرکت نداشت و حضرت مولانا
ساعتی متوجه شدند آن شخص باز نشست و آغاز سخن گفتن کرد ایشان
سر برآوردند و گفتند این بار هم حواله است که بسیار سخن میگویی چون بیرون

آمدند گفتند دیدیم

آمدند گفتند دیدیم که وی برفتنی است و بار وی برداشتنی نیست باز آنرا
بوی حواله کردیم و آن شخص در همان مرض برفت و هم ایشان میگفتند
که یک شب یکی از منکران به نسبت با ایشان سخنی میگفت و من در مقابل
نیز سخن میگفتم چنانکه سخن دراز کشید و از آنجا که ما بودیم تا منزل ایشان
مسافتی بعید بود که امکان نبود که آواز برسد چون بامدادش با ایشان
رفتم گفتند دوش آواز تو مارا تشویش میداد می باید که هر کس هر چه گوید
خاطر با آن مشغول نداری و در کار خود مشغول باشی جناب مخدومی خواجه عبید الله
ادام الله بقاءه فرمودند که یکروز احرام ملازمت ایشان بسته بودم یکی
از آشنایان مرا در راه پیش آمد وی خمر خورده بود و آثار آن بروی
ظاهر بود و مرا ازین سخن آگاهی نه چون بصحبت ایشان رسیدم گفتند
مگر تو خمر خوردی گفتم نی گفتند پس ترا چه حالت گفتم در راه بمستی رسیدم
و با هم سخنی گفتیم گفتند پس این حال اوست که بتو سرایت کرده است
و هم ایشان فرمودند که حضرت مولانا نظام الدین گفتند که یکی از اکابر
سمرقند که نسبت با اخلاص و محبت و ارادت بسیار داشت بیمار شد

و مشرف بموت گشت فرزندان و متعلقان وی نیازمندی بسیار کردند
مشغولی کردیم دیدیم که ویرا امکان بقا و حیات نیست مگر در ضمن وی ویرا
در ضمن گرفتیم صحت یافت بعد از چند گاه نسبت بما تهمتی واقع شد که بعضی
باهانت و اذلال ما گشت و آن شخص می توانست که دران باب سعی نماید
وآنرا دفع کند اما خویشتن داری کرد و خود را بان نیاورد خاطر ما از وی
آزرده شد ویرا از ضمن اخراج کردیم بیفتاد و بمرد و هم ایشان فرمودند
که روزی بما خبر آوردند که مولانا نظام الدین بیمار شده اند چون پیش ایشان
رسیدم ایشان را تب محرقی عظیم گرفته بود چنانچه آتش کرده بودند و جامهای
بسیار بر ایشان پوشیده و آن هیچ تسکین نیافته بود ساعتی بنشستم یکی
از اصحاب ایشان که گندم باسیا برده بود در آمد با جامهای تر و سرمای بسیار
خورده که در راه آسیا در آب افتاده بود چون حضرت مولانا ویرا دید گفت
ویرا گرم سازید که این سرمای ویست که بمن سرایت کرده است چون چنان
کردند تب ایشان تسکین یافت و بحال خود باز آمدند خواجه عبد الله امامی
قدس الله سره وی نیز از اصحاب خواجه علاء الدین است قدس الله سره وی گفته است

که اول بار

که اول بار که بصحبت خواجه رسیدم این بیت خواندند بیت تو ز خود کم شو وصال
اینست و بس کم شدن کم کن کمال اینست و بس وی در بعضی رسایل خود
ذکر کرده است که طریقه توجه طایفه علائیه و پرورش نسبت باطنی ایشان
چنانست که هرگاه که خواهند که بدان اشتغال نمایند اولا صورت آن شخص
که این نسبت ازو یافته اند در خیال آورند تا آن زمان که اثر حرارت و کیفیت
معهوده ایشان پیدا شود بعد از آن آن خیال را نفی نکنند بلکه آنرا با نگاه
بچشم و گوش و همه قوی بآن خیال متوجه بقلب شوند که عبارتست از حقیقت
جامعه انسانی که مجموع کاینات از علوی و سفلی مفصل آنست اگرچه آن
از حلول در اجسام منزه است اما چون نسبتی میان او و میان این قطعه
لحم صنوبری واقع است چشم و گوش و فکر و خیال و همه قوی را بران باید گماشتن
و حاضر آن بودن و بر در دل نشستن و ما شک نداریم که درین حال کیفیت
غیبت و بیخودی رخ نمودن آغاز کند آن کیفیت را راهی فرض می باید
کردن و از پی آن رفتن و هر فکری که در آید متوجه حقیقت قلب خود بنفی آن کردن
و بآن چیز مشغول شدن و بآن تحمل تکلفی در کار نیست و بآن نفی شود التجا بصورت

آن شخص باید کردن و آن را لحظه لحظه نگاه داشتن تا باز آن نسبت پیدا شود از میان
خود آن صورت نفی میشود اما باید که شخص متوجه آن صورت را نفی نکند
و هم وی گفته است در معنی کلمهٔ طیبه نفی عبارتست از راجع گردانیدن کثرت
و صور اشیا با آن عین واحد که مقصود و مطلوب همه سالکان آنست و اثبات
عبارتست از مشاهده کردن آن عین در همه صور و اینها را عین آن واحد
دیدن پس لا اله یعنی این صور متوهمه غیریتش منفی است و راجع با آن یک اصل
و الا الله یعنی این معنی واحد است که باین صور می نماید مولانا سعد الدین
الکاشغری قدس سره در اوایل حال بتحصیل علوم اشتغال داشته اند و کتب متداوله
جمع کرده بوده اند و جمعیت صوری نیز داشته اند چون داعیهٔ این طریق پیدا
کردند ترک و تجرید تمام کرده بصحبت مولانا نظام الدین خاموش پیوستند میگفته اند
که بعد از چند سال که بصحبت ایشان مشرف شده بودم مرا داعیهٔ زیارت
حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفا و تکریما قوی شد از ایشان اجازت
خواستم فرمودند که هر چند می نگرم ترا امسال در قافلهٔ حاجیان نمی بینم و پیش
از آن واقعها دیده بودم که متوهم می بودم و ایشان گفته بودند که برو مترس

گفتند چون مردی

گفتند چون مردی این واقعها را بخدمت مولانا زین الدین عرض کن که
مردی متشرع است و بر جادهٔ سنت ثابت و مراد ایشان حضرت شیخ
زین الدین خوافی بود رحمه الله که آن روز در خراسان در مقام ارشاد
و شیخوخت متعین بودند چون بخراسان رسیدم بحج رفتن چنانچه مولانا
نظام الدین گفته بودند در توقف افتاد بعد از آن اسباب لهای بسیار
میسر شد و چون بخدمت شیخ زین الدین رسیدم و آن واقعها را عرض
کردم ایشان فرمودند که با ما بیعت کن در قید ارادت ما در آی گفتم عزیزی
که این طریقه از ایشان گرفتم هنوز در قید حیاتند شما اینید اگر میدانید
که در طریقت این طایفه این جایزست چنان کنم ایشان فرمودند که استخاره
کن گفتم مرا بر استخارهٔ خود اعتماد نیست شما استخاره کنید گفتند تو استخاره
کن که ما هم استخاره کنیم چون شب رسیدم دیدم که جمعی طبقهٔ خواجگان
بر بالای خانقاهی که حضرت شیخ آن وقت آنجا می بودند در آمدند و خشتها
را می کندند و دیوارها می افکندند و آثار قهر و غضب بر ایشان ظاهر بود دانستم
که آن اشارتست بمنع است از آنکه بطریقهٔ دیگر در آیم خاطر من فارغ شد

پای دراز کردم و بیاسودگی در خواب شدم چون بامداد بخدمت شیخ در آمدم بی
آنکه من واقعه خود بگویم گفتند طریق یکیست و همه با یکی باز میگردد بهمان طریق
خود مشغول باش اگر واقعه یا شکلی پیش آید با ما بگوی آن قدر که توانیم مدد کنیم
بر خدمت مولوی غلبه و استیلا معنی که با آن مشغولی میکردند ظاهر بود باندک
توجهی آثار غیبت و کیفیت بیخودی روی می نمود کسی را که بر آن وقوف نبود
توهم آن میکرد که مگر ایشان را خواب می آید در اوایل که بصحبت ایشان رسیدم
در مسجد جامع پیش ایشان نشسته بودم ایشان چنانکه عادت ایشان بود
از خود غایب شدند مرا گمان آن شد که مگر ایشان را خواب می آید گفتم اگر ساعتی
باستراحت اشتغال نمایند دور نمی نماید ایشان تبسم نمودند و فرمودند که مگر
اعتقاد دارید که ماورای خواب امری دیگری باشد روزی میگفتند که بعضی
از درویشان فرق میان خواب و بیداری جز با آن نمی توانند کرد که در خود
خفتی که بعد از خواب می یابند می یابند والا کیفیت مشغولی ایشان در خواب و
بیداری بر یک طریقه است بلکه در حالت خواب که بعضی موانع مرتفع میشود
صافی تر و قوی تر می یابند و مرا گمان چنانست که آنچه می گفتند اشارت بحال خود

میکرده اند

میکرده اند والله تعالی اعلم یکی از درویشان که بصحبت ایشان می رسید چنین
حکایت کرد که مرا در مجلس وعظ که معارف درویشان میگذشت تغیر بسیار
می شد و فریاد و نعره بسیار میزدم و از آن محجوب می بودم یکروز آنرا با ایشان
بگفتم گفتند هر وقت که ترا تغیری افتد مرا بخاطر در می آور در آن وقت که
ایشان بسفر حجاز رفته بودند مرا در یکی از مدارس که آنجا عزیزی وعظ میگفت
آغاز تغیر شدن گرفت با ایشان توجه کردم دیدم که از مدرسه در آمدند و پیش
من رسیدند و دو دست خود بر دوشهای من نهادند من از خود بیرون رفتم
و بیهوش افتادم آن زمان که بحال خود باز آمدم مجلس وعظ شکسته بود
و اهل مجلس رفته بودند و آفتاب بمغرب رسیده بود و آن روز آخرین پنجشنبه بود
از ماه رمضان که بعد از آن تا عید دیگر پنجشنبه نبود آنرا در خاطر گرفتم که چون ایشان
از مکه بیایند با ایشان بگویم چون ایشان از مکه تشریف آوردند و بخدمت
ایشان مشرف شدم و جمعی پیش ایشان بودند نتوانستم که آنرا با ایشان بگویم
روی بمن کردند و گفتند پنجشنبه بود که بعد از آن تا عید پنجشنبه دیگر نبود توفی رحمه الله
فی اثنا الصلوة الظهر من یوم الاربعا السابع من شهر جمادی الاخری سنه تسعین وثمانمائه

خواجه عبید الله احرار قدس الله تعالی سره امروز مظهر آیات و مجمع کرامات و ولایات
طبقه خواجکان و رابطه التیام و واسطه انتظام سلسله شریفه ایشان قدس الله
اسرارهم حضرت خواجه و مخلصان و نیازمندان ایشان‌اند امیدواری چنانست که
برکت وجود شریف ایشان التیام و انتظام این سلسله الی یوم القیمة امتداد یابد
هر چند ازین فقیر امثال این سخنان صورت گستاخی دارد اما چندانی که با خود
اندیشه کرد از خود در نیافت که خاطر را بران قرار تواند داد که این مجموعه که مقصود
از جمع آن ذکر معارف و نشر مناقب این طایفه است از ذکر ایشان خالی باشد لاجرم
مناقب و احوال این سلسله شریفه را ببعضی از کلمات قدسیه که رقم زده خامه
معارف نگار ایشان شده است مسکة الختام کردانید بریدن و تهی شدن
دل از غیر حق سبحانه دلیل است بر مظهریت دل مر تجلی حق سبحانه را بوصف
احدیت که نیل معارف بحقایق اسما و صفات بی این معنی متعذر است چه
قابلیت قبول عکوس انوار تجلیات ذات بی تهی شدن از التفات بهر چه وصمت
حدوث یافته است میسر نیست تهی شدن دل موقوف افتاده است بر تجلی ذات
بوصف احدیت حصول این معنی را العبد از تحقق بایمان بالله و رسوله بما جاء

الی عمرانه

من عند الله و من عند رسول الله علی مراد الله و علی مراد رسول الله اسباب
از اتخاذ ریاضت که شریعت از اضداد آن منع نکرده است دوام ذکر بشرط
وجدان مذکور بوصف انکسار و خضوع بکمال متابعت مر رسول صلی الله علیه و سلم
لکن هیچ سببی در تحصیل این نسبت قوی‌تر از آن نیست که بصدق و نیاز تمام
مجالست جماعتی لازم وقت خود کرداند که باطن ایشان مظهر این تجلی گشته باشد
و بسطوت این تجلی حسبان وجود غیر از پیش بصیرت ایشان برداشته
شده و از شهود غیر بتمامی آزاد گشته و بفنای حقیقی از مزاحمت شعور بخود
و غیر خود خلاص گشته بعد از تحقق ببقای حق سبحانه ایشان را از نزد خود
بوجود موهوب حقانی مشرف کردانیده از بیخودی و سکر حال افاقت یافته دیگر از
واسطه حصول سعادت حقیقی که عبارتست از فنا و بقاست شده در مقام هیچ
چیز از ممکنات ایشان را از شهود حق سبحانه محجوب نتواند کردانید پس واجب
بر اذکیا آنکه در تخلیص دل از گرفتاری بوجود اکوان که بحقیقت حجابی عبارت
ازین گرفتاری است باشیائی که سبب خلاص میشود تمسک نموده خود را پیش از آن
خلاص کردانند اگر مناسب استعداد خود اشتغال بذکر کردانند تقصیر و اهمال را در خود

مجال نه نهند و اگر در خود استعداد آن دانند که بصحبت ارباب شهود دل از
گرفتاری بود زود تر خلاص می‌شود خود را بصحبت این برگزیدگان نگاه داشت
صحبت الزام کنند زمان خلاصی دل از گرفتاری بغیر حق بحقیقت زمان وصول
و شهادت چون دل از مزاحمت شعور بوجود غیر نجات یافته غیر گرفتاری
بشهود حق سبحانه هیچ نیست مصرع بلا و محنتی بتر زین که جز با او بیاسائی
بعد از آنکه بسطوات نفی ما دون حق دل از غبار التفات بغیر آزاد گشت
غیر اثبات هیچ نماند بیت تیغ لا در قتل غیر حق براند در نگر زان پس که بعد لا
چه ماند ماند الا الله و باقی جمله رفت شاد باش ای عشق شرکت سوز زفت
غیبت از ما دون حق سبحانه بحقیقت زمان وصول شهود و وجود است
زیادت ازان نیست که بحکم انما الاعمال بخواتیمها ارباب کشف و شهود
پیش از تمکن درین معنی ارباب ذوق را از بالغان باین مقام عالی نشمرده اند
ظهور این معنی مقدمه فناست و مبشر است بظهور تباشیر صبح سعادت
وصول از مطلع احدیت که استغراق و استهلاک است در شهود ذات
بی مزاحمت شعور بوجود غیری بلکه درین مقام اگر ترقی واقع شود شعورش

از ذوق تجلیات اسما نیز منقطع شود اشارت آن بزرگ باین فرموده است
که سالک می تواند بود که متصف شود باوصاف حق سبحانه فهو بعید غیر واصل
چه از وصل مقصود شهود ذاتی است بی مزاحمت شعور بوجود که ترقی و مرتبه
اتصاف باوصاف مرتبه تجلیات صفات است لیکن راست از وجهی متعذر است
اگر خواهی که در مقام حضور با حق سبحانه از مکر و وسوسه شیطان آزاد باشی
بلکه ملک را اطلاع بر حضور تو نشود بلکه نفس ترا وقوف بر حضور تو نشود در تو
باید که همنشینی با مردمی کنی که دل ایشان در ذکر ذات مستغرق شده باشد
و از خود رهائی یافته تعبیر ازین معنی بعضی بشهود و بعضی بوجود کرده اند
اگر این سعادت دست نه دهد باید که طریقه ذکر یا طریقه توجه و جذبه
خواجگان را قبول کرده همگی خود را در ورزش این طریقه بر نهی
تا بدین دولت عظمی و سعادت کبری که فوق آن متصور نیست برسی لیس
وراء الله المنتهی و الی ربک المنتهی و لیس وراء عبادان قریه بیت عشقا ترا
شادمانی و غم اوست مزد کار و اجرت خدمت هم اوست غیر معشوق
ار تماشائی بود عشق نبود هرزه سودائی بود عشق آن شعله است کو چون

برفروخت هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت باید که شغل در نگاهداشت
آگاهی باین وصف بود که در خروج و دخول نفس واقف باشد که در نسبت
حضور مع الله فتوری واقع نشود تا برسد بآنجا که بی تکلف نگاهداشت
او همیشه این نسبت حاضر دل او بود بتکلف نتواند که این صفت از دل خود
دور کند گاه باشد که او را از خود تمام بستانند نه از خودش خبر بود و نه
از وقوف قلبی مقصود باید که چون او را بخود دهند بر طریقه مقرره در نگاهداشت
نسبت آگاهی کمال سعی بجای آرد تا فتوری بواسطه عوارض نفسانیه بار و
نیابد دوام التجا و افتقار بصفت انکسار بجناب حق سبحانه قوی ترین سببی
در دوام این نسبت باید که همیشه از حق سبحانه بوصف نیاز بقای این صفت
جوید اگر بعمر ابدی در نگاهداشت این نسبت سعی کند هنوز حق او گزارده نشود
غرایم لا تنقضی دیده گویا در شان این نسبت است یعنی مشاهده آنست که
حق تعالی بحاسه بصر توان دید چون لمعه از انوار بی نهایت او بر ارواح
و اشباح تاختن آرد جمله کان لم یکن چنان نیست گردند که از ایشان
نه نام ماند نه نشان بلکه این بآن معنی است که چون حضور دل بحقیقت ذکر

دائم نيز

ثمنزه است از حرف و صوت بواسطه مواظبت بذکر بدرجه ترقی کند که
دیگر یرا در حقیقت دل گنجائی نماند و درین حال دل را مشاهد گویند و حق را
مشاهد و کمال ذوق ازین مشاهده وقتی دست دهد که آگاهی از وصف حضور
بشهود حضور می شد بی مزاحمت شعور بحضور چه بمقدار شعور بحضور نقصان
بحضور حق سبحانه واقع شود ذات مقدس او از آن برتر است که ذره
بصیرت دل آید فکیف که در نظر حس از ینجاست که عطش منعطشان
زلال وصال مشاهده سیری هرگز تسکین نیابد بلکه تشنگی بر این زیادت
والله اعلم بحقایق الامور سخنی سخن ذاته میر فت که عبارتست از ارتباط
و تعشقی است بحضرت حق سبحانه نه آنکه سببی دانند یا موجبی شناسند
بلکه میل و انجذابی است که بر دفع آن قدرت نباشد فرمودند که از دو سه کرت
در نواحی بلخ کشیده این نسبت را یافتم یکی دایم بگرد حلقه اصحاب ما می گشت و
از دور می نشست و گردن کج میکرد دیگر روز بجهت طهارت برخاستم بجانب
ابریق طهارت مسارعت نمود چون فارغ شدم از وی پرسیدم که سبب
آمدن تو اینجا چیست و چند گرد این صحبت میگردی گفت من هم نمیدانم این قدر

میدانم که هر گاه اینجا می‌آیم در باطن خود نسبتی بحضرت حق سبحانه باز می‌یابم
و خود را از همه پیوستها خالی می‌یابم و از آن لذت عظیم می‌برم و چون
بیرون میروم از آن نسبت تهی میشوم و آن پسر کرد بکر صورتی بغایت خوب
داشت و با اصحاب مختلط بود در آن نواحی مردم بسیار تعلق خاطر بوی داشتند
و اصحاب ما نیز بآن مطعون می‌داشتند گفتم او را عذر خواهید هر چند مبالغه
کردند سود نداشت آخر در گریه شد و اضطراب بسیار کرد و گفت آخر شما را درین
چه فایده که من اینجا باشم و در بیرون مردم مرا شوریده کنند و باطن من
در کشاکش پیوستها افتد و ازین نسبت جمعیت که اینجا از خود باز می‌یابم دور افتم
یاران ویرا معذور داشتند کار وی بجایی رسید که مغلوب این نسبت شد
بمثابه که بارها راه خانه خود گم میکرد و هر گاه که مرا با آن مهمی بودی چون از منزل بیرون
آمدی یا بر در خانه بودی یا در راه بودی و چون خواستمی که او را کاری فرمایم
آن کار کرده بودی یا میکردی رهانیدن مرغ لاهوتی که محبوس قفس ناسوت است
بی تاثیر جذبه که لازم است مقام محبوبی را که وابسته بمتابعت مصطفویست
میسر نگردد فعلیک باتباعه صلی الله علیه و سلم ان کنت متوجها الی حقیقة

الحقایق

الحقایق التی لها وجه فی کل موجود و به تحقق الموجودات گویا
اشارتست و لله المشرق و المغرب فاینما تولوا فثم وجه الله باین حقیقت
اینجا بدانی و هو معکم از کجاست او بما از ما بسی نزدیکتر داند آنکس کو
ز خود دارد خبر برخورداری از حیات کسی راست که دلش از دنیا سرد باشد
و بذکر حق سبحانه گرم حرارت قلبش نگذارد که محبت دنیا گرد حریم دل گردد تا جان
گردد که اندیشه اش جز حق سبحانه هیچ نباشد فیض نخستین را مظاهر کثیره است
هر چه موجود است او را از تجلی ذاتی نصیب است که آنرا وجه خاص میگویند این
وجه را انجذاب بحضرت حق سبحانه واقع است بحسب دوام توجه اگر با تیسیر
اسم الهادی از تصرف اسم المضل نجات یابد بدوام انجذاب بذات حق
سبحانه از خود کلی نیست شد بهمین محو گشته غیر از حق سبحانه نه بیند و نداند
و العیاذ بالله اگر با تیسیر اسم المضل طریقه مستقیم انجذاب بذات حق
گم کند گرفتار خود گشته جز خود نه بیند و جز خود نداند همه آنکه ظلمت طبیعتش
افزاید همه محجوب و ممنوع از شهود وحدت گردد نه او را روح در طاعت
باشد بلکه طاعتش نیز نباشد همه غذاهای دنیوی و اخروی صوری و معنوی را

مستعد و مهیا گردد و خلاصی از نفس طبیعیه را اسباب است از توبهٔ نصوح و مباشرت
اعمال صالحه بهترین آنکه از سر صدق بخدمت طایفه که الحب فی الله از خود در یافته
باشند قیام نماید بتمامی خود را در ایشان گم کند رزقنا الله و ایاکم دانی که پیر کیست
آنکس است که آنچه مرضی رسول الله صلی الله علیه نیست از وی نیست شده باشد و آنچه
نه از وست عجمانده بلکه او و بابت او از وی تمام گم شده باشد و او آیینه شده باشد
که جز اخلاق و اوصاف نبوی صلی الله علیه و سلم در وی هیچ نباشد درین مقام بواسطهٔ
اتصاف بصفات نبویه مظهر تصرف حق سبحانه گشته و تصرف الهی در باطن
مستعدان تصرف کرده و بتمام از خود خالی شده و بمراد حق سبحانه ایستاده
ازبسکه در کنار همی گیرد آن نگار · بگرفت بوی یار رها کرد بوی طین · مرید آنکه
بتاثیر آتش ارادت بالیسهای او سوخته باشد و از مرادات او منسلخ شده و بصیرت
دل وی را آینهٔ جمال مراد دیده روی از مجموع قبلها گردانیده و قبلهٔ او جمال پیر گشته
و در بندگی پیر از آزادی فارغ آمده و سر نیاز خود بر آستانهٔ پیر انداخته
و اعراض از مجموع کرده سعادت خود را در قبول او دانسته و شقاوت خود را
در رد او بلکه رقم نیستی بر ناصیهٔ وجود کشیده و از تفرقهٔ شعور بوجود غیر خلاص گشته

بیت آنراکه

بیت آنراکه در سرای نگاریست فارغ است · از باغ و بوستان و تماشای لاله زار
اگر پرسند که توحید چیست بگو تخلیص دل و تجرید او از آگاهی بغیر حق سبحانه اگر پرسند
که وحدت چیست بگو خلاصی دل از علم و شعور بوجود غیر حق سبحانه اگر پرسند که اتحاد
چیست بگو استغراق در هستی حق سبحانه اگر پرسند که سعادت چیست بگو خلاص
از خود بدید حق سبحانه اگر پرسند که شقاوت چیست بگو بخود در ماندن و از حق
باز ماندن اگر پرسند که وصل چیست بگو نسیان خود بشهود نور وجود
حق سبحانه اگر پرسند که فصل چیست بگو جدا کردن دل از غیر حق سبحانه
اگر پرسند که شکر چیست بگو ظاهر شدن حالی بر دل که دل نتواند که پوشیده
دارد چیزی را که پوشیدن آن چیز پیش ازین حال واجبست خدمت خواجه عبیدالله
فرمودند که مولانا حسام الدین شاشی از اصحاب امیر حمزه فرزند امیر سید کلال
استغراق تمام داشت وی را بقضای بخارا تکلیف کرده بودند در محکمهٔ
وی حاضر میشدم در مقابلهٔ وی وی بیخبر بود که من وی را میدیدم و وی
مرا نمیدید آنجا می نشستم و نظارهٔ وی میکردم هرگز از وی بی هوشی و فتوری
فهم نکردم و هم ایشان فرمودند که خدمت مولانا حسام الدین رحمه الله

میگفت که این کار را هیچ لباسی از اشتغال بافاده و استفاده در صورت
اهل علم بهتر نیست و هم ایشان فرمودند که خواجه بزرگ را قدس سره در خواب
دیدم که در من تصرف کردند و من بیخود افتادم چون با خود آمدم
خواجه از من گذشته بودند خواستم که در عقب روم پایهای من در هم پیچیده
بمحنت بسیار بخواجه رسیدم فرمودند که مبارک باد و هم ایشان فرمودند
که یکبار دیگر خواجه محمد پارسا قدس سره در خواب دیدم که در من تصرف
میکنند اما میسر نشد همانا که جهت آن بوده باشد که خواجه بزرگ قدس سره
تصرف کرده بودند این فقیر در زمانی که بیخارا رسیدم و بشرف خدمت
مولانا حسام الدین بن مولانا حمید الدین شاشی مشرف شدم درین فقیر
اضطرابی و اضطراری بود ایشان فرمودند مراقبه بحقیقت انتظارست
حقیقت مراقبه عبارت ازین انتظارست نهایت سیر عبارت از حصول
این انتظارست بعد از تحقق باین چنین انتظار که ظهورش از غلبه محبتست
راهبر جز این انتظار نیست بیت گر ندارم از شکر جز نام بهر این بسی بهتر که
اندر کام زهر چون امثال فقیران را بطریق ذوق در یافتن این معنی

بهتر

بهتر نیست گرفتاری باین چنین گفت و گوی شیرین نرمی نماید از اشتغال بغیر
این گفت و گوی رزقنا الله و ایاکم انتظارا به تفنينا عنا از ذکر بعضی احوال و اقوال
خانواده خواجگان و بیان روش و طریقه ایشان بتخصیص حضرت خواجه
بهاء الدین و اصحاب ایشان قدس الله تعالی اسرارهم معلوم شد که طریقه ایشان
اعتقاد اهل سنت و جماعتست و اطاعت احکام شریعت و اتباع سنن
سید المرسلین صلی الله علیه و سلم و دوام عبودیت که عبارتست از دوام
آگاهی بجناب حق سبحانه با مزاحمت شعور بوجود غیری پس گروهی که نفی این
عزیزان کنند بواسطه آن تواند بود که ظلمت هوا و بدعت ظاهر و باطن
ایشان را فرو گرفته است و رمد حسد و عصبیت دیده بصیرت ایشان کور ساخته
لاجرم انوار هدایت و آثار ولایت ایشان را نمیبینند و این نابینای خود را بجحود
و انکار آن انوار و آثار که از شرق تا مغرب گرفته است اظهار کنند هیهات هیهات
بیت نقشبندیه عجب قافله سالارانند که برند از ره پنهان بحرم قافله را
از دل سالک ره جاذبه صحبتشان می برد وسوسه خلوت و فکر چله را قاصری
گر کند این طایفه را طعن قصور حاش لله که بر آرم بزبان این گله را همه شیران

جهان بسته این سلسله اند رو به از حیله چه سان بگسلد این سلسله را شیخ ابو الحسن
بستی قدس الله سره وی چون خواجه ابو یوسف همدانی از اصحاب شیخ ابو علی فارمدیست
و این رباعی بکلک مشهور چنانکه از رسایل عین القضاة همدانی معلوم میشود از آن
ویست رباعی دیدیم نهان گیتی و اصل دو جهان · وز علت و عار برگذشتیم
آسان · آن نور سیه ز لا نقطه برتر دان · زان نیز گذشتیم نه این ماند و نه آن
شیخ حسن سکاک السمنانی قدس سره وی از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی است
و خانقاه سکاکیه که در سمنان است و شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی
در اوایل در انجا می بوده و اربعینات برآورده و بعضی املاک در انجا وقف
کرده منسوب بویست محمد بن حمویه الجوینی قدس سره کنیت وی ابو عبد الله از اصحاب
شیخ ابو الحسن بستی است وی بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است عین
القضاة همدانی در یکی از مکتوبات خود میگوید که کم کسی از مطالعه علوم ظاهری
داند خواجه امام ابو حامد غزالی و برادرش شیخ احمد غزالی از این جمله اند و خواجه
امام محمد حمویه بگمان نیز از این جمله است چه دانم که علم داند و از بزرگان است
در سلوک و ویرا کتابیست در تصوف سلوة الطالبین نام در انجا بسی حقایق

ودقایق

و دقایق درج کرده است عین القضاة همدانی قدس الله سره کنیت وی ابو الفضایل است و نام وی
عبد الله بن محمد المیانجی است و عین القضاة لقب ویست با شیخ محمد حمویه
صحبت داشته است و با شیخ امام احمد غزالی نیز و فضایل و کمالات صوری
و معنوی ظاهر است از مصنفات وی چه عربی و چه فارسی الحق در کشف
حقایق و دقایق که وی کرده است کم کسی کرده و از وی خوارق عادات
چون احیا و امات بظهور آمده و میان وی و شیخ احمد مکاتبات و مراسلات
بسیار است از الجمله رساله عینیه که شیخ احمد بوی نوشته است در رفض حدیث و بلد غربت
و روانی و سلاست توان گفت که از نظری نیست عین القضاة در کتاب
زبدة الحقایق میگوید بعد از آنکه از گفت و گوی علوم رسمی ملول شدم
بمطالعه مصنفات حجة الاسلام اشتغال نمودم مدت چهار سال در ان بودم
چون بمقصود خود از ان حاصل کردم پنداشتم که بمقصود خود واصل شدم با خود
گفتم شعر انزل بمنزل زینب و رباب · وارجع فهذا مربع الاحباب و نزدیک
بودم که از طلب باز ایستم و بر انچه حاصل کرده بودم از علوم اقتصار نمایم
و مدتی یک سال درین بماندم تا که سیدی و مولائی الشیخ الامام سلطان الطریقه

ربع الرجل یربع اذا وقف

احمد بن محمد الغزالی رحمه الله بهمدان که موطن بود تشریف آورد و در صحبت وی
در بیت روز چیزی رمز ظاهر شد که از من و طلب من غیر خود هیچ نگذاشت
الا ما شاء الله و مرا اکنون شغلی نیست جز طلب فنا دران چیز و اگر حیات بجهة عمر نوح
می یابم و در من طلب فنا نسازم هیچ نکرده باشم و آن چیز همه عالم را
فرو گرفته است چشم من در هیچ چیز فرو نیفتد که روی وی برادران نه بینم
که نه استغراق من دران بیفزاید بر من مبارک مباد و هم وی گفته که پدرم
و من و جماعتی از ائمه شهر ما حاضر بودند در خانه مقدم صوفی پس ما رقص میکردیم
و بو سعید ترمذی بیتکی میگفت پدرم بنگریست گفت خواجه احمد غزالی را دیدم
قدس سره که با ما رقص میکرد و لباس او چنین و چنین بود و نشان میداد ابو سعید
گفت پدرم را آرزوست من گفتم بمیر در حال بیهوش شد و بمرد مفتی وقت حاضر
بود گفت چون زنده را مرده میکنی مرده را نیز زنده توانی کرد گفتم مرده کیست
گفت فقیه محمود گفتم خداوندا فقیه محمود را زنده گردان در ساعت زنده شد
و هم وی گفته ای عزیز کاری که بغیر منسوب بینی بجز از خدا تعالی آن را مجازی
دان نه حقیقی فاعل حقیقی خدا تعالی را دان در آنجا که گفت قل یتوفیکم ملک الموت

مجازی میدان

مجازی میدان حقیقتش آن باشد که الله یتوفی الانفس حین موتها راه نمودن
محمد صلی الله علیه و سلم مجازی میدان و گم راه کردن ابلیس مجازی میدان یضل
من یشاء و یهدی من یشاء حقیقت میدان کریم که خلق را ابلیس اضلال
میکند ابلیس را برین صفت که آفرید که موسی علیه السلام از بهر این میگفت ان هی
الا فتنتک غزل همه جور من از بلغاریانست که مادام همی باید کشیدن
گنه بلغاریان را نیز هم نیست بگویم گر تو بتوانی شنیدن خدایا این بلا و فتنه
از تست ولیکن کس نمی آرد چخیدن همی آرند ترکان از بلغار ز بهر پرده
مردم دریدن لب و دندان آن خوبان چون ماه بدین خوبی بنایست
آفریدن که از خوبی لب و دندان ایشان بدندان لب همی باید گزیدن
شیخ برکه همدانی قدس الله سره عین القضاة همدانی قدس سره در مصنفات
خود از وی حکایت کند یک جا میگوید برکه جز فاتحه و سوره چند از قرآن
یاد ندارد و آن نیز بشرط بر نتواند خواند و قال القول بداند که چه بود
اگر راست پرسی حدیث موزون بزبان همدانی هم بداند کردن ولیکن
من میدانم که قرآن او داند درست و من نمیدانم الا بعضی از آن و آن بعضی هم

نه از راه تفسیر و غیر آن دانسته‌ام از راه خدمت او دانسته‌ام و جای دیگر گفته
که از خواجه احمد غزالی شنیدم که گفت هرگز شیخ ابو القاسم گرگانی نگفته
که ابلیس چون نام او بردی گفتی که خواجهٔ خواجگان و سرور مهجوران چون
این حکایت با برکه قدس سره بگفتم گفت سرور مهجوران به است که خواجهٔ خواجگان
و جای دیگر گفت که برکه رحمه الله حکایت کرد که مردی بود فرزند خود را گفت
هرگز ریش گاو بوده گفت ریش گاو چه بود و که بود گفت آنکه بامداد از خانه
بدر آید گوید که امروز گنجی یابم پسر گفت ای پدر من تا من بودم ریش گاو بودم

شیخ فتحه قدس الله سره عین القضاة رحمه الله در مصنفات خود از وی حکایات
کند یک جا میگوید از ثقتی شنیدم که فتحه گفت از خدا تعالی سر بخلق رسید
و جای دیگر گفت که از برکه قدس سره شنیدم که فتحه گفتی که ابلیس گفت
در عالم از من سیه گلیم تر فتحه بود و بس او از این سخن بگریست و جای دیگر
گفته که پیران چون کامل باشند دانند که هر مریدی بکدام مقام رسد
بعاقبت کار چنانچه از فتحه بسیار شنیده بودند که فلان را قدم فلان خواهد بود
و فلان را قدم فلان **شیخ ضیاء الدین ابو النجیب السهروردی قدس الله سره**

در علوم ظاهر و باطن

در علوم ظاهر و باطن بکمال بوده است مصنفات و مؤلفات بسیار دارد
و نسبت وی به دوازده واسطه با بوبکر صدیق رضی الله عنه میرسد و نسبت وی
در تصوف بشیخ احمد غزالی است وی در کتاب آداب المریدین گفته است
واجمعوا علی ان الفقر افضل من الغنا اذا کان مقرونا بالرضا فان احتج
محتج بقول النبی صلی الله علیه وسلم الید العلیا خیر من الید السفلی قیل له الید
العلیا تنال الفضیلة باخراج ما فیها والید السفلی تجد المنفعة بحصول الشیء
فیها ففی تفضیل السخاء والعطاء دلیل علی فضل الفقر فمن فضل الغنا للانفاق
والعطاء علی الفقر کان کمن فضل المعصیة علی الطاعة لفضل التوبة

در تاریخ امام یافعی رحمه الله میگوید که یکی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی
گفت که روزی با شیخ میگذشتم در بازار بغداد بدکان قصابی رسیدیم گوسفندی
آویخته بود شیخ بایستاد و گفت این گوسفند میگوید که من مرده‌ام
نه کشته قصاب بیخود بیفتاد چون بخود باز آمد بصحت قول شیخ اقرار
کرد توفی رحمه الله فی شهور سنه ثلث و ستین و خمسمائة **شیخ عمار یاسر
قدس الله سره** وی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردیست قدس سره در تکمیل ناقصان

و تربیت مریدان و کشف وقایع ایشان بکمال تمام داشته است شیخ نجم الدین
کبری قدس سره در کتاب فوائح الجمال آورده است که چون بخدمت شیخ عمار
قدس سره رسیدم باذن وی در خلوت در آمدم بخاطر گذشت که چون اکثر کتاب
علوم ظاهری کرده ام چون فتوحات غیبی دست دهد آنرا بر منبر بطالبان
حق برسانم چون باین نیت بخلوت در آمدم اتمام خلوت میسر نشد بیرون
آمدم شیخ فرمود اول تصحیح نیت کن بعد از ان بخلوت در آی پرتو نور باطن او
بر دل من تافت کتابها را وقف کردم و جامها را بفقرا بخشیدم بغیر یک جبه
که پوشیده بودم و گفتم که این خلوتخانه قبر منست و این جبه کفن مرا دیگر
امکان بیرون آمدن نیست و عزم کردم که اگر داعیه بیرون آمدن غالب شود
آن جبه را پاره سازم تا ساتر عورت نماند و آنجا مانع خروج شود شیخ در من
نظر کرد و گفت درای کی نیت درست کردی چون در آمدم اتمام خلوت دست داد
و بیمن همت شیخ ابواب فتوحات بر من گشاده شد **شیخ روزبهان کبیر مصری قدس الله سره**
وی کازرونی الاصل است اما در مصر می بوده از مریدان شیخ ابو النجیب سهروردیست
در اکثر اوقات در مقام استغراق می بوده و شیخ نجم الدین کبری بصحبت وی

در خلوت

الکره

رسیده و آنجا بریاضت اشتغال نموده و خلوتها نشسته و شیخ روزبهان
ویرا بدامادی قبول کرده و ویرا از دختر شیخ دو پسر آمده و فی کتاب تحفة
البررة سمعت شیخنا ابا الجناب یقول سمعت روزبهان بمصر یقول قیل لی مرارا
اترک الصلوة فانک لا تحتاج الیها فقلت یا رب انی لا اطیق ذلک کلفنی شیئا
آخر **شیخ اسمعیل قصری قدس الله سره** وی نیز از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردیست
و شیخ نجم الدین قدس سره بصحبت وی رسیده است و خرقه اصل از دست
وی رسیده است و وی از محمد مانکیل و وی از محمد بن داود المعروف
بخادم الفقرا و وی از ابو العباس ادریس و وی از ابو القاسم رمضان
و وی از ابو یعقوب طبری و وی از ابو عبد الله بن عثمان و وی از ابو یعقوب
نهرجوری و وی از ابو یعقوب سوسی و وی از عبد الواحد زید و وی از
کمیل بن زیاد و وی از امیر المومنین علی بن ابی طالب رضی الله عنه و وی از
حضرت رسول صلی الله علیه و سلم کذا ذکره الشیخ رکن الدین علاء الدوله
السمنانی قدس الله سره فی بعض مصنفاته **شیخ نجم الدین الکبری قدس سره**
کنیت وی ابو الجناب است و نام وی احمد بن عمر الخیوقی و لقب وی کبری و گفته اند

ئه وی را از آن لقب کبری کرده اند که در اوان جوانی که بتحصیل علوم مشغول بود با هر
مناظره و مباحثه کردی بروی غالب آمدی فلقبوه بهذا السبب الطامة الکبری
و هذا وجه صحیح نقله جماعة من اصحابه ممن یوثق بهم و قال بعضهم هو ممدود بفتح الباء
الموحدة ای نجم الکبراء جمع تکسیر الکبیر و الصحیح الاول کذا فی تاریخ الامام
الیافعی رحمه الله و وی را شیخ ولی تراش نیز میگفتند بسبب آنکه در غلبات وجد
نظر مبارکش بر هر که افتادی بمرتبه ولایت رسیدی روزی بازرگانی بر سبیل
تفرج بخانقاه شیخ درآمد شیخ حالتی قوی داشت نظرش بران بازرگان
افتاد در حال بمرتبه ولایت رسید شیخ پرسید که از کدام مملکتی گفت از فلان
مملکت وی را اجازت ارشاد نوشت تا در مملکت خود خلق را بحق ارشاد کند
روزی شیخ با اصحاب نشسته بودند بازی در هوا صعوه را دنبال کرده بود
ناگاه نظر شیخ بران صعوه افتاد صعوه برگشت و باز را گرفته پیش شیخ آورد
روزی تقریر و تحقیق اصحاب کهف میرفت شیخ سعد الدین حموی را قدس سره که
یکی از مریدان شیخ بود بخاطر گذشت که آیا درین امت کسی باشد که صحبت وی
در سگ اثر کند شیخ بنور فراست دانست برخاست و بدر خانقاه رفت و بایستاد

ناگاه سکی

ناگاه سگی آنجا رسید و بایستاد و دنبال می جنبانید شیخ را نظر بروی افتاد
در حال بیخویش شد و متحیر و بیخود گشت و روی از شهر بگردانید و بگورستان
رفت و سر بر زمین می مالید تا آورده اند که هر جا که می آمد و میرفت قریب پنجاه و
شصت سگ گرداگرد او حلقه کردندی و دست پیش دست نهادندی و آواز
نکردندی و هیچ نخوردندی و بحرمت بایستادندی عاقبت در آن نزدیکی بمرد
شیخ فرمود تا وی را دفن کردند و بر سر قبر وی عمارت ساختند شیخ در
تبریز بر یکی از شاگردان محیی السنه که سند عالی داشت کتاب شرح السنه
میخواند چون بآخر رسید روزی در حضور استاد و جمعی از ائمه نشسته بودند
و شرح السنه میخواندند درویشی درآمد که وی را نمی شناختند اما از مشاهده
وی تغیر تمام بشیخ راه یافت چنانکه مجال قرائتش نماند پرسید که این چه
کس است گفتند این بابا فرج تبریزی است که از جمله مجذوبان و محبوبان
حق است سبحانه شیخ آن شب بیقرار بود بامداد بخدمت استاد آمد و التماس
کرد که برخیزید که بزیارت بابا فرج رویم استاد با اصحاب موافقت کردند
بر در خانقاه بابا فرج خادمی بود بابا شادان نام چون آن جماعت را دید

درون رفت اجازت خواست بابا فرج گفت اگرچه چنانچه بر درگاه خداوند
تعالی بسر وندی توانند آمد گو در آیند شیخ گفت چون از نظر بابا بهره مند
شده بودم یعنی سخنش را دانستم هرچه پوشیده بودم بیرون آوردم و دست
بر سینه نهادم استاد و اصحاب موافقت کردند پس پیش بابا فرج در آمدیم
و بنشستیم بعد از لحظه حال بر بابا متغیر شد و عظمتی در صورت وی پدید آمد
چون قرص آفتاب درخشان گشت و جامه که پوشیده بود در روی بشکافت
چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد برخاست و آن جامه را در من پوشید
و گفت ترا وقت درس خواندن نیست وقت آنست که سر دفتر جهان شوی
حال بر من متغیر شد و باطن من از هرچه غیر حق بود منقطع گشت چون از آنجا
بیرون آمدیم استاد گفت که از شرح السنه اندکی مانده است بر وسه روز
آن را بخوان و دیگر تو دانی چون با سر درس رفتم بابا فرج را دیدم که از در
در آمد و گفت دی روز هزار منزل از علم الیقین بگذشتی امروز باز با سر علم
میروی من ترک درس کردم و بریاضت و خلوت مشغول گشتم علوم لدنی و واردات
بر من نمودن گرفت گفتم مصحف باید که آن وقت نوشتم آنرا می نوشتم بابا فرج را دیدم

که از در درآمد

که از در درآمد و گفت شیطان ترا نتوانست بسیده هر این سخنان را منویس دوات و
قلم را انداختم و خاطر را از همه پرداختم امیر اقبال سیستانی در کتابی که در انجا جمع
سخنان شیخ خود شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره بهمدان رفت
و اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه محدثی بزرگ است با اسناد
عالی هم از آنجا باسکندریه رفت و از وی نیز اجازت حاصل کرد و در بازگشتن
شبی رسول الله صلی الله علیه و سلم در خواب دید و از آن حضرت درخواست کرد
که مرا کنیتی بخش رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود ابو الجناب پرسید که ابو الجناب
مخففه فرمود لا بل مشدده چون از واقعه باز آمد در معنی این تدبری نمود
که از دنیا اجتناب باید کرد در حال تجرید کرد و در طلب مرشد مسافر گشت
و بهر کس که میرسید ارادت درست نمیکرد بسبب آنکه دانشمند بود و سر او بهیچکس
فرو نمی آمد چون بملک خوزستان رسید در دزبول درآمد و انجا رنجور شد و
هیچکس او را مقامی نمی داد که آنجا نزول کند عاجز گشت از کسی پرسید که درین شهر
هیچ مسلمانی نمی باشد که مردم رنجور و غریب را جای دهد تا من آنجا روزی چند
بیاسایم آن کس گفت اینجا خانقاهی و شیخی اگر آنجا روی ترا [illegible] گفت نام

او صحبت گفت شیخ اسمعیل قصری شیخ نجم الدین انجا رفت او را جای دادند
در صفه مقابل صفه درویشان و انجا ساکن شد و رنجوری وی دراز کشید و میگفت
با این همه از رنجوری چندان رنج بمن نمیرسید که از آواز سماع ایشان که من
سماع را بغایت منکر بودم و قوت نقل بمقام کردن نداشتم شبی سماع میکردند
شیخ اسمعیل از گرمی سماع ببالین من آمد و گفت میخواهی که برخیزی گفتم بلی
دست من بگرفت و مرا بکنار کشید و بمیان سماع برد زمانی نیک مرا بگردانید
و بروی دیوارم تکیه داد من گفتم در حال خواهم افتاد چون بخود آمدم خود را
تندرست دیدم چنانکه هیچ بیماری در خود نمیدیدم مرا ارادت حاصل شد
روز دیگر بخدمت وی رفتم و دست ارادت گرفتم و بسلوک مشغول شدم و مدتی
انجا بودم چون مرا از احوال باطن خبر شد و علم وافر داشتم مرا شبی در خاطر
آمد که از علم باطن باخبر شدی و علم ظاهر تو از علم شیخ زیادتست بامداد
شیخ مرا طلب کرد و گفت برخیز و سفر کن که ترا بر عمار یاسری میباید رفت من دانستم
که شیخ بر آن خاطر من واقف شد اما هیچ نگفتم و برفتم بخدمت شیخ و در انجا
نیز مدتی سلوک کردم و انجا شبی مرا همین بخاطر آمد بامداد شیخ عمار فرمود که نجم الدین

برخیز و بمصر

برخیز و بمصر رو بخدمت شیخ روزبهان که این هستی را از تو بسیلی بیرون برد
برخاستم و بمصر رفتم چون بخانقاه وی در رفتم شیخ انجا نبود و مریدان
او همه در مراقبه بودند هیچکس بمن نپرداخت انجا کسی دیگر بود از وی پرسیدم
که شیخ کدام است گفت شیخ در بیرون است و وضو میسازد من بیرون رفتم
شیخ روزبهان را دیدم که در آب اندک وضو میساخت مرا در خاطر آمد که
شیخ نمیداند که درین قدر آب وضو جایز نیست چگونه شیخی باشد شیخ وضو
تمام ساخت و دست بر روی من افشاند چون آب بروی من رسید در من
بیخودی پیدا شد شیخ بخانقاه در آمد من نیز در آمدم شیخ بشکر وضو مشغول شد
من بر پای بودم منتظر آنکه شیخ سلام باز دهد او را سلام کنم همچنان ایستاده
غایب شدم دیدم که قیامت قائم شده است و دوزخ ظاهر گشته و مردم را میگیرند
و بآتش می اندازند و بر راه گذر آتش پشته ایست و شخصی بر سر آن پشته نشسته است
و هر که میگوید که من تعلق بوی دارم او را رها میکنند و دیگران را در آتش می اندازند
ناگاه مرا بگرفتند و بکشیدند چون بانجا رسیدم گفتم من تعلق بوی دارم
مرا رها کردند من بالای پشته بر آمدم دیدم که شیخ روزبهان است بپیش او رفتم

ودر پای او افتادم شیخ سیلی سخت بر قفای من زد چنانکه از قوت آن بر روی
در افتادم وگفت پس ازین اهل حق را انکار مکن چون بیفتادم از غیبت
باز آمدم شیخ سلام نماز باز داده بود پیش رفتم ودر پای او افتادم
شیخ در شهادت نیز همچنان سیلی بر قفای من زد وهمان لفظ بگفت آن
رنجوری از باطن من رفت بعد از ان امر کرد مرا که باز گرد وبخدمت شیخ عمار رو
چون باز گشتم مکتوبی بشیخ عمار نوشت که هر چند مس داری بفرست تا زر خالص
میگردانم وباز بر تو میفرستم از انجا بخدمت شیخ عمار آمدم ومدتی انجا بودم چون
سلوک تمام کرد ومرا امر فرمود که بخوارزم رو ومیگفت که انجا مردمان عجب اند
واین طریق را ومشاهده را در قیامت نیز منکر اند گفت برو وباک مدار بخوارزم
آمد واین طریق را منتشر گردانید ومریدان بسیار روی جمع آمدند و
بارشاد مشغول شد چون کفار تتار بخوارزم رسیدند شیخ اصحاب خود را
جمع کرد زیادت بر شصت بودند وسلطان محمد خوارزمشاه گریخته بود
کفار تاتار پنداشتند که وی در خوارزم است بخوارزم درآمدند شیخ
بعضی اصحاب خود را چون شیخ سعد الدین حموی وشیخ رضی الدین علی لالا

دیوان

وغیر ایشان را طلبید وگفت زود برخیزید وببلاد خود روید که آتشی
از جانب مشرق بر افروخت که تا نزدیک مغرب خواهد سوخت این فتنه ایست
عظیم که در این امت مثل این واقع نشده است بعضی گفتند چه شود که حضرت
شیخ دعایی کند شاید که این بلا از بلاد مسلمانان مندفع شود شیخ فرمود
که این قضاییست مبرم دعا دفع آن نمی تواند کرد پس اصحاب التماس کردند
که چهارپایان آماده است اگر چنانچه حضرت شیخ نیز با اصحاب موافقت کنند
تا در ملازمت ایشان بخراسان متوجه شوند ودر نمی باید شیخ فرمود که من
اینجا شهید خواهم شد ومرا اذن نیست که بیرون روم پس اصحاب
متوجه خراسان شدند چون کفار بشهر درآمدند شیخ باقی اصحاب مانده
را بخواند وگفت قوموا علی اسم الله فقاتلوا فی سبیل الله وبخانه درآمد
وخرقه خود را بپوشید ومیان محکم ببست وآن خرقه پیش گشاده بود بغل
خود را از هر دو جانب پر سنگ کرد ونیزه بدست گرفت وبیرون آمد چون با کفار
مقابل شد در روی ایشان سنگ می انداخت تا آن غایت که هیچ سنگ نماند
کفار وی را تیر باران کردند یکی تیر بر سینه مبارک وی آمد بیرون کشید وبینداخت

وبران برفت گویند که در وقت شهادت پرچم کافری را گرفته بود و بعد از شهادت
ده کس نتوانستند که وی را از دست شیخ خلاص دهند عاقبت پرچم وی را ببریدند و بعضی
گفته اند و بعضی گفته اند که حضرت مولانا جلال الدین محمد رومی قدس الله روحه
در غزلیات خود اشارت باین قصه و بانتساب خود بحضرت شیخ کرده آنجا که گفته است
بیت: ما از آن محتشمانیم که ساغر گیرند ٭ نه از آن مفلسکان که بز لاغر گیرند ٭ بیکی دست
می خالص ایمان نوشند ٭ بیکی دست دگر پرچم کافر گیرند ٭ و کانت شهادته قدس الله
تعالی روحه فی شهور سنه ثمان عشر و ستمائه حضرت شیخ را مریدان بسیار
بوده اند اما چندی از ایشان یگانه جهان و مقتدای زمان بوده اند چون شیخ
مجد الدین بغدادی و شیخ سعد الدین حموی و بابا کمال جندی و شیخ رضی الدین
علی لالا و شیخ سیف الدین باخرزی و شیخ نجم الدین رازی و شیخ جمال الدین
گیلی و بعضی گفته اند که مولانا بهاء الدین ولد والد مولانا جلال الدین رومی
نیز از ایشان بوده است قدس الله تعالی ارواحهم **شیخ مجد الدین بغدادی قدس الله سره**
کنیت وی ابو سعید است و نام وی مجد الدین شرف بن المؤید بن ابی الفتح البغدادی
قدس الله سره وی را اصل از بغداد است خوارزم شاه از خلیفه بغداد التماس طبیبی

کرد وی را فرستاد و بعضی گفته اند که از بغدادک است که یکی از دیههای خوارزم
وی از مقربان سلطان بود شیخ رکن الدین علاء الدوله فرموده است که آنکه میگویند
که وی امرد بوده است که بصحبت شیخ نجم الدین رسیده است خلاف واقع است
مردی تمام بود اما صورت لطیف داشت شیخ وی را اول بخدمت متوضا
مشغول ساخت والده وی شنید و او طبیبه بود و شیخ نیز طبیب بود والده وی
کس پیش شیخ فرستاد که فرزند مجد الدین مردی نازکست و این کار صعب است
اگر شیخ بفرماید من ده غلام ترک بفرستم تا خدمت متوضا کنند و وی را
بخدمت دیگر مشغول کنند شیخ فرمود که او را بگویید که این سخن از تو عجب است
اگر پسر ترا تب محرقه ای زحمت دهد من دارو بغلام ترک دهم پسر تو صحت یابد
شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که روزی یکی از مریدان بایزید که
مردی در حساب بود و کار کرده با من گفت چونست که تو باین خاندان
ارادت آوردی و سلوک چرا بمتابعت بایزید کردی گفتم من این نمیدانم
اما یک نوبت وضو میساختم در اثنای آن دیدم که دیوار قبله بشکافت و از آن شق
فضای پیدا شد و آسمان و ستاره مشتری می نمود پرسیدم که این چیست یکی

گفت این نور سلطان بایزید است ساعتی شد آسمان دیگر دیدم تمام نورانی
همچو خورشید گفتم این چیست یکی گفت این نور شیخ مجد الدین است آن درویش
متعجب شد بعد از آن گفت این سخن بدان میگویم که مراتب اولیا را بیان میکنم
تا ترجیح می نهم شیخ مجد الدین بر سلطان بایزید اما هر کس را حق تعالی حواله
بسری کرده است چون او توجه بآن سر کرد و متابع آن طریق شد حق تعالی
جهت بیان قدم او در آن طریق شیخ او را در اعلی مراتب برد و جلوه داد
و اگر نه مراتب علی التحقیق در قیامت پیدا شود و نشان علو مرتبه درین عالم جز
بمتابعت حبیب مطلق صلی الله علیه و سلم نیست هر کس که متابع تر مرتبه او عالی تر
روزی شیخ مجد الدین با جمعی از درویشان نشسته بود درویشی را بروی غلبه شد
ما بیضه بط بودیم بر کنار دریا و شیخ ما شیخ مجد الدین مرغی بود بال تربیت بر سر ما
فرود آورد تا از بیضه بیرون آمدیم ما چون بچه بط بودیم در دریا رفتیم و شیخ
بر کنار بماند شیخ نجم الدین بنور کرامت آنرا دانست بر زبان ایشان گذشت
در دریا میراد شیخ مجد الدین آنرا شنید بترسید پیش شیخ سعد الدین حموی
آمد و تضرع بسیار کرد و گفت روزی که حضرت شیخ را وقت خوش باشد

مرا خبر کن

مرا خبر کن تا بحضرت شیخ عذر خواهی بکنم وقتی شیخ را در سماع وقت خوش شد
شیخ سعد الدین بشیخ مجد الدین را خبر کرد شیخ مجد الدین پای برهنه آمد
و طشتی پر آتش کرد و بر سر نهاد و بجای کفش بایستاد شیخ بوی نظر کرد
و فرمود که چون بطریق درویشان عذر سخن کردی ایمان میخواهی ایمان و دین
بسلامت بردی اما سرت برود و در دریا میری و ما نیز در سر تو میرویم و سرهای
سرداران و ملک خوارزم در سر تو شود و عالم خراب گردد شیخ مجد الدین
در قدم شیخ بیفتاد و باندک فرصتی سخن شیخ بظهور آمد شیخ مجد الدین در
خوارزم وعظ میگفت و مادر سلطان محمد عورتی بود بغایت جمیله بوعظ شیخ
مجد الدین می آمد و گاهی بزیارت وی میرفت بدعیان فرصت جستند تا شبی
که سلطان بغایت مست بود عرضه داشتند که مادر تو بمذهب امام ابو حنیفه رضی الله عنه
بنکاح شیخ مجد الدین درآمده است سلطان بسیار رنجیده شد فرمود که شیخ را
در دجله اندازند شیخ مجد الدین را در دجله انداختند خبر بشیخ نجم الدین رسید
متغیر گشت گفت انا لله و انا الیه راجعون فرزند مجد الدین را در آب
انداختند و بمرد پس سر بسجده نهاد در زمانی نیک در سجده بود پس سر از سجده

برآورد و گفت از حضرت حق سبحانه و تعالی درخواستم تا بخون بهای فرزندم
ملک از سلطان محمد باز ستاند اجابت فرمود سلطان را از آن خبر دادند
بغایت پشیمان شد پیاده بحضرت شیخ بیامد و طشتی پر زر کرد و بیاورد
و شمشیر و کفن بر سر آن نهاد و سر برهنه کرد و در صف نعال بایستاد و گفت
اگر دیت باید اینک زر و اگر قصاص باید اینک شمشیر شیخ در جواب فرمود که کان
ذلک فی الکتاب مسطورا دیت او جمله ملک تست و سر تو برود و سر بسی خلق و ما نیز در سر
شما شویم سلطان نومید باز گشت و عنقریب چنگیز خان خروج کرد و رفت
آنچه رفت روزی قوال در مجلس شیخ مجد الدین این بیت را میخواند مصرع خوش
بافته اند در ازل جامه عشق • گر یک خط سبز بر کنارش بودی • شیخ محاسن خود را
بگرفت و تیغ دست بر گلو نهاد و گفت • گر یک خط سبز بر کنارش بودی • همانا که
باین اشارت بشهادت خود کرده باشند و بعد از آن این رباعی بگفت رباعی در بحر محیط
غوطه خواهم خوردن • یا غرقه شدن یا گهری آوردن • کار تو مخاطرت خواهم
کردن • یا سرخ کنم روی تو یا گردن • در خدمت شیخ نجم الدین کبری قدس سره
درویشی بود از قریه بکرآباد وی را زنگی بکرآبادی میگفتند و بمقام عالی رسیده بود

تا غایتی که وی

تا غایتی که وی از خلوت بیرون نیامدی سماع برنخاستی روزی در اثنای سماع
وقت او خوش شد از زمین برخاست و طاقی بلند بود آنجا بر آن طاق نشست
و در وقت فرود آمدن از بالا بر گردن شیخ مجد الدین جست و پایها فرود
آویخت و شیخ مجد الدین همچنان چرخ میزد و آن زنگی مردی گران و بلند بود
شیخ مجد الدین بس نازک و لطیف چون از سماع فارغ شد گفت ندانستم
که زنگی است بر گردن من یا گنجشکی و چون از گردن فرود آمد رخساره او بدندان
بگرفت چنانکه نشان بماند و بارها شیخ مجد الدین قدس سره گفتی که مرا در قیامت
همین مفاخرت تمام است که اثر دندان زنگی بر روی من باشد شیخ رکن الدین
علاء الدوله قدس سره گفته است که شیخ مجد الدین بغدادی قدس سره فرموده
که در واقعه از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم پرسیدم که ما تقول فی حق ابن سینا
قال رسول الله صلی الله علیه و سلم هو رجل اراد ان یصل الی الله بلا واسطتی
فحجبته بیدی هکذا فسقط فی النار من این حکایت پیش استاد مولانا
جمال الدین جیلی میگفتم او تعجب مانده بعد از آن فرمود که از بغداد بشام میرفتم تا از آنجا
بروم روم چون بموصل رسیدم شبی در مسجد جمعه بودم چون در خواب شدم دیدم

که کسی میگوید که انجا میروی که فایده کبری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند
و شخصی درمیان ایشان نشسته بود و نوری از سر وی تا آسمان پیوسته وی سخن میگفت
و ایشان می شنیدند گفتم این کیست گفتند محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم من پیش وی رفتم
و سلام گفتم جواب سلام گفتند و مرا در حلقه جای دادند چون بنشستم پرسیدند که
یا رسول الله ما تقول فی حق ابن سینا فرمود که رجل اضله الله علی علم دیگر گفتم
ما تقول فی حق الشهاب الدین المقتول گفت هو من متبعیه بعد ازان گفتم
از علمای اسلام نیز پرسیدم پرسیدم که ما تقول فی حق فخر الدین رازی گفت هو رجل
معاتب گفتم ما تقول فی حق حجة الاسلام محمد الغزالی گفت هو رجل وصل الی مقصوده
گفتم ما تقول فی حق امام الحرمین گفت هو ممن نصر دینی گفتم ما تقول
فی حق ابی الحسن الاشعری گفت انا قلت وقولی صدق الایمان یمان والحکمة
یمانیة بعد ازان کسی که نزدیک من بود مرا گفت ازین سوال ها چه میکنی دعای درخواست
کن که ترا فایده کند بعد ازان گفتم یا رسول الله مرا دعای بیاموز فرمود که قل اللهم تب
علی حتی اتوب واعصمنی حتی لا اعود وحبب الی الطاعات وکره الی الخطیئات
بعد ازان ازمن پرسید که بکجا میروی گفتم بروم فرمود الروم ما دخله المعصوم

من از وقعه

من از واقعه باز آمدم در انجا غرفه بود مولانا موفق الدین کواشی انجا بود در
آخر عمر ضریر گشته بود بزیارت وی رفتم پرسید که کیستی گفتم فلان گفت از کجا می آیی
گفتم از بغداد گفت بکجا میروی گفتم بروم گفت بروم گفتم بلی گفت الروم
ما دخله المعصوم من متعجب شدم و دست در دامن او زدم گفتم مگر شما در مجلس
دوشین حاضر بودید گفت دعنی دعنی دست از وی باز داشتم و باز گشتم
شیخ رکن الدین علاء الدوله گوید که مولانا جمال الدین مردی عزیز بود او را
تصانیف مشهوره بسیار است و میان او و میان امام غزالی دو واسطه بیش
نبوده است و این حکایت وی دلیل است بر صحت واقعه شیخ مجد الدین را
چون شیخ مجد الدین را قدس الله سره در سنه سبع و ستمائه وقیل سنه ست عشر
و ستمائه شهید کردند خاتون وی از نیشاپور بود به نیشاپور نقل کرد در سنه
ثلث و ثلثین و ثمانمائه ویرا باسفراین نقل کردند **شیخ سعد الدین الحموی قدس الله سره**
نام وی محمد بن المؤید بن ابی بکر بن ابی الحسن بن محمد الحموی است از اصحاب
شیخ نجم الدین کبری است قدس سره وفی تاریخ الیافعی کان صاحب احوال
و ریاضات وله اصحاب و مریدون وکلام سکن بسفح قاسیون مدة ثم رجع الی خراسان

فتوحی هست که در علوم ظاهری و باطنی یگانه است مصنفات بسیار دارد چون کتاب
محبوب و سنجنجل الارواح و غیر آن و در مصنفات وی سخنان مرموز و کلمات
مشکل و ارقام و اشکال و دوایر که بنظر عقل و فکر از کشف و حل آن عاجز است بسیار است
و هما نا که تا دیده بصیرت بنور کشف منفتح نشود ادراک آن متعذر است وی گفته است
بشرنی الله سبحانه و قال من اصغی کلامک بحسن القبول و الاعتقاد فی ذکری و تعریفی
فقد اندرجت فیه نطفة العلم و المعرفة و ان التبس علیه فی الحال فقد تبرز له الفضیلة فی
طور من اطواره و شیخ صدر الدین قونوی صحبت وی دریافته است میگوید که
از وی شنیدم که میگفت مواثیق هفت است و در میثاق الست بربکم منحصر نیست
آنرا با شیخ خود شیخ محی الدین العربی باز گفتم گفت کلیات را میگوید و اگر
جزئیات از آن بیش است شیخ مؤید الدین الجندی در شرح فصوص الحکم میگوید
که شیخ صدر الدین روزی در مجلس سماع با شیخ سعد الدین الحموی حاضر بود شیخ
سعد الدین در اثنای سماع روی بصفه که در آن منزل بود کرد و با دب تمام مدتی
بایستاد بعد از ان چشم خود را بپوشید و آواز داد که ای صدر الدین چون شیخ
صدر الدین پیش آمد چشم بر روی وی بگشاد و گفت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم

دران صفه حاضر بودند

دران صفه حاضر بودند خواستم که چشمی که بمشاهده جمال آنحضرت مشرف شده است
اول بر روی تو بگشایم وی گفته است که وقتی روح مرا عروجی واقع شده و از
قالب منسلخ گشت سیزده روز چنان بماند انگاه بقالب آمد و قالب درین سیزده روز
چون مرده افتاده بود و هیچ حرکت نمیکرد و روح چون بقالب آمد قالب برخاست
خبر نداشت که چند روز افتاده بود دیگران که حاضر بودند گفتند که سیزده روز است
تا قالب تو چنین افتاده است و از اشعار وی است که در کتاب محبوب درج کرده است
این رباعی عربی شعر یا راحة مهجتی و نور البصر * استیقظ قلبی بک وقت
السحر * ناجیت ضمیر خاطری یا قمر * انی انا فیک و انت لی فی نظر * و این رباعی
فارسی نیز از ان قبیل است رباعی کافر شوی ار زلف نگارم بینی * مؤمن شوی ار عارض
یارم بینی * در کفر بیا و نیز در ایمان منگر * تا عزت یار و افتقارم بینی * با تو نظری
نیست مرا دگر کاری * بی روی تو خوش نیایدم گلزاری * در باغ رضای چون تو زیبا یاری
بیدار و نهان روی تو دیدم باری * بی تو نه بهشت بایدم نه رضوان * نه کوثر و زنجبیل و
بحر حیوان * با قهر تو دوزخ است ار رضوان * با لطف تو دوزخ همه روح و ریحان
و این شعر نیز از ان قبیل است شعر انت قلبی و انت فیه حبیب * و لسقم القلوب انت طبیب

لیس فی قلب من یحبک صدقا . غیر ذکراک حالة یستطیب . انت سقمی وصحتی
وشقائی . وبک الحیاة والموت یطیب . واذا ما نظرت فی تلطف عن فوادی
واعینی لا تغیب . لک سری ومهجتی وضمیری . ساجد شاهد وما لی نصیب

عمر وی شصت وشش سال بوده است ودر روز اضحی سنه خمسین وستمائه از دنیا
برفته وقبر وی در بخاراباد است رحمة الله علیه **شیخ سیف الدین باخرزی قدس الله سره**
وی از خلفای شیخ نجم الدین کبری است قدس الله سره بعد از تحصیل وتکمیل بخدمت شیخ
آمد وتربیت یافت در اوایل که ویرا بخلوت می‌نشاندند در اربعین دوم بخلوت وی
آمد وانگشت مبارک بر در خلوت وی زد وآواز داد که ای سیف الدین نه منم عاشق
مرا غم سازوار است . تو معشوقی ترا با غم چه کار است . برخیز وبیرون آی دست
او را بگرفت واز خلوت بیرون آورد وبطرف بخارا روانه کرد ونیز وقتی برای شیخ
نجم الدین کبری قدس سره از طرف خطا کنیزکی آورده بودند [illegible] با اصحاب
گفت که امشب با لذت مشروعه اشتغال خواهیم نمود شما نیز در موافقت ترک
ریاضت کنید وبفراغت وآسودگی بسر برید چون حضرت شیخ این بگفت شیخ سیف الدین
امشب اربعینی بزرگ بر آب کرده وبر در خلوت شیخ بایستاد چون وقت صبح شد شیخ

بیرون آمد ویرا دید گفت نه ما گفته بودیم که امشب بلذت وحضور خود مشغول باشید
چرا خود را باین ریاضت ورنج انداختی گفت شما فرموده بودید که هر کس بلذت و
حضور مشغول شود مرا هیچ لذت ورای این نیست که بر آستانهٔ حضرت شیخ بخدمت
بایستم شیخ فرمود بشارت باد ترا که سلطانان در رکاب تو پیاده روند روزی یکی
از سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین آمد ودر وقت بازگشتن از شیخ درخواست
که اسپی نذر شیخ کردم التماس می‌نمایم که شیخ قدم رنجه فرمایند تا بدست خود
سوار کنم شیخ التماس ویرا مبذول داشت بدر خانقاه آمد پادشاه رکاب شیخ
بگرفت تا شیخ سوار شد اسپ سرکشی کرد وعنان در ربود وقریب پنجاه گام در
رکاب شیخ بدوید شیخ با پادشاه گفت که حکمت در سرکشی این اسپ آن بود که ما
در خدمت شیخ الاسلام نجم الدین بودیم ما را بشارت داد که پادشاهان در رکاب تو
بدوند اکنون این بصدق سخن شیخ شد ومن کلامه القدسیة هذه الرباعیات

رباعی هر شب بمثال پاسبان کویت . میگردم گرد آستان کویت . باشد که برآیم
ای صنم روز حسابت . نام من ز جریده سگان کویت . رباعی هر چند که من زعشق بیگانه شوم
با عافیت آشنا وهمخانه شوم . ناگاه پری رخی بمن برگذرد . برگردم از آن حدیث ودیوانه شوم

دیوانهٔ سوم. روزی بجنازهٔ درویشی حاضر شد گفتند شیخا تلقین فرمای پیش روی
میت آمد و این رباعی بگفت. رباعی. گر من گنه جمله جهان کردستم. لطف تو
امیدست که گیرد دستم. گفتی که بوقت عجز دستت گیرم. عاجزتر ازین مخواه کاکنون
هستم. **جمال الدین عین الزمان گیلی قدس سره** وی نیز از خلفای شیخ نجم الدین است
قدس سره بسیار دانشمند و فاضل بوده است در اوایل که عزیمت صحبت شیخ کرد بکتب خانه
در آمد و از لطائف علوم عقلی و نقلی مجموعهٔ انتخاب کرد که در سفر مونس وی باشد
چون نزدیک خوارزم رسید شبی در خواب دید که شیخ با وی گفت ای گیلک پشته
بینداز و بیا چون بیدار شد اندیشه کرد که پشته چیست من از دنیا هیچ ندارم
و اندیشهٔ جمع آن نیز ندارم شب دوم همین خواب دید و شب سیوم نیز از شیخ
سوال کرد که شیخا پشته چیست گفت آن مجموعه که جمع کردی چون بیدار شد
آنرا در جیحون انداخت چون بحضرت شیخ رسید گفت اگر آن مجموعه را نمی‌انداختی
ترا هیچ فایده نمی‌بود پس وی را خرقه پوشانید و در اربعین نشاند و بعد از
اتمام اربعین وی را عین الزمان لقب نهاد و شیخ جمال الدین قدس سره در
قزوین می‌بوده است یکی از سادات قزوین را عزیمت بشیراز شد از شیخ التماس

۶۵۸ توفی قدس سره سنهٔ ثمان وخمسین وستمائه وقبر وی در بجار است صح

گیلک

سفارش وی بپادشاه

سفارش بپادشاه شیراز که بشیخ ارادت تمام داشت کرد شیخ پاره کاغذ
طلبید و بر آنجا نوشت که عسل و بادیانه بوی داد چون آن سید بشیراز رسید
قصد ملاقات پادشاه کرد گفتند که وی درد شکم دارد و در حمام است
بدر حمام رفت دید که پادشاه بر سر حمام نشسته است و از درد شکم تشویش
عظیم دارد پیش رفت و سلام کرد پادشاه گفت از کجا می‌آیی گفت
از قزوین از وی احوال شیخ پرسید کاغذ بیرون آورد و بوی داد
بگشاد دید که در وی نوشته است که عسل و بادیانه گفت شیخ بنور
فراست و کرامت علاج ما نوشته است فرمود تا آنرا حاضر کردند بخورد
فی الحال شفا یافت و آن سید را بسیار رعایت کرد **باباکمال جندی قدس سره**
چون خدمت باباکمال جندی در صحبت شیخ نجم الدین قدس سره بمرتبهٔ تکمیل و
اکمال یافت حضرت شیخ خرقه بوی داد و گفت در دیار ترکستان مولانا
شمس الدین مفتی را فرزندیست که وی را احمد مولانا میگویند خرقهٔ ما را
بوی رسان و از وی تربیت دریغ مدار چون باباکمال بجند رسید جمعی کودکان
بازی میکردند و احمد مولانا چون هنوز کودک بود در میان ایشان بود

اما بازی میکرد و جامهای ایشان را نگاه میداشت چون باباکمال را دید برخاست
و استقبال وی کرد و سلام گفت بعد از آن گفت چند ما جامهٔ دیگران
نگاه داریم و شما جامهٔ ما نگاه دارید خدمت بابا وی را کنار گرفت و بخانه
مفتی آمدند مفتی گفت این فرزند مجذوبست شاید که خدمت شمانسیه
نتواند کرد برادر خوردتر وی دانشمند مولانا بغایت زیرکست و مودب
باباگفت وی نیز با نصیب گردد اما بحوالهٔ شیخ بخدمت وی آمدیم احمد
مولانا در اندک فرصتی تربیت تمام یافت و صیت کمالات وی منتشر شد
و بسی از طالبان در صحبت وی تربیت تمام یافتند و بمرتبهٔ کمال رسیدند
یکی از ایشان شیخ بهاء الدین کبری است که تربیت برادر خود دانشمند مولانا
را که محمد نام داشت حوالهٔ وی کرده بود شیخ بهاء الدین تربیت فرزند
خود ابو الفتوح را حواله بدانشمند مولانا کرده است و همانا که خدمت
خواجه ابو الوفاء خوارزمی را انتساب با بو الفتوح است چنانکه در بیان سلسلهٔ
مشایخ خود گفته است نظم رسید فیض علی را از احمد مختار • پس از علی
حسن آمد خزینهٔ اسرار • حبیب و طائی و معروف و پس سری و جنید • دو

بوعلی

بوعلی است ذکر مغربی سر اخیار • عقیب اینهمه بوالقاسم و پس ازان نساج • امام
احمد و پس سهروردی عمار • پس از آن کبار مذکور شیخ نجم الدین • که بود
قدوهٔ اخیار و سرور ابرار • کمال و احمد و آنکه بهار ملت و دین • دگر
محمد و پس بو الفتوح فخر کبار • و خدمت خواجه ابو الوفا را از مشرب صافیهٔ
صوفیهٔ اصحاب توحید و ارباب اذواق و مواجید شربی تمام بوده است
چنانکه از رسایل و اشعار ایشان بتخصیص رباعیات این معنی ظاهر است
و اثبات این دعوی را رباعی چند آورده میشود رباعیات ای آنکه توئی
حیات جان و جانم • در وصف تو گرچه عاجز و حیرانم • هر جای چشم جز
توئی می بینم • دانائی عقل من توئی میدانم • من از تو جدا نبوده ام تا بودم
اینست دلیل طالع مسعودم • در ذات تو ناپدیدم ار معدومم • ور نور تو ظاهرم
اگر موجودم • چون بعض ظهورات حق آمد باطل • پس منکر باطل نشود جز
جاهل • در کل وجود هر که جز حق بیند • باشد ز حقیقة الحقایق غافل • اوست
نهان و آشکار است جهان • بر عکس بود شهود اهل عرفان • بل اوست
هر چه آشکارا چه نهان • گر اهل حقی عزیز من هیچ مدان • یکی است ولی

نه آن یکی کش دانی، یکی که بباشد آن یکی را ثانی، خود را ز قیود خود اگر برهانی،
ذاتش نه از دلایل برهانی، برگردم و اعتذار بدتر ز گناه، چون هست درین
عذر سه دعوی گناه، دعوی وجود و دعوی قدرت و فعل، لا حول ولا قوة
الا بالله، وفات خواجه ابوالوفا در شهور سنه خمسین و ثلثین و ثمانمایه
بوده است. شیخ نجم الدین رازی قدس الله سره وی نیز از اصحاب شیخ نجم
الدین کبری است قدس سره که تربیت ویرا حواله بشیخ مجد الدین کرده بوده است
صاحب مرصاد العباد و تفسیر بحر الحقایق ویرا در کشف دقایق و شرح حقایق
قدرت و قوت تمام بوده است در واقعه چنگیز خان از خوارزم بیرون
آمد و بروم رفت و ویرا با شیخ صدر الدین قونیوی و مولانا جلال الدین
رومی اتفاق ملاقات افتاده گویند وقتی در یک مجلس جمع بودند نماز شام
قایم شد از وی التماس امامت کردند در هر دو رکعت قل یا ایها الکافرون
خواند چون نماز تمام کردند مولانا جلال الدین با شیخ صدر الدین بر وجه
طیبت گفت ظاهرا یکبار برای شما خواند و یکبار برای ما، وفات وی در سنه اربع
و خمسین و ستمایه بوده است و در شونیزیه بغداد بیرون مقبره شیخ سری سقطی

در شونیزیه بغداد

و شیخ جنید بغدادی قدس سرهما قبری بود میگفتند که قبر وی است والله اعلم
و از مقولات وی است این رباعی رباعی شمع ارچه چو من داغ جدائی دارد
با گریه و سوز آشنائی دارد، سررشته شمع به که سررشته من، کان رشته
سری بروشنائی دارد. شیخ رضی الدین علی لالا الغزنوی قدس الله سره و هو علی بن
سعید بن عبد الجلیل اللالا الغزنوی و این شیخ سعید که پدر شیخ علی لالا است
پسر عم حکیم سنائی است بعزم حج بخراسان آمد و بصحبت شیخ ابو یعقوب
یوسف الهمدانی رحمه الله رسید در آنوقت که شیخ نجم الدین کبری بهمدان
میرفت بطلب حدیث در یک فرسنگی دیهی که شیخ علی لالا آنجا می بود فرود
آمده بود اتفاقا همان شب شیخ علی لالا در واقعه دید که نردبانی نهاده بود
تا آسمان و شخصی بر سر نردبان ایستاده مردمان یکیک پیش او می آمدند
و او دست ایشان میگرفت و می برد تا در آسمان و آنجا شخصی ایستاده بود
و دست ایشانرا بدست او میداد و ایشانرا در آسمان میبرد شیخ علی لالا
نیز رفت و اورا بر نردبان بالا بردند و دستش بدست او دادند و اورا باسمان
در بردند چون آن واقعه پیش پدر گفت پدرش گفت آن شخص را می شناسی

گفت می‌شناسم و نام او میدانم گفت طلب او می‌باید کرد که کلید تو در دست اوست
پس شیخ علی لالا بطلب او مسافر شد و چندین سال گرد عالم سفر کرد و از وی
نام و نشان نمی‌یافت تا آن زمان که شیخ نجم الدین بخوارزم آمد و این طریق
منتشر گردانید و دران وقت شیخ علا لالا در ترکستان در خانقاه شیخ احمد
یسوی بود روزی شخصی از خوارزم آمده بود شیخ علا لالا در خلوت
می‌شنید که شیخ احمد ازوی می‌پرسید که در خوارزم هیچ درویش هست
و مردمان بچه مشغول‌اند آن شخص گفت این زمان جوانی آمده است و بارشاد خلق
مشغول شده و خلقی بروی جمع شده اند پرسید که چه نام دارد گفت نجم الدین
کبری چون شیخ علا لالا این نام بشنید از خلوت بیرون جست و میان
بسفر دربست شیخ احمد گفت چه بوده است گفت سفر میکنم فرمود که صبر کن
تا زمستان بگذرد گفت نتوانم بخدمت شیخ نجم الدین آمد و بسلوک مشغول شد و پنج سال
بعد ازان بخدمتگاه شیخ مجد الدین آمد و مرید شد و شیخ نجم الدین نسبتی و مجد الدین
نزدیک بوده است که بسلوک مشغول شده و شیخ مجد الدین بسه چهار سال از
شیخ علی لالا زیاده بوده است اما شیخ علی لالا در اول جوانی بطلب مشغول

شده بود لیکن آن وقت هنوز بسلوک مشغول نشده بود و تحصیل
میکردند شیخ علا لالا صحبت بسیاری از مشایخ رسیده بود و گویند
که از صد و بیست و چهار شیخ کامل مکمل خرقه داشته است و بعد از وفات
وی ازان جمله صد و سیزده خرقه باقی بوده و سفر هندوستان کرده بود
و صحبت ابو الرضا رتن رضی الله عنه دریافته و امانت رسول صلی الله علیه
و سلم ازوی گرفته چنانکه شیخ رکن الدین علاء الدوله آنرا تصحیح کرده
و گفته صحب یعنی الشیخ رضی الدین علی لالا حجر رسول الله صلی الله علیه
و سلم بالرضا رتن بن نصر رضی الله عنه فاعطاه مشطا من امشاط رسول الله
صلی الله علیه و سلم و شیخ رکن الدین آن شانه را در خرقه پیچیده
و آن خرقه را در کاغذی و بخط مبارک خود بران کاغذ نوشته هذا المشط
من امشاط رسول الله صلی الله علیه و سلم وصل الی هذا الضعیف من صاحب رسول الله
صلی الله علیه و سلم و هذه الخرقة وصلت من ابی الرضا رتن الی هذا الضعیف
و هم شیخ رکن الدین بخط مبارک خود نوشته است که آن امانت برای
شیخ رضی الدین علی لالا بوده است از رسول صلی الله علیه و سلم و هذه الرابعة

من انفاسه القدسیه منقوله من خطه بیده رباعی هم جان بهزار دل گرفتار
توهست هم دل بهزار جان خریدار توهست اندر طلبت نه خواب
یابد نه قرار هرکس که در آرزوی دیدار توهست توفی قدس الله سره فی الثانی
من ربیع الاول سنه اثنین واربعین وستمائه شیخ جمال الدین احمد جورفانی
قدس الله سره وی از اصحاب شیخ رضی الدین علی لالاست شیخ رکن الدین
علاء الدوله گفته است که شیخ احمد عجب مردی ذاکر بوده است مرتبه عالی
دارد و من در غیب سلوک او را مناسب یافتم با شیخ ابوالحسن خرقانی
و از آن شیخ رضی الدین علی لالا با سلطان بایزید قدس الله تعالی اسرارهم
شیخ رضی الدین علی گفته است هرکه با خاموشی احمد با در سازد آنچه از
جنید و شبلی یافته اند از وی یابد روزی شیخ سعد الدین حموی
بجوزبان رسید کسی فرستاد و شیخ احمد را طلب داشت شیخ احمد
نیت عزلت کرده بود نیامد باز کس فرستاد که می باید آمد که مرا اشارتی
رسیده است که چون از جهت تو شیخ علی اجازت نامه نوشته است من نیز
بنویسم شیخ احمد جواب فرستاد که من از خدای تعالی اجازت نامه نخواهم بستدن

شیخ رکن الدین

شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که این سخن مرا از وی بسیار خوش
آمده است وقتی شیخ احمد یکی از مریدان را دید که مراقبه کرده بود کفش برون
کرده چند نقش محکم در پس گردن او بزد مرید گفت مراقبه کرده بودم
شیخ چرا الحق می نماید فرمود مراقبه کسی را روا بود که یک هفته طعام
نخورده باشد چون آواز پای شنود در خاطرش نیاید که این کس برای
طعام می آورد وی در سلخ ربیع الآخر سنه تسع وستین وستمائه از دنیا
برفته شیخ نورالدین عبدالرحمن اسفراینی کسرقی قدس الله روحه وی از اصحاب
شیخ احمد جورفانیست در تسلیک سالکان و تربیت مریدان و کشف
وقایع ایشان شانی عظیم داشته است شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است
که پدرم از من پرسید که درین زمانه از اولیاء کرام مانده اند
گفتم هستند ابن عجیل است در یمن و شمس الدین بیاوجی در ششتر
و خواجه حاجی در ابهر چند کس را از مشایخ که بر صراط مستقیم بودند بر شمردم
گفت چو نشنیدی که اینهمه هستند دل و ارادت بشیخ نورالدین عبدالرحمن
آوردی و بایشان التفات نکردی گفتم مرا مقصودی بود که جز بار نشاند

او راست نمی‌آید من میخواستم که سلوک کنم و این طریقه را شناسم و دران وقت
استادی نبود غیر او در همه عالم و مرا بان کاری نبود که ببینم که بزرگان
گفته اند تا هر کرا بزرگتر نشان دهند بخدمت آوردم چه اگر کسی را صحبت
با سنگی بود که آن زرگری رود و عقل بروی خندد و هم شیخ رکن الدین
علاء الدوله گفته است که در آخر الزمان اگر نه وجود شیخ نور الدین عبد الرحمن
بودی سلوک بکلی محو گشتی و نشان نماندی اما چون حق تعالی این طریق را
تا قیامت باقی خواهد داشت بوی مجدد کرد و هم وی گفته که روزی در جماعتخانه
غایب شدم امام غزالی را دیدم که نشسته بود و سر بر زانو نهاده و قلم میان
دو انگشت گرفته متحیر ازو پرسیدم که چه بود امام در چه فکر است گفت
چگونه متفکر نباشم که من در دنیا سیمرغ را صفت نوشته ام و این
ساعت می‌بینم که همه غلط بوده این واقعه را بخدمت شیخ نور الدین عبد الرحمن
بگفتم گفت عجب من نیز در ده شقاز بودم و آن وقت مرا در معرفت سخن
گفتش بس تمام بود در غیب می‌بینم که حق تعالی مرا میگوید که تو میدانی از حسرت
که هست امام غزالی را هیچ حسرت بان نرسد که سلوک تمام ناکرده بحضرت ما آمد

بعد ازانکه

بعد ازانکه از غیب باز آمدم بر زبان خود عقده یافتم و خاموشی اختیار کردم و بکار
خود مشغول شدم ولادت وی در شوال سنه تسع وثلثین وستمائه بوده است
و در بغداد از دنیا رفته **ابو المکارم رکن الدین احمد بن محمد البیابانکی قدس الله سره** — معروف بعلاء الدوله سمنانی
وی در اصل از ملوک سمنان است بعد از پانزده سالگی بخدمت سلطان وقت
شغل گرفت در یکی از حروب که سلطان را با اعدا بود ویرا جذبه رسید بعد از ان
در شهور سنه سبع وثمانین وستمائه در بغداد بخدمت شیخ نور الدین
عبد الرحمن کسرقی رسید در وقت مراجعت از حجاز در سنه تسع وثمانین
وستمائه اذن ارشاد یافت و بعد از سنه عشرین وسبعمائه در خانقاه
سکاکیه در مدت شانزده سال صد و چهل اربعین برآورد و گویند در سائر
اوقات صد و سی اربعین دیگر برآورده بوده است و چون عمر وی بهفتاد
و هفت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب سنه ست وثلثین
وسبعمائه در برج احرار صوفیاباد بجوار رحمت حق پیوست در حظیره
قطب الزمان عماد الدین عبد الوهاب مدفون گشت روزی پادشاه
جوان پیش شیخ آمده بود و سلام رسانید و نیازمندی نمود که این گوشت

صید است بخورید که حلال باشد شیخ گوید که مرا درین حالت حکایت امیرپورود
یاد آمد که آن وقت که در خراسان بودم بزیارت مشهد طوس میرفتم و او شنید
با پنجاه سوار عقب من بیامد و گفت میخواهم که مادام که در خراسان باشی
با تو باشم چند روزی با وی مصاحبت افتاد یک روز آمد و دو خرگوش آورد
و گفت من خود زده ام بخور گفتم گوشت خرگوش است هر کس که زده است من
نخواهم خورد گفت چرا گفتم نزد امام جعفر صادق رضی الله عنه حرام است
و چون یکی از بزرگان آنرا حرام داشته است ناخوردن او بهتر است برفت و روز دیگر
بیامد و آهوی بیاورد و گفت این آهو را من زده ام به تیری که خود تراشیده ام
و بر اسپی نشسته بودم که از پدران ما در قدیم پیش از غارت تخم بتخم بما رسیده است
گفتم این همان حکایت مولانا جمال الدین درگزینی است که یکی از امرای
مغول که در حوالی همدان می نشست و با وی دعوی ارادت میکرد روزی
به پیش وی در آمد و دو مرغابی بنهاد و گفت این را باز من گرفته است و حلال
باشد مولانا تناول فرمایند مولانا گفت سخن در مرغابی نیست سخن در آن است
که باز تو دوش تا مرغ کدام پیرزن خورده است که امروز او را قوت گرفتن

این مرغابی حاصل آمده است بردار و ببر که لایق شماست تو نیز دوش تا کدام
مظلوم خورده است که امروز او را قوت دویدن حاصل آمده است تا تو بر پشت
او آهو می توانی زد مرا خوردن او روا نباشد القصه هر چند گفت گوشت
او نخوردم اما درویشان را گفتم بخورید شاید که چون به نیازی آورده کاری
بر آید ببرکت نیازمندی او درویشی از شیخ سوال کرد که چون این بدن را
در خاک ادراک نیست و بدن مکتسب ارواح از وی مفارق شده اند و در
عالم ارواح مجاز نیست چه احتیاج است بسر خاک رفتن و فایده چیست
چه در هر مقامی که توجه کنند بروح بزرگ همان باشد که بسر خاک رفته شیخ
فرمود که فایده بسیار دارد یکی آنکه چون بزیارت کسی میرود چندانکه میرود
توجه او زیادت میشود چون بسر خاک رسد و بحس مشاهده کند خاک او را حس او
نیز مشغول شود و بکلی متوجه گردد و فایده بیشتر باشد دیگر آنکه هر چند ارواح
را حجاب نیست و همه جهان او را یکیست اما در بدنی که سالها با او صحبت
داشته باشد و بدن محشور او که بعد از حشر ابدالاباد خواهد بود آنجا باشد
با آن موضع نظر او و تعلق او بیشتر بود که بمواضع دیگر پس حکایت کرد که یکبار

در خلوت چشیده بودم قدس سره و از خلوت او ذوق تمام میرسید چنید
که دران خلوت بوده بیرون آمدم و بسر خاک او رفتم آنجا آن ذوق را
نیافتم این معنی را با حضرت شیخ نورالدین قدس سره گفتم فرمود که آن ذوق
بسبب چشیده یافتی یا نه گفتم بلی گفت در موضعی که در عمر خود بسر برد که چند گاه
آنجا بوده باشد وقتی که ذوق بیشتر حاصل میشود در بدنی که چندین سال
با او صحبت داشته باشد اولی باشد که ذوق بیشتر حاصل شود اما شاید که بسبب
مشغولی حس بر سر خاک او در توجه تقصیری افتاده باشد آخر در خرقه که اهل
ولی پوشیده باشد ذوق آن مشاهده میتوان کرد و بدن از خرقه
نزدیکتر است و فواید زیارت بسیار است کسی اینجا توجه کند بروحانیت محمد
مصطفی صلی الله علیه وسلم فایده یابد اما اگر بمدینه رود و بروحانیت محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم از رفتن او در رنج راه او با خبر باشد و چون آنجا رسد
بحس بیند روضهٔ پاک آنحضرت را و بکلی متوجه شود فایدهٔ آنرا با فایده چه نسبت
و اهل مشاهده را این معنی تحقیق بیشتر وی فرموده که جملهٔ انبیا علیهم السلام
برای آن آمده اند تا چشم خلق را بگشایند بعیب خود و بکمال حق و بعجز خود

و قدرت حق و بظلم خود و عدل حق و بجهل خود و علم حق و بذلت خود
و عزت حق و به بندگی خود و خداوندی حق و بفقر خود و غنای حق و بتقصیر
خود و نعمتهای حق و بفنای خود و بقای حق و همچنین قیاس شیخ نیز
برای آنست که چشم مرید را باین معنی بگشاید پس مرید هر چند در اثبات
خود و کمال خود بیش کوشد یا عملی کند تا کمال او ظاهر شود شیخ از وی بیشتر رنجد
چه شیخ اینهمه رنج از برای آن میکشد تا چشم کمال بین نفس او را بدوزد
و چشمی که کمال حق بیند بگشاید و او هر لحظه در کمال خود چشم دیگری گشاید
پس در ضیعت رنج شیخ میکوشد در حق خویش درویش باید که در کمین نفس
خود باشد تا هر چشمی که بکمال خود بگشاید حالی آنرا میبندد و اگر چنین کند تا او را
خبر شود نفس از هر موی چشمی بدین کمال خود بگشاید و از دیدن کمال
حق کور گرداند که خاصیت نفس اینست و هم وی فرموده که این مردمان
عجب اعتقادها دارند البته میگویند که درویش باید که گدا و محتاج باشد
نمیدانند که حق هیچ کس را محتاج نساخته است بخلق و چرا باید که بندگان
خدای تعالی جز بخدای تعالی محتاج باشند اگر این دینار ابا اینهمه نعمت بر گرفتن

بای سپارد بلکه مقصود از آفرینش ایشانست نه آن شیخ مجد الدین
بغدادی را قدس سره هر سالی خرج سفره خانقاه دویست هزار دینار
زر سرخ بوده است و من حساب میکنم پانصد هزار دینار املاک
وقف کرده ام بر صوفیه که بر طریقه ما باشند وهم وی گفته که خدای تعالی
این مزارع را بحکمت آفریده میخواهد که معمور باشد و فایده بخلق رسد
و اگر خلق بدانند که از عمارت دنیا که برای فایده و دخل کنند بوجه اسراف چه
ثوابست هرگز ترک عمارت نکنند و اگر بدانند که از ترک عمارت و گذاشتن زمین
را معطل چه گناه حاصل میشود هرگز نگذارند که اسباب او خراب شود هر کس که
زمینی دارد که از آن هر سال هزار من غله حاصل می تواند کرد و اگر بتقصیر
و اهمال نهصد من حاصل میکند و بسبب او آن صد من غله از خلق دور افتد
بقدر آن از وی باز خواست خواهند کرد و اگر کسی را حالی است که بدنیا
و عمارت آن نمی پردازد خوشوقت او و اگر جایی که از کاهلی ترک عمارت زمین کند
و آزار گرد و زاهد نام کند جز متابعت شیطان چیزی دیگر نیست و هیچکس کمتر از
آدمی بیکار نیست اخرویا و دنیویا وهم وی فرموده که ممکن نیست اگر کسی مرتبه

ولایت

ولایت نرسد الا که حق تعالی پرده بر سر او بپوشد و او را از چشم خلق پنهان دارد
و معنی اولیائی تحت قبابی اینست و این قباب صفت بشریت است
پرده بشریت از کرباس و غیره و صفات آنست که در وعیبی ظاهر کنند یا هنری را
ازو در چشم مردم بعیب فرا نماید و معنی لا یعرفهم غیری آنست که تا بنور ارادت
باطن کسی را منور نکند و او را نشناسد پس آن بنور او را شناخته باشد
نه آنکس وهم وی فرموده که درویشانی که بکار مشغول اند می باید که بطال را
در میان ایشان راه نباشد یکی دیگر بکار صد مرد در کار را از کار باز دارد
شعر عدوی البلید الی الجلید سریعة • والجمر یوضع فی الرماد فیخمد
وهم وی فرموده که می باید که درویشان جهد نمایند تا در وقت لقمه خوردن
نیک حاضر باشند که تخم اعمال در زمین قالب انسان لقمه است چون بغفلت تخم
اندازد ممکن نیست که هرگز جمعیت خاطر حاصل شود اگرچه لقمه حلال باشد
وهم وی گفته که حکیم ترمذی و جماعتی از مغاربه گفته اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء
روزی در بغداد در خدمت شیخ بودیم قدس سره فرمود که الجماعتی که گفته اند که بدایة
الاولیاء نهایة الانبیاء آنرا عذری هست و ایشان از آن سخن این خواسته اند که

بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء فی الشریعة ونهایة الاولیاء بدایة الانبیا
فی الطریقة زیراکه کمال شریعت در آخر نبی تمام شد که الیوم اکملت لکم دینکم
وولی تا شریعت را بکمال نگیرد قدم در ولایت نتواند نهاد پس آنچه نبی را در
شرایع بانتهای کار باشد ولی را ابتدا باشد زیراکه اگر کسی بدان احکام که در مکه
نازل شد سلوک کند وباحکامی که در آخر عمر در مدینه نازل شد التفات ننماید
هرگز بولایت نرسد بلکه اگر انکار کند کافر گردد پس ابتدای ولایت آنست که
همه شرایع را بکمال قبول کند ومتابعت نماید اما در طریقت آنست که هرچند
ولی سعی کند ومرتبهٔ ادعا نشود در روح او را آن نوع معراجی که جسم نبی را بوده
حاصل نشود ومحال بود که حاصل شود پس چون در انتهای ولایت روح ولی متابعت
می باید بجسم نبی در طریقه نهایة الاولیاء بدایة الانبیا باشد وهم فرموده که انبیای
علیهم السلام از کناه عامداً معصوم اند واولیا از خوار داشت کناه محفوظ
واز مصطفی صلی الله علیه وسلم مرویست ان تغفر اللهم فاغفر جما وای عبد
لک لا الما ونزدیک این بیچاره هیچ کناه ازان بدتر نیست که بنده خود را
مقصر ومجرم نداند اخی علی مصری قدس الله سره وی شیخی بود در ملک شام

و روم ومریدان بسیار بر وی جمع آمده اما چون مردی منصف بود جمعی از
مریدان خود را که مستعد بوده اند بایشان گفت که اگر شما طالب حقید من
نیز طالبم ومرشدی نیافته ام که پیش او سلوک کردمی اکنون در واقعه دیدم
ودر شهادت نیز می شنوم که در خراسان مرشدی است مکمل برخیزید تا برویم
واو را دریابیم ودر خدمت مرشدی روزی چند سلوک کنیم واز آنچه خلق بجا
گمان می برند چیزی حاصل کنیم القصه بایرین قضیه آمده بود ودر حلقهٔ مریدان
شیخ داخل شده با جمعی از اصحاب آن شیخ فرمود که ارادت ایشان بتو
بعد از ارادت منست ووساطت تو در میان ایشان را سود کند چه نزدیک من
میان شیخ ومصطفی صلی الله علیه وسلم هرچند که خرقه بیشتر راه روشن تر
وسلوک آن تر است بخلاف اسناد حدیث که هرچند انجا واسطه کمتر است
حدیث صحیح تر است چه انجا که خبر است هرچند واسطه بیشتر بود احتمال
تغیر بیشتر بود اما انجا خرقه است هرچند نور مشایخ بیشتر بود راه روشن تر
بود ومدد ایشان بیشتر بود روزی حکایت منصور حلاج افتاد اخی علی مصری
از حال وی استفسار کرد حضرت شیخ بعد ازانکه در باب وی بسیار گفتند فرمودند

که در آن وقت که مرا حال گرم بود بزیارت وی رفتم چون مراقبه کردم روح
وی را در علیین یافتم در مقام عالی مناجات کردم و گفتم خداوندا این چه
حالتست که فرعون انا ربکم الاعلی گفت و حسین منصور انا الحق گفت هر دو
دعوی خدائی کردند اکنون روح حسین در علیین و روح فرعون در سجین در سجین
چه حکمت است در سرم ندا کردند که فرعون بخودبینی افتاد و همه خود را دید و ما را
گم کرد و حسین منصور همه ما را دید و خود را گم کرد بنگر که چه فرق باشد شیخ نجم
الدین محمد بن محمد الادکانی قدس سره وی نیز مرید شیخ رکن الدین علاء الدوله است
و عمر وی بهشتاد رسیده بود در شهور سنه ثمان و تسعین و سبعمائه از دنیا
برفته و در حصاری از اعمال اسفراین مدفون گشته وی گفته در قول رسول
صلی الله علیه و سلم علیکم بالسواد الاعظم ای بالقرآن اخی محمد دهستانی
قدس الله تعالی سره شیخ فرموده که در اربعین بودم پنجشنبه سی و نهم اربعین در
غیب دیدم که جماعتی مسافران برسیدند در میان ایشان جوانی بود که
حق تعالی را با او نظری از عنایت است و او را با من حوالتی است چون بشهادت
آمدم خادم را گفتم زینهار شیخ فردا اجازت مده تا بیرون آمدن من که برو

همانساعت جماعتی مسافران رسیدند گفتم فردا روز جمعه چون اربعین تمام
شده باشد در مسجد جامع آنجا که من نشینم ایشان را بیاور تا ایشان را ببینم
چون روز جمعه بمسجد رفتم درویشان و مسافران بیامدند و سلام کردند
چندانکه نظر کردم آنرا که من دیده بودم در میان ایشان نبود گفتم مگر کسی
دیگر خواهند آمد نماز دیگر بگذاردیم و بخانقاه آمدیم خادم آمد و گفت
این درویشان یک تن که بخدمت ایشان مشغول است مگر پس رنجهای ایشان
بود بمسجد نیامده در خلوت میکند که شما را ببیند گفتم نیک باشد چون درآمد
او را از دور دیدم دانستم که اوست بیامد و سلام کرد و ساعتی نشست و بیرون
رفت من خادم را طلب کردم و گفتم این جوان را که برفت بگوی می باید
که اینجا روزی چند با ما باشی و از این جماعت باز گردی که ما را با تو کار است
چون خادم بیرون رفت او را دید که بازگشته بود و ایستاده خادم از وی پرسید که
حال چیست گفت میخواهم که بخدمت شیخ بگوئی تا مرا قبول کند و هم اینجا
بخدمت درویشان مشغول باشم خادم گفت شیخ مرا از پی تو باین مهم
فرستاده است و او را درآورد و مسافران برفتند و او بخدمت مشغول

گردم خدمتی که از آدمی بهتر از آن ممکن نباشد بکرد و بعد از سه سال که ذکر
بگفت و خلوتی چند بنشست و حالهای نیکو او را روی نمود روزی در سفری
بودیم و او در صفه نشسته بود و من آنجا که بودم نظر بر حال وی افتاد دیدم
که وارد عالی بروی نازل می شد و حالی بس شگرف بر وی کشف میگشت
حالی برخاستم و آنجا رفتم که او بود و مغلوب شده بود و دست آن حال گشته
بانگ بروی زدم و گفتم در چه حالی و چه دیدی بگو گفت نمیتوانم گفتم
راز مخفی بگو بر جبر بگفت الحق مقامی بس عالی بود اما چون دیدم که در وی
عجبی از وی پیدا میشود گفتم این چیزی نیست و آنرا نفی کردم باری در آن مقام
در خود چیزی پیدا کرد و مدتی پدید از دماغ او میرفت تا بعد از آن بیکبارگی
دیگر بتجلی صمدی متجلی شد و آن مقامی است که در آنجا احتیاج باکل از سالک
بر میخیزد و چون در آن حال خود را بدید غروری در وی پیدا شد تا خود ناخوردن
صفت حقست و این صفت مرا حاصل است و در باطن وی عوی حرارتی
سر برزدن گرفت و ترک خوردن کرد چندانکه چوبش میزدم و چوب در دهانش
میکردم و تربت در دهان او میریختم باز بدر میریخت و بحلق او فرو نمیرفت

بگذاشتم تا

بگذاشتم تا کی بخوشی خود بخورد و هیچ نخورد تا مدت شش سال این
برآمد و بخدمت قیام می نمود و یک سعادت او آن بود که خود را
هرگز از من بی نیاز ندانست و اگر نه این بودی همدران ورطه
هلاک شدی و من مدت سی و هفت سال است تا باشارت شیخ
بارشاد مشغولم و چندین طالب را دیدم همچنین مردی که این مجاهدت
که او را بلذت دنیا و نفس خود هیچ میلی نباشد ندیدم و مدت
بیست و پنج سال است که در میان درویشان است و برادر او
خادم است و دیگر خادمان که پیش ازین بوده اند هیچکس از لفظ او
نشنیده باشد که مرا چیزی می باید نه از طعام و نه از جامه هرگز چیزی
که بحظ نفس تعلق داشته باشد کسی از زبان او نشنیده و اگر بخورد نهاد
نشنیده هرگز کسی او را خفته ندیده و از هیچ آفریده دوا نطلبیده
القصه در آن مقام ناخوردن بماند تا مدت شش سال بعد از آن بکعبه
میرفتم او را با خود بردم و قصد من آن بود که میدیدم جماعتی این
حال را عجب میداشتند و در قدرت خدای تعالی بشک بودند و اینها از زبان

میداشت تا در راه بپیچند وی چنان بداند که چیزی نمیخورد و آن شبهه دفع گردد
برفتیم و الجاعت اینک برخاست و چون بمدینه رسیدیم او را گفتیم اگر
امت رسول صلی الله علیه وسلم و مریدی آن می باید کرد که رسول صلی الله
علیه وسلم کرده و من میکنیم و اگر نه برخیز و برو که پیش ازین در صحبت ما توانی
بود و علی دوستی حاضر بود لقمه در دهان او نهاد و سه لقمه تعیین کردم
که در روزی بخورد تا بکه بعد از آن در مکه گفتیم همچنانکه درویشان میخورند
بخور بخورد و از آن ورطه خلاص یافت ابو البرکات تقی الدین علی دوستی
قدس الله سره وی نیز از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است
روزی حضرت شیخ میفرمودند که مادام سالک در وقت تجلی صوری
ادراک میکند آن تجلی صوری باشد و حق تعالی را از آن صورت منزه
باید داشت اما آنرا تجلی حق باید دانست چنانکه موسی علیه السلام از درخت
شنید که انی انا الله هر که گوید که درخت خدا بود کافر شود و هر که گوید که این
سخن خدا نگفت کافر پس تجلی صوری را برین نوع اعتقاد باید کرد و در آن
روز اخی علی دوستی حاضر بود شیخ فرمود که مرا احوال واقعه علی دوستی بغایت

خوش آمد و بجهت ثبات اعتقاد درویشان بگویم حق تعالی امسال بر وی بکسوت
در صور شکل موجودات تجلی کرد بعد از آن وی تسبیح حق و تنزیه او از
صور بلفظی که حق سبحانه بر زبان وی میراند میگفت حق سبحانه بخودی خود
از وی پرسید که مرا دیدی گفت نه خداوند تعالی فرمود پس اینها که دیدی چه بود
گفت آثار و افعال و صور و صفات تو و تو از همه منزهی حق تعالی برین سخن
وی را ثنا گفت و این معنی از وی پسندیده داشت امیر سید علی بن شهاب بن
محمد الهمدانی قدس سره جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی وی را در علوم اهل
باطن مصنفات مشهور است چون کتاب اسرار النقطه و شرح اسماء الله
و شرح فصوص الحکم و شرح قصیده خمریه فارضیه و غیر آن وی مرید شیخ
شرف الدین محمود بن عبدالله المزدقانی بود اما اکتساب طریقت پیش صاحب
السرین الاقطاب تقی الدین علی دوستی کرد و چون شیخ تقی الدین علی
از دنیا برفت باز رجوع بشیخ شرف الدین محمود کرد و گفت فرمان چیست
وی توجه کرد و گفت فرمان آنست که در اقصای بلاد عالم بگردی سه کرت
ربع مسکون را سیر کرد و صحبت هزار و چهارصد ولی را دریافت و چهارصد را

در یک مجلس دریافت سادس ذی الحجه سنه ست وثمانین وسبعمائه نزدیک بولایت
کبرو سواد فوت شد و از انجا بجلالش نقل کردند **شیخ عبدالله غرجستانی قدس سره**
وی از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است و از یکی دیهای غرجستان است
خورد بوده است که پدر وی فوت شده و مادر وی شخصی دیگر را شوهر کرده روزی
از وی امری واقع شده بود از ان شخص متوهم گشته گریزان از ده بیرون رفت
دران نواحی درختی بود بزرگ و در پای آن درخت چشمه آبی بران درخت برآمد
و در میان شاخ و برگ آن درخت پنهان شد اتفاقا جماعتی از درویشان
موله انجا نزول کردند در چشمه آب عکس وی را دیدند و ویرا از درخت فرود
آوردند و همراه خود بردند که ایشان بجانب سمنان افتاد و بصحبت شیخ
رفتند و ویرا همراه بردند چون نظر شیخ بر وی افتاد بنور فراست کمال
قابلیت وی را درین طریق دریافت بعد ازانکه درویشان سفر کردند کسان
فرستاد و ویرا باز گردانیدند درویشان اضطراب بسیار کردند بحاکم و سلطان
وقت رجوع کردند چون خواهش حضرت شیخ بمرتبه ظاهر بود هیچ سود نداشت
پس حضرت شیخ بتربیت وی مشغول شد و بحسن التفات شیخ بمقامات عالیه

رسید و انقدر التفات و اهتمام که شیخ را نسبت بوی بوده است معلوم نیست
که نسبت بکسی دیگر بوده باشد چنانکه از رباعیاتی که در مخاطبه وی گفته اند
معلوم میشود چون بمرتبه تکمیل و ارشاد رسید حواله وی بولایت طوس شد
انجا آمده بارشاد طالبان مشغول گشت پادشاه وقت از وی استدعا نمود
که با وی در بعض محاربات که با اعدا داشته همراه باشد همراه شد و دران محاربه
مرتبه شهادت یافت و جسد مبارک وی را بطوس نقل کردند و قبر وی انجاست
بابا محمود طوسی قدس سره وی از مریدان شیخ عبدالله بوده است وقتی شیخ عبدالله
جمعی مریدان را در اربعین نشانده بود یکشب خادم خانقاه را گفت که
امشب دو درویش را واردی قوی خواهد رسید و اقتضا میکند که بیخودی بکنند
و از خلوت بیرون روند خادم حاضر بود ناگاه بابا محمود نعره زنان و فریاد
کنان از خلوت بیرون جست و یک درویش دیگر که نام او هندو الیاس بود
نیز در عقب بابا محمود بیرون جست خادم در عقب ایشان بدوید و بهندو الیاس
رسید و ویرا بگرفت و بابا محمود روی بکوه و صحرا نهاد هندو الیاس بحسن تربیت
و سیاست شیخ فی الجمله بحال خود باز آمد و بابا محمود همچنان مجذوب و مغلوب

بماند و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر شد چنانکه مشهور است

اخی علی ولی قدس سره وی نیز از مریدان شیخ عبدالله است و بحسن تربیت
وی بمرتبهٔ کمال بلکه بمرتبهٔ تکمیل رسیده بود و در آن وقت که شیخ عبدالله را
بلشکر استدعا کرده بودند اخی علی در سفر بوده است شیخ فرموده ما درین لشکر
بسعادت شهادت خواهیم رسید بعد از ما بجای ما اخی علی را باید نشاند

شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابردهی قدس سره وی از مریدان اخی علی است گویند که وی
خورد بوده است که والدهٔ وی فوت شد چون بسن تمیز رسید خویشان
ویرا بدکان درزی فرستادند تا درزی گری بیاموزد و در آن فرصت
مولانا رضی الدین علی بابی رحمه الله که از مریدان شیخ عبدالله غرجستانی
بوده است و صحبت خضر علیه السلام یافته بابرده رسید و پرسید که فرزند عمر کجاست
گفتند که وی پیش درزیانست مولانا گفت هر که پیش درزیانست درزیان
باشد ویرا طلبید طلبیدند مولانا ویرا با خود ببرد و بحافظی صالح سپرده
تا قرآن یاد گیرد و حضرت مولانا بعد از چندگاه باز بر آنجا گذشته شیخ حافظ
را دید متغیر شده استاد ویرا گفت همانا که فرزند عمر را از همان طعام میدهی

که خود میخوری

که خود میخوری گفت چه کنم چیزی دیگر ندارم مولانا فرمود که با وی بابرده برو
و آنجا باش چندانکه وی قرآن حفظ کند چنان کرده است شیخ حافظ
گفته است که در اوایل که مرا داعیهٔ سلوک راه خدای تعالی پیدا شد در نیشابور
مولانا شمس الدین خلیفه بارشاد مشغول بود و در ده ویرانی شیخ اخی علی
و در هر ولایتی نام عزیزی می شنیدم متردد می بودم که کجا روم شبی
در واقعه دیدم که منزلیست بس رفیع و عمارتیست بس عالی و در آنجا جماعتخانه
در غایت روح و پاکی و در پیش آن رواقی و در پیش آن رواق پرده
آویخته و در آن جماعتخانه خلق بسیار و در رواق نیز جمعی از اکابر نشسته
و مولانا شمس الدین خلیفه بر کنار رواق نشسته و از میان جماعتخانه تاجی
آویخته بودند و مولانا میگفت که این تاج بر سر هر که راست آید معنی ما
بوی حواله است هر کس می آمد و امتحان میکرد بر سر هیچکس راست نمی آمد من
در گوشهٔ ایستاده بودم و نظاره میکردم ناگاه حضرت مولانا بمن نظر کرد و گفت
فرزند تو نیز پیش آی من خواستم که پیش آیم ناگاه دیدم آن پرده که در پیش آن
رواق بود در حرکت آمد و از پس آن پرده شخصی با هیبت بیرون آمد و مرا در بر گرفت

ودر کنار اخی علی نهاد وگفت بگیر این طفل را او بمرده از هیبت آن از خواب
درآمدم با خود گفتم که حواله بحضرت اخی علی شدم احرام ملازمت وی بستم
چون نظر وی بر من افتاد گفت حافظ دیر باشیر آمدی دست بیعت بوی
دادم وتوبه کردم وتلقین گرفتم وهم وی گفته است که چون در سفر حجاز
ببغداد رسیدم در خانقاه شیخ نورالدین عبدالرحمن اسفراینی رحمه الله نزول
کردم دران وقت نبیرهٔ وی شیخ نورالدین عبدالرحمن شیخ الاسلام
بغداد بود وخلیفه جد بزرگوار خود بود در وقت وداع وصیت کرد که چون
بشرف زیارت روضهٔ شریفه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم دریابی نیاز بندهٔ
من بآنحضرت برسانی وباین عبارت بگوئی که بری عاصی از عاصیان امت
تو عبدالرحمن بغدادی دعا رسانید چون بشرف زیارت رسیدم وشرایط
آن بجا آوردم وصیت شیخ بخاطرم آمد بهمان عبارت که وصیت کرده بود
بگفتم حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم ابروی مبارک درهم کشیدند ومرا گفتند
که تو چنین بگوی که وی از غایت تواضع چنین گفته است ووی از اکابر امت منست
بعد از مراجعت آن را با شیخ بگفتم خوشدلی بسیار نمود ومرا دعای خیر کرد وهم وی گفته است

که وقتی درین

که وقتی درین ولایت وبای عظیم افتاد چنانکه اکثر خلق از حیات مایوس
گشتند روزی حضرت مولانا رضی الدین علا بابانی از ده ماهان بابرده
تشریف آورد ودر بیرون ده نزول فرمود مرا طلبید امر چنین است
که همراه من بیائی وبر سر قبر شیخ محمد خالد رحمه الله در قریهٔ اسجیل قرآن ختم کنی
شاید که خدای تعالی این بلیه را دفع کند امتثال نمودم اما بواسطهٔ آنکه دران
وقت خواجه عبدالرحمن کهواره گر رحمه الله که از محبوبان ومجذوبان
حضرت حق بود جل ذکره در قریهٔ اسجیل بر سر سنگی که بر در تربت
شیخ محمد خالد است می نشست وسخنان بلند میگفت وحضرت مولانا
رضی الدین علا در غایت تشرع بود من متفکر شدم که مبادا امری واقع شود
که مردم طیبت وبار را باز طلبند وچون بنزدیک اسجیل رسیدیم شخصی
بیرون آمد ویرا از احوال خواجه پرسیدم گفت حالی بر سر سنگی نشسته بود
ناگاه گفت قومی می آید که من حریف کله وی نیستم از انجا برخاست ودران
نزدیکی خراسی بود بانجا درآمد ودر مغاکی پنهان شد چون بده رسیدیم
ودر سر زیارت فرود آمدیم ومردم ده جمع آمدند خبر آمد که امیر علی بیک

که حاکم ولایت بود بزیارت خواجه می آمد و مردم ده با مولانا گفتند که خواجه بسیار
باین خراس درآمده است اگر علی بیک بیاید و خواجه را نه بیند جای آن دارد
که بر ما غضب کند مولانا متوجه خراس شدند چون بخراس درآمدند فرمودند
که مهمان عزیزی دارند چون خواجه آواز مولانا شنید ازان مغاکی بیرون
آمد و یکدیگر را کنار گرفتند و خواجه چیزی در گوش مولانا گفتند مولانا
در گریه شد مدتی همچنان ایستاده بودند شخصی مرا گفت امیر علی بیک در
ایستاده انتظار میکشد من مولانا را تنبیه کردم مولانا فرمود که امیر علی بیک
منتظر نشسته است خواجه بیرون رفت و امیر علی بیک خواجه را در بغل گرفت خواجه
گفت مغولک برو که مهمانی عزیز دارم علی بیک روان شد و خواجه از عقب
وی نعره میزد که ای مغولک برو و وی میدوید تا از نظر غایب شد بعد ازان
خواجه و مولانا بزیارت درآمدند و من از بیم آنکه مبادا خواجه سخن بلند
بگوید با مولانا گفتم که من قرآن بیک شب و روز ختم می توانم کرد مولانا
فرمود که امر شبانه روز است من ختم آغاز کردم در اثنا تلاوت خواجه
سخنان بلند آغاز کرد مولانا بانگ بروی زد دیگر تا آخر صحبت خواجه ازان

سخنان بلند نگفت

سخنان بلند نگفت چون ختم تمام شد و از دعا فارغ شدند یکدیگر را وداع
کردند حق سبحانه و تعالی آن بلیه را بمحض رافت و رحمت خود دفع کرد مولانا
فخرالدین لورستانی قدس سره وی تحصیل علوم ظاهری کرده بوده است همیشه در خاطر
میداشته است که بعد از تحصیل علوم بسلوک راه خدا تعالی اشتغال نماید
وقتی در یکی از مدارس مصر خانه داشته و در آنجا بمطالعه مشغول بوده
وی را از مطالعه کلالی حاصل شده از برای تشحیذ خاطر از خانه بیرون آمده
و داعیه سلوک بر دلش تازه گشته با خود گفته است آخر وزنی از آنچه
در آنم بیرون می باید آمد امروز آن روز است دیگر بخانه خود باز نرفته است
و همچنان خانه را با کتابها و متاعهای دیگر در باز گذاشته است و پیش شیخ
سنی رحمه الله که دران وقت در مصر بارشاد متعین بوده بسلوک مشغول گشته
تا وی زنده بود در صحبت وی بود چون وی از دنیا رفته در طلب کاملی مکمل
سفر اختیار کرده دران وقت شیخ محی الدین طوسی که از اولاد امام غزالی است
شهرتی تمام داشته است و در شهر طوس می بوده بصحبت وی آمده آنچه
میخواسته است آنجا یافته ازانجا بده ویرانی پیش فرزندان اخی علی شاه

رفته آنجا نیز آنچه میخواسته است یافته چون از آنجا سفر میکرد فرزندان
اخی علی ویرا گفتند که یکی از درویشان پدر ما در قریه ابرده می باشد اگر ویرا
ببینی دور نمی نماید با خود گفت شیخ خراسان آن و شیخ زادگان این درویش
دیگر چه خواهد بود اما احتیاط را با برده رفته چون بآنجا رسید شیخ حافظ
بجهه مهمی بده دیگر رفته بود اما بنور ولایت از آمدن وی خبر یافته با اصحاب
گفته ما را مهمانی عزیز رسیده مهم ناساخته با برده باز گشته چون چشمش
بر مولانا افتاد این مصراع مشهور را خواند مصراع یار در خانه و ما گرد جهان میگردیم
و میان ایشان صحبت در گرفته با شیخ حافظ زنده بوده در صحبت وی بوده
و با او در اربعینها نشسته و تربیتها یافته و بعد از وفات وی بولایت جام
تشریف آورده در جوار تربت مقدسه حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره
اربعین نشسته و مشایخ جام را هیچکس از مشایخ بقدر اخلاص و اعتقاد نبوده
که نسبت بوی داشتی میگفته که حضرت شیخ الاسلام احمد را قدس سره بهمه اولاد خود
التفات بسیار است تا غایتی که بخواجه محمد خلوتی که ظاهری بیش ایشان داشته است
التفات بسیار دارد یکی از علماء هراة که بزهد و ورع مشهور بوده و در سلوک

راه صفا اعتقادی تمام داشته بصحبت وی آمده بود و اظهار طلب کرده ویرا گفته
بهراة رجوع می باید کرد و با اهل بیت خود می باید بود هر چند الحاح کرد فایده
نداشت چون بموجب امر وی باز گشته و بهراة رسید عنقریب بیمار شده
و بجوار رحمت حق پیوسته بخاطر می آید که در خرجرد جام در سرای که تعلق
بو الداین فقیر میداشت نزول فرموده بود و با انگشت مبارک خود نامهای
مشهور مثل عمر و علی بر روی هوا می نوشت و من آنرا می خواندم و تبسم
می نمود و تعجب میفرمود آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت
و ارادت ایشان لطیفه شد و از آن وقت باز هر روز نشو و نمای دیگر می
یابد امید میدارم که بر محبت ایشان می زیم و در محبت ایشان
میروم و در زمره محبان ایشان برانگیخته شوم اللهم احینی
مسکینا و امتنی مسکینا و احشرنی فی زمرة المساکین بعد از سنه
عشرین و ثمانمائه از خراسان عزیمت زیارت حرمین شریفین کرده و از آنجا
بمصر رفت و آنجا بجوار رحمت حق پیوست و قبر وی در قرافه است نزدیک
بقبر امام شافعی رضی الله عنه و آنجا بسید فخر الدین مشهور است **شاه علی فراهی**

قدس الله سره وی از مریدان شیخ رکن الدین علاء الدوله است پدر وی
حاکم فره بوده و معمر گشته بود خواست که از حکومت استعفا کند و در آخر
حیات منزوی شود و بطاعت و عبادت اشتغال نماید پسر خود شاه علی را
بجانب اردوی پادشاه وقت فرستاد تا منشور حکومت بنام خود ستاند
و پدر او را معذور دارند گذر وی بر نواحی سمنان بود و برادران
وی را با قطاع الطریق محاربه افتاد چنانکه همه متعلقان کشته شدند و وی
نیز زخمها خورده در میان کشتگان افتاد شیخ رکن الدین علاء الدوله را
در غیب نمودند که در فلان موضع کشتگانند و در میان ایشان یکی زنده مانده است
و قابلیتی تمام دارد برادر با شیخ بآن موضع رفت هیچکس را زنده نیافت
بار دیگر بهمان مامور شد بهمان موضع رفت هیچکس را زنده نیافت بار سیوم
بهمان مامور شد تفحص بسیار کرد در یکی از ایشان فی الجمله اثر حیات تفرس کرد
وی را برداشته همراه خود برد و تعهد وی کرد چندانکه بحال خود باز آمد و جراحتهای او
روی برآورد شیخ وی را گفت اکنون که صحت یافتی خواهی بجهت کفایت مهم خود
پیش پادشاه شو خواهی بجانب پدر رو وی گفت مرا خاطر نمیخواهد که از صحبت شما

مفارقت

مفارقت نمایم میخواهم که دست ارادت در دامن حضرت شیخ زنم آخر به پیش پدر
رفت از وی اجازت خواست و بخدمت شیخ مراجعت کرد و بحسن تربیت شیخ
رسید بآنچه رسید شیخ محمد شاه فراهی قدس سره بعلوم ظاهری و باطنی آراسته
بوده است و بیک واسطه مرید شاه علی فراهی است در آخر حیات عزم حج
کرد و از راه هرمز چون بمنوجان رسید بیمار شد و هم آنجا وفات یافت و قبر وی
آنجاست صاحب کشف و الهام بوده است گویند که در سفر حج شهری که آنجا نازل
بود در مسجد مراقب نشسته بود ناگاه صیحه زد یکی از علما که همراه بود سبب آن پرسید
گفت خرابات این شهر بر من کشف شده زنی دیدم بغایت جمیله گفتم خداوندا
وی را بمن بخش بسر من در دادند که چرا نگوئی که تو را بوی بخشیم آن زن بهمان وقت
توفیق توبه یافت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره وی خواهرزاده شیخ
محمد شاه است مرید وی از بعضی اکابر استماع دارم که میگفت معلوم نیست که در
سلسله اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله چون او وی بوده باشد
از صغر سن مجذوب بوده است و آثار جذبه بر وی ظاهر بوده در اوقات اداء
صلوة کسی را می نشاند که بر کمیت اعداد رکعت وی را تنبیه میکرد که بخود نگاه داشت

آن نمی توانست وقتی در اوایل حال از غایت تعطش که این طایفه را می باشد
با خال خود شیخ محمد شاه از نایافت مقصود سخنی میگفته است حال وی را این بیت
خوانده بوده است بیت اگر نالد کسی نالد که یاری در سفر دارد تو باری از چه می نالی
که یاری در بغل داری عادت وی چنان بود که در مسجد جامع حاضر شدی
با حکام و خواص ایشان در باب کفایت مهمات مسلمانان سخن گفتی و اکثر احوال
وی آن بود که شخصی عزیزی از محرمان وی از وی سوال کرده بود که سبب آنکه
در مسجد این همه سخن گفته میشود چیست گفت اگر خاموش می نشینم و خود را
باین گفتگوی مشغول نمی سازم مغلوب و مستهلک میگردم حواس من از کار
می افتد نه گوش من می شنود و نه چشم من می بیند روزی درویشی
در وقت طلوع آفتاب پیش وی درآمده بود و سر بر زانوی مراقبه
نشسته بود سر برداشته و فرموده که هیچکس می تواند بود که از وقت
نماز بامداد تا این وقت کسی حضرت حق سبحانه را پنجاه هزار سال طاعت
و عبادت کند از این سخنان چنان معلوم میشود که در آن وقت مر زمان را نسبت بوی
بسطی واقع شده بود و پنجاه هزار سال نموده و از آن صرف طاعت کرده وی

صایم الدهر بود

صایم الدهر بود و خدمت مخدومی مولانا سعد الدین کاشغری رحمه الله حکایت
میکرد که وی را در بیابان تب مرضی عارض شد هر چند اصحاب مبالغه کردند
افطار نکرد دیگر روز دیدم که جماعتی از اهل غیب بجانب محفهٔ وی میرفتند چون
بدر محفهٔ وی رسیدند در نیامدند و بازگشتند من آن قصه را با وی
بگفتم گفت آری قطب بود و اصحاب وی آن وقت که بدر محفه رسیدند
من پای دراز کرده بودم دانستند و برگشتند من پای خود گرد آوردم
بازگشتند و به پیش من آمدند و فاتحه خواندند خدمت مولانا میفرمودند
که همان روز آثار صحت بر وی ظاهر شد احتیاج بآن نشد که افطار کند
این فقیر این بیت از وی بخاطر است در وقتی که بعضی فقرا را بدوام توجه
و اقبال بر مطلوب حقیقی ترغیب میکردند میخواندند بیت دلارامی که داری
دل در و بند دگر چشم از همه عالم فرو بند توفی رحمه الله یوم الثلثاء سلخ
ربیع الاول سنه سبع و خمسین و ثمانمائه و چون وفات یافت فرزند بزرگوار
و سایر اصحاب وی را در قریهٔ چغاره در همان منزل که روزها می نشست تجهیز
قبر وی اشتغال نمودند سلطان وقت استدعا نمود که قبر وی از نزدیکی

شهر باشند قبول کردند و چون سلطان بنماز وی حاضر شد جنازهٔ وی را
مقداری راه بر دوش خود گرفته ببرد و در جانب شمال عیدگاه دفن کردند و عمارت
عالیه بنا فرمود و حالا معروف و مشهور است یزار و یتبرک به **مولانا شمس الدین
محمد اسد قدس سره** در علوم ظاهری بجودت طبع و حدت فهم شهرتی تمام
داشت میفرمود که در اوان تحصیل مرا داعیه سلوک راه خدا تعالی قوی شد
دران وقت حضرت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله بارشاد طالبان و تربیت
طالبان مشغول بود روزی بمجلس وی رسیدم با جمعی بیعت میکرد و دست انابت
میداد و تلقین ذکر میکرد و قاعده درویشان می باشد که وقتی که شیخ دست
درویشی را میگیرد در وقت بیعت بعضی دامن آن درویش را میگیرند و بعضی
دامن آن دوم را تا بجایی که برسد من نیز دامن بعضی از ایشان را گرفتم چون
ازان مجلس بیرون آمدم در مدرسه در همان خانه که تحصیل میکردم بذکر
مشغول می بودم و در خود روز بروز تاثیر ذکر را زیادت میدیدم تا آنکه بازم
بالکلیه آن جانب منجذب شد و ترک تحصیل کردم وی بخدمت شیخ بهاء الدین
عمر صحبت بسیار داشته بود و با او اربعینات نشسته چنانکه مردم را اعتقاد

آن بود

آن بود که مرید وی است اما وی بآن اعتراف نداشت و بصحبت مولانا فخر الدین
لورستانی نیز رسیده بود و خدمت مولانا جامهٔ خود را در وی پوشانیده
بود و آنرا بر سبیل تبرک می پوشید در آخر عمر با خدمت مولانا سعد الدین
کاشغری هم بسیار صحبت میداشتند و خدمت مولانا سعد الدین تعظیم
و تقدیم وی میکرد یکبار در راهی با وی میرفتم بتقریب سخن وی بانجا
رسید که گفت مرا درین چند روز امری واقع شد که هرگز مرا گمان بخود
آن نبود و توقع آن نداشتم و بر سبیل اجمال اشارتی بآن کرد که من ازان
تحقق وی بمقام جمع فهم کردم والله تعالی اعلم قال بعض العارفین اذا تجلی الله
سبحانه بذاته لاحد یری کل الذوات و الصفات و الافعال متلاشیة
فی اشعة ذاته و صفاته و افعاله و یجد نفسه مع جمیع المخلوقات کانها
مدبرة لها و هی اعضائها لا یلم بواحد منها شیء الا و یراه ملما به و یری
ذاته الذات الواحدة و صفته صفتها و فعله فعلها لاستهلاکه بالکلیة فی عین
التوحید و لیس للانسان وراء هذه المرتبة مقام فی التوحید و
لما انجذب بصیرة الروح الی مشاهدة جمال الذات استتر نور العقل

الفارق بين الاشياء في غلبة نور الذات القديمة وارتفع التميز بين القدم
والحدوث لزهوق الباطل عند مجيء الحق ويسمى هذه الحالة جمعاً
روزی پیش وی خربزه بریدند بسیار لطیف و شیرین بود چون چشید دست از آن
باز کشید سبب پرسیدند گفت التذاذ بآن مرا از آنچه در آنم باز می آرد و ویرا
حالتی تمام و وجدی عظیم بود و چون در مجلس سماع حال بروی متغیر شدی
صیحات و زعقات زدی که از آن بمجلسیان سرایت کردی و همه را
وقت خوش گشتی توفی رحمه الله لیلة الجمعة غرة رمضان سنه اربع وستین وثمانمائة
و قبر وی در کازرگاه است در پایان قبر شیخ الاسلام قدس سره شیخ بهاء الدین
ولد قدس الله تعالی سره بعضی گفته اند که وی بصحبت شیخ نجم الدین کبری قدس سره
رسیده است و از خلفای وی است نام وی محمد بن الحسین بن احمد الخطیب البکری است
از فرزندان امیر المؤمنین ابا بکر صدیق رضی الله عنه و مادر وی دختر پادشاه خراسان
علاء الدین محمد بن خوارزمشاه بود حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم ویرا در خواب
اشارت فرمود که دختر خود را بالحسین خطیبی نکاح کن و بعد از نه ماه بهاء الدین
ولد متولد شد و چون دو ساله شد والد وی نقل کرد و چون بسن تمیز رسید بتحصیل علوم

دینی و معارف یقینی مشغول شد تا کمال وی بجایی رسید که حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم ویرا در واقعه سلطان العلما لقب نهاد و چون ویرا ظهوری تمام
حاصل شد و مرجع خاص و عام گشت جمعی از علما را چون امام فخر الدین
رازی و غیر عرق حسد بجنبید و ویرا بخروج بر سلطان وقت متهم داشتند
ویرا از شهر بلخ عذر خواستند و در آن وقت مولانا جلال الدین محمد خرد سال
بود از راه بغداد بمکه توجه نمودند چون ببغداد رسیدند جمعی پرسیدند
که ایشان چه طایفه اند و از کجا می آیند و بکجا میروند مولانا بهاء الدین فرمود
که من الله والی الله ولا حول ولا قوة الا بالله این سخن بخدمت شیخ شهاب الدین
الدین سهروردی قدس الله سره رسانیدند فرمودند که ما هذا الا بهاء الدین البلخی
و خود شیخ استقبال کرد و چون برابر مولانا رسید از استر فرود آمد و زانوی
مولانا ببوسید و بجانب خانقاه استدعا کرد مولانا گفت موالی را مدرسه
مناسب تر است در مستنصریه نزول کردند و خود شیخ بدست مبارک خود موزه
ویرا کشید روز سیوم عزیمت مکه مبارکه نمودند و بعد از مراجعت بجانب روم
متوجه شدند چهار سال در آذربایجان بودند و هفت سال در لارنده و

حضرت مولانا جلال الدین را در سن هژده سالگی کدخدا ساختند و در سنه ثلث
و عشرین و ستمائه سلطان ولد متولد شد چون سلطان ولد بزرگ شد هر کس ایشان را
نشناختی و با مولانا جلال الدین بدیدی برادران پنداشتی و بعد از آن سلطان
العلما را از لارنده بقونیه استدعا کرد و مولانا بهاء الدین ولد آنجا بجوار رحمت
حق پیوست **سید برهان الدین محقق قدس سره** وی سید است حسینی از ترمذ است
از مریدان و تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین ولد است و بسبب اشراف او بر خواطر
در خراسان و ترمذ بسید سردان مشهور بود همان روز که مولانا بهاء الدین ولد
فوت شد وی در ترمذ با جمعی نشسته بود گفت دریغا که حضرت استاد و شیخم ازین عالم
رحلت فرمود بعد از چندی از جهت تربیت مولانا جلال الدین بقونیه متوجه شد
و خدمت مولانا مدت نه سال تمام در خدمت و ملازمت وی نیازمندی مینمود
و در ترجمها یافته گویند که چون حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره
بروم آمده بود بدیدن سید برهان آمد سید بر خاکستر نشسته بود از جای بجنبید
شیخ ازو در تعظیم کرد و سخنی واقع نشد مریدان پرسیدند که موجب سکوت چه بود
شیخ فرمود که پیش اهل حال زبان حال می باید نه زبان قال پرسیدند که وی را چگونه

یافتند گفت

یافتند گفت دریاییست مواج از درر معانی و حقایق محمدی بغایت آشکارا
و بغایت غایب پنهان و حضرت شیخ صلاح الدین رحمه الله از جمله مریدان سید بوده
سید قدس سره میفرمود که حالم را بشیخ صلاح الدین بخشیدند و قالم را بمولانا
و مزار متبرکه سید برهان الدین قدس سره در دار الفتح قیصریه است **مولانا
جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس الله سره** ولادت حضرت مولانا در بلخ بوده است
در ششم ربیع الاول سنه اربع و ستمائه میگویند که حضرت مولانا
از پنج سالگی باز صور روحانی و اشکال غیبی یعنی سفره ملایکه و برره جن
و خواص انس که مستوران قباب عزت اند ظاهر می شدند و متمثل میگشتند
بخط مولانا بهاء الدین ولد قدس الله سره نوشته یافتند که جلال الدین محمد
در شهر بلخ شش ساله بود که روز آدینه با چند کودک دیگر بر بامهای خانها
سیر میکردند یکی از آن کودکان با دیگری گفته باشد که بیا تا ازین بام بر آن
بام جهیم جلال الدین محمد گفته این نوع حرکت از سگ و گربه و جانوران دیگر
می آید حیف باشد که آدمی با اینها مشغول شود اگر در جان شما قوتی است
بیایید تا سوی آسمان پریم و در آن حالت از نظر کودکان غایب شد کودکان

فریاد بر آوردند بعد از لحظه رنگ وی دیگرگون شده وچشمش متغیر گشته باز آمد
گفت آن ساعت که با شما سخن میگفتیم دیدم که جماعتی سبز قبایان مرا از میان
شما بر گرفتند وگرد آسمانها گردانیدند وعجایب ملکوت را بمن نمودند چون
آواز فریاد وفغان شما بر آمد بازم باین جایگاه فرود آوردند وگویند که
دران وقت که بمکه میرفتند در نیشابور بصحبت شیخ طریقت شیخ فریدالدین
عطار قدس الله سره رسیده بودند وشیخ کتاب اسرارنامه بوی داده بود
وآنرا پیوسته با خود میداشته حضرت مولانا میفرمودند که من این تخیلم
که در نظر عاشقان منظورم بلکه آن ذوقم وآن خوشیم که در باطن مریدان
از کلام من سر میزند الله الله چون آن دم را یابی وآن ذوق را چشی غنیمت
میدار وشکرها میگذار که من آنم در حضرت مولانا گفتند که فلان میگوید دل و
جان در خدمتست فرمود که خموش در میان مردم این دروغ مانده است
که میگویند او آنچنان دل وجان از کجا یافت که در خدمت مردان باشد
بعد از ان روی سوی چلبی حسام الدین کرد که الله الله با اولیا حق زانو
بزانو باید نشستن که آن قرب را اثرهاست عظیم بیت یک لحظه از و دوری نباید

که از دوری خرابیها فزاید بهر حالی که باشی پیش او باش که از نزدیک بودن
مهر زاید و فرموده است که مرغی که از زمین بالا پرد اگرچه باسمان نرسد
اما اینقدر باشد که از دام دورتر باشد ورهیده همچنین اگر کسی درویش نشود وبکمال درویشی
نرسد اما اینقدر باشد که از زمره خلق واهل بازار ممتاز باشد واز غصهای
دنیا برهد وسبکبار گردد که نجا المخففون وهلك المثقلون یکی از
ابنای دنیا پیش حضرت مولانا عذرخواهی میکرد که در خدمت مقصرم فرمود
که حاجت با عذر نیست آنقدر که دیگران از آمدن تو منت دارند ما
از نا آمدن تو منت داریم یکی از اصحاب را غمناک دید فرمود که همه دلتنگی
از دل نهادگی برین عالمست هر دمی که آزاد باشی ازین جهان وخود را
غریب دانی ودر هر رنگ که بنگری وهر مزه که بچشی دانی که بآن نمانی وجای
دیگر روی هیچ دلتنگ نباشی وفرمود که آزاد مرد آنست که از رنجانیدن
کسی نرنجد وجوانمرد آنست که مستحق رنجانیدن را نرنجاند مولانا سراج الدین
تونوی صاحب صدر وبزرگ وقت بوده اما با حضرت مولانا خوش نبوده
پیش وی تقریر کردند که مولانا گفته است که من با هفتاد وسه مذهب یکی ام

چون صاحب غرض بود خواست که مولانا را برنجاند و بی‌حرمتی کند یکی از نزدیکان
خود که دانشمندی بزرگ بود بفرستاد که بر سر جمع از مولانا بپرس که تو چنین گفته‌ای
اگر اقرار کند او را دشنام بسیار ده و برنجان آن کس بیامد و بر ملا سؤال کرد
که شما چنین گفته‌اید که من با هفتاد و سه مذهب یکی‌ام گفت گفته‌ام آن کس زبان
بگشاد و دشنام و سفاهت آغاز کرد مولانا بخندید و گفت با این
که تو می‌گویی هم یکی‌ام آن کس خجل شد و باز گشت شیخ رکن الدین
علاء الدوله گفته است که مرا این سخن از وی بسیار خوش آمده است
خدمت مولانا همواره از خادم سؤال کردی که در خانهٔ ما امروز چیزی هست
اگر گفتی خیر هیچ نیست منبسط گشتی و شکرها کردی که الحمد لله که امروز خانهٔ ما بخانهٔ
پیغمبر صلی الله علیه و سلم می‌ماند اگر گفتی ما لا بد مطبخ مهیاست منفعل گشتی و گفتی
که ازین خانه بوی فرعون می‌آید و گویند که در مجلس وی هرگز شمع بر نکردندی
الا با در بغیر از روغن چراغ گفتی هذا للملوک و هذا للصعلوک
روزی در مجلس وی ذکر شیخ اوحد الدین کرمانی رحمه الله می‌کردند که مردی شاهد
باز بود اما پاکباز بود کاری ناشایست نمی‌کرد فرمود کاشکی کردی و گذشتی

ای برادر بی نهایت درگهیست

ای برادر بی نهایت درگهیست   بر هر آنچه می‌رسی بر وی مایست   روزی
می‌فرمود که آواز رباب صریر باب بهشت است که ما می‌شنویم منکری گفت که ما نیز
همان آواز می‌شنویم چونست که چنان گرم نمی‌شویم که خدمت مولانا حضرت
مولانا فرمودند که کلا و حاشا آنچه ما می‌شنویم آواز باز شدن در است
و آنچه وی می‌شنود آواز فراز شدن در است و فرموده است که
کسی بخلوت درویشی در آمد گفت چرا تنها نشسته گفت این دم تنها
شدم که تو آمدی مرا از حق باز آمدی جماعتی از خدمت مولانا التماس امامت
کردند و حضرت شیخ صدر الدین قونوی نیز در آن جماعت بود گفت ما مردم ابدالیم
بهر جا که می‌رسیم می‌نشینیم و می‌خیزیم امامت را ارباب تصوف و تمکین لایق‌اند
بجانب شیخ صدر الدین اشارت کرد تا امام شد فرمود من صلّی خلف
امام تقیّ فکانما صلّی خلف نبیّ خدمت مولانا در سماع بود درویشی
در خاطر گذشت که سؤال کند که فقر چیست مولانا در اثنای سماع این رباعی خواند
الفقر جوهر و سوی الفقر عرض   الفقر شفا و سوی الفقر مرض   العالم
کله خداع و غرور   و الفقر عن العالم سرّ و غرض   از وی پرسیدند که درویش

گناه کند گفت مگر طعام با اشتها خورد که طعام با اشتها خوردن درویش را
گناهی عظیم است و فرمود که صحبت عزیز است لا تصاحبوا غیر ابناء
الجنس و گفت که درین معنی حضرت خداوندم شمس الدین تبریزی قدس سره
فرموده که علامت مرید قبول فته آنست که اصلا با مردم بیگانه صحبت
نتواند داشتن و اگر ناگاه در صحبت بیگانه افتد چنان نشیند که منافق در مسجد
و کودک در مکتب و اسیر در زندان و در مرض اصحاب گفته است که از رفتن من
غمناک نشوید که نور منصور بعد از صد و پنجاه سال بر روح شیخ فرید الدین عطار
قدس سرهما تجلی کرد و مربی او شد در هر حالتی که باشید با من باشید و مرا یاد
کنید تا من شما را ممد باشم در هر لباسی که باشم دیگر فرمود که ما را درین عالم
دو تعلق است یکی به بدن و یکی بشما چون بعنایت حق سبحانه فرد و مجرد شود
و عالم تجرید و تفرید پیش آید آن تعلق نیز از آن شما باشد حضرت شیخ صدر الدین
بعیادت وی آمده فرمود که شفاک الله شفاء عاجلا رفع درجات باشد امید است
که صحت باشد حضرت مولانا جان عالمیانست مولانا فرمود که بعد ازین شفاک الله
شما را باد همانا که میان عاشق و معشوق پیراهنی از شعر نمانده است نمی‌خواهید

که نور بنور بپیوندد بیت من شدم عریان ز تن او از خیال میخرامم در نهایات
الوصال شیخ با اصحاب گریان شدند حضرت مولانا قدس سره فرموده است
ع چه دانی تو که در باطن چه شاهی همنشین داری • و حضرت مولانا در
وصیت اصحاب چنین فرموده است اوصیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة
وبقلة الطعام وقلة المنام وقلة الکلام وهجران المعاصی والآثام ومواظبة
الصیام ودوام القیام وترک الشهوات علی الدوام واحتمال الجفاء
من جمیع الانام وترک مجالسة السفهاء والعوام ومصاحبة الصالحین والکرام
وان خیر الناس من ینفع الناس وخیر الکلام ما قل ودل والحمد لله وحده
سوال کردند که بخلافت مولانا مناسب کیست فرمود چلبی حسام الدین تا سه بار
سوال و جواب مکرر شد چهارم بار گفتند که نسبت بسلطان ولد چه
میفرمایید فرمودند که وی پهلوانست حاجت بوصیت نیست چلبی حسام الدین
پرسید نماز شما را که گزارد فرمود که شیخ صدر الدین فرمود که یاران
ما را ازین سو میکشند و مولانا شمس الدین آن جانب میخواند یا قومنا
اجیبوا داعی الله ناچار رفتنی است توفی قدس سره وقت غروب

الشمس خامس جماد الاخری سنه اثنین وسبعین وستمائه از شیخ مویدالدین
الجندی قدس سره سوال کردند که حضرت صدرالدین در شان حضرت
مولانا چه میگفت گفت والله روزی با خواص یاران مثل مولانا شمس الدین
ایکی و فخرالدین عراقی و شرف الدین موصلی و شیخ سعید فرغانی وغیرهم
نشسته بودند سخن از سیرت و سریرت مولانا بیرون آمد حضرت شیخ فرمودند
اگر بایزید و جنید درین عهد بودندی غاشیه این مرد مردانه را بر گرفتندی
و منت بر جان خود نهادندی خوانسالار فقر محمدی اوست ما بطفیل
وی ذوق میکنیم همه اصحاب انصاف دادند و آفرین کردند بعد از آن شیخ
مویدالدین گفت من نیز از جمله نیازمندان آن سلطانم و این بیت را
بخواند شعر لوکان فینا للالوهیة صورة • هی انت لا اکنی ولا اتردد

مولانا شمس الدین محمد بن ملک داد التبریزی قدس الله سره خدمت مولانا در القاب
وی چنین نوشته است المولی الاعز الداعی الی الخیر خلاصة الارواح سر المشکوة
والزجاجة والمصباح شمس الحق والدین نور الله فی الاولین والاخرین وی گفته است
که هنوز در مکتب بودم و مراهق نشده بودم اگر چهل روز بر من گذشتی

از عشق

از عشق سیرت محمدی مرا آرزوی طعام نبودی اگر سخن طعام گفتندی بدست و
سر منع آن کردمی وی مرید شیخ ابوبکر سله باف تبریزی بوده است و بعضی
گفته اند که مرید شیخ رکن الدین سجاسی بوده است که شیخ اوحدالدین
کرمانی نیز مرید وی است و بعضی گفته اند که مرید بابا کمال جندی بوده است
می شاید که بصحبت همه رسیده باشد و از همه تربیت یافته و در آخر حال
پیوسته سفر کردی و نمد سیاه پوشیدی و هر جا که رفتی در کاروانسرا
فرود آمدی گویند که چون بخطه بغداد رسید شیخ اوحدالدین کرمانی
را دریافت پرسید در چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم مولانا
شمس الدین فرمود اگر بر قفا دمل نداری چرا بر آسمانش نمی بینی و گویند که
دران وقت که مولانا شمس الدین در صحبت بابا کمال بوده شیخ فخرالدین
عراقی نیز بموجب فرموده شیخ بهاءالدین زکریا قدس سره آنجا بوده است
و هر فتحی و کشفی که شیخ فخرالدین عراقی را روی نمودی آن را در لباس نظم
و نثر اظهار میکردی و بنظر بابا کمال میرسانیدی و شیخ شمس الدین از آن هیچ چیز
اظهار نمیکرد روزی بابا کمال وی را گفت فرزند شمس الدین از آن اسرار و حقایق

که فرزند فخر الدین اظهار میکند بر تو هیچ لایح نمیشود گفت پس ازان مشاهده
می افتد اما بواسطه آنکه وی بعضی از مصلحات ورزیده می تواند که اظهار را
در لباس نیکو جلوه دهد و مرا آن قوت نیست با کمال فرمود که خدای تعالی
ترا صاحب دوری کند که معارف و حقایق اولین و آخرین را بنام تو اظهار
کنند و ینابیع حکم از دل او بر زبانش جاری شود و بلباس حرف و صوت در آید
طراز آن لباس نام تو باشد گویند که مولانا شمس الدین در تاریخ سنه
اثنین واربعین وستمائه بقونیه رسید و در اثناء مسافرت در خان شکرریزان
فرود آمد و خدمت مولانا جلال الدین دران زمان بتدریس علوم مشغول بود
روزی با جماعتی از فضلا از مدرسه بیرون آمد و از پیش خان ریزان
میگذشت خدمت مولانا شمس الدین پیش آمد و عنان مرکب مولانا جلال
الدین را بگرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بزرگتر است یا مصطفی صلی الله
علیه وسلم مولانا گفت از هیبت این سوال گویا هفت آسمان از یکدیگر جدا
شدند و بر زمین ریختند و آتش عظیم از باطن من بر دماغ من زد و ازانجا دیدم
که دودی تا ساق عرش بر آمد بعد ازان جواب دادم که حضرت مصطفی

صلی الله علیه وسلم

صلی الله علیه وسلم فرمود بزرگترین عالمیانست چه جای بایزید است گفت
پس چه معنی دارد که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود ما عرفناک حق معرفتک
و ابویزید میگوید سبحانی ما اعظم شانی فانا السلطان السلاطین
نیز گفته است گفتم ابویزید را تشنگی از جرعه ساکن شد دم از سیرابی زد
و کوزه ادراک او ازان پر شد و آن نور بقدر روزن خانه او بود
اما مصطفی را صلی الله علیه وسلم استسقاء عظیم و تشنگی بر تشنگی بود و سینه مبارکش
بشرح الم نشرح لک صدرک و ارض الله واسعة وسیع گشته بود
لاجرم دم از تشنگی زد هر روز در استدعای زیادت قربت بود مولانا شمس الدین
نعره زد و بیفتاد مولانا از استر فرود آمد و شاگردان را فرمود تا او را
برگرفتند و بمدرسه بردند تا بخود باز آمد سر مبارک او را بر زانو نهاده
بود بعد ازان دست او را بگرفت و روانه شد مدت سه ماه در خلوتی لیلا و نهارا
بصوم وصال نشستند که اصلا بیرون نیامدند و کسی را زهره نبود که در خلوت
ایشان در آید روزی مولانا شمس الدین از مولانا شاهدی التماس کرد
مولانا حرم خود را دست گرفته آورد گفت که او خواهر جانی منست نازنین

پسری میخواهم فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورد گفت وی فرزند
منست حالیا اگر قدری شراب است میداد ذوقی میکردیم مولانا بیرون آمد
سبوئی از محلهٔ جهودان پر کرده بیاورد مولانا شمس الدین فرمود که قوت
مطاوعت و سعت مشرب مولانا را امتحان میکردم از هر چه گویند زیادت
و فرموده است ازین تاریخ بپرسیدم لی مع الله وقت این قوم مستمر باشد
گویند نی مستمر باشد و گفت شخصی درویشی را از امت محمد صلی الله علیه وسلم
دعا کرد و گفت خدا تعالی ترا جمعیت دهاد گفت هی هی این دعا مکن مرا
دعا کن که یا رب جمعیت از وی بردار خدایا تفرقه اش ده که من عاجز شدم
در جمعیت و فرموده است که یکی گفت در سقایه نام حق نباید گفتن و قرآن
نشاید خواند مگر آهسته گفتم آن را چه کنم که او را از خود جدا نمی توانم
کردن شاه از اسپ فرود نمی آید اسپ بیچاره چه میکند و بعضی گفتند که چون
خدمت مولانا شمس الدین بقونیه رسید و بمجلس مولانا درآمد خدمت مولانا
بر کنار حوضی نشسته بود و کتابی چند در پیش خود نهاده پرسید که این چه کتابهاست
مولانا گفت این را قیل و قال میگویند ترا با این چه کار خدمت مولانا شمس الدین

دست فراز کرد

دست فراز کرد و همه کتابها در آب انداخت خدمت مولانا بتأسف گفت
ای درویش چه کردی بعضی از آنها فواید والد من بود که دیگر یافت نیست مولانا
شمس الدین دست در آب کرد و یکان یکان کتابها بیرون آورد و آب
در هیچ یک اثر نکرده بود مولانا گفت این چه سر است مولانا شمس الدین گفت
این ذوق و حالت ترا از این چه خبر بعد از آن با یکدیگر بنیاد صحبت کردند
چنانکه گویند نوبتی خدمت شیخ شمس الدین با خدمت مولانا در خلوتی نشسته بودند
شخصی از بیرون در شیخ را اشارت کرد تا بیرون فی الحال برخاست و با مولانا
گفت بکشتنم میخواهند بعد از توقف بسیار خدمت مولانا فرمود الا له الخلق
والامر تبارک الله رب العالمین هفت کس دست یکی کرده بودند در کمین
ایستاده کاردی راندند شیخ نعره زد چنانکه بیهوش شدند یکی از ایشان علاء
الدین محمد بود فرزند مولانا که بداغ انه لیس من اهلک اتسام داشت چون
آن جماعت بهوش باز آمدند غیر از چند قطره خون هیچ ندیدند از آن روز باز
تا این غایت نشانه از آن سلطان معنی پیدا نیست و کان ذلک فی شهور
سنه خمس و اربعین و ستمائه و آن ناکسان در اندک زمانی هر یک بلائی مبتلا شدند

و هلاک گشتند و علاء الدین محمد را علتی عجب پیدا شد و هم در آن ایام وفات یافت
و حضرت مولانا بجنازهٔ وی حاضر نشد و بعضی گفته اند که شیخ شمس الدین در جنب
مولانا بهاء الدین ولد مدفونست و بعضی گفته اند که آن ناکسان بدن مبارکش
را در چاهی انداخته بودند شبی سلطان ولد در خواب دید که شیخ شمس الدین
قدس سره اشارت کرد که در فلان چاه خفته ام نیم شب آن محرم را جمع کرد
و در مدرسهٔ مولانا پهلوی بانی مدرسه امیر بدر الدین دفن کردند والله اعلم
شیخ صلاح الدین فریدون القونوی المعروف بزرکوب قدس الله سره وی در ابتدای حال
مرید سید برهان الدین محقق ترمذی بوده روزی حضرت مولانا از حوالی
زرکوبان میگذشت آواز ضرب ایشان حالی در وی ظاهر شد و بچرخ در آمد شیخ
صلاح الدین بالهام از دکان بیرون آمد و سر در قدم مولانا نهاد حضرت مولانا
ویرا در بر گرفت و نوازش بسیار کرد و از وقت نماز پیشین تا نماز دیگر
حضرت مولانا در سماع بود این غزل فرمود · یکی گنجی پدید آمد درین دکان
زرکوبی · زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی · شیخ صلاح الدین فرمود
تا دکان را یغما کردند و از دکان آزاد شد و در صحبت مولانا روانه شد حضرت مولانا

همان عشق بازی که با شیخ شمس الدین داشت با وی پیش گرفت مدت ده سال با وی
موانست و مصاحبت داشت روزی از حضرت مولانا سوال کردند که عارف کیست
گفت آنکه از سر سخن گوید و تو خاموش باشی و آنچنان مرد صلاح الدین است
و چون سلطان ولد بدرجهٔ بلوغ رسید حضرت مولانا دختر شیخ صلاح الدین
بجهت وی خطبه کرد و چلبی عارف از آن دختر بود حضرت شیخ صلاح الدین در قونیه
مدفونست در جوار مولانا بهاء الدین قدس سره شیخ حسام الدین بن حسن
بن محمد بن الحسن بن اخی ترک قدس سره چون شیخ صلاح الدین بجوار رحمت حق پیوست عنایت
حضرت مولانا و خلافت وی بچلبی حسام الدین منتقل شد عشق بازی با وی بنیاد
نهاد و سبب نظم مثنوی آن بود که چون چلبی حسام الدین میل اصحاب را
بالهی نامهٔ حکیم سنائی و منطق الطیر شیخ فرید الدین عطار و مصیبت نامهٔ وی
دریافت از حضرت مولانا درخواست کرد که اسرار غزلیات بسیار شد اگر چنانچه
بطرز الهی نامهٔ سنائی یا منطق الطیر کتابی منظوم گردد تا دوستان را یادگاری
بود غایت عنایت باشد حضرت مولانا فی الحال از سر دستار خود کاغذی بدست
چلبی حسام الدین داد و در آنجا هژده بیت از اول مثنوی نوشته از آنجا که

بشنو از نی چون حکایت میکند تا آنجا که پس سخن کوتاه باید والسلام. بعد از آن
حضرت مولانا فرمود که پیش از آنکه از ضمیر شما این داعیه سر بر زند از عالم غیب
عالم غیب در دلم این القا کرده بود که اینچنین کتابی نظم کرده شود و باهتمام تمام در
نظم مثنوی شروع نمود گاه گاه چنان بودی که از اول شب تا مطلع فجر حضرت
مولانا املا میکرد و چلبی حسام الدین مینوشت و مجموع آن نوشته را باواز بلند
بر حضرت مولانا میخواند و چون مجلد اول باتمام رسید حرم چلبی حسام الدین
وفات یافت در میانه فترتی واقع شد بعد از دو سال چلبی حسام الدین بحضرت
مولانا نیازمندی تمام رسانید و بقیه مثنوی را استدعا نمود چنانچه در مفتتح
مجلد ثانی اشاره بآن رفته است. مدتی این مثنوی تاخیر شد. مهلتی بایست تا خون
شیر شد. بعد از آن تا آخر کتاب حضرت مولانا میفرمود و چلبی حسام الدین می نوشت
روزی چلبی حسام الدین گفت وقتی که اصحاب مثنوی مخدومی را میخوانند
و اهل حضور در نور آن مستغرق میشوند می بینم که جماعتی غیبیان بکفها دورباشها و شمشیرها
گرفته حاضر میشوند و هر که از سر اخلاص اصغا نمیکند [تشنیع] بیخ اوراد و شاخ [اورا] وی
میبرند و کشان کشان بسقر میبرند حضرت مولانا فرمود چنانست که دیدی

و دشمن این حرف این دم در نظر. شد ممثل سرنگون اندر سقر. ای حسام الدین تو دیدی
حال او. حق نمودت پاسخ افعال او. سلطان ولد قدس الله سره وی سید برهان
الدین محقق و شیخ شمس الدین تبریزی را صحبتهای شایسته کرده بود و با شیخ
صلاح الدین که پدر خاتون وی بود ارادت تمام داشت و یازده سال چلبی حسام
الدین را قایم مقام و خلیفه پدر خود میدانست نکتهای بسیار کلام والد خود را
بلسان فصیح و بیان صریح تقریر میکرد و ویرا مثنوی است بر وزن حدیقه حکیم سنائی
بسی از معارف و اسرار در آنجا درج کرده است. بارها حضرت مولانا ویرا خطاب
کردی که انت اشبه الناس بی خلقا و خلقا و عظیم دوستش داشتی. گویند که
بقلم سطبر بر دیوار مدرسه خود نوشته بود که بهاء الدین ما نیکبختست خوش زیست
و خوش میرد والله اعلم و گویند که روزی ویرا نوازش میفرمود و میگفت بهاء الدین
آمدن من باین عالم بجهة ظهور تو بود و این همه سخنان قول منست و تو فعل منی
روزی حضرت مولانا ویرا گفت بدمشق رو و بطلب مولانا شمس الدین و چندین
سیم و زر با خود ببر و در کفش آن سلطان ریز و کفش مبارکش را بطرف روم
برگردان چون بدمشق رسی در صالحیه جایست مشهور بکسر آنجا رو که ویرا آنجا یابی

که با فرنگی پسری صاحب جمال شطرنج می بازد چون وی میبرد زر می ستاند و چون
آن پسر می برد سیلی میخورد زنهار که انکار نیاری که آن پسر از خطابه است اما خود را
نمیداند میخواهد که ویرا بوی شناسا کردانند چون سلطان ولد بجانب دمشق رفت
مولانا شمس الدین را همانجا که نشان داده بود دریافت که با آن پسر شطرنج می باخت
با جماعتی همراهان پیش وی سر نهادند و رقصها کردند آن فرنگی پسر چون آنرا
بدید بزرگی ویرا دانست از بی ادبیهای خود خجل شد سر برهنه کرد و ایمان آورد
و با نصاف بایستاد و خواست که هرچه دارد یغما دهد مولانا شمس الدین نگذاشت
فرمود که بفرنگستان باز گرد و عزیزان آن دیار را مشرف گردان و قطب الجماعه
باش بعد از آن سلطان ولد زر و سیمی که آورده بود در کفش مولانا شمس الدین
ریخت و کفش ویرا بطرف روم کردانید و از زبان خدمت مولانا و سایر مخلصان
رم استدعا وی کرده وی قبول فرمود اسپی که داشت پیش کشید مولانا شمس الدین
سوار شد و سلطان ولد پیاده در رکاب وی روان گشت مولانا شمس الدین فرمود
که بهاء الدین سوار شو سلطان ولد سر نهاد و گفت شاه سوار شود و بنده سوار
این هرگز نباشد روا از دمشق تا قونیه در رکاب وی پیاده رفت چون بقونیه رسید مولانا

شمس الدین

شمس الدین خدمتهای سلطان ولد را با مولانا تقریر میکرد و میگفت که من ویرا
چنین گفتم و وی مرا چنین جواب داد و بشاشت بسیاری مینمود پس گفت مرا
از تو موهبت حق تعالی دو چیز است سر و سر سر را در راه مولانا باخلاص فدا
کردم و سر را بهاء الدین ولد بخشیدم اگر بهاء الدین را عمر نوح بودی
و همه را درین راه صرف کردی آنش میسر نشدی که درین سفر از من بوی رسید
امید است که از شما نیز نصیبها یابد چون خدمت مولانا بجوار رحمت حق پیوست بعد از
روز هفتم چلبی حسام الدین برخاست و با جمیع اصحاب پیش سلطان ولد آمد و گفت
میخواهم که بعد الیوم بر جای پدر نشینی و مخلصان و مریدان را ارشاد کنی و شیخ ما باشی
و من در رکاب تو غاشیه بر دوش نهاده بندگی کنم و این بیت بخواند
بیت بر خانهٔ دل ای جان آن گشت ایستاده بر تخت شه که باشد جز شاه و شاهزاده
سلطان ولد بنهاد و بسیار بگریست و فرمود که الصوفی اولی بخرقته والیتیم احری
بخرقته همچنانکه در زمان والدم خلیفهٔ بزرگوار بودی همچنین درین زمان خلیفه و
بزرگوار مائی و وی گفته که روزی والدم گفت که بهاء الدین اگر خواهی که دایما در بهشت
برین باشی با همه کس دوست شو و کین کس را در دل مدار و این رباعی را بخواند **رباعی**

هستی طلبی با همه کس پیش مباش چون مرهم و موم باش چون نیش مباش خواهی که ز هیچکس
بتو بد نرسد بدگوی و بدآموز و بداندیش مباش تمامی انبیا علیهم السلام این کرده اند
و این سیرت را بصورت آورده اند لاجرم کافهٔ عالمیان مغلوب تملق
ایشان گشته اند و مجذوب لطف ایشان شده چون دوستان را یاد
میکنی بوستان درونت از خوبی میشکفد و از گل و ریحان پر میشود
چون ذکر دشمنان میکنی باغ درونت از خار و مار پر میشود و پژمرده
خاطر میگردی گویند که در شب وفات خود این بیت میخواند بیت
امشب شب آنست که بینم شادی * دریابم از خدای خود آزادی توفی قدس سره
لیلة یوم السبت العاشر من رجب سنة اثنی عشر و سبعمائة **شیخ شهاب الدین**
السهروردی قدس الله سره امام یافعی در القاب وی چنین نوشته است استاد
زمانه و فرید اوانه مطلع الانوار و منبع الاسرار دلیل الطریقة و ترجمان
الحقیقة استاد الشیوخ الاکابر الجامع بین الباطن والظاهر قدوة العارفین
و عمدة السالکین العالم الربانی شهاب الدین ابو حفص عمر بن محمد البکری السهروردی
قدس الله روحه از اولاد ابوبکر صدیق است رضی الله عنه و انتساب وی در تصوف

بعم خود ابو النجیب سهروردی و بصحبت شیخ عبد القادر گیلانی قدس الله سره رسیده
و غیر ایشان از مشایخ بسیاری را دریافته و گفته اند که مدتی با بعضی از ابدال در جزیرهٔ
عبادان بوده و خضر علیه السلام را دریافته شیخ عبد القادر وی را گفته است انت
آخر المشهورین بالعراق و وی را تصانیف است چون عوارف و کشف الفضایح
و اعلام التقی و غیرها عوارف را در مکهٔ مبارکه تصنیف کرده است هر گاه که
بروی امری مشکل شدی بحق سبحانه و تعالی باز گشتی و طواف خانهٔ کعبه کردی و طلب توفیق
کردی در رفع اشکال و دانستن آنچه در خواست شد وقت خود شیخ الشیوخ
بغداد بود و ارباب طریقت از بلاد دور و نزدیک استفسار مسایل از وی کردندی
کتب الیه بعضهم یا سیدی ان ترکت العمل اخلدت الی البطالة و ان عملت داخلنی
العجب فکتب فی جوابه اعمل و استغفر الله من العجب در رسالهٔ اقبالیه مذکور است که
شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که از شیخ سعد الدین حموی پرسیدند
که شیخ محی الدین العربی را چون یافتی گفت بحر مواج لا نهایة له گفتند که شیخ
شهاب الدین سهروردی را چون یافتی گفت نور متابعة النبی صلی الله
علیه و سلم فی جبین السهروردی شیء آخر ولادت وی در سنهٔ تسع و ثلثین و خمسمائة
٥٣٩

وفات ٦٣٢

شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی قدس الله سره وی عالم بود و عارف و جامع
علوم و معارف پدر وی از امنای تجار و اغنیای کبار بود و از شام بشیراز آمده
بود و آنجا متوطن شد شبی در خواب دید که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه پیش
وی طعامی آورد و با وی بخورد و ویرا بشارت داد که حق سبحانه و تعالی ترا فرزندی
نجیب و صالح خواهد داد چون آن فرزند بزاد ویرا علی نام نهاد بنام حضرت
امیر و لقب وی نجیب الدین کرد وی از بدایت حال محبت فقرا در دل
و با ایشان می‌نشست هر چند پدر وی را لباسهای فاخر و طعامهای لذیذ
میداد بان التفات نمیکرد و میگفت من جامه زنان نمی پوشم و طعام نازکان
نمیخورم جامهای پشمین می‌پوشید و طعامهای بی‌تکلف میخورد تا آن زمان
که بزرگ شد داعیه طلب در وی قوت گرفت و در خانها تنها بسر میبرد یک شب در خواب
دید که از روضه شیخ کبیر پیری بیرون آمد و در عقب وی شش پیر دیگر بیرون آمدند
و در عقب آن شش پیر دیگر که همه بر یک راه میرفتند راست یکی از عقب دیگری
آن پیر اول در روی وی تبسم کرد و دست وی بگرفت و بدست پیر آخرین داد
و گفت این ودیعتی است از خدای تعالی نزدیک تو چون بیدار شد خواب را با پدر گفت

پدرش گفت این خواب را تعبیر نمی‌تواند کرد مگر شیخ ابراهیم و وی در آن زمان
از مجانین عقلا بود کسی پیش وی فرستاد که از تعبیر آن خواب سؤال کند چون شیخ
ابراهیم آنرا بشنید گفت این پیر که در خواب علی بن بزغش شیرازی پیر اول
شیخ کبیر است و پیران دیگر آنانکه این طریقه از وی گرفته اند و می‌باید که آن
پیر آخرین زنده باشد که حواله تربیت وی بوی کرده است می‌باید که آن شیخ
را طلب کند تا بمقصود برسد از پدر اجازت خواست و بجانب حجاز روان شد
چون در بغداد بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره رسید
ویرا بشناخت که همان کس است که در خواب دیده بود و شیخ نیز از حال وی
اطلاع داشت بمضمون خواب وی را با وی بگفت و پیش شیخ ملازم شد
و سالها بسر برد و خرقه پوشید و مصنفات شیخ و غیر آنرا از شیخ شنید
و باذن شیخ بشیراز مراجعت کرد و متاهل شد و خانقاهی بنا کرد و بارشاد
طالبان مشغول شد و حالات و کرامات وی میان خلق اشتهار یافت
ویرا سخنان لطیف و رسالهای شریف است که از آن بوی انفاس حضرت
شیخ شهاب الدین قدس سره می‌آید روزی ویرا گفتند که سر توحید را بمثالی

روشن بیان کن گفت دو آینه و سیبی یکی از فضلا حاضر بود این معنی را نظم
آورد و گفت شیخ کامل نجیب الدین بزغش این حرف نو آورد بصحرای سخن
گفتا که ز وحدت ار مثالی خواهی سیبی و دو آینه تصور میکن روزی دیگر
فرمود که پیوسته وصف خال معشوق میکنیم و این عجب که او را خود خال نیست
و گفت میخواهم که کسی این معنی را بنظم آرد همان فاضل حاضر بود گفت رباعی
ای آنکه ترا بحسن همتایی نیست چون حال من از خال رخت خالی نیست و صافی
من همه ز خال رخ تست زین طرفه که بر رخ تو خالی نیست توفی رحمه الله فی شعبان
سنه ثمان و سبعین و ستمائه شیخ ظهیر الدین عبد الرحمن علی بن بزغش الشیرازی قدس الله سره
وی خلف صدق و خلیفه بحق بود مر پدر خود را چون مادر وی را بوی حامله شد
شیخ شهاب الدین قدس سره برای وی پاره از خرقه مبارک خود فرستاد
چون متولد شد آن را در وی پوشانیدند اول خرقه که در دنیا پوشید
آن بود و چون بزرگ شد بخدمت پدر مشغول شد و تربیت یافت و در ایام حیات
پدر حج گزارد شب عرفه در خواب دید که بر روضه شریفه رسول صلی الله علیه وسلم آمد
و سلام گفت از حجره شریفه آواز آمد که وعلیک السلام یا ابا النجیب پدر وی

بران حال مطلع شد اهل خود را از آن خبر داد و بشارت که مراد حاصل شد
بعد از آن درس گفت و حدیث روایت کرد و تصنیف کرد و از تصنیفات
وی یکی آنست که عوارف را ترجمه کرده است که در آنجا تحقیقات صادر
از کشف و الهام بسیار است و بمقامات بلند رسید و بکرامات ارجمند
مشهور شد و این دو بیت را از اشعار شیخ شهاب الدین قدس سره بسیار
میخوانده است شعر وقد کنت لا ارضی من الوصل بالرضا واخذ ما
فوق الرضا متبرما فلما تفرقنا و شط مزارنا قنعت بطیف منک
یاتی مسلما توفی فی رمضان سنه ست عشر و سبعمائه رحمه الله شیخ محمد
یمنی قدس الله سره شیخ نجیب الدین بن بزغش قدس الله سره میفرمود که روزی
با جمعی از اصحاب خود در خدمت شیخ شهاب الدین قدس سره بودم که شیخ فرمود
یکی از اصحاب بیرون رود و مردی غریب که آنجا باید درون آرد که بوی
آشنائی میشنوم من پیر سر یکی از اصحاب بیرون رفت کسی را نیافت باز آمد
که کسی را نیافتم شیخ بهیبت فرمود که دیگر بار برو که بیابی دیگر بار رفت
سیاهی دید از غربت و سفر بر روی وی را درون آورد و قصد آن کرد

که در وصف لعال نشنید شیخ گفت ای شیخ محمد نزدیک آی که از تو بوی
آشنایی می آید نزدیک رفت و دست چپ بر پهلوی شیخ نشست شیخ و وی
با یکدیگر در سخنها گفتند پس آن سیاه بوسه بر پای شیخ داد شیخ فرمود
تا سفرهٔ حاضر کردند و چیزی خوردند و من روزه دار بودم شیخ فرمود
هر که روزه دار است بحال خود باشد در آن سفره انار بود شیخ انار میخورد
و دانهٔ آن از دهن بیرون آورد و پیش خود می نهاد در خاطر من گذشت
که من آن دانها را بر گیرم که برکت آب دهن شیخ بان رسیده است بان
افطار کنم چون این بر خاطر من گذشت آن سیاه دست فراز کرد و آنرا
برگرفت و بخورد و بمن نگریست و تبسم کرد من دانستم که بر خاطر او آمد چون
سفره برداشتند شیخ گفت شیخ محمد حافظ قرآنست و لیکن چند وقت است
که تنها خوانده است کسی میخواهد که هر روز چیزی بر وی خواند هر که از
اصحاب شیخ قرآن یاد داشت چون عنایت شیخ را با وی دانستند استدعای
آن کردند و مرا نیز در خاطر گذشت اما بزبان نیاوردم و حواله باختیار
شیخ کردم شیخ وی را حوالهٔ من کرد و گفت شیخ محمد هر روز پیش علاء شیرازی

میرو

میرود و جزوی بر وی میخواند چون شب درآمد شیخ عیسی که خادم شیخ بود
باید و اناری بیاورد و بعضی از آن خورده و بمن داد و گفت شیخ بعضی از این
خورده است و باقی را فرستاده تا بدان افطار کنی و گفته که بوی بگوی
که این عوض آن ثقل انار است که شیخ محمد بخورد پس من بدان افطار کردم چون
نماز صبح بگذاردیم من بخانه خود میرفتم آن سیاه درآمد و سلام کرد و من
جواب گفتم بنشست و هیچ نگفت و من نیز هیچ نگفتم که وی هیبتی داشت
یک جزو از اول قرآن بخواند و روان برخاست و بخانه خود رفت و روز دوم
و سیوم نیز همچنین کرد چون وظیفه خود بخواند بایستاد و گفت میان من و تو
حق استادی و شاگردی شد من از یمنم و شیراز ندیدم مرا وصف مشایخ شیراز
بگوی من آغاز کردم و نام هر کس از مشایخ که در آن عصر در شیراز بودی
بگفتم چون نام همه بگفتم گفت نام زهاد و گوشه نشینان نیز بگوی نام ایشان
نیز بگفتم چون تمام شد وی از هوش برفت چنانکه من ترسیدم که مگر برد که نفسش
منقطع شده بود زمانی دراز در آن بود بعد از آن بهوش آمد گفت رفتم
و همه را دیدم اکنون تو نام ایشان یک یک باز گوی تا من وصف ایشان بگویم

من نام یکیک میگفتم و وی چنان وصف ایشان میکرد که سلوک ایشان و حال ایشان
و لباس ایشان چگونه است که گویی در برابر وی نشسته بودند و وی ایشان را میدید
من تعجب کردم پس در آخر گفت یکی ازانها که یاد کردیم که وی را حسین فلان
گویند از مرتبهٔ ولایت افتاد و نام وی از جریدهٔ اولیا محو کردند گفتم سبب چه بود
گفت پادشاه شیراز اتابک ابوبکر او را ارادتی پدید آمد پیش وی فرستاد و وی را مال
و نعمت بسیار داد بسبب آن از نظر حق بیفتاد پس من این سخن را یاد داشتم
چون بشیراز آمدم همچنان بود که وی گفته بود پس گفت دیگری ازین زهاد
که یاد کردی یکی ترا نشان نه داده است و بایست ظاهر کنی تا ببینم هر چند اندیشه
کردم بخاطر من نیامد نظر در کفش من کرد و گفت آن چیست مرا یاد آمد که زاهدی
بود در شیراز کفش دوختی چون بسفر بیرون می آمدم مرا دو جفت کفش
ترکی داد و گفت تا نشانه باشد که مرا بدعا یاد داری چه راحتها و روحها که از
صحبت وی بمن رسید الله الله از حضرت شیخ خرقه پوشید و شیخ او را اجازت
الباس خرقه داد و بولایت خود بازگشت و آنجا مشهور شد و خلق بسیار مرید وی
شدند شیخ ابراهیم مجذوب قدس سره وی همانست که ذکر وی در بیان احوال

شیخ نجیب الدین

شیخ نجیب الدین بزغش گذشت شیخ نجیب الدین گفته است که دیوانهٔ عجب
بود و خلق می گفته اند که وقت باشد که چند روز هیچ نخورد و وقت
باشد که بیک دفعه صد من بخورد وی را احوال و کرامات عجیب میگفتند مرا
آرزوی صحبت وی می بود وی را میگفتم بیا تا یک روز بهم صحبت می باشیم
اجابت نمیکرد یکبار آخر روزی وی را در بازاری دیدم و میان زمستان
بود گفت این ساعت وقت آنست که بهم صحبت باشیم لیکن بشرط آنکه در مسجد
بازار باشیم با وی در مسجد رفتیم گفتم طعامی بیاورم گفت من سیرم پس
برف و باران آمدن گرفت و ناودانها روان گشت چون نماز شام و خفتن
بگذاردیم و خلق از مسجد بیرون رفتند و من با وی تنها ماندم گفت
من گرسنه ام چیزی بیاور تا بخورم شب تاریک بود و برف و باران عظیم می آمد
چند دینار زر داشتم وی را دادم و گفتم معذور دار که عذر واضح است
این زر را فردا قوت ساز زر را بستد و ساعتی صبر کرد باز گفت من گرسنه ام
برخیز و چیزی بیار تا بخورم خانهٔ من ازان مسجد دور بود اما نزدیکی آن مسجد
مرا دوستی بود بخانهٔ وی رفتم و چون شنیده بودم که وی چیزی بسیار میخورد

گفتم مرا جماعتی مهمان رسیده اند و این آن می‌گفتم که هر یک تن در حقیقت جمعیت اند
از بس لطایف که در وی هست از نفس و قلب و روح و غیرها ایشان گفته اند
دیرگاه است و طعامی پخته نمانده است صد تکاران داشتند هر یکی را طبقی
بر سر نهاده بعضی پر از برنج و بعضی پر از باقلاء خام و پنیر و بعضی نخود و گندم
و یک عدد دنبه قدید با من بمسجد آوردند گفتند خود بخورید و من اینها را پیش
وی نهادم و با خود تخمین کردم آن همه پنجاه من بود گفتم صبر کن تا اینها بپزم
گفت من اینچنین میخورم و همه را همچنان خام بخورد ساعتی صبر کرد آواز
سائلی از راه گذر برآمد که دریوزه میکرد از مسجد بیرون آمد و هر چه جمع کرده
بود از وی بستد بمقدار ده من نان پارها و طعامها بمسجد درون آورد و همه را
بخورد و چون از شب نیمه گذشت مرا گفت برخیز و در گوشهٔ مسجد رو و بخسب
که بسیار زحمت از من کشیدی اما اگر حرکتی کنی و بجنبی ترا هلاک کنم من بگوشهٔ
مسجد رفتم و بخسپیدم و زهرهٔ آن نداشتم که حرکتی کنم چنانچه اگر عضوی از من
خارش میکرد زهرهٔ خاریدن نداشتم که حرکتی کنم و در آن مسجد سنگی بزرگ نهاده
بود هر ساعتی برخاستی و آن سنگ را بر گرفتی و ببالین من آوردی و با خود گفتی

این سنگ را بوی فرو کوبم و ویرا هلاک کنم پس هم خود گفتی که روا نباشد بدرستی
مردی بر ما است فردا انزاع کند آن سنگ را باز بجای خود بنهادی چند نوبت
چنین کرد و مرا از ترس خوابی می آمد اما خود را چنان می نمودم که در خوابم پس
مرا گفت میدانم که در خواب نه ترا زحمت بسیار میدادم اکنون ترا بخدا تعالی
بخشیدم بر بام مسجد میروم تا تو از من ایمن گردی و خواب کنی پس بر بام رفت
و بر سر نردبان مسجد یک خانه بود دو کتاب بهای بسیار در آنجا که امام مسجد نهاده بود
بآنخانه در رفت من از ترس برفتم و در خانه از بیرون ببستم و گفتم آواز
چیزی خوردن وی از آن خانه می آمد من در تعجب بودم که وی چه میخورد که میدانستم
که در آنخانه هیچ خوردنی نیست چون بامداد بیرون آمد و برفت در آن خانه
رفتم دیدم که جلد همه کتابها خورده بود شیخ جمال الدین لوری قدس سره
شیخ نجیب الدین قدس سره گفته است که وقتی مرا گفتند که لوری غریب بدین شهر
آمده است نام وی جمال الدین و جذبهٔ قوی دارد و در مسجد جامع می باشد
بمسجد جامع رفتم دیدم که جذبهٔ عظیم دارد و استغراقی تمام و دو چشمش از آن
آن چون دو کاسهٔ خون پیش وی رفتم و سلام کردم و جواب داد پس گفت مرا

با سفید و سیاه کنان کاری نیست یعنی مرا با فقها و نویسندگان کاری نیست
کسی حاضر بود گفت این شخص از صوفیانست پیش وی نشستم و از احوال وی
سؤال کردم گفت من مردی ام لور و از چیزی نمیدانم مرا با ستور داشتن
خوش بود پیوسته ستوران داشتمی یک روز در پایگاه برابر ستوران نشسته
بودم ناگاه حالی بر من مکشوف گشت و جذبه ظاهر شد و حجاب معنی از پیش من
برداشتند مدهوش شدم و بیفتادم و در دست و پای ستوران می‌غلطیدم چون
با هوش آمدم با سر توحید مکشوف شده بود و هم شیخ نجیب الدین قدس سره
گفته است که وی پیوسته شطحیات گفتی چنانکه جمعی از علما و صلحا بانکار وی برخاستند
و او را بکفر نسبت کردند و بتکفیر وی فتوی دادند و پیش اتابک که پادشاه شیراز
بود بردند و عرضه کردند و اجازت قتل او خواستند اتابک گفت اگر دو شخص دیگر
که در شیراز اند فتوی دهند بتکفیر وی اجازت دهم بقتل وی یکی شیخ نجیب الدین
بزغش و یکی شیخ معین الدین که بزرگی دیگر بوده است دران وقت فتوی پیش من آوردند
من بران نوشتم که او مجذوبست و مغلوب کشتن وی جایز نیست و شیخ معین الدین
نیز همچنین نوشت اتابک بقتل وی اجازت نداد و هم وی گفته است که یکروز وضو می ساختم

وجمال الدین در پس نگریست چون آب بروی بریزانیدم گفتم ارفع الحدث
جمال الدین گفت شیخ حدثی نه است که میگوئی ارفع الحدث بگو ارفع المحدث
شیخ شمس الدین صفی قدس الله سره وی از مشایخ کبار بوده است و صاحب حالات
عظیم و کرامات بزرگ در وقتی که شیخ نجیب الدین بنیت خدمت شیخ
شهاب الدین قدس سره عزیمت بغداد کرده است شیخ شمس الدین رفیق
وی بوده است وی بر شیخ نجیب الدین قرآن خوانده است و شیخ نجیب الدین
بروی چیزی از فقه و در خدمت شیخ بایکدیگر صحبت میداشته اند شیخ نجیب الدین
گفته است که چون بشیراز مراجعت میکردیم حضرت شیخ برای من اجازت الباس
خرقه نوشته و برای شمس الدین نیز نوشته چهل عدد کلاه بما داد بدست من
و بدست شیخ شمس الدین و بر هر یکی نام یکی از بزرگان شیراز نوشته و فرمود که چون
بشیراز رسید اول به نیابت ما اینها را بآنان در پوشانید که نامهای ایشان
بر آنجا نوشته است آنگاه لباس خرقه در دیگران کنید شیخ نور الدین عبد الصمد
نطنزی قدس الله سره وی مرید شیخ نجیب الدین بن بزغش است قدس الله سره و
عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی شیخ عز الدین محمود کاشی و شیخ جمال الدین

عبد الرزاق کاشی رحمهما الله هر دو مرید وی اند شیخ کمال الدین عبد الرزاق

کاشی در تفسیر تاویلات میگوید وقد سمعت شیخنا المولی نور الدین عبد الصمد

قدس الله سره عن ابیه انه کان بعض الفقراء فی صحبة الشیخ الکبیر شهاب الدین قدس الله سره

فی شهود الوحدة و مقام الفناء ذا ذوق عظیم فاذا هو فی بعض الایام یبکی

ویتاسف فسأله الشیخ عن حاله فقال انی حجبت عن الوحدة بالکثرة وردت

فلا اجد حالی فنبهه الشیخ علی انه بدایة مقام البقاء وان حاله هذا اعلی وارفع

من الحال الاول وآنجه شیخ عز الدین محمود الکاشی قدس الله سره وی صاحب ترجمه

عوارف است و شرح قصیده تائیه فارضیه و لبسی حقایق بلند و معارف ارجمند

درین دو کتاب درج کرده است وقصیده را شرح مختصر مفید نوشته است کشف

معضلات وحل مشکلات آن کرده است بمقتضای علم و عرفان و ذوق و

وجدان خود لی آنکه مراجعت کند بشرح دیگر چنانچه در دیباچه آن میگوید

ولم ارجع فی املائه الی مطالعة شرح کیلا یرتسم منه فی قلبی رسوم آثار

تسد باب الفتوح ونتشبث باذیال الروح فانلو حینئذ تلو الغیر واخذ

خذوه فی السیر ودابی فی التحریر تفریغ القلب من مضان الریب فی توحید

وجهه

وجهه تلقاء مدین الغیب منتظرا للفیض الجدید واستفتاحا

لابواب المزید و وی در اجازت نامه بعضی تلامذه خود نوشته است وانا

اروی الکتاب یعنی کتاب عوارف المعارف عن شیخی ومولائی نور الدین

عبد الصمد بن الشیخ علی الاصفهانی ومن الشیخ العالم ظهیر الدین

عبد الرحمن بن علی بن بزغش الشیرازی وهما عن شیخهما الامام العالم والعارف

نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی وهو عن شیخه قطب الاولیاء سید العارفین

مصنف الکتاب رحمة الله تعالی علیهم ولی فی کشف حقایقه وبیان

معضلاته طریق خاص فی الروایة عن مصنفه بلا واسطة وهو انی رأیته

فی مبشرة قرأت علیه کتابه المذکور فنبهنی علی حقایقه ودقایقه

والله الموفق من یشاء لما یشاء وهو علی کل شیء قدیر و از معارف وی است این

چند رباعی که مسطور میگردد رباعی دل گفت مرا علم لدنی هوس است

تعلیمم کن گرت بدین دسترس است گفتم که الف گفت دگر گفتم هیچ در خانه

اگر کس است یک حرف بس است ای عکس رخ تو داده نور بصرم تا در رخ تو

بنور تو مینگرم گفتی منگر بغیر ما آخر کو غیر از تو کسی که آید اندر نظرم

ای دوست میان ما جدائی تا کی • چون من توام این منی و مائی تا کی • با عزت تو
محال غیری چو نماند • پس در نظر این غیرنمائی تا کی • واین دو قطعه نیز از معارف
وی است • کثرت چو نیک درنگری عین وحدتست • ما را شکی نماند ترا گر درین
شکست • در هر عدد ز روی حقیقت چو بنگری • گر صورتش به معنی وگر
ماده اش یکیست • تا توئی درمیانه خالی نیست • چهرهٔ وحدت از نقاب شک
گر حجاب خودی براندازی • عشق و معشوق عاشقست یکی • شیخ کمال الدین عبد الرزاق
کاشی قدس الله سره • وی مرید شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی است قدس سره
جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی وی را مصنفات بسیارست چون
تفسیر تأویلات و کتاب اصطلاحات صوفیه و شرح فصوص الحکم و شرح منازل
السائرین وغیر آن از رسایل با شیخ رکن الدین علاء الدوله معاصر بوده است
و میان ایشان در قول بوحدت وجود مخالفات و مباحثات واقع است
و دران معنی بیکدیگر مکاتبات نوشته اند امیر اقبال سیستانی در راه سلطانیه
با شیخ کمال الدین عبد الرزاق همراه شده بود از وی استفسار آن معنی کرده
و وی را دران معنی غلو تمام یافته پس از امیر اقبال پرسید که شیخ تو در شان

شیخ محی

شیخ محی الدین العربی و سخن او چه اعتقاد دارد در جواب گفت که او مردی
عظیم الشان میداند در معارف اما میفرماید که درین سخن که حق را وجود
مطلق گفته غلط کرده است و این سخن را نمی پسندد وی گفته که اصل معارف
وی خود این سخن است و ازین بهتر سخنی نیست عجب که شیخ تو این را
انکار میکند و جملهٔ اولیا و انبیا و ائمه برین مذهب بوده اند امیر اقبال
این سخن را با شیخ خود عرضه داشت کرده شیخ در جواب نوشته که در جمیع ملل
و نحل بدین رسوائی سخن کس نگفته است و چون نیک باز شکافی مذهب طبیعیه
و دهریه بهتر به بسیاری ازین عقیده است و در نفی و ابطال این سخنان
بسیار نوشته و چون این خبر بشیخ کمال الدین عبد الرزاق رسیده بشیخ
رکن الدین علاء الدوله مکتوبی نوشته است و شیخ رکن الدین آنرا جواب
نوشته و هر دو مکتوب بعبارت ایشان نقل کرده میشود مکتوب شیخ کمال الدین
عبد الرزاق کاشی قدس الله سره امداد تائید و توفیق و انوار توحید و تحقیق از حضرت احدیت
بظاهر اطهر و باطن انور مولانا الاعظم شیخ الاسلام حافظ اوضاع الشریعه
قدوة ارباب الطریقة مقیم سرادقات الجلال مقوم استار الجمال علاء الحق

والدین غوث الاسلام والمسلمین متوالی باد و درجات ترقی در مدارج تخلقوا
باخلاق الله متعالی باد بعد از تقدیم مراسم دعا و اخلاص می‌نماید که این درویش
هرگز نام قدس سره به تعظیم نبرده باشد چون کتاب عروه مطالعه کردم دو بحث
در انجا مطابق معتقد خویش یافتم بعد از ان هر اقبال در راه اسکیفت که قدس سره
شیخ علاء الدوله طریقه شیخ محی الدین العربی را در توحید نمی‌پسندد دعا گو
گفت از شیخ هر که دیدم و شنیدم همه برین معنی بودند آنچه در عروه یافتیم
نه برین طریقه است مبالغه نمود که چیزی بنویس درین باب گفتم شاید که موافق قدس سره
نیفتد و رنجش نماید الکفر نمودند که بمجرد نقل این سخن رنجش قوی می‌نماید و تشنیع
و تخطیه بتکفیر میرسد از روی درویشی عزیمت یافت مرا هرگز صحبت با ایشان نیفتاده
بمجرد خبر تکفیر کردن لایق نیست یقین دانند که آنچه نوشتم از تحقیق است نه از سر نفس
و رنجش و فوق کل ذی علم علیم نوشته نمیشد که هرچه بر قلم کتاب و سنت و مبنی
نزد این طایفه اعتباری ندارد چه طریق متابعت پی سپرند و بنا بر این معنی برین
دو آیت است سنریهم آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق اولم
یکف بربک انه علی کل شیء شهید الا انهم فی مریة من لقاء ربهم الا انه بکل شیء

محیط

محیط و مردم در سه مرتبه اند مرتبه اول مرتبه نفس و این طایفه اهل دنیا و اتباع
حواس اند و اصحاب حجاب منکر حق اند چون حق و صفات او را نشناسند قرآن را
سخن محمد صلی الله علیه وسلم میگویند و در حق ایشان خدا تعالی فرمود قل ارایتم ان کان
من عند الله ثم کفرتم به من اضل ممن هو فی شقاق بعید و اگر کسی از ایشان
ایمان آرد رستگاری یابد از دوزخ خلاص شود دوم مرتبه مرتبه قلب و اهل این مقام
از ان مرتبه ترقی کرده باشند و عقول ایشان صاف گشته و بدان رسیده
که بآیات حق استدلال کنند و تفکر در آیات که افعال و تصرفات الهی اند
در مظاهر آفاق و انفس بمعرفت صفات و اسماء حق رسند چه افعال آثار
صفات اند و صفات و اسماء مصادر افعال پس علم و قدرت و حکمت حق بحکم
عقل مصفا از شوایب بیرا بینند و سمع و بصر و کلام حق در عین انفس انسان
و آفاق این جهان باز یابند و بقرآن و حقیقت آن معترف شوند حتی یتبین
لهم انه الحق و این طایفه اهل برهان باشند و در استدلال ایشان غلط محال
بود و چون بنور قدس و اتصال بحضرت واحدیت که محل تکثر اسماست عقول ایشان
چنان منور شود که بصیرت کشاده و تجلیات اسما و صفات الهی بینا شود و صفات ایشان

در صفات حق محو گردد و آنچه طایفهٔ اول دانند این طایفه ببینند هر دو قسم را
نفس ناطقه بنور قلب مزکی شود لیکن فی والعقل متخلق باخلاق الهی باشند
و ذو البصر متحقق با این پس بد خلقی از ایشان محال باشد و همه را
در مرات معتبر باید داشت و زجوان نکن منهم مرتبهٔ سیوم مرتبهٔ
روح بود و اهل این مقام از مرتبهٔ تجلی صفات گذشته و بمقام مشاهده
رسیده باشند و شهود جمع احدیت یافته از خفی نیز درگذشته و از حجب
تجلیات اسما و صفات و کثرت تعینات رسته و در حضرت احدیت
حال ایشان را اولم یکف بربک انه علی کل شیء شهید و این طایفه خلق
آینهٔ حق بینند یا حق را آینهٔ خلق و بالاتر ازین استهلاکست در عین
احدیت ذات و محجوبان مطلق را فرمود الا انهم فی مریة من لقاء ربهم
و ماندگان در مقام تجلیات اسما و صفات هر چند بسبب یقین از شک
خلاص یافته اند از لقاء علی الدوام و معنی کل من علیها فان و یبقی وجه ربک
ذو الجلال والاکرام قاصرند و محتاج تنبیه الا انه بکل شیء محیط و شهود
این حقیقت و معنی کل شیء هالک الا وجهه جز طایفهٔ اخیر نیافتند و در

حضرت هو الاول

حضرت هو الاول والاخر والظاهر والباطن عیانست و در کل متعینات
وجه حق مشهود و در وجوه اسمائی و تعینات آن منزه فاینما تولوا فثم
وجه الله محقق ایشان شده بیت گر خورشید بوم بی نیروست از پی ضعف خود
نه از پی اوست اکنون ازین احاطت معلوم گردد که حق تعالی از جمیع تعینات
منزه است و تعین او بعین ذات خویش و احدیت او نه احدیت عددی تا او را
ثانی باشد چنانچه سنائی قدس سره گفته است بیت احدست و شمار ازو معزول
صمدست و نیاز ازو مخذول آن احدی که عقل داند و فهم وان صمدی
که حس شناسد و فهم همه متعینات اند و هر گز متعین بغیر متعین محیط نشود وهم
الله اکبر ان یقیده العقل بتعین فیکون اولا اخر و هو واحد لا عن ثانیة
ولا موجود ثمه فهو غیر متکاثر هو اول هو اخر هو ظاهر هو باطن کلا و لم یتکاثر
پس هر که اهل این مرتبه باشد حق تعالی او را از مراتب تعینات مجرد گرداند و از عقل
عقول رهاند و کشف بان احاطت رسد والا در حجب جلال بماند و در سخن بادشاه کونین
امیر المؤمنین حیدر کرم الله تعالی وجهه آمده است الحقیقة کشف سبحات الجلال
من غیر اشارة چه اگر اشارت حسی یا عقلی در وقت تجلی جمال مطلق بماند

عین تعین پیدا شود و جمال عین جلال گردد و شهود نفس احتجاب سبحان
من لا یعرف الا هو چه والف آیت که هر بحثی که در عروج در نفی این معنی
فرمودند دلایل آن بر نهج مستقیم و طریق برهان نیست ازین جهة دانشمندانی
که معقولات دانند نمی پسندند و صفت خضر بر گشته که فرموده است شیخ الاسلام
مولانا نظام الدین هروی سلمه الله پرسیدم گفت که این خضر کمالات و بیجا
حال خضر زجمان می رسید و چون در اوایل جوانی از بحث فضلیات و ترعات
فارغ شده بود و از ان بحثها بحث اصول فقه و اصول کلام تحقیق نکنود تصور
افتاد که بحث معقولات و علم الهی و انچه بران موقوف بود مردم را بمعرفت رساند
وازین تردد بازرها مدتی در تحصیل آن صرف شد و استحضار آن بجای رسید
که بهتر ازان صورت نبندد و چندان وحشت و اضطراب و احتجاب ازان پیدا شد
که قرار نماند و معلوم شد که معرفت مطلوب از طور عقل برتر است چه دران علوم هر چند
حکما از تشبیه بصور و اجرام خلاصی یافته اند در تشبیه بارواح افتاده اند تا وقتی
صحبت متصوفه و ارباب ریاضات و مجاهدات اختیار افتاد و بتوفیق حق دستگیر شد
واول این سخنان بصحبت مولانا نورالدین عبدالصمد نطنزی قدس سره رسید و از صحبت او

همین معنی

همین معنی توحید یافت و فصوص و کشف شیخ یوسف همدانی را عظیم می پسندید
بعد ازان بصحبت مولانا شمس الدین کیشی رسیدم چون از مولانا نورالدین
شنیده بودم که مثل او درین عهد در طریق معرفت نیست و این رباعی گفته است
رباعی هر نقش که بر تختهٔ هستی پیداست ۞ آن صورت آنکس است کان نقش آراست
دریای کهن چو بر زند موجی نو ۞ موجش خوانند و در حقیقت دریاست ۞ و همین معنی در توحید
بیان میکرد و میگفت که مرا بعد از چندین اربعین این معنی کشف شد و آن وقت در شیراز
هیچ کس نبود که با او این معنی در میان توان نهاد و شیخ ضیاء الدین ابوالحسن
را این معنی نبود و من ازان در حیرت بودم تا فصوص اینجا رسید چون مطالعه
کردم آن معنی باز یافتم و شکر کردم که این معنی طریقی موجود است و بزرگان
بان رسیده اند و آنرا یافته اند و همچنین بصحبت مولانا نورالدین قونوی
و شیخ صدرالدین روزبهان بقلی و شیخ ظهیرالدین بزغش و مولانا ضیاء الدین
و شیخ ناصرالدین و قطب الدین ابنا ضیاء الدین ابوالحسن و جمعی بزرگان رسیدم
همه درین معنی متفق بودند و هیچ یک مخالف یکدیگر نه اکنون بقول آنکس خلاف آن
قبول نمی توان کرد تا آنکه تا چون خود دران مقام رسیده بودم هستور دل

قرار نگرفت تا بعد از وفات شیخ الاسلام مولانا و شیخنا نور الملة والدین عبد الصمد
نطنزی رسیدی که دل او قرار گیرد نمی‌یافت تا هفت ماه در صحرائی که آبادانی نبود
در خلوت نشست و تقلیل طعام بغایت کرد تا این معنی بگشود و بران قرار
گرفت و مطمئن شد والحمد لله علی ذلک و هر چند خدای تعالی گفت فلا تزکوا
انفسکم لیکن فرمود اما بنعمة ربک فحدث بعد از آن چهل در بغداد صحبت
شیخ بزرگوار شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس سره میدیدم انصاف
میداد و میفرمود که مرا حق تعالی علم تعبیر وقایع و تاویل مقامات بخشیده است
بمقامی برتر از این نرسیده ام لیکن آن تجربها که بر طریق معقول و نهج مستقیم
نیست ترک این معنی که بشهود می‌آمد نمی‌توان کرد و نیز سخن شیخ الاسلام
عبد الله انصاری قدس سره همین است و آخر جمیع مقامات در درجهٔ سیوم
بتوحید حرف رسانید و در سخن شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی
قدس سره چند موضع تصریح فرموده است چنانچه در شرح سخن امام محقق
جعفر صادق رضی الله تعالی عنه آمده است که انی اکرر آیة حتی اسمع من قائلها
فرمود که او زبان خویش درین معنی چون شجرهٔ موسی یافت که انی انا الله از وی شنید

واگر متعین بودی در هر صورت چگونه ظهور یافتی در قرآن مجید وهو الذی
فی السماء اله وفی الارض اله چگونه صادق بودی و در حدیث پیغمبر
صلی الله علیه وسلم لو دلی احدکم حبله لهبط علی الله کی راست آمدی
و با هر که بعالم است اقرب از حبل الورید کی بودی آخر درین معنی نظر باید کرد
که بنص قرآن ثالث ثلثه کفر است که لقد کفر الذین قالوا ان الله ثالث ثلثة
و رابع ثلثه صرف ایمانست و توحید ما یکون من نجوی ثلثة الا هو رابعهم چه اگر
ثالث ثلثه بودی متعین بودی و یکی از ایشان اما رابع ثلثه آنست که بوجود
حقانی خویش که بحکم ولا ادنی من ذلک ولا اکثر الا هو معهم ثانی واحد و ثالث
اثنین و رابع ثلثه و خامس اربعه و سادس خمسه است یعنی محقق حقایق این اعداد
و با همه بی مقارنت و غیر همه بی مزایلت چنانچه امیر المؤمنین علی کرم الله تعالی
وجهه فرموده است هو مع کل شیء لا بمقارنة وغیر کل شیء لا بمزایلة و این ضعیف
در این ضعیف در آن مدت که صحبت با خواجه جهان عزت انصار دولته میداشت
هر چند بعضی طعن میزدند حق علیم است که برین سبب بود که در استعداد او معنی
یکاد زیتها یضیء ولو لم تمسسه نار می‌یافت و اعتماد کلی بران داشت که او

علاء الدولة السمناني

بسبحان مخالفان از حق برگردد و دعاگوی نیز اگر بعیان بنیافتی و قول
چندین بزرگ درین معنی مطابق و موافق نیافتی این بنیاز امکز نگردی
و دلایل بسیار نگفتی برین معنی چنانچه در اول شرح فصوص و غیر آن بیان افتاده است
تا دانشمندان محقق که اصحاب فهوم و ذکی باشند بانها تقریر کنند از تطویل
و املال احتراز کردم و من لم یصدق الجملة بان علیه ان لا یصدق التفصیل حق تعالی
همگنان را هدایت سوی جمال خویش کرامت کناد و انا او ایاکم لعلی هدی او فی ضلال
مبین والله الموفق والمعین **جواب مکتوب که شیخ رکن الدین علاء الدوله**
بطهران نوشته کاشانی فرستاد قل الله ثم ذرهم الاثیر بزرگان دین و روندگان راه یقین
باتفاق گفته اند که از معرفت حق برخورداری کسی یابد که طیب لقمه و صدق لهجه
شعار و دثار او بود چون این هر دو مفقود است ازین طامات و ترهات چه مقصود
فاما آنچه از شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس الله سره روایت کرده است
مدت سی و دو سال بشرف صحبتش یافته ام هرگز این معنی بر زبان او نرفت بلکه
پیوسته از مطالعه تصنیف ابن العربی منع فرموده تا حدی که چون شنیده است
که مولانا نور الدین حکیم و مولانا بدر الدین رحمهما الله تعالی فصوص جهت بعضی طلبه

درس میگویند

درس میگویند بسبب آن بجانب رفت و آن نسخه از دست ایشان بازستاند و بدرید
و منع کلی کرد دیگر آنچه بفرزند اعزم صاحبقران اعظم امده الله بجنود التوفیق
و انار عین قلبه بنور التوفیق حواله کرده بر زبان مبارکش رفت که از این اعتقاد
و معارف بیزارم ای عزیز در وقت خوش خود بر وفق اشارت کتاب فتوحات
را محشی میکردم بدین تسبیح رسیدم که گفته است سبحان من اظهر الاشیاء
و هو عینها نوشتم که ان الله لا یستحیی من الحق ایها الشیخ لو سمعت من
احد انه یقول فضلة الشیخ عین وجود الشیخ لا تسامحه البتة بل تغضب علیه
فکیف یسوغ لعاقل ان ینسب الی الله تعالی هذا الهذیان تب الی الله توبة
نصوحا لتنجو من هذه الورطة التی یستنکف منها الدهریون والطبیعیون
والیونانیون والشکمانیون والسلام علی من اتبع الهدی اما آنچه نوشته
بود که در عروه برهان بر نهج مستقیم نیست چون سخن مطابق واقع باشد
خواه برهان منطقی راست باشد خواه مباش و چون نفس را اطمینان در مسئله
حاصل بود و مطابق واقع باشد و شیطان بر آنجا اعتراض نتواند کرد ما را کفایت
والحمد لله علی المعارف التی هی تطابق الواقع عقلا و نقلا بحیث لا یمکن

للنفس بتكذيبها وللشيطان تشكيكها وتطمين القلوب على وجوب وجود الحق
ووحدانيته وبراهينه ومن لم يؤمن بوجوب وجوده فهو كافر حقيقي
ومن لم يؤمن فهو مشرك حقيقي ومن لم يؤمن بنزاهته من جميع
ما يختص به الممكن فهو ظالم حقيقي لانه ينسب اليه ما لا يليق بكمال قدسه
والظلم وضع الشيء في غير موضعه ولذلك لعنهم الله في محكم كتابه بقوله
الا لعنة الله على الظالمين سبحانه وتعالى عما يصف به الجاهلون

فصل چون نوبت دوم که مکتوب مطالعه کردم نظر بر رباعی کیسی افتاد بخاطر
آمد که آنچه درین مقام مکشوف شده است وبدان مبتهج گشته که بر حقیقت آن
اطلاع یافته آنست که روزی چند در اوایل این ضعیف دران مقام افتاد
وخوش آمدش آن مقام ولیکن ازان بگذشت یعنی چون از بدایت و وسط مقام
مکاشفه درگذشت و بنهایت مقام مکاشفه رسید غلط آن اظهر من الشمس معلوم شد
ودر قطب آن مقام یقینی حاصل شد که شک را در آنجا مجال نیست پس ای عزیز شنوم
که اوقات شما بطاعات موظف است وعمر بآخر رسیده دریغ باشد که در بدایت مقام
مکاشفه بطریقی که کودکان را بمویزی چند بفریبند تا بمکتب روند بمعارف چند که هیچ

حرف باشد باز مانند واکثر آیات بینات قرآن را جهة آیتی چند معدوده
متشابه تاویل کنند چنانچه آیه محکم این آیه قل انما انا بشر مثلکم
واخواتها این را تاویل کنند وما رمیت اذ رمیت ولکن الله رمی
را معتقد اساس نزد خود نهند که جهة تفهیم خلق بخصوصیت رسول الله صلی الله
علیه وسلم برانند فرموده است چنانکه پادشاهی مقربی را بمملکتی فرستد
گوید دست او دست منست وزبان او زبان من وشیخ نیز مرید را باشارت
قومی فرستد واجازت او همین گوید که دست او دست منست غرض آنکه
از آیه الا لعنة الله على الظالمين غافل شد واز آیه ان الشيطان
لكم عدو فاتخذوه عدوا وامثالها اعراض کردن وتمسک بآیه هو الاول
والآخر والظاهر والباطن کردن وندانستن که مراد آنست که هو الاول
الذي ينتهي اليه سلسلة الاحتياج في الوجود فضلا عن شيء آخر هو الآخر الذي
بانه يرجع اليه الامر كله وهو الظاهر في آثاره الظاهرة بسبب افعاله الصادرة
عن صفاته الذاتية لذاته وهو الباطن في ذاته لا تدركه الابصار ولا تعرف
ذاته الا هو وقد صح عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال كل الناس في ذات الله

حمقی ای فی معرفة ذاته وقال علیه السلام تفکروا فی آلاء الله ولا تفکروا
فی ذات الله آمدیم باسر سخن چون در وسط مقام مکاشفه مثل آن
معرفت که در رباعی نشنیدی خواندند حاصل آمد و آن آن بود که حق در صورت
دریایی در نظر آمد که بصفت مواجی و مثبتی و ماحی متصفست و ویرا امواج
مخلوقات بعضی وسیع و بعضی ضیق تنعم بعضی که مظهر لطف اند بقدر سعت
دایره و استقامت و بعضی که مظهر قهر اند تالم ایشان از ضیق دایره و انحراف
وبصفت مثبتی بعضی را اثبات میکند وبصفت ماحی بعضی را محو میکند و بصفت
مواجی باز دوایر را تجدید پیدا میکند تا چون قدم در نهایت مقام مکاشفه
نهادم با دحق الیقین در زد و شکوفهای معارف بدایت و وسط را از زیر آن
و ثمرهٔ حق الیقین از غلاف عین الیقین بیرون آمد ای عزیز من علم مجرد
که اعتقاد جازم مطابق واقع است نسبت بشر بعیت دارد و علم الیقین
بدایت مقام مکاشفه و عین الیقین بوسط مقام مکاشفه و حق الیقین بنهایت
مقام مکاشفه و حقیقت حق الیقین که عبارت از یقین مجردست بقوله تعالی
واعبد ربک حتی یاتیک الیقین بعظیم درجات مقام مکاشفه

تعلق دارد

تعلق دارد و هر که بدین جا رسد هر چه گوید من جمیع الوجوه مطابق واقع باشد
وآنچه نموده که آخر همه مقامات در منازل السایرین بر توحید است نه همچنانست
بلکه در مقام هشتادم افتاده است آخر المقامات الالهیة العبودیة وهو
عود العبد الی بدایة حاله من حیث الولایة المفتوح دایرا مع الحق فی شئون
تجلیاته تمکنا از حضید برسند که ما نهایة هذا الامر فقال الرجوع الی البدایة
ای عزیز در بدایت و وسط مقام توحید خاصه در حلقهٔ سماع امثال این رباعی
بسیار بقوال داده باشم و دران ذوق مدتها بمانده یکی اینست
رباعی این من نه منم اگر منی هست توئی ور در بر من پیرهنی هست توئی در راه
غمت نه تن بمن ماند و نه جان ور زانکه مرا جان و تنی هست توئی و دران مقام
حلول کفر می نمود و اتحاد توحید گفته بودم شعر انا من اهوی ومن اهوی انا
لیس فی المراة شیء غیرنا قد سمی المشتاق اذا انشد نحن روحان حللنا بدنا
اثبت الشرکة شرکا واضحا کل من فرق فرقا بیننا لا انا ادیه ولا اذکره
ان ذکری وندائی یا انا الی آخره بعد از آن چون قدم در نهایت مقام توحید
نهادم دیدم که غلط محض بود الرجوع الی الحق خیر من التمادی فی الباطل خوانم

ای عزیز تو نیز اقتدا بهمین کن و چون نظر بقول خدای تعالی افتاد فلا تضربوا لله
الامثال کلی محو آن مثال کردم والسلام علی من اتبع الهدی شیخ نور الدین
عبد الرحمن مصری قدس الله سره وی بسیار بزرگ بوده است و در وقت خود قبلهٔ
طالبان بوده و در دیار مصر تربیت و ارشاد طالبان میکرده و در مقام شیخوخیت
متمکن و در اوایل ارادت مرید یکی از مشایخ آن دیار بوده اما کار وی
پیش آن شیخ تمام نشده بوده است لیکن وی را گفته بوده است که کار تو پیش
یکی از مشایخ عجم تمام خواهد شد وی انتظار آن میداشته تا آن زمان که شیخ جمال
الدین یوسف کورانی بمصر رسیده در صحبت وی یک اربعین روز کار وی
تمام شده است وی را اجازت ارشاد داده بود و در اجازت وی برادر گفته
زیرا که بعمر بوده و نسبت شیخ جمال الدین بدو کس میرسد یکی بشیخ حسام الدین
ششتری و دیگر بشیخ نجم الدین محمود اصفهانی و این هر دو مرید شیخ نور الدین
عبد الصمد نطنزی بوده اند قدس الله تعالی ارواحهم شیخ زین الدین ابوبکر الخوافی
قدس الله تعالی سره حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره در بعضی مکتوبات القاب
ایشان را چنین نوشته است ذوی العلم النافع والعمل الرافع ملاذ الجمهور شفاء الصدور

صفوة العلما

صفوة العلماء والعرفاء رافع اعلام السنة قامع اضالیل البدعة ناهج مناهج الحقیقة
سالک مسالک الشریعة والطریقة الداعی الی الله سبحانه علی طریق الیقین سیدنا
و مولانا زین الملة والدین وی جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی
و از اول تا آخر توفیق استقامت بر جادهٔ شریعت و متابعت سنت که بزرگترین
کرامتی پیش محققان این طایفه آنست یافته است و نسبت وی در طریقت
بشیخ نور الدین عبد الرحمن مصریست و شیخ نور الدین عبد الرحمن بعد از کمال
تربیت و بلوغ وی بمرتبهٔ تکمیل و ارشاد در اجازت وی چنین ثبت کرده
لما استحق الخلوة و قبول الواردات الغیبیة والفتوحات استخرت الله تعالی
وادخلته خلوتی المعهودة وهی سبعة ایام من الله تعالی فیها علیه بمنه بفضله
فتح الله علیه ابواب المواهب من عنده فی اللیلة الرابعة وازداد فی الترقیات
فی درجات المقامات الی مقامات حقیقة التوحید والتخلص عن قیود التفرقة
فی شهود الجمع قبل اتمام الایام السبعة ثم فی اتمامها ظهر له لوامع التوحید
الحقیقی الذاتی المشار الیه علی لسان اهل الحقیقة بجمع الجمع وهو اقوی سعادة
للعبد فی الترقیات والزیادات وانا علی رجاء من الله ان یاخذ منه الیه

تماما وبقیه لقاء و دواما وجعله للمتقین اماما وی فرموده که اجازتی که شیخ
نورالدین عبدالرحمن نوشته بود در وقت مراجعت بخراسان در بغداد
بماند بعد از مدتی بدید که از خراسان بجانب مصر معاودت واقع شد
وحضرت شیخ از دنیا رفته بود بخلوتخانه وی درآمدم و در آنجا اجازت نامه
خود را یافتم بی تفاوت مگر بحرفی چند با وجود که آن خلوت مضبوط بود و در
آن کشاده می بود نمیدانم که آن مسوده اصل بود که اجازت مرا از آنجا نوشته بود
یا خود بنور ولایت دانسته بود که اجازت من گم شده و بانجا معاودت خواهم
کرد آنرا بنا برای من نوشته بود و گذاشته و بهر تقدیر لقاء آن مدتی مدید
در خلوتی چنانکه مذکور شد محض کرامت بود و هم وی فرموده است که چون
از مصر آمدم و ببغداد رسیدم طاقیه که شیخ نورالدین عبدالرحمن بمن داده بود
و بر سر اکابر دیگر از مشایخ رسیده بود همراه داشتم با پیر تاج کیلانی اتفاق
ملاقات افتاد آن طاقیه را از من طلبید چنانچه مقتضای فقر و درویشی باشد
بوی دادم شبی در واقعه دیدم که آن طاقیه پیش من استغاثه میکند و بزرگانی را
که بر سر ایشان رسیده بود می شمرد و میگوید که من بر سر فلان و فلان رسیدم حالی

مرا بر سر خماری نهاده که بسر خمار اشتغال می نماید چون بامداد با یکی از اصحاب
بطلب وی بیرون رفتیم شنیدم که وی در خرابات است و بسر خمی مشغول است
بانجا رفتیم گفتند در فلان خانه است بآن خانه در آمدیم مست افتاده بود
و طاقیه بر سر وی بصاحب من گفتم که تو بیرون رو که من طاقیه را بیاورم
من بیرون آمدم وی طاقیه را از سر وی برداشته و در خانه را بر بالای بست و پیش
من آورد گویند که در آخر حیات وی را اوقاتی رسید که سه شبانه روز بالکلیه
از خود غایب بود و چون وی را از آن غیبت باز آوردند قریب یکسال خاموشی
بر وی غالب شده بود و سخن کم میگفت روزی از درویش احمد سمرقندی
پرسید که در هیچ جا دیده که جذبه چنان شده بود که جذبات پی در پی گردد
و اتصال منقطع نشود احمد در جواب گفت که این معنی را هیچ جا ندیدم در کتب
احمد سمرقندی از کار کرده وی بود و از خلفای وی و سخنان صوفیه را دیده بود
و بر بالای منبر آنرا اینک بیان میکرد و بدرس و مطالعه فصوص اشتغال مینمود
بخط وی دیدم که در آخر فصوص نوشته بود که بعد از آن که حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم مرا بدرس فصوص الحکم اشارت فرموده بود و در درویش آباد

در خلوت بودم که آنحضرت را دیدم پرسیدم که یا رسول الله صلی الله علیک وسلم ما تقول
فی فرعون قال صلی الله علیه وسلم قل کما کتب ثم قلت یا رسول الله ما تقول
فی الوجود قال صلی الله علیه وسلم اما تراه تقول الوجود فی القدیم قدیم
وفی الحادث حادث ثم قال صلی الله علیه وسلم انت اله وانت مالوه انت اله
لظهور الصفات الالهیة فیک ومظهریتک للالوهیة وانت مالوه لحصول
تعینک وخلقیتک وهو علی ما اقول شهید توفی الشیخ زین الدین رحمه الله
لیلة الاحد الثامن من شوال سنة ثمان وثلثین وثمان مایه اول ویرا در قریه مالین
دفن کردند واز آنجا بدرویش آباد نقل نمودند واز درویش آباد بجوار عیدگاه
هراه حالا بر سر مزار متبرکه ایشان عمارات عالی ساختند وجهانی معمور ومردم
نشین شد که آنجا نماز جمعه میگذارند امیر قوام الدین سنجانی قدس سره
وی در بدایت حال از شرفاء قریه سنجان خواف بوده ونسخه جمع وخرج وتوجیه وتخصیص
آن قریه بعهده وی بوده ووی می نوشته ناگاه ویرا جذبه رسید واز همه
دران بیرون آمد وبسلوک راه آخرت مشغول شد میگویند مردم دست خود را
وقف مسلمانان کرده بود هر کس کاغذی بیاوردی ویرا کتابت فرمودی مصحف

وخواه غیر آن نام آنکس را بران کاغذ نوشتی ومیان طالبان ترتیب کتابها داشتی
بهمان ترتیب که کاغذ آوردندی کتابت کردی در مجالس معارف بسیار گفتی میفرموده است
که موسی علیه السلام مرا کاسه شربت داده است این گویائی من از آنست ویرا اشعار
بسیار است وبعضی غزلیات مولانا جلال الدین رومی را جواب گفته است وکتابی
تصنیف کرده جنون المجانین نام ودر آنجا سخنان غریب درج کرده است
با خدمت شیخ زین الدین قدس سره معاصر بوده ومیان ایشان مکاتبات
واقع است حضرت شیخ فرموده که امیر قوام الدین سنجانی روح الله روحه وقتی
که در مقام خواف بود مکتوبی باین فقیر نوشته بود ودر اول مکتوب این بیت
نوشته بود بیت هر کرا زین نیست شین بود. عین اگر نیست نور عین بود.
وقت مرا ایران داشت تا جواب او این ابیات نوشته آید. عین در پیش عین
شین بود. زین اگر هست هم زین بود. یعنی حجاب رقیق در پیش عین بصیرت
عیب بود واگر وجود زین یا پیش خوف حجاب بود هر که فانی نشد خوف آنست
که باز بواسطه بشریت در حجاب افتد نعوذ بالله منها بیت شریعت وحدت
علی الاطلاق. گر بود با قوام زین بود. وحدت علی الاطلاق در تجلی ذات

من حیث هی باشد و مشاهدهٔ وحدتی که در ضمن تجلیات صفات باشد مقید
بمعانی آن صفات بود اگر مشاهدهٔ این وحدت علی الاطلاق تمام بود آنگاه
این شربت مادة الحیوة با قوام بود و تمامی مشاهدهٔ این وحدت آن باشد که عارف
از مشاهدهٔ وحدتی که در ضمن همه صفات باشد مخصوص شده باشد آنگاه این معرفت
وحدت زینت پذیر باشد و در مشاهدهٔ اثنینیت برخیزد نه زین ماند در میان
و نه قوام و در ضمن اینها تنبیه مفهوم شود بیت مشرب موسوی اگرچه اعلی است
در شهود حبیب عین بود او میگفته که مرا موسی علیه السلام کاسهٔ شربت داد
این گوهای معنی از آن پیدا آمد تنبیه او نموده آمد که اگرچه این مشرب بلند است
اما در مشاهدهٔ حبیب صلی الله علیه و سلم حجاب است هر که میخواهد که او را از مشرب حبیب نصیب باشد
در فنای خودش سعی باید نمود بیت وادی ایمن قدم خواهی در عدم سیر فرض
عین بود موسی علیه الصلوة و السلام چون بوادی ایمن رسید از همه عنها
خلاصی یافت هر که میخواهد که معنی قدم که همچون وادی ایمن است دریابد
در نیستی سعی باید نمود بیت راندن معرفت حجاب آرد کشف اندر سکوت
حسن بود طریقهٔ او این بود که در مجالس سخن کفتی و این معنی را فضیلتی میدانست

بتنبیه او نموده

بتنبیه او نموده آمد که این فضیلت متضمن رؤیت و حجابست و حضرت شیخ زین الدین
قدس سره ازین مقوله ابیات با شرح معانی آن از بیست بیت زیاده ایراد
کرده اند و طلب اختصار را بدین اقتصار افتاد و مولانا قوستانی در تاریخ
ولادت و وفات امیر قوام الدین گفته است بیت امیر بزرگ سالک قوام ملت و
دین که در طریق طلب مثل شاه ادهم بود بسال هفتصد و سی و چهار میلاد
بسلخ روزه و آغاز عید عالم بود بسال مفارقتش ز شهود هفتصد و بیست
را فتاد قضا پنج شب بعدم بود خواجه شمس الدین محمد الکوسوی الجامی قدس الله سره
وی از اولاد کبار و احفاد بزرگوار حضرت شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی است
قدس الله سره و خرقهٔ حضرت شیخ که میگویند همان خرقه است که از شیخ ابو سعید
ابو الخیر قدس الله سره بوی رسیده و در گریبان آن وصله از پیراهن پیغمبر صلی الله
علیه و سلم موجود است از میان همه اولاد بخانوادهٔ ایشان رسیده جامع بوده
میان علوم ظاهری و باطنی در اوراد صبح و شام و ذکر جهر بر طریقهٔ حضرت
شیخ زین الدین قدس سره میرفت و بصحبت شیخ بهاء الدین عمر بسیار میرسید
و اعتقاد و ارادت تمام داشته در اوایل حال بریاضت رسیده بوده است

چنانچه چند روز از حس غایب بود و نمازها از وی فوت شد میفرمود که در آن صورت
مشایخ وقت چون شیخ زین الدین و شیخ بهاء الدین عمر قصد تربیت
و اصلاح حال من بر من ظاهر میشدند اما من هیچ کدام را تسلیم نشدم و صحبت
شیخ زین الدین بر سینه من نشسته عملی میکرد و از آن آوازی می آمد چنانکه
حلاجان پنبه را از پنبه دانه جدا میکنند این ذکر جهر آن آواز است که من ز سینه او شنیدم
وی میفرمود که بعد از آن که حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره در صورت خواجه
ابو المکارم که از اولاد بزرگوار وی بود بر من ظاهر شد و نفس مبارک خود
در من دمید فی الحال بهوش باز آمدم و از وقت نماز پرسیدم و بقضا و کفارت
مشغول شدم مصنفات شیخ محی الدین العربی را معتقد بود و مسئله توحید را
موافق وی تقریر میکرد و آن را بر سر منبر در حضور علما ظاهر چنان بیان میفرمود
که هیچکس را از ارباب مجال انکار نبود و در حقایق اسرار قرآن و احادیث نبوی
و کلمات مشایخ بغایت تیز فهم بود بادنی توجهی معانی و حقایق بروی فایض میشد
که بعد از تامل بسیار بخاطر دیگران کم میرسید حضرت مولانا سعد الدین کاشغری
و مولانا شمس الدین محمد اسد و مولانا جلال الدین ابو یزید پورانی و غیر ایشان

از عزیزانی که در آن وقت بودند بمجلس وی حاضر می شدند و معارف و لطایف
وی را استحسان بسیار میکردند و در اثناء وعظ و مجلس سماع وی را وجدی
عظیم میرسید و چرخها بسیار میزد و از آن بهمه مجلسیان سرایت میکرد و در بعضی
اوقات مردمان را در صور صفات غالبه بر نفوس ایشان میدید روزی
میگفت که اصحاب ناگاه گاهی از صورت انسانی بیرون می آیند اما زود بآن
باز میگردند و یک دو کس را نام می برد و میگفت که هرگاه که پیش من می آیند
در صورت سگان چهار چشم می نمایند بسیار بودی که در صحبت وی چیزی که
بر خاطر گذشتی آن را اظهار کردی بر وجهی که غیر آنکس ندانستی توفی رحمه الله
ضحوه یوم السبت السادس والعشرین من جمادی الاولی سنة ثلث و ستین
و ثمانمائه و در تاریخ وفات وی گفته اند شیخ اکمل قدوه کامل که بود ز اهل
صورت را بمعنی رهنمون ، خواجه شمس الدین محمد کز عشق ، آسمان بوسید دلق
نیلگون ، ساخت جا در ساحت قدس قدم ، خیمه زد از خطه امکان برون ، چرخ چون
کی نهد قدرش بود ، سال تاریخش بپرس از چرخ دون ، و قبر وی در حوالی
مسجد جامع هراة است نزدیک بمزار متبرکه فقیه ابو یزید مرغزی رحمهما الله تعالی

مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی قدس الله سره وی در علوم ظاهر شاگرد مولانا
نظام الدین است هروی اما بواسطهٔ ورزش شریعت و متابعت سنت ابواب
علوم باطنی بروی مفتوح شده بوده است و احوال و مقامات عالیه ارباب
ولایت میسر گشته و وی بتحقیق اویسی بوده است و تربیت از روحانیت شیخ الاسلام
احمد الجامی النامقی قدس الله سره یافته است و ملازمت تربت مقدسهٔ وی بسیار
میکرده است چنین گویند که بعد از آن که حضرت مولانا مدتی بر تربت وی مجاورت
و اشتغال نموده شیخ الاسلام احمد بر وی ظاهر شده و گفت که خدای تعالی
داروی درد تو در شفاخانهٔ ما نهاده است حضرت مولانا بدستایقت بسیار
پیاده بسترها برهنه از تایباد بتربت مقدسهٔ ایشان میرفتی و بتلاوت قرآن
مشغول می‌بودی و چون بتربت مقدسه رسیدی در گنبدی که محاذی آنست
بایستادی و بتلاوت مشغول شدی و در هر وقت اندکی پیشتر می‌آمدی تا مدت
هفت سال بپیش مرقد شریف وی رسید بعد از آن هر گاه که به پیش مرقد شریف
وی رسیدی نشستی وی را از اختلاف احوال که چند گاه می‌ایستاد و گاه از دور
و گاه از نزدیک و در آخر می‌نشست بی توقف سوال کردند جواب داد که

همه با مرد اشار

همه با مرد اشارت آن حضرت بود بعد از آن که سی سال بدین طریق بود بعضی
از اصحاب وی گفته‌اند که آنچه ما را معلوم شده است هزار ختم قرآن بدین طریق
کرده بود از روحانیت حضرت شیخ اشارت بآن رفت که احرام بزیارت مشهد
مقدس رضوی رضوان الله علی من حل فیه بندد بانجا رفت و خلعتها و
نوازشها یافت و از انجا عزیمت طواف مزارات طوس کرد در مزار
متبرکه ابونصر سراج بود حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در خواب ایشان را فرمودند
که فردا در شهر طوس ترا درویشی عریان پیش آید وی را تعظیم کن و حرمت دار
ولیکن سجده مکن چون بامداد بطوس در آمد بابا محمود طوسی را که مجذوب بود دید
بران صفت که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم گفته بود می‌آمد چون
مولانا را دید خود را بر زمین افکند و سر در نمد کشید مولانا پیش او رسید
و زمانی بر پای ایستاد و بعد از ساعتی پای خود را از نمد بیرون کشید و بر خاست
و با خود گفت ای پدر ادب کسی را تعظیم میکنی که دوش پیغمبر صلی الله علیه وسلم
در تربت شیخ ابونصر سراج با وی ملاقات کرده وی را ببوشان داده و فرشتگان
آسمان از وی شرم دارند مولانا بر وی سلام کرد و جواب داد و گفت برو که

اولیاء رود بار منتظر قدوم تواند و گویند که خدمت مولانا بعد از ان هر سالی
یکی از خواص خود را بملازمت بابا محمود فرستادی و سخنان وی را نوشته
بیاوردی اگرچه آن سخنان نه بر طریقهٔ ارباب عقل بودی خدمت مولانا
معنی آنرا فهم کردی و مقصود از ان بدانستی حضرت خواجه محمد پارسا
قدس الله سره در کرت اخیر که بحج میرفته‌اند بزیارت مرقد مطهر خدمت مولانا
آمده بودند فرمود که اول بار که همراه خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره
بحج میرفتیم بمرو رسیدیم قافله دو فرقه شدند و بعضی میل بجانب مشهد مقدس
رضوی کردند و بعضی میل بجانب باورد زیرا که همه در نیشابور بهم رسند
حضرت خواجه میل بجانب باورد کردند و فرمود که میخواهیم که بصحبت مولانا زین
الدین ابو بکر تایبادی رسیم من جوان بودم از احوال خدمت مولانا
آگاهی نداشتم بمشهد رفتم و خواجه محمد برین معنی اظهار ندامت میکرد
گویند چون حضرت خواجه بتایباد رسیده نماز بامداد بخدمت مولانا بجماعت
گزارد در صف اول چنانچه طریقهٔ ایشان بود و بمراقبه نشسته بود چون مولانا
از اوراد فارغ شد برخاسته و پیش ایشان آمد و معانقه کرد و نام پرسید خدمت

خواجه فرمود که بهاء الدین نقشبند مولانا گفت که برای ما نقشی بربندید
خواجه فرمودند که ما آمده ایم که نقشی بریم و خدمت مولانا ایشان را بخانقاه بردند
و دو سه روز صحبت داشتند یکی از اصحاب خواجه عزیمت حج کرده بوده است خواجه
وی را وصیت کرده بوده است که بصحبت و زیارت مولانا زین الدین ابو بکر برسد
گویی از ورزش شریعت بمقامات عالیه ارباب طریقت و حقیقت رسیده است
در کتابی که شیخ عالم مفسر شیخ معین الدین جنید شیرازی در شرح مزارات
شیراز تصنیف کرده است نوشته که مولانا روح الدین ابو المکارم محمد بن
ابی بکر البلدی که از مشاهیر اهل علم و فضل بوده و باوصاف شریفه موصوف
و باخلاق حمیده معروف و استاد آن بزرگ را خدمت کرده بوده و سندهای
عالی داشته و سالها در جامع عتیق بدرس اشتغال داشت در سنه سبع و ثمانین
و سبعمائه وفات کرد بعد از چند روز از وفات وی وی را بخواب دیدم
گفت علما را درجات است و چه درجات میان ایشان و انبیا تفاوت نیست مگر
بیک درجه از وی سوال کردم که از علمای عصر که در قید حیات اند کدام از همه
بخدای تعالی اقرب است گفت مولانا زین الدین ابو بکر تایبادی و من وی را نمی دانستم

چون از خواب در آمدم تجسس کردم کسی ویرا در خراسان دیده بود تعریف و توصیف وی
توفی رحمه الله فی منتصف النهار من یوم الخمیس سلخ محرم الحرام سنة احدی و تسعین و سبعمائة
و ملک علاء الدین روزنی در تاریخ وی گفته است بیت سنة احدی و تسعین بود و تاریخ
گذشته تا بعصد از سلخ محرم * شد نصف النهار از پنجشنبه که روح پاک مولانا اعظم
سوی خلد برین رفت و ملایک * همه گفتند از جان خیر مقدم مولانا جلال الدین
محمود زاهد مرغابی قدس الله سره وی نیز در علوم ظاهری شاگرد مولانا نظام الدین
هروی است و جهت ورزش شریعت و متابعت سنت از این طریق حظی کامل
و نصیبی تمام یافته بوده است در تقوی و ورع جهدی بلیغ می نموده می آرند که
بزرگی وی یکی از آلات دهقانی را که وقف کرده بود در زراعت بکار فرموده
بود چون ازان وقوف یافته حاصل آن زراعت را تصرف نکرده و فرموده
تا بر فقرا و مستحقان تصدق نمودند ملک هراه یک صره زر برسم هدیه بوی فرستاد
قبول نکرد حامل صره گفت اگر این را به پیش ملک باز برم ملول خواهد شد
بر فقرائی که شاگرد شما اند و در مدرسه می باشند قسمت کنید فرمود که تو خود آنرا
بمدرسه برو هر کس که قبول کند بوی ده اما بشرط آنکه بگوئی که این زر از کجاست

زر را بمدرسه

زر را بمدرسه برد هیچکس آنرا قبول نکرد در ماه ذی الحجه سنة ثمان و سبعین و سبعمائة
از دنیا رفته و قبر وی در مزار غازیراه است مولانا جمال الدین ابو یزید بورانی
قدس الله سره وی علوم شرعی تحصیل کرده بود و بواسطه رعایت شریعت و متابعت
سنت بمقامات عالیه رسیده بود اکثر اوقات وی بعد از ادای وظایف
طاعات بکفایت مهمات مسلمانان گذشتی هر کس در هر مهم که بوی رجوع
باز کردی بقدر وسع دران اهتمام نمودی و در کفایت آن بهر که از
ابنای دنیا رجوع بایستی کرد بنفس خود رجوع کردی هر سخنی که از مواعظ
و نصایح بر زبان وی گذشتی آنرا در نفوس مستمعان تاثیر عظیم بودی
اگرچه آنرا بارها شنیده بودندی و بر خاطر داشتندی ویرا در طریقت
بحسب ظاهر پیری نبوده است همانا که اویسی بوده است میگفته است که هر گاه
که مرا اشکالی می افتد روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم باو اظهار
آنرا دفع میکند گویند که روزی از اصحاب خود شانه طلبید و گفت حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم فرموده که باید هر گاهی محاسن خود را شانه میکنی و صحبت
مولانا ظهیر الدین خلوتی مرشد است و طریقه وی را بسیار معتقد بوده اگرچه

بنسبت ارادت وی در شاید بود کم بودی که خانهٔ وی از مهمان خالی بودی و برای
ایشان طعامهای مرغوب مهیا ساختی با آنکه دخل وی از باغ و زراعت محقری
می بود روزی میگفت که بیشتر خیال بود که هر وقت که جماعتی عزیزان از شهر
متوجه بوران شهری بر من ظاهر می شد میدانستم که چند کس اند و کی
خواهند رسید طعامهای مناسب برای ایشان ترتیب میکردم که چون برسند
با انتظار پیش آرم یکشب در مسجد ختم قرآن تمام می شد یکی از بزرگان کنار
رود چند روغن جوشی بمسجد آورد و سوگند بر من داد که آنرا بخور که از جهة
حلاوت من یک روغن جوشی برداشتم و دو نیم کردم باز یک نیمه را دو نیم
کردم و یکی از آن دو نیم بخوردم آن معنی بر من مستور شد از آن وقت باز
از توجه عزیزان باین جانب وقوف نمی یابم و وقت رسیدن ایشان را نمیدانم
در تشویش می افتم روزی با جماعتی بزیارت وی رفتیم وقت انگور بود ما را
بباغ انگور در آورد و خود برفت ما طواف باغ کردیم و آنقدر انگور که می بایست
خوردیم یکی از آن جماعت خوشه چند از انگور برداشته دیگری با وی گفت که حضرت
مولانا اجازت برداشتن نکردند و آن فقیر را بگفت که از بعض علمای وقت

واقع شده بود

واقع شده بود که جمعی مهمان وی شده بودند یکی از آن جمع از سفرهٔ وی برگی برداشته
بود چون خادم سفره برداشت خادم را گفت چرا نهی منکر نکردی خادم
گفت من هیچ منکر حاضر نشدم گفت فلانکس بی اجازت ذله ازان سفره را
پیش وی ببر تا آنرا بر سفره اندازد خادم سفره پیش وی برد تا ذله را بر سفره
انداخت بعد از آن حضرت مولانا آمد و برای ما طعام آورد چون طعام
خورده شد اجازت رفتن خواستیم در وقت بیرون آمدن پیش در بایستاد
و گفت کسی را اجازت بباغ در آمدن کردن آن اجازت خوردن و بردن
هم هست و آنچه آن عالم کرده است نیکو نکرده است اگر چه در اول اجازت
نکرده بود می توانست که در آخر بحل کند و آن ذله را بسفره باز نگرداند یکبار
دیگر با جمعی اتفاق زیارت وی افتاد در وقت بازگشتن یکی از ایشان را
در خاطر گذشته بود که اگر حضرت مولانا را اکراهی نیست قدری کشمش برگ
بمن دهد چون وی را وداع کردیم آن شخص را آواز داد که یکساعت باش
بخانه درون رفت و یک طبق مویز بیرون آورد و بوی داد و گفت معذور
دار که در باغهای ما کشمش نمی باشد یکبار پهلوی وی نماز شام میگذاردم چنان

زیرا مغلوب و مستغرق یافتم گرگوی بخود هیچ شعوری نداشت در قیام که
می ایستاد گاهی دست راست بالای دست چپ می نهاد و گاهی دست چپ بالای
دست راست توفی رحمه الله لیلة یوم الاثنین العاشر من ذی القعده سنة اثنین
و ثمانمائة و قبر وی در بورست **مولانا ظهیر الدین خلوتی قدس الله سره**
وی جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی
می فرموده است که در زیر طاس فلک مثل ظهیر الدین کسی نمیدانم مرید شیخ سیف الدین
خلوتی بوده است و پانزده سال در صحبت و خدمت وی بوده است و شیخ سیف الدین
در سنه ثلث و ثمانین و سبعمائة از دنیا رفته است و قبر وی در مزار خلوتیان است
بر سر پل کارزگاه و شیخ سیف الدین مرید شیخ محمد خلوتی است میگویند که هرگاه
در خوارزم بذکر مشغول می شدی آواز وی چهار فرسنگ برفتی و پهلوان محمود بک
معاصر وی بوده است و با وی صحبت میداشته شیخ ظهیر الدین قاری سبعه بوده است
وی گفته است که چون قرآن را تمام بر استاد خواندم حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
را شبی در واقعه دیدم که گفت ظهیر الدین قرآن بمن بخوان از اول تا آخر
بر وی خواندم گویند که وقتی در اربعین نشسته بود چهار نوبت افطار کرد با نیم گندم

چون شنیده

هر ده روز یک نوبت گویند که هرگاه بزیارت کارزگاه رفتی چون از
پل کارزگاه درگذشتی پای برهنه کردی و گفتی که از اولیاء الله شرم
میدارم که پای با نعلین بر روی ایشان نهم در تاریخ سنة ثمانمائة از دنیا
رفته است و قبر وی در مزار خلوتیان است در جوار قبر پیر وی **شیخ بهاء
الدین زکریا ملتانی قدس الله سره** وی تحصیل علوم ظاهری و تکمیل آن کرده بوده است
بعد از آن که مدت پانزده سال بدرس و افاده علوم مشغول بوده و هر روز
هفتاد تن از علما و فضلا استفاده میکردند عزیمت حج کرد در وقت مراجعت
از حج ببغداد رسید و در خانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره
نزول کرد و انجا مرید شد و این همه منزلت و کمال از آن آستانه یافت
شیخ فخر الدین عراقی و امیر حسینی هر دو مرید وی اند و بعد از وی قایم
مقام وی در مسند ارشاد فرزند وی شیخ صدر الدین بوده است امیر حسینی در کتاب
کنز الرموز در مدحت هر دو ایشان گفته است **بیت** شیخ هفت اقلیم و قطب اولیا
واصل حضرت ندیم کبریا • مفخر ملت بهاء شرع و دین • جان پاکش منبع صدق و
یقین • از وجود او بنزد دوستان • جنت المأوی شده هندوستان • من که رو

از نیک و از بد یافتم • این سعادت از قبولش یافتم • رخت هستی چون برون برد
از میان • کرد پرواز هماش زآشیان • آن بلند آوازهٔ عالم پناه • سرور عصر افتخار
صدر گاه • صدر دین و دولت آن مقبول حق • نه فلک بر خوان جودش یک طبق

شیخ نظام الدین خالد دهلوی معروف بشیخ نظام الدین اولیا قدس الله سره

وی از پیر شیخ هند است بعد از تحصیل علوم دینی و تکمیل آن شبی در جامع
دهلی بسر می برد چون وقت سحر موذن بمناره بر آمد این آیت بر خواند الم
یان للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذکر الله چون آنرا شنید حال بر وی متغیر
شد و از هر جای بروی انوار ظاهر شدن گرفت چون بامداد شد بی زاد و راحله
روی بریافت ملازمت حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج نهاد و انجام بدرجهٔ رشد
و مرتبهٔ کمال رسید حضرت شیخ ویرا اجازت تکمیل دیگران داده بدهلی رجعت
فرمود آنجا بتعلیم طلبهٔ علم و تربیت طبقهٔ اهل ارادت اشتغال نمود حسن دهلوی
و خسرو دهلوی هر دو مرید وی اند حضرت شیخ فرید الدین خرقه از خواجه
قطب الدین بختیار کاکی دارد و وی از خواجه معین الدین حسن سنجری و وی
از خواجه عثمان هارونی و وی از خواجه حاجی شریف زندنی و وی از شیخ الاسلام

قطب الدین

قطب الدین مودود چشتی قدس الله تعالی ارواحهم گویند که شخصی براتی که
مبلغ کثیر در آنجا نوشته بود گم کرد پیش شیخ نظام الدین قدس سره آمد و قصهٔ
گم شدن برات را بعرض رسانید و اظهار تحسر و اضطرار کرد شیخ یک درم
بوی داد که این حلوا بخر بروح شیخ فرید الدین روح الله روحه برسان
ده چون آن شخص درم را بحلواگر داد حلواگر قدری حلوا در کاغذی پیچیده
بوی داد چون نیک نگاه کرد آن کاغذ برات گم شده وی بود و این نزدیک است
بآن که مردی صد دینار زر پیش کسی داشت و در آن باب حجتی گرفته چون
وقت مطالبه رسید حجت را نیافت پیش شیخ حماد آمد التماس دعا کرد شیخ
گفت من پیرم و شیرینی را دوست میدارم برو یک رطل حلوا برای من بخر
تا دعا کنم آن مرد حلوا بخرید و در کاغذ پیچیده پیش شیخ آورد شیخ گفت
کاغذ را باز کن باز کرد حجت وی بود پس گفت حجت را بستان و حلوا ببر
و بخورد کودکان ده هر دو را بگرفت و برفت گویند تاجری را از ملتان
دزدان در راه غارت کردند و رأس المال وی ببردند بخدمت شیخ صدر الدین
فرزند شیخ بهاء الدین زکریا قدس سرهما که صاحب سجاده بود رفت که عزیمت

دهلی دارم والتماس سفارشی کن در شیخ نظام الدین اولیا قدس سره اینجا
التفات نماید که ویرا سرمایه تجارت بدست آید شیخ صدر الدین التماس
ویرا مبذول داشت و رقعه نوشت چون بدهلی رسید رقعه را بشیخ نظام
الدین قدس سره داد شیخ خادم آواز داد گفت فردا از اول بامداد
تا وقت چاشت هر فتوحی که رسد در راه این عزیز نهاده تسلیم وی کنی
خادم روز دیگر آن شخص را جای بنشاند و هر فتوحی که میرسید تسلیم وی
میکرد وقت چاشت را دو از ده هزار تنکه در حساب آمد بر داشت و رفت
وقتی سلطان علاء الدین محمد شاه خلجی میزری از زر و جواهر بنذر
شیخ فرستاد قلندری در برابر شیخ نشسته بود پیش شیخ آمد
و گفت ایها الشیخ الهدایا مشترک شیخ گفت اما تنها خوشتر که قلندر
بار پس گفت شیخ فرمود که پیش آی مقصود آن بود که ترا تنها خوشترک
چون قلندر خواست که میزر را بر دارد قوت وی بحمل آن وفا نکرد بمدد کاری
خادم شیخ محتاج شد وقتی تجدید وضو کرده بود خواست که شانه کند
شانه در طاق بود و کسی نزدیک نبود که شانه بدست شیخ دهد شانه از طاق

بجت و خود را

بجت و خود را بدست شیخ رسانید **شیخ ابو عبد الله صومعی قدس الله سره**
وی از بزرگان مشایخ گیلانست و در روزگار زهاد ایشان و مراو را احوال
عالی و کرامات ظاهر بود و جماعتی از بزرگان مشایخ عجم را دریافته بود مستجاب الدعوه
بود وقتی که در غضب شدی حق سبحانه و تعالی از برای وی زود انتقام
کشیدی و هرچه خواستی خدای تعالی چنان کردی و بهر چیز که پیش از وقوع
آن خبر کردی چنانچه خبر کرده بودی چنانچه خبر کرده بودی واقع شدی
جماعتی از اصحاب وی بقصد تجارت بسمرقند رفته بودند نزدیک بسمرقند
جماعتی سواران بغارت ایشان بیرون آمدند جماعه تاجران شیخ ابو عبد الله
را آواز دادند دیدند که در میان ایشان ایستاده است و میگوید سبوح
قدوس ربنا الله دور شوید ای سواران از میان ما همه سواران متفرق
شدند و هیچکس نتوانست که اسپی خود را نگاه دارد بعضی بکوهها افتادند
و بعضی بوادیها و دو تن با یکدیگر جمع نتوانستند شد از شر ایشان برستند
بعد از آن شیخ را در میان خود طلبیدند نیافتند چون بگیلان رسیدند
قصه را باز گفتند اصحاب شیخ گفتند که شیخ هرگز از میان ما غایب نشده

شیخ محیی الدین عبدالقادر الجیلی قدس الله سره کنیت وی ابو محمد است علوی بود حسنی
نبیرهٔ شیخ ابو عبدالله صومعی است از جانب مادر و مادر وی ام الخیر امة الجبار
فاطمه بنت ابی عبدالله الصومعی گفته است که چون فرزند من عبدالقادر متولد شد هرگز
در روز رمضان شیر نخورد یکبار هلال ماه رمضان بجهت ابر پوشیده ماند از
مادر وی پرسیدند گفت امروز عبدالقادر شیر نخورده است آخر معلوم کردند
که آن روز رمضان بوده است ولادت وی در سنه احدی و سبعین و اربعمائه
بوده است و وفات وی در سنه احدی و ستین و خمسمائه وی گفته که خرد
بودم روز عرفه بصحرا بیرون رفتم دنبال گاوی گرفتم بجهت حراثت آن گاو
روی باز پس کرد و گفت یا عبدالقادر ما لهذا خلقت و لا بهذا
امرت بترسیدم و باز گشتم و بر بام سرای خود بر آمدم حاجیان را دیدم
که در عرفات ایستاده بودند پیش مادر خود رفتم و گفتم مرا در کار خدای تعالی
کن و اجازت ده تا ببغداد روم و بعلم مشغول شوم و صالحان را زیارت کنم
از من سبب آن داعیه پرسید با وی بگفتم بگریست و برخاست و هشتاد دینار
بیرون آورد که میراث پدر مانده بود چهل دینار برای برادرم بگذاشت و چهل دینار

در زیر بغل در جامهٔ من دوخت و مرا اذن سفر کرد و مرا عهد داد بر صدق
در جمیع احوال و بوداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو برای خدای تعالی
از تو بریدم و تا قیامت ترا نخواهم دید من با قافلهٔ اندک بجانب بغداد توجه
نمودم چون از همدان بگذشتیم شصت سوار بیرون آمدند و قافله را بگرفتند
هیچکس مرا تعرض نکرد ناگاه یکی از ایشان بر من گذشت و گفت ای فقیر با خود
چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامهٔ من دوخته است در زیر
بغل من گمان برد که با من استهزا میکنم مرا بگذاشت و برفت دیگری بمن رسید
همان پرسید و همان جواب شنید و او نیز مرا بگذاشت و برفت هر دو پیش
مهتر ایشان بهم رسیدند و آنچه از من شنیده بودند با وی بگفتند مرا طلبیدند
بر بالای تلی که اموال قافله را قسمت میکردند گفت با خود چه داری گفتم
چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامهٔ من دوخته است در زیر بغل من بفرمود
تا جامه را بشکافتند و آنچه گفته بودم یافتند پس گفت ترا برین چه داشت که اعتراف
کردی گفتم مادر من مرا عهد داده بود بر صدق و راستی و من در عهد وی خیانت
نمیکنم پس مهتر ایشان بگریست گفت چندین سالست که من در عهد پروردگار خود

خیانت میکنیم و بر دست من توبه کرد پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع طریق
مهتر ما بودی اکنون در توبه نیز مهتر ما باش همه بر دست من توبه کردند و آنچه
از قافله گرفته بودند باز دادند و اول تایبان بر دست من ایشان بودند
وی در سنه ثمان و ثمانین واربعمائه ببغداد رسید و بجد تمام بتحصیل علوم
مشغول شد اول بقرائت قرآن بعد از ان بفقه و حدیث و علوم ادبیه
پیش بزرگان که دران زمان متعین بودند و باندک روزگار بر اقران
خود فایق آمد و از اهل زمان خود متمیز گشت و در سنه احدی و عشرین
وخمسمائه مجلس وعظ نهاد و ویرا کرامات ظاهر و احوال و مقامات
عالی بوده است و فی التاریخ الیافعی و اما کراماته یعنی الشیخ عبد القادر
رضی الله عنه فخارجة عن الحصر وقد اخبرنی من ادرکت من اعلام الائمة ان کراماته
تواترت او قربت من التواتر ومعلوم بالاتفاق انه لم یظهر ظهور کرامات لغیره
من شیوخ الافاق کرامة وی گفته که یازده سال در یک برج نشستم و با خدای تعالی
عهد کردم که چیزی نخورم تا نخورانند و لقمه در دهان من ننهند و نیاشامم
تا مرا نیاشامند یکبار چهل روز هیچ نخوردم بعد از چهل روز شخصی آمد

و قدری طعام آورد و بنهاد و برفت نزدیک بود که نفس بر بالای طعام افتد
از بس گرسنگی گفتم والله از عهدی که با خدای تعالی بسته ام شنیدم که کسی از
باطن من فریاد میکند و باواز بلند الجوع الجوع ناگاه شیخ ابو سعید مخزومی
بمن بگذشت آن آواز شنید و گفت عبد القادر این چیست گفتم این قلق و
اضطراب نفس است اما روح برقرار خود است در مشاهده خداوند گفت بخانه
ما بیا و برفت من در نفس خود گفتم بیرون نخواهم رفت ناگاه ابو العباس
خضر علیه السلام درآمد و گفت برخیز و پیش ابو سعید برو رفتم دیدم که
ابو سعید بر در خانه خود استاده است و انتظار من میبرد و گفت ای
عبد القادر در انچه من ترا گفتم بس نبود که خضر را نیز می بایست گفت پس
مرا بخانه درآورد و طعامی که مهیا کرده بود لقمه لقمه در دهان من می نهاد
تا سیر شدم بعد از ان مرا خرقه پوشانید و صحبت ویرا لازم گرفتم الشیخ
ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله الجیلی لبس الخرقة من ید الشیخ ابی سعید
المبارک بن علی المخزومی وهو لبسها من ید الشیخ ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف
القرشی الهکاری وهو لبسها من ید الشیخ ابی الفرج الطرسوسی وهو من ید الشیخ ابی الفضل

عبد الواحد بن عبد العزیز التمیمی و هو من الشیخ ابی بکر الشبلی قدس الله تعالی ارواحهم
و هم وی گفته وقتی در سیاحات بودم شخصی پیش من آمد که هرگز ویرا ندیده بودم
گفت صحبت میخواهی گفتم آری گفت بشرط آنکه مخالفت نکنی گفتم نکنم گفت اینجا
بنشین تا من بیایم یک سال رفت باز آمد من همانجا بودم ساعتی نزد
من نشست و برخاست گفت از اینجا روی تا من بیایم یکسال دیگر رفت پس باز آمد
و با خود نان و شیر آورد و گفت من خضرم مرا فرموده اند که با تو طعام خورم از آن
بخوردیم گفت برخیز و بغداد در آی هم بغداد در آمدیم شیخ حماد دباس
قدس الله سره وی از جملهٔ مشایخ شیخ محی الدین عبد القادر است کان امیا
و فتح علیه باب المعارف و الاسرار و صار قدوة المشایخ الکبار شیخ عبد القادر
جوان بود و در صحبت شیخ حماد می بود روزی با دب تمام در صحبت وی نشسته بود
چون برخاست و بیرون رفت شیخ حماد گفت این عجمی را قدمی است که در وقت
وی بر گردن همه اولیا خواهد بود و هر آینه مأمور شود تا بگوید قدمی هذه
علی رقبة کل ولی الله هر آینه آنرا بگوید و همه اولیا گردن نهند توفی الشیخ حماد
رحمه الله فی شهر رمضان سنه خمس و عشرین و خمسمائة یکی از علمای شام عبد الله نام

گفته است که در طلب علم به بغداد در رفتم و ابن السقا در آن وقت رفیق من بود در نظامیه
بغداد بعبادت مشغول می بودم و زیارت صالحان میکردیم و در آن وقت
در بغداد عزیزی بود که میگفتند وی غوث است و نیز میگفتند که هر وقت
که میخواهد پیدا میشود و هرگاه که میخواهد پنهان میشود پس من و ابن السقا و شیخ عبد القادر
و وی هنوز جوان بود بزیارت غوث رفتیم ابن السقا در راه گفت از وی مسئله
خواهم پرسید که جواب آن نداند من گفتم از وی مسئله خواهم تا ببینم که چه میگوید
شیخ عبد القادر گفت معاذ الله معاذ الله که از وی چیزی پرسم من پیش
وی میروم و انتظار برکات وی می برم چون بروی در آمدیم ویرا بر جای
خود ندیدیم یک ساعت بودیم دیدیم که بر جای خود نشسته است پس از سر خشم
در ابن السقا نگریست و گفت وای بر تو ای ابن السقا از من مسئله میپرسی که جواب
آن ندانم آن مسئله اینست و جواب آن این می بینم که آتش کفر در تو زبانه میزند
بعد از آن بمن نگریست و گفت ای عبد الله از من مسئله می پرسی و می بینی که چه
میگویم آن مسئله اینست و جواب آن این هر آینه که فرو گیرد ترا دنیا تا بدو گوش
با من بی ادبی کردی بعد از آن بشیخ عبد القادر نگریست و ویرا بخود نزدیک نشاند

و گرامی داشت و گفت ای عبدالقادر تو خدا و رسول خدا را خشنود ساختی با دبی که
نگاه داشتی با من گویا که می بینم ترا که بمنبر برآمده و میگویی قدمی هذه علی رقبة
کل ولی الله می بینم که اولیاء وقت ترا همه گردنهای خود پست کردند اجلال و اکرام ترا
پس در همان ساعت غایب شد بعد از آن هرگز ویرا ندیدم و هرچه نسبت بشیخ عبدالقادر
گفت واقع شد و ابن سقا بتحصیل علوم اشتغال بلیغ نمود و بر اقران خود فایق
شد خلیفه ویرا برسالت بملک روم فرستاد ملک روم علماء نصرانی را با وی مناظره
فرمود همه را الزام و افحام کرد در نظر ملک بزرگوار نمود ملک را دختری بود بروی
مفتون شد ویرا از ملک خواستگاری کرد بشرط آنکه نصرانی شود اجابت کرد
دختر را بوی داد پس ابن سقا کلام غوث را یاد کرد و دانست که آنچه بوی رسید بسبب وی رسید
اما چون من بدمشق رسیدم نورالدین شهید مرا بتولیت اوقاف اکراه کرد دنیا
روی بمن نهاد و سخنی که غوث در حق من گفته بود راست شد روزی شیخ
عبدالقادر در رباط خود مجلس میگفت و جماعه مشایخ قریب پنجاه تن حاضر بودند
از آنجمله شیخ علی هیتی بود و شیخ بقا بن بطو و شیخ ابو سعید قیلوی و شیخ ابو النجیب
سهروردی و شیخ جاکیر و قضیب البان موصلی و شیخ ابو السعود و غیر ایشان

از مشایخ قدس الله اسرارهم سخن میگفت در اثنای سخن گفت قدمی هذه
علی رقبة کل ولی الله شیخ علی هیتی بمنبر برآمد و قدم مبارک شیخ را بگرفت
و بر گردن خود نهاد و بزیر دامن شیخ درآمد و سایر مشایخ گردنهای خود
پیش داشتند شیخ ابو سعید قیلوی گفته که چون شیخ عبدالقادر گفت قدمی
هذه علی رقبة کل ولی الله حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی تجلی کرد و رسول
صلی الله علیه و سلم بدست طایفه از ملایکه مقربین بحضور اولیاء متقدمین
و متأخرین که آنجا حاضر بودند احیا باجساد خود و اموات بارواح خود
خلعتی در وی پوشانید و ملایکه و رجال غیب مجلس ویرا در میانه گرفته بودند
و صفها در هوا ایستاده و بر روی زمین هیچ ولی نماند مگر که گردن خود را
پست کرد و بعضی گفته اند که یک کس از عجم تواضع نکرد و حال وی از وی مسلوب شد
شیخ صدقه بغدادی قدس الله سره روزی شیخ صدقه سخنی میگفت که
بحسب ظاهر شرع مواخذه می آمد بخلیفه رسانیدند ویرا احضار فرمود که
تعزیر کنند چون سر ویرا برهنه کردند خادم وی فریاد برآورد که وا شیخا
دست آنکس که قصد ضرب وی کرده بود شل شد و هیبتی بر وزیر مستولی شد چون

خلیفه آن اشارت کرد بر وی ترهیبت استیلا یافت تغیر نمودند که وی را بگذارند
از انجا برباط شیخ عبد القادر درآمد دید که مشایخ و سایر مردم منتظر شیخ نشسته اند
که بیرون آید و سخن گوید بیامد و در میان مشایخ بنشست چون شیخ بیرون
آمد و بمنبر بالا رفت هیچ سخن نگفت و قاری را هم نگفت که چیزی بخواند اما
مردم را وجدی عظیم دریافت و حالتی قوی فرو گرفت شیخ صدقه با خود گفت که
شیخ چیزی نگفته و قاری هیچ نخوانده این وجد از چیست شیخ عبد القادر در
روی بوی کرد و گفت یا هذا یکی از مریدان من از بیت المقدس بیک گام اینجا آمده است
و بر دست من توبه کرده امروز حاضران در مهمانی ویند شیخ صدقه با خود گفت
کسی که از بیت المقدس بیک گام ببغداد آید وی را از چه توبه باید کرد و بشیخ چه حاجت دارد
شیخ روی بوی کرد و گفت یا هذا وی توبه میکند از انکه در هوا در رود و حاجت
وی بمن آنست که وی را بمحبت حق سبحانه و تعالی راه نمایم شیخ سیف الدین عبد الوهاب
قدس الله سره وی فرزند شیخ عبد القادر است وی گفته است که هیچ ماهی از ماهها
نبودی مگر که پیش از آن که نو شدی بیامدی پیش والد من اگر چه چنانچه بر وی بودی
و سخنی مقدر شده بودی در صورتی ناخوش بیامدی و اگر نعمتی و چیزی مقدر شده بودی

در صورت نیکو

در صورت نیکو بیامدی آخر روز جمعه سلخ جمادی الاخری سنه ستین و خمسمایه
جمعی از مشایخ در صحبت وی نشسته بودند جوانی خوبروی درآمد و گفت السلام
علیک یا ولی الله من ماه رجبم آمدم تا ترا تهنیت گویم و در من هیچ بدی
و سخنی مقدر نشده است دران ماه رجب هیچ ندیدم بر مردم جز نیکویی
چون روز یکشنبه آمد سلخ ماه رجب شخصی کریه المنظر درآمد و گفت السلام علیک
یا ولی الله من ماه شعبانم آمده ام که ترا تهنیت گویم مقدر شده است در من
موت و فنا خلق در بغداد و گرانی در حجاز و قتل و کشتن در خراسان چون
ماه شعبان آمد هر چه هر جا گفته بود واقع شد شیخ در ماه شعبان چند روز
بیمار شد روز دوشنبه بیست و نهم ماه شعبان جمعی از مشایخ پیش وی حاضر بودند
چون شیخ علی هیتی و شیخ نجیب الدین سهروردی و غیرهما شخصی با بها و
وقار تمام درآمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رمضانم آمدم که
اعتذار کنم از انچه بر تو مقدر شده است در من و وداع کنم ترا که این آخرین
اجتماع منست با تو پس بازگشت در ربیع الاول سال دوم شیخ از دنیا
برفت و رمضان دیگر را در نیافت روزی شیخ مجلس میگفت و شیخ علی هیتی در برابر

نشسته بود ویرا خواب گرفت شیخ اهل مجلس را گفت خاموش باشید و از منبر
فرود آمد و پیش شیخ علی بادب بایستاد و در روی وی مینگریست شیخ علی بیدار شد
شیخ گفت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم در خواب دیدی گفت بلی گفت من برای وی
بایستاده بودم بچه چیز وصیت کرد ترا گفت بملازمت تو بعد از ان از شیخ علی
پرسیدند از معنی آنچه شیخ فرموده بود که من از برای وی بادب ایستاده
بودم گفت آنچه من بخواب میدیدم وی به بیداری میدید و این شیخ علی
هیتی قدس سره کان من المشایخ البطایح ومن جملة کراماته انه من ذکره
عند توجه الاسد الیه انصرف عنه ومن ذکره في ارض مبقاه اندفع البق بإذن الله تعالی

شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی قدس سره روزی در طفسونج که از توابع بغداد است
بر منبر میگفت انا بین الاولیاء کالکرکی بین الطیور اطولهم عنقا شیخ ابو الحسن
علی بن احمد که از اصحاب شیخ عبد القادر بود در ده جنت که در ان نواحی بود
بمجلس وی آمده برخاست و دلق را از سر کشید و گفت مرا بگذار که با تو کشتی گیرم
شیخ عبد الرحمن خاموش شد و اصحاب خود را گفت یک موی از وی خالی از عنایت الله تعالی
نمی بینم وی را فرمود که دلق خود را بپوشد گفت من از انچه بیرون آمدم باز ان

باز نگردم

باز نگردم پس روی بجانب ده جنت کرد و زوجه خود را آواز داد که ای فاطمه جامه بیار
که بپوشم زوجه وی دران ده بشنید و در راه ویرا جامه پیش آمد پس شیخ
عبد الرحمن ویرا گفت شیخ تو کیست گفت شیخ من عبد القادر گفت من ذکر
شیخ عبد القادر نشنیدم مگر در زمین چهل سالست که در درکات باب قدرتم
هرگز ویرا آنجا ندیدم و جماعتی از اصحاب خود را گفت ببغداد روید و پیش
شیخ عبد القادر روید و بگویید که شیخ عبد الرحمن سلام میرساند که چهل سالست
که من در درکات باب قدرتم آنجا ترا ندیدم لا داخلا ولا خارجا شیخ عبد القادر
در همان وقت بعضی اصحاب خود را گفت بروید بطفسونج و در راه شما را
اصحاب شیخ عبد الرحمن طفسونجی پیش خواهند رسید که برسالت پیش من
فرستاده است ایشانرا با خود بازگردانید چون پیش شیخ عبد الرحمن رسید
بگویید که عبد القادر سلام میرساند و میگوید انت في الدرکات ومن هو في الدرکات
لا یری من في الحضرة ومن هو في الحضرة لا یری من في المخدع وانا في المخدع
ادخل واخرج من باب السر حیث لا تراني بأمارة ان اخرجت لك الخلعة
الفلانیة في الوقت الفلاني علی یدي خرجت لك وهي خلعة الرضا

وبامارة خروج التشریف الفلانی فی اللیلة الفلانیة لك علی یدی
خرج لك وهو تشریف الفتح وبامارة ان اخلع علیك فی الذکر کا
بمحضر من اثنی عشر الف ولی الله سبحانه خلعة الولایة وهی فرجیة
خضراء طرازها سورة الاخلاص علی یدی خرجت درمیانه راه با اصحاب
شیخ عبد الرحمن رسیدند انشان را باز کردانیدند و رسالت شیخ رسانیدند
گفت صدق الشیخ عبد القادر هو سلطان الوقت وصاحب التصرف
فیه تاجری پیش شیخ حماد درآمد و گفت تجهیز قافله شام کردم و هفتصد دینار را
بضاعت دارم شیخ حماد گفت اگر درین سال میروی مال ترا بغارت می برند
و خود کشته میشوی تاجر بسیار غمگین از پیش شیخ حماد بیرون آمد شیخ عبد القادر
ویرا پیش آمد قصه را با او بگفت گفت برو که بسلامت خواهی رفت و بغنیمت خواهی
آمد و ضمان برمن آن شخص بسفر شام رفت و بضاعت خود را بهزار دینار
فروخت روزی بقضاء حاجت بسقایه درآمد آن هزار دینار را بر طاقی نهاد
و بیرون آمد و آن را فراموش کرد و بمنزل خود آمد ویرا خواب بگرفت در خواب دید
که حرامیان قافله را غارت کردند و اهل قافله را کشتند و بر او نیز شخصی ضربتی زد

کرند

کشته شد از هیبت آن بیدار شد اثر خون بر گردن خود دید و الم آن ضرب
در خود احساس کرد بخاطر وی آمد که هزار دینار را فراموش کرده است
بتعجیل رفت و آن را باز یافت و ببغداد مراجعت کرد با خود گفت اول شیخ
حماد را ببینم که وی بزرگتر است و اگر شیخ عبد القادر را ببینم سخن وی
راست شده است ناگاه شیخ حماد ویرا در بازار دید گفت اول شیخ عبد القادر
را ببین که سخن وی تو راست شد هفده بار از خدا تعالی درخواسته است
که قتل تو که در بیداری مقدر شده بود بخواب گذشت و تلف مال تو بفراموشی
قرار یافت پس پیش شیخ عبد القادر درآمد گفت آنچه شیخ حماد گفت که هفده
بار خواسته است سوگند بعزت معبود که هفده بار تا هفتاد بار درخواسته ام
تا حال چنان شد که شیخ حماد گفت شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره
گفته که در جوانی بعلم کلام مشغول شدم و چند کتاب در ان یاد گرفتم عم من
مرا از ان منع میکرد روزی عم من بزیارت شیخ عبد القادر درآمد و من
با وی بودم مرا گفت حاضر باش که بر مردی درمی آییم که دل وی از خدا تعالی
خبر میدهد و منتظر باش برکات ویرا و ویرا چون بنشستیم عم من گفت یا سیدی

برادرزادهٔ من عمر بعلم کلام مشغول است هر چند ویرا میگویم ازان باز نمی آید
شیخ گفت ای عمر کدام کتاب حفظ کرده گفتم کتاب فلان و کتاب فلان دست
مبارک خود بسینهٔ من فرود آورد و الله که یک لفظ ازان کتب بر حفظ من نماند
و خدای تعالی همه مسایل آنها بر خاطر من فراموش گردانید لیکن سینهٔ مرا از علوم
لدنی مملو ساخت از پیش وی برخاستم زبانی بحکمت ناطق مرا گفت یا عمر انت آخر
المشهورین بالعراق **شیخ ابو عمرو صریفینی قدس الله سره** وی گفته است
که بدایت کار آن بود که من شبی در صریفین به پشت افتاده بودم و روی در آسمان
کرده دیدم که در هوا پنج حمامه میگذرد یکی میگفت سبحان من عنده خزائن
کل شیء و ما ینزله الا بقدر معلوم و دیگری میگفت سبحان من
بعث الانبیاء حجته علی الخلق و فضل علیهم محمدا صلی الله علیه و سلم
و دیگری میگفت سبحان من اعطی کل شیء خلقه ثم هدی دیگری میگفت
کل ما فی الدنیا باطل الا ما کان لله و رسوله و دیگری میگفت یا اهل الغفلة
عن مولاکم قوموا الی ربکم رب کریم یعطی الجزیل و یغفر الذنب العظیم چون
من آن را دیدم و شنیدم بیخود شدم چون با خود آمدم دوستی دنیا و آنچه در دنیاست

از دل من رفته بود چون بامداد شد با خدای تعالی عهد کردم که خود را تسلیم شیخی
کنم که مرا بخدای تعالی رهنمایی کند روان شدم و نمیدانستم که کجا میروم ناگاه
پیری نیکو دیدار با هیبت و وقار در پیش آمد و گفت السلام علیک یا عثمان
جواب سلام وی باز دادم و سوگند بر وی دادم که تو کیستی که نام مرا
دانستی و من ترا هرگز ندیدم گفت من خضرم پیش شیخ عبد القادر بودم گفت
یا ابا العباس دوش مردیرا در صریفین جذبه رسیده است و قبولی یافته و از
بالای هفت آسمان ویرا ندا آمد که مرحبا بک عبدی با خدای عهد کرده است
که خود را تسلیم شیخی کند بسوی وی رو و ویرا پیش من آور پس مرا گفت یا عثمان
عبد القادر سید العارفین و قبلة الواصلین فی هذا الوقت فعلیک بملازمة
خدمته و تعظیم حرمته من بخود حاضر نشدم مگر که خود را در بغداد دیدم و خضر
علیه السلام غایب شد و ویرا ندیدم تا مدت هفت سال پیش شیخ عبد القادر
در آمدم گفت مرحبا بمن جذبه مولاه الیه بالسنة الطیر و جمع له کثیرا من الخیر
ای عثمان زود باشد که خدای تعالی ترا مریدی بدهد نام وی عبد الغنی بن نقطه
که مرتبهٔ وی بلندتر باشد از بسیاری اولیا و خدای تعالی بوی مفاخرت کند بر ملائکه

مرحبا بک

بعد ازان طاقیه بر سر من نهاد خوشی و خنکی آن بدماغ من رسید و از دماغ بدل
ملکوت بر من کشف گشت شنیدم که عالم و آنچه در عالم است تسبیح حق سبحانه
وتعالی میگویند باختلاف لغات و انواع تقدیس ذکر بود که عقل من زایل شود
شیخ دو ضربه در سینه من زد و عقل من بر قرار بماند بعد ازان چند ماه مرا
در خلوت نشانده که مرا هیچ امری ظاهری و باطنی واقع نشد که پیش از آنکه من بگویم
شیخ بمن بگفت بهیچ حال و مقام و مکاشفه و مشاهده نرسیدم که پیش از آنکه برسم مرا
نگفت و مرا از چیزها خبر داد که بعد از احیای وی بسی سال واقع شد و میان خرقه پوشیدن
من از وی و خرقه پوشیدن ابن نقطه از من بیست و پنج سال در میان شد
و ابن نقطه چنان بود که فرموده بود یکی از علما گوید که پیش شیخ عبد القادر در آمدم
و هنوز جوان بودم و با خود کتابی از علوم فلاسفه همراه داشتم بی آنکه نظر کند
یا از من بپرسد که آنچه کتابیست گفت یا فلان بئس الرفیق کتابک برخیز و آنرا
بشوی من عزیمت کردم که از پیش شیخ برخیزم و آن کتاب را در خانه بگذارم و با خود
برندارم از ترس شیخ و نفس من بشستن آن مسامحت نکرد زیرا که چیزی
ازان کتاب دانسته بودم و مرا محبتی بان واقع شد خواستم که بان نیت برخیزم

شیخ بمن نظر کرد

شیخ بمن نظر کرد و مرا قوت برخاستن نماند چون کسی که وی را بند کرده باشند
پس گفت کتابت را بمن ده ازان بگشادم همه اوراق او را سفید دیدم که بران
یک حرف نوشته نبود بدست شیخ دادم اوراق او را بگردانید و گفت این کتاب
فضایل قرآن است و بمن داد دیدم که کتاب فضایل قرآن است بخوبترین
خطی نوشته پس گفت توبه کردی که بزبان نگویی آنچه در دل تو نباشد
گفتم آری گفت برخیز برخاستم و هرچه ازان کتاب یاد داشتم همه فراموش
شده بود و هرگز تا این وقت بخاطر من باز نیامده است روزی شخصی ابو المعالی نام
در مجلس شیخ حاضر شد در اثنای مجلس وی را تقاضای عظیم گرفت چنانچه مجال حرکت
نماند و بی طاقت شد بطریق استغاثه بجانب شیخ نظر کرد شیخ یک پایه از منبر فرود
آمد بر پایه اول سری همچو سر آدمی پیدا شد یک پایه دیگر فرود آمد و آن صورت زیادت
می شد بعینه مثل صورت شیخ و سخن میگفت باوازی مثل آواز شیخ و این را
غیر ان شخص و من بشنا [illegible] هیچکس ندید شیخ آمد و بر بالای سر وی بایستاد
و آستین با مندیل بر سر ان شخص پوشید ان شخص خود را در صحرائی یافت که درانجا
جوی آب و بر کنار جوی درختی با خود دسته کلید همراه داشت ازان درخت میاویخت

و بقضای حاجت مشغول شد بعد از آن وضو ساخت و دو رکعت نماز گزارد و سلام
داد شیخ آستین یا مندیل از سر وی برداشت خود را در مجلس دید و اعضای او از آب وضو تر
و تقاضا بدفع شده و شیخ بالای منبر سخن گویان گویا که هرگز فرود نیامده
خاموش بوده و با هیچکس نگفت و دسته کلید را طلب کرد با خود نیافت بعد از مدتی
وی را بجانب بلاد عجم عزیمت سفر شد چهارده روز از بغداد راه رفتند و بصحرای
فرود آمدند که آنجا جوی آب روان بود بضرورت حاجت تا وضو سازد دید که آن صحرا
بآن می ماند و آن جوی بآن جوی چون اندکی برفت بآن موضع رسید که
آن روز وضو ساخته بود و آن درخت را یافت دسته کلید وی از آنجا آویخته
چون به بغداد باز گشت پیش شیخ رفت تا آن قصه را باز گوید شیخ گوش وی را
بگرفت و گفت یا ابا المعالی تا زنده ام این را با کسی مگوی روزی شیخ با جماعتی از فقها
و فقرا از بازار گورستان رفت و پیش قبر شیخ حماد رحمه الله بسیار بایستاد چنانکه هوا
گرم شد بعد از آن بازگشت و آثار بهجت و سرور در روی مبارک وی ظاهر بود از
ایشان پرسیدند که سبب ایستادن پیش قبر شیخ حماد این همه چه بود گفت وقتی روز جمعه
با شیخ حماد و اصحاب وی بمسجد جمعه میرفتیم چون بسر پلی رسیدیم شیخ دست بر من زد

و مرا در آب انداخت و هوا در غایت خنکی بود و من جبه پشمینه پوشیده بودم و
در آستین من جزوی چند بود دست خود بآن داشتم تا آن اجزا تر نشود و ایشان
مرا بگذاشتند و برفتند از آب برآمدم و جبه خود را بیفشردم در عقب ایشان برفتم
و بسیار سرما یافته بودم چون بایشان رسیدم اصحاب وی در باب من سخنی گفتند
ایشان را منع کرد و گفت من وی را رنجانیدم تا وی را آزمایش کنم وی را کوهی می بینیم
که از جای نمی جنبد پس گفت امروز وی را در قبر وی دیدم جبه مرصع بجواهر پوشیده و بر سر
وی تاجی از یاقوت و در دست سوارها از زر و در پای نعلین از زر اما دست
راست وی از کار رفته بود و فرمان وی نمی برد گفتم این چیست گفت این آن
دستست که بآن ترا در آب انداخته بودم هیچ توانی که آنرا از من در گذرانی
گفتم آری گفت پس از خدای تعالی درخواه که آنرا بمن باز دهد پس بایستادم و از
خدای تعالی درخواستم و پنج هزار از اولیاء الله در قبرهای خود از خدای تعالی درخواستند
که سؤال مرا در حق وی قبول کند پس سؤال میکردم چندانکه خدای تعالی دست وی را
بوی باز داد و بآن دست مرا مصافحه کرد چون این سخن در بغداد مشهور شد مشایخ بغداد
و صوفیه از اصحاب شیخ حماد جمع شدند تا شیخ عبد القادر را بتحقیق آنچه گفته بود مطالبه کنند

بدر شیخ آمدند از هیبت مجلس تو آنست که سخن گوید شیخ آغاز سخن کرد و گفت
دو تن از مشایخ اختیار کنید تا تحقیق آنچه گفته ام بزبان ایشان ظاهر شود
ایشان ظاهر شود ایشان اتفاق کردند بر شیخ ابو یعقوب یوسف بن ایوب
الهمدانی که وی آنروز در بغداد و شیخ ابو محمد عبد الرحمن بن شعیب الکردی قدس
سرهما و وی مقیم بغداد بود هر دو از ارباب کشف و احوال بزرگ بودند پس آنجماعت
گفتند ما مهلت دادیم تا جمعه دیگر به بینیم که بر زبان ایشان چه ظاهر شود شیخ فرمودند
از جای خود بر مخیزید تا این امر محقق شود و سر در پیش افکند و ایشان نیز سر در پیش
افکندند ناگاه از بیرون مدرسه آوازی آمد دیدند که شیخ یوسف است تمام
می آید چون بمدرسه درآمد گفت حق سبحانه و تعالی شیخ حماد را امشب حاضر ساخت
گفت ای یوسف زود بمدرسه شیخ عبد القادر رو با مشایخی که آنجا حاضرند بگوی
که شیخ عبد القادر در آنچه گفته است صادق است و هنوز شیخ یوسف سخن آخر
نکرده که شیخ عبد الرحمن که وی درآمد و گفت مثل آنچه شیخ یوسف گفته بود از شیخ
عبد القادر پرسیدند که سبب چه بود که لقب شما محی الدین کردند فرمود که روز جمعه از بعض
سیاحات ببغداد می آمدم پای برهنه به بیماری متغیر اللون نحیف البدن بگذشتم

مرا گفت السلام علیک

مرا گفت السلام علیک یا عبد القادر در جواب سلام وی باز دادم گفت نزدیک
من آی نزدیک وی رفتم گفت مرا باز نشان وی را باز نشاندم جسد وی تازه گشت
و صورت وی خوب شد و رنگ وی صافی گشت از وی بترسیدم گفت مرا
می شناسی گفتم نه گفت من دین اسلامم همچنان شده بودم که از اول
مرا دیدی مرا خدای تعالی بتو زنده کرد نیست محی الدین توئی وی را بگذاشتم
و بمسجد جامع رفتم مردی مرا پیش آمد و نعلینی پیش پای من بنهاد و گفت
یا شیخ محی الدین و مرا هرگز پیش از آن بدین لقب نخوانده بودند چون نماز
بگذاردم مردم از هر طرف بر من ریختند و دست و پای مرا بوسیدند و میگفتند
یا محی الدین یکی از مشایخ گوید که من و شیخ علی هیتی در مدرسه شیخ عبد القادر
بودیم که یکی از اکابر بغداد پیش شیخ آمد گفت یا سیدی قال جدك رسول
صلی الله علیه و سلم من دعی فلیجب دعاه و ها انا دعوتك الی منزلی اکرما
ادن کنسند بایستاد زمانی سر در پیش انداخت پس گفت می آیم و بر استر سوار شد و شیخ
علی هیتی رکاب راست وی بگرفت و من رکاب چپ تا بسرای آن شخص رسیدیم
همه مشایخ بغداد و علما و اعیان آنجا بودند و سماطی کشیدند بروی انواع نعمتها

وسلهٔ بزرگ پوشیده دو کس برداشته آوردند و در آخر سماط نهادند بعد از آن
آن شخص که صاحب دعوت بود گفت الصلاة و شیخ سر در پیش افکنده بود
و هیچ نخورد و اذن خوردن هیچ نداد و اهل مجلس کأن علی رؤسهم
الطیر من هیبته پس شیخ بمن و شیخ علی هیتی اشارت کرد که آن سله را پیش
آرید برخاستیم و آنرا برداشتیم پس گران بود و پیش شیخ نهادیم فرمود تا سر
آنرا بگشادیم فرزند آن شخص بود نابینای مادرزاد و در جای مانده مجذوم
و مفلوج شیخ ویرا گفت قم باذن الله معافا آن پسر برخاست روان و بینا
و ویرا هیچ آفتی نه فریاد از حاضران برخاست شیخ در انبوهی مردم بیرون
آمد و هیچ نخورد پیش شیخ ابوسعید قیلوی رفتم و آن قصه با وی بگفتم گفت
شیخ عبد القادر یُبرئُ الاکمه والابرص ویحیی الموتی باذن الله عجوزه
پیش شیخ عبد القادر آمد و پسر خود را همراه آورد و گفت دل فرزند خود را
تعلق بسیار می بینم بتو من ذمه ویرا از خود بری کرده ایم برای خدا تعالی
شیخ ویرا قبول کرد و بمجاهده و ریاضت فرمود بعد از چند روز پیش فرزند
خود آمد دید که نان جو میخورد و زرد و لاغر شده از کم خوری و بیداری از آنجا

پیش شیخ شد انجا طبقی دید بر انجا استخوانهای مرغی که شیخ خورده بود
عجوزه با شیخ گفت یا سیدی تو گوشت مرغ میخوری و پسر من نان جو شیخ
دست خود بران استخوانها نهاد و گفت قومی باذن الله الذی یحیی العظام
وهی رمیم آن مرغ زنده شد و بانگ کردن آغاز کرد پس شیخ با آن عجوزه گفت
وقتی که فرزند تو همچنین بود هر چه خواهد گو بخورد یکی از شیخ عمر نام گوید شبی در خلوت
بودم ناگاه دیوار بشگافت شخصی کریه المنظر درون آمد ویرا گفتم کیستی تو
گفت ابلیس آمده ام برای نیک خواهی تو گفتم نیک خواهی من کدام است
گفت آنکه جلسه مراقبه ترا تعلیم کنم و جلس جلسة القرفصاء و رأسه منکس
چون بامداد شد نزدیک شیخ عبد القادر در آمدم تا آنرا بیان کنم چون مصافحه
کردم وی دست مرا بگرفت و پیش از آنکه آنرا بگویم گفت یا عمر صدقک وهو کذوب
و بعد از این از وی هیچ سخن قبول نکنی چهل سال جلسه آن شیخ بران طریق بود
روزی شیخ مجلس میگفت باران در استاد بعضی مردم متفرق شدند شیخ روی
بالا کرد و گفت من جمع میکنم و تو تفرقه میکنی فی الحال باران از مجلس بایستاد
و در بیرون مجلس می بارید یکی از مریدان شیخ گوید که روز جمعه همراه شیخ بمسجد

جمعه برفتیم بمجلس شیخ التفات نکرد و بروی سلام نگفت با خود گفتم ای عجب با جمعی
با شورش بسیار بمسجد برسیم از ازدحام بسیار بر شیخ بسوز این خاطر تمام
نشد بود که بگریستم گناه من نگریست و مردم بسلام روی با شیخ آوردند چنانکه
میان من و شیخ حایل شدند با خود گفتم آن حال بهتر از این حال بود شیخ
روی بمن کرد و گفت این را تو خواستی ندانستی که دلهای مردمان بدست من است
اگر خواهم دلهای ایشان را از خود بگردانم و اگر خواهم روی در خود کنم یکی از
مشایخ گوید که مدتی از خدای تعالی درخواستم که یکی از رجال الغیب را بمن بنماید
یکشب در خواب دیدم که زیارت امام احمد حنبل رضی الله عنه میکنیم و نزدیک قبر وی
مردیست در خاطر من افتاد که وی از رجال الغیب است چون بیدار شدم
بامید آنکه او را به بیداری ببینم بزیارت امام احمد حنبل رفتم آمد در آنجا یافتم
در زیارت تعجیل کردم وی پیش از من بیرون رفت من در پی وی روان شدم
چون بدجله رسید هر دو کنار دجله فراهم آمد بمقدار یک گام از دجله بگذشت
سوگند بروی دادم که بایست تا سخنی گویم بایستاد گفتم مذهب تو چیست گفت
حنیفا مسلما و ما انا من المشرکین در خاطر من افتاد که وی حنفی المذهب است

بازگشتم

بازگشتم و با خود گفتم بروم و آن را با شیخ عبد القادر بگویم بمدرسه وی رفتم
و بر در سرای بایستادم از درون سرا آواز داد و گفت از مشرق تا مغرب
هیچ ولی از اولیاء حنفی المذهب نیست جز وی نیست یکی از مریدان شیخ گوید
که بخدمت وی مشغول می بودم و بیشتر شبها بیدار می بودم یکشب از خانه
خود بیرون آمد و ابریق آب پیش بردم التفات نکرد و روی بدر مدرسه نهاد
در گشاده شد بیرون رفت و من نیز در عقب وی بیرون رفتم چنانکه گمان
من آن بود که وی نمیداند که من همراهم چون بدروازه بغداد رسید گشاده
شد وی بیرون رفت و من هم بیرون رفتم باز در فراهم آمد و اندکی راه رفت
ناگاه بشهری رسیدیم من ندانستم که کجاست برباطی درآمد و در آنجا شش تن نشسته بودند
پیش آمدند و بروی سلام کردند من در پس ستونی پنهان شدم از یک جانب آن رباط
آواز ناله می آمد و در اندک زمانی آن ناله ساکن شد ناگاه مردی درآمد و بآن جانب
که آواز ناله می آمد رفت بعد از آن بیرون آمد و شخصی را بردوش خود گرفته
و شخصی دیگر درآمد سر برهنه و مویهای لب دراز شده در پیش شیخ بنشست و شیخ
وی را تعلیم شهادتین کرد و موی لب وی را بگرفت و طاقیه پوشانید و محمد نام نهاد

و آن شش تن را گفت که من مأمور شدم بآنکه این شخص را بدل آن مرد گردانم
ایشان گفتند سمعاً و طاعةً پس شیخ بیرون آمد و ایشان زانکه بشهر و من هم در عقب
شیخ بیرون آمدم اندکی نرفتیم بر دروازهٔ بغداد رسیدیم چون بار اول گشاده بود
پس بمدرسه رسیدیم آن همکنان دیگر شیخ بخانهٔ خود در آمد چون بامداد
پیش شیخ بنشستم تا درس سبق خود بخوانم هیبت بر من مستولی شد نتوانستم
خواند شیخ گفت ای فرزند بخوان سوگند بروی دادم که آنچه شب دیده بودم
با من بیان کند گفت آن شهر نهاوند بود و آن شش تن ابدال بودند و آنکه
ناله میکرد مهتر ایشان بود و آنکه بیرون آمد و شخصی را بر دوش داشت خضر بود
علیه السلام آن مرد را بیرون آورد تا کار وی را بسازند و آن شخص که وی را
تعلیم شهادتین کردم ترسائی بود از قسطنطنیه که مأمور شده بودم که وی را بدل
آن مرده گردانم پس وی را آوردند و بر دست من مسلمان شد و اکنون یکی از ایشانست
روزی سخن میگفت ناگاه چند گام در هوا برفت و گفت ای اسرائیلی بایست و کلام
محمدی بشنو بمکان خود باز آمد پرسیدند که این چه بود گفت ابو العباس خضر بمجلس ما
میگذشت بتعجیل گامی چند بسوی او نهادم و گفتم آنچه شنیدند چنانچه شیخ گوید که دو نگاه

دینار زر در شیخ

دینار زر در شیخ را دین شد از جهت مهمانان روزی شخصی در آمد که وی را
نمی شناختم بجای آنکه ادای خواهان شیخ در آمد و نشست و با شیخ سخن بسیار گفت و مقدار ادای حواله
زر بیرون آورد و گفت ای محمد دین شیخ است و قرض شیخ را از وی بده که اینرا ادا کنم
بر زبان ایشان گفت ای صیرفی قدر ببو گفتم صیرفی قدر کیست گفت فرشته است که حق تعالی
میفرستد باولیاء خود تا دین ایشان را ادا کند **شیخ بقا بن بطو قدس الله سرّه**
وی گفته که روزی در مجلس شیخ عبد القادر حاضر بودم در اثنای آنکه سخن میگفت بر پایهٔ
اول از منبر ناگاه سخن قطع کرد و ساعتی خاموش بود و بزمین فرود آمد بعد از آن منبر
بالا رفت در پایهٔ دوم بنشست پس من مشاهده کردم که پایهٔ اول گشاده شد
چندانکه چشم کار میکرد و فرشی از سندس اخضر انداخته اند و رسول صلی الله علیه
و سلم با اصحاب آنجا نشستند و حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل شیخ عبد القادر
تجلی کرد چنانکه وی میل کرد که بیفتد رسول صلی الله علیه و سلم وی را بگرفت و نگاه داشت
بعد از آن خرد و لاغر شد چون عصفوری بعد از آن ببالید و بزرگ شد
بر صورتهای هائل سهمگین بعد از آن همه از من پوشیده شد حاضران
از شیخ بقا کیفیت رؤیت رسول صلی الله علیه و سلم و اصحابش را پرسیدند

گفت خدای تعالی ایشان را تأثیر کرده است بقوتی که ارواح مطهره ایشان متشکل میشود
بصور اجساد و صفات اجسام و می‌بینند ایشان را کسانی که خدای تعالی ایشان را
قوت رؤیت آن ارواح در صور اجساد و صفات اعیان داده است بعد از آن
از سبب کلان و خورد شدن و بزرگ شدن شیخ پرسیدند گفت تجلی اول
بصفتی بود که بشر را قوت آن نیست که تاب آن آورد ولهذا نزدیک بود که شیخ
بیفتد اگر رسول صلی الله علیه وسلم وی را در نیافتی و تجلی بصفت جلال بود
و از این جهت بود که شیخ بگداخت و خورد شد و تجلی ثالث بصفت جمال بود
و از آن جهت بود که شیخ ببالید و بزرگ شد ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء
والله ذو الفضل العظیم قضیب البان موصلی قدس الله تعالی کنیت وی ابو عبد الله است
شیخ محیی الدین العربی قدس الله سره در بعضی رسایل خود میفرماید که از این طایفه ما
بعضی را دیدیم که صورت روحانیت ایشان متجسد و متمثل میشود بر صورت جسمانیت
ایشان و بر آن صور متجسده افعال و احوال میگذرانند چنان می‌پندارند
که آن بر صور جسمانیه ایشان میگذرد و میگویند که فلان کس را دیدیم که چنین و چنین
میکرد در حال آنکه آن کس از فعل بریست و ما این را بارها از بسیاری از این طایفه

مشاهده کرده ایم

مشاهده کرده ایم و معاینه دیده ایم و چنین بود حال ابو عبد الله موصلی که معروفست
بقضیب البان و باید که بر این انکار نیاری که اسرار خدای تعالی در افراد عالم بزرگ
و بسیار است و بقوت عقل و ادراک عقول آن نمیتوان کرد شیخ عبد الله یافعی رحمه الله
گفت که یکی از اهل علم مرا خبر داد که یکی از فقرا را میدیدند که نماز نمیگذارد
روزی آن جماعت نماز کردند و او نشسته بود فقیهی از سر انکار او را گفت برخیز
و نماز جماعت بگذار برخاست و با ایشان تکبیر نماز بست رکعت اول بگذارد و فقیه
منکر پهلوی بود چون برکعت دوم برخاستند فقیه نظر بوی کرد کسی دیگر دید غریب
که نماز میگذارد از آن متعجب شد و در رکعت سوم کسی دیگر دید غیر آن دو کس اول که
نماز میگذارد و در رکعت چهارم دیگری غیر آنها و چون سلام دادند همان کس
اول را دید بر جای خود نشسته و از آن سه کس که در حال نماز دیده بود اثر آن نبود آن فقیر
بوی نظر کرد بخندید و گفت ای فقیه کدام یک از آن چهار کس با شما نماز گزارد
شیخ عبد الله یافعی گوید که مثل این قضیه شنیدم که صادر شد از قضیب البان رحمه الله
با بعضی از فقها قاضی موصل را نسبت بوی انکار تمام بود یک روز دید که در یکی
از کوچه‌های موصل از مقابل وی می‌آید با خود گفت وی را می باید گرفت و قصه وی را

بحاکم رافع کرد تا وی را سیاستی رساند ناگاه دید که بصورت کردی پیش آمد و چون
مقداری دیگر پیش آمد بصورت اعرابی پیش آمد و چون نزدیک شد بصورت یکی از فقها
ظاهر شد و چون بقاضی رسید گفت ای قاضی کدام قضیب البان را الحاکم می‌بری
و سیاست میکنی قاضی از انکار خود توبه کرد و مرید شد و پیش شیخ عبد القادر
گفتند که قضیب البان نماز نمیگذارد گفت مگویید که همیشه سر وی بر در خانهٔ کعبه
در سجود است **محمد الاوانی المعروف بابن القائد قدس اللّه سره** وی از اصحاب شیخ عبد
القادر است قدس اللّه سره در فتوحات مکیه مذکور است که شیخ عبد القادر وی را معربد
الحضرت میگفت و میگفت محمد بن قائد من المعربدین و صاحب فتوحات میگوید
که معربدون جماعتی اند که از دایرهٔ قطب خارج اند و خضر علیه السلام از ایشان
و رسول اللّه صلی اللّه علیه و سلّم پیش از بعثت از ایشان بود ابن قائد گفته است همه چیز
را باز گذاشتم و روی بحضرت رسالت آوردم ناگاه پیش روی خود نشان پای
دیدم مرا غیرت کرد گفتم این نشان پای کیست زیرا که اعتقاد داشتم که هیچکس بر من
سابق نیست گفتند این نشان قدم نبی تست صلی اللّه علیه و سلّم خاطر من تسکین یافت
ابو السعود ابن الشبلی قدس اللّه سره وی نیز از اصحاب شیخ محی الدین عبد القادر است

در فتوحات مذکورست

در فتوحات مذکورست که از کسی که صدوق و ثقه است شنیدم که از شیخ ابو السعود که
امام وقت خود بود نقل کرد که گفت بر کنار دجلهٔ بغداد میگذشتم در خاطر من گذشت
که آیا حضرت حق را بندگان باشند که وی را در آب پرستند هنوز این خاطر
تمام نشده بود که آب بشکافت و مردی ظاهر شد و گفت یا ابا السعود آری خدای تعالی
را بندگان هستند که وی را در آب پرستند و من از ایشانم و من مردی بودم از
تکریت از آنجا بیرون آمدم بعد از این پانزده روز آنجا فلان حادثه
واقع شد چون پانزده روز گذشت آن حادثه بعینها چنانکه گفته بود واقع شد
در فصوص مذکورست که شیخ ابو السعود با مریدان خود گفت پانزده سال است
که خدای تعالی مرا در مملکت تصرف داده است اما من تصرف نکردم ابن قائد روزی
از وی پرسید که چرا تصرف نمیکنی گفت من تصرف را بحضرت حق سبحانه باز گذاشتم تا چنانکه
خواهد تصرف کند شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که در گورستان
امام احمد حنبل رضی اللّه عنه توجه کرده بودم بخاک بزرگی که خاکی معین است
نزد مردم و من یقین میدانم که وی آنجا نیست اما بسر آن خاک میرفتم
در راه گنبد خرابی بود که من هرگز نشنیده بودم که آنجا کیست چون از آن گنبد

میکذرم می بینم که از آن گنبد اشارتی میرسد که کجا میروی بیا و مارا نیز زیارت
کن من باز گشتم و بگنبد درآمدم آنجا وقتی من خوش شدی می بینم که روح او
با من میگوید که همچنان زندگانی کن که من کرده ام گفتم تو چون زندگانی کردی
گفت هرچه از حق بتو رسد قبول کن گفتم اگر قبول کردم باز قبول کنم گفت باری
امروز بتو چیزی خواهد رسید قبول کن گفتم چنین کنم چون بشهر آمدم این قصه را
با شیخ نور الدین عبد الرحمن گفتم فرمود که هیچ میدانی در آن گنبد کیست گفتم نی
گفت او را ابو السعود میگویند وی عجب طریقه داشته است هرچه از حق بوی رسیدی
رد نکردی و از کسی چیزی نخواستی و لباس متکلف پوشیدی و طعام متکلف
خوردی روزی یکی پیش وی درآمد دستاری دید بر سر وی که دویست دینار
می ارزید با خود گفت این چه اسرافست دستاری که از آن ده درویش را
جامه توان ساخت بکار برد ولیکن چرا بر سر بندد ابو السعود باشراف خاطر دریافت
گفت ای فلان این دستار را بخود بر سر نبسته ام اگر تو میخواهی ببر و بفروش
و از برای درویشان سفره بیار و آنکس رفت و دستار را بفروخت و سفره متکلف
راست کرد و بار دیگر بیامد چون درآمد همان دستار را بر سر شیخ دید متعجب شد

شیخ ابو السعود گفت چه تعجب میکنی از فلان خواجه بپرس که این دستار را
از کجا آورده است پرسید آن خواجه گفت پارسال در کشتی بودم باد برخاست
نذر کردم اگر بسلامت بیرون رویم دستار خوب بجهت شیخ هدیه برم اکنون
شش ماه است که در بغداد میطلبم دستاری که دل من میخواست نمی یافتم که بسلام
شیخ آیم تا امروز این دستار در فلان دکان دیدم گفتم این دستار لایق
شیخ است بخریدم و بیاوردم بعد از آن شیخ گفت دیدی که این دستار
دیگری بر سر ما می بندد و ازین نوع از شیخ روایتها بسیارست شیخ ابو مدین
المغربی قدس الله سره نام وی شعیب بن الحسین بن الحسن است از اکابر این طایفه است
و بسیاری از مشایخ در صحبت و خدمت وی تربیت یافته اند و یکی از ایشان شیخ
محی الدین ابن العربی است و در مصنفات خود ذکر وی بسیار کرده و سخنان
و معارف وی آورده امام یافعی رحمه الله میگوید که اکثر شیوخ مغرب بشیخ عبد القادر
نسبت دارند و بعضی هستند که نسبت بشیخ ابو مدین دارند و این یکی شیخ
مغرب است و آن یکی یعنی عبد القادر شیخ مشرق رضی الله عنهما در کتاب فصوص
مذکور است که بعضی از ابدال با یکی از مشایخ گفتند که با ابو مدین بگوی بعد از آن

که بسلام ما بوی رسانی گه سبب چیست که بر ما هیچ چیز دشوار نمیگردد و مشکل نمیشود
و بر تو مشکل میشود و مع هذا ما بآن مقام که تو داری رغبت داریم و تو بآن
مقام که ما داریم رغبت نداری و در فتوحات مذکور است که یکی از اولیاء الله شنیدم
گه گفت یکی از این طائفه گفت که ابلیس را بخواب دیدم از وی پرسیدم که حال تو با شیخ
ابو مدین که امام است در توحید و توکل چونست گفت مثل من با وی چون کسی
در خاطر وی اندازم مثل کسی است که در بحر محیط بول کند و از وی پرسند که چرا
بول کردی گوید تا بحر محیط ناپاک شود و طهارت بوی نتوان کرد ازین شخص هیچکس
نادان تر باشد مثل من با دل ابو مدین همچنین است و هم در فتوحات مذکور است
که خلق بجهت یمن و تبرک بشیخ ابو مدین فرود می آوردند و می گویند
از وی پرسیدند که تو در نفس خویش از آن هیچ اثر باز می یابی گفت حجر الاسود
در خود هیچ اثر باز یابد که ویرا از حجریت بیرون برد با آنکه ویرا انبیا و رسل
و اولیا می بوسند گفتند نی گفت من حجر الاسودم و حکم آن دارم روزی
شیخ ابو مدین در بعضی از دیار مغرب گردن خود راست کرد و گفت اللهم انی
اشهدک و اشهد ملائکتک انی سمعت و اطعت اصحاب وی پرسیدند

که بدین چه بود

که سبب این چه بود گفت شیخ عبد القادر امروز در بغداد گفت قدمی هذه
علی رقبة کل ولی الله بعد از آن بعضی از اصحاب شیخ عبد القادر از بغداد آمدند
و خبر دادند که شیخ عبد القادر در همان وقت آنرا گفت هر گاه که شیخ ابو مدین
این آیت بشنید که وما اوتیتم من العلم الا قلیلا گفتی این اندکی که خدا تعالی
ما را داده است از علم نه از آن ماست بلکه عاریت است نزدیک ما و به بسیاری
از آن نرسیده ایم پس ما جاهلانیم علی الدوام و هم در فتوحات گفته که کان شیخنا
ابو مدین بالمغرب قد ترک الحرفة و جلس مع الله علی ما یفتح الله له و کان علی طریقة
عجیبة مع الله فی ذلک الجلوس فانه ما کان یرد شیئا یؤتی الیه به مثل الامام عبد القادر
الجیلی سوا غیر ان عبد القادر کان انهض فی الظاهر لما یعطیه الشرف فقیل له یا
ابا مدین لم لا تحترف او لم لا تقول بالحرفة فقال الضیف عندکم اذا نزل بقوم
او عزم علی الاقامة کم توقیت زمان وجوب الضیافة علیهم قالوا ثلثة ایام قال
و بعد ثلثة الایام قالوا یحترف ولا یقعد عندهم حتی یحرجهم قال الشیخ الله اکبر
الضیفوا انا نحن اضیاف ربنا تبارک و تعالی نزلنا علیه فی حضرته علی وجه الاقامة
عنده الی الابد فتعینت الضیافة فانه تعالی یدل علی کریم خلق لعبده الا کان هو اولی

بالانصراف فقال لو انعم قال وايام ربنا كما قال كل يوم كالف سنة مما تعدون فضيافته
بحسب ايامه فاذا اقمنا عنده في ثلثة آلاف سنة وانقضت ولا نخترق بوجه اعتراضكم
علينا ونحن نموت وتنقضي الدنيا ويبقى لنا فضله عنده من ضيافتنا فاستحسن ذلك
منه المعترض فانظر في هذه النفس ان كنت منهم وكان ابومدين قدس سره يأمر
اصحابه باظهار الطاعات فانه لم يكن عنده فاعل الا الله روزی شیخ ابومدین
بر کنار دریا میگذشت جماعتی از کافران فرنگ وی را اسیر کردند وبکشتی خود بردند
دید که آنجا جمعی مسلمانانند که اسیر کرده‌اند چون شیخ در کشتی قرار گرفت کافران
بادبان برکشیدند تا روانه شوند هر چند جهد کردند کشتی از جای نجنبید با وجود
بادهای قوی میجست ایشان را یقین شد که کشتی نخواهد رفت با یکدیگر گفتند غالباً
این بواسطهٔ این مسلمانست که حالی گرفته‌ایم شاید که وی از ارباب باطن بود شیخ
را اجازت دادند تا از کشتی بیرون رود گفت بیرون نمیروم تا همه مسلمانان را
نمیگذارید چون چاره ندیدند همه را گذاشتند فی الحال کشتی روان شد وی گفته
اذا ظهر الحق لم يبق معه غيره وهم وی گفته ليس للقلب سوى وجهة واحدة فالى
اي وجهة توجهت حجبت عن غيرها وهم وی گفته ما وصل الى صريح الحرية من عليه من نفسه

بقیه ومن اشعاره

بقیه ومن اشعاره شعر لا تنكر الباطل في طوره فانه بعض ظهوراته
واعطه منك بمقداره حتى توفي حق اثباته توفی رضی الله عنه سنه تسعین
وخمسمائه ابو العباس بن العريف الصنهاجي قدس الله سره نام وی احمد
بن محمد است عالم بوده بعلوم وعارف بوجوه قراآت ومتناهی بوده در جمیع
روایات مریدان وطالبان بسیار پیش وی جمع شدند وپادشاه وقت را
از وی خوف در دل آمد وی را طلب داشت در راه فوت شد بعضی گفتند که پیش از رسیدن
بپادشاه وبعضی گفتند که بعد از رسیدن سنه ست وثلثين وخمسمائه صاحب فتوحات
از شیخ خود ابی عبد الله المغربی نقل کرده که وی گفته است که روزی از پیش شیخ
ابن عریف بیرون آمدم ودر صحرا سیر میکردم بهر درخت وگیاه که میرسیدم
میگفت مرا بگیر که من فلان علت را نفع میرسانم وفلان ضرر را دفع میکنم
ومرا از آن حال حیرت روی نمود پیش شیخ خود بازگشتم وقصه را با وی بگفتم
شیخ فرمود که ما نه از برای این تربیت تو کرده بودیم ان كان ميلك الى الضار
والنافع حين قالت لك الاشجار انها نافعة ضارة فقلت يا سيدي التوبة
شیخ گفت خدای تعالی ترا امتحان وآزمایش کرده است واگر نه من ترا الجد تعالی

رسمونی کردم نه بغیر و علامت صدق توبه آنست که بآن موضع بازگردی و آن زنان
و گیاهها با تو سخن نگویند ابو عبدالله بآن موضع بازگشت از آن سخنان هیچ نشنید
خداوند سبحانه را سجده شکر بجا آورد و بسوی شیخ بازگشت و آنرا با وی بگفت
شیخ گفت الحمد لله الذی اختارك لنفسه و لم یدعك الی کون مسلك من اکوانه
و هم صاحب فتوحات گفته لقد کنت یوما عند شیخنا ابی العباس العرینی باشبیلیه
جالسا و اردنا او اراد احد اعطاء معروف فقال شخص من الجماعة للذی
یرید ان یتصدق الاقربون اولی بالمعروف فقال الشیخ من فوره متصلا
بکلام القایل الی الله فابردها علی الکبد و الله علی ما اسمعه منا فی تلك
الحال الا من الله تعالی حتی خیل لی انها کذا انزلت فی القران مما تحققت
بها و اشربها قلبی و کذا جمیع من حضر فلا ینبغی ان یاکل نعم الله الا اهل الله
و لهم خلقت و یاکلها غیرهم بحکم التبعیة فهم المقصودون بالنعم توفی رحمه الله
سنه ست و ثلثین و خمسمائه **شیخ ابو الربیع الکفیف المالقی قدس سره**
وی از مریدان ابو العباس بن العریف است روزی با اصحاب خود گفت اگر مثلا
دو مرد باشند و هر یکی را ده دینار باشد یکی از ایشان یک دینار صدقه کند و نه دینار

ولهم

نگاه دارد

نگاه دارد و دیگری نه دینار صدقه کند و یک دینار نگاه دارد کدام از ایشان
فاضلتر است گفتند آنکه نه دینار صدقه کند شیخ گفت چرا وی فاضلتر است
گفتند از آن سبب که وی بیشتر تصدق کرده است شیخ گفت آنچه گفتید خوب است
اما روح مسئله را ندانستید و بر شما پوشیده بماند گفتند آن کدام است گفت
آنکه ما هر دو را در مال برابر فرض کردیم آنکه بیشتر داد در آمدن وی در مقام
فقر بیش از آنکس است که کمتر داد پس نسبت وی بفقر زیادت باشد پس وی افضل باشد
حدیث نبوی وارد است بآن معنی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفتن
در نجات گوینده یا نجات آنکس که آنرا بنیت وی گویند از تمام است شیخ
ابو الربیع گفته است که من این ذکر را هفتاد هزار بار گفته بودم ولیکن بنام کسی
تعین نکرده بودم تا روزی بر مائده طعامی حاضر شدم با جماعتی و با ایشان
کودکی صاحب کشف بود در آن وقت که آن کودک دست بطعام برد تا بخورد ناگاه
بگریست گفتندش چرا میگریی گفت اینک دوزخ را میبینم و مادر خود را در عذاب
می بینم شیخ ابو الربیع گفت در باطن خود گفتم خداوندا تو میدانی که هفتاد هزار
بار کلمه لا اله الا الله گفته ام آنرا بجهت آزادی مادر این کودک از آتش دوزخ

معین کردانیدم گفت چون این بیت در باطن خود تمام کردم آن کودک بخندید و برخاست
نمود گفت با در خود در ای بینم که از آتش دوزخ خلاص یافتی الحمد لله لطعام خوردن
مشغول شد با آن جماعت شیخ ابو الربیع گفت مرا صحت اسناد خبر نبوی درین
باب بکشف آن کودک معلوم شد و صحت کشف آن کودک بخبر نبوی و هم شیخ
ابو الربیع گفته است که در بعضی سیاحات تنها میرفتم چون شب در رسید مرغی می آمد
و نزدیک من نشست میگذرانید و باین حکایت میکرد شنیدم که همه شب میگفت
یا قدوس یا قدوس یا قدوس چون بامداد شد پرها برهم زد و گفت سبحان
الرزاق و پرواز کرد عدی بن مسافر الشامی ثم الهکاری قدس سره با شیخ عقیل منبجی
و شیخ حماد دباس صحبت داشته بروی خلق بسیار مجتمع شدند در جبل هکاریه
که از توابع موصل است از خلق منقطع گشت و انجا زاویه بنا کرد مردم آن دیار
همه مرید و معتقد وی شدند در سنه سبع و خمسین و خمسمایه از دنیا برفت قبر وی
دران دیار از مزارات متبرکه است و ویرا کرامات و آیات ظاهره است
در تاریخ امام یافعی مذکورست که یکی از مریدان ویرا در یکی از صحراها داعیه
انقطاع شد از خلق با شیخ عدی گفت ای شیخ میخواهم که درین صحرا از خلق

منقطع باشم

منقطع باشم چه بودی که اینجا آبی بودی که بیاشامیدمی و چیزی که قوت من بودی
شیخ برخاست انجا دو سنگ بزرگ بود پای بر یکی زد چشمهٔ آب شیرین
روان شد و پای بر دیگری زد درخت انار برست درخت را گفت ای
درخت یکروز باذن الله تعالی یک انار شیرین میده و یکروز انار ترش
و آن بهترین اناری بود که در دنیا می باشد سید احمد بن ابی الحسن الرفاعی
قدس الله سره ذو المقامات العلیه و الاحوال السنیه خرق الله تعالی سبحانه علی
یده العواید و قلب له الاعیان و اظهر العجایب و لکن اصحابه فیهم الجید
و الردی و من الاخر الذی یدخل النیران و یلعب بالحیات و هذا ما عرفه الشیخ
و لا صلحاء اصحابه نعوذ بالله من الشیطان الرجیم وی از اولاد بزرگوار امام
موسی کاظم است رضی الله عنه و نسبت خرقهٔ وی به سه واسطه بشبلی میرسد
ساکن ام عبیده بود از مشایخ ابو الحسن علی که خواهرزاده ویست گفته است
که یک روز بر در خلوت وی نشسته بودم پیش وی آواز کسی شنیدم چون نظر
کردم پیش وی نشسته دیدم که هرگز پیش نه دیده بودم ساعتی دراز با هم سخن گفتند
پس آن شخص از روزنی که در دیوار خلوت شیخ بود بیرون آمد چون برق خاطف

در هوا بگذشت پس پیش وی در آمدم و پرسیدم که این مرد که بود گفت تو ویرا
دیدی گفتم آری گفت او کسی است که خدای تعالی بحر محیط را بوی محافظت
میکند و یکی از رجال اربعه است سه روز است که مهجور شده است اما نمیداند
گفتم یا سیدی سبب مهجوری وی چیست گفت وی در یکی از جزایر محیط
مقیم است آنجا سه شبانه روز متصل باران بارید بخاطر وی گذشت که کاشکی این
عمارات بودی بعد از آن استغفار کرد بسبب این اعتراض مهجور شد گفتم
یا سیدی ویرا مهجوری وی اعلام کردی گفت نه شرم داشتم گفتم اگر فرمائی
من ویرا اعلام کنم گفت میکنی گفتم آری گفت سر بگریبان خود درکش در
کشیدم آوازی شنیدم که یا علی سر برآر سر برآوردم خود را در یکی از جزایر
بحر محیط دیدم در کار خود حیران شدم برخاستم و اندکی برفتم آن مرد را دیدم
بروی سلام کردم و آن قصه را با وی بگفتم سوگند برو داد که هر چه ترا گویم
چنان کن گفتم چنان کنم گفت خرقه را در گردن من کن و مرا بر روی زمین
میکش و منادی میکن که این سزای کسی که بر خدای تعالی اعتراض کند خرقه را
در گردن وی کردم و خواستم که ویرا بکشم هاتفی آواز داد که ای علی ویرا بگذار

که ملائکه آسمان

که ملائکه آسمان بروی بزاری در آمدند و گریان شدند و خدای تعالی از وی خشنود
گشت چون آن آواز شنیدم بیخود شدم چون بخود باز آمدم خود را پیش خانه خود
دیدم و اله که ندانستم که چون رفتم و چون آمدم وقتی که کسی از سیدی احمد تعویذ
طلبیدی و کاغذ بیاوردی که بنویسد اگر سیاهی نبودی کاغذ را بگرفتی و بی سیاهی
بنوشتی وقتی برای شخصی بی سیاهی نوشته و مدتی مدید غایب شد بعد از آن
آن کاغذ را باز آورد بر سبیل امتحان و گفت ای شیخ برای من دعائی بنویس
چون در آن کاغذ نگریست گفت ای فرزند این کاغذ نوشته است و بوی داد
روزی دو تن از اصحاب وی بصحرا رفتند و با هم نشستند و حکایت میکردند
یکی از آن دیگری پرسید که ترا درین مدت از ملازمت سیدی احمد چه حاصل
شد گفت تو هر تمنائی که بخواهی بخواه گفت ای سید میخواهم که نامهٔ آزادی
از دوزخ همین ساعت از آسمان فرود آید آن دیگری گفت کرم خدای تعالی
بسیار است و فضل وی بیحد است درین حال که ایشان درین مقال بودند ناگاه
ورقی سفید از آسمان فرود افتاد آن را برگرفتند که در آن هیچ نوشته نبود نزد
پیش سیدی احمد آمدند و از حال خویش هیچ نگفته آن ورق را بوی دادند چون

سیدی احمد دران ورق نگریست خدای را سجده کرد و چون سر از سجده برداشت
گفت الحمد لله الذی ارانی عتق اصحابی من النار فی الدنیا قبل الآخرة گفتند
ای سید احمد این ورق سپید است گفت ید قدرت بسیاهی نمی نویسد این بنور
نوشته شده است و گفته اند که ویرا با کمال اشتغال بالعبادات اشعار لطیف
بوده است فمنها شعر اذا جن لیلی هام قلبی بذکرکم انوح کما ناح الحمام المطوق
وفوقی سحاب یمطر الهم والاسی وتحتی بحار الهوی یتدفق سلوا ام عمرو کیف
بات اسیرها تفک الاساری دونه وهو موثق فلا هو مقتول ففی القتل
راحة ولا هو ممنون علیه فیطلق وبعضی گفته اند که این ابیات از قول آن سید است
و بران برفته از دنیا و توفی رضی الله عنه یوم الخمیس والعشرین من جماد الاولی سنه ثمان
وسبعین وخمسمائة حیوة بن قیس الحرانی قدس الله سره صاحب الکرامات
الخارقة والانفاس الصادقة والاحوال الفاخرة والانوار الباهرة والمقامات
العلیة والمناقب السنیة یکی از آن چهار کس است که شیخ ابوالحسن قرشی گفته است
که چهار کس میدانم از مشایخ که در قبور خود تصرف میکنند چنانکه احیا میکنند معروف
کرخی و عبدالقادر جیلی و شیخ عقیل منبجی و شیخ حیوة حرانی قدس الله اسرارهم یکی

از صلحا کفته

از صلحا گفته است که از یمن در دریا نشستم چون بمیان دریا بهند رسیدم
باد مخالف برخاست و موجی عظیم شد و کشتی بشکست من بر تخته پاره بماندم
موج مرا بر جزیره انداخت بسی بگشتم هیچکس ندیدم خرابه بسیار بود در آنجا
ناگاه بمسجدی رسیدم دیدم که در وی چهار کس نشسته اند سلام گفتم جواب
من باز دادند و حال من پرسیدند حال خود با ایشان بگفتم و باقی روز پیش ایشان
بنشستم و از حسن توجه و کمال اقبال ایشان بحضرت حق سبحانه امری عظیم
مشاهده کردم چون شب رسید شیخ حیوة حرانی درآمد آن جماعت پیش وی دویدند
و سلام کردند وی پیش رفت و نماز خفتن بجماعت گزاردند تا طلوع فجر در نماز
ایستادند و شنیدم که شیخ حیوة بمناجات درآمد در آخر گفت یا حبیب التائبین
ویا سرور العارفین ویا قرة عین العابدین ویا انیس المنفردین ویا حرز اللاجئین
ویا ظهر المنقطعین ویا من حنت الیه قلوب الصدیقین ویا من انست به افئدة
المحبین وعلیه عکفت همم الخاشعین بعد از آن بگریست گریستنی سخت
دیدم که انوار ظاهر شدن گرفت چنانکه آن مکان روشن شد چون روشن
شدن ماه شب چهارده بعد از آن شیخ از مسجد بیرون آمد آن جماعت مرا گفتند

که در عقب وی برو برفتم دیدم که زمین بیابان و دریا و کوه ها همه در زیر
پای او در نوردیده میشود و هر گامی که بر میداشت می‌شنیدم که میگفت یا رب
حیوة کن الحیوة در اندک زمانی بحران رسیدیم مردم هنوز در نماز بامداد بودند
و شیخ حیوة ساکن حران بوده است تا از دنیا رفته است توفی در سنه احدی
و ثمانین و خمسمائه شیخ جاکیر قدس سره شیخ ابو الوفا بر وی ثنا گفته است
و طاقیه خود را بشیخ علی هیتی برای وی فرستاده است و وی را تکلیف حضور
نکرده و گفته است که من از خدای تعالی درخواسته ام که جاکیر را از جمله مریدان
من گرداند خدای تعالی وی را بمن بخشید و شیخ جاکیر در اصل کردان بود و در صحرایی
از صحراهای عراق دیگر روز نیسا متوطن شده و آنجا می‌بود تا در سنه تسعین
و خمسمائه از دنیا رفت و قبر وی هم آنجاست وی گفته من شاهد الحق فی سره
سقط الکون من قلبه و هم وی گفته ما اخذت العهد علی احد حتی رایت اسمه
مرقوما فی اللوح المحفوظ من جملة مریدی و قال ایضا اعطیت سیفا ماضی الحد
احد طرفیه بالمشرق والآخر بالمغرب لو اشیر به الی الجبال الشامخ لهوت
یکی از اصحاب وی گوید که روزی با وی که گله گاوان از پیش وی میگذشت

اشارت بیکی کاو کرد

اشارت بیک گاو کرد گفت این گاو حامله است بگوساله نر چنین و چنان
و آن فلان روز خواهد زاد و نذر ما خواهد بود و فلان و فلان خواهند
خورد و اشارت بگاو دیگر کرد و گفت این گاو حامله است بگوساله ماده
و فلان خواهد زاد و فلان و فلان از وی خواهند خورد و سگی سرخ
را از وی نصیبست و انه که هرچه شیخ گفته بود واقع شد سگی سرخ زاویه
در آمد و از ان گوساله یکپاره برد شیخ ابو عبد الله محمد بن ابراهیم القرشی قدس سره
امام العارفین و دلیل السالکین صاحب الاحوال الفاخرة والکرامات الباهرة
وی گفته العالم من نطق عن سره واطلع علی عواقب امره و هم وی گفته
که روزی در مینا بودم تشنه شدم هیچ جا آب نیافتم و با من هیچ نبود
که بان آب بخرم میرفتم تا جاهی پیدا کنم که از آنجا آب گیرم جاهی یافتم که
اعاجم بران جمع آمده بودند و آب میکشیدند یکی از ایشان را گفتم که قدری آب درین
رکوه کن مرا بزد و رکوه از دست من بگرفت و بینداخت من رفتم تا رکوه را بگیرم
و بسیار شکسته خاطر بودم دیدم که در برکه آب شیرین افتاده است آنرا برداشتم
و بخوردم و رکوه را پر آب کرده پیش اصحاب آوردم از ان آب بخوردند و قصه را

با ایشان گفتیم انجا رفتند تا آب گیرند نه آب یافتند نه از آن دانستیم که آیتی بود
از آیات الهی و عن ابن کساء قال مر الشیخ ابو عبد الله قدس سره فی بعض قری مصر
ومعه جماعة من اصحابه فوجدوا القریة عامرة بالبیوت والبساتین ولم یروا بها احدا
فسال الشیخ عن سبب خلوها فقیل له انها مشهورة بسکنی الجن ومن سکنها من الناس
آذوه اذی فظیعا وقد تفرق اهلها فی القری فقال الشیخ لبعض الفقراء نادِ با
علی صوتک فی ارجاء القریة معاشر الجان قد امرکم القرشی ان ترحلوا من هذه
القریة لاتعودوا الیها ولا تؤذوا احدا من اهلها ایما کانوا ومن خالف
منکم هلک قال الرجل فنادی والفقراء یسمعون من القریة اهلیة و مرحبا
فقال الشیخ ارتحلوا ولم یبق منهم فیها احد فتسامع اهل القریة وجاؤها و
عمرت بالناس ولم یتاذ احد منهم من الجان بعد ذلک توفی رحمه الله سنة
تسع وتسعین وخمسمائة **ابو الحسن علی بن حمید الصعیدی المعروف بابن الصباغ قدس سره**
صاحب احوال بلند و مقامات ارجمند بود و کرامات بسیار و خوارق بیشمار
از وی ظاهر شده است پدر وی صباغ بود و میخواست که پسرش هم صباغ
باشد بر وی گران می آمد که وی بصحبت صوفیه میرفت و طریقه ایشان می ورزید

واز صباغی باز می ماند روزی پدرش آمد دید که جامهای مردم را رنگ کرده است
و وقت گذشته است در غضب شد در دکان تغارها بسیار بود در هر یک رنگ
دیگر چون غضب پدر را دید همه جامها را گرفت و در یک تغار نهاد غضب پدر زیاده
شد و گفت دیدی که چه کردی جامهای مردم را ضایع کردی هر یکی رنگی دیگر
خواسته بودند و تو همه را یک رنگ کردی ابو الحسن دست در آن تغاره کرد همه را
یکبار بیرون آورد هر یکی آن رنگ شده که صاحب آن خواسته بود چون پدرش
آن را بدید حیران ماند و وی را بسلوک راه صوفیه باز گذاشت و از صنعت صباغی
معذور داشت عادت وی آن بود که مادام که در لوح محفوظ نام یکی از مریدان
خود ندیدی در صحبت خود راه ندادی روزی شخصی از وی طلب صحبت کرد شیخ
ساعتی سر در پیش افکند و گفت نزدیک ما هیچ وظیفه خدمتی نمانده است که بآن
قیام نمائی آن شخص مبالغه کرد که از آن چاره نیست گفت هر روز میرو و یک پشته
حلفا می آر بعد از مدتی که تنگ دست برد آمد آنچه حلفا را بآن میدروید
بینداخت و ترک صحبت فقرا کرد شبی در خواب دید که قیامت قایم شده است
و مردم بر صراط میگذرند بعضی بسلامت میگذرند و بعضی در آتش می افتند چیزی

طلبید دست دران زنبیل نیافت حیران بماند ناگاه دید که یک شته از شتهای حلقها
بر روی آتش میرود خود را بر بالای آن انداخت و ویرا از آتش بیرون برد
و نجات یافت ترسناک و هول زده از خواب درآمد پیش شیخ آمد چون چشم شیخ
بر وی افتاد گفت بگفتم ترا که ضمنی پیش ازین نمانده است پیش شیخ استغفار
کرد و بسر کار خود رفت توفی رضی الله عنه سنة اثنی عشر وستمائة **شیخ ابو اسحق بن طریف**
قدس الله تعالی سره وی از مشایخ کبار شیخ محی الدین العربی است در فتوحات
میگوید که وی از بزرگترین مشایخی است که من دیده ام و از وی می آرند که گفت
کسانی که مرا می شناسند همه اولیاء الله اند گفتند چون چنین است یا ابا اسحق
گفت زیرا که هر یک از ایشان از دو حال بیرون نیستند یا آنست که در حق من
خیر و نیکوئی میگوید یا غیر آن اگر چنانچه در حق من خیر و نیکو میگوید مرا صفت نمیکند
مگر بآنچه صفت وی شده است اگر چنانچه وی محل آن صفت نبودی و بآن موصوف
نگشتی مرا بآن صفت نکردی پس این شخص نزدیک من از اولیاء الله است و اگر
چنانچه در حق من بدی میگوید وی صاحب فراست و کشف است که خدا تعالی ویرا
بر حال من اطلاع داده است پس این کس هم از اولیاء الله است **ابن الفارض الحموی**

قدس الله سره کنیت وی ابو حفص است و نام وی عمر از قبیلهٔ بنی سعد است قبیله
حلیمه مرضعه رسول الله صلی الله علیه وسلم حموی الاصل است و مصری المولد والمحتد
پدر وی از اکابر علمای مصر بود فرزند وی سید کمال الدین محمد گفته است که وی
گفته که در اول تجرید و سیاحت از پدر خود اجازت میخواستم و در وادیها
و کوهها که نزدیک مصر بود میگشتم و بعد از بسیار روزی کم یا بیش از جهت مراعات
خاطر وی باز میگشتم و پیش وی می آمدم و چون پدر وی وفات یافت بتجرید
و سیاحت و سلوک طریقت حقیقت بالکلیه باز گشتم اما بر من هیچ چیز ازین طریق
فتح نمی شد تا آن زمان که روزی خواستم که بیکی از مدارس درآیم دیدم که
بر در مدرسه پیری است بقال وضوی میسازد و وضوی نه بر ترتیب مشروع اول دستهای
خود بشست بعد از آن پایها بعد از آن مسح سر کشید بعد از آن روی بشست
با خود گفتم عجب ازین پیر درین سن در دیار اسلام بر در مدرسه در میان
فقهای مسلمانان وضو میسازد نه بر ترتیب مشروع آن پیر در من نگریست
و گفت ای عمر بر تو در مصر هیچ فتح نمی شود فتحی که ترا دست دهد بر زمین حجاز
در مکه خواهد بود قصد آنجا کن که وقت فتح تو رسیده است دانستم که وی از

اولیاء الله است و مراد وی ازان وضوی غیر مرتب اظهار جهل و تلبیس و ستر حال
بود پس پیش وی بنشستم و گفتم ای سیدی من کجا و مکه کجا غیر موسم حج است
و هیچ رفیق همراه نیست بدست خود اشارت کرد و گفت اینک مکه پیش
روی تست نظر کردم مکه را دیدم وی را بگذاشتم و روی بمکه نهادم و مکه از
نظر من غایب نشد تا بآنجا درآمدم و ابواب فتح بر من گشاده شد و آثار آن
مترادف گشت در کوهها و وادیهای مکه سیاحت میکردم تا آنکه بوادی
مقیم شدم که ازانجا تا مکه ده شبانروز راه بود و صلوة خمس را در حرم شریف
بجماعت حاضر می شدم و با من در شدن و آمدن سبعی عظیم الخلقه همراهی میکرد
و چون اشتر زانو در می آمد و میگفت یا سیدی ارکب و من هرگز سوار نشدم
پانزده سال برین بگذشت ناگاه آواز آن شیخ بقال بگوش من آمد که تعال
الی القاهرة احضر وفاتی بتعجیل تمام بوی آمدم دیدم که محتضر است بر وی
سلام کردم وی نیز بر من سلام گفت و دیناری چند بمن داد که باین تکفین و تجهیز
من کن و حمالان تابوت مرا هر یک دیناری بده بعد ازان موضع ببر از قرافه و میگویند
که همان موضع است که اکنون قبر شیخ ابن الفارض آنجاست پس گفت تابوت مرا

یعنی ای عمر بیا بقاهره که مصر است
و در وفات من حاضر شو

دران موضع بنه

دران موضع بنه و منتظر می باش که مردی از کوه فرود آید با وی بر من نماز گزار
آنگاه منتظر باش تا خدای تعالی چه کند چون وی وفات کرد بوصیت وی عمل کردم
و تابوت وی را دران محل که گفته بود بنهادم دیدم که مردی از کوه فرود آمد
چون مرغ شتابان و ندیدم که پای وی بر زمین فرود آمده باشد و وی را شناختم
شخصی بود که پیاده در بازارها میگشت و مردم با وی مسخرگی میکردند و قفای
سیلی میزدند پس گفت ای عمر پیش رو تا بر وی نماز گزاریم پیش رفتم دیدم که میان
زمین و آسمان مرغ سبز و سفید با با نماز میگزارند و چون از نماز فارغ شدیم
یک مرغ سبز عظیم الخلقه از میان ایشان فرود آمد و در زیر پای تابوت وی بنشست
و تابوت وی را فرو برد و با دیگر مرغان بپیوست و همه تسبیح گویان می پریدند تا از نظر
غایب شدند من ازان حال تعجب کردم آن مرد گفت یا عمر اما سمعت ان ارواح الشهداء
فی جوف طیر خضر تسرح فی الجنة حیث شاءت هم شهداء السیوف و اما شهداء
المحبة کلهم احیاء ارواحهم فی جوف طیر خضر و هذا الرجل منهم یا عمر من نیز از
ایشان بودم از من زلتی در وجود آمد مرا از میان ایشان براندند و اکنون
در بازارها مرا قفا میزنند و بران زلت تادیب میکنند و مراد او بآن مشتمل بر عیون

معارف و ضمن لطایف که یکی از قصاید آن قصیدهٔ تائیه است که هفتصد و
پنجاه بیت است کم یا بیش وقد اشتهرت هذه القصیدة بین مشایخ الصوفیة
وغیرهم من الفضلاء علی الحقیقة آنچه بعد از سیر و سلوک تمام درین قصیده از حقایق
علوم دینیه و معارف یقینیه از ذوق خود و از ذوق کاملان اولیا و اکابر
محققان مشایخ روح الله تعالی ارواحهم جمع کرده است در چنین نظمی رایق
فایق گفته اند که کس دیگر را میسر نشده است و میسور هیچ کس از اهل فضل و هنر
بل که مقدور اکثر نوع بشر نتواند بود شعر عن کل لطف فیه لفظ کاشف •
فی کل معنی فیه حسن باهر • بحر ولکن الطفاده عنبر • مزن ولکن العیون
جواهر • شیخ رضی الله عنه فرموده است که چون قصیدهٔ تائیه گفته شد رسول ا
صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم فرمودند که یا عمر ما سمیت قصیدتک گفتم یا رسول الله
آن را لوایح الجنان و روایح الجنان نام کردم فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم
لا بل سمها نظم السلوک فسمیتها بذلک و حکایت کرده اند از اصحاب وی
که گفتند وی این قصیده را نه بر قاعدهٔ شعرا گفته بلکه گاهی وی را جذبه می رسید و روزها
هفته یا ده روز حواسش از خواس غایب می شد و چون بخود حاضر می شد املا میکرد

سی بیت یا چهل بیت

سی بیت یا چهل بیت یا پنجاه آنچه خداوند سبحانه در آن غیبت بروی فتح کردی بعد از
ترک آن میکرد تا آن وقت که مثل آن حالت معاودت میکردی شیخ شمس الدین ایکی
رحمه الله که از اصحاب شیخ صدر الدین قونوی است رحمه الله و شیخ الشیوخ وقت خود
بود گفته است که در مجلس شیخ یعنی شیخ صدر الدین علما و طلبهٔ علم حاضر می شدند و در
انواع علوم سخن میگذشت و ختم مجلس به بیتی از قصیده نظم السلوک می شد و حضرت شیخ
بران بزبان مبارک سخنان غریب و معانی لطیف میفرمود که فهم آن نتوانستی کرد
مگر کسی که از اصحاب ذوق بودی و گاه بودی که در روز دیگر گفتی که دران بیت معنی
دیگر بر من ظاهر شده است و معنی غریب تر و دقیق تر از پیشتر بگفتی و بسیار میگفتی
که صوفی می باید که این قصیده را یاد گیرد و با کسی که فهم آن کند معانی آن را شرح کند
و هم شیخ شمس الدین گفته است که شیخ سعید فرغانی تمام همت خود را بر فهم آنچه
حضرت شیخ میفرمود آورده بود و آن را تعلیق میکرد اولا آن را بفارسی شرح کرد
و ثانیا بعربی و آن همه از برکت انفاس حضرت شیخ ما است شیخ صدر الدین قدس سره
قال الامام الیافعی رحمه الله وقد احسن یعنی الشیخ ابن الفارض قدس سره فی وصفه
راح المحبة فی دیوانه المشتمل علی لطایف المعارف والسلوک والمحبة والشوق والوصل

وغیر ذلک من الاصطلاحات فی العلوم الحقیقیة المعروفة فی کتب مشایخ الصوفیة
ومن ذلک وصفه لها فی هذا البیت المشهور شعر هنیئاً لاهل الدیر کم سکروا بها
وما شربوا منها ولکنهم همّوا ٭ علی نفسه فلیبک من ضاع عمره ٭ ولیس له فیها نصیب
ولا سهم ٭ وقال ایضاً من المشهور انه وقع للشهاب الدین سهروردی قدس سره
قبض فی بعض حجاته فاتاه الیه الشیخ الناظم قدس سره فاستنشده الشیخ شهاب الدین
من قریضه فانشده الشیخ الناظم قصیدته واستمر فی انشادها الی ان قال شعر اهلاً
بما لم اکن اهلاً بموقعه ٭ قول المبشر بعد الیاس بالفرج ٭ لک البشارة فاخلع
ما علیک فقد ذکرت ٭ ثم علی ما فیک من عوج ٭ فقام الشیخ شهاب الدین
فتواجد ومن عنده من شیوخ الوقت الحاضرین وکان المجلس عامراً بالشیوخ
احلا وسادة من الاولیاء فخلع علیه هو والحاضرون قیل اربعمائة خلعة وقتی از
شیخ ابن الفارض هفوه صادر شد ویرا بدان مواخذه کردند وقبض عظیم نزدیک بود
که روح وی مفارقت کند واقع شد این بیت جریری بخواند شعر من ذا الذی ما ساء قط
ومن له الحسنی فقط ٭ شنید که درمیان آسمان وزمین کسی میگوید اما شخص ویرا ندید شعر
محمد الهادی الذی ٭ علیه جبریل هبط ٭ شیخ برهان الدین جعبری قدس سره

الحسنی

گفته

گفته است که در نواحی جعبر بودم در سیاحت وبا خود حدیث التذاذ بغنا در محبت میکردم
ناگاه مردی چون برق خاطف بگذشت واین بیت میخواند شعر فلم تهونی ما لم تکن
فی فانیاً ٭ ولم تفن ما لم تجتلی فیک صورتی ٭ دانستم که آن نفس محبی است دربا
بجستم و ویرا بگرفتم و گفتم این نفس از کجا بتو رسیده است گفت این از نفس برادرم
شرف الدین ابن الفارض است گفتم اکنون وی کجاست گفت پیش از این نفس
وی از حجاز می شنیدم اکنون از جانب مصر می آید حال وی محتضر است ومامور شدم
بآنکه در وقت انتقال وی حاضر باشم وبر وی نماز گذارم اکنون بسوی وی
میروم وبسوی مصر متوجه شد من نیز متوجه شدم وبوی آن بوی یافتم ودر عقب
وی میرفتم تا بر شیخ ابن الفارض در آمدم وی محتضر بود گفتم السلام علیک ورحمة الله
وبرکاته گفت وعلیک السلام یا ابراهیم بنشین وبشارت باد ترا که از زمرهٔ
اولیاء خدای سبحانه وتعالی گفتم یا سیدی میدانم که این بشارت از حضرت
حق است سبحانه که بر زبان تو میگذرد اما میخواهم که جهت آنرا بدانم تا دل من از آن
اطمینان یابد گفت نام تو ابراهیم است ومرا از سر مقام ابراهیمی که گفت ولکن لیطمئن
قلبی نصیبی هست گفت از خدای تعالی درخواستم که در وقت انتقال من جماعتی

از اولیاء الله حاضر باشند و تو حاضر شدی پس لابد تو از ایشان باشی بعد از آن
دیدم که هیئت وی متبدل شد چون آن نظر کرد گفت آه و گریه عظیم بر گرفت
و رنگ وی تغیر پذیرفت و این ابیات خواندن گرفت شعر ان کان منزلی فی الحب
عندکم ما قد رایت فقد ضیعت ایامی امنیة ظفرت روحی
بها زمنا الیوم احسبها اضغاث احلام من گفتم ای سیدی این مقام
بزرگست گفت ای ابراهیم رابعه عدویه که زنی بوده گفته است وعزتك ما
عبدتك خوفا من نارك ولا رغبة فی جنتك بل کرامة لوجهك الکریم
ومحبة فیك و این مقام نه آن مقام است که من از او طلب کردم و عمر در جست و
جوی آن بسر بردم پس بعد از آن آرام گرفت و خندان شد و بر من سلام کرد و وداع
کرد و گفت در تجهیز من با جماعت حاضر باش و بر من نماز گذار و سه روز بر سر قبر من
باش بعد از آن ببلاد خود رو و بعد بمخاطبه و مناجات مشغول شد شنیدم که قایل
میگفت که آواز وی شنیدم اما شخص وی را ندیدم با عمر فما ترودم وی گفت
شعر اروم وقد طال المدی منك نظرة وکم من دماء دون مرماء طلت
بعد از آن خندان گشاده روی بحق پیوست دانستم که مقصود وی بیافتند و مراد وی

در کنارش نهادند

در کنارش نهادند و هم شیخ ابراهیم جعبری گفته است که در وقت انتقال
وی جمعی کثیر از اولیاء الله حاضر بودند بعضی را می شناختم و بعضی را نمی شناختم
از انجمله عزیزی بود که بسبب معرفت من بوی شده بود و من در عمر خود جانوری
بزرگوارتر از آن ندیده بودم مرغان سفید و سبز بر سر وی پرواز میکردند
و مردم بسیار بر جبل آن گرد آمده بودند و روح مقدس حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم حاضر آمده بود و بر وی نماز میکرد و ارواح انبیا و اولیاء انس و جن
طایفه بعد طایفه اقتدا بان حضرت کرده بر وی نماز میکردند و من با هر طایفه
نماز میگزاردم بدین سبب دفن وی تاخیر یافت و تا آخر روز کشید و هر کسی که دران
سخن میگفتند بعضی میگفتند این در حق وی ادبی است که در محبت دعوی تقدم
پس بلند میکرد و بعضی غیر آن میگفتند و همه از سر کار محجوب بودند الا من تا انکه
چون آخر روز وی را دفن کردند بمقتضای وصیت وی سه روز آنجا اقامت
کردم بسی احوال عجیب و غریب مشاهده افتاد که عقول طاقت ادراک آن نیست
وقتی شیخ برهان الدین مذکور با جمعی از کبار بزیارت وی رفته بودند دیدند
که خاک بسیار گرد قبر وی در آمده و گرد بران نشسته این بیت بخواند شعر مساکین

اهل العشق حتی قبورهم ٭ علیها تراب الذل بین المقابر ٭ بعد از آن خاکها
وگردها برفتند و بدامن مبارک خود می بردند تا حوالی قبور را پاک ساختند توفی
رضی الله عنه فی الثانی من جمادی الاولی سنه اثنین وثلثین وخمسمایه ابراهیم بن معضاد
الجعبری قدس الله سره کنیت وی ابو اسحق است صاحب آیات ظاهره و مقامات
فاخره بوده است مشرب وی محو کلی و نفی وجود و افلاس و اندهاش بوده است
شیخ عبد القادر گیلانی قدس الله سره گفته شعر انا بلبل الافراح املأ دوحها
طربا وفی العلیا باز اشهب ٭ و شیخ ابراهیم در مقابل آن چنین گفته شعر اما
من دالمرحاض املأ بیره ٭ نتنا وفی البیداء کلب اجرب ٭ روزی یکی از سالکان
وی در آمد و گفت دو بیت شنیدم که مرا بسیار خوش آمده است گفت کدام است
بر خواند که شعر وقایله انقضت عمرک مسرفا ٭ علی مسرف فی تیهه و دلاله ٭
فقلت لها کفی عن اللوم اننی ٭ شغلت به عن هجره و وصاله ٭ چنین گویند که چون
اجل وی نزدیک شد بموضع قبر خود آمد و گفت یا قبیر قد جاءک زبیر و آنجا مقیم شد
تا آنکه وی را مرضی و علتی باشد و عنقریب بجوار رحمت حق پیوست فی سنه سبع و ثمانین
وستمایه شیخ محیی الدین محمد بن العربی قدس الله سره وی قدوه قایلان

بوحدت وجود

بوحدت وجود است و بسیاری از فقها و علماء ظاهر در وی طعن کرده اند و گروهی
و جماعتی از صوفیه وی را بزرگ داشته اند فنحن نعظمه تعظیما و ندع الکلام فی حاله کما
وصفوه بعلو المقامات واخبروا عنه بما یطول ذکره من الکرامات هکذا ذکره
الامام الیافعی رحمه الله فی تاریخه و وی را اشعار لطیف غریب است و اخبار نادر عجیب
مصنفات بسیار دارد یکی از کبار مشایخ بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است
و در آنجا آورده که مصنفات حضرت شیخ از پانصد زیاده است و حضرت
شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رساله در فهرست مصنفات خود نوشته است
و در آنجا زیاده از دویست و پنجاه کتاب را نام برده بیشتر در تصوف
و بعضی در غیر آن و در خطبه آن رساله فرموده که قصد من در تصنیف این کتب
نه چون سایر مصنفان تصنیف و تالیف بود بلکه سبب بعضی تصنیفات آن بود
که مرا من از حق سبحانه امری واقع می شد که نزدیک بود که مرا بسوزد و خود را
به بیان بعضی از آن مشغول می ساختم و سبب بعضی دیگر آنکه در خواب یا در مکاشفه
از جانب حق سبحانه و تعالی بآن مامور می شدم و در تاریخ امام یافعی رحمه الله
مذکور است که گفته اند وی را با شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره اتفاق ملاقات

بلکه

واجتماع افتاده است و هر یک از ایشان در دیگری نظر کرده و بی آنکه از یکدیگر
مفارقت نموده اند بی آنکه در میان ایشان کلامی واقع شود بعد از آن وی را از حال
شیخ شهاب الدین قدس سره پرسیدند گفت رجل مملو من قرنه الی قدمه
من نور السنة و شیخ شهاب الدین را قدس سره از حال وی پرسیدند گفت
هو بحر الحقایق و نسبت خرقهٔ وی در تصوف بیک واسطه بشیخ محیی الدین عبد القادر
گیلانی قدس الله سره میرسد و نسبت دیگر وی در خرقه بخضر علیه السلام میرسد
بیک واسطه قال رضی الله عنه لبست هذه الخرقة المعروفة من ید ابی الحسن علی
بن عبد الله بن سلام ببستانه بالمقلی خارج الموصل سنة احدی و ستمائة
و لبسها ابن جامع من ید الخضر علیه السلام فی الموضع الذی البسنیها ابن
جامع علی تلک الصورة من غیر زیادة و نقصان و نسبت دیگر وی بخضر بی
واسطه قال رضی الله عنه صحبت انا و الخضر علیه السلام و تادبت به و اخذت عنه
فی وصیة اوصانیها شفاها التسلیم لمقالات الشیوخ و غیر ذلک و رایت منه ثلثة
اشیاء من خرق العواید رایته یمشی علی البحر و طی الارض و رایته یصلی فی الهواء
و اعظم اسباب طعن طاعنان در وی کتاب فصوص الحکم است و اهمّا منشأ طعن

طاعنان یا تقلید و تعصب است یا عدم اطلاع بر مصطلحات وی یا غموض معانی
و حقایقی که در مصنفات خود درج کرده است و آن مقدار معارف و حقایق
که در مصنفات وی بتخصیص در فصوص و فتوحات اندراج یافته است در هیچ کتاب
یافته نمیشود و از هیچکس از این طایفه ظاهر نشده است و این فقیر از حضرت خواجه
برهان الدین ابو نصر پارسا قدس سره چنین استماع دارد که میگفت والد ما
میفرمود که فصوص جان است و فتوحات دل و هر جا که والد بزرگوار ایشان
در کتاب فصل الخطاب قال بعض کبراء العارفین گفته است مراد بآن حضرت
شیخ است قدس سره روی الشیخ مؤید الدین الجندی فی شرحه لفصوص الحکم
عن شیخه الشیخ صدر الدین القونوی قدس سره انه روی عن الشیخ رضی الله عنه
انه قال لما وصلت الی بحر الروم من بلاد اندلس عزمت علی نفسی ان لا ارکب البحر
الا بعد ان اشهد تفاصیل احوالی الظاهرة و الباطنة الوجودیة مما قدر الله سبحانه
علی و لی و منی الی آخر عمری فتوجهت الی الله سبحانه بحضور تام و شهود عام
و مراقبة کاملة فاشهدنی الله سبحانه جمیع احوالی مما یجری ظاهرا و باطنا
الی آخر عمری حتی صحبت ابیک اسحق بن محمد و صحبتک و احوالک و علومک و اذواقک

ومقاماتك وتجلياتك ومكاشفاتك وجميع حظوظك من الله تعالى ثم ركبت البحر على
بصيرة ويقين وكان ما كان ويكون من غير اخلال او اختلال وهم در فتوحات
آورده است حكايت از حال خود رضي الله عنه ولقد آمنا بالله وبرسوله وبما جاء
به مجملا ومفصلا مما وصل الينا من تفصيله ومالم يصل الينا اولم يثبت عندنا
فنحن مؤمنون بكل ما جاء به في نفس الامر اخذت ذلك عن ابوي اخذ تقليد
ولم يخطر لي ما حكم النظر العقلي فيه من جواز واحالة ووجوب فعملت على ايماني
بذلك حتى علمت من اين آمنت وبما ذا آمنت وكشف الله تعالى عن بصري وبصيرتي
وخيالي فرايت بعين البصر ما لا يدرك الا به ورايت بعين البصيرة ما لا يدرك الا به
ورايت بعين الخيال ما لا يدرك الا به فصار الامر لي مشهودا والحكم المتخيل المتوهم
بالتقليد موجودا فعلمت قدر من اتبعته وهو الرسول المبعوث الي محمد صلى الله
عليه وسلم وشاهدت جميع الانبياء كلهم من آدم الى محمد صلى الله عليه وسلم
واشهدني الله تعالى المؤمنين كلهم حتى ما بقي منهم من احد ممن كان ويكون الى يوم
القيمة خاصتهم وعامتهم فرايت مراتب الجماعة كلها فعلمت اقدارهم واطلعت على
جميع ما آمنت به مجملا مما هو في العالم العلوي وشهدت ذلك كله فما زحزحني علم ما رايته

وعاينته من ايماني فلم ازل اقول واعمل ما اقوله واعمله لقول النبي صلى الله عليه
وسلم لا العلمي ولا العيني ولا الشهودي فواخيت بين الايمان والعيان
وهذا عزيز الوجود في الاتباع فان مزلة الاقدام للاكابر انما يكون
هنا اذا وقعت المعاينة لا وقع بالايمان فيعمل على عين لا على ايمان
فلم يجمع بينهما ففاته من الكمال ان يعرف قدره ومنزلته فجهل نفسه فيعمل
على المشاهدة والكامل من عمل على الايمان مع ذوق العيان وما انتقل ولا
اثر فيه العيان وما رايت لهذا المقام ذائقا بالحال وان كنت اعلم ان له
رجالا في العالم لكن ما جمع الله بيني وبينهم في رؤية اعيانهم واسمائهم فقد
يمكن ان اكون منهم رايت وما جمعت بين عينه واسمه وكان سبب ذلك اني
ما علقت نفسي قط الى جانب الحق ان يطلعني على كون من الاكوان ولا حادثة
من الحوادث وانما علقت نفسي مع الله ان يستعملني فيما يرضيه ولا يستعملني
فيما يباعدني عنه وان يخصني بمقام لا يكون لمتبع اعلى منه ولو اشركني فيه
جميع من في العالم لم اتأثر لذلك فاني عبد محض لا اطلب التفوق على عباده بل جعل الله
في نفسي من الفرح اني اتمنى ان يكون العالم كله على قدم واحدة في اعلى المراتب

فخصّني الله بخاتمة امر لم يخطر لي ببالي فشكرت الله تعالى بالعجز عن شكره مع توفيتي
حقه وما ذكرت من حالي للفخر لا والله وانما ذكرته لامرين الامر الواحد لقوله تعالى
واما بنعمة ربك فحدث واي نعمة اعظم من هذه والامر الآخر ليسمع صاحب همة
فتحدث فيه همة لاستعمال نفسه فيما استعملتها فينال مثل هذا فيكون معي وفي
درجتي وانه لا ضيق ولا حرج الا في المحسوس شيخ صدر الدين قدس سره
در كتاب فكوك ميفرمايد كه شيخ ما ناظر بود مخصوص كه چون خواستي كه بر حال كسي اطلاع
يافتي بوي نظر كردي واز احوال اخروي ودنيوي وي خبر كردي در باب چهل و
چهارم از فتوحات مذكورست كه شيخ ميگويد كه وقتي مرا از من بستدند
روزگاري بر من گذرانيدند كه نماز ميگذاردم بجماعت وامام بودم وجميع
اعمال نماز چنانكه مي بايست بجاي آوردم ومرا از آن هيچ شعوري نه بجماعت
ونه بمحل آن ونه بهيچ چيز از عالم محسوس وباين كه ميگويم مرا بعد از افاقت
خبر كردند نه بخود ميدانم هرچه از من واقع شده بود چون حركات نايم بود كه از وي صادر
ميشود ووي از آن آگاه نه دانستم كه حق سبحانه وتعالى وقت مرا از من محفوظ
داشته بود با من چنان كرده بود كه با شبلي كرده بود كه وي را در اوقات نماز بوي

باز ميدادند

باز ميدادند اما نميدانم كه وي را بآن شعوري بود يا نه آنرا كه جنيد قدس سره
گفت الحمد لله الذي لم يجعل عليّ من ذنب وهم در فتوحات مذكورست كه حضرت
شيخ اين بيت فرموده بودند كه شعر يا من يراني ولا اراه . كم ذا اراه ولا يراني
يكي از اصحاب گفت چون گفته كه لا يراني وميداني كه ترا مي بيند بر سبيل بديهه گفت
شعر يا من يراني مجرما ولا اراه آخذا . كم ذا اراه منعما ولا يراني لائذا . وهم
در فتوحات آورده است كه بعد از نماز جمعه طواف ميكردم شخصي ديدم كه طواف
ميكند كه وي كسي را زحمت نميكرد ونه كسي وي را در ميان دو كس در مي آمد كه ايشان را
از هم جدا نميكرد دانستم كه روحي است متجسد شده سر راه وي را بگرفتم و بر وي
سلام كردم جواب من باز داد وبا وي همراهي كردم وميان ما سخنان واقع
شد دانستم كه احمد سبتي است از وي پرسيدم كه چرا از روزهاي هفته روز
شنبه را بكسب تخصيص كردي گفت از آن جهت كه خداي تعالى روز يكشنبه را ابتداي
خلق عالم كرد ودر جمعه فارغ شد پس در اين شش روز كه وي در كارها بود ما
در كار وي بوديم وبراي حفظ نفس خود كاري نكرديم چون يكشنبه آمد آنرا
براي خود گردانيديم ودر وي بكسب مشغول بوديم از براي قوت آن شش روز

دیگر از وی پرسیدم که در وقتی تو قطب زمان که بود گفت من بودم پس مرا وداع
کرد و برفت چون بآنجا که می‌نشستم باز آمدم یکی از اصحاب من گفت که مردی
غریب دیدم که در مکه ویرا ندیده بودم با تو در طواف سخن میکرد که بود آن
و از کجا آمده بود قصه را باز گفتم حاضران تعجب کردند و هم در فتوحات می‌آرد
که یکی از مشایخ را گفتند که دختر فلان پادشاه که خلق را از وی منفعت بسیار است
و نسبت بشما اخلاص و اعتقاد تمام دارد بیمار است بآنجا می‌باید رفت
شیخ بآنجا رفت شوهر وی استقبال کرد شیخ را ببالین وی آورد دید که
در نزع است گفت زودتر ویرا دریابید پیش از آنکه برود شوهرش
گفت چون دریابیم او را گفت ویرا باز خرید دیت کامل ویرا آوردند
نزع و رنج جان کندن در توقف افتاد دختر چشم باز کرد و بر شیخ سلام
کرد شیخ ویرا گفت ترا هیچ باک نیست ولیکن اینجا دقیقه ایست بعد
از آنکه ملک الموت نازل شد خالی باز نمیگردد و جان میستاند بدلی ترا از وی
خلاص کردیم این زمان از حق خود مطلبید باز نخواهد گشت مگر آنکه جانی قبض کند
تو اگر زنده باشی خلق را از تو آسایش بسیار است و شما عظیم القدری و فدای تو

نمی‌شاید جز عظیم القدری مرا دختریست که دوست‌ترین دختران منست نزدیک من
ویرا فدای تو می‌سازم بعد از آن روی بملک الموت کرد و گفت آنکه جانها بری
بنزدیک پروردگار خود میبری جان دختر مرا بگیر بدل وی که ویرا از خدا تعالی
باز خریدم بعد از آن شیخ پیش دختر خود رفت و او را هیچ بیماری نه گفت ای
فرزند روح خود بمن بخش زیرا که تو قایم مقام دختر پادشاه نمی‌توانی بود در منفعت
ای پدر جان من در حکم تست ملک الموت را گفت جان ویرا بگیر در حال دختر شیخ
بیفتاد و بمرد پس شیخ رضی الله عنه میگوید که نزد ما آنست که از آنکه چیزی بر نهند
و جان مریض را باز خرند جایز نیست و لازم نیست که در عوض جان دیگر بر نهند
زیرا که ما از خود این مشاهده کردیم که جان کسی را خریده‌ایم و هیچ جان در عوض
ندادیم و هم در فتوحات می‌آرد که در سنهٔ ست و ثمانین و خمسمایه در مجلس
حاضر شد یکی از علما که بر مذهب فلاسفه رفتی و اثبات نبوت چنانکه مسلمانان
کنند نکردی و انکار خوارق عادات و معجزات انبیا علیهم السلام کردی
اتفاقا فصل زمستان بود و در مجلس منقل آتش افروخته بود منکر آن فلسوف گفت
که عامه میگویند که ابراهیم علیه السلم در آتش انداختند و نسوخت و این محال است

زیرا که آتش بالطبع محرق است مر اجسام قابله را برین بنیاد تاویل کرد و گفت
مراد به آتش در قرآن آتش غضب نمرود است و مراد به آتش ابراهیم در آن آتش
آنست که آن غضب بروی واقع شد و مراد بآنکه آن آتش وی را نسوخت
آنکه غضب او روی را نبود بجهت غلبه ابراهیم بروی به دلیل و حجت و چون
آن فلسفی از کلام خود فارغ شد بعضی از حاضران مجلس که ظاهر آنست
که شیخ بآن حوذر را بخواهد گفت چه میگویی که تراصدق آنچه خدای تعالی
گفته است که آتش را با ابراهیم علیه السلام برد و سلام کرد نمایم بنمایم و مقصود
من ازین رفع انکار معجزه ابراهیم است علیه السلام نه اظهار کرامت خود آن منکر
گفت که این میتواند بود گفت این آتش که درین منقل است همان آتش است
که میگویی بالطبع محرق است گفت بلی آنست منقل را برداشت و آن اشتعال را
در دامن آن منکر ریخت و مدتی بگذشت خود بهر طرف میگردانید جامه وی
نسوخت باز آتش را در منقل و منکر را گفت دست خود در ابیار چون دست وی
نزدیک آتش رسید بسوخت پس گفت روشن شد که سوختن و ناسوختن آتش
بفرمان خداوند است سبحانه نه بمجرد طبع آن منکر اعتراف نمود و ایمان آورد

هم در فتوحات

وهم در فتوحات می آرد که شیخ ابو العباس حریری در سنه ثلث و ستمائه
در مصر با من گفت که با شیخ عبد الله قربانی در بازار مصر رفتیم و وی برای فرزند
صغیر خود قصریه خریده بود و قصریه ظرفی را گویند از مسینه که در آنجا بول کنند
جماعتی از قوم صالح بما پیوستند جای نشستیم که چیزی بخوریم خاطر بر آن
قرار گرفت که بجهت نان خورش هریسه شکر بگیریم ظرفی حاضر نبود گفتند
آن قصریه نوست و هیچ ناپاکی در آن نرسیده آن شربه را در آنجا کردند
چون بخوردیم و مردم پراکنده شدند با ابو عبد الله میرفتیم و قصریه در دست وی
والله که من و ابو عبد الله قربانی هر دو شنیدیم که از آن قصریه آواز آمد
بعد از آنکه اولیای خدای تعالی در من چیزی خورده اند من جایگاه
بول و ناپاکی نشوم سوگند بخدای که مجلس نخواهد بود از دست وی بجست و بر زمین
افتاد و خرد بشکست و از آن صورت حالی عجیب در ما تصرف کرد شیخ گفته رضی الله عنه
که با شیخ ابو العباس گفتم که شما از موعظه آن قصریه غافل شدید مقصود نه آنست که
شما توهم کردید بسیار از ظرفها که در آنجا کسانی که بهتر از شما بودند چیزی خورده اند
و جایگاه ناپاکی شده بلکه مقصود از آن تنبیه شما بوده است که بعد از آنکه دلهای

شما موضع معرفت خداوند سبحانه شده است می باید که آنرا مواضع اغیار نگردانید
و در آنجا چیزهای که خدای تعالی از آن نهی کرده است جای ننهید و آنکه گفته است
اشارت بآنست که می باید که پیش حق سبحانه همچنین بگفته باشید شیخ ابو العباس
انصاف داد که ما از آنچه تو فرمودی غافل بودیم و هم در فتوحات می آید که یکی از
ملوک بلاد تلمسان بوده است نام وی یحیی بن معان و در زمان
وی شیخی بود که وی را ابو عبدالله تونسی میگفتند از خلق منقطع گشته بود در
بیرون تلمسان در موضعی بعبادت مشغول می بود روزی از آن موضع بتلمسان
میرفت یحیی بن معان در خیل و حشم خود در راه بوی رسید وی را گفتند که این
ابو عبدالله تونسی است سر اسب باز کشید و بر وی سلام کرد جامهای فاخر در
بر داشت پرسید که ایها الشیخ با این جامها که من پوشیده ام نماز روا هست شیخ
بخندید یحیی گفت چرا میخندی گفت از نادانی و کم عقلی تو حال تو بحال سگی می ماند
که در مرداری افتاده باشد و از آن سیر بخورده و سر تا پای وی بخون و نجاست
آلوده باشد چون وی را بول آید پای خود را بر دارد که تا از آن بول رشاشه
بوی نرسد شکم تو از حرام پر بر آمده و مظالم عباد بر گردن تو مانده تو از آن

میپرسی که نماز

میپرسی که نماز تو درین جامها روا هست یا نه یحیی بگریست و از اسب فرود آمد
و ترک سلطنت کرد و ملازم شیخ شد چون سه روز پیش شیخ بود شیخ ریسمانی
بیرون آورد و گفت ایام مهمانی تمام شد برخیز و هیزم میکش و میفروش ریسمان
بستد و هیزم بر سر خود نهاد و ببازار می آورد مردم وی را بعد از سلطنت بآن
میدیدند میگریستند هیزم را میفروخت و مقدار قوت میگرفت و باقی را
صدقه میداد همیشه در شهر خود بود تا در گذشت وقتی که کسی از شیخ التماس
دعا کردی گفتی التماس دعا از یحیی کنید که وی از پادشاهی بزهد آمد شاید که
اگر من بآن مبتلا بودمی بزهد نیامدمی شیخ رکن الدین علاء الدوله
قدس سره بزرگی و کمال حضرت شیخ در بسیاری از مواضع حواشی فتوحات
اعتراف نموده است چنانچه در خطاب نوشته ایها الصدیق و ایها المقرب
و ایها الولی و ایها العارف الحقانی و این حواشی حال بخط وی بر کنار فتوحات
موجود است اما وی را در آن معنی که حضرت حق را وجود مطلق گفته است تخطئه بلکه
تکفیر کرده است و بعضی از اهالی عصر که سخنان هر دو شیخ را تتبع بسیار کرده اند
و بهر دو اخلاص و اعتقاد تمام داشته اند در بعضی از رسایل خود نوشته است که در تحقیق توحید

میان ایشان خلاف نیست و تخطیه و تکفیر شیخ رکن الدین مر شیخ را راجع بآن
معنی است که وی از کلام شیخ فهم کرده نه بآن معنی که مراد شیخ است زیرا که
وجود را سه اعتبار است یکی اعتبار وی بشرط شی که وجود مقید است و دوم
بشرط لا شی که وجود عام است سیم لا بشرط شی که وجود مطلق است آنکه شیخ
رضی الله عنه ذات حق سبحانه را وجود مطلق گفته است بمعنی اخیر است و شیخ رکن الدین
آنرا بر وجود عام حمل کرده و در نفی و انکار آن مبالغه نموده با وجود آنکه باطلاق وجود
ذات بمعنی اخیر اشارت کرده است چنانچه در بعضی رسایل فرموده است الحمد لله علی الایمان
بوجوب وجوده و تنزیهه عن ان یکون مقیداً محدوداً او مطلقاً لا یکون له بد مقید انتهی
و وجود چون مقید محدود نباشد و مطلق نباشد که وجود وی موقوف باشد
بر مقید است ناچار مطلق خواهد بود لا بشرط شی که هیچ یک از تقید و عموم مشروط
نباشد و قیود و تعینات شرط ظهور وی در مراتب نه شرط وجود وی فی حد ذاته
و نزاعی که شیخ رکن الدین علاء الدوله و شیخ عبد الرزاق کاشی قدس سرهما
پیش از این مذکور شد نیز از این قبیله تواند بود والله تعالی اعلم بالاسرار در رساله اقبالیه
مذکور است که درویشی در مجلس شیخ رکن الدین علاء الدوله پرسید که شیخ محی الدین العربی

که حق سبحانه را وجود مطلق گفته است در قیامت آن معاقب باشد باز فرمود که من
این نوع سخنان را قطعا نمیخواهم که بر زبان رانم کاشکی ایشان نیز نگفتندی
چه سخن مشکل گفتن روا نیست اما چون گفته شد ناچار تاویل باید کرد تا درویشان را
شبهه در باطن نیفتد و نیز در حق بزرگان بد اعتقاد نشوند من میدانم که شیخ
محی الدین اعرابی از این سخن آن خواسته است که وحدت را در کثرت ثابت کند
و وجه مطلق را گفته است تا معراج قوم را بیان تواند کرد که معراج دو است
یکی آنکه کان الله و لم یکن معه شیء دریافتن این آسانست دوم آنکه الان کما کان
و شرح این مشکل است او خواسته است ثابت کند که کثرت مخلوقات در وحدت حق
هیچ زیادت نکند و وجه مطلق در خاطر او افتاده است چون یک شق او بر یک
معنی راست بوده است و بر او خوش آمده است و از شق دیگر که نقصان لازم می
آید غافل مانده چون قصد وی اثبات وحدانیت بوده در حق تعالی از وی عفو کرده باشند
چه هر که از اهل قبله اجتهادی کرده است در کمال حق اگر خطا کرده است نیز نزدیک
من چون مراد اثبات کمال حق بوده است از اهل نجات خواهد بود و مصیب
از اهل درجات ولد الشیخ رضی الله عنه بمرسیه من بلاد اندلس لیلة الاثنین

السابع عشر من شهر رمضان سنة ستين وخمسمائة وتوفي ليلة الجمعة الثامنة والعشرين
من ربيع الآخر سنة ثمان وثلثين وستمائة بدمشق ودفن بظاهر دمشق بسفح جبل
قاسيون وحاليا بصالحیه مشهور است شیخ صدر الدین محمود بن اسحق
القونوی قدس سره کنیت وی ابو المعالی است جامع بوده است میان
جمیع علوم چه ظاهری وچه باطنی وچه عقلی وچه نقلی میان وی وخواجه نصیر الدین
طوسی از اسوله واجوبه واقع است ومولینا قطب الدین شیرازی در علم
حدیث شاگرد وی است کتاب جامع الاصول را بخط خود نوشته است
و بر وی خوانده وبآن افتخار میکرده واز بعض لطایف شیخ موید الدین
و مولینا شمس الدین ایکی وشیخ فخر الدین عراقی وشیخ سعید الدین
فرغانی قدس الله ارواحهم وغیر ایشان از اکابر در حجر تربیت وی بوده اند
ودر صحبت وی پرورش یافته اند وبا شیخ سعد الدین حموی قدس سره بسیار
صحبت داشته است واز وی سؤالات کرده شیخ بزرگ رضی الله عنه در آن
وقت که از بلاد مغرب متوجه روم بود در بعضی مشاهد خود بوقت ولادت
وی استعداد علوم وتجلیات واحوال ومقامات وهرچه در مدت عمر

و بعد از مفارقت

و بعد از مفارقت در برزخ و بعد از برزخ بوی گذشت و خواهد گذشت
مکاشف شد بل شهید احوال ولده الآتیین ومشاهدهم ومقاماتهم
وعلومهم وتجلیاتهم واسمائهم عند الله وحلیة کل واحد منهم واخلاقهم
واحوالهم وکل ما یجری لهم وعلیهم الی آخر اعمارهم وبعد المفارقة في
برازخهم وما بعدها وچون بقونیه رسید بعد از ولادت وی وبعد از
وفات پدرش مادرش بعقد نکاح شیخ در آمد ووی در خدمت وصحبت
شیخ تربیت یافت ووی نقاد کلام شیخ است ومقصود شیخ در مسئله
وحدت وجود بر وجهی که مطابق عقل وشرع باشد جز به تتبع تحقیقات
وی وفهم آن کما ینبغی میسر نمیشود ووی را مصنفات است چون تفسیر فاتحه
ومفتاح الغیب ونصوص وفکوک وشرح حدیث ودر کتاب نفحات الالهیه
که بسیاری از واردات قدسیه خود در آنجا ذکر کرده است وهر کس
میخواهد که بر کمال وی درین طریق فی الجمله اطلاعی یابد آنرا مطالعه کند
که بسی از احوال واذواق ومکاشفات ومنازلات خود در آنجا نوشته است
در آنجا میگوید که در سابع عشر شوال سنه ثلث وخمسین وستمائه در واقعه

طویله حضرت شیخ را دیدم که میان من و وی سخنان بسیار گذشت و در آثار
و احکام الهی سخنی چند میگفتم بیان من وی را بسیار خوش آمد چنانکه
روی وی از بشاشت آن درخشیدن گرفت سر مبارک خود را از ذوق
می جنبانید و بعضی ازان سخنان را اعاده میکرد و میگفت بلیغ بلیغ من گفتم
یا سیدی بلیغ توئی که ترا قدرت آن هست که آدمی را تربیت کنی و بجائی
رسانی که چنین چیزها دریابد و لعمری که اگر تو آنی ما سوای تو همه لاشی اند
و بعد ازان بوی نزدیک شدم و دست وی را ببوسیدم و گفتم مرا بتو یک حاجت
دیگر مانده گفت طلب کن گفتم میخواهم که متحقق شوم بکیفیت شهود دایم ابدی تو
مر تجلی ذاتی را و گفت اعنی بذلک حصول ما کان حاصلا من شهود التجلی الذاتی
الذی لا حجاب بعده و لا مستقر للکمل دونه گفت آری و سوال مرا اجابت کرد
و گفت آنچه تو خواستی مبذول باد که تو خود میدانی که مرا اولاد و اصحاب کثیرند
و بسیاری از ایشان را کشتم و زنده گردانیدم و مرد آنکه مرد و کشته شد آنکه کشته شد
و هیچکس را این معنی میسر نشد گفتم یا سیدی الحمد لله علی اختصاصی بهذه الفضیلة
اعلم انک تحیی و تمیت و سخنان دیگر گفتم که فرو گفتن آن نمی شاید آنگاه ازو رفته

درآمدم

در آمدم والمنة لله علی ذلک میان وی و مولانا جلال الدین رومی قدس سرهما
اختصاص محبت و صحبت بسیار بوده است روزی مجلسی عظیم بود و اکابر قونیه
جمع و شیخ صدر الدین بر صدر صفه بالای سجاده نشسته بود حضرت مولانا درآمد
شیخ سجاده خود بوی گذاشت مولانا ننشست گفت در قیامت چه جواب گویم
بر سجاده شیخ چرا نشستم شیخ فرمود که بر یک گوشه تو بنشین و بر یک گوشه من بنشینم
حضرت مولانا ننشست شیخ فرمود که سجاده که ترا بکار نیاید ما را نیز نشاید
سجاده را برداشت و دور انداخت حضرت مولانا پیش از وی وفات کرده است
و وصیت نماز جنازه بوی کرده است گویند شیخ شرف الدین قونوی از شیخ صدر الدین
پرسید که من این الی این و ما الحاصل فی البین شیخ جواب داد که من العلم
الی العین والحاصل فی البین تجدد نسبة جامعة بین الطرفین ظاهرة بالحکمین
شیخ مؤید الدین الجندی قدس الله سره وی از شاگردان و مریدان شیخ صدر الدین است
قدس الله سرهما جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی بعضی مصنفات
شیخ بزرگ را چون فصوص الحکم و مواقع النجوم شرح کرده است و ماخذ سایر شروح
فصوص شرح وی است و در آنجا تحقیقات بسیار است که در سایر کتب نیست

وکمال وی از آن معلوم میشود که وی گفته است که حضرت شیخ صدر الدین
خطبهٔ فصوص را از برای من شرح کرده است و در اثنای آن واردی غیبی
بر وی ظاهر شد و اثر آن ظاهر و باطن مرا فرو گرفت آنگاه در من تصرف
کرد و مضمون کتاب را بتمام در شرح خطبه معلوم من کرد آنست و چون
اینمعنی را از من دریافت گفت من نیز از حضرت شیخ درخواستم که کتاب
فصوص را بر من شرح کند خطبه را شرح کرد و در اثنای آن در من تصرف
کرد که مضمون تمام کتاب مرا معلوم شد پس باین حکایت مسرور شدم و دانستم
که مرا بهرهٔ تمام خواهد بود بعد از آن مرا فرمود که آنرا شرحی بنویس پس در حضور
وی اجلالا لقدره و ممتثلا للامر خطبه را شرح کردم و هم وی گفته در محل
بیان این معنی که کمل را قوت ظهور در جمیع مواطن هست بعد از مفارقت ازین
نشأه که در بغداد بودم شخصی در منزل من فرود آمده بود که دعوی آن بود که
مهدیست و از من بر آن دعوی گواهی طلبید من گفتم که پیش خدای تعالی
گواهی میدهم که تو مهدی نیستی و دروغ میگوئی با من معادات و دشمنی پیدا کرد
و جماعتی را از ملاحده و نصیریه جمع کرد و ایشان را بایذای من دلالت کرد ناگاه

ناگاه شیخ بزرگ

بروحانیت شیخ بزرگ شیخ محیی الدین بردم و بجمعیت تمام متوجه وی شدم دیدم
که ظاهر شد و بیک دست خود هر دو دست آن مدعی را گرفت و بیک دست هر دو
پای ویرا گرفت و گفت بر زمینش زنم گفتم یا سیدی حکم و فرمان تراست
پس بازگشت و برفت من برخاستم و بمسجد رفتم آن مدعی را با اتباع خود
بقصد ایذای من اجتماع کرده بودند من بایشان التفات نکردم و پیش
محراب رفتم و نماز خود بگذاردم و ایشان هیچ دست بر من نیافتند و شر
ایشانرا خدای تعالی از من بگردانید بعد از آن آن مدعی بر دست من توبه
کرد و مسافر شد و هم وی گفته که از شیخ خود شیخ صدر الدین شنیدم
که شیخ بزرگ را با خضر علیه السلام اتفاق ملاقات افتاد گفت از برای
موسی بن عمران علیه صلوات الرحمن هزار مسئله از آنچه از اول ولادت
وی تا زمان اجتماع بر وی گذشته بود مهیا ساخته بودم وی بر سه مسئله از آن
صبر نتوانست کرد اشارت بآنمعنیست آنچه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
فرموده است که لیت اخی موسی سکت حتی یقص علینا من انبائهما ویرا در طریق
شیخ ابن الفارض قدس سره در بیان حقایق و معارف اشعار عربی لطیف است

از انجمله است این دو بیت که شیخ فخر الدین عراقی در کتاب لمعات آورده است
البحر بحر علی ما کان فی قدم ۰ ان الحوادث امواج وانهار ۰ لا یحجبنک
اشکال تشاکلها عمن تشکل فیها فهی استار ۰ واین بیت دیگر نیز از ابیات است
هو الواحد الموجود فی الکل وحده ۰ سوی انه فی الوهم سمی بالسوی ۰ وهما
دو بیت از قصیده تائیه شیخ ابن الفارض اجوابی گفته است وازان قصیده این دو بیت
فما انفك برضائی بکل محبة ۰ وما زالت اهواه بکل مودة ۰ فممتنع عنه
انفصالی وواجب وصالی بلا امکان بعد وقربه ۰ شیخ سعید الدین فرغانی
قدس الله سره وی از کمل ارباب عرفان واکابر اصحاب ذوق و وجدان بوده است
هیچکس مسایل علم حقیقت را چنان مضبوط و مربوط بیان نکرده است که وی
در دیباچه شرح قصیده تائیه فارضیه کرد اولا آنرا بعبارت فارسی شرح
کرده بوده است و بر شیخ خود شیخ صدر الدین قونوی قدس سره عرض فرموده
شیخ آنرا استحسان بسیار کرده ودران باب چیزی نوشته وشیخ سعید آن
نوشته را بعینه بر سبیل تیمن و تبرک در دیباچه شرح فارسی خود درج کرده است
وثانیا از برای تعمیم وتتمیم فایده آنرا بعبارت عربی نقل کرده است وفواید دیگر

بران مزید ساخته جزاه الله تعالی عن الطالبین خیر الجزاء وی را تصنیف دیگر است
مسمی بمناهج العباد الی المعاد در بیان مذاهب ایمه اربعه رضوان الله علیهم
در مسایل عبادات وبعضی از معاملات که سالکان این طریق را از ان چاره نیست
ودر بیان اداب طریقت که بعد از تصحیح احکام شریعت سلوک راه حقیقت
بی آن میسر نیست والحق آن کتابیست بس مفید که مالا بد هر طالب و مرید است
ودر انجا آورده است که انتساب مریدان بمشایخ بسه طریق است یکی بخرقه
ودوم بتلقین سیوم بصحبت و خدمت و تادب بآداب آن و خرقه دو است
خرقه ارادت وآنرا جز از یک شیخ پوشیدن روا نباشد دوم خرقه تبرک
وآن از جهت تبرک از مشایخ بسیار پوشیدن روا باشد و در بیان خرقه ارادت
خود گفته است که وی خرقه پوشیده از شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی
قدس الله روحه و وی از شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی و وی از عم خود
قاضی وجیه و وی از پدر خود ابو محمد عمویه و اخی فرج زنجانی دست بهر یک
در پوشیدن خرقه مشارکست آن دیگر با ابو محمد از احمد اسود دینوری
خرقه پوشیده و وی از ممشاد دینوری و وی از ابو القاسم جنید واما اخی فرج

از ابو العباس نهاوندی و وی از ابو عبد الله خفیف و وی از ابو محمد رویم و وی
از جنید بغدادی رضی الله عنهم و شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه
نسبت خرقه را تا با ابو القاسم جنید بیش اثبات نکرده است و از جنید تا مصطفی
صلی الله علیه و سلم بصحبت نسبت داده است نه بخرقه و اما شیخ مجد الدین بغدادی
قدس الله سره در کتاب تحفة البررة آورده است که نسبت خرقها متصل است به پیغمبر
صلی الله علیه و سلم بحدیث درست متصل معنعن و فرموده است که مصطفی صلی الله علیه
و سلم خرقه پوشانید مر امیر المؤمنین علی را کرم الله وجهه و وی مر حسن بصری
را و کمیل ابن زیاد را و کمیل مر عبد الواحد بن زید را و وی مر ابو یعقوب نهرجوری
را و وی مر عمرو بن مکی را و وی مر ابو یعقوب طبری را و وی مر ابو القسم رمضان
و وی مر ابو العباس بن ادریس را و وی مر داود خادم را و وی مر محمد ماکیل
و وی مر شیخ اسمعیل قصری را و وی مر شیخ نجم الدین کبری را و وی مر این فقیر
یعنی مجد الدین بغدادی را فعلی هذا نسبت خرقها بمصطفی صلی الله علیه و سلم
متصل بود و الله تعالی اعلم و اما نسبت تلقین ذکر این فقیر بشیخ سعید از شیخ خرقه
خود شیخ نجیب الدین علی تلقین گرفت و وی از شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی

رضی الله عنه و وی از عم خود شیخ نجیب الدین سهروردی و وی از شیخ احمد غزالی
و وی از ابو بکر نساج و وی از شیخ ابو القسم گرگانی و وی از شیخ ابو عثمان
مغربی و وی از ابو علی کاتب و وی از ابو علی رودباری و وی از سید الطایفه
جنید بغدادی قدس الله تعالی ارواحهم بعد ازان میگوید که در نسبت خرقه
ارادت و نسبت تلقین ذکر دو شیخ گرفتن مذموم است اما در نسبت صحبت
محمودست لکن بشرط اجازت یا فوت صحبت شیخ اول چنانکه این ضعیف
بعد از مفارقت خدمت و صحبت شیخ نجیب الدین قدس الله سره از خدمت
مولانا و شیخنا و سیدنا ناصر الحق و الدین وارث علوم سید المرسلین
سلطان المحققین محمد بن اسحق القونوی قدس الله سره و از برکت صحبت
و ارشاد و هدایت و اقتباس فضایل و آداب ظاهر و باطن و علوم شریعت
و طریقت و حقیقت تربیت یافت و منتفع شد غایة الانتفاع و همچنین از خدمت
شیخ ربانی محمد بن سکران البغدادی نور الله مرقده و از صحبت عزیزان
از اکابر تربیت پذیرفت و منتفع گشت هر چند از جهت رعایت حقوق و شرایط
خدمت و صحبت ایشان نتوانست بیرون آمدن لیکن ایشان از کرم بحسن قبول

واز شاد این بیچاره که تلقین فرمودند فجزاهم الله عنی احسن الجزاء وهم وی آورده است
که از شیخ نجیب الدین قدس سره شنیدم که شمس الدین صفی امام جامع شیراز
از اکابر صالحان و پاکان بود و همگی اوقاتش بذکر و تلاوت و انواع عبادات
مستغرق و معمور لیکن از کسی تلقین ذکر نیافته بود روزی در واقعه ذکر خود را
بصورت نوری مصور شده مشاهده کرد که از دهان منفصل می شد و بر زمین
فرو میرفت با خود گفت این علامت خیر نیست چه نص الیه یصعد الکلم الطیب
بخلاف این نشان میدهد این نقصان مگر بسبب عدم تلقین ذکر است
از مشایخ پس یکی از مریدان شیخ روزبهان بقلی قدس سره رجوع کرد و از
وی تلقین ذکر گرفت و همان شب در واقعه ذکر خود را بصورت نوری
مشاهده نمود که بالا میرفت و آسمانها خرق میکرد و بعد از آن بصحبت
شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه پیوست و رسید بآنجا
که رسید **شیخ موسی سدرانی قدس الله سره** وی از اکابر اصحاب
شیخ ابو مدین مغربی است قدس الله سره شیخ سعید الدین فرغانی در شرح
قصیدهٔ تائیه آورده است که از شیخ معتبر طلحه بن عبد الله بن طلحة التستری

العراقی

العراقی رحمه الله در سنه خمس و ستین و ستمائه شنیدم که وی روایت
کرد از شیخ عماد الدین محمد بن شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی
قدس سرهما که گفت در یکی از حجات با والد خود بودم در میان آنکه طواف
خانه میکردم ناگاه دیدم که شیخ موسی طواف میکرد و خلق بروی تبرک
می جستند و ویرا زیارت میکردند در پیش وی تعریف کردند که این
فرزند شیخ شهاب الدین است مرا مرحبا گفت و سر مرا ببوسید و مرا
دعاء خیر کرد و دائماً برکت دعاء ویرا در خود می یابم و امید میدارم که در
آخرت نیز برکت آن همراه من باشد من پرسیدم که این کیست گفتند
این را شیخ موسی میگویند چون از طواف فارغ شدم و پیش والد خود
آمدم ویرا خبر کردم که من زیارت شیخ موسی را دریافتم و مرا دعاء
خیر کرد والدم بسیار مسرور شد بعد از آن حاضران در ذکر مناقب شیخ
موسی شروع کردند و از آنجمله گفتند که ویرا در شبانروزی وردی است
که هفتاد هزار بار ختم قرآن میکند والدم خاموش بود ناگاه یکی از کبار
اصحاب والدم سوگند یاد کرد و گفت راست است آنچه از وی میگویند پیش

ازین من این سخن را شنیده بودم و در خاطر من فی الجملة انکاری بود
تا آن وقت که شبی شیخ موسی را در طواف یافتم در پی وی ایستادم دیدم
که تقبیل حجر الاسود کرد از اول فاتحه آغاز تلاوت کرد و میرفت همچنانکه
معهود است که مردم در طواف میروند و تلاوت میکرد چنان تلاوت را
که حرف حرف را فهم میکردم چون همدران طواف اول از برابر در خانه
که حجر الاسود تا آنجا که مقدار چهار گام من گامش در گذشت یک ختم قرآن
تمام کرد چنانکه من تمام آن ختم را حرف بحرف شنیدم صدقت والدکن
با همه اصحاب تصدیق وی کردند و آنچه وی گفت قبول نمودند بعد از آن
از والد عزیز ازین معنی سؤال کردند فرمود که این حال از قبیل بسط زمانست
که حق سبحانه و تعالی نسبت به بعضی اولیاء الله واقع میکند پس از برای صدق
آن قضیه گفت که شیخ الشیوخ ابن سکینه را رضی الله عنه مریدی بود صایغ
وظیفهٔ وی آن بود که سجادهای صوفیان را روز جمعه بمسجد جامع بردی
و بعد از ادای نماز جمعه گرد میکرد و بخانقاه می آورد در یکی از جمعها سجادها
را بر یک دیگر بست تا بمسجد برد بکنار دجله رفت تا غسل جمعه کند جامها بیرون

کرد و برکنار دجله نهاد و بآب فرو رفت چون سر بیرون کرد دید که آن دجله
جای دیگر است پرسید که این چه جایست گفتند این نیل مصر است تعجب کرد و از
آب بیرون آمد بشهر درون رفت ناگاه بدکان صایغی رسید بایستاد
و بروی جز میزری که ستر عورت خود کرده بود جامهٔ دیگر نبود صاحب دکان
بفراست دانست که وی صایغ است وی را آزمایش کرد دید که آن صنعت
را نیک میداند وی را اکرامی داشت و بخانه برد و دختر خود را بوی نکاح کرد
و از وی سه فرزند آمد و هفت سال بر آن گذشت روزی بکنار نیل آمد
در نیل غوطه خورد چون سر بر آورد دید که دجلهٔ بغداد است در همان موضع
که پیش ازین بهفت سال در آب در آمده بود و جامهای وی همچنانکه
نهاده بود بر کنار دجله است جامها را پوشید و بخانقاه آمد دید که
سجادهای صوفیان همچنانکه بر هم بسته بود بر هم بسته است بعضی از اصحاب
با وی گفتند که زودتر باش که بعضی از اصحاب بگاه تر بمسجد رفته اند سجادها
را بمسجد برد پس از ادای نماز بخانقاه آورد و بتعجیل تعجب کنان بخانهٔ خود رفت
و اهل بیت وی گفتند که مهمانی که گفته بودی که برای ایشان ماهی بریان کنیم کجا اند

که ماهی بریان شده است مهمانان را آورد و ماهی خوردند بعد از آن پیش شیخ
خود شیخ ابن سکینه آمد و با آنچه بر وی گذشته بود وی را اخبار کرد و قصهٔ اولاد
خود را بمصر با وی بگفت شیخ فرمود که فرزندان از مصر ببغداد حاضر کن چون
فرزندان را حاضر کرد و آنچه گفته بود درست بیرون آمد شیخ از وی پرسید که
آن روز در چه اندیشه بودی و در خاطر تو چه بود گفت از اول روز در خاطر
من از این آیت که کان مقداره الف سنة دغدغه و نزاعی بود
شیخ فرمود که این واقعه رحمتی است که از خدای تعالی بر تو و رفع اشکال و تصحیح
ایمان و اعتقاد تست با آنکه خدای تعالی قادر است بر آنکه نسبت ببعضی بندگان
خود زمان را بسط کند و دراز فرا نماید با آنکه کوتاه باشد نسبت ببعضی دیگر
و همچنین است حال در قبض زمان که زمان دراز را کوتاه فرا نماید والله المقتدر
علی ما یشاء و نزدیک بدین قصه است آنکه صاحب فتوحات رضی الله عنه ذکر کرده است
که شخصی جوهری از خود حکایت کرد که مقداری خمیر از خانهٔ خود بفرن برد تا نان
پزد وی را جنابت رسیده بود بکنار نیل رفت و بآب در آمد تا غسل کند از خود
غایب شد و دید همچنانکه کسی در خواب بیند که وی در بغداد است آنجا کدخدا شد

و مدت شش سال با خاتون خود بسر برد و از وی فرزندان آمد بعد از آن باز با خود
آمد خود را در میان آب دید غسل تمام کرد و جامه پوشید و بفرن رفت و نان
گرفت و بخانه آمد و با اهل خانه آن واقعه را باز گفت چون ماهی چند بر آمد
آن خاتون وی از بغداد آمد و فرزندان را همراه آورد و خانهٔ جوهری را
می پرسید چون با هم ملاقات کردند جوهری خاتون و فرزندان را بشناخت
از آن زن پرسیدند که ترا چند گاه است که زن کرده است گفت شش سال

شیخ عیسی یمنی قدس الله سره امام یافعی رحمه الله گوید که وی بر فاحشه
بگذشت و وی را گفت بعد از خفتن پیش تو می آیم زن خرم شد و خود را
بیاراست بعد از خفتن پیش وی آمد و در خانهٔ وی دو رکعت نماز بگذارد
و بیرون آمد زن را حال بگشت و توبه کرد و از هر چه داشت بیرون آمد
شیخ وی را بزنی بیکی از درویشان داد و گفت طعام ولیمه را عصیده بسازید
و روغن مخرید امیری را که رفیق آن زن بود از آن خبر دادند تعجب کرد
گفتند وی را بیکی از درویشان خود داد و طعام ولیمه عصیده ساختند و روغن
ندارند امیر بطریق استهزا دو شیشه خمر فرستاد که این را پیش شیخ برید

وگویند که ما دیدیم و شنیدیم که روغن عصیده نیست این را با عصیده بخورید
چون فرستادهٔ امیر آمد گفت در آمدی یکی از آن دو شیشه را بستد و دست
در آن کرد و بر عصیده ریخت و آن دیگر را همچنان کرد و آن فرستاده را
گفت بنشین و بخور چون بخورد روغنی دید که خوشتر از آن نخورده بود پیش امیر
رفت و قصه را باز گفت امیر نیز پیش شیخ آمد و بر دست وی توبه کرد **شیخ ابو الغیث**
جمیل الیمنی قدس الله سره ذو المقامات العلیة والاحوال السنیة والانفاس الصادقة
والکرامات الخارقة در اوایل از قطاع الطریق بوده روزی در کمین قافله نشسته بود
شنید که هاتفی میگوید یا صاحب العین علیک عین یعنی ای آنکه چشم بر قافله داری
دیگری را چشم بر تست در وی اثری عظیم کرد از آنچه در آن بود باز ایستاد و
برضاء الله تعالی اقبال نمود و توبه و انابت کرد و بصحبت شیخ ابن افلح الیمنی پیوست
نفس وی پاکیزه گشت و دل وی منور شد و صدق ارادت و سیمای سعادت بر وی
پیدا آمد و خوارق عادات از وی بظهور انجامید گویند روزی بقصد آنکه از
صحرا هیزم آرد بیرون رفت درازگوشی با خود ببرد در میان آنکه در بعضی وادیها
هیزم جمع میکرد درازگوش ویرا شیر بدرید چون هیزم آورد که بار کند دید که

درازگوش ویرا شیر بدریده است روی با شیر کرد گفت درازگوش مرا کشتی
هیزم خود را بر که بار کنم سوگند بعزت معبود که آن را بار نکنم مگر بر پشت تو پس
هیزم را جمع کرد و بر پشت شیر نهاد و ویرا میراند تا نزدیک شهر رسید هیزم
از وی فرو گرفت و گفت هر جا که میخواهی برو روزی اهل بیت وی قدری
عطر طلبیدند ببازار رفت تا بخرد پیش یکی از عطاران رفت و با وی در آن
باب سخن گفت عطار گفت در دکان من هیچ عطری نیست ابو الغیث گفت در دکان
تو هیچ عطری نخواهد بود فی الحال هر عطری که در دکان وی بود منعدم شد
عطار پیش شیخ ابن افلح رفت و از وی شکایت کرد شیخ ویرا بخواند
و بسبب آنکه اظهار کرامت کرده بود ویرا بسیار سیاست کرد و گفت دو شمشیر در یک
غلاف نمی شاید از صحبت من دور باش هر چند ابو الغیث مدارا کرد و تضرع
نمود قبول نکرد از صحبت وی اباء کرد ابو الغیث برفت و طلب شیخ دیگر میکرد
تا بصحبت وی منتفع گردد پیش هر شیخ که رفت گفت ترا همین بس است
محتاج شیخ دیگر نیستی تا آن بود که بشیخ کبیر علی اهدل رسید و التماس صحبت
کرد شیخ ویرا قبول کرد ابو الغیث گفته است که چون بصحبت وی رسیدم

گویا قطره بودم که در دریا افتادم پادشاه یمن خادم وی گشت چون خبر وفات وی بوی رسید
در غضب شد گفت مالی والحراسة انا انزل عن المشبات واترك الزرع در همان
وقت پادشاه کشته شد روزی فقرا گفتند که ما را آرزوی گوشت میکند گفت فلان روز
که روز بازار است گوشت خواهید خورد چون آن روز آمد خبر رسید که قطاع الطریق
قافله را غارت کردند چون ساعتی برآمد یکی از قطاع الطریق آمد و بجهة شیخ
گاوی آورد شیخ فقرا را گفت که این گاو را بکشید و بپزید اما سر وی را همچنانکه
نگاه دارید بعد از آن دیگری آمد و یک خروار گندم آورد شیخ گفت آرد کنید
و نان بپزید هرچه شیخ گفت کردند بعد از آن شیخ فقرا را گفت که بخورید
جمعی از فقها حاضر بودند ایشان را البته سفره طلبیدند نیامدند شیخ فقرا را گفت
شما بخورید که فقها حرام نمیخورند چون فقرا از خوردن فارغ شدند ناگاه شخصی
پیش شیخ آمد و گفت ایها الشیخ گاوی نذر فقرا کرده بودم حرامیان بغارت
بردند شیخ گفت اگر سر گاو خود را ببینی میشناسی گفت آری شیخ فرمود
تا سر گاو حاضر کردند گفت این سر گاو منست بعد از آن شخص دیگر درآمد و گفت
ایها الشیخ یک خروار گندم نذر شیخ کرده بودم حرامیان بردند شیخ گفت نذر فقرا

بفقرا رسید

بفقرا رسید چون فقها آن را مشاهده کردند از ترک موافقت فقرا پشیمان شدند
توفی سنة احدی وخمسین وستمائة

شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی قدس سره

نام وی علی بن عبد الله است شریف است حسینی ساکن اسکندریه بوده است
و جمعی کثیر انجا بصحبت وی پیوستند از کبار اولیاء الله و عظمای مشایخ است
وی گفته است که در سیاحت بودم شبی در پشته خفتم و سباع گرد من میگردیدند
تا صبح و هرگز انسی همچنان انس آنشب نیافتم چون بامداد شد در خاطر
من گذشت که مرا از مقام انس با خدا تعالی چیزی حاصل شد برود خانه
فرود آمدم کبک بسیار دیدم که مثل آن ندیده بودم چون آواز پای من
شنیدند همه یکبار بپریدند چنانکه از ترس مرا خفقان پیدا شد
شنیدم که مرا میگویند ای آنکه دوش با سباع انس گرفته بودی ترا چه بودست
که از پریدن کبکان ترسانی ولیکن تو دوش با ما بودی و اکنون با نفس خودی
و هم وی گفته که یکبار هشتاد روز گرسنه بودم در خاطرم آمد که ترا ازین
کار نصیبی حاصل آمد ناگاه زنی دیدم که از مغاره بیرون آمد بغایت خوبروی
گویا روی او نور آفتاب بود و میگفت منحوسی هشتاد روز گرسنه بود دالستاد

وبا خدای نازمیکنند بعمل خود شش ماه بر من گذشته است که طعامی نچشیدم
و هم وی گفته که روزی در مغاره بودم گفتم ترا اگر بنده شاکر باشم شنیدم
که مرا میگویند زنهار تا که منعم علیه غیر خود نه بینی گفتم الهی چون منعم علیه غیر خود نه بینم
و حال آنکه بر انبیا انعام کرده و بر علما انعام کرده و بر ملوک انعام کرده
شنیدم که گفتند که اگر نه انبیا بودندی تو راه راست نیافتی و اگر نه علما
بودندی تو اقتدا بکه کردی و اگر نه ملوک بودندی تو ایمن نمی بودی
اینهمه نعمت است از من بر تو و هم وی گفته که رفیقی داشتم با وی در مغاره
جای گرفتیم و طلب وصول بخدای تعالی میکردیم و میگفتیم فردا ما را فتح شود
ناگاه مردی در آمد با هیبت گفتم تو کیستی گفت عبد الملک دانستم که وی از
اولیاء الله است گفتم حال تو چیست گفت چون بود حال کسی که میگوید فردا
فتح شود پس فردا مرا کشاد شود نه ولایت است و نه فلاح ای نفس چرا پرستش
خدای خاص از برای خدا نکنی بدانستیم که وی را چرا بر ما در آوردند توبه کردیم
و استغفار نمودیم ما را فتح پدید آمد و هم وی گفته است که رسول الله صلی الله علیه وسلم
بخواب دیدم گفت یا علی طهر ثیابك من الدنس تحظ بمدد الله فی کل نفس یعنی

پاکره گردان

پاکره گردان جامهای خود را از چرک تا بهره مند گردی بمدد و تایید الله تعالی
در هر نفسی گفتم یا رسول الله جامه من کدام است گفت خدای تعالی بر تو پنج خلعت
پوشانیده است خلعت محبت و خلعت معرفت و خلعت توحید و خلعت ایمان
و خلعت اسلام هر که خدای را دوست دارد بر وی آسان شود هر چیزی
و هر که خدای را بشناسد در نظر وی خوار نماید هر چیزی و هر که خدای را
بیگانگی بداند بوی شریک نیارد هیچ چیزی و هر که بخدای ایمان آرد
ایمن گردد از هر چیزی و هر که باسلام متصف گردد در خدای عاصی نشود
و اگر عاصی شود اعتذار کند و چون اعتذار کند قبول افتد شیخ ابو الحسن
گوید که از اینجا فهم کردم معنی قوله تعالی وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ شاگرد وی شیخ
ابو العباس مرسی گفته است که از مدینه شریفه قصد زیارت امیر المؤمنین
حمزه رضی الله عنه کردم در راه کس دیگر رفیق من شد چون بانجا رسیدم
در قبه مزار وی بسته بود برکت روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
گشاده شد دیدیم که نزدیک روضه مردی دعا میکند با رفیق خود این مرد
از ابدال است و دعا درین ساعت مستجاب است وی دعا کرد که خدای تعالی

وی را یک دینار روزی کند و من دعا کردم و از خدا تعالی عافیت از بلاء دنیا
و عذاب آخرت خواستم چون در مراجعت نزدیک بمدینه رسیدیم شخصی پیش
آمد و رفیق مرا یک دینار داد چون بمدینه در آمدیم و نظر شیخ ابو الحسن بر ما افتاد
رفیق مرا گفت یا خسیس الهمة ساعتی یافتی که دعا در آن مستجاب شود و آن را یک
دینار صرف کردی چرا چون ابو العباس نبودی که از خدا تعالی عافیت دنیا
و آخرت خواست و خدا تعالی دعای وی اجابت کرد و وی گفته است
که در بدایت حال مرا تردد افتاد میان انقطاع و بودن در بیابان و میان
بازگشتن با بادانی و شهر و صحبت علما و اخیار و مرا وصف کردند که
بر سر کوه ولی است قصد زیارت وی کردم شبانگاهی بآنجا رسیدم
با خود گفتم در شب پیش وی نروم بر در آن غار بخفتم شنیدم که از اندرون
میگوید بار خدایا مردی چند هستند از بندگان تو که از تو میخواهند که خلق
خود را مسخر ایشان گردانی و خلق خود را مسخر ایشان کردانیدی و از تو
بآن راضی شدند و بدرستی که من از تو میخواهم که خلق خود را بد خوی
گردانی با من تا مرا هیچ ملجای نباشد الا حضرت تو من با خود گفتم ای نفس

بشنو که این شیخ از کدام بحر اعتراف میکند چون بامداد کردم پیش وی
در آمدم و سلام کردم و از هیبت و خوف وی بر بر آمدم گفتم یا سیدی
حال چیست گفت شکایت میکنم بخدا تعالی از برد تسلیم یعنی خوشی و رضا
همچنانکه تو شکایت میکنی از حر تدبیر و اختیار گفتم من حر تدبیر و اختیار
میدانم و این زمان در آنم برد تسلیم و رضا چیست و چرا از آن شکایت
میکنی گفت میترسم که حلاوت آن مرا مشغول کرداند از خدا تعالی گفتم یا سیدی
شنیدم که دوش میگفتی بار خدایا بدرستی که مردی چند هستند از بندگان
تو که از تو میخواهند که خلق خود را مسخر ایشان گردانی و مسخر کردانیدی
و از تو بآن راضی شدند شیخ تبسم کرد و گفت ای فرزند عوض آنکه میگوئی
اللهم سخر لی بگو اللهم کن لی تو گمان می بری کسی را که خدا تعالی
وی را باشد بچیزی محتاج شود این بد دلی چیست امام یافعی میگوید که از بعضی
مشایخ شنیدم که چون کسی از وی طلب دعا میکرد میگفت کان الله لک و این
کلمه با وجود کوتاهی جامع همه مطلوبات است زیرا که خدا تعالی چون کسی را
باشد همه مطلوبات وی را میدهد اما خدا تعالی کسی را باشد که وی خدا را باشد

كما قال النبي صلى الله عليه وسلم من كان لله كان الله له شيخ ابو الحسن كفته
انا لا ارى مع الحق من الخلق احدا ان كان ولا بد فكالهباء في الهواء ان فتشته
لم تجد شيئا وهم وي كفته لا يكن حظك من الدعاء الفرح بقضاء
حاجتك دون فرحك بمناجاتك لمحبوبك فتكونون من المحجوبين وهم وي كفته
كل فقير لم تكن فيه اربعة اداب فاجعله والتراب سواء الرحمة للاصاغر
والحرمة للاكابر والانصاف من النفس وترك الانتصاف لها در سنه اربع وخمسين
وستمائه از دنيا رفته ودر وقت توجه بمكه مباركه در صحرائي كه آب نبوده است
چون ويرا دفن كردند بركت وجود وي آب آن صحرا شيرين شد رحمه الله
شيخ ياسين المغربي الحجام الاسود قدس الله سره وي از ارباب ولايت واصحاب كرامت
بود اما در صورت حجامي آنرا پوشيده ميداشته امام نواوي رضي الله عنه
از جمله مريدان ومعتقدان وي بوده است بزيارت وي ميرفته است وصحبت
وخدمت وي تبرك ميجسته است ونسبت بوي در مقام ارادت بوده بهرچه
اشارت كردي بران موجب رفتي روزي ويرا گفت كه كتابهائي كه پيش
تو مستعار است بخداوندان آنها بازده وبديار خود مراجعت نماي

واهل خود را از بارکشی

واهل خود را از بارکشی سخن ويرا قبول كرد چون بديار خود رسيد واهل خود
را ديد بيمار شد ووفات كرد توفي الشيخ ياسين رحمه الله في شهر ربيع الاول
سنه سبع وثمانين وستمائه وكان عمره ثمانين والامام محي الدين
النواوي رحمه الله في الرابع والعشرين من رجب سنه ست وسبعين
وستمائه شيخ عفيف الدين تلمسانی قدس سره نام وي سليمان
بن علي است بعضي از متقشفه فقها ويرا يكبار گفتند كه انت نصيري
وي گفت النصيري بعض مني ويرا وقف اصطلاحات اين طايفه
پوشيده نباشد كه يكي از مقامات ايشان مقام جمع است كه صاحب
آن مقام همه اجزاء وجود را ابعاض وتفاصيل خود مي بيند وهمه را
در خود مشاهده ميكند چنانكه گفته اند مصراع جمله در تست وتست جمله نيك وبد
ومن اشعاره شعر في طور كل حقيقة لي مسلك ولكل مرتبة
ذوق سالك اذا دارت الافلاك من حول نقطة وعلى دورها محيطها
يتحرك ميشايد كه آنچه گفته است النصيري بعض مني بنابرين معني باشد
خواه بر سبيل تحقيق وخواه بر سبيل تقليد وي كتاب منازل السائرين راكه

از مصنفات شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبدالله الانصاری الهروی است شرحی نیکو
کرده است هر کرا اندک چاشنی از مشرب این طایفه باشد داند که سخنان
وی که در این کتاب مذکور است اکثر مبنی بر قواعد علم و عرفان و مبنی از خصایص
ذوق و وجدانست و همچنین دیوان شعر وی است در کمال لطافت
و عذوبت هر که آنرا مطالعه کند داند که از چشمهٔ کدر هرگز چنان زلال صافی
نجوشد و از شجرهٔ خبیثه اصلا چنان میوهٔ طیب نباید در شرح منازل السایرین
در درجهٔ ثالثه از مقام رضا میگوید و قد ذقت هذا المقام والحمد لله تعالی
وتحققت صحته لی فی ثلث مواطن اولها انی اشرفت علی القتل بسیوف الفرنج
خذلهم الله تعالی فنظرت فی قلبی فلم اجد عنده تفاوتا بین الحیوة والموت
بحکم رضی الله تعالی بغلبة سلطان المحبة والموطن الثانی انی اشرفت علی الغرق
فنظرت الی قلبی فلم اجد تفاوتا بین الحیوة والموت رضی بحکم الله تعالی والموطن
الثالث قیل لی احذر من طریق الصوفیة ان فیها امورا تزل فیها القدم فنظرت
الی قلبی وصحة عقد الرضا مع ربی وقلت ااعرض بعد الذی آتیت واخاف
مع صحة محبتی لله تعالی من الضلال ففاضت عینای بالدموع وسرت فی وجودی

نشوة الخضوع

نشوة الخضوع والخشوع واخذتنی حالة وجد کدت فیها ان افارق نفسی
بعد غیبة حسی فلما انفصلت نظمت ارتجالا **شعر** انا فی عنان ارادة المحبوب
اجری لا محالة ۔ اما الی محض الهوی طوعا واما للضلالة ۔ فالحب احسبه
انا عبده فی کل حالة ۔ ومن اشعاره **شعر** شهدت نفسک فینا وهی واحدة
کثیرة ذات اوصاف واسماء ۔ ونحن نشهدنا فیک بعد کثرتنا عینا بها
اتحد الرائی والمرئی ۔ وتوفی الشیخ عفیف الدین سنة تسعین وستمائة

شیخ ابو العباس مرسی قدس سره وی شاگرد شیخ ابو الحسن شاذلی است
صاحب مقامات عالیه وکرامات ظاهره است روزی شخصی وی را ضیافت
برد وبجهة امتحان طعامی که در ان شبهه بود پیش شیخ نهاد شیخ وی را گفت
اگر حارث محاسبی را رگی در دست بود که چون دست بطعام شبهه بردی
حرکت کردی من شست رگ در دست دارم که مثل آن حرکت میکند صاحب
طعام استغفار کرد و عذر خواست امام یافعی رحمه الله گوید که چنین بمن
رسیده است که یکی از سلاطین امتحان یکی از مشایخ کرد و طعامها پیش
آورد که در بعضی گوشت کشته بود و در بعضی گوشت مرده شیخ میان دربست گفت

ای درویشان امروز من خادم شما ام درین طعام و در ایستاد هر طعامی که دران
گوشت کشته بود پیش درویشان می نهاد و هر چه که دران گوشت مرده بود
دور میکرد که این از برای سگان نهاده و میگفت الطیب للطیب والخبیث
للخبیث سلطان حاضر بود از آن امتحان استغفار کرد گویند که یعقوب که
امیر المومنین منصور بود برادر خود را که از برای غیرت بر ملک وی از آن
پشیمان شد و توبه کرد توبه که در وی اثر تمام کرد و در باطن وی حالهای
نیکو ظاهر شد و واقعهای ارباب باطن میدید طالب شخصی شد که خود را
تسلیم وی کند درین شیخ ابو مدین رضی الله عنه نشان دادند شیخ را
استدعا کرد اجابت کرد و گفت فرمان اولو الامر میباید برد اما من بوی
نمی رسم او فرمودند که بتلمسان روم و آن شهریست از مغرب و آن روز
شیخ در بجایه بود چون بتلمسان رسید رسولان یعقوب را گفت سلام
من بصاحب خود برسانید و بگویید که شفای تو در دست شیخ ابو العباس سبتی است
و شیخ ابو مدین در تلمسان وفات کرد رسولان یعقوب پیش وی آمدند
و وصیت شیخ را گفتند یعقوب استدعا شیخ ابو العباس کرد و وی بمراکش

باجتماع با یعقوب مامور شد در روز اجتماع یعقوب فرمود تا یک خروس بچه
بکشتند و دیگری را گلو بفشردند و هر یک را جدا بپختند و پیش شیخ آوردند
و شیخ خادم را اشارت کرد که این را بردار که مردار است و آن دیگر را
خوردن گرفت پس یعقوب ملک را به پسر داد و خود را بالکلیه تسلیم کرد شیخ را
و برکت نفس شیخ ابو مدین و حسن تربیت شیخ ابو العباس کار وی پیش رفت
و در مرتبه ولایت ثابت قدم گشت در سالی مردم بباران محتاج شدند
شیخ ابو العباس با یعقوب بصحرا بیرون رفتند شیخ مر یعقوب را گفت
نماز بگذار و طلب باران کن برای مسلمانان یعقوب گفت یا سیدی تو بآن
لایق تری شیخ گفت ترا این فرمودند پس یعقوب نماز گزارد و دعا کرد
علی الفور اثر اجابت ظاهر شد و باران آمد **شیخ سعد حداد و مرید وی شیخ جوهر
قدس الله سرهما** شیخ جوهر در اوایل بنده بود کسی را و آزاد شد و در بازار
عدن حریر و فروخت میکرد و بمجلس فقرا حاضر میشد و اخلاص و اعتقاد
تمام داشت با ایشان و وی امی بود چون وقت وفات شیخ کبیر شیخ سعد حداد
که در عدن مدفون است رسید فقرا ویرا گفتند که بعد از تو شیخ که خواهد بود

گفت آنکس که در روز سیوم از وفات من در محلی که فقرا جمع باشند مرغی سبز
باید و بر سر وی نشیند چون روز سیم رسید و فقرا از قرائت و ذکر فارغ شدند
و منتظر وعده شیخ نشستند ناگاه دیدند که مرغی سبز فرود آمد نزدیک ایشان
بنشست هر کدام از بزرگترین فقرا امید میداشتند که آن مرغ بر سر ایشان نشیند
بعد از زمانی آن مرغ پرواز کرد و بر سر جوانی نشست و این معنی هرگز در دل وی
نگذشته بود و در خاطر هیچ یک از فقرا نبود پس فقرا پیش وی آمدند تا وی را
نزد پیر شیخ بردند و بجای وی بنشانند وی بگریست و گفت مرا چه صلاحیت
این کار است که مردی بازاریم و امی و طریق فقرا و آداب ایشان نمیدانم
و بر من مردمان را حقوق است و مرا با ایشان معاملات گفتند این امریست
آسمانی و ترا ازین چاره نیست خدای تعالی ترا ببیند و تعلیم کند هرچه در بایست
گفت مرا چندان مهلت دهید که ببازار روم و حقوق مسلمانان از گردن خود
بیرون کنم پس ببازار رفت و حق هر کس را ادا کرد و آنگاه نزد پیر شیخ
آمد و صحبت فقرا لازم گرفت فصار کاسمه جوهرا و له من الفضائل و الکمالات
ما یطول ذکره فسبحان الکریم المنان ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء

والله ذو الفضل

والله ذو الفضل العظیم **شیخ احمد بن الجعد و شیخ سعید کیکنی الغوسی قدس سرهما**
امام یافعی رحمه الله گوید که در بلاد یمن دو شیخ بود یکی شیخ کبیر عارف با نام
شیخ احمد بن الجعد و دیگری شیخ کبیر عارف شیخ سعید و هر یک را اصحاب
و تلامذه بودند روزی شیخ احمد با اصحاب خود عزیمت زیارت
بعضی گذشتگان کرده بود نزد شیخ سعید رسید شیخ سعید نیز موافقت کرد
چون مقداری راه رفتند شیخ سعید پشیمان از موافقت ایشان باز گشت
و شیخ احمد بر عزیمت خود رفت و زیارت کرد و باز آمد بعد از چند روز
دیگر شیخ سعید بیرون آمد با اصحاب خود و عزیمت همان زیارت کرد
شیخ احمد وی را در راه پیش آمد و با هم ملاقات کردند شیخ احمد شیخ سعید را
گفت فقرا را بر تو حقی متوجه شد که آن روز از موافقت ایشان برگشتی
شیخ سعید گفت بر من هیچ حقی متوجه نشده است شیخ احمد گفت بخیز
و انصاف ده شیخ سعید گفت هر که ما را از خیر انداخت وی را ابتدا نکنیم شیخ
احمد گفت هر که ما را بنشاند ما وی را استدراک دادیم پس هر یک از آن دو بزرگ
آنچه آن دیگری گفته بود در رسید شیخ احمد مقعد شد و بر جای ماند تا آن وقت که

بحق تعالی پیوست و شیخ سعید مبتلا شد بآنکه تن خود در میکند وی برید تا بجوار
حق تعالی پیوست امام یافعی رحمه الله میگوید که احوال فقرا از شمشیر تیزه
تیزتر است چون اصحاب در احوال یکدیگر برابر باشند احوال ایشان با یکدیگر
سرایت کند و اگر برابر نباشند حال قوی در ضعیف سرایت کند و گاه باشد که
حال سابق تاثیر میکند دون المسبوق هذا هو الظاهر والله اعلم بحقیقة الحال

شیخ نجم الدین عبدالله بن محمد الاصفهانی قدس الله سره وی شاگرد شیخ ابو العباس
مرسی است سالهای بسیار مجاور مکه معظمه بوده و مناقب وی بسیار است و کرامات
وی بیشمار یکی از علمای یمن گفته است که پدر خود را بیمار گذاشتم و بحج رفتم
چون بمکه رسیدم و حج گزاردم خاطر من بجهت پدر پریشان بود با شیخ نجم الدین
گفتم چه بود که خاطر بر آن داری که در بعضی مکاشفات خود در احوال وی مطلع
شوی و با من بگویی در حال بنگریست و گفت اینک از بیماری صحت یافته است
و بر بالای سر چه خود مسواک میکند و کتابهای خود را گرد خود نهاده و صفت
و حلیه وی چنین و چنین است و نشانهای راست باز داد و وی را هرگز ندیده بود
روزی همراه جنازه یکی از اولیاء الله بیرون آمده بود چون ملقن که یکی از کبار

فقها بود بر سر قبر وی نشست که تلقین کند شیخ نجم الدین بخندید یکی از
شاگردان سبب خنده را پرسید وی را زجر کرد بعد از آن گفت که چون ملقن
آغاز تلقین کرد صاحب قبر گفت هیچ تعجب نمیکنید از مرده که تلقین زنده میکند
وی را گفتند که هرگز زن خواسته گفت هرگز زن نخواسته ام و طعامی هم
نخوردم که آنرا زنی پخته باشد شیخ وی وی را در بلاد عجم گفته بود که زود باشد
که در دیار مصر با قطب ملاقات کنی بطلب قطب بیرون آمد در راه جمعی حرامیان
وی را گرفتند که جاسوس است وی را نگاه داشتند و ببستند میگوید ناگاه
دیدم که پیری بر من فرود آمد همچنانکه باز بر شکاری فرود آید و مرا بند
گشاد و گفت برخیز ای عبدالله که مطلوب تو منم پس رفتم تا بدیار مصر رسیدم هیچ
مطلوب خود را نشناختم و ندانستم که کجاست تا آنکه روزی گفتند که شیخ
ابو العباس مرسی آمده است جمعی فقرا گفتند بیایید تا برویم و بر وی سلام
کنیم چون چشم من بر وی افتاد بشناختم که وی همان پیر است که مرا بند گشاد
و وی بزبان نی گفت که حاضران ندانستند خدمت و صحبت وی را لازم گرفتم
تا آن وقت که از دنیا برفت چون شیخ وی وفات کرد متوجه مکه شد در راه

بقبر شیخ شیخ خود شیخ ابو الحسن شاذلی رسید از قبر خود با وی سخن گفت
و گفت بمکه رو و آنجا نشین چون بطرف حرم شریف رسید شنید که
هاتفی گفت قدمت الی حضرة بلد و تا آخر عمر مجاور مکه می بود تا در سنه
احدی و عشرین و سبعمائه از دنیا رفت و ویرا نزدیک بقبر فضیل عیاض
رضی الله عنه دفن کردند ویرا بظاهر در اوقات مجاورت بیرون مکه دورتر
از عرفات ندیده اند و اما بحسب باطن دانستن آن راجع بعلمای باطن است
بعضی از اولیاء الله گفته اند که از زیارت رسول صلی الله علیه و سلم برگشته بودم
و روی بمکه داشتم در فکر شیخ نجم الدین افتادم که هرگز بمدینه شریفه نرفت و
زیارت نکرد بحسب باطن بروی اعتراض میکردم ناگاه سر بالا کردم دیدم که
شیخ نجم الدین در هوا بجانب مدینه میرود مرا آواز داد که یا محمد و با من سخنان
گفت روزی بعضی از اصحاب وی با وی گفتند که مردم بر شما انکار بسیار
دارند که بزیارت رسول صلی الله علیه و سلم رفته اید و نمیروید گفت منکر
از دو حال نیست متشرع است یا محقق اگر متشرع است با وی بگوی که
بنده را روا است که بی اذن خود بسفر رود و اگر محقق است بگوی که کسی که

گفته

همه با تست و پیش تو حاضر است هرگز در طلب وی سفر مکنی بخط یکی از اکابر
خراسان یافته اند که در تاریخ سنه ثلث و سبعمائه بسعادت زیارت
حرم شریف مکه زاده الله تعالی شرفا مشرف شدم دران وقت شیخ حرم
شیخ نجم الدین اصفهانی بود بخدمت وی میرسیدم روزی ازین پرسید
که این حدیث بتو رسیده است که بدلاء امتی اربعون اثنا عشر فی العراق
و ثمانیة و عشرون فی الشام گفتم رسیده است اما مرا مشکل میشود که چون
این طایفه همین در شام و عراق می باشند شیخ فرمود که حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم جمیع عالم را دو قسم کرده است نصف شرقی و نصف غربی
پس عراق و غیر آن چون خراسان و هندوستان و ترکستان و سایر
بلاد شرقی در عراق داخل است و شام و غیر آن چون بلاد مصر و مغرب
همه در شام داخل اند ناقل نوشته است که درین وقت در خاطر من افتاد
که از حال خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشابوری سوال کنم بی آنکه من سوال کنم
فرمود که خواجه قطب الدین یحیی یکی از آن دوازده تن است که در عراق اند
خواجه قطب الدین یحیی الجامی النیشابوری قدس الله سره کنیت وی ابو الفضل است

جامی الاصل و نیشاپوری المولد بعلوم ظاهری و احوال باطنی موصوف
و معروف بود بصحبت شیخ رکن الدین علاء الدوله و شیخ صفی الدین
اردبیلی و شیخ صدر الدین اردبیلی و شیخ شرف الدین درگزینی رسیده
و هفت بار حج گذارده است روزی بجانب صحرا بسیر گله و رمه خود
رفته بود از آنجا وی را داعیهٔ زیارت بیت الله قوی شده هم از آنجا روانه گشت
و این واقعه باصحاب نوشت دی روز با طایفهٔ بنیت ارتیاح و ابتهاج
بطرف صحرا و تماشا گذری افتاد بیت با دوست ببوستان شدم از رهگذری
بر گل نظری فکندم از بیخبری ، دلدار بطعنه گفت شرمت بادا ، رخسار من
اینجا و تو در گل نگری ، ناگاه غیرت الله از کمین گاه لا تدع مع الله برون
تافت ، و کمند جذبة من جذبات الحق در گردن دل ممتحن انداخت ، گریبان
بخوشتی بسوی کش آرند ، بوطن نارفته ، و مزیده و تفکر ناکرده بسته ،
هم از طرف صحرا باشارت واذن فی الناس بالحج یاتوک رجالا بر صوب خانه
معظم معلا روان گشت ، چون ز دوداری صاحب کمند ، آهوی بیچاره بگردن
سهیز والسلام علی من اتبع الهدی توفی رحمه الله لیلة الخمیس الحادی و العشرین من

جمادالاخر

جمادی الآخر سنه اربعین و سبعمائه و قبر وی در بیرون فیروزآباد است بهراة
شیخ ابو عبدالله مرجانی قدس سره از بزرگان مشایخ و اکابر صوفیه بود ابواب
علوم الهی و معارف ربانی بر وی گشاده شده بود وی را گفتند فلان گفت
که در وقتی شیخ سخن میگفت از آسمان تا دهان وی عمودی دیدم از نور
چون شیخ خاموش گشت عمود منقطع شد شیخ بخندید و گفت وی نه راست
بلکه چون عمود منقطع شد من خاموش گشتم یعنی آن عمود نور از آسمان
صورت امداد الهی بود چون آن امداد منقطع شد وی خاموش گشت توفی
رحمه الله بتونس سنه تسع و تسعین و ستمائه ابو عبدالله المعروف بابن المطرف
الاندلسی قدس سره وی مجاور مکه بود در بسیار روزی ورد داشته که
پنجاه اسبوع طواف کردی در سنه سبع و سبعمائه از دنیا برفته و پادشاه مکه
از غایت اعتقاد و اخلاص که نسبت بوی داشت تابوت وی را بر دوش
خود گرفته امام یافعی رحمه الله میگوید که بعضی از اصحاب شیخ ابو محمد بکری
[illegible] که چون از دنیا برفت شیخ نجم الدین اصفهانی گفت مات الفقر
من الحجاز با من گفت که شیخ ابو محمد را عزیمت زیارت نبی صلی الله علیه و سلم

بوداع شیخ ابو عبدالله بن المطرف آمد شیخ ابو عبدالله گفت من شنیدم که در
فلان منزل آن بیت سختی بسیار بشما خواهد رسید اما عاقبت باران خواهد بارید
و آب خواهید یافت با چهار کس بودیم چون بآن منزل رسیدیم همچنانکه گفته بود
آب نبود در راه در آمدیم هوا بسیار گرم شد و تشنگی غلبه کرد و با ما اندک
آبی بود یکی خواست که آن آب را بخورد شیخ ابو محمد گفت مخور اگر بخوری
می میری همین گلوی خود را تر کن بعد از آن چون سختی بسیار کشیدیم
از تشنگی و گرما و هیچ سایه نیافتیم که ساعتی بنشینیم شیخ ابو محمد پرسید که
شیخ ابو عبدالله بن المطرف چه گفته بود گفتیم گفته بود که سختی بسیار
خواهید کشید گفت سختی ازین بیشتر می باشد که ما در آنیم پرسید که
دیگر چه گفته بود گفتیم گفته بود که آخر باران خواهد بارید و سیراب خواهید
شد گفت بشارت باد شما را بباران ناگاه دیدیم که پاره ابر
از یک طرف پیدا آمد و بلند می شد تا بالای سر ما رسید بباریدن چندانکه
گرداگرد ما سیل روان شد آب خوردیم و وضو ساختیم و غسل کردیم و آب
برگرفتیم و روان شدیم چون گامی چند برفتیم از باران هیچ اثر نیافتیم

شیخ سلیمان ترکمانی قدس الله سره وی در دمشق می بوده کهنه عبایی چرکین
در بر از جای خود کم برخاستی و سخن کم گفتی بعضی از علما ظاهر باین جلالت
و بزرگی خود پیش وی نیازمندی میکردند و می نشسته اند میگویند که در
رمضان چیزی میخورده است و نماز نمیگذارد اما وی را کشف و اطلاع
بر مغیبات می بوده و چندبار آن میکرد امام یافعی رحمه الله میگوید که
می تواند که آن از قبیل ستر حال و تلبیس بوده باشد و در اوقاتی نماز
میگذارده باشد که کسی حاضر نبوده باشد و چیزی در دهان نهاده باشد و خاییده
و بگلوی وی در نیامده باشد و مثل این بسیار از این طایفه مشاهده کرده اند
چنانکه از قضیب البان موصلی و شیخ ریحان و غیر ایشان منقول است
توفی الشیخ سلیمان سنه اربع عشر و سبعمائه **شیخ علی کردی قدس سره**
وی از عقلای مجانین بوده است و از وی انواع کرامات و خوارق
عادات ظاهر شده است اهل دمشق همه مرید و معتقد وی بوده اند و بر ایشان
حکم میکرده است چنانکه مالک بمملوک کند و انقیاد حکم وی میکردند آورده اند
یکی از بزرگان دمشق را فرمود که برای درویشان فکر دعوتی و سماعی کن

ان شخص ترتیب دعوتی کرد و قوالان طلبید و درویشان مشهور را بخواند چون
ایشان جمع شدند شیخ علی کردی بآنجا آمد و آنجا قالیهای بسیار دید که نهاده است
صاحب خانه را گفت اینهمه را در حوض انداز همه را در حوض انداختند و در وی
شربت میخوردند و سماع میکردند تا آخر روز بعد از آنکه چیزی بخوردند
و باز گشتند شیخ علی کردی با صاحب خانه گفت که این قالیها را
از حوض بیرون آر همه را بیرون آورد همچنان درست که اول بود و هیچ
از ان نگداخته بود بعد از ان صاحب خانه را گفت تو بیرون رو و در
برابر من قفل کن و پیش من میا الا بعد از سه روز چنان کردم روز دوم
در راهی بشیخ علی رسید و بروی سلام کرد بعد از ان بخانه رفته
خانه را همچنان در بسته یافت قفل بکشاد و در آمد دید که رخامهای
فرش خانه وی را بر کنده است پیش وی آمد و گفت ای سید چرا فرش
خانه مرا کندی گفت روا باشد که تو مردی نیکو باشی و بر رخام حرام
ضیافت درویشان کنی گفت ای سید این میراث پدر من است شیخ بخشم شد
و وی را رها کرد و برفت آن شخص بکلمات شیخ رهید است تامل بسیار کرد

بخاطرش آمد که یکبار رخامها کنده بودند و اصلاح کردن استادی را که
آن کار کرده بود طلبید و بمبالغه تمام از ان استفسار نمود آخر اعتراف
کرد که رخام را فروخته بودیم و رخام مسجد بجای آن بکار برده در آن
وقت که شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره برسالت دمشق آمده بوده
با اصحاب گفته است که بزیارت شیخ علی کردی میرویم گفتند که وی مردیست که نماز
نمیگذارد و اکثر اوقات مکشوف العورة میباشد شیخ گفت البته و برای دیدنم
شیخ سوار شد چون نزدیک منزل وی رسید فرود آمد چون شیخ علی دید
که وی نزدیک رسید عورت خود را کشف کرد شیخ فرمود که ما را از تو این
باز نمیدارد امروز ما مهمان توایم پس نزدیک شد و بنشست ناگاه دو حمال
بیامدند و با ایشان طعام بسیار شیخ علی گفت پیش شیخ بنهید که مهمان
ماست و شیخ را گفت بسم الله که این ضیافت تست شیخ بخورد و علی کردی را
بزرگ داشت شیخ علی کردی را اول در مسجد جامع می بوده است ناگاه مجذوب
دیگر که وی را یاقوت میگفتند بشهر دمشق در آمده است در ان وقت که وی در آمد
شیخ علی از دمشق بیرون رفت و ساکن صحرا شد و بعد از ان بشهر نیامد تا آنکه

که وفات کرد و یاقوت در شهر حاکم بود شیخ مفرج قدس الله سره وی از اهل
صعید مصر است بسیار جلیل القدر و کبیر الشان بوده است بنده بود حبشی
وی را جذبه رسید قوی که شش ماه طعام و شراب نخورده است پنداشتند که دیوانه
شده است هرچند زدند هیچ سود نداشت وی را قید نهادند چون آمدند دیدند
که قید جای بود و وی جای دیگر وی را در زندان کردند چون آمدند در بیرون
زندانش یافتند چون کرامات از وی دیدند چند مرغ بریان کرده پیش وی آوردند
آنها را گفت بپرید همه زنده شدند و پریدن گرفتند باذن الله تعالی
یکی از اصحاب وی وی را روز عرفه در عرفات دید و یکی دیگر همان روز
در خانه خودش دید و تمام روز با وی بود چون آن دو شخص با هم رسیدند
و هر یک آنچه دیده بودند با هم گفتند میان ایشان نزاع شد یکی گفت وی
روز عرفه در عرفات بود و بصدق آن سوگند بطلاق خورد و یکی گفت آن روز
تمام در خانه بود و وی نیز سوگند بطلاق خورد پس خصومت کنان پیش شیخ
مفرج آمدند و آنچه میان ایشان گذشته باز گفتند شیخ گفت که هر دو راست
گفتید و زن هیچکدام طلاق نشده است یکی از اکابر میگوید که من از شیخ مفرج

پرسیدم که صدق هر یک موجب حنث دیگر است چون سوگند هیچ یک حانث
نشده باشد و دران مجلس که من این پرسیدم جماعتی از علما حاضر بودند
شیخ اشارت بهمه کرد که درین مسئله سخن گویند هر کسی چیزی گفت اما
هیچکس جواب شافی نگفت در استدعای این جواب آن بر من ظاهر شد شیخ اشارت
بمن کرد که جواب آن بگوی من گفتم که چون ولی بولایت متحقق گردد و در ان
معنی که روحانیت وی بصور بصورتی تواند شد متمکن شود میتواند بود که
روحانیت وی در وقت واحد در جهات مختلفه خود را بصورتهای متعدده
بنماید چنانکه خواهد پس آنکس وی را در بعضی از ان صورت بعرفات دیده باشد
راست دیده باشد و آنکه در بعضی دیگر از ان صور در خانه خودش دیده باشد
راست دیده باشد و سوگند هیچ یک حانث نشود شیخ مفرج فرمود که جواب صحیح آنست
که تو گفتی شیخ ابوالعباس دمنهوری قدس الله سره دمنهور موضعی است بمصر یکی از تاجران
گفته که در سفر بودم و با من چهارپایی بود که قماش من همه بروی بود چون بمصر
درآمدم و با مردم درآمیختم آن چهارپای از من گم شد هرچند طلب کردم
هیچ جای نیافتم بعضی از یاران مرا گفتند پیش شیخ ابوالعباس دمنهوری برو

شاید که دعائی کند و من نیز پیش از آن وی را می‌شناختم پیش وی رفتم و روی
سلام کردم و حال خود با وی بگفتم گوش بسخن من نکرد ولیکن گفت ما را مهمانان
رسیده‌اند و چندین آرد می باید و چندین گوشت و حوایج دیگر ذکر کرد
از پیش وی بیرون آمدم و با خود گفتم که والله دیگر هرگز پیش وی نیایم
این درویش غیر از حوایج خود چیزی دیگر نمیداند پس من هیت برفتم ناگاه
مرا شخصی که پیش وی چیزی داشتم بوی رسیدم و وی را بگرفتم و گفتم ترا نمیگذارم
تا آنچه پیش تو دارم بمن ندهی شصت درم بمن داد گفتم با این درمها معامله
نکنم با آنچه رفته است باید با این هم برود در راه خدای تعالی هر چه شیخ
گفته بود بخریدم و چند درم زیادت آمد بان قدری حلوا خریدم و همه را
بحمالی دادم و قصد شیخ کردم چون نزدیک زاویه شیخ رسیدم دیدم که
چهارپای من بر در زاویه ایستاده است باز گفتم این چهارپای من نخواهد بود
بلکه مانند آنست چون نزدیک رسیدم دیدم که چهارپای بارست و قماشها
همچنان بر پشت وی گفتم آن را بکسی بسپارم یا با خود در زاویه برم تا باز
گم نشود باز گفتم آنکس که سلامت بمن رسانید برای من نگاه خواهد داشت

پیش شیخ درآمدم و آنچه آورده بودم بروی عرض کردم چون بحلوا
رسیدم گفت این چیست گفتم چیزی زیادت آمده بود با این دادم
گفت این در شرط داخل نبود من نیز چیزی زیادت کنم برخیز و قماشهای
خود را ببازار بر و بفروش و تعجیل مکن و هر چه بفروشی بهای آن
فی الحال بگیر و مترس از آنکه بعضی تجار بیایند و بازار بشکنند دریا در دست
راست منست و بیابان در دست چپ من پس ببازار رفتم و قماشهای
خود را ببهای تمام زیادت بر معهود بفروختم و بهای تمام بستدم چون
فارغ شدم تاجران از بحر و بر در رسیدند چنانکه گوئی در بند بودند که آنرا
آزاد کرده اند

شیخ ریحان قدس الله سره

وی از عدن می بوده است
یکی از اخیار گفته است که شخصی بر ساحل دریا بود نزدیک عدن نتوانست
که نزدیک عدن درآید که شب درآمده بود و دروازه بسته بودند شب
در ساحل بحر بماند و هیچ چیزی نداشت که شام بخورد ناگاه دید که شیخ ریحان
پیش وی آمد و گفت ای سیدی در دروازه ببستند و هیچ ندارم که شام
بخورم میخواهم که مرا اهریسه دهی گفت آن را بپزید که از من شام میخواهد

ونمیخواهد مگر هریسه کو تا من هریسه بپزم گفتم ای سیدی ازین چاره نیست
ناگاه دیدم که کاسهٔ هریسهٔ گرم حاضر شد اما روغن نداشت گفتم ای سیدی
روغن گرم می باید گفت این را بپنید هریسه نمیتواند خورد بی روغن
مگر من روغن فروشم گفت ای سیدی این را با روغن نخواهم خورد
گفت این رکوه را بکنار دریا بر و آب بیار تا وضو بسازم رفتم و آب
آوردم رکوه را از من بستد و از آنجا روغن بر هریسه بریخت پس از آن
بخوردم و هرگز مثل آن نخورده بودم دیگری گفته است که در رمضان
بین العشائین ببازار رفتم تا برای اهل خود چیزی بخرم ناگاه شیخ
ریحان مرا دید و مرا پیش خود کشید و بهوا بالا برد بسیاری بگریستم
و گفتم میخواهم که باز بر زمین گردانی مرا باز گردانید و گفت میخواستم که
تفرجی کنی اما تو نخواستی امام یافعی میگوید همانا که وی با وی تفرج مطالعه
عجایب ملکوت خواسته است بعضی از صالحان گفته است که روزی شیخ
ریحان را گفتم خاطری با من دار گفت مادام که این سر در تست امر تست و
اشارت بسر خود کرد من پنداشتم که مراد وی آنست که مادام که زنده ام و مراد وی

ندانستم

ندانستم مگر روزی که مردمان سبب که بپای کوهی میگذشت بیفتاد و سروی
بشکست و پران بمرد رحمة الله علیه **شیخ علاء الدین الخوارزمی قدس الله سره**
وی بزرگ بوده است امام یافعی رحمه الله میگوید که وی دوازده روز بیک وضو
نماز گذارد و پانزده سال پهلو بر زمین ننهاد و چند روز میگذشت که
طعام نمیخورد چون طعام خوردی چیزاندک خشن خوردی و با من در منی قدری
گوشت بود نمیخورد الا اندکی بسیار بجهت موافقت گفتند چند سالست که بجهت
منکراتی که می بیند بی اختیار خود حج میگذارد که دیر ایام فرمود دیدم امام یافعی
رحمه الله میگوید که شیخ علاء الدین خوارزمی گفت که در بعضی ساحلهای
روم گوشه گرفته بودم چون روز عید فطر رسید بدیهی از دیههای مسلمانان
بجهت نماز عید رفتم چون باز آمدم آدمی دیدم که در خلوت من نماز میگذارد
و بر ریگی که بر در خلوت من بود هیچ نشان پای نبود تعجب کردم که از کجا
در آمده است بعد از آن بگریست گریستنی زار در فکر شدم که از برای وی
چه آرم که روز عید است التفات بمن کرد و گفت ای فلان فکر مکن که
در غیبت آنچه تو میدانی ولیکن اگر نزد تو آب هست بیش آور برخاستم که از برای

بیارم پیش اریقی و گرده نان دیدم بزرگ و گرم و مغز بادام بسیار آن را
برداشتم و پیش وی بردم نان بشکست و مغز بادام پیش من بنهاد و گفت
بخور و در ایستاد و از آن مغز بادام بمن میداد و من میخوردم و وی نمیخورد
مگر یک مغز بادام یا دو مغز بادام و من حضور آن طعام را عجب میدیدم گفت
این را عجب مدار که خدای تعالی را بندگان هستند که هر جا باشند و هر چه خواهند
بیابند تعجب من زیادت شد با خود گفتم از وی طلب مواخات کنم گفت
تعجیل مکن که باز بتو خواهم آمد ان شاء الله تعالی و از من غایب شد در حال
و ندانستم که کجا رفت تا بعضی از سال آمد و با من عقد مواخات بست
رضی الله عنهما **امام عبدالله الیافعی الیمنی قدس الله سره** هو ابو السعادات
عفیف الدین عبدالله بن اسعد الیافعی نزیل الحرمین الشریفین شرفهما الله تعالی
از کبار مشایخ وقت خود بوده است عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی
وی را تصنیفات است از آن جمله تاریخ مرآة الجنان و عبرة الیقظان فی معرفة
حوادث الزمان و کتاب روض الریاحین فی حکایات الصالحین و کتاب الدر النظیم
فی فضائل القرآن العظیم و ورای آن تصانیف دیگر دارد و اشعار نیکو نیز گفته است

و وی گفته

و وی گفته است که شیخ علاء الدین خوارزمی گفت که شبی در بعضی از
بلاد شام در خلوت خود بعد از نماز خفتن بیدار نشسته بودم در خلوت
از اندرون بسته بود دو مرد دیدم با خود در خلوت ندانستم که از کجا
در آمدند و ساعتی با من سخن گفتند و با یکدیگر یاد احوال فقرا کردیم ذکر
مردی از شام کردند و بر وی ثنا گفتند و گفتند نیک مردیست اگر بدانستی
که از کجا میخورد بعد از آن گفتند سلام ما بعبدالله یافعی برسان گفتم او را
از کجا می شناسید و وی در حجاز است گفتند بر ما پوشیده نیست برخاستند
و پیش رفتند بسوی محراب پنداشتم که نماز خواهند گذارد و از دیوار بیرون
رفتند و هم وی گفته که شیخ مذکور گفت که در بعضی از ساحلها در ماه رجب
سنه اثنین و اربعین و سبعمائه دو مرد در خلوت در آمدند بعد از نماز
پیشین ندانستم که از کجا در آمدند و از کدام بلد آمدند چون بر من سلام کردند
و مصافحه نمودند با ایشان انس گرفتم و گفتم از کجا آمدید گفتند سبحان الله
همچو توئی از این حال سؤال میکند بعد از آن خشک پاره نان جو داشتم
پیش ایشان نهادم گفتند نه از بهر این آمدیم گفتم پس از بهر چه آمدید

گفتند آمده‌ایم که ترا وصیت میکنیم برسانیدن سلام بعبدالله یافعی و گفتند که بگو

که بشارت باد ترا گفتیم وی را از کجا میشناسید گفتند با وی رسیده‌ایم

و وی بما رسیده است گفتیم شما را درین بشارت رسانیدن اذنی هست

گفتند آری و چنان ذکر کردند که از پیش برادرانی می‌آیند که ایشان را هست

در شرق و الحال غایب شدند و هم وی گفته که در اوایل حال متردد بودم که بطلب

علم مشغول باشم که موجب فضیلت و کمال است یا بعبادت که مثمر حلاوت

و سلامت است از آفت قیل و قال است درین کشاکش و اضطراب مرا نه قرار ماند

و نه خواب کتابی داشتم که روز و شب بمطالعهٔ آن میگذرانیدم درین بیقراری

آنرا بگشادم در وی ورقی دیدم که هرگز ندیده بودم و در وی بیتی نوشته که

از کس نشنیده بودم و آن ابیات این است شعر کن عن همومك معرضا وكل

الامور الى القضا فلربما اتسع المضيق وربما ضاق الفضا ولرب امر

متعب لك في عواقبه رضا الله يفعل ما يشاء فلا تكن متعرضا چون

این ابیات را خواندم گوئیا آبی بر آتش من زدند و شدت حرارت قلق مرا

و وی بنای کتاب مرآة الجنان را در تاریخ نوشته بر سال نهاده است و تا سنه خمسین

وسبعمائه بیان حوادث کرده معلوم نیست که بعد از چند گاه دیگر بوده رضی الله

تعالی عنه و نفعنا به **شیخ شهاب الدین مقتول سهروردی قدس سره** نام وی یحیی بن حبش است

در حکمت مشائیان و اشراقیان متبحر بوده است و در هر یک از آن تصنیفات دقیقه

و تألیفات رائقه دارد و بعضی وی را منسوب بسیمیا داشته‌اند حکایت کنند

که روزی با جماعتی از دمشق بیرون آمده بودند برمهٔ گوسفندی رسیدند آن جماعت

گفتند ما را یک سر گوسفند کرفتند و ده درم بترکمانی که صاحب گوسفند بود

دادند وی مضایقه میکرد که گوسفندی خُرد ترا ارزان بگیرید شیخ اصحاب را گفت

که شما بروید و گوسفند را ببرید که من وی را خشنود میسازم ایشان پیش رفتند

و با وی سخن میگفت و دل وی را خوش میکرد تا ایشان دور رفتند وی هم در پی

ایشان برفت ترکمانی در پی وی میرفت و فریاد میکرد و چون بوی رسید

دست چپ وی را بگرفت و بکشید که کجا میروی دست وی از شانه جدا شد

و در دست ترکمانی بماند و خون میرفت ترکمان بترسید و وی را بینداخت

و بگریخت آزار بر داشت و بیاران رسید در دست وی دستمالی بود و بس امام

یافعی گوید بدان کارها که ایشان راست و بدان کسان که این کارها میکنند و بدان علم

که بعضی چنین کارها کرد از سخنان وی است حرام علی الجسد المظلمة ان
یلج فی ملکوت السموات فوحد الله سبحانه ذات تعظیمه للان واذکر وانت
لابس الاکوان عریان و از اشعار وی است شعر خلعت هیاکلها بجرعاء الحمی
وصبت لمغناها القدیم تشوقا ، وتلفتت نحو الدیار فشاقها ، ربع عفت
اطلاله فتمزقا ، وقفت تسائله فرد جوابها ، رجع الصدی ان لا سبیل
الی اللقا ، وکانها برق تالق بالحمی ، ثم انطوی وکانه ما ابرقا ، در تاریخ
امام یافعی مذکور است که وی را بخلل در عقیده و باعتقاد حکما متقدمین متهم
داشتند چون بحلب رسید علما بقتل وی فتوی دادند بعضی گویند که وی را حبس
کردند و بخناق کشتند و بعضی گویند که قتل و صلب کردند و بعضی گویند که وی را
مخیر کردند میان انواع قتل وی چون بریاضت معتاد بود آن اختیار کرد که وی را
بگرسنگی بکشتند طعام از وی بازگرفتند تا بمرد و عمر وی سی و شش یا سی و هشت
رسیده بود وکان ذلک فی سنة سبع وثمانین وخمسمائة و اهل حلب در شان
وی مختلف بودند بعضی وی را بالحاد و زندقه نسبت میکردند و بعضی بکرامات
و مقامات اعتقاد داشتند و میگفتند که بعد از قتل شواهد بسیار ظاهر شد بر کرامت وی

ظاهر شد

ظاهر شد و این موافق می نماید بآنکه شیخ شمس الدین تبریزی قدس سره
فرموده که در شهر دمشق شیخ شهاب الدین مقتول را کافر میگفتند آشکارا
گفتم حاشا که کافر باشد که چون بصدق تمام درآمد در خدمت شمس هر
کامل گشت من سخت متواضعم با ایشان با نیازمندان صادق اما سخت با نخوت
هستم با متکبران آن شهاب الدین علمش بر عقلش غالب بود عقل می باید
که بر علم غالب باشد و حاکم دماغ که محل عقل است ضعیف گشته بود در عالم
ارواح طایفه ذوق یافتند در آن فرود آمدند و مقیم شدند و از عالم
ربانی سخن میگویند اما همان عالم ارواح است که ربانی پندارند مگر فضل الهی
در آید یا جذبه از جذبات یا مردی که او را در بغل گیرد و از عالم ارواح بعالم
ربانی کشد شیخ اوحد الدین حامد کرمانی قدس سره وی مرید شیخ رکن الدین
سنجاسی است و وی مرید شیخ قطب الدین ابهری و وی مرید شیخ ابو النجیب
الدین سهروردی قدس الله ارواحهم بسیار بزرگ بوده است و صحبت
شیخ محیی الدین العربی رسیده و شیخ در کتاب فتوحات و بعضی رسایل
دیگر از وی حکایت کرده است در باب ثامن از فتوحات میگوید که شیخ

اوحد الدین کرمانی رحمه الله گفت که در جوانی خدمت شیخ خود میکردم و در سفر
بودیم و وی در عماری نشسته بود و زحمت شکم داشت چون بجایی رسیدیم
که آنجا بیمارستانی بود درخواست کردم که اجازت باشد تا داروی
بستانم که نافع باشد چون اضطراب دید مرا اجازت داد رفتم دیدم که شخصی
نشسته و ملازمان وی بپای ایستاده و پیش وی شمعی افروخته اند و وی
مرا نمی شناخت و من وی را نیز نمی شناختم چون مرا در میان ملازمان
خود دید برخاست و پیش من آمد و دستم را بگرفت و گفت حاجت تو چیست
حال شیخ را با وی بگفتم فی الحال داروی بمن داد و با من بیرون آمد خادم
شمع را همراه می آورد ترسیدم که شیخ آنرا ببیند و بیرون آید سوکند
بروی دادم که باز کردد بازگشت پیش شیخ آمدم و دارو آوردم و آن اکرام
و احترام که آن شخص کرده بود با شیخ گفتم شیخ تبسم کرد و گفت ای فرزند
چون اضطراب ترا دیدم مرا بر تو شفقت آمد لاجرم ترا اجازت دادم خود
بآنجا رسیدی ترسیدم که آن شخص که امیر آن موضع است بتو التفات نماید
و متنبه نشوی از هیکل خود مجرد شدم و بصورت وی برآمدم و در موضع وی

بنشستم

بنشستم چون تو آمدی ترا اکرام داشتم و کردم آنچه دیدی در رساله اقبالیه
که شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله سره گفته است که آن روز قافله
در منی بود یکی از مریدان شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره
آنجا بود بزیارت وی رفتیم الحق پیر مردی عزیز بود ساعتی بنشستیم و از
هر نوع سخنان میرفت تا بوی رسیدم که ما شنیده ایم که شیخ شهاب الدین
قدس سره شیخ اوحد الدین کرمانی را مبتدع خوانده پیش خود نگذاشته آیا
راست است آن پیر گفت بلی من در آن مجمع در صحبت شیخ حاضر بودم که کسی ذکر
شیخ اوحد الدین میکرد فرمود که پیش ما نام وی مبرید که مبتدع است اما
روز دیگر باهم در صحبت شیخ حاضر بود که با شیخ گفتند که این سخن را شیخ اوحد الدین
شنیده و گفته هر چند شیخ مرا مبتدع گفت اما مرا این مفاخرت بس که
نام من بر زبان شیخ رفت و در این معنی بیت عربی گفته است که سُرّنا ان
ذکر الاحباء بلسن فی الخطرات بالکا شیخ شهاب الدین قدس سره
خلق وی را تحسین کرد می تواند که مراد شیخ شهاب الدین قدس سره بابتداع
وی آن بوده باشد که میگویند وی در شهود حقیقت توسل بمظاهر صوری میکرد

وجمال مطلق را در صورت مقیدات مشاهده می نمود چنانکه گذشت که شیخ شمس الدین
تبریزی ازوی پرسید که در چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم پس شیخ شمس الدین
گفت اگر بر قفا دنبل نداری چرا بر آسمان نمی بینی و پیش مولانا جلال الدین
رومی قدس سره گفتند که شاهد باز بود اما پاکباز بود مولانا فرمود که کاشکی
کردی و گذشتی و این رباعی وی هم دلالت برین معنی میکند رباعی زان می نگرم
بچشم سر در صورت ٭ زیرا که ز معنی است اثر در صورت ٭ این عالم صورتست و ما در
صوریم ٭ معنی نتوان دید مگر در صورت ٭ و در بعضی تواریخ مذکورست که
چون وی در سماع گرم شدی پیراهن امردان چاک کردی و سینه بسینه ایشان
باز نهادی و چون ببغداد رسید خلیفه پسری صاحب جمال داشت این سخن بشنید
گفت او مبتدع است و کافر اگر ازین گونه حرکتی کند وی را بکشیم چون بسماع
گرم شد شیخ بکرامت دریافت و گفت ٭ سهل است مرا بر سر خنجر بودن ٭
در پای مراد دوست بی سر بودن ٭ تو آمده که کافری را بکشی ٭ غازی چو تویی
رواست کافر بودن ٭ پسر خلیفه سر در پای شیخ نهاد و مرید شد قال بعض الکبراء
قدس الله تعالی ارواحهم نزد اهل توحید و تحقیق این است که کامل آنکس است که جمال

مطلق حق سبحانه در مظاهر کونی حسی مشاهده کند ببصر همچنانکه مشاهده میکند
در مظاهر روحانی ببصیرت یشاهدون بالبصیرة الجمال المطلق المعنوی
کما یعاینون بالبصر الحسن المقید الصوری و جمال یا کمال حق سبحانه دو اعتبار
دارد یکی اطلاق که آن حقیقت جمال ذاتی است من حیث هی هی و عارف
جمال مطلق را از قفا فی الله مشاهده تواند کرد و یکی تقیید و آن از حکم تنزل
حاصل آید در مظاهر حسیه یا روحانیه پس عارف اگر حسن بیند چنین بیند و جمال
را جمال حق داند متنزل شده در مراتب کونیه و غیر عارف را که چنین نظر نباشد
باید که بخوبان ننگرد تا بدان وی به حیرت در نماند و قال ایضا و از اهل طریق
گفته اند که در تعلق بمظاهر و صور زیبا مقید نشوند و چون سالک در صدد عدم
ترقی باشد و در موضع احتجاب لهذا چنانکه بعضی از بزرگان قدس الله اسرارهم
از آن استعاذه کرده اند و فرموده اند اعوذ بالله من التنکر بعد التعرف و من
الحجاب بعد التجلی و تعلق این حرکت حبی بسبب این سالک از صورت مظاهر حسیه
که بصفت حسن موصوف فلهو مجاوز نکند هر چند شهود و کشف معنوی دست
داده بود و اگر آن تعلق و میل حبی از صورتی منقطع شود و بصورتی دیگر که بحسن آراسته

باشد بخود نگیرد دایما در کشاکش بماند تعلق و میل بصورت فتح باب حرمان و قسوت
و فترت و ضلالت او شود اعاذنا الله عز و جل و سایر الصالحین من شر ذلک حسن
ظن بلکه صدق اعتقاد نسبت بجماعتی از اکابر چون شیخ احمد غزالی و شیخ
اوحد الدین کرمانی و شیخ فخر الدین عراقی قدس الله تعالی اسرارهم که بمطالعه
جمال مظاهر صوری حسی اشتغال می نموده‌اند آنست که ایشان در آنجا مشاهد جمال مطلق
حق سبحانه میکرده‌اند و بصور حسی مقید نبوده‌اند و اگر از بعضی کبرا نسبت با ایشان
انکاری واقع شده است مقصود ازان آن بوده که محجوبان آن را دستوری
نسازند و قیاس حال خود بر حال ایشان نکنند و جاودان در حضیض خسران
و اسفل السافلین طبیعت نمانند و الله تعالی اعلم باسرارهم و حضرت شیخ اوحد الدین
را نظمهای لطیف است از مثنوی و غیر در آخر مصباح الارواح میگوید تا چند
دست ما دام سایه متحرک است ناکام چون سایه سرد است پایه پس نیست خداوند
اصل سایه چیزی که وجود او بخود نیست هستیش نهادن از خرد نیست هستی
که هست هست مطلق نزدیک حکیم نیست جز حق هستی که بحق قوام دارد
او نیست ولیک نام دارد بر نقش خود است فتنه نقاش کس نیست در این میان

تو خوش باش

تو خوش باش خود گفت حقیقت و خود اشنید زان روی که خود دلبود و خود دیده
بس باد بقیض نیست والله موجود حقیقی سوی الله رباعیات اوحدی
دل میرزا آخر دل کو عمریست که راه میروی منزل کو در دست تو جز نیوفا میکردی
پنجاه و دو چله داشتی حاصل کو جز نیستی تو نیست هستی بخدای وی هشیاران
خوش نیست مستی بخدای گر زانکه بحق پرستی روزی صد که رستی زبت
پرستی بخدای اسرار حقیقت نشود حل بسوال نه نیز بدر باختن حشمت و
مال تا خون نکنی دیده و دل پنجه سال هرگز ندهد رات از قال بحال
دانم ز ورای حرف بیرون ز صداست ور چشمه لطف انجامم مدد است علت
زاحد با وحد آمد و رفع علت بکند زانکه او صدا صد است امیر سید قاسم تبریزی
قدس الله سره وی در اوایل ارادت شیخ صدر الدین اردبیلی است بعد از ان
بصحبت شیخ صدر الدین علی یمنی که وی از اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی
بوده قدس الله اسرارهم رسیده است و نسبت ارادت وی را بخط بعضی معتقدان
وی دیده‌ام در آنجا شیخ صدر الدین علی یمنی مذکور بود نه شیخ صدر الدین
اردبیلی و چنین استماع افتاد که حضرت سید قدس سره شیخ صدر الدین علی یمنی را

بسیار می‌پسندیده‌اند و اظهار ارادت میکرده و بالجمله اهل روزگار در قبول و
انکار وی دو فرقه‌اند و از وی دو اثر مانده است یکی دیوان اشعار که مشتمل
بر حقایق و اسرار وی که انوار کشف و عرفان و آثار ذوق و وجدان از آن
ظاهر است و دیگر جماعتی که خود را بوی منسوب میدارند و مرید وی می‌شمارند
این فقیر بعضی از ایشان را دیده و احوال بعضی را شنیده اکثر ایشان از
ربقهٔ اسلام و دین خارج بوده‌اند و در دایرهٔ اباحت و تهاون بشرع و سنت
داخل و می‌شاید که منشأ این آن بوده باشد که مشرب توحید بر وی غالب بوده
و نظر در جمیع امور بر مبدأ داشته و بساط اعراض و اعتراض را بالکلیه
طی کرده بود و بمقتضای کرم ذاتی که داشته است فتوحات و نذوری که میرسیده
همه صرف لنگر می‌بوده اصحاب نفس و هوا را آنجا مقصود حاصل بوده مانعی نه
جماعتی از اهل طبع مجتمع شده بودند و از معارف وی سخنانی شنیده
و از سر نفس و هوا در آن تصرف میکرده و آن را مقدمهٔ اشتغال بمشتهیات
نفس و اعراض از محافظت ها آمیخته و در وادی اباحت و تهاون بشرع و سنت
می‌افتاده و وی از همه پاک یکی از درویشان ویرا دیدم پیری بود روشن ضمیر و لطیف

طاعات را بجا می‌آورد و دوام ذکر و آگاهی داشت حال وی را پرسیدم گفت من
دو بار بخدمت وی رسیدم یکبار در هراه و یکبار در بلخ هر بار چون چند روز
در خدمت وی بودم گفت بولایت خود بازرو و در میان ایشان مباش
که صحبت ایشان ترا ضرر میکند بعضی از عزیزان می‌فرمودند که در آن وقت
که خدمت سید در سمرقند بود با وی ملاقات میکرد در اثنای معارفه که میگفت
از صدیق اکبر رضی الله عنه نقل بسیار میکرد و هر بار که صدیق اکبر میگفت رقت میکرد
و قطرات اشک بزرگ سفید از چشم وی میریخت مریدان میگفتند که وی اکنون
در مقام ابوبکریست و بعضی دیگر از عزیزان که بصحبت وی رسیده بودند
میگفتند من بکرم ذاتی وی کس ندیدم و بعضی از مردم خرد جام که در قبول و
انکار غالبا از تعصب خالی نبودند و از وی بعضی که امثال این طایفه را می‌باشد
نقل میکرد و عزیزی که بر سخن وی همه اعتماد داشت از بعضی مسافران معتمد
نقل کرد که از تربت مقدسه جام بعزیمت مشهد مقدس طوس علی ساکنه السلام
شبگیر گاه کرده بودند در راه میرفته‌اند در جانب خرجرد روشنائی در نظر ایشان
آمده بوده است که از زمین مرتفع شده و بآسمان رسیده در تعجب مانده‌اند که این چه روشنائی است

هم شب بخرجرد رسیدند دیدند که آن روشنائی در جانب لنگر حضرت سید است
چون بلنگر آمدند و قصد زیارت وی کردند چنانکه مشهور افتاد که آن روشنی
که از آن خانه که مرقد منور وی در آنجاست می‌تابد و از بعضی درویشان چنان
دریافته‌ام که توجه بمرقد منور وی موجب جمعیت تمام است والله اعلم و حضرت مخدومی
خواجه ناصرالدین عبیدالله مدالله تعالی ظلال ارشاده فرمودند که حضرت سید قاسم
حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاءالدین را قدس سره در نواحی ابیورد دیده بود
و صحبت داشته و طریقه ایشان را بسیار معتقد بود و از وی فهم می‌شد
خود را بر آن طریقه میداشت دیگر فرمودند که حضرت سید قدس سره میگفت که چون
میرسیدم از مجذوبان می‌پرسیدم و خود را بصحبت ایشان میرسانیدم
چون بروم رسیدم گفتند اینجا مجذوبی هست مولانا جانام چون پیش وی
رفتم وی را شناختم که در اوان تحصیل در تبریز دیده بودم با وی گفتم تا چه شد
بزبان رومی گفت هر صباح که برمی‌خاستم مرتبی بودم در تفرقه مرا یکی از طرف
میکشید و یکی از طرف دیگر بامدادی برخاستم مرا چیزی فرو گرفت که از همه خلاص شدم
فرمودند که این سخن را چند بار از حضرت سید شنیدم هر بار که می‌شنیدم متغیر می‌شد

وقطرات اشک

و قطرات اشک از چشم او می‌جست معلوم می‌شد که آن وقت که آن عزیز این سخن فرموده
بودند در وی تأثیر بسیار کرده بوده است در بعضی از رسایل خود آورده که در
تاریخ سنه تسع و سبعین و سبعمائه بود که در شهر هراة در خانقاه جدیدی
در جوار مولانا ظهیرالدین خلوتی رحمه الله ساکن بودم ناگاه سحرگاه حضرت مولانا
از خلوت خود گریان بیرون آمده و روی بخلوت من نهاد و فریاد برآورد
که از برای خدا بگو که میگویند و نحن اقرب الیه من حبل الورید شصت سالست
که میدوانند و هنوز نرسیده‌ام از ارباب فقر عزیزی حاضر بود گفت این
همان حکایت مجنون ماوراءالنهر است که بجانبهای عالم رفتی و هر چند چیزی
خوردی چون بیرون آمدی از وی پرسیدندی که هیچ خوردی تشنیع کردی
که چیزی از کجا بود و هیچ نخوردم روزی امیرزاده وی را آنجا برد و نعمت
فراوان از هر جنس پیش وی نهاد و بعد از آنکه دیوانه چندانکه خواست خورد
شمشیر کشید که دیگر بخور دیوانه از ترس شمشیر آن مقدار دیگر که امکان داشت
بخورد و گفت اگر میکشی بکش که دیگر بخوردن گنجایی ندارم چون دیوانه بیرون
رفت از وی پرسیدند که هیچ خوردی گفت نعمت فراوان بود اما از ترس شمشیر که

خیری پیوسته است خود در تاریخ سنه ثلثین وثمانمائه پادشاه هراه را در جامع هراه
شخصی زخمی زد چنان معلوم شد که وی با در لنگر حضرت سید خانه متعقل بود بتوهم
آنکه لنگریان بوقوف آن بوده از شهر اخراج کرده عذر خواستند بجانب بلخ وسمرقند
رفت واز انجا مراجعت کرد در خرجرد جام متوطن شد ودر سنه سبع وثلثین وثمانمائه
از دنیا برفت وقبر وی انجاست رحمه الله **حکیم الهی حکیم سنائی غزنوی قدس سره**
کنیت وی ونام ابو المجد مجدود بن آدم است وی پدر شیخ رضی الدین علی لالا را
عم بوده از کبرای شعرای طایفه صوفیه است وسخنان وی را استشهاد در مصنفات
خود آورده‌اند وکتاب حدیقة الحقیقه بر کمال وی در شعر وبیان اذواق ومواجید
ارباب معرفت وتوحید دلیلی قاطع وبرهانی ساطع است از مریدان خواجه یوسف
همدانی است قدس الله سره وسبب توبه وی آن بود که سلطان محمود سبکتگین در فصل
زمستان بعزیمت گرفتن بعض از کفار از غزنین بیرون آمده بود وسنائی در مدح
وی قصیده گفته بود میرفت تا بعرض رساند بدر گلخنی رسید که یکی از مجذوبان
از حد تکلیف بیرون رفته که مشهور بود بلای خوار زیرا که پیوسته لای شراب خوردی
در انجا بود آوازی شنید که با ساقی خود میگفت که پر کن قدحی بکوری محمودک سبکتگین

تا بخورم ساقی گفت محمود مردی غازی است وپادشاه اسلام گفت بس مردکی
ناخشنود است آنچه در تحت حکم وی در آمده است در حیز ضبط نیاورده
میرود تا مملکت دیگر گیرد یک قدح بگرفت وبخورد باز گفت پر کن قدحی دیگر
بکوری سنائیک شاعر ساقی گفت سنائی مردی فاضل ولطیف طبع است
گفت اگر وی لطیف طبع بودی بکاری مشغول بودی که وی را بکار آمدی گزافی
چند بکاغذ نوشته که بهیچ کار وی نمی آید ونمیداند که وی را برای چکار
آفریده‌اند سنائی چون آن را شنید حال بر وی متغیر شد وبتنبیه آن لای خوار
از مستی غفلت هشیار شد وپای در راه نهاد وبسلوک مشغول شد
در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مذکور است که خواجه حکیم سنائی
قدس سره در وقتی که محتضر بود در زیر زبان چیزی میگفت حاضران گوش
بدهانش بردند این بیت میخواند بیت بازگشتم زانچه گفتم زانکه نیست
در سخن معنی ودر معنی سخن عزیزی این را شنید گفت عجب حالیست که در وقت
بازگشتن از سخن نیز بسخن مشغول بوده است وی همواره منزوی ومنقطع می بود
واز مخالطت اهل دنیا معرض یکی از ارباب جاه وجلال را غرامت آن بود

گه بیلد مرست و زیارت وی برود شیخ مکتوبی بوی نوشت مشتمل بر بسی لطایف

از انجمله آنکه این داعی را عقل و روح در پیش حضرت است ولیکن بنیه ضعیف

دارد که طاقت تفقد و قوت تعهد ندارد ان الملوك اذا دخلوا قریه

افسدوها کلابه مندرس چه طاقت بارگاه جباران دارد و شیر زده

ناقه چه تاب پنجه شیران آرد حق باری عز اسمه داند که هر بار که سرا پرده حشمت

ایشان در بیرون خطه زدند مخصر زده اند حاجت آمده است این ضعیف نیز ورا

رخت عافیت بعز جانب نزول لدن بردن و لاصبغت قناعت را بهر اهان

حفظ و الیاس سپردن اکنون بزرگی که ذو الفضل الکبیر آن بزرگ دین و دنیا

گرفته است کی گوشه دل این گوشه گرفته را بتفقد بستایش خود خراب نکند که جسم حقیر

این خسته نه سزای حشم فرزند خداوندی است و من معقولاته لیکه شنیدی

صفت روم و چین خیز و بیا ملک سنایی بین تا همه دل بینی بی حرص و بخل

تا همه جان بینی بی کبر و کین پای نه و چرخ بزیر قدم دست نه و ملک بزیر

نگین زر نه و کان ملکی بزیرست جو نه و اسب فلکی زیر زین و القانها

این جهان بر مثال مرداریست کرکسان اندرو هزار هزار این مران را

همی زند مخلب وان مراین راهمی زند منقار آخر الامر بگذرند همه وز همه

باز ماند این مردار باهمه خلق جهان گرچه ازان بیشتر کم و کمتر رهبند

تو چنان زی که بمیری برهی نه چنان چو بمیری برهند و من رباعیاته

دلها همه آب گشت و جانها همه خون تا چیست حقیقت از پس پرده برون

ای با علمت خرد زبون گردون دون از تو دو جهان پر و تو از هر دو برون

و منها قایم بخودی ازان شب و روز مقیم بیمت ز سموم است و امیدت به نسیم

با مایه زآب و آتشت باید بیم چون سایه شدی تراچه جیحون چه جحیم بر سیمبر

سر سیاه آمد عشق بر کاف کمال کل کلاه آمد عشق با اینهمه یک قدم

ز راه آمد عشق مردی که براه عشق جان فرساید باید که بدون یار خود

نگراید عاشق به عشق جانان میباید کز دوزخ و از بهشت یادش ناید

ای نیست شده ذات تو در بر هست وی صومعه و یران کن زنار پرست

مردانه کنم چو عاشقان می در دست گرد سر کفر گردد و گرد برست

ای من بتو زنده همچو مردم بنفس در کار تو کرده دین و دنیا بهوس

گر مست بینم چو بکشم با همه کس سر دو همه از برای من داری و بس

بر سیمبر ملوک ملک تاج آمد عشق

در هجر تو گرد دلم اگر آید خسی . در بر نگذارمش که سازد هوسی . ور دیده نگه کند
بدیدار کسی . در سر نگذارمش که ماند نفسی . چون چهرهٔ تو ز کوی باشد برگرد
زنهار بهیچ آب آلوده مکرد . اندر ره عشقی چنان باید مرد . کز دریا خشک
آید و ز دوزخ سرد . ای عقل اگر چند شریفی دون شو . وی دل ز دلی
همچون خون شو . در پردهٔ آن نگار دیگرگون شو . یا چشم درای و یا زبان
برون شو . ای عشق تراروح مقدس منزل . سودای تو اعتقاد مجرد محمل
سیاح جهان معرفت یعنی دل . از دست غمت دست بسر پای بگل
و وی را قصیدهٔ ایست رائیه زیادت از صد و هشتاد بیت که آن را رموز
الانبیا و کنوز الاولیا نام نهاده و بسی معارف و حقایق و لطایف و دقایق
در انجا درج کرده و اول اینست قصیده طلب ای عاشقان خوش رفتار
طرب ای نیکوان شیرین کار . تا کی از خانه هین ره صحرا . تا کی از کعبه هین
در خمار . در جهان شاهدی و ما فارغ . در قدح جرعه و ما هشیار .
زین سپس دست ما و دامن یار . پس ازین گوش ما و حلقهٔ یار . و وی را
ورای کتاب حدیقة الحقیقه مثنوی دیگر است هم بر وزن حدیقه اما مختصر

و از انهاست

و از انهاست این ابیات مثنوی ای به پرواز بر پریده بلند . خویشتن را
رها شمرده ز بند . باز پر سوی لا بجوز و بجوز . رشته در دست صورت هنوز
تا تو در بند جنس تالیفی . تخته نقش کلک تکلیفی . تاریخ تمامی حدیقه چنانچه
خود نظم آورده سنه خمس و عشرین و خمسمایه بوده است بعضی تاریخ
وفات وی را همین نوشته اند والله تعالی اعلم شیخ فرید الدین عطار النیشابوری
قدس الله سره وی مرید شیخ مجد الدین بغدادیست در دیباچهٔ کتاب
تذکرة الاولیا که بوی منسوبست میگوید که یک روز پیش امام مجد الدین بغدادی
در آمدم وی را دیدم که میگریست گفتم خیر هست گفت زهی سپهسالاران
که در این امت بوده اند بمثابهٔ انبیا علیهم السلام که علماء امتی کانبیاء
بنی اسرائیل پس گفت از آن میگریم که دوش گفته بودم خداوندا کار
تو بعلت نیست مرا از این قوم گردان یا از نظارگیان این قوم که قسم
دیگر را طاقت ندارم میگریم بود که مستجاب شده و بعضی گفته اند که وی
اویسی بوده است در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس سره
مذکور است که نور منصور بعد از صد و پنجاه سال بر روح شیخ فرید الدین عطار

تجلی کرد و مربی او شد گویند سبب توبهٔ وی آن بود که روزی در دکان عطاری
مشغول و مشعوف معامله بود درویشی آنجا رسید و چند بار شیئاً لله گفت
وی بدرویش نپرداخت درویش گفت ای خواجه تو چگونه خواهی مرد گفت
چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچو من می‌توانی مرد عطار گفت بلی درویش
کاسهٔ چوبین داشت زیر سر نهاد و گفت الله و جان بداد عطار را حال
متغیر شد و دکان برهم زد و باین طریق درآمد و گفته‌اند که مولانا جلال
الدین رومی در وقت رفتن از بلخ و رسیدن به نیشابور بصحبت وی
در حال کبر سن رسیده است و کتاب اسرارنامه بوی داده و وی دایما آنرا
با خود میداشته و در بیان حقایق و معارف اقتدا بوی داد چنانکه میگوید
گرد عطار گشت مولانا ۰ شربت از دست شمس بودش نوش ۰ و در موضع دیگر گفته است
عطار روح بود و سنائی دو چشم او ۰ ما از پی سنائی و عطار آمدیم ۰ و آن قدر
اسرار توحید و حقایق اذواق و مواجید که در مثنویات و غزلیات وی اندراج
یافته در سخنان هیچ یک ازین طایفه یافته نمیشود جزاه الله سبحانه عن الطالبین
المشتاقین خیر الجزاء و من انفاسه الشریفه ۰ ای روی در کشیده ببازار آمده

خلقی بدین طلسم گرفتار کرده

خلقی بدین طلسم گرفتار آمده ۰ و این قصیده بسی بیت زیاده است و بعضی از آنها
آنرا شرحی نیکو نوشته است و در شرح این بیت چنین گفته ای روی درکشیده
یعنی ای آنکه روی خود را که نور ظاهر وجود است بروی پوشش تعینات و صور
درکشیده و پوشیده ببازار ظهور آمده خلقی بدین طلسم گرفتار آمده یعنی طلسم صور
که بر روی این گنج مخفی کشیده و بواسطه کثرت تعینات مختلفه و آثار متباینه
گرفتار بعد و هجران و غفلت و پندار گشته با خود بواسطه سرایت پرتو جمال
آن روی در روپوش مظاهر و صور جمله گرفتار بلای عشق و محبت گشته
بعضی عاشق معنی و بعضی عاشق صورت ۰ توئی معنی و بیرون تو اسم است
توئی گنج و همه عالم طلسم است ۰ و عاشق صورت بوهم خود از معشوق دور
افتاده اند و نمیدانند که عاشق کیستند و دل ربای چیست ۰ میل خلق
جمله عالم تا ابد ۰ گر شناسند و گر نه سوی تست ۰ و برین دستور تمام این قصیده را
شرح کرده است و از جهت اختصار برین اقتصار افتاد و حضرت شیخ در تاریخ
سنه سبع و عشرین و ستمائه بر دست کفار شهادت یافته اند و سن مبارک وی
در آن وقت میگویند که صد و چهارده سال بوده و قبر وی در نیشابور است رحمه الله علیه

رحمة واسعة شیخ شرف الدین مصلح بن عبدالله السعدی الشیرازی قدس الله سره از افاضل
صوفیه بود و از مجاوران بقعهٔ شریف شیخ ابوعبدالله خفیف قدس سره از علوم
بهرهٔ تمام داشته است و از آداب نصیبی کامل سفر بسیار کرده است و اقالیم را
گشته و بارها بسفر حج پیاده رفته به بتخانهٔ سومنات درآمده بود و بت بزرگتر
ایشانرا شکسته و از مشایخ کبار بسیاری را دریافته و بصحبت شیخ شهاب الدین
سهروردی قدس سره رسیده با وی در یک کشتی سفر دریا کرده و گفته اند که وی
در بیت المقدس و بلاد شام مدتی مدید سقائی میکرد و آب بمردم میداد تا بخضر
علیه السلام رسید و ویرا از زلال انعام و افضال خود سیراب گردانید وقتی ویرا
با یکی از اکابر سادات و اشراف فی الجمله گفت و گوی واقع شد آن شب حضرت
رسالت را صلی الله علیه و سلم بخواب دید که ویرا عتاب کرد چون بیدار شد پیش شیخ آمد
و عذرخواهی نمود و استرضای وی کرد یکی از مشایخ منکر وی بود شبی در واقعه چنان
دید که درهای آسمان گشاده شد ملائکه با طبقهای نور نازل شدند پرسید که این چیست
گفتند برای سعدی شیرازیست که بیتی گفته و قبول حضرت حق سبحانه افتاده و آن
بیت اینست بیت برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقی دفتریست معرفت کردگار

ان عزیز از واقعه

آن عزیز چون از واقعه درآمد هم در شب بدر زاویهٔ شیخ رفت که ویرا بشارت
دهد دید که چراغی افروخته با خود زمزمه میکند چون گوش کردند شنیدند که همین بیت
میخواند وی در شب جمعه ماه شوال سنهٔ احدی و تسعین و ستمائه از دنیا رفته
شیخ فخرالدین ابراهیم المشتهر بالعراقی قدس الله سره وی صاحب کتاب لمعات
و دیوان شعر وی مشهور است از نواحی همدانست در صغر سن حفظ قرآن
کرده بود بغایت خوش میخواند چنانکه همه اهل همدان شیفتهٔ آواز وی بودند
و بعد از آن بتحصیل علوم اشتغال نمود چنانکه گویند در سن هفده سالگی
در بعضی مدارس مشهور همدان بافادت مشغول بود روزی جمعی قلندران
بهمدان رسیدند و با ایشان پسری صاحب جمال بود وی بسر عشق غالب چون
آن پسر را دید گرفتار شد مادامی که در همدان بودند با ایشان بود چون از همدان
سفر کردند و چند روز برآمد طاقتش نماند و در عقب ایشان برفت چون بایشان
رسید برنگ ایشان برآمد همراه ایشان بهندوستان افتاد و در شهر
مولتان بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا قدس سره رسید گویند که شیخ ویرا در خلوت
نشاند و از خلوه وی یکدهه بگذشت ویرا وجدی رسید و حالی بروی متولی شد این غزل را

گفت نخستین باده کاندر جام کردند ز چشم مست ساقی وام کردند و آن را
باواز بلند میخواند و میگریست چون اهل خانقاه آن را دیدند و از اخلاق
طریق شیخ دانستند چه طریق ایشان در خلوت جز اشتغال بذکر یا مراقبه امری
دیگر نیست چون روزی چند بر آمد یکی از مقربان شیخ را گذر بر خرابات
افتاد شنید که آن غزل را اجرا با بیان با چنگ و چغانه میگفتند پیش شیخ آمد
و صورت حال باز نمود و گفت باقی شیخ حاکم اند سوال کرد که چه شنیدی باز گوی
چون بدین بیت رسید چو خود کردند راز خویشتن فاش عراقی را چرا
بدنام کردند شیخ فرمود که کار او تمام شد برخاست و بر در خلوت عراقی
آمد و گفت عراقی مناجات در خرابات میکنی بیرون آی وی بیرون آمد و سر
در قدم شیخ نهاد و بدست مبارک خود سر او را از خاک برداشت و دیگر او را
بخلوت نگذاشت و خرقه از تن مبارک خود کشید و در وی پوشانید بعد از آن
فرزند خود را بعقد نکاح وی در آورد و وی را از فرزند شیخ پسری آمد
وی را کبیر الدین لقب کردند بیست و پنج سال در خدمت شیخ بود چون شیخ
را وفات نزدیک رسید وی را بخواند و خلیفه خود ساخت و بجوار رحمت حق

پیوست

پیوست چون دیگران التفات شیخ را نسبت بوی ملاحظه کردند عرق حسد
در ایشان بجنبید بپادشاه وقت رسانیدند که اکثر اوقات وی بشعر
میگذرد و صحبت وی با جوانان صاحب جمال است و برا استحقاق خلافت
شیخ نیست چون شیخ عراقی آن را دانست عزیمت زیارت حرمین شریفین
را داد همانا سفر کرد و بعد از زیارت بجانب روم رفت و بصحبت شیخ صدر الدین
قونوی قدس سره رسید و از وی تربیت یافت جماعتی فصوص میخواندند
استماع کرد و در اثنای آن لمعات را نوشت چون تمام کرد بنظر شیخ
و شیخ آن را بپسندید و تحسین فرمود معین الدین پروانه از امرای روم
مرید و معتقد شیخ عراقی بود و جهت شیخ در توقات خانقاهی ساخت و هر روز
بملازمت شیخ می آمد روزی بخدمت شیخ آمد و مبلغی زر همراه آورد و بنا زمندی
تمام گفت که شیخ ما را هیچ کاری نمیفرماید و التفاتی نمینماید شیخ بخندید
و گفت ای امیر ما را بزر فریفتن نمیتوان برد و حسن قوال را با ما رسان
و این حسن قوال در جمال دلپذیر بود و در حسن صورت بی نظیر و جمعی گرفتار
وی بودند در حضور و غیبت هوا داری چون امیر تعلق خاطر شیخ را بوی دریافت

فی الحال کسی بطلب وی فرستاد و بعد از غوغای شیخان و دفع مزاحمت آن دونان

ویرا آوردند شیخ با امیر و سایر اکابر استقبال وی کردند چون نزدیک رسیدند

شیخ پیش رفت و بروی سلام کرد و کنار گرفت آنگاه ویرا با یاران وی بدست خود

شربت داد و از آنجا بخانقاه شیخ رفتند صحبتها داشتند و سماعها کردند و شیخ

دران وقت غزلها گفت از الجمله این غزل است ساز طرب عشق که داند

که چه سازست کز زخمه او نه فلک اندر تک و تازست و بعد از مدتی حسن قوال

اجازت خواست و بمقام خود مراجعت کرد گویند که روزی امیر معین بطرف

میدان میگذشت دید که شیخ چوگان در دست میان کودکان ایستاده

امیر با شیخ گفت ما از کدام طرف باشیم شیخ گفت از آن طرف و اسپ

براه کرد امیر روان شد و برفت چون امیر معین الدین وفات کرد شیخ از

روم متوجه مصر شد ویرا با سلطان مصر ملاقات افتاد سلطان مصر مرید

و معتقد وی شد و ویرا شیخ الشیوخ مصر کرد شنیدم که وی همچنان بی تکلف

در بازارها گردیدی و گردشگاهها طواف کردی روزی در بازار کفشگران

میگذشت نظر شیخ بر کفشگر پسری افتاد و شیفته وی شد پیش رفت و سلام کرد

و از کفشگر

و از کفشگر سوال کرد که این پسر کیست گفت پسر منست شیخ بلبهای پسر اشارت

کرد و گفت ظلم نباشد که این چنین لب و دندان با چرم خر مصاحب باشد کفشگر گفت

ما مردم فقیریم و حرفه ما اینست اگر چرم خر بدندان نگیریم نان نیابیم که

بدندان گیریم شیخ پرسید که هر روز چه مقدار کار کند گفت هر روز چهار درم

شیخ گفت که هر روز هشت درم بدهیم تا او دیگر این کار نکند شیخ هر روز

رفتی با اصحاب و بر دکان کفشگر بنشستی و فارغ البال در روی او

نظر کردی و اشعار خواندی و بگریستی حاسدان این خبر بسلطان رسانیدند

از ایشان سوال کرد که این پسر را شب با روز با خود می برد یا نه گفتند نه

و گفت در دکان با وی خلوت می باشد گفتند نه دوات و قلم طلبید و بنوشت

که هر روز پنج دینار دیگر بر وظیفه خادمان شیخ بیفزایید روز دیگر شیخ را

با سلطان ملاقات افتاد سلطان گفت که چنین استماع افتاد که شیخ

را در دکان کفشگر با پسری نظر افتاده است محقری جهت خرجی تعیین یافت

اگر شیخ خواهد آن پسر را بخانقاه برد گفت ما را استغنا داد و باید بعد بروی

حکم نتوانیم کرد بعد از آن شیخ را از مصر عزیمت شام شد سلطان مصر بملک الامرا

شام نوشته که با جمله علما و مشایخ و اکابر باستقبال کنند چون استقبال کردند
ملک الامرا را پسری بود حسن با جمال چون شیخ را نظر بروی افتاد بی اختیار
سر در قدم وی نهاد پسر نیز سر در قدم شیخ نهاد ملک الامرا نیز با پسر موافقت
کرد اهل دمشق را از آن انکاری در دل پیدا شد اما مجال نطق نداشتند
چون شیخ در دمشق مقام ساخت و شش ماه گذشت فرزند وی کبیر الدین از
مولتان بیامد و مدتی در خدمت پدر بسر برد و بعد از آن شیخ را عارضه پیدا
شد در روز وفات پسر را با اصحاب بخواند و وصیتها فرمود و وداع کرد و این
رباعی بگفت در سابقه چون قرار عالم دادند مانا که نه بر مراد آدم دادند
زان قاعده و قرار کان روز افتاد نه بیش بکس وعده و نه کم دادند هفتم
ذی القعده سنه ثمان و ثمانین و ستمائه از دنیا برفت و قبر وی در قفای مرقد شیخ
محی الدین العربی است قدس الله سرهما در صالحیه دمشق و قبر فرزند وی شیخ کبیر الدین
در پهلوی قبر وی رحمة الله علیهم امیر سید حسینی قدس الله سره نام وی
حسین بن عالم بن ابی الحسین است در اصل از کزیو است که دیهی است از نواحی
غور عالم بود بعلوم ظاهری و باطنی و از کتاب کنز الرموز وی چنان مستفاد میشود

که وی مرید شیخ بهاء الدین زکریاست بی واسطه و مشهور میان مردم چنین است
اما در بعضی کتب نوشته چنین یافتیم که وی مرید شیخ رکن الدین ابو الفتح
و وی مرید پدر خود شیخ صدر الدین و وی مرید پدر خود شیخ بهاء الدین
زکریا ملتانی است قدس الله تعالی اسرارهم وی را مصنفات بسیارست بعضی
منظوم چون کتاب کنز الرموز و زاد المسافرین و بعضی منثور چون کتاب
نزهة الارواح و روح الارواح و صراط المستقیم و مر او را دیوان اشعارست
بغایت لطیف و سوالات منظوم که شیخ شبستری از آن جواب گفته و بنام
گلشن راز بران است نیز از آن وی است گویند که سبب توبه وی آن بود که
روزی بشکار بیرون رفته بود آهوی پیش رسید خواست تا تیر بروی افکند
آهو روی بوی کرد و گفت حسینی تیر بر ما مزنی خدای تعالی ترا از برای معرفت
و بندگی آفریده نه از برای این و غایب شد آتش طلب از نهاد وی شعله بر آورد
از هر چه داشت بیرون آمد و با جماعة جولقیان همراه بمولتان رفت شیخ رکن
الدین آن جماعت را ضیافت کرد چون شب شد حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
را بخواب دید گفت فرزند مرا از میان این جماعت بیرون آر و بکار مشغول

گن روز دیگر شیخ رکن الدین گفت که در میان شما کسی است امارت
بامیر حسین کردند وی را از میان ایشان بیرون آورد و بر بیت کرد تا بمقامات
عالیه رسید پس اجازت مراجعت بخراسان داد بهراة آمد همه اهل هراة
مرید و معتقد وی شدند در سادس عشر سنه ثمان عشر و سبعمائة از دنیا
برفت و قبر وی در مصرخ هراة است بیرون گنبد عبدالله بن جعفر طیار
رضی الله عنهم **شیخ اوحدی اصفهانی قدس الله سره** چنین استماع افتاده
که وی از جمله اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی است قدس الله سره چنانکه
این نسبت منبی از آنست و وی را دیوان شعری است در غایت لطافت
و عذوبت و ترجیعات مشتمل بر معارف و حقایق و مثنوی بر وزن و اسلوب
حدیقه شیخ سنائی جام جم نام در آنجا بسی لطایف درج کرده است
و از آن مثنوی است این ابیات اوحدی شصت سال سختی دید تا شبی
روی نیکبختی دید سر گفتار ما مجازی نیست بازکن دیده کین بازی نیست
سالها چون فلک بسر گشتم تا فلک وار دیده ور گشتم بر سر پای چله داشته ام
چون نه از بهر زله داشته ام از برون در میان بازارم وز درون خلوت

بایارم

با یارم کس نه بیند جمال سلوت من ره ندارد درون خلوت من تا
دل من بر دوست پیوسته است سوزها کرد بر من لب بسته است و وی قصیده
رائیه حکیم سنائی را جوابی نکو گفته است و عدد ابیات آن صد و شصت خواهد بود
و مفتتح آن این ابیات است سر پیوند ما ندارد یار چه توان شد ز بخت
برخوردار کار ما با یکی است در همه شهر وان یکی تن نمی دهد در کار همدمی
نیست تا بگویم راز محرمی نیست تا بنالم زار در دو چشمم ضمیر آن معشوق
در سماعم بصوت آن مزمار و در تاریخ اتمام جام جم گفته چون تاریخ
برگرفتم فال هفتصد رفته بود سی و سه سال که من این نامه همایون فر عقد
کردم بنام این سرور چون هلالی تمام شد بدرش ختم کردم بلیلة القدرش
قبر وی در مراغه تبریز است و تاریخ وفات وی را آنجا سنه ثمان و ثلثین
و سبعمائة نوشته اند **افضل الدین بدیل الحقایقی الخاقانی قدس الله سره**
هر چند شاگرد فلکی شاعر است و بشعر شهرت تمام دارد اما چنین گویند که وی را ورای
طور شعر طوری دیگر بوده است که شعر در جنب آن کم بود چنانکه گفته است شعر چه باشد
بر من تا که لاف از او زنم هست افق دگر غیر فنون شعرا و سخنان وی بر معنی

شاهد است چنانکه میگوید صورت من همه او شد صفت من همه او لاجرم کس
من نشنوده اند سخنم ز آنکه هیچ دری تا نگویند آن کیست چون بگویند مرا
باید گفتن که منم و در مجلد دیگر گوید عشق بیعشر دیا بر بساط کبریا برد بدست تخت
هستی یار از ما ما و شما را بعد بیخودی درخورست زانکه نگنجد در وحدت
ما و شما و ازین قبیل سخنان وی بسیار است و از اینها بوی آن می آید که وی را
از مشرب صافی صوفیان قدس الله اسرارهم شربی تمام بوده است وی در زمان
خلافت المستضیء بنور الله بوده و در قصیده ای که در مدح بغداد گفته است ذکر
وی کرده و توفی المستضیء بنور الله سنه خمس و سبعین و خمسمائه وی نیز قصیده را که
حکیم سنایی را جواب گفته است و عدد ابیات آن از صد و ستاد گذشته و آن را اسم
مطلع نهاده مطلع اولش اینست الصبوح الصبوح کامد کار التتار السماع
کامد یار کاری از روشنی چو آب خزان یاری از خوشدلی چو باد بهار
چرخ پرکار با وقت صبوح میکند لعبتان دیده نثار و در آخر قصیده میگوید
این قصیده ز جمع سبعیات ثامن است از غرائب اشعار از در کعبه کرد آویزند
تعبیه بر روی فرشی نزی استار ز دقفانیک راقفای نبک وامرء القیس را فکند

از اکابر **شیخ نظامی قدس الله سره** وی را از علوم ظاهری و مصطلحات رسمی
بهره تمام بوده است اما از همه دست داشته بوده است و روی بحضرت حق سبحانه
و تعالی آورده چنانکه میگوید هر چه هست از دقیقهای نجوم با یکایک نهفتهای
علوم خواندم و سر هر ورق جستم چون ترا یافتم ورق شستم همه را از وی
در خدا دیدم وان خدا را همه ترا دیدم عمر گرانمایه را از اول تا آخر
بقناعت و تقوی و عزلت و انزوا گذرانیده است هرگز چون سایر شعرا از غلبه
حرص و هوا ملازمت ارباب دنیا نکرده بلکه سلاطین روزگار بوی تبرک جسته اند
چنانکه میگوید چون بعهد جوانی از بر تو بدر کس نرفتم از در تو همه را بر درم
فرستادی من نمیخواستم تو میدادی چونکه بر درگه تو گشتم پیر زانچه ترسیدنیست
دستم گیر مثنویهای پنجگانه وی که به پنج گنج اشتهار یافته است اکثر آنها
باستدعای سلاطین روزگار واقع شده بامیدواری آنکه نام ایشان بواسطه
نظم وی بر صفحه روزگار بماند استدعا نموده اند اکثر آنها اگر چه بحسب صورت افسانه است
اما از روی حقیقت کشف حقایق و بیان معارف را بهانه است بلکه در بیان
آن معنی که صوفیه گفته اند که طالبان وصال و مشتاقان جمال حق را دلیل وجود

او هم وجود اوست و برهان شهود او هم شهود او میگوید پژوهنده را
یاوه زان شد کلید که از اندازه خویشتن در تو دید کسی کز تو در تو نظاره کند
ورقهای بیهوده پاره کند نشاید ترا جز بتو یافتن عنان باید از هر دری
تافتن و جای دیگر در همین معنی میگوید عقل آبله پای و کوی تاریک و آنگاه
رهی چو موی باریک توفیق تو گر نه ره نماید این عقده بعقل کی گشاید عقل از
در تو بصر فروزد گر پای بره نهد بسوزد و هم جا در ترغیب و تحریص بر اعراض از
ماسوی الحق جل جلاله و اقبال بر توجه بجناب کبریای وی میگوید بر پر ازین
دام که خون خواره است زیرکی از بهر چنین چاره است گرگ ز روباه بدندان
تر است روبه از آن رست که پران تر است جهد در آن کن که وفا اوئی
خود نه پرستی و خدا اوئی تاریخ اتمام سکندر نامه که آخرین کتابهای
ویست سنه اثنین و تسعین و خمسمائه بوده است و عمر وی در آن وقت
از صد و شصت گذشته بود خسرو دهلوی قدس سره لقب وی یمین الدین است
پدر وی از امرای قبیله لاچین بوده که از اتراک نواحی بلخ اند وی بعد از وفات
سلطان مبارک شاه خلجی بخدمت و ملازمت شیخ نظام الدین اولیا قدس الله سره

پیوست و ریاض

پیوست و ریاضات و مجاهدات پیش گرفت گویند که چهل سال صوم داشت
و گویند که بهمراهی شیخ خود شیخ نظام الدین اولیا بطریق طی ارض حج
گذارده است و پنج بار حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم بخواب دیده است
و باشارت شیخ نظام الدین اولیا صحبت خضر علیه السلام دریافته است
و از وی التماس آن نموده که آب دهن مبارک خود را در دهان وی کند
خضر علیه السلام گفت که این دولت را سعدی برد خسرو بخاطر شکسته بخدمت شیخ
نظام الدین آمد و صورت حال را باز نمود حضرت شیخ قدس الله سره آب دهان
مبارک خود را در دهان وی کرد و برکات از آن ظاهر شده چنانچه نود و نه کتاب
تصنیف کرده و میگویند که در بعضی مصنفات خود نوشته است که اشعار من از
پانصد هزار کمتر است و از چهار صد هزار بیشتر و میگویند که شیخ سعدی را
در ایام جوانی دیده بود و بآن افتخار میکرد و ویرا از مشرب عشق و محبت
چاشنی تمام بوده است چنانچه در سخنان وی ظاهر است و صاحب سماع
و وجد و حال بوده است شیخ نظام الدین قدس سره میگفت که در قیامت
هر کسی بچیزی فخر کند فخر من بسوز سینه این ترک الله یعنی خسرو خواهد بود

وی گفته وقتی در خاطر من افتاد که خسرو نام امیرست چه بودی اگر نام من نام
فقرا بودی که در حشر مرا بدان نام خواندندی و این معنی بحضرت شیخ قدس سره
عرضه داشت کردم فرمودند که بوقت صالح برای تو نامی خواسته شود
خسرو مرا فکر این معنی می بود تا آنکه روزی حضرت شیخ گفت که بمن چنین
مکشوف شده است که ترا در روز قیامت محمد کاسه لیس خوانند وی شب جمعه
فوت شده است در سنه خمس و عشرین و سبعمائه و مدت عمر وی هفتاد و چهار
سال بوده است در پایان شیخ خود شیخ نظام الدین اولیا دفن کردند
رحمة الله علیهم رحمة واسعة **حسن دهلوی قدس الله** سره العزیز و نسب وی نجم الدین
بن علاء السنجزی است وی کاتب و مرید حضرت شیخ نظام الدین اولیا قدس سره
بوده باوصاف حمیده و اخلاق مرضیه متصف بوده است صاحب تاریخ هند
گوید که در مکارم اخلاق و در لطافت و ظرافت مجالس و استقامت عقیدت و روش
صوفیه و لزوم قناعت و اعتقاد پاکیزه و در تجرد و تفرد از علایق دنیوی و
خوش بودن و خوش گذرانیدن با اسباب صوری همچو او کمتر دیدم و چنان
شیرین مجلس و بدیع و هنرمند بود که راحتی که از مجالست وی می یافتم از مجالست

هیچکس نمی یافتم

هیچکس نمی یافتم و هم صاحب تاریخ هند گوید که سالها مرا با امیر خسرو و امیر حسن
تودد و یگانگی بوده نه ایشان را صحبت من توانستندی بود و نه من را صحبت ایشان
و بواسطه من میان هر دو استاد رابطه محبت و وداد استحکام یافته که بخانهای
یکدیگر آمد و شد میکردندی و هم وی گوید که از کمال اعتقادی که امیر حسن را با شیخ
نظام الدین قدس سره بود انفاس متبرکه حضرت شیخ را که در مجالس صحبت شنیده
بود در چند مجلد جمع کرده است و آنرا فواید الفواد نام نهاده و درین روزگار
درین دیار دستور ارباب ارادت شده و وی را دواوین منعقد و صحایف
نثر و مثنویات بسیار است و منه دارم دلکی غمین بیامرز و مپرس صد واقعه
در کمین بیامرز و مپرس شرمنده شوم اگر بپرسی عملم یا اکرم الاکرمین بیامرز و مپرس
ایضا و منه یک حرف تو حل صباح عالم را نور یک حرف تو هشت خلد را پایه حور
حرف سیمین جهل ولی را دستور زان چار چهار گیرد عالم معمور **شیخ کمال خجندی**
قدس الله سره وی بسیار بزرگ بوده است و اشتغال وی بشعر و تکلف در آن ستر
و تلبیس را بوده باشد بلکه می شاید که برای آن بوده باشد که ظاهر مغلوب باطن نشود و
از رعایت صورت عبودیت بازنماند چنانکه خود میگوید این تکلفهای من در شعر من

کلمینی یا حمیرا است علی الدوام بریاضات و مجاهدات مشغول می بوده حضرت
خواجه عبید الله ادام الله تعالی بقاره میفرمودند که وی چندگاه در تاشکند می بوده است
والد من میگفت که وی دران مدت که آنجا بود حیوانات نمیخورد یکبار از وی
التماس کردیم که چه شود طعامی که دران گوشت باشد خورده شود و مرا گاوی
بود بغایت خوب و فربه خدمت شیخ بر وجه طیبت فرمود که هرگاه تو گاو خود را
بکشی ما گوشت بخوریم بآنکه ویرا توقف باشد گاو را بکشتیم و از آن طعامها
مهیا ساختیم بجهت خاطر من از آن گوشت بخورد و در زاویه که در تبریز داشت
خلوتی بوده است که شبها در آنجا می بوده و کسی دیگر آنجا کم میرسید چون بعد از
وفات وی آنرا دیدند غیر بوریائی که بر آنجا می نشسته بالشی خفته و سنگی که
زیر سر می نهاده چیزی دیگر نیافتند و حضرت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله
علیه میگفته است که در وقت تحصیل علوم در تبریز بصحبت وی میرسیدم می شد
مرا باین طریق دلالت میکرد و میگفت که نسبت ارادت با درای من گفتم که مرا نسبت بشما
و عذرها بخاطر می کرد گفت مگوی تا از آن جواب گویم من هیچ نگفتم اما در اواخر
که باین طریق در آمدم و مرا دران گشادگی شد دانستم که ویرا مرتبه ارشاد

که پیش وی کار نتوان کرد گویند دران قریت که در سرای می بوده است موضعی بوده است
که دران وقت که آب طغیان میکرده دران موضع خرابی بسیار میکرد چون وقت
طغیان آب نزدیک رسید آن قصه را با وی گفتند فرمود که خیمه مرا دران موضع
بزنید خیمه ویرا آنجا زدند و در آنجای بود چندانکه وقت طغیان آب گذشت و دران
موضع هیچ خرابی واقع نشد وفات وی در سنه ثلث و ثمانمائه بوده است
و قبر وی در تبریز است و بر لوح قبر وی این بیت نوشته اند کمال از کعبه رفتی
بر در یار هزارت آفرین مردانه رفتی مولانا محمد شیرین المعروف بمغربی قدس الله سره
وی مرید شیخ اسماعیل سیسی است قدس سره و میگویند که در بعضی سیاحات
بدیار مغرب رسیده است و از آنجا از دست یکی از مشایخ که نسبت وی بشیخ
بزرگوار شیخ محی الدین العربی میرسیده است خرقه پوشیده با شیخ کمال خجندی
معاصر بوده و صحبت میداشته است گویند که دران وقت که شیخ این مطلع گفته بوده
چشمم اگر اینست ابروان و ناز و عشوه این الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین
چون بمولانا رسید گفت که شیخ نیا بزرگست چرا شعری باید گفت که جز معنی
مجازی محمل دیگر نداشته باشد شیخ آنرا شنید از وی استدعای صحبت کرد و خود

بطبخ قیام نمود و مولانا نیز در آن خدمت موافقت کرد در اثنا شیخ آن مطلع را خواند
و فرمود که چشم عین است پس می شاید که بآن اشارت از عین قدیم که ذاتست بآن
تعبیر کنند و ابرو حاجب است پس می تواند بود که آنرا اشارت بصفات که حجاب
ذاتست دارند خدمت مولانا تواضع نمود و انصاف داد و وقتی که شیخ اسمعیل
سیسی درویشان را در اربعین می نشاند خدمت مولانا را نیز طلب داشته مولانا
این غزل گفته بعرض رسانید **غزل** تا مهر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم از جمله صفات
از پی آن ذات گذشتیم در خلوت تاریک ریاضات کشیدیم در واقعه از سبع
سموات گذشتیم دیدیم که اینها همگی خواب و خیالست مردانه ازین خواب و
خیالات گذشتیم با ما سخن از کشف و کرامات چه گویی چون ما ز سر کشف و
کرامات گذشتیم ای شیخ اگر جمله کرامات تو اینست خوش باش کزین جمله
کمالات گذشتیم اینها بحقیقت همه آفات طریق اند ما در طلب از جمله آفات گذشتیم
ما از پی نوری که بود مشرق انوار از مغربی و کوکب و ذرات گذشتیم چون شیخ
این غزل را شنید وقت وی خوش شد و استحسان نمود و خدمت مولانا در سن
شصت سالگی وفات کرد در سنه تسع و ثمانمائه رحمه الله علیه **شمس الدین محمد الحافظ الشیرازی**

قدس سره

قدس سره و لسان الغیب و ترجمان الاسرار است بسیار اسرار غیبیه و معانی حقیقیه
که در کسوت صورت و لباس مجاز باز نموده هر چند معلوم نیست که وی دست
ارادت پیری گرفته و در تصوف بیکی ازین طایفه نسبت درست کرده اما سخنان
وی چنان بر مشرب این طایفه واقع شده که هیچکس را آن اتفاق نیفتاده و یکی
از عزیزان سلسله خواجگان قدس الله اسرارهم فرموده است که هیچ دیوان
به از دیوان حافظ نیست اگر مرد صوفی باشد و چون اشعار وی ازان مشهور
ترست که بایراد احتیاج داشته باشد لاجرم عنان قلم ازان مصروف
میگردد وفات وی در سنه اثنین و تسعین و سبعمائه بوده است **فی ذکر النساء
العارفات الواصلات الی مراتب الرجال** صاحب فتوحات رحمه الله در باب
هفتاد و سیم از فتوحات بعد از آنکه ذکر بعضی از طبقات رجال الله کرده است
میگوید و کل ما نذکره من هولاء الرجال باسم الرجال فقد یکون منهم النساء ولکن
یغلب ذکر الرجال قیل لبعضهم کم الابدال فقال اربعون نفسا فقیل له لم لا تقول
اربعون رجلا فقال فقد یکون فیهم النساء و شیخ ابو عبد الرحمن السلمی صاحب طبقات
مشایخ رحمة الله علیه در ذکر احوال نسوه عابدات و نساء عارفات علی حده

کتابی جمع کرده است و شرح احوال بسیاری از ایشان در آن آورده قال بعضهم
ولو کان النساء کمن ذکرنا لفضلت النساء علی الرجال فلا التانیث لاسم
الشمس عیب ولا التذکیر فخر للهلال **رابعة العدویة قدس الله سرها**
وی از اهل بصره بوده سفیان ثوری رضی الله عنه از وی مسایل می پرسیده و بوی رفتی
و بموعظت وی رغبت می نمود روزی سفیان بر وی رابعه در آمد دست بر آورد
و گفت اللهم انی اسألک السلامة رابعه بگریست سفیان پرسید که
چه می گریاند ترا گفت تو مرا بمعرض گریه در آوردی سفیان گفت چگونه گفت
ندانسته که سلامت از دنیا در ترک اوست و تو بآن آلوده رابعه گفته است که هر چیز
را ثمره ایست و ثمرهٔ معرفت روی بخدای تعالی آوردنست و هم وی گفته است که استغفر الله
من قلة صدقی فی قولی استغفر الله سفیان ثوری رضی الله عنه از وی پرسید
که بهترین چیزی که بنده بآن بخدای تعالی تقرب جوید کدامست گفت آنکه بداند
که بنده در دنیا و آخرت غیر وی را دوست ندارد روزی سفیان در پیش وی گفت
واحزناه گفت دروغ مگوی اگر تو محزون بودی زندگانی ترا خوشگوار نبودی
و هم وی گفته اندوه من از آن نیست که اندوهگینم اندوه من از آنست که اندوهگین

نیستم لبابة

نیستم **لبابة المتعبدة قدس الله سرها** وی از اهل بیت المقدس است وی گفته
که من از خدای تعالی شرم میدارم که مرا مشغول بغیر وی بیند شخصی وی را گفت که حج
میروم چیزی بگو که آنجا در دعا چه خوانم گفت از خدای تعالی آن طلب کن که از تو خشنود
شود و ترا بمقام خشنودان از خود برساند و ترا در میان دوستان خود
نام کرداند **مریم البصریة قدس الله سرها** وی از اهل بصره است در روزگار
رابعه بوده با وی صحبت داشته و خدمت وی کرده و بعد از آن و بعد از رابعه
بر چند گاه زیسته و در محبت سخن گفتی و چون سخنان محبت شنیدی بیخود گشتی
و گویند که وی در مجلسی که از محبت سخن میگفتند حاضر شده زهرهٔ وی بر درید هم
در مجلس جان بداد وی گفته است که هرگز غم روزی نخوردم و در طلب آن رنج
نکشیدم تا این آیت شنیدم وفی السماء رزقکم وما توعدون
ریحانة الوالهة قدس الله سرها از متعبدات بصره بوده است در ایام صالح
مری و این ابیات را بر گریبان خود نوشته بوده است **شعر** انت انسی
و همتی و سروری ٭ قد ابی القلب ان یحب سواکا ٭ یا عزیزی و همتی و مرادی ٭
طال شوقی متی یکون لقاکا ٭ لیس سؤلی من الجنان نعیم ٭ غیر انی ارید ان

القاکا معاذة العدویة قدس سرها از اقران رابعه عدویه است با وی صحبت داشته
چهل سال روی خود بالا نکرده و هرگز در روز چیزی نخورده و در شب خواب نکرده
ویرا گفتند که ضرر بسیار رسانی بنفس خود گفت هیچ ضرری نرسانم خواب
شب را بروز انداخته ام و خوردن روز را بشب عفیرة العابدة قدس الله سرها
وی از اهل بصره است با معاذه عدویه صحبت داشته چندان بگریسته که چشم
وی نابینا شده کسی گفت که چه سخت است نابینائی وی گفت محجوب بودن از خدای تعالی
سخت تر است و کوری دل از فهم مراد خدای تعالی در امرهای وی سخت تر شعوانه
قدس الله سرها وی از اهل عجم بود و در ابله می نشست آواز داشته و نغمات
خوش وعظ میگفت و چیزی که میخواند زاهدان و عابدان و ارباب قلوب
در مجلس وی حاضر میشدند کانت من المجتهدات الخائفات الباکیات المبکیات
ویرا گفتند که از بس گریه می ترسیم که چشم تو نابینا شود گفت در دنیا کور شدن
از گریه بسیار مرا دوستر است از کور شدن از عذاب آتش و وی گفته است که
چشمی که از لقاء محبوب خود باز ماند و بدیدار اشتیاق دارد اگر گریه نکند نشاید گویند
چندان اندوه بر وی غلبه کرد که از نماز و عبادت باز ماند در خواب کسی بوی آمد

و گفت شعر ادری دموعک اما کنت ناجیة ان النیاحة تشفی للحزینا
جدی و قومی و صومی الدهر دائبة فانما الدؤب من فعل المطیعینا بطاعت بازگشت
و باین ابیات ترنم میکرد و میگریست و زنان با وی میگریستند گویند که چون پیر شد
فضیل عیاض بوی آمد و طلب دعا کرد و گفت ای فضیل میان تو و خدای تعالی هیچ چیز نیست
که اگر دعا کنم سبب اجابت گردد فضیل شهقه زد و بیخود بیفتاد کردیه قدس الله سرها
از بصره با اهواز بود و خدمت شعوانه میکرد وی گفته که شبی نزد شعوانه بودم
در خواب شدم پای خود بر من زد و گفت برخیز ای کردیه که اینجا جای خواب نیست
جای خواب گور است ویرا گفتند که از برکات صحبت شعوانه چه رسید ترا گفت
از آن وقت باز که بخدمت وی رسیدم دنیا را دوست نداشتم و غم روزی
نخوردم و هیچ کس از اهل دنیا در چشم من بزرگ ننمود از جهت طمع و هیچ یک
از مسلمانان را خورد نشمردم حفصه بنت سیرین قدس الله سرها خواهر محمد سیرین
بود در زهد و ورع چون برادر خود بود ویرا آیات و کرامات بوده است گویند
که وی شب در خانه خود چراغ روشن میکرد و برمی خاست و نماز میگذارد و وقت
بودی که چراغ بمردی و خانه وی روشن بودی تا صباح [illegible] قدس سرها

وی زوجهٔ احمد بن ابی الحواری بود احمد بن ابی الحواری گوید که حال وی مختلف بود
گاه بروی عشق و محبت غلبه میکردی و گاه انس و گاه خوف در حال غلبهٔ محبت میگفت
حبیب لیس یعدله حبیب وما لسواه فی قلبی نصیب حبیب غاب عن بصری
وشخصی ولکن عن فؤادی لا یغیب ودر حال انس میگفت ولقد جعلتک
فی الفؤاد محدثی وابحت جسمی من اراد جلوسی فالجسم منی للجلیس مؤانس
وحبیب قلبی فی الفؤاد انیسی وشنیدم که در حال خوف میگفت وزادی قلیل
لا اراه مبلغی اللزاد ابکی ام لطول مسافتی اتحرقنی یا غایة المنی فاین رجائی
منک واین مخافتی احمد بن ابی الحواری را گفت لست احبک حب الازواج
انما احبک حب الاخوان وقتی که طعام پختی گفتی بخور ای سیدی که این طعام
پخته نشده است مگر به تسبیح احمد بن ابی الحواری گفت که روزی پیش وی طشتی بود گفت
این طشت را بردارید که بر آنجا نوشته می‌بینم که امیر المؤمنین هارون الرشید مرد
تفحص کردند همان روز هارون الرشید مرده بود حکیمهٔ دمشقیه قدس سرها
از سادات نساء شام بوده است استاد رابعهٔ شامیه است احمد بن ابی الحواری
گفته است که رابعه گفت که بر حکیمهٔ دمشقیه در آمدم وی بر مصحف قرآن میخواند گفت ای

رابعه شنیدم که شوهر تو یعنی احمد بن ابی الحواری بر سر تو زنی دیگر میخواهد گفتم آری
گفت وی چون می‌پسندد با آن عقل که دارد که دل خود را به دو زن از خدای تعالی
مشغول گرداند مگر به تو نرسیده است تفسیر این آیت الا من اتی الله بقلب سلیم
گفتم نه گفت تفسیر این آنست که بخدای تعالی رسی و در دل تو هیچ چیز نباشد
غیر از وی رابعه گوید که از پیش وی بیرون آمدم و از اثر آن سخن تمایل کنان
میرفتم و از مردان که در راه پیش می‌آمدند شرم میداشتم که گمان برند من مستم
ام حسان قدس الله سرها از زهاد اهل کوفه بوده است سفیان ثوری به زیارت
وی میرفته و بعضی گفته اند که وی را بزنی خواسته سفیان گفته است که وقتی بر وی
در آمدم در خانهٔ وی غیر از یک پاره حصیر کهنه هیچ ندیدم گفتم اگر رقعه به پسران
عم تو نوشته شود رعایت حال تو میکنند وی گفت ای سفیان در چشم و دل من
پیش از این بزرگتر بودی از این که اکنون شدی من هرگز دنیا را سؤال نمیکنم
از کسی که مالک آنست و قادر است بر آن و متصرف است در آن چون سؤال کنم از کسی که
قادر نیست بر آن ای سفیان والله که من دوست نمیدارم که بر من وقتی بگذرد که
من در آن وقت از خدای تعالی بغیر او مشغول باشم سفیان رضی الله عنه از آن سخن بگریست

فاطمه نیشابوریه قدس الله سرها از قدمای نساء خراسان بود و از کبار عارفات
ابو یزید بسطامی قدس سره وی را ثنا گفته است و ذو النون مصری قدس الله سره
از وی سؤالها کرده و در مکه مجاور بوده وگاهی به بیت المقدس میرفت و باز بمکه
مراجعت میکرد بمکه در راه عمره در ثلث و عشرین و مائتین از دنیا رفته روزی
برای ذو النون قدس سره چیزی فرستاد ذو النون قبول نکرد و گفت
در قبول کردن چیز از نسوان ذل است و نقصان فاطمه گفت در دنیا
هیچ صوفی ازان بهتر و بزرگتر نیست که سبب در میان نه بیند ابو یزید قدس سره
گفته که در عمر خود یک مرد و یک زن دیدم آن زن فاطمه نیشابوریه بود
از هیچ مقام وی را خبر نکردم که آن خبر وی را عیان نبود یکی از مشایخ ذو النون
را پرسید که کرا بزرگتر دیدی ازین طایفه گفت زنی بود در مکه وی را فاطمه
نیشابوریه میگفتند در فهم و معانی قرآن سخنان میگفت که مرا عجب می آمد
وی گفته است من لم یکن الله منه علی بال فانه یتخطی فی کل میدان و یتکلم بکل لسان
و من کان الله منه علی بال اخرسه الا عن الصدق و الزمه الحیاء و الاخلاص و هم
وی گفته الصادق و المتقی الیوم فی بحر یضطرب علیه امواجه یدعو ربه دعاء الغریق

بسال

یسال ربه الخلاص و النجاة و هم وی گفته من عمل الله علی المشاهدة فهو عارف
و من عمل علی مشاهدة الله ایاه فهو المخلص زیتونه قدس الله سرها نام وی فاطمه است
خدمت ابو حمزه و جنید و نوری قدس الله اسرارهم کرده بود وی گفته است که روزی
سرمای سخت بوده است بر نوری در آمدم و گفتم هیچ چیزی میخوری گفت آری
گفتم چه چیز بیاورم گفت نان و شیر آوردم و پیش وی آتش کرده بود دست
وی از خاکستر سیاه شده بود بهر جا که از دست وی بشیر میرسید سیاهی نشسته
می شد چون آن را بدیدم با خود گفتم یا رب اقذر اولیائک ما فیهم احد نظیف
پس از پیش وی بیرون رفتم بجایی رسیدم زنی در من آویخت که اینجا یک رزمه
جامه بود تو برده و مرا پیش امیر برد نوری آن را بشنید در عقب من پیش امیر
حاضر شد و گفت وی را مرنجان که وی از اولیاء خداست امیر گفت من چه
حیله کنم خصم وی آن را از وی میطلبد ناگاه کنیزکی سیاه پیدا شد و آن رزمه
با وی و گفت وی را بگذارید که رزمه را یافتیم پس نوری دست مرا بگرفت
و از پیش امیر بیرون آورد و گفت چرا گفتی ما اقذر اولیائک و اقذرهم
گفتم توبه کردم از آنچه گفته بودم فاطمه البرذعیه قدس الله سرها در اردبیل بوده

قیل کانت من العارفات المتکلمات بالشطح بعضی مشایخ وی را از قول
رسول صلی الله علیه وسلم که از حضرت حق سبحانه وتعالی حکایت کرده است
انا جلیس من ذکرنی سوال کرد ساعتی با آن سایل سخنان گفت پس گفت ان الذکر
ان تشهد ذکر المذکور لک مع ذکرک له فیفنی ذکرک فی ذکره ویبقی ذکره لک حین
لا مکان ولا زمان ام علی زوجه احمد خضرویه قدس الله سرها وی از اولاد امرا بود
ومال بسیار داشت همه را بر فقرا نفقه کرد و با احمد در آنچه بود موافقت کرد بایزید را
و ابو حفص قدس سرهما دیده بود از بایزید سوالات کرده ابو حفص قدس سره
گفته است که همیشه حدیث زنان را مکروه میداشتم تا آن وقت که ام علی زوجه
احمد خضرویه را دیدم پس دانستم که حق سبحانه وتعالی معرفت و شناخت خود را
آنجا که میخواهد می نهد بایزید قدس سره گفته است که هر که تصوف ورزد
باید که بهمتی ورزد چون همت ام علی زوجه احمد خضرویه یا بحالی همچون حال او
ام علی گفته است که خدای تعالی خلق را بخود خواند بانواع لطف و نیکویی
اجابت نکردند پس بریشان ریخت بلاهای گوناگون تا ایشان را ببلا بسوی خود
باز گرداند زیرا که ایشان را دوست میدارد و هم وی گفته است فوت حاجت

آسان تر است از خواری کشیدن از برای آن زنی از اهل بلخ بوی آمد
و گفت آمده ام که بخدای تعالی تقرب جویم بوسیله خدمت تو گفت چرا بواسطه
خدمت خدای تعالی بمن تقرب میجویی ام محمد والده شیخ ابو عبدالله خفیف قدس سرها
کانت من العابدات القانتات همراه پسر ابو عبدالله خفیف از راه بحر بسفر
حجاز رفت و مر او را مکاشفات و مجاهدات بسیار است گویند که شیخ
در عشر آخر رمضان احیای شب میکرد تا شب قدر را دریابد بر بام بر آمده بود
و نماز میگذارد و والده وی ام محمد در درون خانه متوجه حق سبحانه وتعالی
نشسته بود ناگاه انوار شب قدر بر وی ظاهر شدند گفت آواز داد که
ای فرزند ای محمد آنچه تو آنجا میطلبی اینجاست شیخ فرود آمد و آن انوار را
دید در قدم والده افتاد بعد از آن شیخ میگفت که از آن وقت باز
قدر والده خود دانستم فاطمه بنت ابی بکر الکتانی قدس سرها وی در مجلس سمنون
محب وقتی که از محبت سخن میگفت جان بداد و با وی سه نفر دیگر از مردان
جان بدادند فضه قدس الله سرها شیخ ابو الربیع مالقی گفته است که
شنیدم حال زنی از صالحات در بعضی دیهها مرا داعیه شد که زیارت

وی کیم از برای اطلاع بر کرامتی که از وی شهرت گرفته بود و آن زن را
قصه میخواندند چون بآنده که آن زن انجا بود رسیدیم حکایت کردند
که گوسفندی دارد که از وی شیر و عسل میدوشد ما قدحی نو بخریدیم و بیامدیم
پیش آن زن و بروی سلام کردیم پس گفتیم میخواهیم که ببینیم آنچه میگویند
از گوسفند شما گوسفندی حاضر آورد و دوشیدیم دران قدح و بیاشامیدیم
شیر بود و عسل از قصه وی پرسیدیم گفت گوسفندی بود و ما قومی فقیریم
روز عید شوهر من گفت و وی مردی صالح بود که ما امروز این گوسفند را
قربان میکنیم گفتم نه زیرا که ما را رخصت است در ترک قربان و خدای تعالی احتیاج
ما میداند باین گوسفند اتفاقا درا روز مهمانی رسید شوهر را گفتم ما
باکرام ضیف مأموریم برخیز و آن گوسفند را بکش اما جایی که طفلکان ما
نه بینند که بر کشتن آن گریه کنند او آنرا بیرون برد که در پس دیوار قربان کند
ناگاه دیدم که گوسفندی بر دیوار خانه بر جست و بخانه فرود آمد من گفتم مگر آن
گوسفند است که از شوهر من بگریخته است بیرون رفتم دیدم که آنرا پوست میکند
در عجب ماندم و قصه را با شوهر بگفتم گفت شاید که خداوند تعالی عوضی داده باشد

بهتر ازان که مهمان را گرامی داشتیم بعد ازان گفت ای فرزندان بدرستی که
این گوسفند در دلهای مریدان چرا میکند چون دلهای ایشان خوش است
شیر او خوش است و اگر متغیر است شیر او نیز متغیر است پس شما دلها خوش
گردانید امام یافعی رحمه الله میگوید که مراد به مریدان که آن زن گفت و شوهر
وی است ولیکن عام ذکر کرد از برای ستر و تلبیس و از برای تحریض مریدان
بر طیب قلوب و معنی آنست که چون خوش است دلهای ما خوش است آنچه نزد ماست
پس شما نیز خوش گردانید دلهای خود را تا خوش شود آنچه نزد شماست
تلمیذهٔ سری سقطی قدس الله سرها زنی بود شاگرد سری سقطی و آن زن را پسری بود
پس معلم آن پسر را باسیا فرستاد وی در آب افتاد و غرق شد
معلم شیخ سری را ازان خبر داد شیخ گفت برخیزید و با من بیایید
تا پیش مادر آن پسر رویم برفتند شیخ سری قدس سره با مادر کودک بنیاد سخن کرد
در صبر بعد ازان در رضا زن گفت ای استاد مراد تو ازین تقریر چیست
گفت پسر تو غرق شده است گفت پسر من گفت بلی گفت بدرستی که خدای تعالی
این نکرده است شیخ باز در صبر و رضا سخن آغاز کرد آن زن گفت برخیزید

وبا من بیایید برخاستند و با وی برفتند تا بجوی آب رسیدند و پرسیدند که کجا غرق
شده است گفتند اینجا آنجا برفت و بانگ زد که فرزند محمد گفت لبیک ای مادر
آن زن بآب فرو رفت و دست پسر گرفت و بخانه برد شیخ سری التماس شیخ
جنید کرد و گفت این چیست جنید گفت این زن رعایت کننده است هر چیز را
که خدا تعالی بروی واجب کرده است و حکم هر که چنین باشد آنست که هیچ حادثه
حادث نشود مگر آنکه ویرا آن اعلام کنند چون ویرا الفوت پسر اعلام نکردند
دانست که آن حادثه نشده است لاجرم انکار کرد و گفت خدای تعالی این نکرده است

تحفه قدس الله سرها سری سقطی قدس الله سره گوید که شبی خوابم نیامد و قلقی و
اضطرابی عجیب داشتم چنانکه از تهجد محروم ماندم و چون نماز بامداد کردم
بیرون رفتم و بهر جا که گمان می‌بردم که شاید آنجا از آن اضطراب تسکینی بود
گذر کردم هیچ سودی نداشت آخر گفتم به بیمارستان بگذرم و اهل آن بلا را
به بینم شاید که بترسم و منزجر شوم چون به بیمارستان درآمدم دل من بگشاد
و سینه من منشرح شد ناگاه کنیزکی دیدم بسیار تازه و پاکیزه و جامه‌های فاخره
پوشیده و بوی خوش از وی بدماغ من رسید منظری زیبا و جمالی نکو داشت و بهر دو پای

وهر دو دست در بند بود چون مرا دید چشمها پر آب کرد و شعری چند بخواند صاحب
بیمارستان را گفتم این کیست گفت این کنیزکی است دیوانه شده خواجه ویرا
بند کرده مگر با صلاح آید چون سخن صاحب بیمارستان شنید گریه در گلوی وی گره شد
بعد از آن این ابیات خواندن گرفت شعر معشر الناس ما جننت ولکن
یعنی ای گروه مردم دیوانه نشده‌ام
انا سکرانة وقلبی صاحی اغللتم یدی ولم آت ذنبا غیر جهدی فی حبه و
افتضاحی انا مفتونة بحب حبیب لست ابغی عن بابه من براح فصلاحی الذی
زعمتم فسادی وفسادی الذی زعمتم صلاحی ما علی من احب مولی الموالی
وارتضاه لنفسه من جناح سخن وی مرا بسوخت و باندوه و گریه در آورد
چون آب چشم من بدید گفت ای سری این گریه است بر صفت او چون
باشد اگر ویرا بشناسی چنانکه حق معرفتست ساعتی بیخود شد چون با خود آمد
گفتم ای جاریه گفت لبیک یا سری گفتم مرا از کجا می‌شناسی گفت جاهل نشده‌ام
از آن زمان که ویرا شناخته‌ام گفتم می‌شنوم که یاد محبت میکنی کرا دوست
میداری گفت آنکس را که شناسا کرد بما نعمتهای خود و منت نهاد
بر ما بعطاهای خود بدلها قریب است و سایلان را مجیب گفتم ترا اینجا که محبوس کرده است

دیوانه نشده‌ام زعقل من مستور گشته ولکن مستم بمحبت زعقل من بهوش است [illegible]

یعنی چنین نماید که دکر دلت مرا [illegible] از غل اندازید
[illegible] جنون [illegible] تا گناه [illegible]
[illegible] در محبت وی و رسوایی [illegible]

[illegible] فساد [illegible] صلاح [illegible] در محبت [illegible]

قوله ما علی [illegible]
یعنی نیست [illegible] دوست
[illegible] برای خود
اختیار کرده باشد هیچ
گناهی نیست [illegible]

گفت ای سری حاسدان باهم یاری کردند بعد از آن شهقه زد که من گمان بردم
که مگر حیات از وی مفارقت کرد بعد از آن با خود آمد و بیتی چند مناسب حال خود
بخواند صاحب بیمارستان را گفتم او را رها کن رها کرد گفتم برو هر جا که
خواهی گفت ای سری کجا روم و مرا جای رفتن نیست آنکه حبیب دل منست
مرا مملوک بعضی ممالیک خود گردانیدست اگر مالک من راضی شود بروم والا
صبر کنم گفتم والله که وی از من عاقله تر است ناگاه خواجه وی به بیمارستان
در آمد و صاحب بیمارستان را گفت تحفه کو گفت در اندرون است و شیخ
سری پیش اوست خرم شد در آمد و سلام کرد و مرا بسیار تعظیم کرد گفتم
این کنیزک اولی تر است از من بتعظیم سبب چیست که وی را محبوس کرده گفت خیرهای
بسیار عقل وی رفته است نمیخورد و نمی آشامد و خواب نمیکند و ما را نمیگذارد
که خواب کنیم بسیار فکر و بسیار گریه است و حال آنکه تمام بضاعت من
ویست وی را خریدم بهمه مال خود به بیست هزار درم و امیدوار بودم که مثل
بهای وی بر وی سود کنم از جهت کمالی که در صنعت خود دارد گفتم صنعت او چیست
گفت مطربه است گفتم چند گاه است که این محنت بوی رسیده است گفت یکسال

گفتم بیزار

گفتم ابتدای آن چه بود گفت عود در کنار داشت و تغنی باین ابیات میکرد شعر
وحقک لا نقضت الدهر عهدا ولا کدرت بعد الصفو ودا ملأت
جوانحی والقلب وجدا فکیف الذ واسلو واهدا فیا من لیس لی مولی سواه
اراک ترکتنی فی الناس عبدا بعد از آن برخاست و عود در شکست و بگریه در آمد
ما وی را بمحبت کسی متهم داشتیم و روشن شد که از آن اثری نبود از وی پرسیدم
که حال چنین است با دل خسته و زبان شکسته گفت خاطبنی الحق من جنانی
فکان وعظی علی لسانی قربنی منه بعد بعد وخصنی الله واصطفانی
اجبت لما دعیت طوعا ملبیا للذی دعانی وخفت مما جنیت قدما
فوقع الحب بالامانی بعد از آن صاحب کنیزک را گفتم که بهای او بر منست
و زیادت نیز بدهم آواز برداشت و گفت وا فقراه ترا کجاست بهای او و تو مرد
درویشی وی را گفتم تو تعجیل مکن و تو هم اینجا باش تا من بهای وی را بیاورم بعد از آن
گریان گریان برفتم و بخدای سوگند که از بهای وی نزدیک من یک درم نبود شب دراز
سحر و تنها مانده بودم تضرع میکردم و نمیدانستم که چشم بر هم زنم و میگفتم ای
پروردگار من تو میدانی نهان و آشکار من و من اعتماد بر فضل تو کردم مرا رسوا

مردان ناگاه یکی در بزد گفتم کیست گفت یکی از احباب درگاه دم مردی دیدم
با چهار غلام و شمعی با او گفت ای استاد اذن درآمدن میدهی گفتم درآی
چون درآمد گفتم تو کیستی گفت احمد بن مثنی از بخارا دیدم که مرا تحفه
آواز داد که پنج بدره بردار و پیش سری بر و نفس ویرا بابین خوش کن تا تحفه را
بخرد که ما را با تحفه عنایتی است چون این شنیدم سجده شکر کردم بدانچه خدای تعالی
مرا داد از نعمت خود سری گفت بنشستم و انتظار صبح میبردم چون نماز صبح
گذاردم بیرون آمدم و دست وی گرفتم و به بیمارستان بردم صاحب بیمارستان
حیران است مینگریست چون مرا دید گفت مرحبا درای بدرستی که تحفه را
نزد خدای تعالی قربتی و اعتباری هست که دوش هاتفی بمن آواز داد و گفت شعر
انها منا ببال لیس یخلوا من نوال قربت ثم رقت وعلت فی کل حال چون تحفه
ما را دید چشم پرآب کرد و با خدای تعالی در مناجات میگفت مرا در میان خلق مشهور
گردانیدی درین وقت که نشسته بودیم صاحب تحفه بیامد گریان گفتم گریه مکن آنچه
تو گفتی آوردم به پنج هزار بود گفت لا و الله گفتم بده هزار گفت لا و الله
گفتم بمثل بها رسود گفت اگر همه دنیا بمن دهی قبول نکنم وی آزاد است لله تعالی

سبحانه گفتم

سبحانه گفتم قصه چیست گفت ای استاد دوش مرا توبیخ کردند ترا گواه میگیرم
که از همه املاک خود بیرون آمدم و در رضای خدای کریم اللهم کن لی بالسعة کفیلا
و بالرزق جمیلا روی به ابن مثنی کردم وی نیز میگریست گفتم چرا میگریی گفت
گویا خدای تعالی بانچه مرا آن خواندست راضی نیست ترا گواه میگیرم که صدقه کردم
همه املاک خود را لله تعالی سبحانه گفتم آیا چه بزرگست برکت تحفه بر همه بعد از آن
تحفه برخاست و جامهائی که در بر داشت بیرون کرد و پلاسی پاره بپوشید بیرون
رفت و میگریست گفتم خدای تعالی ترا رهائی داد گریه چیست گفت هربت منه الیه
و بکیت منه علیه وحقه وهو سؤلی لا زلت بین یدیه حتی انال واحظی
بما رجوت علیه بعد از آن بیرون آمدیم چندانکه تحفه را طلب کردیم نیافتیم
عزیمت کعبه کردیم ابن مثنی در راه بمرد من و خواجه تحفه بمکه درآمدیم در آن وقت
که طواف میکردیم آواز مجروحی شنیدیم که از جگر ریش میگفت محب الله فی الدنیا
سقیم فطال سقمه فدواه داه سقاه من محبته بکاس فارداه المهیمن
اذ سقاه فهام بحبه وسما الیه فلیس یرید محبوبا سواه کذلک من ادعی
شوقا الیه یهیم بحبه حتی یراه پیش او رفتم چون مرا دید گفت ای سری

گفتم لبیک تو کیستی خدا تعالی بر تو رحمت کناد گفت لا اله الا الله بعد از شناختن
ناشناختن واقع شد من تحفه ام و وی همچون خیالی شد بود گفتم ای تحفه چه فایده
بعد از آنکه تنهای اختیار کردی از خلق گفت خدا تعالی مرا بقرب خود انس بخشید
و از غیر خود وحشت گفتم ابن المثنی در راه مرد گفت رحمه الله خدا تعالی ویرا از
چندان بخشید که هیچ چشم ندیده است و همسایه منست در بهشت گفتم خواجه تو
که ترا آزاد کرده است با من آمده است دعای پنهان کرد و در برابر کعبه بیفتاد
و بمرد چون خواجه وی بیامد و ویرا مرده دید بر روی در افتاد بر فتم و ویرا بجنبانیدم
مرده بود تجهیز و تکفین هر دو ایشان کردیم و بخاک سپردیم رحمهم الله **ام محمد**
قدس سرها وی عمه شیخ محی الدین عبد القادر گیلانی است رضی الله عنه از
نساء صالحات بوده است گویند یکبار در گیلان خشک سال شد مردم باستسقا
بیرون رفتند باران نیامد همه مردم بدر خانه ام محمد رفتند و دعای باران
خواستند ام محمد پیش خانه خود را برفت و گفت خداوندا من جاروب
کردم تو آب بپاش چندی بر نیامد که باران در ایستاد چنانکه گوئی که دهانه
مشکها را گشادند **بیبک مرویه قدس سرها** شیخ ابو الخیر قدس سره گوید که بمرو بودیم

بوزانود

هر روز نان بود آنجا او را بیبک مرویه گفتندی نزدیک ما آمد و گفت ای ابو سعید
بتظلم آمده ام ما گفتیم بر گوی گفت مردمان دعا میکنند که ما را یک نفس با بگذار
سی سالست که من میگویم مرا یک طرفة العین با من باز گذار تا ببینم که من کیم با من
خود ستم هنوز اتفاق نیفتاده است **دختر کعب قدس سرها** شیخ ابو سعید
ابو الخیر قدس سره گفته است که دختر کعب عاشق بود بر آن غلام اما پیران همه اتفاق
کردند که این سخن که او میگوید نه آن سخن باشد که بر مخلوق توان گفت او را
جای دیگر کار افتاده بود روزی آن غلام آن دختر را ناگاه در یافت سر آستین
وی بگرفت دختر بانگ بر غلام زد و گفت ترا این بس نیست که من با خداوندم
و آنجا میستانم بر تو بیرون دادم که طمع میکنی شیخ ابو سعید ابو الخیر گفت
سخنی که او گفته است نه چنانست که کسی را در مخلوق افتاده باشد وی گفته است
عشق را باز اندر آوردم به بند کوشش بسیار نامد سود مند عشق دریاست
کرانه ناپدید کی توان کردن شنا ای هوشمند عشق را خواهی که تا پایان بری
بس که بپسندید باید ناپسند زشت باید دید و انگارید خوب زهر باید خورد و
انگارید قند توسنی کردم ندانستم همی کز کشیدن تنگ تر گردد کمند

فاطمه بنت المثنی قدس سرها شیخ محی الدین العربی قدس سره در فتوحات میگوید که من
به نفس خود خدمت وی کردم و سن وی آن وقت بر نود و پنج سال زیادت بود
و من شرم میداشتم که بروی او نگرم از تازگی و تازه‌گی رخساره وی هر که ویرا
بدیدی پنداشتی که چهارده ساله است ویرا با حضرت حق سبحانه حالی عجیب بود
و مرا بر همه کسانی که از ابنای جنس من بخدمت وی میرسیدند اختیار کرده بود
و میگفت مثل فلان کس ندیدم وقتی که پیش من می‌آید بهمگی خود می‌آید و در بیرون
هیچ نمیگذارد و وقتی که بیرون میرود بهمگی خود بیرون میرود و پیش من هیچ باقی
نمیگذارد و هم شیخ میگوید که از وی شنیدم که میگفت مرا عجب می‌آید از کسی که
میگوید که حق سبحانه و تعالی را دوست میدارم و بوی شادمانی نمیکند و حال آنکه
حق سبحانه و تعالی مشهود ویست و چشم وی ناظر بویست در هر چیزی یک
طرفة العین غایب نمیشود این مردمان چنین دعوی محبت میکنند و میگریند آیا شرم
نمیدارند قرب محبت ایشان همه بقربان زیادت است پس برای چه میگریند پس گفت ای فرزند
چه میگوئی در آنچه من میگویم گفتم سخن آنست که تو میگوئی بعد از آن گفت والله
مرا تعجب می‌نماید حبیب من فاتحة الکتاب را خدمت من فرموده است و الله که مرا هرگز

فاتحة الکتاب از وی مشغول نساخته است و حجاب نشده و هم شیخ میگوید
در میان آنکه پیش وی نشسته بودیم ضعیفه در آمد و شوهری را نام برد که شوهر
من با بخارا رفته است داعیه دارد که زن دیگر کند گفتم میخواهی که باز آید گفت
آری روی بفاطمه کردم و گفتم ای مادر نمیشنوی که چه میگوید گفت تو چه میخواهی
گفتم قضای حاجت وی قضای حاجت وی آنست که شوهر وی باید گفت
سمعا و طاعة حالی فاتحة الکتاب را میفرستم و ویرا وصیت میکنم که شوهر این
زن را بیارد و فاتحه را خواندن گرفت و من هم با وی خواندم و دانستم که
از قرائت فاتحه صورتی جسمانی انشا کرد و ویرا فرستاد و در وقت
فرستادن گفت ای فاتحة الکتاب میروی بفلان شهر و شوهر این
زن را می‌بینی و ویرا نمیگذاری تا نمی‌آری شیخ میگوید قدس سره که از فرستادن
فاتحه تا آمدن شوهر وی پیش از آن فرصت نشد که قطع آن مسافت توان کرد

جاریه سوداء قدس سرها ذوالنون مصری قدس سره گوید کنیزکی سیاه
دیدم که کودکان ویرا سنگ میزدند و میگفتند این زندیقه میگوید که من ابد را
می‌بینم من در پی او رفتم مرا آواز داد و گفت ای ذوالنون تو مرا از چه میشناسی

گفت جانهای دوستان او سیاه او بند با یکدیگر آشنا گفتم این حیت
که کودکان میگویند گفت چه میگویند گفتم میگویند که تو میگوئی که من اینه را
می بینم گفت راست میگویند او را شناختم هیچ مجنون نبودم امراه مجهوله
قدس سرها و هم ذوالنون قدس سره گوید در میان آنکه در طواف بودم
دیدم که نوری بدرخشید که برق آن تا بعنان آسمان میرسید در عجب ماندم
طواف خود را تمام کردم و پشت بدیوار کعبه باز نهادم و در آن نور فکر
میکردم ناگاه آوازی اندوهگین بگوش من آمد در پی آواز رفتم دیدم که
جاریه با ستار کعبه در آویخته است و میگوید شعر انت تدری یا حبیبی من حبیبی
انت تدری ونحول الجسم والدمع یبوحان بسری قد کتمت الحب حتی
ضاق بالکتمان صدری بگریستن شدم و از درد وی گریان گشتم
پس گفت الهی وسیدی ومولائی بحبک لی الا تکن الا غفرتنی
گفتم ای جاریه ترا این بس نیست که بگوئی بحبی لک که میگوئی بحبک لی چه میدانی که
او ترا دوست میدارد گفت خدا را بندگانند که ایشانرا دوست میدارد
پس ایشان وی را دوست میدارند نشنیده قول الله تعالی را فسوف یأتی الله

بقوم یحبهم ویحبونه محبت وی ایشان را سابق است بر محبت ایشان
مر او را گفتم ترا بس ضعیف و نحیف می بینم مگر بیماری گفت محب الله
فی الدنیا علیل یطاول سقمه فدواءه داءه کذا من کان للباری محبا
بهم بذکره حتی یراه پس مرا گفت باز نگر نگریستم هیچکس ندیدم و روی بکوی کردم
وی را نیز ندیدم ندانستم که کجا رفت جاریه مجهوله قدس الله سرها و هم ذوالنون
قدس سره گفت که مرا کنیزکی صفت کردند متعبده از حال وی خبر پرسیدم
گفتند وی در دیر خرابات آن دیر آمدم کنیزکی دیدم ضعیف جسم که گوئی خیال
شب دوری اثر کرده بود بروی سلام کردم و جواب داد وی را گفتم ای جاریه
در مسکن نصاری می باشی گفت سر بردار غیر خدا تعالی در هر دو سرای هیچ
می بینی گفتم هیچ و نیست تنهائی نمی یابی گفت از من دور شو او دل مرا
از لطافت حکمت و محبت خود چنان پر کرده است ... را خود در من گنجایش
نه در دل خود هیچ موضع از برای غ... ی بم گفتم ترا حکیمه می بینم مرا بدون
آر از این تنگی و راه راست ... ی گفت ای جوانمرد تقوی زاد خود ساز
و زهد طریق خود کن و در ... را خود کن و سلوک کن بر طریق خائفان تا برسی

بدری که نه حجاب بینی آنجا و نه بواب خازنان خود را بفرماید که در هیچ کاری
نافرمانی تو نکنند **امرأة مصریة قدس سرها** در تاریخ امام یافعی رحمه الله
از یکی مشایخ روایت کرده است که زنی در نواحی مصر سی سال بر یک جای اقامت
کرده که در سرما و گرما از آنجا نرفته و در این سی سال هیچ نخورده و نیاشامیده
امرأة مصریة اخری قدس سرها و هم امام یافعی در کتاب روض الریاحین آورده است
که یکی ازین طایفه گفت در نواحی مصر زنی دیدم واله و حیران سی سال
بر دو پای ایستاده بود و در زمستان و تابستان نه بنشست و نه روز
و از آفتاب و باران پناهی نجست و مارها و ثعبانها گرد وی در می‌آمدند
امرأة خوارزمیة قدس سرها و هم امام یافعی رحمه الله در تاریخ خود از یکی
علما نقل کرده است که گفت در خوارزم زنی دیدم که زیادت از سی سال
هیچ نخورده بود و هیچ نیاشامیده **جاریة حبشیة قدس سرها** شیخ عبد القادر
گیلانی قدس سره گفته است که اول بار که از بغداد عزیمت حج کردم بر قدم
تجرید هنوز جوان بودم تنها میرفتم شیخ عدی بن مسافر مرا پیش آمد و وی نیز
جوان بود پرسید که کجا میروی گفتم بمکه گفت مرا صحبت داری گفتم من بر قدم

تجریدم گفت من نیز بر قدم تجریدم باهم روان شدیم بعضی از روزها دیدم
که جاریة حبشیة پیدا شد برقعه بسته و پیش من بایستاد و تیز تیز در روی
من مینگریست پس گفت از کجائی ای جوان گفتم از عجم گفت امروز مرا در رنج
افگندی گفتم چگونه گفت این ساعت در بلاد حبشه بودم مرا مشاهده افتاد
که خدای تعالی بر دل تو تجلی کرد و ترا عطا فرمود مثل آنچه عطا نفرمود غیر ترا
از آنها که من میدانم خواستم که ترا ببینم و بشناسم پس گفت امروز در صحبت
شما ام و امشب با شما افطار میکنم و روان شد وی در یک طرف وادی
میرفت و ما در یک طرف چون شب شد طبقی از هوا فرود آمد بر آن شش رغیف
با سرکه و سبزی آن گفت الحمد لله الذی اکرمنی واکرم ضیفی هر شب بر من
دو رغیف فرود می‌آمد امشب برای هر یک دو رغیف فرود آمد بعد از آن سه ابریق
آب فرود آمد بیاشامیدم در لذت و حلاوت بآبی که بر روی زمین می‌باشد
نمی‌مانست پس در آن شب از ما جدا شد و برفت چون بمکه رسیدیم شیخ عدی را
در طواف تجلی شد و بخود بیفتاد چنانکه بعضی میگفتند که وی بمرد ناگاه دیدم
که آن جاریه بالای سر وی ایستاده است و میگوید زنده گرداناد ترا آنکس که

میرانیده است سبحان الذی لا تقوم الحادثات لتجلی نور جلاله الا متفنیة
ولا تستقر الکائنات لظهور صفاته الا متلاشیة بل اختطفت سبحات قدسه
ابصار العقول واخذت نفحات ابرار الباب الفحول بعد از آن در طوف مرا
تجلی واقع شد و از باطن خود خطابی شنیدم و در آخر آن هم گفتند ای عبد القادر
تجرید ظاهر را بگذار و تفرید توحید را لازم دار و از برای نفع مردمان
بنشین که ما را بندگان خاص هستند میخواهیم که ایشان را بر دست تو بقرب خود
برسانیم ناگاه آن جاریه گفت ای جوان نمیدانم امروز چه شان است ترا که
بر سر تو از نور خیمه زده بودند تا عنان آسمان ملائکه گرد تو آمده و چشم همه اولیا
از مقامهای خود در تو خیره مانده است و همه بمثل آنچه ترا داده اند امیدوار
شده اند بعد از آن جاریه برفت دیگر ویرا ندیدم **امراة اصفهانیه قدس سرها**
یکی از اصحاب شیخ عبد القادر رضی الله عنه گفته است که روزی شیخ را بر بالای
منبر استغراقی واقع شد و   عمامه وی باز شد و وی نمیدانست حاضران
همه بموافقت شیخ دستارها و طاقیها   از منبر انداختند چون شیخ
بحال خود باز آمد و سخن آخر کرد و عمامه خود را   کرد و مرا گفت دستارها

و طاقیها را باصحاب او باز رسان چنان کردم یک عصابه باقی ماند که صاحب
آن پیدا نبود شیخ گفت آنرا بمن ده بوی دادم بر دوش خود انداخت رفت
فی الحال ناپیدا شد من حیران ماندم چون از سر منبر فرود آمد با من گفت چون
اهل مجلس از سر عمامها بینداختند مارا خواهریست باصفهان وی عصابه خود را
بینداخت و چون من آنرا بر دوش خود گرفتم وی از میان اصفهان دست خود را
دراز کرد و ببرد و آنست امراة فارسیه قدس سرها شیخ نجیب الدین قدس سره
گفته است وقتی زنی از شهر کلبابکان بشیراز آمده بود وقتها بخانه ما می آمد
و زنی باخیر بود وقتی چند روز بخانه ما نیامده بود و مرا دست تنگی روی
نموده بود وی میدانست و حال آنکه ظرفی چند در خانه ما بود که اگر وقتی
حق تعالی از حبوبات گندم و جو چیزی فرستادی در ان ظروف
کردمی و آن ظرفها تهی بود و سرهای آن را پوشیده بودیم تا پاک
بماند تا وقت حاجت آن زن پنداشت که مگر چیزی در ان ظرفهاست مرا گفت
چون دست تنگی نموده است چرا از آنچه در ظروفست قوت نمی سازی گفتم آنها
تهی است گفت چون تهی است چرا سرهای آنها پوشیده است گفتم تا پاک بماند

آن زن برخاست و سرهای انبارها برگرفت و گشاده بگذاشت گفت از آن تهی است
که دهن بر لب نهاده است و چون انبار گشاده باشد همچون دهنی باشد که باز کرده
باشد و گرسنه باشد حق تعالی ورا قوت بخشد و قوت هر چیزی که مناسب آن چیز باشد
در وقت حاجت پس قوت این ظروف غله است چون تهیگی وی ظاهر کرده پر غله
و حبوب کرده اند پس آن زن چون این تصرف بکرد حق تعالی چندان گندم فرستاد
که آن ظروف پر غله شد و آن ستّه زن اولیای خدای بوده و با تمام رسید و
اختتام انجامید کتاب نفحات الانس من حضرات القدس که مقصود از آن شرح
اخلاق و اخلاق و افعال و بیان مقامات و احوال کرام روانی بود که
بقدم صدق راه بادیهٔ طلب سپرده اند و بدو کام خطوطین و قد وصلت
پی بکعبهٔ مقصود و مطلوب برده مورد اخلاق الهی شده اند و مظهر اسرار و متجلی
گشته حکمت در ایجاد عالم وجود ایشان است مقصود از اظهار آدم مقام
کشف شهود ایشان غزل چند از قومی که دید حق بود دیدارشان همه بوده است
در شهود سرّ غیب اسرارشان جمله در کهف فنا در هستی خود خفته اند لیک
بیدار اند خواب آلوده کان بیدارشان گرچه آلاید خورشید جمال خود

بکل همه مشرق و مغرب گرفت پرتو انوارشان از خدا خواهند سر ذات خود و ز ذات او
این بود ساعت بساعت سرّ استغفارشان ریخته باران عرفان از سحاب مکرمت بر آتش
شوق محبت برسر بازارشان هر یکی را با خود از سودای دل بازارها یکدم از طوف
کوست مشین در دیوارشان کارشان جز نفی ذات و وصف فعل خویش نیست
ای خدا اگر چه بود جای کنی در کارشان بنه کمال کرم نظم این نسخهٔ معظمه نظم ز
انفاس کرام کز وی نفحات الانس آید بمشام از مد خیر البشر فخر انام
در هشتصد و هشتاد و سیم گشت تمام و الحمد لله علی الاتمام و الصلوة علی
خیر الانام و آله البررة الکرام و صلوات بر محمد و آله اجمعین الطیبین الطاهرین
برحمتک یا ارحم الراحمین

تم تم ٥ تمام شد

